POLIROM Top 10+

JOHN

FOWLES

Iubita locotenentului francez



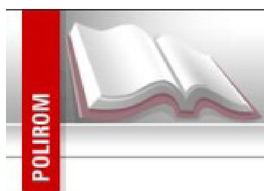
John Fowles

Iubita locotenentului francez

Traducere din limba engleză

şi note de Mioara Tapalagă

Editura Polirom
2011



First published 1969 by Jonathan Cape Ltd., London

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,

sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-2662-5

ISBN PDF: 978-973-46-2663-2

ISBN print: 978-973-46-2144-6

Pe copertă: Edmund Charles Tarbell (1862-1938), *Vălul albastru*, 1898


elefant.ro

John Fowles s-a născut în 1926, la Leigh-on-Sea. După ce a urmat cursurile Universităţii din Edinburgh, în 1950 a obţinut o diplomă în literaturile franceză şi germană la Oxford, unde i-a descoperit pe existenţialiştii francezi şi pe promotorii Noului Roman. A predat literatură franceză la New College, Oxford, a fost profesor de limba şi literatura engleză la Universitatea din Poitiers, apoi la Colegiul Anargyrios de pe insula grecească Spetsai (experienţă evocată în *Magicianul*), pentru ca între 1954 şi 1963 să predea engleza la Colegiul St. Godric din Londra. A dobîndit recunoaşterea internaţională odată cu apariţia primului său roman, *Colecţionarul* (1963), care a avut un mare succes la public şi a primit de îndată şi elogiile criticii, Fowles fiind considerat un scriitor cu o forţă imaginativă şi inovatoare excepţională, reputaţie pe care i-au confirmat-o următoarele romane: *Magicianul* (1965; ediţie revizuită în 1977), *Iubita locotenentului francez* (1969), *Daniel Martin* (1977), *Mantisa* (1982), *Omida* (1985), *Găuri de vierme* (1998). Ecranizarea romanului *Iubita locotenentului francez*, cu un scenariu realizat de Harold Pinter (dramaturg şi laureat al Premiului Nobel), a fost nominalizată la premiile Academiei Americane de Film, apoi la premiile Oscar şi a obţinut trei premii BAFTA şi un Glob de Aur. Scriitor prolific, Fowles a publicat şi eseuri (*Aristocraţii*, 1964), nuvele (*Turnul de abanos*, 1974), poezii, traduceri, prefeţe, cronici literare şi comentarii la albume de artă fotografică. În 2003 a apărut primul volum al jurnalelor sale intime, urmat în 2006 de volumul al doilea.

Considerat o operă de referinţă pentru începuturile postmodernismului literar britanic, *Iubita locotenentului francez*, romanul cel mai important al lui Fowles, este, dincolo de abilitatea autorului de a reactualiza tehnici narative victoriene şi de ingeniozitatea dublului final (inventiv ilustrată în ecranizarea de succes din 1981, cu Meryl Streep şi Jeremy Irons), o emoţionantă poveste de iubire. O carte care se citeşte pe nerăsuflate, despre tinereţe, despre frumuseţea vieţii şi despre libertatea de a alege. Plasată în jurul anului 1867, acţiunea romanului pune în cumpănă libertatea viziunii de la sfîrşitul anilor ’60 ai secolului XX cu atitudinile severe ale perioadei victoriene din urmă cu o sută de ani. Romanul evocă în chip convingător atmosfera acelor „certitudini de fier“, a convenţiilor rigide, a emoţiilor reprimate, iar punctul culminant, îndelung amînat, al relaţiei celor trei protagonişti sporeşte şi mai mult interesul cititorului.

Nota autorului

Doresc să mulţumesc următorilor pentru permisiunea de a cita din volumele ale căror autori sau editori sînt: Hardy Estate şi Macmillan & Co. Ltd. pentru fragmentele din *Poeziile* lui Thomas Hardy; d-lui William Manchester şi Michael Joseph Ltd. pentru citatul din *Moartea unui preşedinte*; Oxford University Press, pentru citatele din *Portretul unei epoci* şi *Eseurile victoriene* ale lui G.M. Young; d-lui Martin Gardner şi Penguin Press, pentru citatul, uşor condensat, din *Universul ambidextru* – şi, în fine, d-lui E. Royston Pike şi Allen & Unwin Ltd., nu numai pentru îngăduinţa de a cita nemijlocit, ci şi pentru cele trei fragmente reproduse din comentariile contemporane cuprinse în *Documente privind viaţa în perioada de aur a epocii victoriene*, precum şi pentru puzderia de detalii mărunte pe care le-am „furat" din cartea Domniei Sale. Recomand călduros această strălucită antologie tuturor celor care doresc să afle mai multe despre realitatea pe care se întemeiază romanul meu.

J.F.

Unu

Înspre apus privirea ei căta
Spre largurile mării,
Nici arşiţa, nici ploaia n-o clintea
Din vraja depărtării;
Şi numai către mare
Cu ochii duşi stătea
În nici o altă zare
Ea farmec nu afla.

HARDY, *Enigma*

Vîntul de răsărit e cel mai neplăcut dintre cele care suflă în Lyme Bay – Lyme Bay fiind locul în care marea a muşcat cel mai adînc din partea inferioară a braţului de uscat pe care coasta engleză îl întinde pînă departe, spre sud-vest – şi de aceea un curios ar fi putut face pe dată mai multe presupuneri, toate întemeiate, despre perechea care pornise să se plimbe pe cheiul de la Lyme Regis – localitate mică, dar străveche, care a dat şi numele golfului – într-o dimineaţă scuturată de rafale tăioase de vînt de la sfîrşitul lunii martie a anului 1867.

După nu mai puţin de şapte sute de ani de existenţă, cheiul acesta – Cobb, cum i se spune prin partea locului – a sfîrşit treptat prin a avea soarta obişnuită a lucrurilor pe care le ai toată vremea sub ochi; aşa se face că localnicii nu văd în el decît o gheară cenuşie de piatră măcinată de ape, încovoiată prelung deasupra mării. De altminteri, întrucît se găseşte la o distanţă mărişoară de inima oraşului, precum un Pireu de-o şchioapă faţă de o Atenă microscopică, s-ar zice aproape că locuitorii au lăsat-o în plata Domnului. Neîndoielnic, reparaţiile care a trebuit să-i fie aduse de-a lungul veacurilor i-au costat destul cît să îndreptăţească, din partea lor, un anumit resentiment. Unui observator mai puţin împovărat de jugul

impozitelor ori înzestrat cu mai mult discernămînt, digul de la Cobb îi pune însă dinainte, fără doar şi poate, cea mai frumoasă lucrare de zăgăzuire a apelor de pe coasta de sud a Angliei. Nu numai pentru că, după cum glăsuiesc ghidurile turistice, poartă în el amintirea încărcată de glorie a şapte sute de ani de istorie a Angliei, pentru că de aici au plecat corăbiile engleze spre încleştarea cu Armada, şi tot aici a tras la ţărm Monmouth[1]… ci pentru că, dincolo de toate acestea, reprezintă un minunat vestigiu de artă populară.

Lucrare primitivă şi totuşi complexă, masivă, însă plină de graţie, toată numai volume şi şerpuiri rafinate, asemenea unor sculpturi de Henry Moore sau Michelangelo; şi, mai presus de orice, neîntinată, curată, spălată neîncetat de apa sărată a mării, o pildă de armonie şi echilibru. Exagerez, cumva? Poate; adevărul spuselor mele e însă lesne de verificat, căci Cobb nu s-a schimbat mai deloc din anul despre care e vorba aici; oraşul Lyme, însă, nu mai arată ca odinioară şi comparaţia devine, de aceea, nedreaptă dacă vă aruncaţi ochii înapoi, spre uscat.

Dacă însă v-aţi fi întors cu faţa spre nord şi spre uscat în 1867, aşa cum făcea bărbatul aflat pe Cobb în ziua aceea, v-ar fi întîmpinat o privelişte armonioasă. Cuibărite în preajma locului unde digul întîlneşte uscatul, se aflau cîteva zeci de case îngrămădite acolo de-a valma şi, lîngă ele, un mic şantier, în care, ca o arcă încă pe butuci, îşi sumeţea pieptul bombat un mic velier. La o jumătate de milă mai spre est, se zăreau, presărate de-a lungul coamelor înclinate ale cîmpiilor, acoperişurile de ardezie şi stuf din Lyme, oraş care şi-a trăit epoca de glorie în Evul Mediu, pentru ca de atunci încoace să nu înceteze să scapete. Spre vest, se înalţă repezi creştetele mohorîte ale unor stînci cenuşii, cu poalele înfipte în prundişul plajei de pe care s-a avîntat Monmouth spre isprava-i neroadă. Dincolo de ele, mai înalte, pătrunzînd

adînc în inima uscatului, se ridicau alte şiruri de stînci, ale căror coaste erau ascunse vederii de desişul pădurilor. Vecinătatea lor ameninţătoare e cea care, mai apăsat decît orice altceva, preschimbă digul de la Cobb într-un ultim bastion în bătălia împotriva alunecărilor de teren ce începuseră să surpe încă de pe atunci întinderea lăsată în paragină a coastei de vest. Acesta e, iarăşi, un fapt ce se poate proba. Întoarsă într-acolo, privirea nu întîlnea nici măcar o singură casă, după cum nu va întîlni nici în zilele noastre, în afara cîtorva barăci prăpădite ale pescarilor, răzleţite pe plajă.

Iscoada din partea locului – exista, într-adevăr, una – ar fi putut deduce, aşadar, că cei doi nu erau din oraş şi că erau, negreşit, oameni de gust, care nu se lasă văduviţi de plăcerea unei plimbări pe Cobb de nişte biete rafale de vînt. Pe de altă parte, potrivindu-şi mai bine lentila telescopului, ar fi avut motive să presupună că necunoscuţii fuseseră mînaţi pe dig mai mult de avantajele singurătăţii în doi decît de farmecul arhitecturii marine; tot astfel, i-ar fi sărit cu siguranţă în ochi desăvîrşitul bun-gust al veşmintelor lor.

Domnişoara de pe dig era îmbrăcată după ultima modă, al cărei suflu proaspăt – şi nu mai puţin vijelios decît cel dezlănţuit în ziua aceea de martie – începuse la 1867 să ia pe sus, răzvrătit, bătrînele crinoline şi bonetele largi. Ochiul din spatele telescopului ar fi desluşit o fustă stacojie aproape provocator de strîmtă – ba chiar şi provocator de scurtă, ţinînd cont că paltonul verde, în falduri bogate, lăsa să se vadă o pereche de glezne în ciorapi albi, degrabă ascunse în botinele negre ce păcăneau gingaş pe piatra digului; şi, cocoţată obraznic în vîrful cocului strîns în fileu, o pălărioară teşită după o croială abia apărută botezată „plăcintă cu carne“, pe care se unduia într-o parte o egretă diafană – un model pe care doamnele din Lyme n-aveau să se încumete să-l

poarte încă vreme de cel puţin un an de atunci încolo. Bărbatul, mai înalt, îmbrăcat cu o eleganţă fără cusur în haine gri-deschis, cu jobenul în mîna rămasă liberă, îşi scurtase drastic favoriţii, pe care, cu vreo doi ani în urmă, distinşii arbitri ai celei mai selecte mode masculine din Anglia îi decretaseră puţintel cam vulgari – rizibili, adică, în ochii străinilor. Astăzi, culorile veşmintelor domnişoarei ni s-ar părea din cale-afară de stridente; la vremea aceea, însă, lumea tresălta încă de încîntare în faţa minunilor săvîrşite de proaspăt-descoperitele vopsele de anilină. Şi, ca pentru a compensa nenumăratele oprelişti cu care cerinţele epocii le îngrădeau purtarea, doamnele preferau culorile strălucitoare, nu pe cele discrete.

Iscoada din spatele telescopului ar fi fost însă pusă la grea încercare dacă i s-ar fi cerut lămuriri în legătură cu o a treia siluetă aflată pe digul şerpuit şi prea puţin îmbietor. Stătea chiar lîngă marginea capătului dinspre mare, rezemată de un vechi afet de tun înfipt în piatră, de care se prindeau odgoanele vaselor ce trăgeau la ţărm. Era îmbrăcată în negru de sus pînă jos, iar vîntul îi sufla cu furie veşmintele în jurul trupului; ea însă rămînea neclintită, fără să-şi ia o clipă ochii de pe întinderea nesfîrşită de apă, părînd mai curînd o statuie trezită la viaţă, închinată amintirii sufletelor celor pieriţi în valuri, o făptură pogorîtă dintr-un mit, decît o frîntură ca oricare alta dintre cele ce alcătuiau mărunta realitate a zilei pierdute în monotonia vieţii de provincie.

1 Ducele de Monmouth (1649-85), pretendent la tronul Angliei, conducător al unei mişcări de revoltă împotriva lui Iacob al II-lea şi executat de acesta.

Doi

În anul acela (1851), populaţia Marii Britanii număra aproximativ 8.155.000 de persoane de sex feminin trecute de vîrsta de zece ani, faţă de 7.600.000 de sex masculin. Aceste date sînt suficiente pentru a arăta limpede că, deşi era un fapt unanim acceptat că destinul fetelor din epoca victoriană era să devină soţii şi mame, numărul bărbaţilor nu avea să fie, după toate probabilităţile, suficient.

E. ROYSTON PIKE, *Documente privind viaţa în perioada de aur a epocii victoriene*

Pînze de-argint eu voi întinde, spre soare să
mă-ndrept,
Pînze de-argint eu voi întinde, spre soare să
mă-ndrept,
Şi mîndra mea cea mincinoasă amarnic va jeli,
Şi mîndra mea cea mincinoasă amarnic va jeli,
Amarnic ea mă va jeli cînd dus voi fi.

CÎNTEC POPULAR DIN ŢINUTUL DE VEST: *Cînd trecea Silvia*

— Draga mea Tina, i-am prezentat omagiile noastre lui Neptun. Ne va ierta dacă acum îl părăsim.

— ;Nu eşti prea *galant.*

— Ce vrea să însemne asta, mă rog?

— Mă aşteptam să fii mai puţin grăbit să pui capăt unei plimbări care-ţi oferă ocazia să mă ţii de braţ fără ca gestul să pară nelalocul lui.

— Ce ruşinoşi am devenit!

— Aici nu sîntem la Londra.

— Ci la Polul Nord, dacă nu mă-nşel.

— *Vreau* să merg pînă la capătul digului.

Astfel că, după ce aruncă spre uscat o privire fals deznădăjduită şi plină de jind, de parcă l-ar fi văzut pentru ultima oară, bărbatul se întoarse şi perechea îşi continuă plimbarea pe Cobb.

— Şi aş dori să aflu ce s-a petrecut între tine şi tata joia trecută.

— Mătuşa ta mi-a smuls deja toate amănuntele legate de seara aceea plăcută.

Fata se opri şi-l privi în ochi.

— Charles! Uite ce e, Charles, cu ceilalţi n-ai decît să fii morocănos ca un urs. Cu mine însă te-aş ruga să nu faci pe ursuzul.

— Păi atunci, fată dragă, cum o să ne mai împărtăşim împreună din mierea sfîntă a căsătoriei?

— Şi păstrează-ţi glumele proaste pentru club.

Cu un aer înţepat, îl sili să păşească mai departe.

— Am primit o scrisoare.

— Aha, mă temeam eu. De la mama ta?

— Ştiu că s-a petrecut ceva… după ce v-aţi retras să vă beţi paharele de porto.

Mai făcură cîţiva paşi înainte ca el să răspundă; o clipă, Charles păru gata să devină serios, apoi însă se răzgîndi.

— Mărturisesc că vrednicul tău tată şi cu mine am avut o mică neînţelegere de natură filosofică.

— Foarte urît din partea ta.

— Eu am vrut să fiu numai foarte sincer.

— Şi care-a fost subiectul conversaţiei?

— Tatăl tău era de părere că domnul Darwin ar trebui să fie expus într-o cuşcă la grădina zoologică, laolaltă cu maimuţele. Am încercat să-i explic cîteva din argumentele ştiinţifice pe care se întemeiază poziţia lui Darwin, dar n-am reuşit. *Et voilà tout*.

— Cum ai putut să faci aşa ceva, cînd ştii care-i sînt vederile!

— Am fost cît se poate de respectuos.

— Adică ai fost cît se poate de urîcios.

— A spus, ce-i drept, că n-o să-şi lase fata să se mărite cu un om care crede că bunicu-său a fost maimuţă. Cred însă că, dacă stă să se gîndească mai bine, o să-şi aducă aminte că în cazul meu a fost vorba de o maimuţă cu titluri de nobleţe.

Fata se uită deodată la el în timp ce mergeau, aplecîndu-şi apoi încet capul pe umăr cu o mişcare ciudată, pe care o făcea ori de cîte ori voia să se arate îngrijorată – în cazul de faţă, în legătură cu cel mai mare obstacol care, după părerea ei, stătuse în calea logodnei. Tatăl ei era un om foarte bogat; bunicul fusese însă negustor de postavuri, în vreme ce bunicul lui Charles fusese baronet. Acesta zîmbi şi strînse mîna înmănuşată care se sprijinea uşurel de braţul lui stîng.

— Scumpa mea, am lămurit toate astea între noi. E cît se poate de firesc să te temi de tatăl tău. Eu însă nu cu el mă însor. Şi-apoi, uiţi că sînt om de ştiinţă. Am scris o monografie, aşa că n-am cum să nu fiu. Şi dacă mai zîmbeşti aşa, o să-mi dedic tot timpul fosilelor şi nici o clipă ţie.

— N-am de gînd să fiu geloasă pe fosile. (Făcu o pauză de efect.) Din moment ce calci pe ele de cel puţin un minut şi nici măcar n-ai catadicsit să le bagi în seamă.

Charles privi iute în jos şi îngenunche la fel de fulgerător. Porţiuni din faleza de la Cobb sînt pavate cu pietre care conţin fosile.

— Pe legea mea, ia uită-te la asta. *Certhidium portlandicum*. Piatra asta trebuie să provină din zăcămîntul oolitic de la Portland.

— În ale cărui cariere te voi osîndi să trudeşti tot restul vieţii… dacă nu te ridici imediat în picioare.

Charles se supuse, zîmbind.

— Hai, spune, nu-i aşa că-i frumos din partea mea că te-am adus aici? Şi ia priveşte!

Îl conduse pînă la marginea laterală a digului, unde un şir de pietre netede înfipte oblic în peretele de stîncă forma o scară rudimentară care cobora spre o altă faleză.

— Sînt chiar treptele pe care Jane Austen a pus-o să cadă pe Louisa Musgrove din *Persuasiune.*

— Ce romantic!

— Bărbaţii erau romantici… pe atunci.

— Iar astăzi sînt cu gîndul numai la ştiinţă? Ce zici, ne încumetăm să coborîm pe-aici?

— Cînd ne întoarcem.

Porniră iarăşi mai departe. De-abia atunci Charles observă – sau cel puţin îşi dădu seama cărui sex aparţinea – silueta întunecată de la capătul digului.

— Doamne Sfinte, credeam că-i un pescar. Dar e o femeie, nu?

Ernestina îşi îngustă pleoapele; avea ochi cenuşii, foarte frumoşi, însă miopi. Nu reuşea să vadă decît o formă întunecată.

— E tînără?

— E prea departe ca să-mi dau seama.

— Bănuiesc însă cine e. Trebuie să fie biata Tragedie.

— Tragedie?

— O poreclă, una din poreclele ei.

— Şi care-s celelalte?

— Pescarii i-au pus un nume cam vulgar.

— Draga mea Tina, fără îndoială că poţi să…

— Îi spun… Iubita… locotenentului francez.

— I-auzi! Şi e atît de ostracizată încît e silită să-şi petreacă zilele aici?

— E… puţin nebună. Hai să ne-ntoarcem. Nu-mi place să mă apropii de ea.

Se opriră. Charles privi cu luare-aminte silueta cernită.

— Bine, dar m-ai făcut curios. Cine e acest locotenent francez?

— Un bărbat despre care se zice că ea l-ar fi…

— Iubit?

— Mai rău.

— Şi el a abandonat-o? E şi-un copil la mijloc?

— Nu, copil cred că nu. Nu-s decît bîrfe.

— Dar ce face acolo?

— Se zice că îl aşteaptă să se întoarcă.

— Bine, dar… nu-i poartă nimeni de grijă?

— E un soi de servitoare la bătrîna doamnă Poulteney. N-o vedem niciodată cînd mergem în

vizită, dar acolo locuieşte. Te rog, hai să ne-ntoarcem! N-o văzusem.

Charles însă zîmbi.

— Dacă se repede la tine, te voi apăra, dovedindu-ţi astfel biata-mi galanterie. Vino.

Se apropiară aşadar de silueta aflată lîngă afetul de tun. Femeia îşi scosese boneta, pe care o ţinea acum în mînă; părul îi era strîns la spate dedesubtul gulerului hainei negre, o haină bizară, semănînd mai degrabă cu un veston bărbătesc de călărie decît cu vreunul din veşmintele femeieşti care fuseseră la modă în ultimii patruzeci de ani. Nu purta nici ea crinolină; era însă limpede că asta se datora unei desăvîrşite nepăsări pentru astfel de lucruri şi nu cunoaşterii celor din urmă toane ale bunului-gust londonez. Charles făcu o remarcă oarecare, cu glas ceva mai ridicat, pentru a o preveni că nu mai era singură, dar ea nu se întoarse. Cei doi ajunseră într-un loc de unde îi puteau vedea faţa din profil, cu privirea aţintită asemeni ţevii unei arme către zările îndepărtate. Vîntul răbufni deodată cu furie sporită, silindu-l pe Charles să cuprindă cu braţul mijlocul Ernestinei pentru a o sprijini, iar pe femeie să se agaţe mai strîns de afetul de tun. Fără să ştie exact de ce, poate pentru a-i arăta Ernestinei că nu se lasă descumpănit cu una, cu două, Charles făcu un pas înainte de îndată ce vîntul se mai domoli.

— Femeie dragă, ne vine greu să te vedem aici fără să ne facem griji pentru siguranţa dumitale. O rafală mai puternică…

Se întoarse să se uite la el – sau, mai curînd, după cum i se păru lui Charles, prin el. Amintirea lui păstră din această primă întîlnire nu atît trăsăturile ca atare ale acestui chip, cît mai ales tot ceea ce era acolo altfel decît se aşteptase – trăia, doar, într-o epocă al cărei gust cerea ca femeile să se arate smerite, docile, sfioase. Se simţi de îndată ca şi cum ar fi pătruns pe un teritoriu interzis, de parcă faleza ar fi aparţinut acestui chip şi

nicidecum străvechii comunităţi din Lyme. Nu era un chip drăgălaş, ca al Ernestinei. Nu era, cu siguranţă, nici un chip frumos, judecat după canoanele sau gustul oricărei epoci. Era însă un chip de neuitat, un chip tragic. Suferinţa se revărsa din el pură, firească şi de nestăvilit, ca apa unui izvor de pădure. Nu găseai pe chipul acela nici urmă de prefăcătorie, de ipocrizie, nici un fel de mască – şi, mai presus de orice, nici un semn de nebunie. Nebunia se afla în marea pustie, în zările deşarte, în lipsa de noimă a acestei suferinţe, ca şi cum izvorul era în sine firesc, dar era nefiresc să ţîşnească aşa, în pustie.

Ori de cîte ori Charles avea să se gîndească mai tîrziu la privirea aceea, o asemuia cu o lance, încercînd astfel să descrie, fireşte, nu doar privirea în sine, cît mai ales efectul ei. Se simţi, în străfulgerarea acelei clipe, în pielea unui duşman nelegiuit, străpuns şi totodată lăsat, pe bună dreptate, cu întreaga-i nimicnicie la vedere.

Femeia nu răspunse. Privirea ei, aruncată peste umăr, nu dură mai mult de cîteva secunde; apoi întoarse capul şi-şi aţinti din nou ochii către sud. Ernestina îl trase de mînecă pe Charles, care se întoarse şi el, dînd din umeri şi zîmbind. După ce ajunseră mai aproape de uscat, îi spuse:

— Mai bine nu-mi spuneai care e, de fapt, jalnica realitate. Vezi, ăsta-i necazul cu viaţa de provincie. Toţi se cunosc între ei şi nu mai rămîne nici o taină, nici urmă de romantism.

Ernestina se grăbi să-l tachineze: cum, tocmai el spune asta, el, savantul, care privea de sus romanele.

Trei

Şi mai important este însă faptul că principala parte din alcătuirea tuturor fiinţelor vii se datorează eredităţii; în consecinţă, deşi fiecare fiinţă este, neîndoios, bine înzestrată pentru locul pe care îl ocupă în natură, numeroase structuri au încetat să mai aibă relaţii foarte strînse şi directe cu modurile actuale de existenţă.

DARWIN, *Originea speciilor* (1859)

Din toate deceniile istoriei noastre, un om cuminte ar alege anii 1850 pentru a-şi petrece tinereţea.

G.M. YOUNG, *Portretul unei epoci*

Odată întors, după prînz, în apartamentul pe care-l ocupa la hotelul White Lion, Charles îşi privi cu luare-aminte chipul în oglindă. Gîndurile-i erau prea nedesluşite pentru a putea fi înfăţişate. Veniseră să se prindă în urzeala lor tot soiul de elemente de neînţeles: sentimentul unei nelămurite înfrîngeri, care nu era în nici un fel legat de incidentul petrecut pe Cobb, ci de unele din nimicurile pe care le rostise în timpul prînzului de la mătuşa Tranter, de felul – tipic pentru el – în care ocolise anumite subiecte, de îndoiala că interesul pentru paleontologie îi oferea destule posibilităţi de a-şi pune în valoare darurile înnăscute, de întrebarea dacă Ernestina va ajunge să-l înţeleagă vreodată cu adevărat, la fel de bine cum o înţelegea el pe ea; de un sentiment atotcuprinzător de descumpănire a cărui cauză nu trebuia, poate, căutată – hotărî în cele din urmă – decît în gîndul la după-amiaza care-i stătea în faţă, mohorîtă, umedă, nesfîrşită. În definitiv, se aflau de-abia în 1867. N-avea decît treizeci şi doi de ani. Şi pe urmă, dintotdeauna îi pusese vieţii prea multe întrebări.

Cu toate că lui Charles îi plăcea să creadă că are o minte ştiinţifică şi n-ar fi fost, probabil, din cale-afară de surprins dacă i-ar fi fost dat să afle despre unele din înfăptuirile viitorului, cum ar fi avionul, motorul cu reacţie, televiziunea sau radioul, ar fi rămas, fără doar şi poate, uluit de schimbarea survenită în *atitudinea* faţă de timp. Năpasta cea mare a veacului nostru e, zice-se, lipsa de timp. Sentimentul acesta al lipsei de timp, el şi *nicidecum* dragostea dezinteresată pentru ştiinţă şi cu siguranţă că nu înţelepciunea, e cel care ne împinge să consacrăm o parte atît de însemnată din spiritul de invenţie şi din venitul societăţilor noastre descoperirii unor căi de acţiune tot mai rapide – de parcă ţinta ultimă a omenirii ar fi să se apropie nu de desăvîrşirea întru omenie, ci de iuţeala celui mai grăbit dintre fulgere. Dar pentru Charles, ca şi pentru cei mai mulţi dintre contemporanii şi egalii săi, existenţa se desfăşura sub pecetea unui nedezminţit *adagio*. Greu nu era să găseşti timp pentru tot ceea ce voiai să faci, ci să depeni alene, cît mai alene, firul îndeletnicirilor obişnuite, pentru a izbuti să acoperi astfel uriaşa urzeală a ceasurilor de răgaz.

Unul dintre cele mai răspîndite simptome ale bunăstării este, în zilele noastre, atotnimicitoarea nevroză; în secolul lui Charles, locul era ocupat de tihna plictiselii. E drept că valul revoluţiilor de la 1848 şi, laolaltă cu el, amintirea dispărutei spiţe a cartiştilor îşi năluceau, dindărătul acestei perioade, umbra uriaşă. Pentru mulţi însă – între care şi Charles – lucrul cel mai de seamă privitor la aceste vuiete îndepărtate fusese stingerea lor înainte de a se dezlănţui într-o vijelie. Anii ’60 fuseseră, indiscutabil, ani binecuvîntaţi; valul de belşug revărsat asupra meşteşugarilor, ba chiar şi a lucrătorilor de tot felul, alungase din mai toate capetele – din Marea Britanie, cel puţin – sămînţa revoluţiei. De prisos să mai spunem că Charles n-avea habar de evreul neamţ care trudea, neştiut de

nimeni, chiar în după-amiaza despre care vorbim, în biblioteca de la British Museum, bărbosul ale cărui strădanii din umbra zidurilor acelora sumbre aveau să dea, mai tîrziu, roade atît de sîngerii. Dacă i-ai fi descris aceste roade, sau efectele pe care, înghiţite cu ochii închişi, aveau să le producă după o vreme, e aproape sigur că Charles nu te-ar fi crezut – şi totuşi, la numai şase luni de la acest martie al anului 1867, avea să apară la Hamburg primul volum al *Capitalului*.

Existau, apoi, nenumărate motive de ordin personal, datorită cărora Charles n-avea ce căuta în confortabilul, altfel, rol de pesimist. Bunicul lui, baronetul, îngroşase rîndurile celei de-a doua categorii de nobili de ţară englezi, din singurele două existente: împătimiţi ai vînătorii de vulpi şi ai vinului roşu şi colecţionari însetaţi de cunoaştere care îngrămădeau neobosiţi tot soiul de obiecte, care de care mai ciudate. Colecţionase mai cu seamă cărţi, dar spre apusul vieţii îşi cheltuise o mare parte din bani – alături de o parte cu mult mai însemnată din răbdarea familiei – pe nişte săpături menite să scormonească prin măruntaiele nevinovatelor gorgane răzleţite pe cei trei mii de acri ai domeniului său din Wiltshire. Dolmene şi menhire, unelte de silex şi morminte din neolitic cădeau pe rînd pradă necruţării bătrînului – întocmai cum, mai tîrziu, aveau să cadă pradă necruţării fiului său cel mare care, cînd intră în posesia moştenirii, nu se lăsă pînă cînd nu alungă din casă toate trofeele ce se puteau urni din loc. Cerul îl pedepsi însă pe fiu – sau îl binecuvîntă – avînd grijă să rămînă neînsurat. Fiul cel mic al bătrînului, tatăl lui Charles, moşteni astfel o avere frumoasă, cuprinzînd pămînturi întinse şi foarte mulţi bani.

O singură tragedie cunoscuse viaţa acestuia – moartea tinerei sale soţii la naşterea copilului, mort şi el, care, dacă ar fi trăit, ar fi fost sora lui Charles, pe atunci în vîrstă de un an. Îşi înghiţi

însă durerea; şi, deşi nu-şi copleşi poate fiul – pe care, în definitiv, îl iubea doar ceva-ceva mai puţin decît îşi iubea propria făptură – cu o dragoste fără margini, îl copleşi în schimb cu o puzderie de dascăli şi supraveghetori. Vîndu partea de pămînt pe care o moştenise şi investi – cu dibăcie – banii în acţiuni la căile ferate şi – fără dibăcie – pe mesele cazinourilor (mîngîierea o căuta mai mult în jocul de cărţi decît în Cartea Cărţilor); pe scurt, îşi duse viaţa de parcă s-ar fi născut în 1702 în loc de 1802, petrecîndu-şi mai tot timpul în căutare de plăceri… îndeletnicire în cursul căreia îşi găsi, de altfel, şi moartea, în 1856. Charles era aşadar singurul lui moştenitor, căruia urma să-i revină nu numai averea cam subţiată a tatălui (ghinionul la jocul de bacara se dovedise pînă la urmă mai mare decît avîntul industriei feroviare), ci, în cele din urmă, şi aceea – deloc modestă – a unchiului. Ce-i drept, în ciuda întoarcerii entuziaste la virtuţile vinului roşu, în 1867 unchiul nu dădea semne că ar trage să moară.

Charles ţinea la unchiul lui, iar unchiul ţinea la Charles, fapt care nu era însă totdeauna evident în relaţia dintre ei. Deşi recunoştea că distracţiile îşi au şi ele rostul lor şi nu dădea înapoi, la cererea unchiului, din faţa unei partide de vînătoare de potîrnichi sau fazani, de vînătoarea de vulpi Charles nici nu voia să audă. Nu-l deranja faptul că era un vînat a cărui carne nu se putea mînca – îi găsea, pur şi simplu, odioşi pe vînători. Mai avea o hibă, mai gravă încă: trăda o preferinţă nefirească pentru mersul pe jos, în dauna călăriei; or, mersul pe jos nu e, se ştie, o ocupaţie demnă de un gentleman decît în Alpii elveţieni. Nu că nu i-ar fi plăcut caii; nutrea însă aversiunea naturalistului înnăscut pentru tot ceea ce-l împiedica să cerceteze lucrurile de aproape şi pe îndelete. Sorţii îi fuseseră însă prielnici. Într-o zi de toamnă, cu mulţi ani în urmă, ochise o pasăre cu o înfăţişare tare ciudată, care ţîşnise din marginea unui lan de

grîu de pe domeniul unchiului. Cînd descoperi ce fel de dihanie împuşcase şi cît de rare deveniseră asemenea exemplare, mai-mai că-l cuprinse furia împotriva lui însuşi, căci pasărea era una din ultimele dropii uriaşe răpuse pe cîmpurilece alcătuiau Salisbury Plain. Unchiul fu însă încîntat. Pasărea a fost împăiată şi apoi încremeni într-una din vitrinele salonului casei de la Winsyatt, de unde te aţintea cu privirea-i sticloasă, de curcan corcit.

Unchiul nu înceta să-şi plictisească oaspeţii istorisindu-le la nesfîrşit glorioasa faptă de arme a lui Charles. Ori de cîte ori îi dădeau tîrcoale gînduri de dezmoştenire – subiect care el singur era de-ajuns să-l facă să i se urce sîngele la cap, căci proprietatea se transmitea numai pe linie bărbătească –, se ducea să contemple nemuritoarea dropie a lui Charles pentru a-şi regăsi obişnuita îngăduinţă de unchi. Pentru că Charles nu era lipsit de cusururi. Uita uneori să scrie măcar o dată pe săptămînă, iar cînd era la Winsyatt, gusturi lugubre îl ţintuiau după-amiezile în bibliotecă, încăpere în care unchiul nu călca aproape niciodată.

Avusese însă păcate şi mai mari. În timp ce se afla la Cambridge, după ce-i tocise sîrguincios pe clasici şi-şi exprimase adeziunea la cele treizeci şi nouă de articole[2], chiar începuse (spre deosebire de majoritatea tinerilor din vremea lui) să înveţe cîte ceva. Dar în cursul celui de-al doilea an petrecut acolo, se lăsase tîrît într-o tovărăşie dubioasă, sfîrşind, într-o ceţoasă noapte londoneză, prin a poseda trupeşte o fată despuiată. Abia scăpat din durduliile-i braţe plebee, se năpusti într-ale bisericii, îngrozindu-şi tatăl, la scurtă vreme după aceea, cu vestea că vrea să intre în rîndurile slujitorilor ei. O criză de asemenea amploare n-avea decît un singur leac: nărăvaşul june fu expediat degrabă la Paris. Acolo, virginitatea-i cam şubrezită se prăbuşi cu totul, trăgînd însă după ea sub ruine, după cum nădăjduise taică-său, şi

intenţia de a se cununa cu Biserica. Charles înţelese ce se ascundea îndărătul farmecelor ispititoare ale Mişcării Oxfordiene – catolicismul roman, cu toate ale sale. Nu se îndură să-şi lase sufletul de englez neîncrezător, dar comod – jumătate ironie, jumătate conformism – să se perpelească în fumul de tămîie care învăluia poticnelile papistaşe. După ce se întoarse la Londra, tot rătăcind în căutarea unui drum spre credinţă, trecu în fugă peste cele cîteva teorii religioase mai importante ale vremii, încercare ce avu darul să-l lecuiască de tot *(voyant trop pour nier, et trop peu pour s'assurer),* preschimbîndu-l într-un vajnic agnostic[3]. Dramul de dumnezeire pe care izbutise să-l întrevadă la temelia existenţei îl afla în Natură, nu în Biblie; dacă ar fi trăit cu o sută de ani mai devreme, ar fi fost deist, poate chiar panteist. Cînd era însoţit, se mai abătea în cîte o duminică pe la biserică să asculte slujba de dimineaţă, rareori însă cînd era singur.

Se întoarse la Londra, după cele şase luni petrecute în Cetatea Viciului, în 1856. Trei luni mai tîrziu, murea tatăl său. Dădu cu chirie casa cea mare din Belgravia, iar el se mută într-o locuinţă mai mică din Kensington, mai potrivită cu nevoile unui tînăr holtei. Îi purtau de grijă acolo un valet, o bucătăreasă şi două slujnice, personal de dimensiuni aproape excentric de modeste, ţinînd cont de rangul şi averea lui. El însă era mulţumit în ea; şi pe urmă, o mare parte din timp o petrecea călătorind. Publică vreo două eseuri despre peregrinările sale prin locuri mai îndepărtate în revistele de bonton ale vremii; ba, un editor mai temerar îi ceru să scrie chiar o carte despre cele nouă luni petrecute în Portugalia. Lui Charles i se păru însă că scrierea unei cărţi era oarecum sub demnitatea sa – şi ceva care, hotărît lucru, mirosea prea mult a sudoare şi, pe deasupra, presupunea prea multă concentrare susţinută. Cochetă o vreme cu această idee, apoi o lăsă baltă. Cochetarea cu

ideile era, de altfel, îndeletnicirea lui de căpetenie în timpul celui de-al treilea deceniu de viaţă.

Şi totuşi, aşa cum plutea, dus de curent, pe apele domoale ale timpului victorian, nu era în fond un tînăr frivol. O întîlnire întîmplătoare cu cineva care avea cunoştinţă de mania bunicului său îl făcu să-şi dea seama că familia fusese singura care luase în derîdere obiceiul bătrînului de a sta ore în şir să dăscălească cete buimăcite de ţărani care săpau în neştire. În amintirea altora, Sir Charles Smithson rămînea unul din pionierii ramurii arheologiei care se ocupa de Anglia preromană; obiecte din prigonita-i colecţie fuseseră găzduite cu recunoştinţă de British Museum. Treptat, Charles descoperi că semăna mai mult, ca temperament, cu bunicul său decît cu oricare din cei doi fii ai acestuia. În ultimii trei ani se simţea din ce în ce mai atras de paleontologie; da – hotărîse – acesta îi va fi domeniul de activitate. Începuse să frecventeze întrunirile Societăţii Geologice. Unchiu-său nu era deloc încîntat cînd îl vedea părăsind, cu pas hotărît, domeniul de la Winsyatt, înarmat cu sumedenia-i de ciocane şi nelipsitul sac; după părerea lui, singurul obiect pe care un gentleman se cădea să-l poarte cu el cînd se afla la ţară era cravaşa sau puşca de vînătoare. Oricum, era un progres faţă de cărţile alea blestemate din afurisita de bibliotecă.

Mai era însă un domeniu, faţă de care lipsa de interes a lui Charles îl nemulţumea şi mai mult pe unchi. Narcisele şi panglicile galbene, însemnele Partidului Liberal, fuseseră afurisite la Winsyatt; bătrînul era unul din cei mai înverşunaţi conservatori, nu unul dezinteresat, fireşte. Charles întîmpina însă cu un refuz politicos toate încercările dea-l convinge să candideze pentru un loc în parlament. Declară că e lipsit de convingeri politice. Îl prefera, într-ascuns, pe Gladstone – numai că, la Winsyatt, Gladstone era socotit trădătorul trădătorilor, al cărui nume nu putea fi

nici măcar pomenit. Şi astfel, respectul pentru familie şi lenea proprie celor din lumea lui uneltiră împreună spre a-l ţine departe de cariera pentru care fusese înzestrat de natură.

Tare mă tem că lenea era, de fapt, trăsătura caracteristică a lui Charles. Asemeni multora dintre contemporanii săi, simţea că răspunderea în faţa propriei persoane care caracterizase începutul de secol se preschimba treptat în cultul propriei persoane, că Anglia vremii sale era tot mai mult mînată de dorinţa de a părea respectabilă, în locul vechii dorinţe de a face bine de dragul binelui. Îşi dădea seama că era peste măsură de năzuros. Cum puteai însă să scrii despre istorie, cînd umbra lui Macaulay era doar la un pas în urmă? Şi cum să scrii romane sau poezie, în mijlocul celei mai strălucite pleiade de talente din istoria literaturii engleze? Mai era oare cu putinţă să fii un om de ştiinţă creator, cînd Lyell şi Darwin erau încă în viaţă? Sau om de stat, într-o vreme în care toate privirile erau îndreptate spre Disraeli şi Gladstone?

Vedeţi, deci, că Charles îşi aţintea privirile sus de tot. Aşa fac mereu leneşii inteligenţi, pentru a-şi justifica trîndăvia în faţa inteligenţei. Era, adică, năpădit de întreg plictisul byronian, fără a avea la îndemînă nici una din supapele lui Byron: geniul şi adulterul.

Dar, deşi moartea poate să se lase aşteptată, în cele din urmă, îndatoritoare, ea soseşte negreşit, după cum au grijă să nu uite, de cînd lumea, mamele cu fete de măritat. Chiar şi fără perspectivele trandafirii care-i stăteau dinainte, Charles rămînea un tînăr interesant. Călătoriile luaseră – ce păcat! – cu ele o parte din crusta de profundă lipsă de umor (botezată în epocă cu nume precum onestitate, dreaptă judecată, probitate şi în multe alte asemenea feluri, care de care mai amăgitoare) de care trebuia să dea dovadă un adevărat gentleman englez al timpului. Era, în aerul lui, un anumit cinism, simptom sigur al unei

depravări morale fără leac. Nu i se întîmpla însă niciodată să iasă în lume fără ca mamele să-l întîmpine cu priviri duioase, taţii – cu bătăi părinteşti pe spate, iar fetele – cu zîmbete fandosite. Lui Charles îi plăceau – chiar foarte mult – fetele drăguţe şi nu se dădea în lături să le cînte în strună, nu numai odraslelor, ci şi părinţilor roşi de ambiţii. I se dusese vestea, de aceea, că e trufaş şi nesimţitor, răsplată nu tocmai nemeritată pentru iscusinţa – la treizeci de ani, era deja un maestru neîntrecut – cu care, după ce dădea tîrcoale momelii, adulmecînd-o, o ştergea englezeşte din faţa colţilor ascunşi ai capcanelor matrimoniale care i se căscau, ameninţătoare, în cale.

Unchiul îl lua adeseori la rost în legătură cu acest subiect, dar, aşa cum se grăbea să-i amintească Charles, predicile lui despre paiul din ochii nepotului n-aveau cum să-şi atingă ţinta. Bătrînul trecea atunci la bombăneli morocănoase.

— N-am găsit femeia care să mi se potrivească.

— Aiurea. Nici n-ai căutat-o.

— Ba da, să ştii. Cînd eram de vîrsta ta…

— Trăiai cu gîndul numai la ogari şi la sezonul vînătorii de potîrnichi.

Flăcăul cel tomnatic îşi aţintea posomorît paharul de vin roşu din faţă. Nu-i părea rău, la urma urmelor, că n-are nevastă, dar ducea amarnic dorul unor copii cărora să le dăruiască ponei şi pistoale. Vedea cum felul său de trai se cufundă treptat în uitare.

— Am fost orb. Orb, da.

— Unchiule dragă, eu am ochi foarte ageri. Alină-ţi durerea. Şi eu caut fata care să mi se potrivească. Dar n-am găsit-o încă.

2 Ale bisericii anglicane.

3 Deşi Charles n-ar fi folosit acest termen spre a se defini, pentru simplul motiv că el n-a apărut decît în 1870 (creat fiind de Huxley),

dată la care lipsa lui ajunsese de-a dreptul insuportabilă (n.a.).

Patru

Dar FAPTA, ea, rămîne! Ferice de acei
Ce fapte din iubire săvîrşite lasă după ei
Ca, fără grai, să-i apere cînd n-or mai fi,
Căci viaţa lor avu un rost, ce-n veci va dăinui.

DOAMNA NORTON,
Doamna din La Garaye (1863)

Majoritatea familiilor britanice din clasa de mijloc şi cea superioară îşi duceau existenţa deasupra propriilor lor haznale…

E. ROYSTON PIKE, *Documente privind viaţa în perioada de aur a epocii victoriene*

Bucătăria aflată la subsolul impunătoarei case în stil Regency a doamnei Poulteney, care se înălţa, semeaţă – echivalent arhitectural de o aleasă elocvenţă al poziţiei sociale a stăpînei sale –, pe culmea unuia din dealurile abrupte de dincolo de Lyme Regis ni s-ar părea, fără îndoială, astăzi, aproape cu neputinţă de folosit, din pricina neajunsurilor sale funcţionale. Cu toate că, puşi să numească tiranul care le făcea viaţa amară, cei care o ocupau în 1867 n-ar fi stat nici o clipă pe gînduri înainte de a răspunde, pentru noi, modernii, adevăratul monstru ar fi fost, fără doar şi poate, uriaşa maşină de gătit care se întindea de-a lungul întregului perete interior al încăperii largi şi prost luminate. Avea trei vetre, care trebuiau să fie, toate, umplute cu lemne şi cărbuni de două ori pe zi şi tot de atîtea ori curăţate; şi cum bunul mers al treburilor gospodăriei depindea în mare măsură de ea, nu putea fi lăsată să se stingă. Oricît de mare ar fi fost zăpuşeala pe timp de vară, oricît de aspru ar fi suflat vîntul dinspre sud-vest, ale cărui rafale îl făceau pe balaur să scuipe în încăpere vălătuci negri de fum înecăcios – cuptoarele îşi aşteptau, neînduplecate, tainul. Şi-apoi, culoarea acelor

ziduri! Nu se zărea pe nicăieri vreo urmă mai luminoasă, un petic, măcar, din albul după care tînjeau atîta. Erau acoperite cu un strat plumburiu-verzui ca fierea, care – fapt neştiut de cei care trebăluiau prin bucătărie (şi, ca să fim cinstiţi, nici de călăul de la etaj) – era bogat în arsenic. Noroc cu umezeala din încăpere care împreună cu fumul şi aburii de grăsime pe care-i împrăştia, neobosit, balaurul îi veniră de hac în cele din urmă pulberii ucigaşe, aşternîndu-se, triumfătoare, deasupra-i.

Mai mare peste acest tărîm de iad era o oarecare doamnă Fairley, o persoană măruntă şi uscăţivă, îmbrăcată veşnic în negru, nu atît ca semn al văduviei, cît dintr-o pornire lăuntrică. Poate că melancolia-i cruntă fusese provocată de priveliştea nesfîrşitului şuvoi de muritori de rînd care se revărsau, valuri de-o clipă, prin bucătăria aflată sub stăpînirea ei. Majordomi, lachei, rîndaşi, slujnice de tot felul – nici unuia nu-i trebuia prea mult ca să se sature pînă peste cap de pretenţiile şi hachiţele doamnei Poulteney, după care îşi luau tălpăşiţa. Era o purtare cum nu se poate mai ruşinoasă şi laşă, desigur. Dar cînd ţi se cere să te scoli la şase, să roboteşti de la şase şi jumătate la unsprezece, apoi din nou de la unsprezece şi jumătate la patru şi jumătate şi să te aşterni iar pe treabă de la cinci pînă la zece seara – şi asta zi de zi, deci o sută de ore pe săptămînă –, nu-i de mirare că ajungi destul de repede la capătul răbdării şi al curajului.

Chintesenţa sentimentelor care domneau în rîndurile servitorilor îi fusese trîntită în faţă doamnei Poulteney, printr-o replică intrată în legendă, de unul din majordomi (post pe care se mai perindaseră de atunci încolo încă patru): „Doamnă, prefer să-mi petrec tot restul zilelor la azil decît să mai stau o săptămînă sub acest acoperiş“. Erau şi unii care aveau serioase îndoieli că s-ar fi găsit cineva care să cuteze, într-adevăr, să rostească aceste vorbe în faţa fioroasei doamne.

Sentimentul din care izvorîseră a fost însă lesne înţeles atunci cînd, după ce a coborît cu tot calabalîcul, omul a susţinut că i le spusese.

Cum anume reuşise neinspirat-numita doamnă Fairley[4] să-i ţină piept atîta vreme stăpînei sale rămînea un lucru de mirare pentru întregul orăşel. Cel mai probabil pentru că, dacă soarta ar fi vrut, ar fi fost şi ea, la rîndul ei, o altă doamnă Poulteney. Invidia, ea o făcea să nu se urnească de acolo şi, nu mai puţin, voluptatea sumbră cu care savura măruntele catastrofe domestice ce se abăteau tot timpul asupra casei. Amîndouă femeile erau, într-un cuvînt, nişte sadice în devenire, astfel încît era în folosul amîndurora să se tolereze reciproc.

Doamna Poulteney avea două obsesii sau, mai curînd, două aspecte ale uneia şi aceleiaşi obsesii. Primul era Murdăria – a cărei prigoană ocolea, totuşi, bucătăria, din moment ce acolo stăteau numai servitorii –, iar celălalt, Imoralitatea. În amîndouă privinţele, nici cea mai măruntă abatere nu scăpa ochiului ei de vultur.

Era asemeni unei păsări de pradă dolofane, planînd în cercuri nesfîrşite în timpul veşnicelor ei ore de răgaz, înzestrată fiind, în ceea ce priveşte prima obsesie, cu un miraculos al şaselea simţ care o ajuta să descopere de îndată praful, urmele de degete, rufăria nu îndeajuns de bine scrobită, mirosurile neplăcute, petele, obiectele sparte şi toate celelalte accidente nefericite, de neocolit într-o gospodărie. Grădinarii erau concediaţi pentru că fuseseră văzuţi intrînd în casă cu mîinile murdare de pămînt, majordomii – pentru că aveau o pată de vin pe gulerul uniformei, slujnicele – pentru că li se găseau cîlţi sub pat.

Dar grozăvia cea mare era că nici în afara casei doamna Poulteney nu îngăduia hotare în calea autorităţii ei. A nu fi fost văzut duminica la biserică, atît la slujba de dimineaţă, cît şi la cea de seară, echivala cu dovada unei delăsări morale de

cea mai joasă speţă. Vai de fata care fusese zărită plimbîndu-se, într-una din rarele-i după-amiezi libere – cîte una pe lună, şi aceea acordată cu chiu, cu vai – în tovărăşia unui tînăr. La fel, vai de tînărul care, îmboldit de înflăcărarea de nestăvilit a dragostei, încerca să se furişeze pe lîngă Marlborough House, spre a nu lipsi de la întîlnire, căci grădinile erau o adevărată junglă înţesată de capcane îmblînzite, destinate oamenilor – „îmblînzite“ însemnînd în acest context că uriaşelor fălci care se căscau în aşteptarea prăzii li se scoseseră dinţii, deşi erau şi-aşa îndeajuns de puternice, destul cît să rupă piciorul unui om. Servitorii aceştia de oţel erau favoriţii doamnei Poulteney. De *aceştia* nu s-ar fi lipsit în ruptul capului.

Neîndoielnic, cucoanei i s-ar fi potrivit de minune o slujbă în Gestapo. Se pricepea grozav să ia interogatorii, în aşa fel încît pînă şi cele mai îndîrjite dintre fete se prăbuşeau, potopite de lacrimi, după primele cinci minute. Această doamnă întruchipa, în felul ei, întreaga aroganţă, împinsă pînă la marginile grosolăniei, a Imperiului Britanic aflat în plină ascensiune. Pentru ea, justiţia se reducea la ideea că e musai ca ea să aibă dreptate, iar guvernarea – la cicălirea mînioasă a gloatei obrăznicite.

Cu toate astea, printre cei de-o seamă cu ea – un cerc cît se poate de restrîns – era renumită pentru milostenia ei. Iar dacă i-ai fi pus la îndoială reputaţia în această privinţă, adversarii tăi ţi-ar fi aşezat dinainte o dovadă de netăgăduit: oare nu buna şi mărinimoasa doamnă Poulteney fusese aceea care o luase la ea pe Iubita locotenentului francez? De prisos să mai spun că, la vremea aceea, doamna cea bună şi mărinimoasă nu cunoştea decît cealaltă poreclă a fetei, cea cu rezonanţe mai clasice.

Acest eveniment ieşit din comun avusese loc în primăvara lui 1866, cu un an înainte de perioada despre care e vorba în rîndurile de faţă, şi era legat de taina cea mare a vieţii doamnei Poulteney. Era o taină simplă de tot. Doamna credea în iad.

La vremea aceea, Lyme avea drept preot pe un om mai luminat într-ale teologiei decît mulţi dintre fraţii săi întru credinţă, dar care, totodată, îşi cunoştea foarte bine interesele preoţeşti. Era cum nu se poate mai potrivit pentru parohia din Lyme, rămasă, prin tradiţie, credincioasă „bisericii umile“[5] a străbunilor. Se pricepea să-şi însufleţească predicile cu o elocvenţă nu lipsită de o anume fervoare şi-şi păzea biserica de crucifixe, icoane, odoare şi alte însemne ale cancerului papistaş. Atunci cînd doamna Poulteney îşi proclamă în faţa lui propriile-i teorii despre viaţa de apoi, o ascultă fără a clipi măcar, căci slujitorii bisericii care n-o duc chiar ca în sînul lui Avram nu-şi contrazic enoriaşii bogaţi. Punga doamnei Poulteney se deschidea tot atît de larg la solicitările sale pe cît de strînsă se dovedea în privinţa simbriei celor treisprezece servitori aflaţi sub stăpînirea ei. În iarna anului din urmă (iarnă în care holera îşi dezlănţuise cel de-al patrulea asalt asupra Angliei epocii victoriene), doamna Poulteney fusese cam bolnavă, timp în care preotul o vizitase la fel de des ca şi doctorii care se văzuseră siliţi să o asigure de nenumărate ori că era victima unei banale indigestii şi nicidecum a temutului călău venit de la Răsărit.

Doamna Poulteney nu era o femeie proastă; ba, în ceea ce priveşte chestiunile de ordin practic, era chiar ageră, iar destinaţia ei viitoare, ca tot ce era legat de propria-i bunăstare, era un aspect cît se poate de practic. Cînd încerca să şi-L imagineze pe Dumnezeu, Îl vedea sub un chip care aducea mult cu cel al ducelui de Wellington, înzestrat însă cu caracterul unui avocat abil, tagmă pentru care doamna Poulteney avea un respect deosebit. În

timp ce zăcea, ţintuită de boală în dormitor, chibzui îndelung la îngrozitoarea îndoială de ordin matematic care, în ultima vreme, o hărţuia tot mai mult: oare Domnul socotea milostenia după ceea ce ai dăruit sau după ceea ce ţi-ai fi putut permite să dăruieşti? Avea la îndemînă, în această privinţă, date mai exacte decît preotul. Făcuse danii însemnate către biserică, însă ştia că erau cu mult sub nivelul indicat, sub zeciuială, căreia trebuiau să i se supună toţi cei care voiau să fie într-adevăr luaţi în seamă pentru a li se acorda accesul în rai. Avusese, fireşte, grijă să-şi întocmească testamentul în aşa fel încît să dreagă binişor conturile după moarte; nu era însă deloc sigur că Dumnezeu avea să fie de faţă la citirea sus-pomenitului document. Pe deasupra, s-a întîmplat ca doamna Fairley, care-i citea serile din Biblie, să aleagă o dată, în timpul bolii ei, pilda despre obolul văduvei. Dintotdeauna această pildă îi păruse doamnei Poulteney de o nedreptate strigătoare la cer, iar acum, la multă vreme după ce bacilii care-i provocaseră enterita fuseseră goniţi din organism, nu mai reuşea să şi-o scoată din minte. Într-o zi, pe cînd se afla încă în convalescenţă, profită de una din vizitele îndatoritorului preot pentru a porni, cu prudenţă, să-şi cerceteze conştiinţa. La început, acesta se arătă gata să-i alunge temerile sufleteşti.

— Scumpă doamnă, vă aflaţi pe stînca neclintită a credinţei. Creatorul este atoatevăzător şi atoateştiutor. Noi nu avem căderea să ne îndoim nici de îndurarea, nici de dreptatea Sa.

— Să zicem însă că m-ar întreba dacă am conştiinţa curată?

Preotul zîmbi:

— Veţi răspunde că e tulburată. Iar atunci El, în marea Sa milostenie, vă va…

— Dar dacă n-o va face?

— Stimată doamnă Poulteney, dacă mai vorbiţi astfel, mă voi vedea silit să vă mustru. Nu ne este

îngăduit să-i punem la îndoială înţelegerea.

Urmă o tăcere. În prezenţa preotului, doamna Poulteney simţea că are în faţă doi oameni. Unul era un ins care îi era subordonat ca statut social, al cărui trai îndestulat depindea în mare măsură de ea, după cum tot de bunăvoinţa ei depindea o parte însemnată din banii necesari pentru acoperirea cheltuielilor curente ale bisericii, precum şi ducerea la bun sfîrşit a îndatoririlor neduhovniceşti ale preotului către cei sărmani. Celălalt era reprezentantul Domnului pe pămînt, în faţa căruia trebuia, metaforic vorbind, să îngenuncheze. Prin urmare, felul în care i se adresa lua adesea o întorsătură ciudată şi neaşteptată. Trecea fulgerător de la aroganţă la umilinţă, ba uneori reuşea să le înghesuie pe amîndouă pe parcursul unei singure fraze.

— Ah, dacă bietul Frederick ar mai fi fost în viaţă. El m-ar fi sfătuit ce să fac.

— Neîndoielnic, iar sfatul său ar fi semănat cu al meu, fiţi sigură de asta. Ştiu că era un bun creştin; or, ceea ce vă spun eu face parte din adevăratele învăţături creştineşti.

— A fost un avertisment, o pedeapsă.

Preotul îi aruncă o privire solemnă.

— Luaţi seama, stimată doamnă, luaţi seama. Nimeni dintre cei care cercetează ceea ce numai Făcătorul nostru are dreptul să hotărască nu rămîne nepedepsit.

Doamna Poulteney părăsi acest unghi de atac. Nici toţi preoţii lăsaţi de Cel-de-Sus pe pămînt n-ar fi fost în stare să justifice, în faţa ei, moartea timpurie a soţului. Era un lucru care-i privea numai pe Dumnezeu şi pe ea, o taină asemenea unui opal cu ape întunecate, care arunca uneori sclipiri maiestuoase, rău prevestitoare, iar alteori lua forma unui tribut pe care îl plătise deja, într-un cont pînă la a cărui stingere mai avea, poate, destule de ispăşit.

— Danii am făcut. Fapte bune însă n-am făcut.

— A dărui e o faptă minunată.
— Nu sînt ca lady Cotton.

Neaşteptata pogorîre la cele lumeşti nu-l surprinse pe preot. Ştia prea bine, din aluziile mai vechi ale doamnei Poulteney, că se socotea mult rămasă în urmă în această originală competiţie a cucerniciei. Lady Cotton, care locuia la cîteva mile dincolo de Lyme, era vestită pentru înverşunarea cu care îşi pusese întreaga existenţă în slujba operelor de binefacere. Făcea vizite la cei aflaţi în suferinţă, conducea o societate de misionari, întemeiase un aşezămînt pentru femeile pierdute – care impunea, ce-i drept, o pocăinţă de o asemenea asprime, încît majoritatea pensionarelor Societăţii Magdalenelor, cum o numise, se strecurau, care cum putea mai repede, înapoi în iadul păcatului. Toate acestea îi erau însă necunoscute doamnei Poulteney, la fel cum nu-i ajunsese la ureche cealaltă poreclă, mai vulgară, a Tragediei.

Preotul îşi drese glasul.

— Lady Cotton e o pildă pentru noi toţi.

Era ca şi cum ar fi turnat gaz peste foc, ceea ce nici nu era, poate, prea departe de intenţia sa.

— Ar trebui să fac vizite.

— Ar fi un lucru cît se poate de nimerit.

— Numai că vizitele mă răscolesc, de fiecare dată, atît de tare…

Preotul se încăpăţîna să tacă.

— Ştiu că e o purtare păcătoasă.

— Ei, lăsaţi, exageraţi acum!

— Ba nu, e, într-adevăr, tare păcătoasă.

Urmă o lungă tăcere, în timpul căreia preotul medită la cina de care îl despărţea încă un ceas, iar doamna Poulteney la propria-i păcătoşenie. După o vreme, cu o sfială care nu-i stătea în fire, aceasta din urmă se hotărî să vorbească, dînd glas unei soluţii de compromis menită să pună capăt dilemei care o frămînta.

— Nu cunoaşteţi, cumva, vreo doamnă, vreo persoană distinsă, adusă de soartă în împrejurări

vitrege…

— Nu-mi este prea limpede ce urmăriţi.

— Aş vrea să-mi iau o însoţitoare. Îmi e din ce în ce mai greu să scriu, iar doamna Fairley citeşte atît de prost!… Aş fi încîntată să ofer un cămin unei asemenea persoane.

— Prea bine, dacă asta vă este dorinţa, voi cerceta.

Doamna Poulteney se clătină puţin, înfiorată, în faţa perspectivei acestui salt cu ochii închişi care urma să o poarte către sînul ocrotitor al adevăratului creştinism.

— E nevoie de o persoană cu o moralitate ireproşabilă. Trebuie să mă gîndesc şi la servitorii pe care-i am în grijă.

— Fireşte, fireşte, scumpă doamnă.

Preotul se ridică.

— Şi, dacă se poate, să n-aibă rude. Rudele celor a căror pîine depinde de tine devin uneori din cale-afară de sîcîitoare.

— Fiţi sigură că nu vă voi înfăţişa pe cineva nepotrivit.

Îi strînse mîna şi se îndreptă spre uşă.

— Şi, domnule Forsythe, să nu fie prea tînără.

Preotul se înclină şi ieşi din încăpere. Odată ajuns însă la jumătatea treptelor care duceau la parter, se opri, străfulgerat de o amintire. Chibzui o vreme, după care o pornire poate nu întru totul străină de răutate, rod al nesfîrşitelor ceasuri de ipocrizie – sau, mă rog, de sinceritate nu întotdeauna desăvîrşită – petrecute alături de făptura cernită a doamnei Poulteney, în orice caz, un imbold de nestăvilit, îl făcu să se întoarcă din drum şi să revină în sufragerie. Se opri în prag.

— Mi-a venit în minte o persoană care întruneşte condiţiile dumneavoastră. Se numeşte Sarah Woodruff.

4 *Fair* înseamnă în engleză, între altele, luminos, frumos, senin.

5 *Biserica umilă* (*Low Church*), orientare a religiei anglicane care acordă puţină importanţă autorităţii episcopilor şi preoţilor, precum şi organizării ecleziastice.

Cinci

Vai mie, la ce slujeşte oare
Zadarnic să întreb? De Moartea am privi
Din capul locului ca Moarte, Iubire n-ar mai fi,
Sau îngrădită-ar fi, în vasta ei lucrare,
Împerechere, doar, de trîndăvii,
Ori pofticios Satir, întîiu-i chip,
Ce iarba ar strivi şi ar zdrobi ciorchine,
Şi, toropit, prin codri îndelung ar lenevi.

TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Tinerii erau cu toţii înnebuniţi să meargă la Lyme.

JANE AUSTEN, *Persuasiune*

Chipul Ernestinei se potrivea de minune cu gustul vremii: cu bărbia micuţă, oval, gingaş ca o violetă; un chip asemenea celor păstrate pînă la noi în schiţele marilor ilustratori ai epocii, în opera lui Phiz sau a lui John Leech. Ochii cenuşii şi paloarea pielii puneau şi mai bine în valoare gingăşia celorlalte trăsături. La primele întîlniri, îşi lăsa ochii în jos cu un aer de mironosiţă, de parcă ar fi fost gata să leşine dacă vreun domn ar fi îndrăznit, cumva, să-i adreseze cuvîntul. În colţul ochilor îi stăruia însă o umbră jucăuşă, aproape invizibilă, care îşi avea perechea în umbra de zîmbet ce-i flutura în colţul buzelor, uşoară – ca să continuăm comparaţia de mai sus – ca adierea violetelor de februarie şi care contrazicea, într-un chip subtil, dar desăvîrşit de limpede ca intenţie, acest aer de totală supunere în faţa atotputerniciei Bărbatului. Poate că unui victorian cumsecade acest detaliu abia sesizabil, care te trimitea cu gîndul la Becky Sharp, ar fi fost de natură să-i stîrnească neîncrederea; pentru un om cum era Charles, fata se dovedea însă irezistibilă. Mai-mai s-o iei drept una din păpuşelele acelea fandosite, Georginele, Victoriile, Albertinele, Matildele şi

altele asemenea, care, în cîrduri păzite cu străşnicie, erau nelipsite de la baluri – şi totuşi, nu era chiar aidoma lor.

Părăsind casa mătuşii Tranter de pe Broad Street, Charles străbătu cei vreo sută de paşi care-l despărţeau de hotel, pentru ca, odată ajuns acolo, să urce scările, plin de importanţă – nu sînt oare îndrăgostiţii care şi-au mărturisit iubirea cei mai mari nătărăi de pe lumea asta? –, îndreptîndu-se spre apartamentul său, unde îşi iscodi pe dată oglinda, care-i trimise înapoi imaginea liniştitoare a unor trăsături chipeşe. Îndată după plecarea sa, Ernestina se scuză şi se duse în camera ei. Voia să-şi învăluie logodnicul într-o ultimă privire, furişată printre perdelele de dantelă şi, totodată, să se afle în singura încăpere din casa mătuşii care nu-i punea răbdarea la încercare.

După ce privise cu admiraţia cuvenită felul în care mergea şi, mai ales, gestul cu care Charles îşi ridicase jobenul în faţa cameristei mătuşii Tranter, care se afla din întîmplare pe stradă, cu o treabă oarecare (gest care-o umplu, în egală măsură, de ciudă, căci fata avea nişte ochişori îndrăzneţi de ţărăncuţă din Dorset şi un ten ispititor de trandafiriu, iar lui Charles i se interzisese cu desăvîrşire să arunce o a doua privire oricărei femei sub şaizeci de ani, categorie căreia mătuşa Tranter încetase să-i aparţină, slavă Domnului, cu numai un an în urmă, ce-i drept), Ernestina reveni de la fereastra camerei. Încăperea îi era destinată şi fusese aranjată pe gustul ei, care vădea o preferinţă apăsată pentru stilul franţuzesc, la fel de încărcat, în acea vreme, ca şi cel englezesc, dar cu ceva mai multe ornamente aurite şi fistichii. Restul casei mătuşii Tranter purta, în întregime, fără scăpare şi dincolo de posibilitatea vreunui retuş, pecetea stilului la modă cu un sfert de veac în urmă: o îngrămădire de obiecte zămislite în primul val de respingere temeinică a tot ce era decadent, diafan

şi graţios, perioadă de care se leagă amintirea şi moravurile odiosului Prinny, George al IV-lea.

Era cu neputinţă să nu-ţi placă mătuşa Tranter; pînă şi gîndul că te-ai putea supăra pe chipul acela care revărsa, cu nevinovăţie, zîmbete şi vorbe – mai ales vorbe – era absurd. Avea optimismul profund al fetelor bătrîne care reuşesc să facă din celibat o carieră încununată de succes. Singurătatea înăcreşte sau te învaţă să stai pe picioarele tale. Mătuşa Tranter începuse prin a se bucura cît putea mai mult de fiece lucru şi sfîrşise prin a-i face pe ceilalţi să se bucure şi ei, la rîndul lor, de toate cîte există.

Cu toate acestea, Ernestina se străduia din răsputeri să se supere pe ea, fie din cauza imposibilităţii de a lua cina la cinci, fie în legătură cu mobila funebră sub care gemeau celelalte încăperi ale casei, sau din cauza grijii excesive pe care mătuşa o arăta bunului nume al nepoatei (nu era chip s-o convingi că viitorul mire şi aleasa sa ar putea nutri dorinţa de a fi lăsaţi singuri şi de a se plimba neînsoţiţi) – şi, mai presus de orice, în legătură cu rostul însuşi al şederii Ernestinei în Lyme.

Biata fată fusese silită să îndure chinurile la care sînt supuşi, de cînd lumea, copiii singuri la părinţi, striviţi fără scăpare sub necruţătorul clopot de sticlă al grijii părinteşti. Încă de la naştere, la cea mai uşoară tuse a ei casa se umplea de doctori; după ce ajunsese la pubertate, cea mai mică toană pe care o avea făcea să roiască de îndată în juru-i nenumăraţi decoratori şi croitorese; şi, în tot acest timp, cel mai mărunt semn de tristeţe care i se citea pe chip îi cufunda pe amîndoi părinţii în ceasuri nesfîrşite de tainice reproşuri. Nimic nu stătea în calea capriciilor Ernestinei cînd era vorba de făcut rochii noi sau de schimbarea tapetului de pe pereţi, exista însă un subiect în faţa căruia mutrişoarele şi văicărelile ei n-aveau nici un efect: sănătatea. Mama şi tatăl fetei erau convinşi că e

tuberculoasă. Era de-ajuns să li se pară că subsolul miroase a igrasie pentru a se muta neîntîrziat, iar cînd călătoreau, două zile ploioase la rînd îi făceau să o ia numaidecît din loc. Fusese examinată de o sumedenie de medici vestiţi, care nu-i găsiseră, nici unul, nimic. Nu fusese niciodată bolnavă cu adevărat, nici nu avea starea de letargie sau slăbiciunile cronice specifice tuberculozei. Ar fi putut – dacă i s-ar fi îngăduit vreodată, fireşte – să danseze o noapte întreagă şi a doua zi să joace volanul[6] toată dimineaţa, fără nici cea mai neînsemnată urmare dăunătoare. Era însă tot atît de neputincioasă în a clinti din loc ideea fixă a iubitorilor săi părinţi, pe cît ar fi fost în stare un sugar să doboare un munte. O, dacă cei doi ar fi putut să citească viitorul! Ernestina avea să supravieţuiască întregii ei generaţii. Se născuse în 1846 şi avea să moară în ziua în care Hitler a invadat Polonia.

Şederea ei anuală la sora mamei, care locuia în Lyme, forma astfel o parte indispensabilă a regimului cu totul inutil la care era supusă. Venea de obicei acolo pentru a se reface după sezonul de baluri, însă anul acesta fusese trimisă mai devreme, ca să prindă puteri în vederea căsătoriei. Fără îndoială că briza Canalului n-avea cum să-i strice, cu toate acestea, de fiecare dată Ernestina cobora din trăsura care o adusese la Lyme cu înfăţişarea înnegurată a unui prizonier proaspăt sosit în Siberia. Societatea din partea locului era la fel de modernă ca şi greoaia mobilă de mahon din casa mătuşii Tranter; cît despre distracţii, unei domnişoare obişnuite cu tot ceea ce are mai bun de oferit viaţa londoneză, ele îi păreau atît de jalnice încît era ca şi cum n-ar fi existat. Relaţia sa cu mătuşa Tranter semăna, aşadar, mult mai mult cu aceea dintre o copilă zvăpăiată, o Julietă englezoaică, şi doica cea neînduplecată, decît cu legătura care există îndeobşte între nepoată şi mătuşă; pînă-ntr-acolo încît, dacă Romeo nu s-ar fi

îndurat să-şi facă apariţia în scenă în iarna din urmă, făgăduindu-i să împartă cu ea singurătatea la care fusese condamnată, fata s-ar fi răzvrătit – sau, în sfîrşit, era aproape sigură că s-ar fi răzvrătit. Ernestina fusese dăruită, fără îndoială, cu o voinţă mult mai puternică decît s-ar fi aşteptat cei din jur, mai puternică, de altfel, şi decît îngăduiau canoanele vremii. Din fericire, nutrea însă întreg respectul cuvenit faţă de convenţii şi, ca şi Charles, nu ducea lipsă de autoironie, care avusese chiar un anumit rol, deloc lipsit de importanţă, în înfiriparea atracţiei pe care o simţiseră de la început unul pentru celălalt. Fără această autoironie şi fără simţul umorului, Ernestina ar fi fost o răzgîiată nesuferită, iar faptul că se apostrofa adesea ea singură astfel („Copil răzgîiat şi nesuferit ce eşti!“) o punea cu siguranţă la adăpost de antipatie.

Singură în camera ei, în după-amiaza aceea, Ernestina îşi descheie nasturii rochiei şi rămase în picioare în faţa oglinzii, numai în cămăşuţă şi pantalonaşi. Se lăsă cîteva clipe furată de contemplarea intens narcisistă a propriei făpturi. Gîtul şi umerii nu erau mai prejos decît trăsăturile feţei; era într-adevăr tare drăguţă, era una dintre cele mai drăguţe fete pe care le cunoştea. Apoi, ca şi cum ar fi vrut s-o dovedească, îşi ridică braţele şi-şi desfăcu părul, gest care ştia că are în el ceva păcătos, dar necesar, asemeni unei băi fierbinţi sau unui aşternut cald într-o noapte de iarnă. Preţ de o clipă – o clipă într-adevăr vinovată – se închipui în pielea unei creaturi vicioase – o dansatoare, sau o actriţă. Urmă apoi ceva ce unuia care ar fi asistat la această scenă i s-ar fi părut cît se poate de neobişnuit. Fata se opri deodată locului, încetă să-şi mai admire profilul în oglindă, şi se uită pe neaşteptate în sus, spre tavan. Buzele îi murmurară ceva nedesluşit. Deschise repede un dulap şi îmbrăcă un capot.

Îi licărise în minte – aprins de imaginea unui colţ de pat reflectat în oglindă, de care dăduse cu ochii din întîmplare, în timp ce se învîrtea de zor – un gînd legat de sex, o nălucire, un fel de încleştare laocoonică, abia întrezărită, de membre omeneşti dezgolite. N-o înspăimînta numai profunda sa ignoranţă în legătură cu faptul propriu-zis al împerecherii, ci, deopotrivă, durerea şi brutalitatea de care, după toate aparenţele, acest act nu se putea nicidecum lipsi, şi care păreau să contrazică toată acea blîndeţe a gesturilor şi discreţie a mîngîierilor îngăduite care îi plăceau atît de mult la Charles. Văzuse de cîteva ori animale împerechindu-se şi violenţa scenei i se întipărise adînc în amintire.

Ajunsese astfel să formuleze un soi de poruncă de uz personal – vorbele nedesluşite rostite mai înainte fiind, pur şi simplu, „Nu am voie" – pe care o chema în ajutor ori de cîte ori implicaţiile – legate de sex, menstruaţie sau naştere – ale existenţei ei trupeşti de femeie încercau să-şi croiască drum spre nivelul conştient al minţii. Dar chiar dacă izbuteşti să abaţi lupii de la uşa ta, ei continuă să urle de acolo, din beznă. Ernestina voia un soţ şi voia ca acest soţ să fie Charles, voia să aibă copii, dar plata la care ghicea nelămurit că avea să fie silită în schimbul acestora i se părea exagerată.

Se întreba uneori de ce îngăduise Dumnezeu ca un chip atît de animalic al Datoriei să pîngărească o năzuinţă de o asemenea nevinovăţie. Majoritatea femeilor epocii sale gîndeau la fel; ca, de altfel, şi cei mai mulţi dintre bărbaţi. Nu-i de mirare, aşadar, că datoria a fost înălţată de noi la rangul de noţiune-cheie pentru a ne ajuta să înţelegem epoca victoriană, nici, de altminteri, că ea s-a preschimbat în epoca noastră într-o idee care are darul să reteze orice avînt[7].

După ce domoli lupii, Ernestina se îndreptă spre măsuţa de toaletă, deschise un sertar şi îşi scoase

de acolo jurnalul legat în marochin negru, cu închizătoare de aur. Scotoci în alt sertar şi, dintr-un loc numai de ea ştiut, luă o cheie cu care descuie închizătoarea volumaşului. Îl deschise degrabă la ultima pagină. Înşirase acolo, în ziua logodnei cu Charles, toate datele, în zile şi luni, care o despărţeau de căsătorie. Două luni fuseseră deja străpunse cu linii ordonate; rămăseseră încă vreo nouăzeci de zile. Ernestina luă tocul cu peniţă de fildeş de deasupra jurnalului şi tăie data de 26 martie. Mai rămăseseră din ea încă nouă ore, dar îşi acorda de obicei satisfacţia acestei mici înşelătorii. Deschise apoi volumaşul la început, sau aproape la început, pentru că îl primise ca dar de Crăciun. După vreo cincisprezece pagini acoperite cu un scris înghesuit, urma o foaie albă, pe care presase o crenguţă de iasomie. Se uită o clipă la ea, apoi se aplecă s-o miroasă. Păru-i desfăcut se revărsă pe pagină şi fata închise ochii, încercînd să retrăiască, pentru a nu ştiu cîta oară, senzaţia aceea desfătătoare, ziua în care crezuse că va muri de bucurie, cînd plînsese în neştire, sentimentul cu neputinţă de descris al…

Auzi însă paşii mătuşii Tranter pe scări, ascunse repede jurnalul şi începu să-şi pieptene părul castaniu, mătăsos.

6 Joc asemănător badmintonului.

7 Strofele din *In Memoriam* pe care le-am citat la începutul acestui capitol sînt deosebit de relevante. Poezia acestuia (XXXV) înfăţişează, fără doar şi poate, cea mai bizară din nenumăratele demonstraţii bizare expuse în această celebră antologie a temerilor provocate de viaţa de dincolo. Afirmaţia potrivit căreia iubirea nu poate lua decît chip de satir dacă nemurirea sufletului nu există reprezintă, în mod evident, o fugă speriată din calea lui Freud. Pentru victorieni, raiul era rai în foarte mare măsură pentru că trupul rămînea aici, pe pămînt, laolaltă cu *id*-ul freudian (n.a.).

Şase

Ah, Maud, ciută ca spuma laptelui de albă, nepotrivită eşti să fii soţie.

TENNYSON, *Maud* (1855)

Faţa doamnei Poulteney, în după-amiaza în care preotul se întorsese cu vestea de care am vorbit mai înainte, exprima o vizibilă ignoranţă. Or, în cazul doamnelor de felul ei, încercările nereuşite de a le stîrni memoria reuşesc, de cele mai multe ori, să le stîrnească dezaprobarea. Chipul ei era făcut parcă să exprime acest din urmă sentiment. Ochii erau departe de a fi „sălaşurile de mută rugă“ de care vorbeşte Tennyson, iar fălcile căzute, aproape duble, îi increţeau buzele în semn de cuvenită respingere a tot ceea ce ameninţa cele două principii de viaţă ale sale: primul susţinea (am să împrumut aici formularea sarcastică a lui Treitschke[8]) că „Civilizaţia înseamnă săpun“, iar conform celuilalt, „Respectabilitatea este ceea ce nu mă jigneşte“. Semăna oarecum cu un pechinez alb, mai exact, cu un pechinez împăiat, căci purta ascuns în sîn un săculeţ cu camfor ca măsură profilactică împotriva holerei… astfel încît, oriunde s-ar fi aflat, era veşnic însoţită de o suavă mireasmă de naftalină.

— N-o cunosc.

Preotul simţi vorbele ca pe un reproş; se întrebă ce s-ar fi întîmplat dacă, în locul sărmanului drumeţ, bunului samaritean i-ar fi ieşit în cale doamna Poulteney.

— Nici nu m-aşteptam s-o cunoaşteţi. Fata e din Charmouth.

— O fată?

— Adică, nu ştiu exact ce vîrstă are, o femeie, o doamnă de vreo treizeci de ani, poate mai mult. N-aş vrea să risc să mă înşel.

Preotul îşi dădea seama că pledoaria sa în favoarea inculpatei absente începuse cam jalnic.

— E însă un caz tare nefericit, care merită pe deplin milostenia domniei voastre.

— A primit vreo educaţie?

— O, da. S-a pregătit să devină guvernantă. A şi lucrat ca guvernantă.

— Şi acum ce face?

— Cred că nu lucrează nicăieri.

— De ce?

— E o poveste lungă.

— Doresc, fireşte, s-o aud înainte de a acţiona.

Şi astfel preotul se aşeză la loc şi îi spuse ceea ce ştia, sau o parte (căci, în încercarea-i temerară de a salva sufletul doamnei Poulteney, se hotărîse să şi-l primejduiască pe al său) din ceea ce ştia despre Sarah Woodruff.

— Tatăl fetei a fost unul din arendaşii lordului Meriton, pe lîngă Beaminster. Un simplu fermier, dar un om cu principii excelente şi foarte respectat prin partea locului, care a avut înţelepciunea să ofere fetei o educaţie mai bună decît ar fi fost de aşteptat.

— A răposat?

— Acum cîţiva ani, iar fata s-a angajat ca guvernantă la familia căpitanului John Talbot, care locuieşte în Charmouth.

— Ar fi dispus să trimită o scrisoare de recomandare?

— Scumpă doamnă Poulteney, dacă am înţeles bine conversaţia noastră anterioară, subiectul discuţiei de faţă îl formează o faptă caritabilă, nu o angajare obişnuită.

Doamna îşi înclină scurt capul, gestul cel mai apropiat de scuză pe care, după cît se ştia, se îndurase să-l facă vreodată. Preotul continuă:

— Fără îndoială că se poate obţine o astfel de scrisoare. Fata a părăsit casa căpitanului la cererea ei. Iată ce s-a întîmplat. Vă amintiţi, probabil, de micul vas francez – venea, cred, de la Saint Milo –

care a fost împins pe ţărmul de la Stonebarrow în timpul cumplitei furtuni din decembrie? Vă amintiţi, desigur, că trei membri ai echipajului au fost salvaţi şi li s-a oferit găzduire de către cei din Charmouth? Doi dintre ei erau simpli marinari. Al treilea era, după cîte ştiu, locotenentul vasului. Piciorul îi fusese zdrobit de forţa izbiturii, dar s-a agăţat de o bîrnă şi valurile l-au dus la mal. Nu se poate să nu fi citit despre întîmplarea aceasta.

— Tot ce se poate. Nu-mi plac francezii.

— Căpitanul Talbot, el însuşi ofiţer de marină, a avut bunătatea să-l ia în casa lui pe… ofiţerul străin, pentru a primi acolo îngrijirea necesară. Acesta nu vorbea deloc englezeşte. Şi astfel a fost chemată domnişoara Woodruff, pentru a servi drept interpretă şi a-i veni în ajutor.

— Vorbeşte franceza?

Alarma doamnei Poulteney în faţa acestei cutremurătoare dezvăluiri fu cît pe-aci să-l dea gata pe preot. Se ţinu însă tare şi sfîrşi prin a schiţa o plecăciune, însoţind-o cu un zîmbet curtenitor.

— Doamnă scumpă, ca majoritatea guvernantelor. Nu-i vina lor că li se cere să cunoască astfel de lucruri. Să revenim însă la domnul din Franţa. Cu regret trebuie să spun că nu merita acest apelativ.

— Domnule Forsythe!

Doamna Poulteney se săltă în scaun, fără prea multă asprime însă, ca nu care cumva să-l reducă pe bietul om la tăcere.

— Mă grăbesc să adaug că în casa căpitanului Talbot nu s-a petrecut nimic necuviincios, iar în ceea ce o priveşte pe domnişoara Woodruff, nici în altă parte, mai tîrziu. Domnul Fursey-Harris şi-a pus chezaş cuvîntul în această privinţă. Cunoaşte întreaga situaţie mult mai bine decît mine.

Persoana pomenită era preotul din Charmouth.

— Francezul a reuşit însă să pună stăpînire pe inima domnişoarei Woodruff. După ce piciorul i s-a vindecat, a plecat cu diligenţa la Weymouth,

pentru ca de acolo să încerce – sau cel puţin aşa credea toată lumea – să găsească un mijloc de a ajunge acasă. La două zile după plecarea sa, domnişoara Woodruff i-a cerut doamnei Talbot, în termeni deosebit de insistenţi, să-i îngăduie să-şi părăsească postul. Mi s-a spus că doamna Talbot a încercat s-o facă să-i mărturisească motivele sale, dar n-a reuşit.

— Şi a lăsat-o să plece fără ca fata s-o fi înştiinţat din vreme că va pleca?

Abil, preotul se agăţă iute de această replică ivită la momentul potrivit:

— Aveţi dreptate, a fost un gest cu totul nesăbuit. Ar fi trebuit să dea dovadă de mai multă chibzuinţă. Dacă domnişoara Woodruff ar fi avut stăpîni mai înţelepţi, nu mă îndoiesc că această afacere tristă nu s-ar fi petrecut.

Făcu o pauză pentru a-i da timp doamnei Poulteney să sesizeze complimentul indirect.

— Ca să scurtez toată povestea, domnişoara Woodruff s-a întîlnit cu francezul la Weymouth. Purtarea ei e întru totul condamnabilă, am aflat însă că a locuit acolo cu o verişoară.

— Asta n-o scuză în ochii mei.

— Cu siguranţă că nu. Nu uitaţi însă că nu e o doamnă din născare. Clasele inferioare nu pun un preţ la fel de mare ca noi pe aparenţe. De altfel, am omis să vă spun că francezul i-a făgăduit solemn că o va lua de soţie. Domnişoara Woodruff s-a dus la Weymouth cu credinţa că urma să se căsătorească.

— Bine, dar el nu era catolic?

Doamna Poulteney se şi vedea o Patmos neîntinată, împresurată de oceanul dezlănţuit al credinţei papistaşe.

— Teamă mi-e că purtarea lui arată că era lipsit de orice credinţă creştinească. Fără îndoială însă că fetei i-a spus că e unul din coreligionarii noştri năpăstuiţi să trăiască în ţara aceea părăsită de Dumnezeu. După cîteva zile, a plecat spre Franţa,

nu înainte de a-i promite domnişoarei Woodruff că de îndată ce va face rost de un alt vas – îi spusese, printre alte minciuni, că la revenirea în Franţa avea să fie înaintat la rangul de căpitan – se va întoarce aici, chiar aici, la Lyme, se va căsători cu ea şi apoi o va lua cu el. De atunci, fata aşteaptă întruna. E limpede că omul era un seducător lipsit de inimă care spera, desigur, ca în Weymouth să o supună pe biata făptură la cine ştie ce grozăvii. Iar atunci cînd solidele principii creştineşti ale fetei l-au făcut să înţeleagă zădărnicia ţelurilor sale, s-a îmbarcat spre Franţa.

— Şi care a fost soarta ei de atunci? Desigur că doamna Talbot n-a primit-o înapoi la ea?

— Doamnă, doamna Talbot e o femeie cam excentrică. S-a oferit, ce-i drept, s-o primească înapoi. Trec însă acum la consecinţele triste ale istoriei pe care v-am înfăţişat-o. Domnişoara Woodruff nu e nebună. Nici pe departe. E întru totul în stare să îndeplinească orice însărcinări i s-ar încredinţa. Suferă însă de grave crize de melancolie, care, fără îndoială, pot fi puse în parte pe seama remuşcărilor, dar deopotrivă, mă tem, pe seama iluziei sale de neclintit că locotenentul e un om onorabil, care se va întoarce, într-o bună zi, la ea. Din această cauză, poate fi văzută adesea cutreierînd locurile pe unde vasele se apropie de oraşul nostru. Domnul Fursey-Harris s-a străduit el însuşi, din toate puterile, să-i arate femeii inutilitatea – ca să nu-i spun necuviinţă – comportării ei. Ca să spunem lucrurilor pe nume, doamnă, fata e puţin ţicnită.

Urmă apoi o tăcere. Preotul se încredinţă cu totul în mîinile unui zeu păgîn, cel al hazardului. Îşi dădea seama că doamna Poulteney făcea în minte nişte socoteli. Părerea pe care o avea despre sine îi impunea să se arate uluită şi alarmată la ideea de a îngădui o asemenea creatură la Marlborough House. Mai era însă şi Dumnezeu, căruia avea să-i dea, într-o bună zi, socoteală.

— Are rude?
— Nu, după cîte ştiu.
— Şi cum s-a întreţinut de cînd…
— Cu chiu, cu vai. Am auzit că a mai cusut cîte ceva, pe ici, pe colo. Dacă nu mă înşel, doamna Tranter i-a dat ceva de lucru de genul ăsta. Dar a trăit mai ales din banii pe care i-a pus deoparte în timpul primei slujbe.
— Şi-a cruţat, aşadar, banii.
Preotul simţi că renaşte.
— Doamnă, dacă o luaţi la dumneavoastră, ea va fi cea cruţată, va fi cu adevărat salvată.
Aruncă în joc cartea cea mare.
— Şi, cine ştie – deşi n-am eu căderea să fiu judecătorul conştiinţei dumneavoastră – poate că va fi în stare şi ea, la rîndul ei, să salveze.
Doamna Poulteney fu deodată orbită de o viziune paradiziacă: lady Cotton, cu nasul ei preacuvios mutat din loc. Se încruntă şi-şi pironi ochii pe covorul gros de sub picioare.
— Aş dori să-l văd pe domnul Fursey-Harris.

Şi astfel, peste o săptămînă, acesta veni, însoţit de preotul din Lyme, bău vin de Madeira şi cuvîntă – cu omisiunile indicate – după cum îl povăţuise confratele său într-ale preoţiei. Doamna Talbot trimise o interminabilă scrisoare de recomandare, care făcu mai mult rău decît bine, căci păcătuia prin lipsa unei condamnări suficient de aspre a purtării guvernantei. O frază o mînie, cu deosebire, pe doamna Poulteney. „Monsieur Varguennes era o persoană cu un farmec deosebit, iar căpitanul Talbot mă roagă să vă transmit că viaţa de marinar nu e tocmai şcoala ideală pentru a învăţa bunele moravuri.“ N-o interesa nici că domnişoara Sarah era „o profesoară pricepută şi conştiincioasă“ sau că „micuţilor mei le e tare dor de ea“. Scandaloasa lipsă de rigoare a principiilor doamnei Talbot şi sentimentalismul ei prostesc se dovediră însă, în

cele din urmă, în avantajul lui Sarah, căci iscară în doamna Poulteney dorinţa de a arăta de ce era în stare.

Sarah veni aşadar spre a fi examinată, întovărăşită de preot. De la bun început, doamna Poulteneyo găsi într-ascuns pe gustul ei, cu înfăţişarea aceea atît de oropsită, părînd de-a dreptul strivită de potrivnicia sorţii. E drept că arăta suspect de tînără, cum şi era, de altfel, vîrsta ei fiind mai apropiată de douăzeci şi cinci de ani decît de „treizeci sau poate mai mult". Avea însă de partea ei durerea care i se citea limpede pe chip şi care arăta că era o păcătoasă, iar doamna Poulteney nici nu voia să audă de cineva a cărui înfăţişare n-ar fi arătat destul de clar că aparţine acestei categorii. Nu lipsit de făgăduinţe era, apoi, aerul rezervat al fetei, pe care doamna Poulteney îl interpretă, cu de la sine putere, drept recunoştinţă mută. Amintirea nenumăraţilor servitori care o părăsiseră nutrise în sufletul bătrînei doamne o oroare fără seamăn în faţa impertinenţei şi vioiciunii, termeni pe care experienţa o învăţase să-i echivaleze cu a vorbi înainte de a ţi se adresa cuvîntul şi a-i ghici trebuinţele, ceea ce o lipsea de plăcerea de a cere stăruitor să ştie de ce nu fuseseră ele ghicite.

Apoi, la sugestia preotului, îi dictă fetei o scrisoare. Scrisul era minunat, iar ortografia, fără cusur. Puse atunci la cale o încercare mai vicleană. Îi dădu lui Sarah Biblia şi îi ceru să citească. Doamna Poulteney chibzuise îndelung ce pasaj să aleagă, sfîşiată amarnic între Psalmul 119 („Fericiţi cei fără de prihană") şi Psalmul 140 („Izbăveşte-mă, Doamne, de omul cel rău"). Îl alesese pînă la urmă pe primul, iar cînd fata îl citi, ciuli bine urechile, urmărind cu atenţie nu numai vocea fetei, ci pîndind să prindă orice semn fatal care ar fi arătat că vorbele psalmistului nu găseau răsunetul cuvenit în inima celei care citea.

Vocea lui Sarah era fermă, mai curînd joasă. Păstra încă urme ale vorbirii în dialect, dar pe vremea aceea accentul „stilat“ nu avea rangul de covîrşitoare obligaţie generală la care avea să fie, mai tîrziu, înălţat. Erau în Camera Lorzilor oameni – duci, chiar – în al căror glas continuau să răsune ecouri ale graiului din provincia natală, fără ca asta să-i coboare în ochii nimănui. Poate, cine ştie, datorită contrastului pe care-l făcea cu poticnelile lipsite de har ale doamnei Fairley, vocea lui Sarah fu primul lucru care o convinse pe doamna Poulteney. O fermecă de-a dreptul vocea ei, ca şi întreg aerul fetei în timp ce citea „Îndreaptă, Doamne, căile mele ca să nu mă abat de la rînduielile Tale!“.

Mai rămîneau de pus cîteva întrebări.

— Domnul Forsythe mi-a comunicat că te simţi încă legată de această persoană străină.

— Nu doresc să vorbesc despre asta, doamnă.

Ei bine, dacă vreuna dintre slujnice ar fi cutezat să-i spună aşa ceva doamnei Poulteney, *urgia de pe lume* s-ar fi dezlănţuit. Vorbele fuseseră rostite însă fără înconjur, fără teamă, dar cu respect. Pentru prima dată în viaţă, doamna Poulteney lăsă să-i scape o ocazie minunată de a-şi băga semenii în sperieţi.

— Nu vreau în casa mea cărţi franţuzeşti.

— Nu am nici una, doamnă. N-am nici englezeşti.

Nu avea nici una – se cuvine, poate, să arăt – pentru că le vînduse pe toate şi nu pentru că ar fi fost o precursoare timpurie a uimitorului McLuhan.

— Dar ai, sper, o Biblie?

Fata clătină din cap. Preotul interveni:

— Mă voi îngriji eu de asta, scumpă doamnă Poulteney.

— Mi s-a spus că eşti statornic prezentă la sfînta slujbă.

— Da, doamnă.

— Aşa să faci şi pe mai departe. Dumnezeu ne oferă mîngîiere în toate încercările vieţii.

— Mă silesc să vă împărtăşesc credinţa, doamnă.

Doamna Poulteney îi puse atunci întrebarea cea mai grea, întrebare la care preotul îi ceruse, de fapt, să renunţe.

— Şi dacă această… persoană se va întoarce… ce-o să se întîmple atunci?

Şi de astă dată, însă, Sarah făcu cel mai bun lucru cu putinţă: nu spuse nici un cuvînt, ci îşi înclină doar capul, clătinîndu-l. Din ce în ce mai binevoitoare, doamna Poulteney avu mărinimia să ia acest gest drept semnul unei căinţe fără grai.

Şi astfel purcese la săvîrşirea faptei ei celei bune.

Nu-i trecuse, bineînţeles, prin minte să întrebe de ce oare Sarah, care refuzase oferte de lucru venite din partea unor suflete creştineşti mai puţin neînduplecate decît acela al doamnei Poulteney, dorea să intre în casa ei. Motivele erau două, amîndouă foarte simple. Primul era că Marlborough House oferea o vedere dumnezeiască înspre Lyme Bay. Celălalt era şi mai simplu. Nu mai avea la sufletul ei decît şapte monede de cîte un penny.

8 Heinrich von Treitschke (1834-1896), istoric german.

Şapte

> Extraordinara productivitate a industriei moderne… permite utilizarea în scopuri neproductive a unei părţi crescînde din clasa muncitoare, ceea ce are drept urmare reapariţia, într-un număr tot mai mare, a sclavilor casnici ai antichităţii, reuniţi sub denumirea de clasa servitorilor, formată din feciori, cameriste, lachei etc.
>
> MARX, *Capitalul* (1867)

De îndată ce Sam trase perdelele, dimineaţa năvăli în încăpere, îmbrăţişîndu-l pe Charles întocmai cum ar fi dorit doamna Poulteney – la ora aceea, cufundată încă într-un somn sonor – să fie învăluită în îmbrăţişarea paradisului atunci cînd avea să moară, fireşte, după răgazul de reculegere impus de solemnitatea evenimentului. De cîteva ori pe an, clima care stăpîneşte domoala regiune de coastă din Dorset dă la iveală astfel de zile – zile nu doar îmblînzite de o dulceaţă plăcută furată din alte anotimpuri, ci tulburătoare crîmpeie de căldură şi luminozitate mediteraneană. Natura o ia atunci puţin razna. Păianjenii care s-ar cuveni să hiberneze aleargă bezmetici pe stîncile încinse de soarele de noiembrie, mierlele îşi înalţă trilul în plin decembrie, primulele îşi năpustesc capetele prin neaua lui ianuarie, iar mărţişor se sulemeneşte în culorile lui cireşar.

Charles se ridică în capul oaselor, îşi smulse fesul de noapte de pe cap, îi ceru lui Sam să deschidă larg ferestrele şi, sprijinit în mîini, privi razele de soare care se revărsau în cameră. Umbra de alean abătută asupra-i cu o zi înainte se risipise odată cu norii. Simţi aerul cald de primăvară strecurîndu-se mîngîietor prin gulerul întredeschis al cămăşii de noapte şi cuprinzîndu-i gîtul gol. Aflat în picioare, Sam îi ascuţea briciul, iar din cana de aramă pe care o adusese cu el se înălţa un

abur îmbietor, care împrăştia un belşug proustian de sugestii: garanţia unui şir nesfîrşit de zile fericite aidoma acesteia, certitudinea liniştitoare a rangului său în societate, a unei veşnicii de ordine, tihnă şi civilizaţie. De jos, din strada pavată cu piatră, urcă trapul domol al unui cal mînat de călăreţ înspre mare. O adiere mai obraznică înfioră perdelele ponosite de catifea roşie; în lumina aceasta, pînă şi ele păreau minunate. Totul era cum nu se putea mai bine. Lumea avea să fie mereu ca acum, una cu această clipă.

Se iscă deodată un tropotit mărunt de copite, însoţit de behăituri şi miorlăieli neliniştite. Charles se ridică din pat şi privi pe fereastră. Doi bătrîni îmbrăcaţi în bluze de pînză groasă, cusute, ca odinioară, rudimentar, stăteau de vorbă pe partea cealaltă a străzii. Unul dintre ei, cioban, se rezema în bîtă. Douăsprezece oi şi încă pe atîţia miei se foiau fără astîmpăr în mijlocul drumului. Astfel de vestigii de port popular, amintiri dintr-o Anglie de demult, deveniseră, la 1867, pitoreşti, deşi nu neobişnuite; fiecare sat avea bătrînii săi, cam zece-doisprezece la număr, rămaşi credincioşi străvechilor bluze. Lui Charles îi păru rău că nu se pricepea să deseneze. Hotărît lucru, viaţa la ţară era plină de farmec. Se întoarse spre servitor.

— Pe legea mea, Sam, într-o zi ca asta mai că-mi vine să nu mai pun niciodată piciorul în Londra.

— Dacă mai staţi mult în *corentu'* ăla, nici c-o să mai apucaţi.

Stăpînu-său îi aruncă o privire scrutătoare. El şi Sam erau împreună de patru ani şi se cunoşteau unul pe celălalt mai bine decît mulţi parteneri de viaţă a căror convieţuire este, s-ar zice, mai intimă.

— Sam, iar ai băut.

— Nu, domnule.

— Camera pe care ai primit-o e mai bună decît prima?

— Da, domnule.

— Dar masa şi celelalte?
— Nimic de zis, domnule.
— *Quod est demonstrandum*. Eşti posac într-o dimineaţă care l-ar face să cînte şi pe un ocnaş. *Ergo*, ai băut.
Sam încercă tăişul briciului pe muchia degetului mic, cu o mutră care dădea a înţelege că în orice clipă se putea răzgîndi, pentru a-i pune la încercare ascuţişul pe propriu-i gîtlej, sau poate chiar pe acela al zîmbitorului său stăpîn.
— Fata aia de la bucătăria doamnei Tranter, domnule, e pricina. N-apuc bine să…
— Pune jos, te rog, instrumentul ăla şi explică-te.
— O văd colo, jos. (Împunse cu degetul mare văzduhul în direcţia ferestrei.) Şi numai ce o aud strigînd de pe partea ailaltă a străzii.
— Şi ce-a strigat, mă rog?
Expresia de pe chipul lui Sam deveni şi mai înverşunată în faţa iminentei evocări a insultei primite:
— „Ia ascultă, cînd vii cu sacul ăla de funingine?“ (Se opri, cu un aer sumbru.) Da, domnule, chiar aşa.
— Ştiu cine-i fata. Nu-i aia în rochie cenuşie, care-i atît de urîtă că nu-ţi vine să te uiţi la ea?
Nedrepte cuvinte, fiind vorba de fetişcana în faţa căreia îşi ridicase pălăria în după-amiaza precedentă, o făptură drăgălaşă şi nubilă cum nu erau multe în Lyme.
— Nu chiar urîtă. Dimpotrivă.
— Aha, aşa deci. Cupidon joacă feste inimilor de cockney.
Sam îl fulgeră cu o privire indignată.
— N-aş atinge-o nici mort. Ţărancă afurisită…
— Sper că ai folosit adjectivul în sensul său elogios, Sam. Oi fi tu născut, după cum ai afirmat în repetate rînduri, într-o cîrciumă…
— La doi paşi de o cîrciumă, domnule.

— În imediata apropiere a unei cîrciumi, dar nu-ţi dau voie să foloseşti limbajul de acolo într-o zi ca asta.

— Dar gîndiţi-vă ce înjosire, domnu' Charles. Toţi rîndaşii au auzit.

Cum „toţi rîndaşii" însemna nici mai mult, nici mai puţin de două persoane, dintre care una surdă de-a binelea, Charles nu se arătă prea mişcat. Zîmbi, apoi îi făcu semn lui Sam să-i toarne apa caldă.

— Bine, acum fii băiat de treabă şi adu-mi micul dejun. O să mă rad singur în dimineaţa asta. Şi să-mi aduci o porţie dublă de chifle.

— Da, domnule.

Se pregătea să iasă, cînd Charles îl opri, îndreptînd acuzator pămătuful de bărbierit către chipul morocănos al lui Sam.

— Fetişcanele astea de la ţară sînt mult prea timide ca să le stea în fire să spună asemenea obrăznicii unor distinşi gentlemeni londonezi… doar dacă nu cumva au fost mai întîi crunt provocate. Tare mă tem, Sam, că ai luat-o prea repede.

Sam asculta cu gura căscată.

— Şi, dacă nu-mi aduci micul dejun de două ori mai *repede*, îmi voi *repezi* cizma în partea posterioară a jalnicei tale anatomii.

Uşa se închise cu un sunet nu tocmai lin. Charles făcu cu ochiul imaginii sale din oglindă. Apoi, pe neaşteptate, îşi aşternu pe faţă o expresie împovărată de încă un deceniu de viaţă – tînărul tată de familie, plin de importanţă, întruchipare a seriozităţii. Zîmbi apoi cu îngăduinţă în faţa mutrelor sale şi a euforiei care nu-l mai părăsea; stînd astfel în faţa oglinzii, se cufundă în contemplarea drăgăstoasă a propriului chip. Avea, ce-i drept, trăsături foarte regulate – o frunte înaltă, mustaţa neagră ca şi părul, care, zburlit cum era în urma grabei cu care îşi scosese fesul, îl făcea să pară mai tînăr decît era. Pielea avea paloarea

cuvenită, fără a fi însă la fel de lividă ca a multor gentlemeni londonezi, într-o epocă în care aspectul bronzat nu era nici pe departe mult rîvnitul simbol al unei situaţii socioerotice ispititoare, ci, dimpotrivă, semnul apartenenţei la clasele de jos. Da, la o privire atentă, chipul acesta avea, în aceste clipe, un aer puţintel nătîng. O undă din plictisul zilei din urmă îi străbătu, fugară, fiinţa. Prea era inocent chipul ăsta, rămas fără masca oficială pe care o purta în lume; prea puţin statornicit într-o expresie. De neclintit păreau doar nasul doric şi ochii cenuşii, cu privirea lor detaşată. Bună creştere şi cunoaştere de sine avea, incontestabil, din plin.

Începu să acopere cu spumă chipul cel ambiguu.

Sam era cu vreo zece ani mai tînăr decît Charles; prea necopt pentru a fi un bun servitor şi, pe deasupra, zăpăcit, certăreţ, înfumurat, convins că e de o uimitoare ascuţime a minţii; mare amator de giumbuşlucuri şi tăiat frunză la cîini, îşi petrecea o bună parte din vreme rezemat alene de cîte un perete, cu un pai sau un fir de pătrunjel morfolit şmechereşte în colţul gurii, făcînd pe cunoscătorul de cai sau absorbit în prinderea vrăbiilor cu plasa pentru fluturi – îndeletniciri din care îl smulgeau apelurile răcnite venite de la etaj.

Desigur, nouă, modernilor, orice servitor cockney numit Sam ni-l evocă de îndată pe nemuritorul Weller; nu altul a fost, fireşte, mediul care îl zămislise pe Sam al nostru. Trecuseră însă treizeci de ani de cînd *Documentele Clubului Pickwick* irumpseseră, scînteietoare, în lume. Adevărul e că Sam nu se dădea în vînt chiar atît de mult după rasa cabalină. Semăna, în această privinţă, cu cutare muncitor al epocii moderne care socoteşte priceperea neîntrecută în domeniul automobilistic un semn al ascensiunii lui în societate. Ştia, chiar, cine era Sam Weller, nu din

carte, ci dintr-o versiune dramatizată a acesteia; ştia însă şi că vremurile se schimbaseră. Generaţia de cockney din care făcea el parte era un pic deasupra tuturor celor văzute pe scenă; iar frecventele sale raite pe la grajduri erau menite în primul rînd să etaleze acest „pic“ în faţa rîndaşilor şi a chelnerilor de provincie.

Mijlocul veacului trecut asistase la apariţia pe scena engleză a unei forme cu totul noi de dandy: vechea varietate cu rădăcini în clasele de sus, veştedele vlăstare ale lui Beau Brummel, erau cunoscute sub numele de „filfizoni“[9]; noile categorii de tineri meşteşugari prosperi şi de servitori aşa-zicînd superiori, precum Sam, se alăturaseră însă şi ei competiţiei, croindu-şi drum cu bastonul eleganţei vestimentare. „Filfizonii“ înşişi îi numeau „snobi“; Sam, eroul nostru, era un desăvîrşit exemplu de snob, în sensul acesta restrîns al cuvîntului. Era grozav de pătruns de importanţa unei înfăţişări sclivisite – cu nimic mai puţin pătruns, în felul său, decît un „mod“[10] al anilor 1960 –, astfel încît cea mai mare parte a simbriei primite era înghiţită de rîvna-i necurmată de a ţine pasul cu moda. Îi era, totodată, proprie şi o altă trăsătură a acestei noi clase, manifestată sub forma strădaniilor sale de a struni limbajul.

La 1870, vestita neputinţă a lui Sam Weller de a-l pronunţa pe *v* altfel decît ca *w*, stigmatul multisecular al londonezului de rînd, căzuse de-acum pradă dispreţului venit, în egală măsură, din partea „snobilor“ şi a romancierilor burghezi, care au continuat o vreme – şi într-un mod cu totul inexact – să-l introducă în conversaţia personajelor de origine cockney. Lupta snobilor avea însă drept adversar mai ales sunetele aspirate; aprigă luptă, ca în cazul lui Sam al nostru, din care, de cele mai multe ori, acesta ieşea înfrînt. *A*-urile şi *h*-urile sale greşit pronunţate nu erau însă tocmai comice; erau semnele unei revoluţii sociale, lucru pe care Charles nu se pricepea să-l vadă.

Poate că asta se datora faptului că Sam venea să ofere ceva nespus de necesar existenţei sale – ocazia zilnică de a pălăvrăgi, de a redeştepta în el pe băieţandrul pus pe şotii de odinioară, răstimpuri în care Charles avea prilejul să se uşureze, ca să spunem aşa, de produsele statornicei şi jalnicei sale slăbiciuni pentru jocurile căznite de cuvinte şi vorbele în doi peri: un umor bazat, într-o exclusivitate detot revoltătoare, pe privilegiul educaţiei. Totuşi, chiar dacă atitudinea lui Charles ar putea să pară că nu face decît să pună paie peste vîlvătaia şi-aşa îndeajuns de pîrjolitoare a exploatării economice, se cuvine să arăt că relaţia lui cu Sam nu era lipsită de un soi de afecţiune, de un ataşament uman cu mult preferabil barierelor rigide pe care o sumedenie de noi îmbogăţiţi ai unei epoci potopite de noi bogăţii se zoreau deja să le ridice între ei şi servitorii lor.

Nu-i vorbă, Charles avea în spate numeroase generaţii de oameni care avuseseră, cu toţii, de-a face cu servitori. Noii îmbogăţiţi ai vremii sale nu aveau nici una – ba, foarte adesea, erau ei înşişi copii de servitori. Charles n-ar fi putut să-şi imagineze o lume fără servitori. Noii îmbogăţiţi puteau, şi asta îi făcea mult mai nemiloşi în dorinţa lor de a se înfrupta pe săturate din toate binefacerile puse la îndemînă de relativa situaţie dobîndită. Se străduiau să-şi preschimbe servitorii în maşini, pe cîtă vreme Charles ştia prea bine că Sam al lui îi era, în parte, şi tovarăş: era Sancho Panza al său, comedia joasă pe umerii căreia îşi avînta el adoraţia spirituală închinată Ernestinei-Dorothea. Îl păstra aşadar pe Sam pentru că îl găsea de multe ori amuzant, şi nu pentru că nu s-ar fi aflat „maşini“ mai bune.

Diferenţa dintre Sam Weller şi Sam Farrow (dintre 1836 şi 1867, adică) era însă următoarea: primul era mulţumit de rolul lui, în vreme ce al doilea abia îl îndura. Weller n-ar fi lăsat fără răspuns insulta privind sacul cu funingine, ci s-ar

fi dezlănţuit într-o ploaie de ocări. Sam, însă, se îmbăţoşase, îşi „ridicase sprincenele“ şi se răsucise pe călcîie.

9 *Swells*, în original.

10 Adept al unei orientări a tineretului britanic, caracterizată, asemeni mişcării hippy din SUA, prin revolta împotriva conformismului, abordarea unei vestimentaţii extravagante, a pletelor etc.

Opt

Unde pădure-a fost, se cască-adînc genunea,
O, tu, pămînt, ce de prefaceri ai văzut!
În locul larmei străzii, în trecut
Tăcerea neclintită-a mării fără margini
stăpînea.
Năluci sînt dealurile, ce, lin, plutesc,
Îşi schimbă veşnic forma – şi dispar;
Făpturi de ceaţă cîmpurile par,
Ca nourii se-nvolburează şi iute se topesc.

TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Dacă însă vrei să nu faci nimic şi să inspiri, totodată, respect, cel mai nimerit, în ziua de azi, e să te prefaci că trudeşti la nu se ştie ce studiu profund…

LESLIE STEPHEN,
Schiţe din Cambridge (1865)

Sam nu fusese singurul din Lyme al cărui chip era, în dimineaţa aceea, înnegurat. Ernestina se deşteptase într-o dispoziţie pe care scînteietoarea risipă de făgăduinţe a zilei nu făcea decît s-o înrăutăţească. Era un necaz obişnuit; nici în ruptul capului, însă, nu l-ar fi silit pe Charles să-i îndure urmările. Aşa se face că la ora zece, atunci cînd acesta se prezentă, conştiincios, la datorie, în faţa casei mătuşii Tranter, se văzu întîmpinat numai de amintita doamnă: Ernestina petrecuse o noapte puţin cam agitată şi dorea să se odihnească. Ar fi oare atît de bun să revină după-amiază, la ceai, cînd, fără îndoială, o va găsi întremată?

Cum întrebărilor pline de solicitudine ale lui Charles – n-ar trebui, poate, să fie chemat doctorul? – li se răspunse printr-un refuz politicos, acesta îşi luă la revedere. Şi, după ce îi porunci lui Sam să se facă luntre şi punte ca să cumpere nişte flori pe care să le ducă apoi la locuinţa fermecătoarei bolnave, cu permisiunea şi sfatul de

a adăuga ofranda cîtorva boboci, din partea lui Sam însuşi, destinată domnişoarei atît de pornită împotriva funinginei – misiune pentru a cărei plăcută îndeplinire i se îngăduia să-şi ia liber restul zilei (nu toţi stăpînii din epoca victoriană s-au făcut direct vinovaţi de apariţia comunismului) –, Charles se trezi în faţa propriilor sale ceasuri de răgaz.

Îi era uşor să aleagă ce să facă. Fireşte, Charles s-ar fi dus oriunde i-ar fi cerut sănătatea Ernestinei, însă faptul că acel loc se nimerise să fie Lyme Regis îi uşurase – trebuie s-o recunoaştem – pînă la desfătare povara obligaţiilor preconjugale. Stonebarrow, Black Ven, Ware Cliffs – toate aceste nume nu vă spun, poate, mare lucru. Întîmplarea face însă ca Lyme să fie situat în centrul uneia din rarele aflorimente formate de o rocă numită liasic albastru. Pentru cei al căror entuziasm nu trece dincolo de frumuseţea unei privelişti, această piatră e lipsită de farmec. Colorată într-un cenuşiu din cale-afară de mohorît, cu textura-i de nămol pietrificat, ea are în mult mai mare măsură darul de a te pune pe fugă, decît de a te îmbia s-o admiri. E, pe deasupra, şi înşelătoare, căci straturile sînt sfărîmicioase şi se surpă uşor, urmarea fiind că din această mică fîşie de coastă din liasic albastru, întinsă pe vreo douăsprezece mile, marea a furat în decursul istoriei mai mult pămînt decît din aproape orice alt ţărm al Angliei. Natura-i intens fosiliferă şi mobilitatea au preschimbat-o însă într-o adevărată Mecca pentru paleontologii britanici. În ultimii o sută şi mai bine de ani, cel mai răspîndit animal de pe malurile ei a fost omul – omul înarmat cu ciocanul de geolog.

Charles se grăbise deja să calce pragul prăvăliei care se bucura poate de cea mai mare faimă în Lyme la acea vreme: Magazinul de fosile vechi, întemeiat de remarcabila Mary Anning, femeie fără multă şcoală, dar înzestrată cu geniul descoperirii de specimene noi şi, de multe ori, pe

atunci încă neclasificate. A fost prima persoană care a dat cu ochii de osemintele lui *Ichtyosaurus platyodon*; de aceea, rămîne o pată dintre cele mai ruşinoase care întunecă obrazul paleontologiei britanice faptul că, deşi numeroşi savanţi ai epocii s-au folosit, recunoscători, de descoperirile ei spre a-şi consolida propria lor reputaţie, nici măcar un singur tip indigen nu poartă specificaţia *anningii*. În magazinul stăpînit încă de duhul acestei alese amintiri din partea locului, Charles îşi depusese omagiile – şi totodată banii, pentru mai mulţi amoniţi şi *Isocrina* cu care rîvnea să-şi împodobească vitrinele ce căptuşeau pereţii biroului din Londra. Cu toate acestea, mulţumirea nu-i era întreagă, căci în acea perioadă se adîncise în studiul unei ramuri care la Old Fossil Shop era reprezentată prin prea puţine exemplare oferite spre vînzare.

Era vorba de echinoderme, sau arici-de-mare pietrificaţi. Li se mai spune uneori „teste“ (din latinescul *testa*, ţiglă sau vas de lut ars); americanii le numesc bănuţi-de-nisip. Forma lor e variată, dar sînt totdeauna perfect simetrice şi brăzdate, toate, de o reţea de striaţii ce se prelungesc într-o dantelărie diafană de spini. Lăsînd însă la o parte valoarea lor ştiinţifică (o serie verticală dezgropată la Beachy Head, la începutul anilor 1860, a reprezentat una dintre primele confirmări practice ale teoriei evoluţiei), ele sînt nişte lucruşoare tare drăgălaşe, al căror farmec e sporit de eterna greutate de a le da de urmă. Se poate întîmpla să răscoleşti pămîntul zile-n şir fără să dai peste nici una; iar dimineaţa în care îţi ies în cale două-trei rămîne, într-adevăr, o dimineaţă de neuitat. Poate, dat fiind faptul că era un om cu timp berechet, amator înnăscut, asta era ceea ce îl atrăgea, inconştient, pe Charles înspre ele; era, sigur că da, însufleţit de raţiuni ştiinţifice, iar în prezenţa celor care-i împărtăşeau hobby-ul afirma, indignat, că *Echinodermia* fusese „neglijată în chip ruşinos“,

justificare obişnuită a celor ce petrec prea mult timp într-un domeniu prea mărunt. Oricare i-ar fi fost însă motivele, inima îi rămăsese la aceste cochilii.

Foarte frumos, numai că testele nu-ţi pică în mînă aşa, din seninul albastru al rocilor liasice, ci din straturile suprapuse de silex; şi, după cum îl îndrumase negustorul de la magazinul de fosile, cel mai cuminte era să-şi îndrepte căutările spre regiunea din vestul oraşului, şi nu numaidecît înspre plajă. La vreo jumătate de oră după ce trecuse pe la mătuşa Tranter, Charles se afla din nou lîngă Cobb.

Marele dig era departe de a fi pustiu în acea zi. Roiau peste tot pescari cătrănindu-şi bărcile, dregîndu-şi năvoadele, meşterind la coşurile pentru crabi şi homari. Se vedeau şi oameni mai înstăriţi, vizitatori matinali şi locuitori ai oraşului, plimbîndu-se agale de-a lungul mării încă tremurînde, dar paşnice, acum. Nici urmă – observă Charles – de femeia cu privirea aţintită către mare. Nu zăbovi însă mai mult de o clipă cu gîndul la ea – sau la Cobb – şi porni la drum, cu un pas iute şi elastic, foarte diferit de obişnuitul ritm lenevos al plimbărilor sale citadine.

Aţi fi surîs, văzîndu-l, căci era echipat cu tot dichisul pentru rolul care-l aştepta. Purta bocanci solizi cu ţinte şi jambiere înalte de pînză, trase peste pantalonii model Norfolk, din flanelă groasă; ţinuta-i era întregită de un veston strîmt şi absurd de lung, o pălărie de pînză cu boruri late, un baston cît toate zilele, din lemn de frasin, pe care-l cumpărase pe drumul spre Cobb şi un rucsac uriaş, din care, dacă l-ai fi scuturat, s-ar fi rostogolit un întreg arsenal, el singur deja împovărător, de ciocane, clasoare, caiete de însemnări, cutiuţe, tesle şi cîte şi mai cîte. Nimic nu e mai de neînţeles pentru noi, modernii, decît spiritul metodic al victorienilor; îl aflăm ilustrat pe deplin (în forma-i cea mai grotescă) în poveţele cu care îi copleşeau

pe călători primele ediţii ale ghidurilor Baedeker. Unde oare – te întrebi – mai rămînea loc pentru un dram, oricît de mic, de plăcere? Cum de Charles, de pildă, nu-şi dădea seama că o îmbrăcăminte uşoară ar fi fost mai comodă? Că n-avea nevoie de pălărie? Că, pe o plajă plină de pietre, bocancii greoi cu ţinte sînt la fel de nimeriţi ca o pereche de patine?

Ei da, sigur, nouă ne vine să rîdem. Poate că e, totuşi, ceva demn de admiraţie în această delimitare între ceea ce e cel mai comod şi ceea ce e cel mai recomandabil. Regăsim aici, pentru a nu ştiu cîta oară, mărul acesta al discordiei care a învrăjbit cele două secole: trebuie oare să ne lăsăm mînaţi de datorie[11] – sau nu? Dacă luăm obsesia asta de a te costuma pe măsura misiunii asumate, de a fi pregătit pentru orice eventualitate, drept simplă prostie, drept orbire în faţa empiricului, facem, cred, o greşeală gravă – sau, mai curînd, frivolă – în privinţa strămoşilor noştri, pentru că nu altfel decît Charles, şi la fel de încotoşmănaţi şi împovăraţi de un prisos de unelte de tot felul, cum era el în acea zi, au fostcei care au pus bazele întregii noastre ştiinţe moderne. Năstruşnicia lor în această direcţie n-a fost decît un simptom al seriozităţii dovedite în altă parte, cu mult mai importantă, aceea. Au simţit că descrierile contemporane ale universului erau neîndestulătoare, că lăsaseră ca ferestrele prin care priveau lumea să se năclăiască de mîzga convenţiilor, a religiei şi stagnării sociale; şi-au dat seama, într-un cuvînt, că le stăteau dinainte lucruri pe care trebuiau să le descopere şi că descoperirea acestora era de cea mai mare importanţă pentru viitorul omului. Pe cîtă vreme noi socotim (dacă nu cumva ne petrecem viaţa într-un laborator de cercetări) că n-avem nimic de descoperit şi că singurele lucruri care au pentru noi o importanţă extremă privesc prezentul omului. Cu atît mai bine

pentru noi, ziceţi? O fi; nu noi vom fi însă aceia care vor pronunţa judecata de pe urmă.

Aşa că eu, unul, nu m-aş fi simţit prea ispitit să izbucnesc în rîs în ziua aceea, atunci cînd Charles, în timp ce înainta de-a lungul plajei, tot ciocănind, aplecîndu-se şi scrutînd pămîntul, încercă, pentru a zecea oară, să întindă prea mult pasul între două pietre îndepărtate una de alta, şi se trezi trîntit mişeleşte pe spate. Nu se prea necăjea el, de altfel, din cauza acestor alunecări repetate, căci ziua era minunată, fosilele liasice – din belşug, şi curînd se pomeni cu desăvîrşire singur.

Marea scînteia, ţipetele pescăruşilor săgetau văzduhul. Un stol de păsări cu pene albe, negre şi roşii ca mărgeanul îi trecu în zbor pe dinainte, vestindu-i apropierea. Zări apoi, între stînci, nişte ochiuri ademenitoare de apă, şi prin mintea sărmanului flăcău prinseră să alunece tot soiul de gînduri îngrozitoare, care de care mai eretice: oare n-ar fi mai amuzant, ba nu, nu, mai valoros sub aspect ştiinţific, dacă s-ar apuca să studieze biologia marină? Să părăsească, poate, Londra, să locuiască la Lyme… dar Ernestina n-ar accepta nici în ruptul capului una ca asta. Veni chiar şi rîndul – mă bucur să-l consemnez – unui moment dedicat cu totul şi cu totul omenescului, în care Charles privi cu luare-aminte în jur, se asigură că nu-i nimeni care să-i tulbure singurătatea şi apoi îşi scoase pe îndelete bocancii butucănoşi, jambierele şi ciorapii. Un moment de zburdălnicie şcolărească, în cursul căruia se căzni să-şi aducă aminte un vers din Homer care să-l preschimbe într-o reculegere închinată clasicismului, dar fu abătut de la acest gînd de necesitatea subită de a prinde un crab mărunt care se zorea, speriat, să se pună la adăpost de gigantica umbră subacvatică, întrezărită de ochii lui pedunculaţi, veşnic la pîndă.

La fel cum îl dispreţuiţi, poate, pe Charles pentru calabalîcul din cale-afară de împovărător pe care-l căra după el, poate că-l priviţi de sus din

cauza lipsei sale de specializare. Nu trebuie însă să uitaţi că istoria naturală nu avea pe atunci sensul peiorativ pe care-l are astăzi, de refugiu în faţa realităţii – şi, prea adesea, în sentimentalitate. Charles era, în plus, un ornitolog şi botanist chiar foarte priceput. Se prea poate să fi fost mai bine dacă ar fi închis ochii la toate în afara fosilelor de arici-de-mare sau dacă şi-ar fi închinat viaţa clasificării algelor, în caz că avem în vedere progresul ştiinţific; gîndiţi-vă însă la Darwin, la *Călătoria vasului Beagle. Originea speciilor* e un triumf al generalizării, nu al specializării; şi chiar dacă mi-aţi putea dovedi că a doua soluţie ar fi fost mai potrivită pentru Charles savantul fără har, tot aş continua să susţin că prima era mai nimerită pentru Charles omul. Nu-i vorba aici de faptul că amatorii îşi pot îngădui să-şi vîre nasul peste tot; ei au chiar datoria să-şi vîre nasul peste tot, şi la naiba cu pedanţii cei docţi care încearcă să le astupe gura aruncîndu-i în cine ştie ce hrubă prăpădită, uitată de lume.

Charles se socotea darwinist, şi totuşi nu-l înţelesese cu adevărat pe Darwin. La urma urmei, însă, nici Darwin însuşi nu reuşise asta. Răsturnase, acest geniu, nici mai mult, nici mai puţin decît *Scala Naturae* a lui Linné, scara naturii, a cărei falnică temelie, esenţială pentru ea precum e, pentru teologie, divinitatea lui Cristos, afirma că *nulla species nova*: în lume nu se poate ivi nici o specie nouă. Acest principiu explică obsesia linneană de a clasifica şi numi, de a fosiliza existentul. Avem, astăzi, îndreptăţirea s-o privim ca pe o tentativă sortită de la bun început eşecului, care urmărea să stabilizeze şi să ţină în loc ceea ce, în realitate, e o continuă curgere, şi ne pare de aceea cît se poate de în firea lucrurilor faptul că Linné însuşi a sfîrşit prin a-şi pierde minţile. Ştia că se afla în miezul unui labirint, nu însă şi că era unul ale cărui culoare şi căi de acces erau veşnic schimbătoare. Nici chiar Darwin nu izbutise să se

descotorosească pe de-a-ntregul de cătuşele suedezului, astfel încît nu-l prea putem învinui pe Charles pentru gîndurile care-i treceau prin minte în timp ce privea absorbit straturile de rocă liasică din stîncile de deasupra.

Ştia că *nulla species nova* era o aiureală; vedea însă în depunerile acelea o ordonare a existenţei nespus de reconfortantă. Ar fi putut vedea şi un simbolism cum nu se putea mai actual în felul în care se năruiau aceste straturi cenuşii-albăstrii; nu vedea însă decît un soi de edificare necontenită a timpului, în care legi inexorabile (rînduite aşadar prin graţia divină, căci cine putea contesta faptul că ordinea era supremul bine al omenirii?) îşi ocupau, fiecare, locul potrivit întru supravieţuirea celor mai înzestraţi şi mai buni, *exempli gratia* Charles Smithson, în această minunată zi de primăvară, singur, avid şi iscoditor, înţelegînd, încuviinţînd, observînd şi plin de recunoştinţă. Lipsea, fireşte, corolarul prăbuşirii scării naturii: anume, dacă e *într-adevăr* posibil ca specii noi să capete fiinţă, înseamnă că vechile specii sînt foarte adesea silite să le facă loc. De extincţia personală Charles era conştient – nici un victorian n-avea cum să n-aibă cunoştinţă de ea. Extincţia generală, însă, era o noţiune absentă din mintea lui în acea zi, precum era norul cel mai pipernicit de pe cerul de deasupra, cu toate că, după ce-şi puse iarăşi, într-un tîrziu, ciorapii, jambierele şi bocancii, nu trecu mult şi ţinea în mînă o ilustrare a ei cît se poate de concretă.

Era un fragment de rocă liasică minunat păstrat, cu incrustaţii de amoniţi de o claritate desăvîrşită, miniaturi cît o găoace ale unui întreg şir de lumi de mult uitate, un vîrtej de galaxii şerpuind pe o palmă de piatră. După ce mîzgăli, sîrguincios, o etichetă cu data şi locul descoperirii, gîndul îi zbură din nou de pe tărîmul ştiinţei, luînd de astă dată calea iubirii. Hotărî să-i ofere Ernestinei bucata de rocă, la întoarcere. Era destul de nostimă

ca să-i fie pe plac; şi pe urmă, foarte curînd avea s-o primească înapoi, însoţită de Ernestina. Unde mai pui că sporirea greutăţii pe care-o purta în spate făcea din această piatră nu numai un dar, ci şi, deopotrivă, rodul unei trude. Datoria, dulce consimţire la mersul vremii, îşi înălţă, implacabilă, capul.

Şi, odată cu ea, descoperirea neaşteptată că hoinărise cu pas mai leneş decît avusese de gînd. Îşi descheie vestonul şi-şi scoase ceasul de argint cu capac. Ora două! Se uită iute înapoi şi văzu valurile dezmierdînd o margine de ţărm aflată la distanţă de o milă mai încolo. Nu era în pericol să rămînă izolat, căci zări chiar deasupra sa o cărăruie care suia pieptiş peretele de stîncă, îndreptîndu-se spre desişul pădurilor de pe coastă. Nu se mai putea întoarce însă de-a lungul plajei. Cărarea aceasta fusese, e drept, locul unde voise să ajungă, dar plănuise să străbată repede drumul pînă la ea şi de acolo să urce pînă la înălţimile unde îşi făceau apariţia straturile de silex. Drept pedeapsă pentru că zăbovise atîta, se avîntă mult prea vijelios pe cărare şi fu silit să se aşeze o clipă ca să-şi vină în fire, lac de sudoare sub nesuferita de flanea. Auzi însă în apropiere susurul unui pîrîiaş şi-şi potoli setea; apoi, după ce-şi tamponă faţa cu batista umezită, începu să cerceteze cu privirea locul în care se afla.

11 Nu strică să citez aici, ca nu cumva să uităm că agnosticismul şi ateismul miezului de epocă victoriană (spre deosebire de cele moderne) se raportau strict la dogma teologică, faimoasa sentinţă a lui George Eliot: „Dumnezeu e de neînchipuit, nemurirea e de necrezut, datoria, însă, e peremptorie şi absolută“. Cu atît mai peremptorie devine ea – am adăuga noi – în prezenţa unei atît de teribile duble abdicări de la credinţă (n.a.).

Nouă

…prea bine ştiu că astă inimă
Nu spre a fi iubită îndelung fu plămădită;
Şi totuşi, poartă în străfunduri o văpaie
De tot stingheră, fără-astîmpăr, neîmblînzită.

MATTHEW ARNOLD, *Rămas-bun* (1853)

Am arătat mai înainte cele două motive mai evidente care o făcuseră pe Sarah Woodruff să se înfăţişeze spre a fi cîntărită de doamna Poulteney. Era însă ultima persoană din lume care să se apuce să pună cap la cap, fie şi instinctiv, motivele unei acţiuni; pe lîngă acestea mai erau la mijloc o sumedenie de alte lucruri – neapărat trebuie să fi fost şi altele, căci fetei nu-i era străină reputaţia pe care o avea doamna Poulteney în rîndul lumii mai puţin simandicoase din Lyme. O zi întreagă stătuse în cumpănă; se dusese pe urmă la doamna Talbot să-i ceară sfatul. Or, doamna Talbot era o cuconiţă cu o inimă de aur, dar nu prea ascuţită la minte; şi, cu toate că ar fi dorit s-o primească înapoi pe Sarah – ba chiar, mai înainte, se oferise cu tot dinadinsul s-o facă –, îşi dădea seama că Sarah era acum incapabilă să acorde copiilor ce s-ar fi aflat în grija ei atenţia aceea susţinută cît e ziua de lungă pe care o presupun îndatoririle unei guvernante.

Ştia că Sarah se zbătea în ghearele sărăciei; stătea trează nopţile, zugrăvindu-şi în minte fel şi fel de scene scoase din literatura mai romanţioasă citită în adolescenţă, scene în care eroine înfometate zăceau ghemuite pe praguri înzăpezite sau tremurau, înfrigurate, în cine ştie ce mansardă pustie, năpădită de ploi. Era însă între ele un tablou anume – de fapt, o ilustraţie cuprinsă într-una din poveştile pilduitoare ale doamnei Sherwood – care aduna laolaltă cele mai negre temeri ale ei. O femeie hăituită se arunca de pe

marginea unei stînci. În sclipirea fulgerelor, capetele prigonitorilor, deasupra, îşi dezvăluiau cruzimea întipărită pe feţe; cel mai înspăimîntător lucru era însă groaza sfîşietoare de pe chipul livid al bietei făpturi sortite să piară, şi felul în care pelerina îi fîlfîia, învolburată, spre cer, uriaşă, neagră, aidoma aripei unui corb răpus, aducător de năprasnică moarte.

Aşa încît doamna Talbot îşi ascunse îndoielile legate de doamna Poulteney şi o sfătui pe Sarah să accepte postul. Fosta guvernantă îi sărută de rămas-bun pe micuţii Paul şi Virginia şi se întoarse la Lyme cu soarta pecetluită. Avea încredere în judecata doamnei Talbot; şi la ce altceva se poate aştepta o femeie inteligentă care se încrede într-una proastă, oricît de inimoasă ar fi aceasta din urmă?

Sarah *era* inteligentă, însă adevărata ei inteligenţă era de un soi rar, unul care ar fi rămas cu siguranţă nedetectat în oricare din testele cu care noi, modernii, măsurăm această facultate. Nu era nicidecum o inteligenţă de tip analitic sau iscusită în a rezolva probleme de tot felul şi e, fără îndoială, simptomatic faptul că singura materie care-i dăduse grozav de furcă înainte de a o stăpîni fusese matematica. Nu se manifesta, această inteligenţă, nici sub forma unei vioiciuni sau conversaţii scînteietoare, chiar în zilele-i mai senine. Era vorba mai curînd de o capacitate misterioasă – misterioasă la cineva care nu fusese niciodată la Londra, nu pătrunsese deloc în lumea cea largă – de a şti exact cîte parale face fiecare din cei întîlniţi: de a-i înţelege, în sensul cel mai deplin al cuvîntului.

Darul acesta al ei era, într-un anume fel, echivalentul pe plan psihologic al priceperii unui negustor de cai încercat – putinţa de a deosebi, aproape dintr-o ochire, calul de soi de cel care nu face doi bani; sau – ca să facem un salt de-un secol – de parcă s-ar fi născut cu un calculator în inimă.

Spun „în inimă“ pentru că valorile pe care le lua în calcul îşi aveau locul mai mult acolo decît în minte. Se pricepea să adulmece ifosele făţarnice dindărătul unei demonstraţii găunoase, al falsei erudiţii, al logicii strîmbe, ori de cîte ori îi ieşeau în cale; vedea însă în sufletul oamenilor şi în alte chipuri, mai subtile. Fără să fie în stare să spună în ce mod, la fel cum calculatorului îi e cu neputinţă să explice procesele care au loc înăuntrul lui, îi vedea pe oameni aşa cum erau şi nu aşa cum încercau să pară. Ar fi prea puţin să spunem că era o cunoscătoare minunată a laturii morale din om. Spiritul ei de pătrundere depăşea această circumscriere îngustă şi, dacă moralitatea şi nimic altceva ar fi fost principiul ei călăuzitor, nu s-ar fi purtat aşa cum se purta – ce mai încolo-încoace, adevărul e că la Weymouth nu locuise cu o verişoară.

Această clarviziune instinctivă era primul blestem al vieţii ei; cel de-al doilea era educaţia primită. Nu fusese cine ştie ce educaţie nemaipomenită, atîta cîtă putea oferi o şcoală de fete de mîna a treia din Exeter, unde îşi petrecuse timpul, în cursul zilei, cu învăţătura, iar serile – uneori pînă noaptea tîrziu – cu cîrpitul şi alte corvezi, pentru a plăti această învăţătură. Nu se înţelesese bine cu celelalte eleve. O priveau de sus, în vreme ce ea le privea în suflete, le desluşea, acolo, ascunzişurile. Astfel se făcu că ajunsese să citească mult mai multe romane şi mult mai multă poezie, cele două refugii ale singuraticilor, decît majoritatea celor de-o seamă cu ea. Îi slujeau, acestea două, drept înlocuitori ai experienţei. Fără să-şi dea seama, judeca oamenii în egală măsură după canoanele lui Walter Scott şi Jane Austen, ca şi după oricare din criteriile stabilite pe cale empirică; îi vedea pe cei din jur ca pe nişte personaje de roman, formulînd despre ei judecăţi poetice. Dar vai, ceea ce învăţase astfel singură fusese în foarte mare măsură viciat de ceea ce

fusese învăţată. Spoiala de doamnă din lumea bună de care avusese parte făcu din ea victima desăvîrşită a unei societăţi bazate pe caste. Taică-său îi dăduse brînci afară din propria-i clasă, fără să fie însă în stare s-o înalţe pînă la cea imediat superioară. Pentru tinerii dornici de însurătoare din clasa pe care-o părăsise, devenise prea distinsă, în timp ce pentru cei din clasa către care se îndreptau năzuinţele ei continua să fie prea comună.

Taică-său acesta al ei, acelaşi pe care preotul din Lyme îl zugrăvise ca pe „un om cu principii excelente“, era tot ce poate fi mai deosebit de această descriere, căci se putea făli cu un buchet pe cinste care înmănunchea, fără părtinire, toate principiile dăunătoare. Nu grija pentru unica-i fiică îl îndemnase s-o trimită la pension, ci obsesia propriei lui descendenţe. Cu patru generaţii în urmă, descopereai, pe latura paternă, gentlemeni adevăraţi, atestaţi fără putinţă de tăgadă. Exista chiar şi o rudenie îndepărtată cu familia Drake, un fapt irelevant care, în decursul anilor, se preschimbase treptat în scorneala – pentru el săpată în piatră – că se trage direct din marele Sir Francis. Cert este că familia deţinuse cîndva un soi de conac, aşezat în acel ţinut al nimănui, înverzit şi rece, dintre Dartmoor şi Exmoor. Tatăl lui Sarah îl văzuse de trei ori cu ochii lui; se întorsese apoi la mica fermă pe care-o luase în arendă din întinsul domeniu Meriton, ca să chibzuiască, să urzească planuri şi să viseze.

Poate că a fost dezamăgit atunci cînd fiică-sa s-a întors acasă după terminarea şcolii, la vîrsta de optsprezece ani – cine ştie ce miracole îşi închipuise el că se vor revărsa asupra-i? – şi, aşezată în faţa lui, îl urmărea, pe deasupra mesei din lemn de ulm, în timp ce el îi dădea înainte cu lăudăroşeniile, îl urmărea cu o reţinere tăcută care-l întărîta, îl făcea să turbeze, de parcă – aşa se simţea – ar fi fost o unealtă bună de aruncat (era născut în Devon, iar pentru cei din Devon banii

sînt totul), îl întărîta atîta, încît îl făcu, în cele din urmă, să-şi piardă minţile. Renunţă la arendă şi-şi cumpără o fermă a lui; o cumpără însă prea ieftin, şi ceea ce el socotea că era o afacere grozavă, încheiată cu şiretenie, se dovedi a fi una cu totul dezastruoasă. Timp de cîţiva ani, se zbătu să păstreze ipoteca şi, totodată, o ridicolă faţadă de nobleţe; apoi înnebuni de-a binelea şi fu trimis la ospiciul din Dorchester. Muri acolo, un an mai tîrziu. Între timp, Sarah îşi cîştiga singură existenţa de un an de zile – lucrînd la început la o familie din Dorchester, ca să fie aproape de taică-său; apoi, după ce acesta muri, acceptase postul de la familia Talbot.

Era o fată mult prea ieşită din comun ca să rămînă neobservată, astfel încît nu ducea lipsă de peţitori, în ciuda faptului că n-avea nici un fel de zestre. De fiecare dată însă, primul ei blestem, cel înnăscut, îşi făcea datoria; Sarah citea desluşit în sufletele pretendenţilor, atît de plini de ei, cu toţii. Îi vedea fiecăruia nimicnicia, aerele de superioritate abia ascunse, intenţiile filantropice, prostia. Părea astfel osîndită fără scăpare tocmai acelei soarte pe care, dintre toate, era cît se poate de limpede că natura, trudindu-se multe milioane de ani pînă să-i distileze făptura, o îndreptăţise s-o evite: celibatul.

Să ne închipuim acum imposibilul, anume că doamna Poulteney ar fi întocmit o listă de argumente pro şi contra, în legătură cu Sarah, şi asta chiar în ziua în care Charles era cufundat în escapada-i pătrunsă de un înalt spirit ştiinţific, care-l scutise o vreme de silnicele îndatoriri de logodnic. Avem, cel puţin, motive să ne închipuim că s-ar fi apucat s-o facă în după-amiaza respectivă, întrucît Sarah, domnişoara Sarah, cum i se spunea la Marlborough House, era plecată.

Să începem, aşadar, cu latura luminoasă a lucrurilor, înfăţişînd întîi partea creditoare a contului. În capul listei s-ar fi aflat, fără îndoială, un lucru cu totul nesperat la data angajării, în urmă cu un an şi care ar suna cam aşa: „Îmbunătăţirea atmosferei din casă“. Adevărul, de-a dreptul uluitor, era că nici măcar un singur servitor/servitoare nu mai fusese alungat(ă) (statistica arăta că, în trecut, cea de-a doua variantă se dovedise mult mai frecventă) de la Marlborough House.

Începuse această schimbare bizară într-o dimineaţă, la numai cîteva săptămîni după ce domnişoara Sarah îşi luase în primire îndatoririle, adică răspunderea pentru sufletul doamnei Poulteney. Bătrîna doamnă detectase, cu fleru-i obişnuit, o gravă neglijenţă în serviciu: fata care avea în grijă odăile de la etaj şi a cărei datorie era ca musai în fiecare marţi să ude ferigile din cel de-al doilea salon – doamna Poulteney îşi rezervase unul numai pentru ea, iar celălalt pentru musafiri – neglijase s-o facă. Verzi ca de obicei, ferigile păreau gata s-o ierte; doamna Poulteney însă, albă ca varul, nutrea, vădit, gînduri potrivnice. Fu adusă inculpata, care mărturisi că uitase de ferigi; poate că doamna Poulteney s-ar fi îndurat, după o porţie zdravănă de morală, să treacă peste cele întîmplate, însă în dosarul fetei mai figura o listă cu cîteva proaspete abateri asemănătoare. Îi sosise ceasul; şi, cu înverşunarea zeloasă a unui buldog gata să-şi înfigă colţii în glezna unui hoţ, doamna Poulteney făcu să răsune primele clinchete.

— Sînt dispusă să tolerez multe, dar aşa ceva n-am să tolerez.

— Nu mai fac, coniţă.

— În nici un caz în casa mea, asta-i sigur.

— Vai, coniţă, vă rog, coniţă.

Doamna Poulteney îşi îngădui voluptatea de a savura, preţ de cîteva clipe – grave şi doldora de învăţăminte – lacrimile fetei.

— Doamna Fairley îţi va înmîna simbria.

Domnişoara Sarah era de faţă la această conversaţie, întrucît, înainte de scena sus-pomenită, doamna Poulteney îi dictase nişte scrisori, majoritatea către episcopi sau, în sfîrşit, pe tonul cu care te adresezi de obicei episcopilor. Pe neaşteptate, Sarah puse o întrebare, iar efectul fu uimitor. Era, mai întîi de toate, prima întrebare pe care o punea în prezenţa doamnei Poulteney care nu avea legătură nemijlocită cu îndatoririle ei. În al doilea rînd, contrazicea în mod tacit judecata bătrînei doamne. În al treilea rînd, îi era adresată nu doamnei Poulteney, ci fetei.

— Te simţi bine, Millie?

Fie sunetul unei voci, măcar, pline de compasiune auzit în încăperea aceea, fie starea fetei să fi fost pricina, cine ştie; fapt e că – făcînd-o pe doamna Poulteney să tresară, speriată – fata se prăbuşi în genunchi, scuturînd, totodată, din cap şi ascunzîndu-şi faţa. Într-o clipă, domnişoara Sarah fu lîngă ea, iar în clipa următoare aflase deja că fata nu se simţea deloc bine, că leşinase de două ori săptămîna trecută, că, de teamă, nu îndrăznise să spună nimănui…

După ce, la cîtva timp după aceea, domnişoara Sarah reveni din odaia în care dormeau slujnicele şi unde fusese acum trimisă să se odihnească Millie, veni rîndul doamnei Poulteney să pună o întrebare uluitoare.

— Ce să fac?

Domnişoara Sarah se uitase drept în ochii ei, cu un nu-ştiu-ce în privirea-i care făcea din vorbele ce o însoţeau o simplă concesie făcută uzanţelor.

— Ce socotiţi că-i mai bine, doamnă.

Şi astfel, cea mai rară dintre flori, iertarea, încolţi firavă la Marlborough House; iar după ce veni doctorul ca s-o examineze pe fată şi decretă că era vorba de cloroză, doamna Poulteney descoperi plăcerile perverse oferite de simularea adevăratei bunătăţi. Urmară apoi încă unul, două

incidente, care, deşi nu la fel de dramatice, luară aceeaşi întorsătură; nu mai mult de unul ori două însă, căci Sarah avu de atunci încolo grijă să dea ea însăşi cîte o raită de control preventiv. Învăţase de-acum cum s-o ia pe doamna Poulteney şi în scurtă vreme deveni tot atît de iscusită în a o manevra după plac, pe cît s-ar fi arătat un cardinal abil care are înaintea-i un papă nevolnic – atîta doar că scopurile ei erau mai nobile.

Al doilea argument, mai puţin neaşteptat, de pe prezumtiva listă a doamnei Poulteney ar fi fost „Vocea". În vreme ce stăpîna avea destule scăderi, dacă e să ne referim la problemele mai lumeşti care-i priveau pe cei aflaţi în serviciul ei, era, în schimb, din cale-afară de grijulie cu bunăstarea lor spirituală. Exista, întîi de toate, sacrosancta obligaţie a dublei vizite duminicale la biserică, la care se adăuga slujba zilnică de dimineaţă – imn, pildă şi rugăciuni – desfăşurată sub falnicul patronaj al bătrînei doamne. Cu toate astea, era veşnic înciudată de faptul că nici chiar cele mai straşnice priviri ale ei nu izbutiseră să-i reducă pe servitori la starea aceea de smerenie şi pocăinţă desăvîrşite pe care, socotea ea, le reclama Dumnezeul acestora (ca să nu mai vorbim de al ei). Expresia obişnuită de pe chipurile lor era un amestec de teamă în faţa doamnei Poulteney şi neînţelegere tîmpă – semănînd mai curînd cu nişte oi buimace decît cu nişte păcătoşi aduşi la căinţă. Sarah schimbă însă toate acestea.

Avea, fără doar şi poate, o voce foarte frumoasă, măsurată şi limpede, deşi mereu umbrită de alean şi adesea pătrunsă de patimă; era însă, mai presus de orice, o voce sinceră. Pentru prima oară de cînd se ştia pe lume – lumea ei măruntă şi înnegurată de nerecunoştinţă –, doamna Poulteney văzu pe chipurile servitorilor o atenţie autentică şi uneori o expresie de-a dreptul evlavioasă.

Toate astea erau foarte bune; mai era însă de înghiţit un al doilea tain de sfinţenie. Servitorilor li

se îngăduise să-şi facă rugăciunea de seară în bucătărie, sub ochiul indiferent şi tirul repezit şi sec al vocii doamnei Fairley. Deasupra, în odaia-i de la etaj, doamna Poulteney avea parte, aşa cum poruncise, de o lectură numai pentru sufletul ei; aceste ceremonii mai intime erau momentele în care vocea lui Sarah răsuna cel mai frumos şi mai răscolitor. În vreo două rînduri, reuşise chiar incredibilul, smulgînd o lacrimă din ochii aceia de nebiruit, înecaţi în grăsime. Nu fusese nicidecum un efect premeditat, ci îşi avea originea în diferenţa profundă dintre cele două femei. Doamna Poulteney credea într-un Dumnezeu care nu existase nicicînd, pe cîtă vreme Sarah cunoştea un Dumnezeu veşnic viu.

În rostirea lui Sarah, spre deosebire de aceea a atîtor şi atîtor preavrednici prelaţi şi demnitari rugaţi să citească din cartea sfîntă, nu-şi făcea loc inconştientul efect de înstrăinare de tip brechtian („Îl aveţi în faţă pe primarul dumneavoastră, care vă citeşte din Biblie“); dimpotrivă, ea vorbea nemijlocit despre suferinţa lui Cristos, despre un om născut în Nazaret, ca şi cum istoria era lipsită de timp, ba uneori, cînd lumina din încăpere era scăzută şi fata părea a fi uitat de prezenţa doamnei Poulteney, aproape de parcă l-ar fi văzut pe Cristos pe Cruce acolo, în faţa ei. Într-una din zile, se nimeri să ajungă la pasajul care cuprindea vorbele *Lama, lama, sabachthane me*; şi, pe măsură ce citea aceste cuvinte, vocea prinse să-i tremure şi apoi amuţi. Doamna Poulteney se întoarse s-o privească şi descoperi că faţa îi era scăldată de şiroaie de lacrimi. Clipa aceea avu un rol izbăvitor într-o sumedenie de momente dificile de mai tîrziu; şi, cum bătrîna doamnă se ridică şi atinse umărul aplecat al fetei, poate, cine ştie, va izbăvi într-o bună zi şi sufletul de-acuma gata pîrjolit al doamnei Poulteney.

Risc s-o fac pe Sarah să pară bigotă. Ea însă n-avea nici o concepţie teologică; întocmai cum

vedea în sufletul oamenilor, privirea ei trecea dincolo de fumurile nesăbuite, de sticla grosolană şi întinată, de dogmatismul îngust al bisericii victoriene. Vedea în juru-i suferinţă şi se ruga să i se pună capăt. N-am de unde să ştiu ce-ar fi devenit dacă ar fi trăit în epoca noastră; într-una de mult apusă, cred însă c-ar fi fost fie o sfîntă, fie mare curtezană. Nu datorită harului, în primul caz, sau senzualităţii, în cel de-al doilea, ci graţie acelei rare îmbinări de calităţi care alcătuia miezul făpturii ei: înţelegere şi emoţie.

Mai erau şi alte argumente pe listă: capacitatea – nemaipomenită în felul ei şi aproape unică – de a nu o călca prea des pe nervi pe doamna Poulteney, asumarea – fără multă vorbă şi fără să ia locul nimănui – a diferite responsabilităţi domestice, iscusinţa cu care broda.

De ziua doamnei Poulteney, Sarah îi dărui o învelitoare pentru scaune – nu din pricină că vreunul din scaunele pe care se aşeza doamna Poulteney ar fi avut, cumva, nevoie de atare protecţie, ci pentru că, de o bună bucată de vreme deja, toate scaunele din epocă lipsite de o astfel de piesă auxiliară păreau întru cîtva golaşe –, ale cărei margini erau minunat brodate cu şiruri de ferigi şi crini. Îi plăcu grozav doamnei Poulteney; pe deasupra, de fiecare dată cînd Întunecimea-Sa se instala pe tron, învelitoarea îi aducea aminte, permanent şi insidios – la urma urmei, poate că Sarah avea într-adevăr ceva dintr-un cardinal şiret –, de latura vrednică de iertare a protejatei sale. În felul ei neînsemnat, învelitoarea îndeplinea pentru Sarah rolul pe care, în nenumărate rînduri, îl jucase nemuritoarea dropie pentru Charles.

Am ajuns la cel de pe urmă argument – pentru victimă, cel mai crud dintre supliciile îndurate – de pe listă: Sarah trecuse cu bine proba broşurilor. Aidoma multor văduve bogate din epoca victoriană, care-şi petreceau mai tot timpul între patru pereţi, doamna Poulteney îşi punea mari

nădejdi în puterea de convingere a cărticelelor moralizatoare. Ce conta că numai unul din zece dintre beneficiari ştia să citească – la drept vorbind, o mulţime dintre ei nu ştiau deloc să citească –, ce importanţă avea că, dintre cei care ştiau să citească şi chiar o făceau, nici măcar unul din zece nu pricepea o iotă din lucrurile cu care îi tot dădeau zor, acolo, preacuvioşii autori… căci, ori de cîte ori Sarah pleca să distribuie un nou teanc, doamna Poulteney vedea aievea cum i se trecea la răboj, în contul care i se deschisese în ceruri, un număr echivalent de suflete salvate; o vedea, totodată, pe Iubita locotenentului francez punîndu-şi cenuşă în cap în văzul lumii, ceea ce îi sporea desfătarea. O vedeau însă, în acelaşi timp, şi ceilalţi locuitori din Lyme, mai exact cei mai nevoiaşi dintre aceştia; iar omenia pe care i-o arătau fetei rămînea, aceasta, un lucru pe care doamna Poulteney chiar că n-avea cum să-l bănuiască.

Sarah născocise o scurtă formulă: „Din partea doamnei Poulteney. Citiţi, rogu-vă, şi luaţi aminte“. În timp ce o rostea, îl privea pe sătean drept în ochi. Zîmbetele pline de înţeles dispăreau repede de pe chipuri, iar cei puşi pe vorbă se trezeau dintr-odată fără grai. Cred că toţi aceştia învăţau mai multe din ochii fetei decît din rîndurile înghesuite ce înnegreau filele opusculelor cu care se pomeneau în mînă.

Să trecem însă acum la partea debitoare a relaţiei. Primul şi cel mai de seamă reproş ar fi fost că „iese să se plimbe singură“. Înţelegerea iniţială fusese ca domnişoara Sarah să aibă o după-amiază liberă pe săptămînă – ceea ce doamna Poulteney socotea a fi o recunoaştere mai mult decît generoasă a statutului superior al fetei în raport cu acela al servitoarelor – şi numai sub pavăza izbăvitoare a nevoii de a distribui broşuri; nu era o

învoială prea pe placul doamnei Poulteney, dar n-avusese încotro, căci aşa o povăţuise preotul să facă. Vreme de două luni, totul păru să meargă bine. Apoi, într-o dimineaţă, domnişoara Sarah nu-şi făcu apariţia la obişnuita slujbă de la Marlborough House, iar servitoarea trimisă s-o caute se întoarse cu vestea neaşteptată că fata nu se dăduse încă jos din pat. Doamna Poulteney se duse la ea. Sarah era iarăşi înlăcrimată, însă de astă dată doamna Poulteney nu simţi decît iritare. Trimise, totuşi, după doctor. Acesta stătu îndelung ferecat între patru ochi cu Sarah, iar după ce coborî, îi ţinu doamnei Poulteney, care stătuse între timp ca pe ghimpi, o scurtă prelegere despre melancolie – era un om cu vederi înaintate pentru epoca şi locul în care trăia – şi îi porunci să-i dea voie păcătoasei din ghearele ei să respire mai mult aer curat şi ceva mai multă libertate.

— Dacă susţineţi că e neapărată nevoie…

— Susţin, stimată doamnă, chiar foarte stăruitor. Altfel, nu răspund de consecinţe.

— Îmi este cît se poate de incomod.

Neînduplecat, doctorul nu scoase însă nici o vorbă.

— Mă voi lipsi atunci de ea cîte două după-amiezi pe săptămînă.

Spre deosebire de preot, doctorul Grogan nu depindea prea mult, din punct de vedere financiar, de doamna Poulteney; sinceri să fim, nu se afla în tot oraşul o altă persoană pe al cărei certificat de deces şi-ar fi pus semnătura cu mai puţină tristeţe.

Îşi stăpîni însă pornirea mînioasă punîndu-i în vedere doamnei Poulteney să nu care cumva să uite să doarmă în fiecare după-amiază, recomandare care, în gura lui, luă forma unui ordin sever. Şi astfel, Sarah ajunse să se bucure de o semilibertate zilnică.

Următorul punct din coloana debitoare era acesta: „Nu se poate înfăţişa totdeauna în prezenţa musafirilor". În această privinţă, doamna

Poulteney se vedea pusă în faţa unei dileme de-a dreptul inadmisibile. Voia, fără doar şi poate, ca milostenia să-i fie văzută, ceea ce însemna că Sarah însăşi trebuia să fie văzută. Chipul acela avea însă un efect cum nu se poate mai dăunător asupra oaspeţilor. Tristeţea întipărită acolo părea un reproş; foarte rarele-i intervenţii în conversaţie – provocate invariabil de cîte o întrebare care îşi aştepta răspunsul (cei mai inteligenţi dintre obişnuiţii casei învăţară în scurtă vreme să-şi mărginească vorbele pe care politeţea cerea să le adreseze însoţitoarei-secretare la nişte formule ale căror natură şi scop erau deopotrivă de vădit retorice) – aveau în ele, spre tulburarea doamnei Poulteney, ceva hotărîtor, nu din pricina vreunei dorinţe anume a lui Sarah de a curma subiectul aflat în discuţie, ci pur şi simplu datorită simplităţii şi bunului-simţ care, în revărsarea lor nevinovată, veştejeau într-o clipă cine ştie ce chestiune care se nutrise, viguroasă, din calităţile opuse. În ochii doamnei Poulteney, fata părea, în acest context, teribil de asemănătoare cu una din siluetele atîrnate de o spînzurătoare păstrată într-o amintire înceţoşată din vremea tinereţii.

Şi de astă dată Sarah dădu dovadă de tact. În prezenţa anumitor vizitatori statornici, rămînea; în cazul altora, se retrăgea în primele minute sau părăsea pe neobservate încăperea atunci cînd erau anunţaţi şi înainte ca aceştia să fie poftiţi să intre. Acest al doilea motiv explica de ce Ernestina n-o întîlnise niciodată pe fată în vizitele făcute la Marlborough House. Datorită lui, doamna Poulteney avea cel puţin libertatea să brodeze la nesfîrşit pe tema crucii pe care era silită s-o poarte, cu toate că retragerea sau absenţa crucii în cauză lăsa să se întrevadă o anume poticneală în vrednicia cu care doamna o ducea în spate, lucru cît se poate de agasant. Nu i se putea însă face o vină din asta lui Sarah.

Am lăsat însă la urmă principalul capăt de acuzare. El suna astfel: „Continuă să se arate legată de cel care a sedus-o“.

Doamna Poulteney mai făcuse cîteva tentative de a scoate de la fată toate amănuntele privitoare la păcat şi, totodată, gradul actual de căinţă pricinuită de săvîrşirea lui. Ardea să afle toate acestea mai abitir decît o maică superioară dornică să audă spovedania greşelii în care căzuse una din oiţele turmei păstorite de ea. Sarah era însă sensibilă ca o mimoză cînd venea vorba despre asta; oricît de pieziş ar fi abordat doamna Poulteney subiectul, păcătoasa ghicea ce avea să urmeze, iar răspunsurile la întrebările directe erau veşnic aidoma în substanţă, dacă nu şi în vorbele propriu-zise, cu cel pe care-l dăduse în timpul primului interogatoriu.

Doamna Poulteney nu ieşea decît rareori, niciodată pe jos, iar caleaşca o purta numai către casele celor de-un rang cu ea, astfel încît era silită să se bizuie pe priviri străine care să-i dea veşti despre activităţile pe care le desfăşura Sarah în afara casei. Din fericire pentru ea, se găsise o pereche de ochi gata să arunce privirile necesare; unde mai pui că mintea dindărătul celor doi ochi era mînată de răutate şi ranchiună, şi deci de-abia aştepta să dea fuga cît mai des la stăpîna rămasă, neputincioasă, în beznă, ca să-şi prezinte raportul. Această iscoadă nu era alta, fireşte, decît doamna Fairley. Deşi cititul cu glas tare din Biblie nu-i făcuse nici o plăcere, se simţea jignită de faptul că fusese retrogradată; şi, cu toate că domnişoara Sarah îi arăta mereu o politeţe fără cusur, avînd grijă să nu pară că uzurpă funcţiile menajerei, exista, inevitabil, un oarecare conflict. N-o încînta defel pe doamna Fairley că avea acum ceva mai puţină treabă, întrucît asta însemna, totodată, restrîngerea, în egală măsură, a sferei ei de influenţă. Felul în care Sarah o salvase pe Millie – laolaltă cu alte intervenţii mai discrete – îi adusese

popularitate şi respect din partea servitorilor, şi poate că oful cel mare al doamnei Fairley era faptul că nu putea s-o vorbească de rău pe secretara-însoţitoare în faţa subalternilor. Era o femeie ciufută, ale cărei singure plăceri erau aflarea veştilor proaste şi presimţirea unor catastrofe; de aceea, începu să nutrească faţă de Sarah o ură a cărei intensitate ajunse încet-încet aproape ucigătoare.

Era însă mult prea vicleană ca să nu-şi ascundă sentimentele în faţa doamnei Poulteney. Dimpotrivă, se prefăcea că o căinează din suflet pe „biata domnişoară Woodruff“, iar dările-i de seamă erau presărate din belşug cu expresii ca „mă tem că“ sau „din păcate“. Avea însă la îndemînă prilejuri minunate de a-şi îndeplini munca de iscoadă, căci nu numai că pleca ea însăşi adesea în oraş, date fiind îndatoririle avute în casă, dar dispunea, pe deasupra, şi de o întinsă reţea de relaţii şi cunoştinţe. Acestora din urmă le dădu a înţelege că doamna Poulteney era interesată – din motive dintre cele mai nobile şi mai creştineşti, fireşte – să fie ţinută la curent cu purtarea domnişoarei Woodruff în afara zidurilor înalte de piatră care împrejmuiau grădinile de la Marlborough House. Ca urmare, cum Lyme Regis era pradă, atunci ca şi astăzi, unui du-te-vino neistovit de bîrfe, fiece mişcare şi expresie a lui Sarah – îngroşată în culori sumbre şi însoţită de un prisos de comentarii – ajungea curînd la cunoştinţa doamnei Fairley.

Traseul deplasărilor ei în afara casei – atunci cînd era cruţată de cazna broşurilor – era cît se poate de simplu; îşi începea întotdeauna plimbarea de după-amiază apucînd pe Pound Street şi apoi pe Broad Street, amîndouă în pantă, de unde se îndrepta spre Cobb Gate, o terasă pătrată care se înalţă deasupra mării, fără nici o legătură cu locul numit Cobb. Ajunsă acolo, stătea rezemată de peretele de stîncă, privind în jos, înspre mare, în

general însă nu multă vreme – nu mai mult decît i-ar lua unui căpitan de vapor să scruteze atent împrejurimile de pe puntea vasului –, ca apoi să coboare pe Cockmoil sau să o ia în direcţia opusă, spre apus, pe cărarea de o jumătate de milă care dă ocol unui golf domol şi ajunge în cele din urmă la Cobb. Dacă o apuca pe Cockmoil, se abătea pe la biserica din parohie, unde se ruga preţ de cîteva minute (fapt pe care doamna Fairley nu-l socotea nicicînd vrednic de a fi pomenit), înainte de a o porni pe aleea care străjuieşte una din laturile bisericii, ducînd spre pajiştea de pe Church Cliffs. Acolo, povîrnişul acoperit cu iarbă se înalţă spre bolovănişul stîncos de pe Black Ven. În susul acestei pajişti Sarah putea fi văzută urcînd, cu dese întoarceri ale capului către mare, pînă la locul în care cărarea întîlneşte vechiul drum ce ducea odinioară la Charmouth – spulberat de mult sub apăsarea vremii şi înghiţit de Ven –, iar de acolo se întorcea la Lyme. Drumul acesta Sarah îl făcea atunci cînd pe Cobb era multă lume, însă cînd, datorită vremii sau doar întîmplării, digul era pustiu, de cele mai multe ori se îndrepta într-acolo, încheindu-şi plimbarea cu veghea în picioare din locul în care o văzuse prima oară Charles; acolo – se bănuia – se simţea ea cel mai aproape de Franţa.

Toate acestea, răstălmăcite cum se cuvine şi înveşmîntate în negru, ajungeau la urechile doamnei Poulteney. La acea vreme, doamna era însă cufundată în primele valuri de plăcere stîrnite de achiziţionarea noii sale jucării şi se afla într-o dispoziţie milostivă, pe cît i-o îngăduia bătrîna-i fire acră şi bănuitoare. Nu pregetă totuşi să ceară socoteală jucăriei.

— Mi s-a spus, domnişoară Woodruff, că eşti mereu văzută în aceleaşi locuri cînd ieşi să te plimbi. (Sarah îşi coborî privirea în faţa ochilor acuzatori.) Te uiţi înspre mare. (Sarah continua să tacă.) Sînt mulţumită că eşti cuprinsă de căinţă. De

altfel, nici nu-mi pot închipui că ai putea face altcumva, ţinînd cont de situaţia dumitale actuală.

Sarah dădu replica aşteptată:

— Vă sînt recunoscătoare, doamnă.

— Nu mă interesează recunoştinţa dumitale faţă de mine. Gîndul să-ţi fie la Cel-de-Sus, a cărui vrere are veşnic întîietate.

— Cum oare să nu ştiu? murmură fata.

— Pe aceia mai săraci cu duhul, lucrurile acestea i-ar putea face să creadă că stărui în păcat.

— Dacă îmi cunosc povestea, doamnă, n-au cum să creadă aşa ceva.

— Şi totuşi, ei asta cred. Am aflat că lumea spune că te uiţi după corăbiile Satanei.

Sarah se ridică şi se duse lîngă fereastră. Venise vara, şi mireasma florilor de seringa şi liliac se amesteca cu trilurile mierlelor. O clipă, privirea-i rătăci departe, peste marea aceea de care i se cerea acum să se lipsească, apoi se întoarse către bătrîna doamnă, care stătea implacabilă în fotoliu, asemenea Reginei pe tron.

— Doriţi să plec, doamnă?

Înlăuntrul ei, doamna Poulteney se clătină, descumpănită, sub lovitura neaşteptată. Pentru a nu ştiu cîta oară, simplitatea lui Sarah dezumflase balonul ţanţoş al arţagului bătrînei doamne. Vocea, celelalte farmece, care o înrobiseră de tot! Şi, ceea ce era cu mult mai rău, risca astfel să arunce pe apa sîmbetei dobînda care creştea încet-încet în contul ei, în catastifele cereşti. Îşi domoli tonul:

— Vreau să arăţi că această… persoană a fost alungată din inima dumitale. Ştiu că aşa stau lucrurile, însă trebuie s-o şi arăţi.

— Cum s-o arăt?

— Plimbîndu-te în altă parte. Încetînd să-ţi mai afişezi vina. Iar dacă motivele pe care ţi le-am adus la cunoştinţă nu-ţi sînt de ajuns, ei bine, pentru că ţi-o cer eu.

Sarah stătea cu capul plecat, fără să spună nimic. Apoi însă se uită în ochii doamnei

Poulteney şi, pentru prima dată de cînd sosise în casa ei, pe faţă îi apăru o umbră de zîmbet.

— Voi face precum doriţi, doamnă.

Era, cum se spune în şah, un sacrificiu abil, căci după aceea doamna Poulteney adăugă, binevoitoare, că nu vrea s-o lipsească de tot de binefacerile brizei marine şi că, din cînd în cînd, poate să se plimbe pe lîngă mare, dar nu de fiecare dată – „şi te rog nu te mai opri locului aşa, cu ochii ţintă la mare“. Într-un cuvînt, era vorba de o învoială încheiată între două obsesii. Oferta lui Sarah de a pleca le făcuse pe amîndouă să vadă, fiecare în felul ei, cum stau, de fapt, lucrurile.

În ceea ce-o priveşte, Sarah respectă învoiala stabilită, sau cel puţin partea care se referea la traseul plimbărilor sale. Nu se mai ducea decît foarte rar pe dig, cu toate că, atunci cînd mergea totuşi acolo, nu şovăia, ca şi înainte, să se oprească privind la mare, aşa cum făcuse în ziua pe care am descris-o mai înainte. În definitiv, împrejurimile oraşului Lyme pun la îndemînă o sumedenie de locuri prielnice plimbărilor, care îţi oferă, aproape toate, priveliştea mării. Dacă acesta ar fi fost singurul lucru după care jinduia Sarah, nu trebuia decît să străbată gazonul de la Marlborough House.

După întrevederea descrisă mai sus, doamna Fairley avu parte de un lung şir de luni mizerabile. Nu lăsă să-i scape nici o împrejurare în care se comisese delictul de oprire-contemplare; ele erau însă rare, iar, pe de altă parte, Sarah ajunsese să aibă în faţa doamnei Poulteney o ascendenţă a suferinţei care o punea la adăpost de orice critică gravă. Şi, la urma urmei, aşa cum îşi spuneau adesea una alteia iscoada şi stăpîna, ca nu cumva să uite, biata „Tragedie“ era nebună.

Fără îndoială că aţi ghicit deja care era adevărul, şi anume că fata era mult mai puţin nebună decît părea… sau, în sfîrşit, că nebunia ei era de alt soi decît credea lumea. Etalarea în văzul tuturor a

vinei sale nu era lipsită de un anume scop, iar cei mînaţi de un scop îşi dau seama cînd şi l-au atins în suficientă măsură încît să-şi poată îngădui să-l lase, o vreme, deoparte.

Într-una din zile însă, la mai puţin de două săptămîni înainte de începutul istoriei de faţă, doamna Fairley se înfăţişase la doamna Poulteney, cu pasu-i pînditor şi scîrţîit şi cu expresia cuiva pe cale să vestească moartea unui prieten apropiat.

— Am a vă comunica ceva tare întristător, doamnă.

Această formulă îi devenise doamnei Poulteney la fel de obişnuită ca norii prevestitori de furtună pentru un pescar; se supuse însă ritualului.

— Sper că nu e vorba de domnişoara Woodruff?

— Bine-ar fi să nu fie aşa, doamnă. (Menajera o ţintuia solemn cu privirea pe stăpînă, de parcă ar fi vrut să fie sigură că nu-i va scăpa nici un strop din uluirea înfricoşată a doamnei Poulteney.) Mă tem însă că e de datoria mea să vă spun.

— Niciodată să nu ne fie teamă să ne facem datoria.

— Aşa este, doamnă.

Gura menajerei continuă însă să rămînă închisă, iar o a treia persoană care ar fi asistat la această scenă ar fi avut toate motivele să se întrebe ce grozăvie ar fi putut urma. Numai o nelegiuire de gravitatea unui dans deşucheat în pielea goală pe altarul bisericii parohiale s-ar fi ridicat la înălţimea aşteptărilor.

— A început să se plimbe pe Ware Commons, doamnă.

Vai, ce dezamăgire! Doamna Poulteney însă părea să fie de altă părere. Gura ei fu victima unui fenomen cu totul şi cu totul neobişnuit: se căscă de uimire.

Zece

O dată, doar o dată ochii-şi înălţă,
Şi fără veste, dulce şi sfielnic ea roşi,
Privirea-i cînd pe-a mea o întîlni…

TENNYSON, *Maud* (1855)

… cu prăpăstiile înverzite aruncate printre stînci romantice, unde copacii răzleţi şi desişurile de vegetaţie luxuriantă stau mărturie a lungului şir de generaţii care s-au petrecut de la vremea în care malul de piatră a început treptat să se surpe, pregătind terenul pentru starea-i de acum, a cărei privelişte întrece în splendoare şi farmec oricare din priveliştile de acelaşi fel de pe vestita Insulă Wight…

JANE AUSTEN, *Persuasiune*

Între Lyme Regis şi Axmouth, la şase mile către apus, se întinde unul dintre cele mai neobişnuite peisaje de coastă din sudul Angliei. Privit din văzduh, ţinutul nu oferă mare lucru vrednic de atenţie, în afara faptului că, spre deosebire de alte regiuni de pe coastă, unde ogoarele ajung pînă la buza falezei, aici ele se opresc cu aproximativ o milă înainte de acest hotar. Şirul ordonat şi pestriţ al peticelor de pămînt cultivat, verzi şi maro-roşcat la culoare, se preschimbă deodată, ca într-un soi de zbenguială voioasă, într-un vălmăşag întunecat de arborişi arbuşti. Acoperişuri nu se văd deloc. Dacă avionul zboară destul de jos, se observă că terenul e foarte accidentat, brăzdat de rîpi adînci şi însemnat din loc în loc de prăvălişuri ciudate la vedere şi stînci singuratice de calcar şi cremene, care se înalţă, enigmatice, deasupra mării de verdeaţă care le împresoară, asemenea zidurilor rămase să vegheze, ele singure, ruinele unor castele nimicite de vreme. Din avion, da… însă, parcursă cu piciorul, această sihăstrie măruntă, s-ar zice, ca suprafaţă, dobîndeşte o întindere

nebănuită. Unii au cutreierat între marginile ei ore-n şir în căutarea unui drum, fără să izbutească să înţeleagă, după ce au văzut apoi pe hartă locul în care s-au rătăcit, sentimentul de izolare – sau, dacă se întîmplă ca vremea să fie urîtă, de dezolare – care îi copleşise.

The Undercliff[12] – aşa i se spune locului, căci acoperă chiar povîrnişul de o milă, provocat de surparea peretelui vertical de stîncă de odinioară – e foarte abrupt. Porţiunile netede sînt rare, cum rari sînt şi aceia care calcă pe aici. Dar această înclinare aşază, de fapt, terenul, laolaltă cu vegetaţia care creşte pe el, în bătaia razelor de soare; şi tocmai acestui lucru – alături de lucrarea apei din nenumăratele izvoare care au provocat surparea – i se datorează înfăţişarea neobişnuită din punct de vedere botanic a ţinutului, în care şi-au dat întîlnire tufe de fragi sălbatici şi de ilice, precum şi alţi arbuşti, pe care rareori îi poţi admira în Anglia, frasini şi fagi ajunşi la proporţii uriaşe, rîpi prăpăstioase, asemenea celor din America de Sud, înecate în iederă şi năpădite de hăţişul viţei-sălbatice, ferigi care ating doi şi chiar trei metri în înălţime, flori care aici îşi deschid petalele cu o lună mai devreme decît în alte părţi din împrejurimi. Pe timp de vară, ţinutul seamănă, mai mult decît oricare alt loc din Anglia, cu o junglă tropicală, atît cît îi dă voie clima britanică. Pe deasupra, ca orice tărîm care n-a fost lucrat sau locuit de om, îşi are şi acesta tainele sale, propriile fantasme şi primejdii – acestea din urmă cît se poate de reale, sub aspect geologic, căci te pîndesc pe aici hăuri şi prăvălişuri nebănuite, care îţi ies în cale în locuri unde un om cu piciorul rupt poate să strige după ajutor o săptămînă întreagă fără să-l audă cineva. Oricît ar părea de ciudat, aceste locuri erau mai puţin singuratice acum o sută de ani decît în vremea noastră. Astăzi, nu se mai află nici o singură cabană pe Undercliff, în vreme ce la 1867 existau mai multe, locuite de pădurari, tăietori de

lemne şi cîţiva păzitori de porci. Căprioara, mărturie fără greş a domniei aproape netulburate a pustietăţii, trebuie să fi avut parte pe atunci de zile mai puţin liniştite. În vremea noastră, ţinutul s-a cufundat în starea de sălbăticie de la început. Din pereţii năruiţi ai cabanelor au rămas doar nişte cioturi peste care s-a înstăpînit iedera, iar potecile croite prin desiş au dispărut; nu se află nici un drum pentru maşini prin apropiere, singura cărăruie care-l traversează fiind adesea cu neputinţă de folosit. Întreagă această stare de lucruri a fost consfinţită de o hotărîre a parlamentului, prin care Undercliff a devenit rezervaţie naturală naţională. După cum se vede, spiritul practic n-a biruit chiar pretutindeni.

Acest paradis englez, înfăţişat aşa cum arăta el într-una din zilele veacului trecut – 26 martie 1867 – era locul în care pătrunsese Charles după ce urcase cărarea descoperită pe plaja de la Pinhay Bay – loc a cărui jumătate de răsărit purta numele de Ware Commons.

După ce Charles îşi potoli setea şi îşi răcori fruntea cu umezeala din batistă, începu să se uite cu luare-aminte în jur. Sau, în sfîrşit, încercă să se uite cu luare-aminte în juru-i; povîrnişul micuţ pe care se afla, priveliştea ce i se înfăţişa dinainte, sunetele, miresmele, revărsarea neprihănită şi sălbatică de verdeaţă şi fecunditate dezlănţuită îi siliră însă gîndurile să apuce o cale potrivnică ştiinţei. Iarba dimprejur era smălţuită cu auriul şi galbenul palid al florilor de rostopască şi al primulelor şi troienită de albul feciorelnic al tufelor de porumbar în floare; la umbra arbuştilor de soc al căror frunziş îşi întindea verdele triumfător deasupra malurilor acoperite cu muşchi ale pîrîiaşului din care băuse Charles, creşteau mănunchiuri de frăguliţă şi măcriş, gingaşe vestitoare ale primăverilor engleze. În susul

povîrnişului, văzu creştetele albe ale anemonelor, iar dincolo de ele, din loc în loc, frunzişul bogat, de un verde-închis, al zambilelor sălbatice. Se auzea toaca îndepărtată a unei ciocănitori, ascunsă pe undeva, printre crengile din vîrful unui arbore înalt, iar pe deasupra capului lui Charles sporovăiau tihnit botgroşii, trimiţîndu-şi unii altora ţistuieli; de pretutindeni, din fiecare tufiş şi coroană de copac, se înălţa trilul pitulicilor şi a tot soiul de păsări cîntătoare, proaspăt revenite pe aceste meleaguri. Se întoarse în direcţia opusă şi zări, mult dedesubt, marea albastră, tălăzuind îndepărtată, iar de jur împrejur, cît vedea cu ochii, se întindea întregul Lyme Bay, cu şiru-i de stînci pierzîndu-se, tot mai mici, în depărtare, pînă ce se topeau în întinderea arcuită formată de Chesil Bank, uriaş iatagan galben al cărui vîrf îndepărtat atingea Portland Bill, acest ciudat Gibraltar englez, aidoma unui mărunt pinten cenuşiu înfipt între două nesfîrşiri azurii.

O singură dată i-a fost dat artei să surprindă astfel de scene: în vremea Renaşterii; aşa arată tărîmul pe care păşesc făpturile lui Botticelli, acesta e văzduhul pe care îl respiră cînturile lui Ronsard. N-are importanţă care au fost ţelurile şi obiectivele conştiente ale acelei revoluţii culturale, sau excesele şi păcatele ei; Renaşterea rămîne, dincolo de toate acestea, limanul înverzit atins în cele din urmă de civilizaţie, după una din cele mai apăsătoare ierni care au încercat-o. A însemnat o descătuşare de lanţuri, îngrădiri şi hotare de tot felul. Lumea ei era pusă în mişcare de o singură osie: „Cele ce sînt, sînt bune“. Renaşterea a reprezentat, într-un cuvînt, tot ceea ce nu era epoca lui Charles; să nu credeţi însă că, în vreme ce stătea acolo, Charles nu-şi dădea seama de asta. E drept că, pentru a-şi explica senzaţia nelămurită de stinghereală, de inadecvare şi de limitare care-l cuprinsese, se îndreptă cu gîndul spre ceva mai apropiat şi mai familiar – spre Rousseau, cu

miturile-i copilăreşti despre o Vîrstă de Aur şi Sălbaticul cel Nobil. Se strădui, adică, să alunge din minte neajunsurile felului în care propria-i epocă se apropia de natură spunîndu-şi că nu te poţi cufunda iarăşi într-o legendă. Îşi zise că era prea răsfăţat, prea nărăvit de binefacerile civilizaţiei pentru a mai fi în stare să-şi facă sălaş în sînul naturii – şi gîndul acesta îl întristă, îl umplu de o tristeţe dulce-amăruie, nu lipsită de desfătare. La urma urmei, era un victorian. Nu-i putem cere să înţeleagă ceea ce noi înşine – care avem la îndemînă mult mai multe cunoştinţe, precum şi învăţămintele filosofiei existenţialiste – abia am început să pricepem: faptul că dorinţa de a stăpîni şi dorinţa de a te bucura se nimicesc una pe cealaltă. Comentariul său lăuntric ar fi trebuit să fie „Sînt stăpîn în această clipă pe tot ce mă înconjoară, aşadar sînt fericit“, în locul atît de victorienei lui încheieri: „Nu pot fi veşnic stăpîn peste toate acestea şi sînt, de aceea, trist“.

Ştiinţa îşi redobîndi în cele din urmă supremaţia absolută, şi Charles începu să scormonească printre straturile de cremene aflate de-a lungul albiei pîrîului, în căutarea mult rîvnitelor teste. Descoperi un fragment reuşit de rocă în care se cuibăriseră cochilii de moluscă fosilizate, însă aricii-de-mare nu voiau cu nici un chip să-i iasă în cale. O luă încet-încet printre copaci, spre vest, aplecîndu-se, scrutînd cu atenţie terenul, înaintînd apoi cîţiva paşi şi luînd-o iarăşi de la capăt. Din cînd în cînd, întorcea cu vîrful bastonului cîte o piatră care i se părea plină de făgăduinţe. Norocul îl părăsise însă cu totul. Se scurse astfel o oră, şi datoria faţă de Ernestina începu să precumpănească asupra pasiunii neostoite pentru echinoderme. Se uită la ceas, îşi înăbuşi o înjurătură şi se întoarse în locul unde îşi lăsase sacul. După ce urcă o vreme povîrnişul, cu soarele care scăpăta în spate, îi ieşi în cale o potecă şi o porni spre Lyme. Poteca suia coasta, ocolind, cu o

unduire uşoară, un perete de stîncă îmbrăcat în iederă, iar apoi – după prostul obicei al mai tuturor cărărilor – se despărţea în două, nesinchisindu-se să lase în urmă vreun semn care să indice direcţia. Stătu cîteva clipe în cumpănă, pe urmă făcu vreo cincizeci de paşi pe cărăruia aflată mai jos, care urma făgaşul adîncit al unui pîrîu secat ce tăia de-a curmezişul coasta, năpădit deja de umbra deasă a înserării. Nu trecu mult însă şi găsi o soluţie care să-l scoată din impas – pentru că nu ştia exact cum arată împrejurimile – sub forma unei a treia poteci, ivită pe neaşteptate în dreapta, care ducea înapoi în direcţia mării, urcînd o mică pantă abruptă terminată printr-o pajişte, de unde se putea orienta ca-n palmă. O luă aşadar în sus pe potecă, croindu-şi anevoie drum prin hăţişul tufelor de mure – cărarea nu era folosită decît rareori – spre micul platou înverzit.

Locul oferea ochilor o privelişte foarte plăcută, semănînd cu o pajişte alpină în miniatură. Codiţele albe ale vreo trei-patru iepuri ce o zbughiră cît ai bate din palme explicau scurtimea firelor de iarbă.

Charles rămase o vreme nemişcat, scăldat în lumina soarelui. În iarbă luceau din loc în loc flori de silur şi piciorul-cocoşului, iar între smocurile de frunze de un verde aprins ale origanului, bobocii stăteau deja să se desfacă. Se îndreptă apoi către marginea platoului.

Cînd deodată, văzu acolo, dedesubt, o siluetă omenească.

O clipă – o clipă îngrozitoare –, crezu că dăduse peste un cadavru. Era însă o femeie care dormea. Îşi alesese un loc cît se poate de neobişnuit, o fîşie lată şi înclinată acoperită cu iarbă, aflată la vreo doi metri mai jos de nivelul platoului, şi care o punea la adăpost de privirea oricui, în afara celor care veneau, aşa cum făcuse Charles, chiar lîngă margine. Peretele de cretă din spatele acestui balconaş natural preschimba locul într-un soi de căuş în care se strîngeau razele de soare, căci,

măsurată pe porţiunea sa cea mai lată, fîşia de pămînt era îndreptată spre sud-vest. Nu era însă un loc însorit care să-i atragă pe mulţi. Marginea dinspre exterior dădea către un prăvăliş golaş de vreo zece-doisprezece metri lungime, care sfîrşea în nişte tufe urîte de mărăcini crescute de-a valma. Puţin mai încolo, se avînta în jos, către plajă, peretele de stîncă al falezei propriu-zise.

Primul imbold al lui Charles fusese să se dea înapoi din raza privirii femeii. Nu reuşise să vadă cine era. Stătea ţintuit locului, neştiind ce să facă, privind fără să vadă minunatul peisaj pe care locul i-l punea în faţă. Şovăi, gata-gata să se retragă; apoi însă curiozitatea îl împinse iar înainte.

Fata era întinsă pe spate, pierdută cu totul într-un somn adînc. Veşmîntul de deasupra se desfăcuse, lăsînd să se vadă rochia indigo făcută din stambă neimprimată, a cărei austeritate nu era îndulcită decît de guleraşul alb de la gît. Stătea cu chipul întors în direcţia opusă celei din care o privea Charles, cu braţul drept dat pe spate, îndoit într-un gest de copil. În iarba din jur era împrăştiat un buchet de anemone. Era ceva nespus de tandru, dar în acelaşi timp senzual în felul în care stătea lungită, ceva care deşteptă în Charles un ecou îndepărtat al unui moment din vremea petrecută la Paris. Imaginea unei alte fete, al cărei nume acum nici măcar nu şi-l mai putea aminti, pe care poate nu-l ştiuse niciodată, dormind astfel, într-un revărsat de zori, într-un dormitor cu vedere spre Sena.

Ocoli buza arcuită a platoului, pînă ajunse într-un loc de unde putea să vadă mai bine chipul celei care dormea, şi de-abia atunci îşi dădu seama a cui singurătate o tulburase. Era Iubita locotenentului francez. O parte din părul fetei se desfăcuse, acoperindu-i pe jumătate obrazul. Pe digul de la Cobb i se păruse că era castaniu-închis, acum însă văzu că avea reflexe roşcate, bogate şi vii, fără luciul sclivisit al uleiului de păr, nelipsit din moda

feminină a vremii. Pielea părea foarte oacheşă, aproape arămie, în lumina aceea, ca şi cum fata ţinea mai mult la sănătate decît la înfăţişarea palidă şi fără vlagă care era pe atunci la mare preţ. Un nas puternic, sprîncene bine conturate… gura nu i-o putea vedea. Îl irita într-un fel ciudat că era silit s-o vadă cu capul în jos, căci terenul nu-i îngăduia să înainteze pînă într-un loc care să-i ofere unghiul potrivit.

Stătea încremenit, fără să fie în stare decît să privească în jos, subjugat de această întîlnire neaşteptată şi copleşit de un simţămînt deopotrivă de neobişnuit – o pornire nu sexuală, ci fraternă, paternă poate, certitudinea inocenţei acestei făpturi, a faptului că era urgisită pe nedrept, fapt care, la rîndu-i, îl ajută să intuiască înspăimîntătoarea-i singurătate. Îi era cu neputinţă să-şi închipuie ce altceva, dacă nu disperarea, o putea mîna spre această sălbăticie, într-o epocă în care femeile erau mai mult sedentare, sperioase, incapabile de eforturi fizice prelungite.

Se apropie în cele din urmă de marginea tăpşanului aflată în dreptul fetei, chiar deasupra chipului ei, şi acolo constată că tristeţea care îi sărise în ochi la prima lor întîlnire se risipise de tot; în somn chipul ei avea un aer senin, i se păru chiar că stăruie pe el o umbră de zîmbet. Tocmai în acel moment, în timp ce el îşi întindea gîtul, aplecat într-o parte, ca să vadă mai bine, fata se trezi.

Se uită numaidecît în sus, atît de iute, încît pasul înapoi al lui Charles fu zadarnic. Fusese descoperit, şi era prea bine crescut ca să nu recunoască. De aceea, după ce Sarah se ridică în picioare, cu gesturi pripite, strîngîndu-şi haina în jurul trupului, şi îi întoarse privirea de pe tăpşanul pe care se afla, îşi ridică pălăria şi se înclină. Ea nu răspunse, mulţumindu-se să-l pironească mai departe cu o privire uluită şi buimacă, în care se

amesteca, parcă, şi puţină ruşine. Avea ochi frumoşi, întunecaţi.

Rămaseră astfel cîteva secunde, pradă amîndoi aceleiaşi neputinţe de a înţelege prezenţa celuilalt. I se părea atît de mică, aşa cum stătea acolo, dedesubt, ascunsă vederii de la mijloc în jos, cu mîna încleştată pe guleraş, de parcă, dacă Charles s-ar fi încumetat să facă un pas către ea, ar fi fost gata să se răsucească pe călcîie şi să se facă pe dată nevăzută. Într-un tîrziu, se dezmetici şi-şi dădu seama ce se cuvenea să facă:

— Mii de scuze. V-am descoperit fără voia mea.

După care se întoarse şi începu să se îndepărteze, fără să se uite înapoi. Coborî tîrîş-grăpiş povîrnişul, pînă la cărarea pe care o părăsise, luînd-o apoi spre locul de bifurcaţie a primei cărări. Ajuns acolo, se întrebă de ce oare n-avusese prezenţa de spirit să întrebe pe ce cărare trebuia s-apuce; aşteptă preţ de vreo jumătate de minut, ca să vadă dacă fata nu venea după el. Ea însă nu se ivi. Nu trecu mult şi Charles suia cu pas apăsat pe cărarea mai abruptă.

Nici nu ştia Charles că în răstimpul scurt al acelor cîteva clipe, şovăind, înfiorate, deasupra mării în aşteptare, în liniştea luminoasă a înserării întreruptă doar de foşnetul molcom al valurilor, întreaga epocă victoriană rămăsese, neajutorată, undeva în urmă. Şi nu vreau să spun prin asta că Charles apucase pe o cărare greşită.

12 În limba engleză, *cliff* înseamnă faleză sau stîncă, iar *under*, dedesubt.

Unsprezece

Rînduielii te supune,
Făr’a şti ce-nseamnă-anume,
De la slujbe nu lipsi,
Nici de baluri nu fugi,
Ca să fii în rînd cu toţi.
Cată-apoi de-ţi ia un soţ,
Asta-aşteaptă de la tine
Mama, tata, fraţi, vecine.

A.H. CLOUGH, *Datoria* (1841)

„Ce? Ăla?“ zice, pusă pe ocară,
Nu dau pă el o para chioară;
Doar chipu’ ce mai e dă el;
Drept e că straiu-i curăţel,
Da-n cap, atît cît îi dă mare,
Nimica-nimicuţa n-are…

WILLIAM BARNSE,
Poezii în dialectul din Dorset (1869)

Aproape în acelaşi timp în care se petrecea întîlnirea aceasta, Ernestina, care nu reuşea să-şi găsească locul, se sculă din pat şi luă din sertarul măsuţei de toaletă jurnalul legat în marochin negru. Îl deschise întîi, cu un aer cam îmbufnat, la rîndurile scrise în dimineaţa aceea, care nu erau, fără doar şi poate, prea inspirate din punct de vedere literar: „Scris scrisoare lui mami. Nu l-am văzut pe dragul de Charles. N-am ieşit din casă, deşi e tare frumos. Nu m-am simţit în apele mele“.

Cît fusese ziulica de lungă, nimic nu-i fusese pe plac sărmanei fete, care n-o avusese în preajmă, pentru a-şi vărsa necazul, decît pe mătuşa Tranter. O mai îmbunaseră, ce-i drept, narcisele lui Charles, în al căror parfum era acum învăluită, însă pînă şi ele o înciudaseră la început. Cum casa mătuşii Tranter era mică, îl auzise de sus pe Sam ciocănind la uşa din faţă, apoi pe uşuratica şi

necuviincioasa de Mary deschizînd… urmă un murmur de glasuri şi apoi, limpede, chicotitul înfundat al fetei, după care uşa se trînti. Prin minte îi încolţi bănuiala cumplită că vizitatorul pus pe hîrjoană fusese Charles, gînd care zgîndări una dintre cele mai tăinuite temeri ale ei în legătură cu Charles.

Ştia că acesta locuise la Paris şi Lisabona, că umblase mult prin lume; ştia că era cu unsprezece ani mai mare decît ea; ştia că femeile îl găseau atrăgător. Răspunsurile lui la întrebările prudent-şăgalnice ale Ernestinei privind cuceririle-i trecute erau mereu, la rîndul lor, prudent-şăgalnice; şi tocmai aici era buba. Simţea că Charles ascunde negreşit ceva – o contesă franţuzoaică semănînd în urma ei nenorocirea ori vreo marchiză portugheză plină de patimă. Nu-şi îngăduia să meargă cu gîndul pînă la o grizetă pariziancă sau o slujnicuţă cu ochi migdalaţi de la un han oarecare din Cintra, ceea ce ar fi fost mai aproape de adevăr. Într-un fel însă, întrebarea dacă Charles se culcase cu alte femei o frămînta mai puţin decît ar frămînta-o pesemne pe o fată din epoca modernă. Fireşte că Ernestina rostea autocraticu-i „Nu am voie“ de îndată ce prin minte îi luneca vreo fantasmă vinovată de felul ăsta; adevărul era însă că pe inima lui Charles era ea geloasă. Pe aceasta, nu putea îndura gîndul că ar putea fi silită s-o împartă cu altcineva, din trecut sau de acuma. Folositorul brici al lui Occam[13] îi era necunoscut. Astfel, faptul cît se poate de simplu că Charles nu fusese niciodată îndrăgostit cu adevărat se preschimba pentru Ernestina, în zilele-i mai întunecate, în dovada limpede că acesta iubise odată cu înflăcărare. Înfăţişarea lui potolită o lua drept liniştea de moarte aşternută pe un cîmp pîrjolit nu demult de o crîncenă bătălie, Waterloo la o lună după dezastru, în locul a ceea ce era în realitate – un loc fără istorie.

După ce uşa din faţă se închise, Ernestina se lăsă ţinută în frîu de demnitate timp de exact un minut şi jumătate, după care mînuţa-i gingaşă se întinse şi trase energic de şnurul aurit de lîngă pat. Din bucătăria de la subsol răzbătu pînă la ea un clinchet plăcut-pătrunzător; curînd după aceea se auziră paşi, o bătaie în uşă, care apoi se deschise, dezvăluind-o în cadrul ei pe Mary, în braţe cu o vază din care se revărsa o adevărată fîntînă de flori de primăvară. Fata se apropie şi rămase în picioare lîngă pat, cu chipul pe jumătate ascuns de puzderia corolelor, surîzătoare, zădărnicind, prin înfăţişarea-i, orice tentative masculine de a se supăra pe ea – un chip care avu, de aceea, efectul opus asupra Ernestinei, care se încruntă acru şi dojenitor în faţa acestei inoportune întruchipări a Florei.

Dintre cele trei tinere care se perindă prin aceste pagini, Mary era, după părerea mea, de departe cea mai drăguţă. Era de sute de ori mai plină de viaţă şi de mii de ori mai lipsită de egoism; mai era înzestrată, pe deasupra, cu farmece trupeşti pe măsură… un ten ca lacrima de limpede – trandafiriu, ce-i drept –, păr de culoarea spicului de grîu şi nişte ochi pe cinste, mari, albaştri-cenuşii, ochi ce stîrneau ocheadele provocatoare ale bărbaţilor, cărora le răspundeau cu aceeaşi voie bună cu care fuseseră aruncate. Erau într-un veşnic neastîmpăr, zburdalnicii, ca şampania de soi, care te înfierbîntă fără să-ţi cadă apoi greu la stomac. Nici chiar posomorîtele straie victoriene pe care era prea adesea silită să le poarte nu puteau ascunde ispititoarele-i forme durdulii, bine strunjite – ba nu, zău, „durdulii“ e un cuvînt nedrept aici. Pomeneam mai adineauri numele lui Ronsard; făptura ei avea nevoie de un cuvînt din vocabularul acestuia, pentru care nu avem echivalent în engleză: *rondelet* – carevasăzică tot ce e îmbietor la formele pline, păstrînd totodată ceea ce face farmecul unei siluete zvelte. Strănepoata lui Mary, care a împlinit douăzeci şi

doi de ani în chiar luna în care scriu aceste rînduri, îi seamănă grozav strămoaşei sale, iar chipul ei e cunoscut în lumea întreagă, căci e una dintre cele mai faimoase actriţe engleze de film din generaţia tînără.

Teamă mi-e însă că nu era un chip pe gustul de la 1867. Nu fusese, bunăoară, deloc pe gustul doamnei Poulteney, care-i făcuse cunoştinţa cu vreo trei aniîn urmă. Mary era nepoata unei verişoare de-a doamnei Fairley, care, cu şoşele şi momele, o convinsese pe doamna Poulteney s-o primească pe novice să trudească în iadul din bucătărie. Numai că Marlborough House şi Mary se împăcaseră ca un cintezoi cu cavoul în care a fost, din greşeală, zăvorît; iar cînd, într-o bună zi, pe cînd îşi scruta cu un ochi neguros domeniul, doamnei Poulteney i se înfăţişă, de la fereastra de la etaj, dezgustătoarea privelişte a băiatului de la grajd stăruind să primească o sărutare, fără să i se opună cine ştie ce rezistenţă, cintezoiului i se dădu drumul neîntîrziat; după care îşi luă zborul spre casa mătuşii Tranter, în pofida avertismentelor solemne pe care doamna Poulteney le pusese în faţa amintitei doamne, privind nesăbuinţa primejdioasă de a oploşi o asemenea depravare vădită.

În Broad Street Mary era fericită. Doamnei Tranter îi plăceau fetele drăguţe, iar fetele drăguţe şi vesele îi plăceau încă mai abitir. Fireşte, Ernestina îi era nepoată, de aceea soarta ei o preocupa mai mult; pe Ernestina o vedea însă doar o dată sau de două ori pe an, în vreme ce pe Mary o vedea zilnic. Dincolo de aparenta-i nestatornicie zvăpăiată, fata era iubitoare şi duioasă; şi, fără să se zgîrcească, răsplătea din plin căldura primită. Ernestina nu cunoştea o taină cumplită a casei din Broad Street; uneori, cînd bucătăreasa avea zi liberă, doamna Tranter lua masa cu Mary, doar ele două, în bucătăria de la parter – şi nu erau, aceste

ceasuri, astfel petrecute, deloc lipsite de fericire, pentru nici una dintre ele.

Mary nu era fără cusur, iar între cusururile ei se număra şi o anume pizmă faţă de Ernestina. Lasă că fata înceta dintr-odată să mai fie ea favorita tacită a întregii case atunci cînd sosea domnişoara de la Londra; însă domnişoara de la Londra venea, pe deasupra, însoţită de cufere burduşite cu veşminte croite după ultima modă londoneză şi pariziană, lucru ce nu prea avea darul să-i atragă bunăvoinţa unei slujnice care avea, cu totul, trei rochii mari şi late – dintre care nici una nu-i plăcea cu adevărat, deşi singura vină a celei mai arătoase dintre ele era faptul că-i fusese dăruită, în marea-i mărinimie, de juna prinţesă pogorîtă din capitală. Pe lîngă asta, socotea că Charles era un bărbat straşnic ca viitor soţ, cu mult prea bun pentru o creatură spălăcită cum era Ernestina. Iată de ce Charles avea atît de des parte de privirea ochişorilor acelora, ca nişte albăstrele cu sclipiri cenuşii, atunci cînd fata îi deschidea uşa sau trecea pe lîngă el pe stradă. Ca să-i mărturisesc pînă la capăt păcatele, trebuie să spun că drăcoaica făcea în aşa fel ca ieşirile şi întoarcerile ei acasă să coincidă cu ale lui Charles, şi de fiecare dată cînd acesta îşi ridica pălăria în faţa ei pe stradă, fata îi dădea cu tifla în gînd Ernestinei; ştia ea prea bine de ce nepoata doamnei Tranter urca atît de grabnic în camera ei de la etaj după ce pleca Charles. Asemeni tuturor subretelor, nu se sfia să meargă cu gîndul la lucruri pe care tînăra-i stăpînă şi le alunga din minte – şi, peste toate, îşi şi dădea seama de asta.

După ce lăsă, răutăcioasă, un răgaz suficient pentru ca bolnava să ia notă de sănătatea şi voioşia ei, Mary aşeză florile pe comoda de lîngă pat.

— Din partea lu' domnu' Charles, don'şoară Tina. Cu complimenturi de la ea.

Mary vorbea într-un dialect vestit pentru nepăsarea cu care amesteca pronumele şi sufixele.

— Pune-le pe noptieră. Nu-mi place să le am atît de aproape.

Ascultătoare, Mary le mută la locul indicat, pe urmă se încăpăţînă totuşi să le mai aranjeze puţin, înainte de a se întoarce să-i zîmbească bănuitoarei Ernestina.

— El le-a adus?

— Nu, don'şoară.

— Unde e domnul Charles?

— Nu ştiu, don'şoară. N-am întrebat. (Îşi ţinea însă buzele strîns lipite, de parcă i-ar fi venit să chicotească.)

— Bine, dar te-am auzit vorbind cu servitorul.

— Da, don'şoară.

— Despre ce?

— Despre vreme, atîta doar, don'şoară.

— Asta te-a făcut să rîzi?

— Da, don'şoară. Are aşa un fel de a vorbi, don'şoară.

Chipul pe care Sam îl înfăţişase înaintea uşii deschise nu semăna, la drept vorbind, mai deloc cu tinerelul posomorît şi spumegînd de indignare pe care l-am văzut, ceva mai devreme, ascuţind briciul lui Charles. Depusese iute buchetul cel falnic în braţele ştrengăriţei de Mary: „Pentru preafrumoasa domniţă de la etaj". Apoi, cu o mişcare fulgerătoare, îşi pusese piciorul în deschizătura uşii ce voia să se închidă la loc; cît ai clipi, în cealaltă mînă, pe care o ţinuse pînă atunci la spate, se ivi un bucheţel de flori de şofran, în timp ce cu mîna în care ţinuse primul buchet, liberă acum, îşi scoase cu un gest larg pălăria cu boruri minuscule, după cum cerea moda: „Şi asta pentru cea de-aici, de jos, care-i şi mai mîndră". Mary se împurpurase toată; ca prin farmec, uşa slăbi din strînsoare piciorul lui Sam. O privi cum mirosea florile galbene: nu o făcea din politeţe, ci din toată inima, astfel încît pe năsucu-i obraznic răsări un zbenghi portocaliu de şofran.

— Află că sacu' ăla de funingine va fi adus după poruncă. (Fata îşi muşcă buzele, în aşteptare.) Cu o condiţie numa'. Nu dăm pe veresie. Tre'să fie achitat pe loc.

— Da, şi cam cît să coste?

Obrăznicătura de flăcău îşi cîntări din ochi victima, de parcă ar fi calculat preţul meritat; îşi puse apoi un deget pe buze şi, cu un gest lipsit de orice echivoc, îi făcu cu ochiul. Aceasta fusese pricina rîsului înfundat al fetei şi, nu mai puţin, a închiderii zgomotoase a uşii.

Ernestina îi aruncă fetei o privire demnă de doamna Poulteney.

— Nu uita, te rog, că omul ăsta vine de la Londra.

— Da, don'şoară.

— Domnul Smithson mi-a vorbit deja despre el. Individul se crede un Don Juan.

— Da' ce-i asta, don'şoară Tina?

Pe chipul lui Mary se citea o anume curiozitate lacomă de a afla mai multe, care o nemulţumi grozav pe Ernestina.

— N-are importanţă. Dar dacă îţi face avansuri, vreau să fiu înştiinţată numaidecît. Acum adu-mi nişte zeamă de orz. Iar pe viitor să fii mai rezervată.

În ochii lui Mary licări o clipă o luminiţă ce aducea izbitor cu o scăpărare de nesupunere. Îşi lăsă însă ochii în jos şi, odată cu ei, boneţica plată de dantelă, schiţînd o reverenţă simbolică, după care părăsi încăperea. O aşteptau trei rînduri de trepte la coborîre şi încă o dată pe-atîtea la urcare – gînd care mai alină, cît de cît, năduful Ernestinei, care n-avea nici un chef de binefăcătoarea, dar neîmbietoarea fiertură a mătuşii Tranter.

Într-un fel însă, Mary ieşise învingătoare din această înfruntare, care-i amintise Ernestinei – neînzestrată din fire să fie un despot domestic, ci doar o copilă nesuferită şi răzgîiată – că în curînd va trebui să lase deoparte joaca de-a stăpîna şi să

devină una de-adevăratelea. Gîndul acesta îi aşternea dinaintea ochilor minţii o seamă de imagini desfătătoare, fireşte: să ai casa ta, să nu mai depinzi de părinţi… ce bătaie de cap însă, şi cu servitorii ăştia, după cum spunea toată lumea. Nu mai erau ca odinioară, cum zicea toată lumea. Erau, într-un cuvînt, o pacoste. Poate că descumpănirea şi tulburarea Ernestinei nu erau prea deosebite de cele care-l încercaseră pe Charles, în timp ce se poticnea, lac de sudoare, de-a lungul ţărmului mării. Existenţa era o maşinărie în care fiece rotiţă îşi avea rostul ei, bine stabilit; a gîndi altcumva era o erezie; pînă una-alta însă trebuia să-ţi porţi crucea, în locul şi timpul ce-ţi fuseseră date.

Vedeţi, dar, ce presimţiri sumbre, care nu-i dădură pace pînă după-amiază, se străduia să alunge Ernestina, atunci cînd se duse să-şi ia jurnalul şi, rezemată binişor de perne, îl deschise iarăşi la pagina în care stătea cuibărită crenguţa de iasomie.

La mijlocul secolului trecut, în Londra răsăriseră deja germenii viitoarei stratificări plutocratice a societăţii. Nimic nu putea, desigur, să ia locul nobleţei de sînge; era însă un fapt de-acum unanim recunoscut că o avere frumoasă şi o minte ageră puteau produce pe cale artificială un echivalent mulţumitor al acesteia, care conferea posesorului o poziţie acceptabilă în înalta societate. Disraeli era reprezentantul tipic, iar nu excepţia, pentru vremea sa. La tinereţe, bunicul Ernestinei fusese, nu-i vorbă, un simplu negustor cu cheag care vindea postavuri în Stoke Newington; spre sfîrşitul vieţii se preschimbase însă într-un negustor de postavuri putred de bogat – ba chiar mai mult decît atît, căci îşi mutase prăvăliile în centrul Londrei, înfiinţase unul dintre marile magazine care fac fala West Endului şi îşi

extinsese afacerile în multe alte domenii în afara vînzării de postavuri. Taică-său n-avusese ce să-i mai ofere Ernestinei pe lîngă ceea ce primise el însuşi: cea mai aleasă educaţie ce se poate obţine cu bani. Cu excepţia obîrşiei sale, era, în toate cele, un gentleman fără cusur; pe deasupra, făcuse o partidă puţintel mai bună decît l-ar fi îndreptăţit condiţia lui, însurîndu-se cu fata unuia dintre cei mai prosperi avocaţi din City, care se putea mîndri că numără, printre strămoşii nu prea îndepărtaţi, nici mai mult, nici mai puţin decît un ditamai procuror general. Frămîntările Ernestinei în legătură cu starea ei socială erau, aşadar, cam exagerate, chiar şi judecate după măsurile victoriene, şi nu-l molipsiseră cîtuşi de puţin pe Charles.

— Ia gîndeşte-te, îi spusese el o dată, ce nume ruşinos de plebeu e Smithson.

— A, da, sigur – dacă te-ar chema Lord Brabazon Vavasour Vere de Vere – ce mult mi-ar spori deodată iubirea!

Îndărătul autoironiei fetei se ascundea însă o nedomolită teamă.

Charles o cunoscuse pe Ernestina în luna noiembrie a anului din urmă, în casa unei doamne care pusese ochii pe Charles pentru vreuna din mironosiţele aflate sub aripa-i ocrotitoare. Aceste domnişoare avuseseră ghinionul de a fi fost puse în temă de părinţi înainte de începerea seratei. Făcură, toate, greşeala de căpetenie de a se preface în faţa lui Charles că erau de-a dreptul captivate de studiul paleontologiei – neapărat să le dea titlurile celor mai interesante cărţi despre acest subiect –, pe cîtă vreme Ernestina, cu săgeţile-i blajin-ironice, părea hotărîtă să nu-l ia prea în serios. O să-i trimită – îi susură ea – toate mostrele interesante de cărbuni pe care le va găsi în soba de acasă; iar mai tîrziu îi spuse că-l găsea din cale-afară de leneş. Şi de ce, mă rog? Pentru că aproape că nu se afla salon londonez în care să nu

găsească, de la intrare chiar, o grămadă de exemplare din obiectele care-l interesau.

Pentru amîndoi tinerii, seara se anunţase plictisitoare, ca atîtea altele aidoma; întorşi la casele lor, amîndoi constatară însă că nu fusese aşa. Descoperiseră unul la celălalt o inteligenţă superioară, o sprinteneală a conversaţiei şi o detaşare ironică bine-venite. Ernestina făcu cunoscut că „domnul Smithson ăla“ i se păruse o schimbare binefăcătoare după alaiul nesărat al pretendenţilor care-i fuseseră supuşi spre examinare în sezonul acela monden. Maică-sa întreprinse cîteva cercetări discrete, apoi îşi consultă soţul, care le aprofundă; căci nu se pomenise ca un cavaler să pună piciorul în salonul casei cu vedere spre Hyde Park fără să fi fost înainte puricat pe toate părţile, cu temeinicia cu care un departament modern de securitate îi verifică pe savanţii atomişti ale căror nume i se pun dinainte. Charles trecu în chip strălucit această tainică probă de foc.

Ernestina pricepuse care era greşeala rivalelor ei: nici una din fetişcanele de măritat care, mînate de părinţi, tăbărau pe capul lui Charles, n-avea sorţi să ajungă pînă la inima lui. Aşa se face că, atunci cînd începu să frecventeze reuniunile şi seratele puse la cale de mama Ernestinei, Charles avu parte de o experienţă inedită, constatînd că nu se vedea nici urmă din obişnuita capcană matrimonială; nu tu aluzii perfide strecurate de mamă, despre ce mult se prăpădea odorul ei după copii sau „tînjea într-ascuns să se termine odată sezonul de baluri“ (se presupunea că Charles va locui permanent la Winsyatt, de îndată ce stavila întruchipată de unchi avea să fie, prin grija cerului, dată la o parte); ori alt fel de aluzii, mai puţin perfide, din partea tatălui, privind mărimea averii pe care „scumpa mea fetiţă“ o va pune în mîna viitorului soţ. Acestea din urmă erau, oricum, vădit inutile; casa din Hyde Park ar fi putut adăposti şi

traiul unui duce, iar absenţa fraţilor şi a surorilor era mai grăitoare decît o mie de declaraţii de cont bancar.

În plus, cu toate că nu-i trebui prea multă vreme ca să-şi pună în cap, cu înverşunarea tuturor odraslelor răsfăţate, să-l prindă în laţ pe Charles, Ernestina nu se încrezu peste măsură în puterea de seducţie a farmecelor ei. Avu grijă ca prin preajmă să se afle mereu şi alţi tineri atrăgători, fără să-i acorde vreo favoare sau atenţie deosebită adevăratei prăzi. Îşi făcuse o regulă din a nu fi nicicînd serioasă cu el; fără s-o spună de-a dreptul, îi dădea lui Charles impresia că îl plăcea pentru că era amuzant – bineînţeles însă că ştia că nu se va însura niciodată. Sosi apoi o seară de ianuarie, în care se hotărî să sădească sămînţa fatală.

Îl văzu pe Charles stînd singur, iar în partea opusă a încăperii văzu o văduvă în vîrstă, un soi de echivalent de Mayfair al doamnei Poulteney, a cărei companie ştia că i-ar prii lui Charles ca uleiul de ricin vîrît pe gîtul unui copil plesnind de sănătate. Se duse la el.

— Nu vrei să te duci să stai de vorbă cu Lady Fairweather?

— Aş prefera să stau de vorbă cu tine.

— O să te prezint. Vei avea astfel prilejul să asculţi o mărturie nemijlocită privind cele petrecute în era cretacicului inferior.

Charles zîmbi.

— Cretacicul inferior e o perioadă. Nu o eră.

— Nu contează. Sînt sigură că e suficient de veche. Asta fiindcă ştiu ce mult te plictiseşte orice lucru întîmplat în ultimii nouăzeci de milioane de ani. Vino.

Începură aşadar să străbată împreună camera; la jumătatea drumului către doamna din cretacicul inferior, însă, fata se opri, îşi lăsă o clipă mîna pe braţul lui, şi îl privi în ochi.

— Dacă ţii morţiş să devii un bătrîn burlac înăcrit, domnule Smithson, trebuie să-ţi exersezi

rolul.

O luase iar din loc înainte ca el să poată răspunde; ceea ce spusese ar fi putut să pară doar o continuare a tachinării ei de pînă atunci. Ochii ei însă îi arătaseră lămurit, într-o fulgerare de-o clipă, că făcea o ofertă, o ofertă inconfundabilă, aidoma în felul ei celor cu care te îmbiau femeile care, în Londra acelei vremi, se învîrteau pe lîngă intrările caselor înşirate de jur împrejurul Haymarketului.

Fără să ştie, Ernestina atinsese un loc din ce în ce mai sensibil, tăinuit în străfundul sufletului lui Charles; sentimentul că o lua pe urmele unchiului de la Winsyatt, că viaţa trecea pe lîngă el, că se arăta în această privinţă, ca în atîtea altele, năzuros din cale-afară, leneş, egoist... mai rău chiar. Nu mai călătorise în străinătate în ultimii doi ani; îşi dăduse astfel seama că, pînă atunci, călătoriile fuseseră menite să suplinească lipsa unei soţii. Îi abăteau gîndurile de la problemele casnice – şi îi îngăduiau, totodată, să-şi aducă din cînd în cînd cîte o femeie în aşternut, plăcere pe care şi-o interzicea cu străşnicie –, neputînd să uite, pesemne, întunecata noapte a sufletului în care-l azvîrlise prima lui tentativă în acest domeniu – cînd se afla în Anglia.

Călătoriile încetaseră să-l mai atragă; nu însă şi femeile, şi se afla din pricina asta într-o stare de extremă frustrare sexuală, întrucît delicateţea-i morală îl oprise din capul locului să încerce expedientul lesnicios al unei escapade de o săptămînă la Ostende sau Paris. N-ar fi acceptat în ruptul capului ca un atare scop să dicteze raţiunea unei călătorii. Petrecu o săptămînă cufundat în gînduri. Apoi, într-o bună dimineaţă, se deşteptă.

Totul devenise dintr-odată simplu. O iubea pe Ernestina. Se gîndi la plăcerea de a se trezi într-o dimineaţă întocmai ca asta, rece, cenuşie, cu pămîntul învelit de o pulbere uşoară de omăt, şi de a vedea feţişoara aceea smerită, blajin-maliţioasă, dormind alături de el – şi, pe toţi sfinţii (revelaţia

acestui fapt îl umplu pe Charles de un soi de uluială), aflată alături de el cu binecuvîntarea lui Dumnezeu şi, deopotrivă, a oamenilor. Cîteva minute mai tîrziu, izbucni, făcîndu-l să tresară pe Sam, care se tîrîse, toropit de somn, pînă sus, în urma ţîrîitului imperios al soneriei: „Sam! Să mă ia – Doamne, iartă-mă! – dracu' dacă nu sînt cel mai mare nătărău de pe lume!“.

Peste vreo două zile, campionul nătărăilor avu o întrevedere cu tatăl Ernestinei. Fu o întrevedere scurtă şi cît se poate de satisfăcătoare. Coborî în salon, unde, cu inima mai-mai să-i spargă pieptul, fremăta în aşteptare mama Ernestinei. Nu izbuti să-i adreseze nici un cuvînt lui Charles, arătă doar, cu o mînă tremurîndă, în direcţia serei. Charles deschise uşile albe şi rămase locului, întîmpinat de un val de aer fierbinte şi înmiresmat. Ernestina nu se vedea pe nicăieri, însă, după mai multe căutări, o descoperi, în sfîrşit, într-unul din colţurile cele mai îndepărtate, pe jumătate ascunsă de o tufă de stephanotis. Remarcă privirea scurtă a fetei furişată către el şi graba cu care ea îşi lăsă ochii în jos, uitîndu-se apoi în altă parte. Ţinea în mînă o pereche de foarfeci de argint şi se prefăcea că taie absorbită nişte flori ofilite de pe planta ce răspîndea o aromă pătrunzătoare. Charles se opri la un pas în spatele ei; tuşi, ca să-şi anunţe prezenţa.

— Am venit să-mi iau rămas-bun. (Se făcu că nu observă privirea chinuită cu care-l săgetă Ernestina, aţintindu-şi, şiret, ochii în pămînt.) Am hotărît să părăsesc Anglia. Îmi voi petrece tot restul vieţii călătorind. Cum altfel şi-ar putea însenina zilele un bătrîn burlac înăcrit?

Se pregătea să-i dea înainte în acelaşi stil. Deodată văzu însă că Ernestina îşi plecase capul, iar încheieturile degetelor i se albiseră din cauza forţei cu care îşi încleştase mîinile de tăblia mesei. Ştia că în mod normal ar fi ghicit de îndată că o tachinează; şi îşi dădu seama că încetineala ei de

reacţie izvora dintr-o emoţie adîncă, emoţie ce i se transmise şi lui.

— Dar dacă aş fi încredinţat că există cineva care să ţină la mine suficient cît să împartă...

Nu mai putu continua, căci fata se întorsese către el, cu ochii plini de lacrimi. Mîinile li se împreunară, şi Charles o trase spre el. Nu se sărutară. Le era cu neputinţă. Poţi oare să ţii fără milă ferecate toate pornirile sexuale fireşti timp de douăzeci de ani, iar apoi, în clipa cînd uşile temniţei se deschid dintr-odată larg, să ceri prizonierilor să nu se lase biruiţi de suspine?

Peste cîteva minute, Charles o conducea pe Tina, care-şi mai venise puţin în fire, de-a lungul culoarului dintre plantele din seră către uşa ce dădea în salon. Se opri o clipă în faţa unei tufe de iasomie, culese o rămurea şi i-o ţinu în glumă deasupra capului.

— Nu e ea vîsc, dar merge, nu?

Şi astfel se sărutară, cu buze asexuate de caste ce erau, ca de copii. Ernestina se porni iar pe plîns; îşi uscă apoi ochii şi se lăsă condusă de Charles în salon, unde aşteptau mama şi tatăl ei. Cuvintele fură de prisos. Ernestina dădu fuga în braţele deschise ale mamei, şi de două ori mai multe lacrimi ca pînă atunci prinseră să curgă. Între timp, cei doi bărbaţi rămaseră în picioare, zîmbindu-şi; primul, ca şi cum tocmai încheiase o afacere pe cinste, celălalt, de parcă nu prea ştia pe ce planetă picase, dar spera din toată inima că locuitorii erau prietenoşi.

13 William de Occam (Ockham) (1300?-1349?) – important filosof scolastic englez, supranumit „doctorul invincibil“, precursor al empirismului.

Doisprezece

> În ce constă alienarea produsă de muncă? În primul rînd, în faptul că munca este străină muncitorului, că ea nu face parte din natura sa şi, în consecinţă, el nu se împlineşte, ci se neagă pe sine prin ceea ce face, are un sentiment de nefericire, nu de bunăstare... Muncitorul se simte aşadar în largul său numai în timpul orelor de răgaz, pe cîtă vreme în timp ce lucrează se simte părăsit.
>
> MARX, *Manuscrise economice şi politice* (1844)

> Dar fost-a ceasul meu de vrajă
> Desăvîrşit şi neîntinat precum o spun?
>
> TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Charles se aşternu întins la drum, lăsînd în urmă gîndurile despre femeia cea misterioasă, prin desişurile de la Ware Commons. Merse cale de o milă şi mai bine, pînă ajunse la un luminiş şi, în acelaşi timp, la primul avanpost al civilizaţiei. Acesta din urmă era reprezentat de o căsuţă prelungă, cu acoperiş de stuf, aflată puţin mai jos de nivelul cărăruii pe care venise. De jur împrejurul ei se vedeau cîteva fîneţe, care coborau în pantă spre faleză; şi, chiar în timp ce ieşea din pădure, văzu un om care mîna o cireadă de vaci afară dintr-un ţarc cu gard jos de lîngă căsuţă. În minte îi înflori deodată o imagine care-l făcu să-i lase gura apă: o cană cu lapte rece-rece, o minunăţie. Nu mai mîncase nimic de la porţia dublă de chifle înfulecată la micul dejun. Ceaiul asezonat cu tandreţe de la doamna Tranter era îmbietor, desigur, cana de lapte era însă irezistibilă... şi pe urmă, era şi mult mai la îndemînă. Coborî un povîrniş abrupt acoperit cu iarbă şi bătu la uşa din spate a căsuţei.

Îi deschise o femeie bondoacă, cu braţele-i dolofane pline de clăbuci sclipitori de săpun. Cum

să nu, cu plăcere, putea să bea lapte pe săturate. Numele locului? Lăptăria şi atîta tot, pare-se. Charles o urmă în încăperea cu acoperiş înclinat care se întindea pe întreaga lungime a peretelui din fund al căsuţei. Era întunecoasă şi umbroasă, foarte rece, cu pardoseala de ardezie, iar aerul era îmbibat de mirosul înţepător al brînzei puse la fermentat. De-a lungul pereţilor se înşirau strachini de fiert laptele, oale uriaşe de aramă aşezate pe căpriori de lemn, acoperite fiecare cu o crustă aurie de smîntînă, iar pe grinzile de deasupra vegheau neclintite bucăţi mari de brînză, aliniate gospodăreşte, asemenea unor vajnice regimente de luni aflate în rezervă. Charles îşi aduse dintr-o dată aminte că auzise de acest loc. Smîntîna şi laptele de aici erau vestite prin împrejurimi; mătuşa Tranter îi vorbise despre el. Îi pomeni numele, şi femeia – care scotea cu o lingură mare laptele gras dintr-un putinei de lîngă uşă, turnîndu-l într-o cană leită celei din imaginea care-l mînase aici, simplă, de porţelan albastru cu alb – îi aruncă o privire însoţită de un zîmbet. Nu mai era acum chiar un străin, părea a spune surîsul ei binevoitor.

În timp ce sporovăia cu femeia pe iarba de lîngă lăptărie, se întoarse bărbatul acesteia, mînîndu-şi din urmă vacile. Era un om chel, cu o barbă uriaşă pe chipul încremenit într-o expresie neguroasă; un Ieremia. Îşi aţinti cu o privire încruntată nevasta, care lăsă numaidecît taifasul şi se întoarse în casă să-şi vadă de spălat. Jumătatea ei era, vădit, un om zgîrcit la vorbă, deşi glăsui destul de domol atunci cînd Charles îl întrebă cît datora pentru cana cu lapte, care-i mersese la inimă. Un penny, atîta tot – şi astfel îşi schimbă stăpînul una din acele monede purtînd pe ele fermecătoarea efigie a reginei Victoria la tinereţe care-ţi mai răsar şi astăzi din cînd în cînd în mărunţişul risipit prin buzunare, netezite de cei o sută de ani îngrămădiţi peste ele, care n-au cruţat decît contururile graţioase ale capului regal.

Charles se pregătea să urce iar povîrnişul ca să ajungă la cărarea pe care venise. N-apucase însă să facă decît un pas cînd, dintre copacii aflaţi pe culmea de deasupra celor doi bărbaţi, îşi făcu apariţia o siluetă înveşmîntată în negru. Era fata. Se uită către cele două mogîldeţe de dedesubt, apoi îşi continuă drumul spre Lyme. Charles îl privi peste umăr pe lăptar, care continua să pironească făptura fetei cu o căutătură rău prevestitoare. Era limpede că nu se încurca în delicateţuri cînd era vorba să pronunţe judecăţi profetice.

— O cunoşti pe doamna aceea?

— Da.

— Vine des pe aici?

— Destul de des.

Lăptarul rămăsese cu privirea aţintită către fată. Adăugă, într-un tîrziu:

— Da' nu-i doamnă defel. Îi Tîrfa lo'tenentului franţuz.

Lui Charles îi trebuiră cîteva clipe bune ca să priceapă sensul acestor vorbe din urmă. Aruncă o privire mînioasă către lăptarul cel bărbos, căruia, metodist fiind, îi plăcea nespus să spună lucrurilor pe nume, mai cu seamă atunci cînd „lucrurile“ erau reprezentate de păcatul altcuiva. Lui Charles îi părea a fi personificarea întregii bîrfe – şi, nu mai puţin, a bîrfelor în sine – pline de ipocrizie din Lyme. Ar fi fost gata să creadă multe lucruri despre chipul pe care-l zărise cufundat în somn, în nici un caz însă că purtătoarea lui era o tîrfă.

Peste cîteva secunde, se afla şi el pe drumeagul pentru căruţe care ducea către Lyme, două panglici de cretă şerpuind între coastele împădurite dinspre uscat şi un gard viu a cărui înălţime ascundea pe jumătate priveliştea mării. Înaintea lui se mişca silueta întunecată a fetei, cu creştetul acoperit din nou de bonetă; nu mergea repede, însă avea un pas egal, lipsit de afectare feminină, asemeni cuiva obişnuit să parcurgă distanţe mari. Charles porni iute după ea, cu gînd s-o prindă din urmă şi, după

vreo sută de metri, ajunse în spatele ei. Probabil că auzise zgomotul făcut de ghetele lui cu ţinte pe pietrişul tare ce răzbise prin stratul subţiat de cretă, dar nu se întoarse. Charles observă că haina era puţin prea mare pentru ea, iar tocurile pantofilor erau stropite cu noroi. Avu un moment de şovăială; amintirea privirii morocănoase de pe chipul lăptarului-sectant îl făcu însă să nu renunţe la intenţia cavalerească de care fusese însufleţit din capul locului: să-i arate sărmanei femei că nu toţi cei din jurul ei erau nişte barbari.

— Doamnă!

Fata se întoarse şi dădu cu ochii de Charles, care-şi scosese pălăria şi zîmbea; şi, cu toate că de astă dată avea o expresie aproape obişnuită de surpriză, din nou chipul acela avu asupra-i un efect extraordinar. Era ca şi cum de fiecare dată după ce-l vedea nu-i venea să creadă efectul avut şi trebuia să-l vadă din nou. Părea că-l învăluie şi îl respinge deopotrivă; de parcă avea în faţa lui o făptură dintr-un vis, nemişcată şi totuşi îndepărtîndu-se întruna.

— Vă datorez două scuze. Nu ştiam ieri că sînteţi secretara doamnei Poulteney. Mă tem că v-am abordat într-un mod cît se poate de nepoliticos.

Ea stătea cu ochii în pămînt.

— N-are nici o importanţă, domnule.

— Iar adineauri, cînd cred că am... M-am temut ca nu cumva să vi se fi făcut rău.

Tot fără să-l privească, fata îşi înclină capul şi se întoarse să-şi continue drumul.

— Îmi daţi voie să vă însoţesc? De vreme ce mergem în aceeaşi direcţie?

Ea se opri, fără însă să se întoarcă.

— Prefer să merg singură.

— Doamna Tranter m-a făcut să-mi dau seama de greşeala mea. Sînt...

— Ştiu cine sînteţi, domnule.

Zîmbi în faţa timidităţii ei repezite:

— Atunci...

Îl privi deodată drept în ochi, cu un soi de disperare îndărătul timidităţii:

— Vă rog lăsaţi-mă să-mi continuu drumul singură.

Zîmbetul lui Charles păli. Se înclină şi făcu un pas înapoi. În loc să-şi vadă însă de drum, ea mai rămase un moment cu privirea în pămînt:

— Şi vă rog să nu spuneţi nimănui că m-aţi văzut în acest loc.

Apoi, fără să-i mai arunce vreo privire, se întoarse în sfîrşit şi porni iar la drum, avînd aproape aerul că ştia că cererea-i era zadarnică şi o regretase de îndată ce-i dăduse glas. Rămas în mijlocul drumului, Charles urmări silueta ei neagră îndepărtîndu-se. În minte îi stăruia imaginea acelor ochi – erau nefiresc de mari, în stare parcă să vadă mai multe şi să sufere mai mult. Şi felul direct în care te priveau – fără să ştie, avusese parte de privirea în care Sarah îi învăluia pe cei cărora le înmîna broşurile – avea în el un element de respingere cît se poate de ciudat. Nu te apropia de mine, spuneau ei. *Noli me tangere.*

Se uită în jur, încercînd să ghicească de ce nu dorea ea să se ştie că venea în aceste desişuri nevinovate. Un bărbat, poate; sau vreo întîlnire de taină? Apoi îşi aduse aminte de povestea fetei.

Cînd Charles ajunse în cele din urmă pe Broad Street, se hotărî să treacă pe la doamna Tranter în drum spre hotel, ca să explice că de îndată ce se va fi îmbăiat şi îşi va fi pus pe el nişte haine ca lumea, avea să...

Uşa îi fu deschisă de către Mary; se întîmplăînsă ca tocmai atunci să treacă prin hol doamna Tranter – ca să spunem drept, se ivi dinadins în hol –, care stărui ca Charles să lase deoparte eticheta; şi-apoi, nu erau oare hainele de pe el cea mai bună dovadă a adevărului scuzelor sale? Aşa că Mary îi luă, zîmbind, bastonul şi rucsacul, după care fu poftit

în salonaşul din spate, străbătut, la acea oră, de ultimele raze ale soarelui în amurg, unde, într-o fermecător de meşteşugită ţinută, avînd ca element principal o rochie de interior roşie-carmin cu cenuşiu, tînjea bolnava noastră.

— Mă simt ca un navigator irlandez dus pe sus în budoarul unei regine, se plînse Charles, în timp ce săruta degetele Ernestinei într-un fel ce arăta că ar fi făcut, de fapt, o figură tare jalnică în rolul de matelot irlandez.

Ea îşi trase mîna:

— Nu vei primi nici o picătură de ceai pînă ce nu vei da seama de felul în care ţi-ai petrecut fiece clipă a zilei.

Charles se apucă aşadar să povestească toate peripeţiile prin care trecuse; sau aproape toate, ţinînd cont că Ernestina îi dăduse limpede a înţelege, de două ori pînă acum, că subiectul Iubitei locotenentului francez nu-i era pe plac – o dată pe digul de la Cobb, iar apoi mai tîrziu în aceeaşi zi, în timpul prînzului, atunci cînd mătuşa Tranter îi oferise lui Charles cam aceleaşi informaţii pe care preotul din Lyme le furnizase doamnei Poulteney în urmă cu douăsprezece luni. Cum însă Ernestina îşi certase mătuşa-doică pentru că-l plictiseşte pe Charles cu flecăreli fără haz, biata femeie – care, date fiind nenumăratele muştruluieli încasate din cauza provincialismului, era veşnic înspăimîntată să nu mai calce strîmb – se supusese fără să crîcnească.

Charles dădu la iveală bucata de rocă amonitiferă adusă pentru Ernestina, care lăsă jos apărătoarea de foc şi încercă să ridice piatra, fără să izbutească, drept care îi iertă totul lui Charles pentru atare trudă istovitoare demnă de un Hercule – ca mai apoi să se prefacă supărată pe el pentru că-şi pusese viaţa în primejdie.

— E o sălbăticie de-a dreptul fascinantă, acolo, pe Undercliff. Habar n-am avut că în Anglia există

asemenea locuri. Mi-a amintit de unele peisaje maritime din nordul Portugaliei.

— Bine, dar omul ăsta bate cîmpii! – ţipă Ernestina. Hai, Charles, mărturiseşte, tu nu te-ai îndeletnicit cu decapitarea bietelor pietre nevinovate, ci ţi-ai petrecut ziua în zbenguieli cu nimfele pădurii.

Charles avu aici un inexplicabil moment de stînjeneală, pe care-l disimulă printr-un zîmbet. Îi stătea pe limbă să le povestească despre fată; îi şi venise în minte un fel hîtru de a le istorisi cum dăduse peste ea; şi totuşi, i se părea un fel de trădare, atît faţă de durerea autentică a fetei, cît şi faţă de el însuşi. Ştia că ar fi minţit dacă ar fi tratat cu uşurinţă cele două întîlniri; şi, în cele din urmă, tăcerea i se păru mai puţin mincinoasă în încăperea aceea de rînd.

Mai rămîne să lămurim de ce numele de Ware Commons pomenit înaintea doamnei Poulteney în urmă cu două săptămîni păruse să evoce, prin efectul avut asupra feţei ei, nici mai mult, nici mai puţin decît Sodoma şi Gomora.

Orice altă explicaţie va fi, de fapt, inutilă, după ce vom fi arătat că Ware Commons era locul cel mai apropiat de Lyme unde oamenii puteau merge fără teama de ochi străini care să le iscodească fiecare pas. Regiunea avea în spate o istorie juridică obscură, lungă şi năstruşnică. Fusese considerată dintotdeauna un pămînt al întregii obşti; asta pînă la apariţia actelor de îngrădire, cînd bucăţi din ea au început să fie înstrăinate, aşa cum reiese din numele păşunilor aparţinînd acum de lăptărie – furate, toate, dintre marginile ei –, rămase mărturie pînă în zilele noastre. Un nobil locuitor al uneia din falnicele case ce se înşiră după Undercliff izbutise fără prea mare zarvă să impună un Anschluss – susţinut fiind, aşa cum se întîmplă de obicei în istorie, de asentimentul celor

de-un rang cu el. E drept că cetăţenii cu vederi mai republicane din Lyme au sărit în sus, punînd mîna pe arme – sigur, dacă topoarele pot fi numite arme. Fapt e că amintitul domn îşi pusese în cap să-şi facă un arboret pe Undercliff. S-a ajuns la judecată, iar apoi la un compromis: a fost acordat obştii dreptul de trecere, iar cei cîţiva copaci răzleţi au scăpat nevătămaţi. Se isprăvise însă de-acum cu devălmăşia.

Cu toate acestea, în rîndul celor din partea locului a continuat să dăinuie sentimentul că Ware Commons aparţinea tuturor. Braconierii se furişau între hotarele sale cu inima mai uşoară decît prin alte părţi, în căutare de fazani şi iepuri; într-o zi se descoperi – grozăvie a grozăviilor! – că se aciuase prin părţile acelea, de Dumnezeu ştie cîte luni, o şatră de ţigani, cu corturile pitite într-o vîlcea ascunsă vederii. Acestor vîntură-lume li s-a făcut numaidecît vînt; a rămas însă amintirea şederii lor acolo, care s-a împletit cu timpul cu aceea a unei copile dintr-un sat învecinat dispărută cam în aceeaşi vreme. Toată lumea ştia, vezi bine, că ţiganii puseseră mîna pe ea, o perpeliseră la foc înăbuşit, iar apoi îi îngropaseră oscioarele. Ţiganii nu sînt englezi, ca atare e aproape sigur că sînt canibali.

Dar acuzaţia cea mai gravă ce plutea peste Ware Commons era legată de tărăşenii şi mai scandaloase: fără să fi purtat vreodată oficial această denumire, după care era cunoscut prin satele din împrejurimi, drumeagul pentru căruţe care ducea la lăptărie şi de acolo mai departe, spre pădurile care acoperă Ware Commons, era o adevărată alee a îndrăgostiţilor, ce atrăgea în fiecare vară perechi dornice de giugiuleli. Aveau oricînd la îndemînă pretextul unei căni cu lapte care să le justifice drumul spre lăptărie – iar la întoarcere îi aştepta un păienjeniş de cărărui îmbietoare ce se afundau în hăţişul protector al

ferigilor uriaşe şi în umbra tainică a tufelor de păducel.

Şi, ca şi cum năpasta asta fără leac nu era de ajuns, relele nu se opreau aici. Exista prin partea locului tradiţia antediluviană (mult mai veche decît vremea lui Shakespeare) ca în noaptea de Sînziene tinerii să se îndrepte, luînd cu ei nişte felinare, cîte un scripcar şi o butelcuţă-două de cidru, spre un petic de iarbă din inima pădurii cunoscut sub numele de Poiana Măgarului, pentru a sărbători acolo, prin dănţuieli, solstiţiul. Gurile rele spuneau că după miezul nopţii ţopăiala dansatorilor lăsa loc paşilor împleticiţi ai chefliilor, în vreme ce alţii, cei mai înverşunaţi, susţineau că nu era mai deloc vorba de vreuna sau cealaltă din cele două îndeletniciri, acolo petrecîndu-se – din plin – cu totul şi cu totul altceva.

Agricultura ştiinţifică, apărută sub chipul mixomatozei, ne-a răpit abia de curînd, însă pentru vecie, Poiana, dar tradiţia în sine a decăzut pe măsura degradării moravurilor sexuale. Au trecut mulţi ani de cînd, în noaptea de Sînziene, pe iarba din Poiana Măgarului nu se mai dau de-a rostogolul decît puii de vulpe şi de bursuc. Nu astfel stăteau însă lucrurile în 1867.

Într-adevăr, nu trecuse decît un an de cînd un comitet de doamne, aflate sub comanda dîrză a doamnei Poulteney, pisaseră autorităţile orăşeneşti să pună să se ridice în jurul drumeagului un gard, cu porţi care să rămînă închise. Victoria a fost însă de partea glasurilor mai democratice. Dreptul general de acces trebuia să rămînă neştirbit; ba, printre consilieri s-au găsit chiar cîţiva senzualişti dezgustători care susţineau că o plimbare la lăptărie era o plăcere nevinovată, iar chermeza din Poiana Măgarului, o simplă comédie ce avea loc la un an o dată. Vă veţi lămuri însă de îndată cum stăteau, de fapt, lucrurile, fie şi numai aflînd că în rîndul locuitorilor mai respectabili din Lyme era de-ajuns să vorbeşti despre un băiat sau o fată ca

fiind „de soiul celor care umblă prin Ware Commons“, pentru a-i stigmatiza pe viaţă. De-atunci încolo, era musai ca băiatul să fie un satir, iar fata, o prostituată de ultima speţă.

După ce se întoarse de la plimbare în seara aceea în care doamna Fairley îşi călcase pînă la urmă pe inimă, în preanobila-i rîvnă de a-şi face datoria, Sarah o găsi aşadar pe doamna Poulteney stînd pe scaun în aşteptarea ei. Am spus eu „pe scaun“, însă ar fi fost mai nimerit să spun „pe poziţie“. Cînd Sarah se ivi în salonaşul de uz personal al doamnei Poulteney pentru obişnuita lectură de seară din Biblie, se trezi în faţa unei adevărate guri de tun. Era cît se poate de limpede că doamna Poulteney stătea să explodeze dintr-o clipă într-alta, şi încă într-o detunătură care avea să zguduie totul în jur.

Sarah se îndreptă spre pupitrul din colţul încăperii, unde se odihnea, în ceasurile-i de răgaz, impunătoarea Biblie „de familie“ – care nu era defel ceea ce vă închipuiţi, probabil, Domniile Voastre că e o Biblie de familie, ci una din care anumite inexplicabile erori de gust din Sfînta Scriptură (cum ar fi Cîntarea lui Solomon) fuseseră îndepărtate cu evlavie. Îşi dădu însă seama că ceva nu era în regulă.

— S-a întîmplat ceva, doamnă Poulteney?

— S-a întîmplat ceva foarte rău, glăsui stareţa. Am aflat un lucru pe care aproape că nu-mi vine să-l cred.

— Legat de mine?

— N-ar fi trebuit să mă iau după doctor. Ar fi trebuit să mă iau numai după ceea ce-mi dicta bunul meu simţ.

— Ce-am făcut?

— Şi nici nu cred că eşti cîtuşi de puţin nebună. Eşti o creatură vicleană şi păcătoasă. Ştii prea bine ce-ai făcut.

— Sînt gata să jur pe Biblie că...

Doamna Poulteney o fulgeră însă cu o privire plină de indignare.

— Ba n-ai să faci deloc aşa ceva! Ar fi o blasfemie.

Sarah făcu cîţiva paşi înainte şi se opri în faţa stăpînei.

— Stărui să aflu de ce sînt acuzată.

Doamna Poulteney îi spuse.

Spre uimirea ei, Sarah nu arătă nici cel mai mic semn de ruşine.

— Dar în ce constă păcatul unei plimbări pe Ware Commons?

— Păcatul! Dumneata, femeie tînără, singură, într-un asemenea loc!

— Dar, doamnă, nu-i decît o pădure întinsă.

— Ştiu eu prea bine ce este. Şi ce se petrece acolo. Şi ce fel de oameni o frecventează.

— Nimeni n-o frecventează. De aceea merg acolo – ca să fiu singură.

— Îndrăzneşti să mă contrazici, domnişoară! Adică eu nu ştiu despre ce vorbesc?

Acuma, adevărul era că, mai întîi de toate, doamna Poulteney nu dăduse niciodată cu ochii de Ware Commons, nici măcar de la depărtare, căci locul nu putea fi zărit de pe nici unul din drumurile pentru trăsuri aflate prin preajmă. În al doilea rînd, cucoana era opiomană – înainte însă de a vă spune în sinea voastră că jertfesc în mod necugetat verosimilul pe altarul senzaţionalului, mă grăbesc să adaug că ea habar n-avea de asta. Ceea ce noi numim opiu purta pentru ea numele de laudanum. Un pişicher de doctor al acelei vremi, om fără frica lui Dumnezeu, îl botezase Lăudămu-Te Doamne, căci numeroase cucoane din secolul nouăsprezece – ba şi femei mai de rînd, dat fiind că leacul era destul de ieftin (oferit sub forma Tonicului lui Godfrey) pentru a ajuta toate clasele sociale să îndure cu bine acea noapte întunecată prin care i-a fost dat să treacă neamului femeiesc – îl sorbeau cu mult mai des decît vinul de împărtăşanie. Era,

pe scurt, un echivalent aproape identic al pilulelor sedative din epoca noastră. Nu-i locul aici să cercetăm ce oare o făcuse pe doamna Poulteney să-şi caute adăpost în victoriana „vale a păpuşilor“; faptul merită însă pomenit pentru că, aşa cum constata odinioară Coleridge, laudanumul provoacă vise foarte sugestive.

Nu-mi pot închipui ce tablou pe potriva celor zugrăvite de Bosch desăvîrşise în decursul timpului imaginaţia doamnei Poulteney pentru a-şi înfăţişa pădurea de pe Ware Commons, ce orgii satanice întrezărea ea îndărătul fiecărui copac, ce grozăvii franţuzite îi părea că se ascund dedesubtul fiecărei frunze. Cred însă că nu greşim spunînd că locul acesta devenise corelativul obiectiv a tot ceea ce se petrecea în propriu-i subconştient.

Izbucnirea ei o reduse atît pe ea, cît şi pe Sarah, la tăcere. Epuizîndu-şi muniţia, doamna Poulteney schimbă tactica.

— M-ai amărît tare mult.

— Dar de unde era să ştiu? Nu trebuie să mă apropii de mare. Foarte bine, nu mă apropii de mare. Sînt dornică de singurătate. Atîta tot. Asta nu-i un păcat. Nu îngădui să fiu făcută păcătoasă pentru asta.

— N-ai auzit niciodată vorbindu-se despre Ware Commons?

— Niciodată, ca despre un loc de genul celui pe care-l sugeraţi dumneavoastră.

Doamna Poulteney se arătă întru cîtva stingherită în faţa indignării fetei. Îşi aduse aminte că Sarah nu locuia în Lyme decît de puţină vreme şi că, prin urmare, era totuşi cu putinţă să n-aibă ştire de oprobriul pe care purtarea ei îl atrăgea asupra-i.

— Prea bine. Să fim însă bine înţelese. Nu permit nimănui aflat în slujba mea să se apropie sau să fie văzut lîngă locul acela. Îţi vei limita plimbările la locurile potrivite pentru asta. Am vorbit destul de limpede?

— Da. Trebuie să merg pe cărările virtuţii.

Preţ de o clipă, doamna Poulteney crezu, cutremurată de groază, că fusese ţinta unei observaţii sarcastice; ochii lui Sarah priveau însă cu solemnitate în pămînt, ca şi cum şi-ar fi pronunţat singură sentinţa, o sentinţă în care virtutea era totuna cu suferinţa.

— Atunci să isprăvim odată cu nerozia asta. Fac toate acestea pentru binele dumitale.

Sarah murmură:

— Ştiu. (Şi, după un răstimp): Vă mulţumesc, doamnă.

Nu mai fu rostită nici o vorbă în plus. Fata luă Biblia şi începu să citească pasajul pe care-l însemnase doamna Poulteney. Era acelaşi pe care-l alesese spre lectură pentru prima lor întrevedere – Psalmul 119: „Fericiţi cei fără de prihană în purtările lor, care urmează rînduiala Domnului". Sarah citea cu o voce nespus de stinsă, aparent lipsită de emoţie. Bătrîna era aşezată cu faţa spre umbrele întunecate de la capătul celălalt al încăperii; neclintită, aidoma unui idol păgîn, nepăsător la sacrificiul de sînge pe care-l cerea neînduratoru-i chip de piatră.

Mai tîrziu în aceeaşi seară, Sarah putea fi văzută – deşi nu prea ştiu de către cine anume, în afară, poate, de vreo bufniţă fugară – stînd în picioare în faţa ferestrei deschise a camerei ei neluminate. Casa era cufundată în tăcere, ca de altfel şi întregul oraş, căci oamenii se duceau la culcare înainte de nouă în zilele acelea premergătoare apariţiei electricităţii şi televiziunii. Acum era ora unu noaptea. Sarah era în cămaşă de noapte, cu părul desfăcut, şi privea ţintă către mare. Departe, în larg, pe apele de smoală dinspre Portland Bill, licărea palid un felinar, însemnînd înaintarea unui vapor neştiut ce plutea către Bridport. Sarah zărise luminiţa minusculă, dar nu-i dăduse nici o atenţie.

Dacă v-aţi fi apropiat şi mai mult, aţi fi văzut că faţa îi era umedă de lacrimile pe care le vărsa în

tăcere. Şederea ei în faţa ferestrei nu făcea partedin misterioasa-i veghe în aşteptarea corăbiilor Satanei, ci era menită să-i pregătească saltul în bezna de afară.

N-am s-o pun să se clatine, nehotărîtă, pe pervazul ferestrei; nici să se avînte înainte, pentru a se prăbuşi mai apoi, zguduită de suspine, pe covorul ponosit din odaie. Ştim că era încă în viaţă la două săptămîni de la acest incident. Pe deasupra, lacrimile ei nu erau însoţite de suspine isterice, de felul celor care prevestesc o acţiune violentă, ci erau lacrimile pe care le provoacă o nefericire profundă ce ţine mai curînd de o stare generală de lucruri, decît de vreo emoţie – stropi izvorînd cu trudă, dar de nestăvilit, prelingîndu-se ca sîngele ce răzbeşte încet-încet printr-un pansament.

Cine e Sarah?

Din miezul căror tenebre vine ea?

Treisprezece

Căci învăluite în beznă sînt căile Făcătorului, precum Isis ascunsă sub văl...

TENNYSON, *Maud* (1855)

Habar n-am. Istoria asta pe care o povestesc e în întregime imaginată. Aceste personaje create de mine n-au existat decît în mintea mea. Dacă m-am prefăcut pînă acum că ştiu ce-i în capul personajelor mele şi că le cunosc cele mai tainice gînduri, am făcut-o pentru că scriu într-o convenţie (al cărei „ton“ şi vocabular le-am şi preluat, în parte) unanim acceptată în vremea în care se petrece povestirea mea: anume, că romancierul e egalul lui Dumnezeu. N-o fi ştiind el chiar totul, însă se străduieşte să se prefacă a-l şti. Eu însă trăiesc în epoca lui Alain Robbe-Grillet şi Roland Barthes; aşadar, dacă ceea ce aveţi în faţă e un roman, n-are cum să fie un roman în sensul modern al cuvîntului.

Aşa că poate ceea ce scriu eu aici e o autobiografie disimulată; poate că, în chiar clipa de faţă, locuiesc într-una din casele pe care le-am introdus în ficţiune; poate că Charles sînt eu însumi în travesti. Poate că totul nu-i decît un joc. Femei asemenea lui Sarah există şi în epoca noastră – eu, unul, nu le-am înţeles însă niciodată. Sau poate că încerc să vă vîr pe gît un volum de eseuri camuflate. În locul titlurilor de capitole, ar fi trebuit, poate, să fi scris „Despre orizontalitatea existenţei“, „Iluziile progresului“, „Istoria formei romanului“, „Etiologia libertăţii“, „Cîteva aspecte uitate ale epocii victoriene“... sau mai ştiu eu ce.

Poate credeţi că romancierul n-are decît să tragă de sforile potrivite, şi fantoşele sale vor începe de îndată să se vînzolească întocmai ca-n viaţă, oferind în răstimpuri, la cerere, o analiză atotcuprinzătoare a motivaţiilor şi intenţiilor lor.

Sigur că, odată ajuns la acest stadiu *(cap. treisprezece – dezvăluirea adevăratei stări de spirit a lui Sarah),* intenţionam să spun totul – sau, mă rog, tot ceea ce contează. M-am trezit însă, pe negîndite, în situaţia unui om care, împresurat de răcoarea nopţii de primăvară, pîndeşte de pe gazonul de dedesubt fereastra abia întrezărită în întuneric de la mansarda lui Marlborough House; ştiu că, în contextul realităţii din carte, Sarah nu s-ar fi apucat în ruptul capului să-şi şteargă cu un gest hotărît lacrimile, ca apoi să se rezeme de pervaz, dînd glas unui capitol plin de revelaţii. S-ar fi tras înapoi cît ai clipi dacă m-ar fi zărit acolo, în lumina bruscă a răsăritului bătrînei luni, şi s-ar fi făcut nevăzută în umbrele dinăuntru.

Eu însă sînt romancier, nu un om aflat într-o grădină – pot, deci, s-o urmez oriunde am chef, ziceţi? Dar posibilitatea nu e totuna cu admisibilitatea. Soţilor li se oferă numeroase prilejuri de a-şi omorî nevestele – şi invers – fără a stîrni bănuieli. Şi totuşi nu o fac.

Poate credeţi că romancierii au totdeauna planuri bătute în cuie după care lucrează, astfel încît viitorul prezis în capitolul 1 îşi găseşte mereu, în chip inexorabil, împlinirea în capitolul 13. Romancierii scriu însă din o mie şi unul de motive diferite: pentru bani, pentru glorie, pentru cronicari, pentru părinţi, pentru prieteni, pentru cei dragi; din orgoliu, din mîndrie, din curiozitate, din amuzament; întocmai cum tîmplarilor pricepuţi le place să facă mobilă, la fel cum beţivilor le place să bea, aşa cum judecătorilor le place să judece procese, sau sicilienilor să-şi descarce mitraliera în spinarea unui duşman. Aş putea umple o carte întreagă cu asemenea motive, valabile toate, chiar dacă nu pentru toţi. Un singur motiv ne e comun tuturor: *dorim să creăm lumi la fel de reale, dar altfel, ca lumea care există*. Sau care a existat. Iată de ce n-avem cum să urzim planuri. Noi ştim că o lume e un organism, nu o maşinărie. Mai ştim şi că

o lume creată în mod autentic trebuie să fie independentă de creatorul ei; o lume planificată (o lume care-şi dezvăluie întru totul urzeala) e o lume moartă. Numai atunci cînd personajele şi întîmplările create de noi încep să nu ne mai asculte, atunci, abia, prind ele viaţă. După ce Charles s-a despărţit de Sarah, rămasă pe tăpşanul din pădure, i-am poruncit să se întoarcă fără înconjur la Lyme Regis. El însă n-a făcut-o, ci a apucat-o, fără nici un rost, pe alt drum, coborînd spre lăptărie.

„Ei, hai, lasă" – o să-mi ziceţi; ceea ce vreau eu, de fapt, să spun e că, în timp ce scriam, mi-a trecut prin cap că ar fi mai bine adus din condei dacă l-aş pune să se oprească şi să bea lapte... iar apoi s-o întîlnească iarăşi pe Sarah. E, fireşte, una din posibilele explicaţii ale celor întîmplate; tot ce pot eu să spun – şi, pînă una-alta, sînt martorul cel mai demn de crezare – e că mi s-a părut că ideea îi aparţine în mod limpede lui Charles, nu mie însumi. Nu numai că el a început să dobîndească autonomie, dar eu trebuie, în plus, s-o respect, şi să las baltă toate planurile cvasidivine pe care le-am ticluit pentru el, dacă vreau ca personajul să fie real.

Cu alte cuvinte, pentru a fi liber eu însumi, trebuie să-i acord libertate deopotrivă lui Charles, Tinei, lui Sarah, chiar şi odioasei doamne Poulteney. Nu există decît o singură definiţie bună a lui Dumnezeu: libertatea care îngăduie altor libertăţi să existe. Iar eu trebuie să mă supun acestei definiţii.

Şi totuşi, romancierul rămîne un zeu, întrucît el creează (şi nici chiar cel mai aleatoriu dintre romanele moderne de avangardă n-a izbutit să-şi alunge de tot autorul); schimbarea constă în aceea că am încetat să fim zeii din icoana la care se închina epoca victoriană, atotştiutori şi poruncitori, luîndu-ne locul cuvenit în proaspăt-zugrăvita icoană a noii concepţii teologice, în care principiul

de căpetenie e, pentru noi, libertatea, nu autoritatea.

Am sfărîmat, fără pic de sfială, iluzia, spuneţi? Nici vorbă. Personajele mele continuă să existe, înăuntrul unei realităţi ce nu e nici mai prejos, nici mai presus decît aceea pe care am destrămat-o adineauri. Totul e întreţesut cu ficţiune, aşa cum bine observa un grec, acum vreo două mii cinci sute de ani. Această nouă realitate (sau nerealitate) îmi pare mai valabilă; şi aş vrea de aceea să vă fac să-mi împărtăşiţi propriul sentiment că nu stăpînesc pe deplin aceste făpturi zămislite de mintea mea, nu mai mult decît vă puteţi voi ţine în frîu – oricît de tare v-aţi strădui, oricît de mult aţi semăna cu o ipostază modernizată a doamnei Poulteney – copiii, colegii, prietenii sau chiar pe voi înşivă.

„Bine, dar e absurd“, ziceţi? Un personaj e fie „real“, fie „imaginar“? Dacă asta crezi, *hypocrite lecteur*, nu-mi rămîne decît să zîmbesc. Nici măcar propriul tău trecut nu-l mai consideri întru totul real; îl înzorzonezi, îl sulemeneşti sau îl vopseşti în negru, după caz, îl cenzurezi, îi mai pui, pe ici, pe colo, cîte un petic... pe scurt, îl preschimbi într-o ficţiune, pe care o rînduieşti frumos pe raft – cartea ta, iată, autobiografia ta romanţată. Sîntem, toţi, într-o veşnică fugă de realitate. E o definiţie fundamentală a lui *Homo sapiens*.

Aşa că, dacă crezi că toată această digresiune nefericită (e, totuşi, capitolul 13, nu?) n-are nici o legătură cu ideile tale despre Timp, Progres, Societate, Evoluţie şi tot restul alaiului nocturn de fantasme cu nume scrise cu majusculă, care-şi zornăie, captive, lanţurile dintre măruntaiele acestei cărţi... n-am să te contrazic. O să-mi devii însă suspect.

Relatez, deci, numai ceea ce se vedea în afară: că Sarah a plîns în întuneric, dar nu s-a omorît; că

a continuat, în pofida clarei interdicţii, să hoinărească pe Ware Commons. Aşadar, într-un fel, se aruncase de fapt; iar acum trăia într-un soi de cădere prelungă, căci, mai devreme sau mai tîrziu, doamnei Poulteney avea să-i ajungă la ureche, în chip fatal, vestea că păcătoasa se afundă tot mai mult în păcat. E-adevărat că Sarah se ducea în pădure mai rar decît apucase să se obişnuiască, neajuns pe care vremea umedă din cele două săptămîni care urmară i-l făcu mai lesne de îndurat. La fel de adevărat e că îşi lua, acum, cîteva măsuri minime de prevedere, de natură militară. Drumul pentru căruţe ajungea pînă la o alee îngustă, nu cu mult mai arătoasă decît un drumeag ceva mai acătării, alee care cobora, ocolind o vîlcea largă numită Ware Valley, pînă ce întîlnea, la periferia oraşului Lyme, principalul drum pentru trăsuri ce ducea către Sidmouth şi Exeter. În Ware Valley se aflau, risipite ici-colo, cîteva case respectabile, vîlceaua fiind, prin urmare, un loc potrivit pentru plimbări. Din fericire, din nici una dintre aceste case nu se putea vedea locul în care drumul pentru căruţe întîlnea aleea. Odată ajunsă acolo, Sarah n-avea decît să se uite în jur pentru a vedea dacă e singură. Într-o zi, pornise la drum cu gînd să meargă în pădure. Dar, în timp ce se afla încă pe aleea pe care ajungea la drumul spre lăptărie, zări doi oameni dispărînd după cotul pe care-l făcea o cărare aflată ceva mai sus. Merse înainte, luîndu-se după ei şi, după ce ajunse, la rîndul ei, dincolo de cotul potecii, îi urmări o vreme cu privirea, ca să se asigure că cei doi nu o apucau şi ei pe drumul către lăptărie; o luă înapoi pe unde venise şi pătrunse, neobservată, în sanctuarul ei.

Risca, fireşte, să întîlnească alţi amatori de plimbări chiar pe drumul ce ducea spre lăptărie; ca să nu mai spunem că era veşnic în primejdie de a fi văzută de lăptar şi de familia lui. De acest din urmă pericol reuşise să scape, totuşi, căci

descoperise că una din cărăruile ademenitoare ce se afundau în frunzişul de deasupra drumului şerpuia, nevăzută de cei de la lăptărie, pînă la poteca din inima pădurii. Întotdeauna mersese pe poteca asta, pînă în după-amiaza aceea în care se ivise întreagă, în chip nesăbuit – ne dăm seama acuma – în văzul celor doi bărbaţi.

Cauza era simplă. Dormise mai mult decît avusese de gînd şi-şi dăduse seama că avea să întîrzie la ritualul lecturii. Doamna Poulteney urma să cineze la Lady Cotton în seara aceea, drept care obişnuita oră de lectură fusese mutată ceva mai devreme, ca să-i îngăduie doamnei să se pregătească pentru ceea ce era de fiecare dată, în esenţă, chiar dacă nu şi în aparenţă, încleştarea dezlănţuită dintre doi brontozauri, în care catifeaua neagră ţinea locul cartilagiilor de fier, iar citatele din Biblie, pe cel al colţilor întărîtaţi, gata să sfîşie totul în cale; fără ca bătălia să fie, din cauza asta, mai puţin crîncenă ori mai puţin îndîrjită.

Pe lîngă asta, chipul lui Charles, încremenit în contemplarea-i, ivit acolo, deasupra ei, o buimăcise; simţea cum căderea ei îşi înteţeşte ritmul; şi pe urmă, cînd pămîntul cel nemilos se răzvrăteşte sub picioarele tale, cînd te prăbuşeşti de la o asemenea înălţime, ce rost mai au măsurile de prevedere?

Paisprezece

— Aşa cum văd eu lucrurile, domnule Elliot, o companie bună înseamnă compania oamenilor deştepţi, bine informaţi, cu care poţi discuta o mulţime de lucruri; iată ce numesc eu o bună companie.

— Te înşeli, zise el, cu blîndeţe. Asta nu e o companie bună – e cea mai bună. O companie bună nu presupune decît o origine onorabilă, educaţie şi bune maniere, iar în ceea ce priveşte educaţia n-are cine ştie ce pretenţii.

JANE AUSTEN, *Persuasiune*

Deşi vizitatorii sosiţi în Lyme, în secolul nouăsprezece, nu trebuiau chiar să treacă prin încercările care-i aşteptau pe călătorii ajunşi în coloniile Greciei antice – totuşi Charles n-a fost silit să ţină de pe treptele primăriei o cuvîntare care să nu fie mai prejos, ca elocinţă, de cele ale lui Pericle, dimpreună cu o scurtă, dar cuprinzătoare prezentare a noutăţilor din întreaga lume –, li se cerea negreşit să se lase cîntăriţi şi descusuţi pe toate părţile. Ernestina îl prevenise din vreme pe Charles de toate acestea; că trebuie, adică, să se considere doar o dihanie expusă într-o menajerie şi să rabde cît mai binevoitor cu putinţă căutările făţiş iscoditoare şi înţepăturile umbrelelor vîrîte printre gratii. Aşa se face că, de două-trei ori pe săptămînă, trebuia să meargă în vizită împreună cu doamnele, silit fiind să îndure acolo ceasuri întregi de plictiseală ucigătoare, pentru care avea, drept singură mîngîiere, sceneta ce avea loc, cu desfătătoare regularitate, odată întorşi acasă la mătuşa Tranter. Ernestina îi cerceta neliniştită ochii, împăienjeniţi de pîcla pălăvrăgelilor serbede, întrebînd: „A fost îngrozitor? Mă poţi ierta? Mă urăşti?“; şi, la zîmbetul lui de răspuns, i se arunca în braţe, de parcă Charles scăpase cu

viaţă, ca prin minune, dintr-o răzmeriţă sau o avalanşă.

Întîmplarea a făcut ca avalanşa din dimineaţa ce urmă zilei în care Charles descoperise împrejurimile de la Undercliff să fie programată a avea loc la Marlborough House. Vizitele acestea n-aveau nimic întîmplător sau spontan. Ar fi fost, de altminteri, cu neputinţă să fie altfel, căci identităţile vizitatorilor, laolaltă cu cele ale celor vizitaţi, făceau ocolul orăşelului cu o repeziciune de necrezut, fapt ce sfîrşise prin a stabili şi a menţine, totodată, un riguros simţ al protocolului. Interesul doamnei Poulteney pentru Charles nu era, probabil, mai mare decît cel nutrit de Charles pentru făptura ei; s-ar fi simţit însă jignită de moarte dacă Charles n-ar fi fost tîrît în lanţuri pînă la ea, pentru a-şi aşeza deasupra-i piciorușul grăsuliu – şi asta cît mai curînd după sosirea lui în Lyme, căci, cu cît vizita avea loc mai tîrziu în timpul şederii oaspetelui, cu atît cinstea ce ţi se făcea era mai mică.

Fireşte, „străinii“ aceştia erau, înainte de toate, nişte pioni necesari într-un joc. Vizitele în sine nu erau importante; dar, odată primite, cîte întrebuinţări aducătoare de delicii li se puteau da! „Scumpa doamnă Tranter a vrut să fiu prima care să fac cunoştinţă cu...“ şi: „Sînt cît se poate de surprinsă că Ernestina n-a trecut încă pe la voi – pe noi ne-a răsfăţat – a fost deja de două ori“; şi încă: „Sînt sigură că a fost doar o scăpare – doamna Tranter are un suflet de aur, draga de ea, dar e-atît de distrată...“. Toate acestea, împreună cu alte prilejuri asemănătoare de a răsuci pumnalul mondenităţii – la al căror gînd, numai, îţi şi lăsa gura apă – depindeau de existenţa unei provizii îndestulătoare de vizitatori „de seamă“ precum Charles. Era aşadar pierdut fără scăpare, asemenea unui şoricel dolofan căzut în ghearele unei pisici înfometate – mai exact, a mai multor zeci de pisici înfometate.

Cînd, în dimineaţa ce urmă zilei în care avusese loc întîlnirea din pădure, camerista vesti sosirea doamnei Tranter şi a celor doi tineri care-o însoţeau, Sarah se ridică numaidecît, dînd să iasă din încăpere. Doamna Poulteney însă, căreia gîndul la fericirea juneţii îi stîrnea întotdeauna arţagul, şi care – după porţia de Lady Cotton înghiţită în ajun – avea oricum destule motive să fie cu mult mai mult decît arţăgoasă, o rugă să rămînă. Pe Ernestina, doamna Poulteney o socotea o tinerică frivolă, şi era încredinţată că logodnicul ei e şi el un tinerel uşuratic; era aproape o datorie pentru ea să-i facă de ocară. Pe deasupra, ştia că astfel de ocazii mondene erau pentru păcătoasa ei asemenea unei cămăşi din păr de cămilă purtată pe piele. Nici că şi-ar fi putut dori o potriveală mai fericită de întîmplări.

Oaspeţii fură poftiţi înăuntru. Doamna Tranter se repezi, foşnitoare, înainte, revărsîndu-se într-un potop de vorbe blajine. Sarah stătea sfioasă, ceva mai la o parte, stînjenitor de stingheră în acest cadru, în vreme ce Charles şi Ernestina aşteptau liniştiţi în picioare, în spatele celor două doamne, a căror cunoştinţă dura de prea multe decenii încît să nu impună un soi de îmbrăţişare simbolică. Veni apoi rîndul Ernestinei, care schiţă un gest ce, cu oarecare imaginaţie, putea trece drept reverenţă, înainte de a apuca mîna pe care i-o întinse regina.

— Ce mai faceţi, doamnă Poulteney? Arătaţi nemaipomenit de bine.

— La vîrsta mea, domnişoară Freeman, contează numai sănătatea spirituală.

— În cazul acesta, nu-mi fac nici o grijă în ceea ce vă priveşte.

Doamnei Poulteney i-ar fi plăcut să mai stăruie puţintel asupra acestui subiect vrednic de tot interesul, însă Ernestina se întoarse către Charles,

spre a i-l prezenta. Acesta se înclină deasupra mîinii bătrînei doamne.

— Încîntat de cunoştinţă, doamnă. Minunată casă.

— E prea mare pentru mine. O păstrez numai de dragul scumpului meu soţ. Ştiu că aşa ar fi dorit... că aşa doreşte el.

După care privi ţintă pe lîngă Charles, la icoana cea mai de preţ a casei, un portret în ulei al lui Frederick, pictat cu numai doi ani înainte ca acesta să se săvîrşească din viaţă, în 1851, portret din care reieşea limpede că răposatul fusese un om înţelept, bun creştin, ţanţoş şi chipeş – şi, ceea ce era cel mai important, mai presus decît majoritatea semenilor săi. Fusese el, neîndoios, un bun creştin, şi ţanţoş cît se poate, dar, cît priveşte celelalte daruri ale sale, pictorul îşi folosise din plin imaginaţia. De-mult-plecatul-dintre-cei-vii domn Poulteney fusese o nulitate desăvîrşită – drept e că o nulitate putred de bogată –, iar singurul gest cu adevărat însemnat din întreaga sa viaţă îl înfăptuise în clipa cînd o părăsise. Charles măsură cu deferenţa cuvenită întruparea plastică a acestei veşnice prezenţe, ce avea darul să strice cheful tuturor celor care călcau pragul casei.

— Ah, da. Într-adevăr. Înţeleg. E absolut firesc.

— Dorinţele *lor* trebuie îndeplinite.

— Întocmai.

Doamna Tranter, care apucase între timp să-i zîmbească lui Sarah, se folosi de ea pentru a întrerupe această litanie lugubră.

— Dragă domnişoară Woodruff, ce bine-mi pare că te văd.

Şi, îndreptîndu-se către Sarah, îi luă mîna într-ale ei, învăluind-o într-o privire plină de o neprefăcută bunăvoinţă; spuse apoi, pe un ton ceva mai scăzut:

— O să vii să mă vezi... după ce pleacă drăguţa de Tina?

La auzul acestor vorbe, pe chipul lui Sarah lunecă, o clipă, o expresie ce rareori i se aşternea pe faţă. Calculatorul din inima ei, de care am vorbit mai înainte, o analizase de mult pe doamna Tranter, păstrînd în memorie rezultatul. Rezerva, independenţa aceea ce se învecina atît de periculos cu sfidarea, pe care şi-o întipărea ca pe-o mască pe chip în prezenţa doamnei Poulteney – pieriră o clipă. Zîmbi chiar, cu tristeţe însă, şi dădu imperceptibil din cap: dacă o să poată, va veni.

Urmară apoi alte prezentări. Cele două domnişoare dădură cu răceală din cap una către cealaltă, iar Charles făcu o plecăciune. Urmări cu atenţie să vadă dacă fata va trăda în vreun fel cele două întîlniri ale lor din ziua precedentă, însă ochii ei îi ocoliră cu dibăcie privirea. Era curios să vadă cum se va purta sălbăticiunea în mediul acesta îngrăditor; curînd însă constată cu dezamăgire că părea să se fi preschimbat într-o adevărată mieluşea. În afara cazurilor în care o puse să-i aducă cîte ceva, sau să tragă de cordonul soneriei atunci cînd stăpîna casei hotărî că doamnele doresc cîte o ceaşcă de ciocolată fierbinte, doamna Poulteney o ignora cu desăvîrşire pe Sarah. Cum făcea, de altfel, – constată cu neplăcere Charles – şi Ernestina. Mătuşa Tranter se strădui cît putu s-o atragă pe fată în conversaţie; ea însă stătea puţin mai la o parte de ceilalţi, cu o anume lipsă de expresie pe chip, o rezervă ce ar fi putut trece foarte lesne drept conştiinţă a inferiorităţii statutului ei. De vreo două-trei ori se întoarse el însuşi, politicos, înspre ea, spre a-i cere confirmarea unei păreri – însă fără nici un succes. Reacţia ei era, de fiecare dată, minimă; şi continua, în tot acest timp, să-i ocolească privirea.

De-abia către sfîrşitul vizitei Charles începu să-şi dea seama de un lucru pe care pînă atunci nici nu-l bănuise. Îi deveni treptat limpede că docilitatea tăcută a fetei se bătea cap în cap cu firea ei obişnuită şi că Sarah juca, prin urmare, un

rol; rol ce ţintea să exprime o totală desolidarizare şi dezaprobare faţă de stăpîna ei. Doamna Poulteney şi doamna Tranter parcurseră împreună – cu posomorîtă acreală, prima, şi cu o vioiciune surîzătoare, cea de-a doua – tradiţionala ordine de zi a subiectelor de conversaţie impuse de bunele maniere; redusă, poate, ca număr, dar nesfîrşită ca desfăşurare: servitorii, vremea, naşterile, înmormîntările şi căsătoriile aşteptate de pe o zi pe alta, domnul Disraeli şi domnul Gladstone (subiect adus, pasămite, în discuţie înadins pentru Charles, cu toate că îi oferi doamnei Poulteney prilejul de a osîndi cu asprime principiile de viaţă ale primului şi, nu mai puţin, pe cele politice ale celui de-al doilea)[14], predica ţinută la biserică în duminica din urmă, lipsurile negustorilor din partea locului şi de aici, în chip firesc, înapoi la servitori. În vreme ce îşi croia drum, mînuind obişnuitul arsenal de zîmbete, ridicări de sprîncene şi încuviinţări din cap, prin acest purgatoriu familiar, Charles ajunse la concluzia că tăcuta domnişoară Woodruff era chinuită de sentimentul nedreptăţii, şi – lucru deosebit de interesant pentru un observator ager – fără să-şi dea mai deloc osteneala să ascundă asta.

Era o observaţie care vădea multă pătrundere din partea lui Charles, întrucît remarcase ceva ce scăpase aproape tuturor celor din Lyme. Poate că deducţia sa ar fi rămas însă la stadiul de simplă bănuială, dacă gazda s-ar fi abţinut să îmbogăţească lumea cu o scenă tipic poulteneyiană.

— Fata aceea pe care am concediat-o ţi-a mai pricinuit vreun necaz?

Doamna Tranter zîmbi.

— Mary? Nu m-aş despărţi de ea pentru nimic în lume.

— Doamna Fairley m-a informat că, nu mai demult de azi-dimineaţă, a văzut-o stînd de vorbă cu o persoană. (În gura doamnei Poulteney, „persoană“ sună aidoma cuvîntului „nazist“ în

conversaţia dintre doi francezi patrioţi aflaţi sub Ocupaţie.) O persoană tînără. Doamna Fairley nu o cunoaşte.

Ermestina îl săgetă pe Charles cu o privire încărcată de reproşuri; o clipă, crezu, buimăcit, că el era cel acuzat – apoi se dumiri.

Zîmbi:

— Atunci era negreşit Sam. Servitorul meu, doamnă, adăugă apoi, spre lămurirea doamnei Poulteney.

Ernestina spuse, fără să-l privească:

— Chiar voiam să-ţi spun. Şi eu i-am văzut vorbind împreună ieri.

— Bine, dar... doar n-o să le interzicem să-şi vorbească dacă se întîlnesc?

— Există o diferenţă uriaşă între ceea ce se poate accepta în Londra şi ceea ce se cade aici. Cred că ar trebui să vorbeşti cu Sam. Fata se lasă prea lesne ademenită.

Doamna Tranter părea jignită.

— Ernestina dragă... nu spun că fata nu e plină de viaţă; niciodată însă n-am avut nici cel mai mic motiv să...

— Mătuşică scumpă şi dragă, ştiu prea bine ce mult ţii la ea.

Ironia tăioasă din vocea ei îl făcu pe Charles să sară în ajutorul rănilor doamnei Tranter.

— Ar fi bine ca mai multe stăpîne să facă la fel. Nu se află semn mai sigur al fericirii ce domneşte într-o casă decît zîmbetul de pe chipul slujnicei care-ţi deschide uşa.

Ernestina îşi lăsă ochii în jos, încreţindu-şi buzele într-un gest grăitor. Buna doamnă Tranter se îmbujoră uşor la auzul complimentului, plecîndu-şi la rîndul ei privirea. Doamna Poulteney urmărise nu fără plăcere acest schimb încrucişat de focuri; hotărî, în sfîrşit, că Charles îi era suficient de antipatic ca să-şi îngăduie să fie grosolană cu el.

— Viitoarea dumitale soţie e mai în măsură decît dumneata să cumpănească astfel de lucruri, domnule Smithson. O cunosc pe fata respectivă. Am fost silită s-o concediez. Dacă ai fi mai în vîrstă, ai şti că, în astfel de chestiuni, trebuie să fii cît se poate de sever.

Zicînd acestea, îşi pironi şi ea privirea în pămînt, felu-i obişnuit de a da a înţelege că subiectul în discuţie îşi primise din partea ei verdictul, şi avea, prin urmare, să rămînă închis, de atunci şi pînă în vecii vecilor.

— Mă înclin în faţa mult mai vastei experienţe a domniei voastre, doamnă.

Tonul îi fusese însă, fără doar şi poate, rece şi sarcastic.

Cele trei doamne stăteau, toate, fără să se uite una la cealaltă: doamna Tranter, din pricina stînjenelii, Ernestina, înciudată pe ea însăşi – căci n-avusese de gînd să abată o atare bruftuluială pe capul lui Charles, şi îi părea rău că nu tăcuse din gură –, iar doamna Poulteney, din pricină că aşa era ea. Astfel se făcu că între Sarah şi Charles avu loc, în fine, nevăzut de aceste doamne, un schimb de priviri – nu mai lung de o clipă, dar plin de tîlc; doi străini descoperiseră că au un vrăjmaş comun. Pentru prima dată, privirea fetei nu trecu dincolo de Charles, ci zăbovi asupra chipului lui; după care Charles luă hotărîrea neclintită de a se răzbuna, odată şi-odată, pe doamna Poulteney şi de a-i da Ernestinei o elementară lecţie de omenie, de care avea o vădită nevoie.

Îşi aduse aminte apoi de ciocnirea avută nu de mult cu tatăl Ernestinei, în legătură cu Charles Darwin. Bigotismul domnea din păcate aproape pretutindeni în ţară, însă nici prin gînd nu-i trecea să-i accepte existenţa în firea fetei cu care avea să se însoare. O să stea de vorbă cu Sam; ei da, pe toţi zeii, o să stea de vorbă cu Sam.

Cum anume îi vorbi, vom vedea într-o clipă. Adevărul e că mersul acestei discuţii era deja sortit

să fie dat peste cap, căci „persoana“ pomenită de doamna Poulteney se afla, chiar în acel moment, aşezată pe un scaun în bucătăria de la parterul casei doamnei Tranter.

Sam *se întîlnise* într-adevăr cu Mary în dimineaţa aceea; o întrebase, plin de nevinovăţie, dacă putea aduce funinginea peste o oră. Ştia, vezi bine, că cele două doamne aveau să fie plecate la Marlborough House.

Conversaţia din bucătărie era surprinzător de serioasă, chiar mult mai serioasă decît aceea din salonul doamnei Poulteney. Mary stătea sprijinită de bufetul uriaş, cu braţele-i frumos rotunjite încrucişate pe piept, potrivindu-şi în răstimpuri o şuviţă de păr de culoarea grîului copt, care nu voia cu nici un chip să-i stea sub boneţica ce-l apăra de praf. Punea din cînd în cînd cîte o întrebare, însă mai mult vorbea Sam, cu privirea aţintită mai tot timpul pe întinderea lucind de curăţenie a mesei de brad. Ochii li se întîlneau rareori, din întîmplare doar, şi atunci, ca şi cînd ar fi fost înţeleşi, îşi fereau amîndoi privirea, cuprinşi de sfială.

14 Pentru a fi, totuşi, drepţi cu această doamnă, se cuvine poate să adăugăm că în primăvara aceea a lui 1867, atotcuprinzătoarea-i nemulţumire era împărtăşită de numeroşi alţii. În acel an, domnii Gladraeli ş*glad* înseamnă în engleză vesel, încîntatţ şi Dizzystone ş*dizzy*, ameţit, năucitţ s-au întrecut în a oferi, care mai de care, un spectacol năucitor; ni se întîmplă să uităm uneori că adoptarea ultimului mare Proiect de Reformă (devenit lege în luna august a aceluiaşi an) a fost pusă la cale de Părintele Conservatorismului Modern, întîmpinînd, totodată, o opoziţie înverşunată din partea Marelui Liberal. Conservatorii de felul doamnei Poulteney s-au trezit, aşadar, că sînt cruţaţi de oroarea de a-şi vedea servitorii făcînd încă un pas spre urnele de vot de către însuşi şeful partidului pe care îl detestau, practic, sub toate celelalte aspecte. Într-unul din articolele sale din *New York Daily Tribune*, Marx observa că, în realitate, liberalii britanici „întruchipează cu totul altceva decît luminatele principii liberale pe care pretind că le apără. Ei se găsesc

astfel în situaţia beţivului adus înaintea Lodrului Primar, care susţinea sus şi tare că e întruchiparea Temperanţei, doar că, prin nu se ştie ce întîmplare nefericită, se îmbată în toate duminicile“. Genul acesta încă n-a dispărut (n.a.).

Cincisprezece

...în ceea ce priveşte clasa truditorilor, obiceiurile pe jumătate sălbatice ale generaţiei din urmă au lăsat locul unei senzualităţi profunde, aproape atotcuprinzătoare...

Raport din regiunile miniere (1850)

Un lucru care, celor cu mai limpede vedere
Abia un zîmbet trecător de le stîrneşte.

TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

În dimineaţa următoare, cînd Charles se apucă să scormonească, nemilos, inima de cockney a lui Sam, n-o trăda prin asta pe Ernestina, indiferent cum stăteau lucrurile în privinţa doamnei Poulteney. Îşi luaseră rămas-bun de la aceasta la scurtă vreme după schimbul de replici descris mai înainte; pe drumul spre casă, în timp ce străbăteau aleea ce cobora spre Broad Street, Ernestina tăcuse mîlc. Odată ajunsă acolo, făcuse în aşa fel încît să rămînă singură cu Charles; şi nici n-apucă mătuşa Tranter să închidă bine uşa în urma ei, că fata izbucni în lacrimi (neînsoţite de astă dată de obişnuitul preludiu autocritic) aruncîndu-se în braţele lui. Era cea dintîi neînţelegere care venea să le umbrească dragostea şi lucrul ăsta o umplea de groază: cum adică, blîndul, scumpul ei Charles să fie bruftuluit de o bătrînă nesuferită, şi asta numai din pricină că ea nu-şi putuse înfrîna o răbufnire de ranchiună? După ce Charles o mîngîie, îndatoritor, pe spate şi îi uscă ochii cu batista, îi spuse tot ce avea pe suflet. Drept răzbunare, acesta fură o sărutare de pe fiecare pleoapă umedă şi o iertă pe loc.

— Şi în definitiv, dulcea şi prostuţa mea Tina, de ce să le interzicem altora ceea ce pe noi doi ne-a făcut atît de fericiţi? Ce dacă fetişcana asta năzdrăvană şi derbedeul de Sam al meu s-ar

amoreza unul de celălalt? Se cade oare să dăm cu piatra?

Fata îi aruncă un zîmbet de pe scaunul pe care se cuibărise.

— Iată ce se-ntîmplă cînd încerci să te porţi ca un om mare.

Charles îngenunche lîngă ea şi o luă de mînă.

— Copilă dulce... Pentru mine vei rămîne mereu o copilă.

Ea îşi înclină capul ca să-i sărute mîna, iar Charles o sărută, la rîndu-i, pe creştetul capului.

— Optzeci şi opt de zile, şopti fata. Abia mai pot îndura gîndul.

— Hai să fugim. Să plecăm la Paris.

— Charles... ce grozăvie!

Îşi înălţă capul, iar el o sărută pe buze. Îmbujorată, se prăbuşi într-un colţ al scaunului, cu ochii înrouraţi, cu inima zbătîndu-i-se în piept atît de iute, încît crezu că o să leşine; prea plăpîndă pentru a se lupta cu valurile bruşte ale acestor emoţii mereu schimbătoare. Charles îi păstră mîna într-ale sale şi i-o strînse cu un aer şăgalnic.

— Ce-ar fi dacă ne-ar vedea acum preavrednica doamnă Poulteney?

Fata îşi acoperi faţa cu mîinile şi începu să rîdă cu chicoteli înfundate, care îl molipsiră şi pe Charles, silindu-l să se ridice în picioare şi să se îndrepte spre fereastră, păstrînd, chipurile, un aer plin de gravitate – nu se putu însă stăpîni să nu se uite înapoi, întîmpinat fiind de privirea Ernestinei, furişată printre degete. Chicotelile se înteţiră în încăperea altfel tăcută. Într-o străfulgerare, prin mintea fiecăruia trecură aceleaşi gînduri: la noile şi minunatele libertăţi sosite o dată cu epoca, ce minunat era să fii un tînăr modern pînă-n vîrful unghiilor, înzestrat cu un simţ al umorului cu totul şi cu totul modern, la o mie de ani depărtare în timp de...

— Vai, Charles... ah, nu mai pot... Charles, îţi mai aduci aminte de doamna din cretacicul

inferior?

Se puseră iarăşi pe rîs, spre deplina înceţoşare a bietei doamne Tranter, care stătea ca pe jăratic în camera de alături, simţind că dincolo avea loc, desigur, o ceartă. Îşi luă în cele din urmă inima-n dinţi şi intră, ca să vadă dacă nu cumva putea îndrepta lucrurile. Fără să contenească din rîs, Tina se repezi către ea, rămasă lîngă uşă, şi-o sărută pe amîndoi obrajii.

— Mătuşica mea dragă, n-am vrut să spun ce-am spus; *nu* eşti deloc prea îngăduitoare cu ea. Nu-s decît un copil răsfăţat şi nesuferit. Nu-mi mai trebuie rochia verde de oraş. Pot să i-o dau lui Mary?

Aşa se face că, spre sfîrşitul aceleiaşi zile, Ernestina era pomenită – din toată inima – în rugăciunile lui Mary. Mă îndoiesc însă că au fost ascultate, căci, după ce se ridicase din genunchi, în loc să se urce numaidecît în pat, aşa cum cată să facă toţi credincioşii cumsecade, Mary nu-şi putu înfrîna ispita de a mai încerca, o ultimă dată, rochia cea verde. N-avea la îndemînă pentru a se vedea decît flăcăruia unei lumînări, însă, de cînd e lumea, nici unei femei nu i-a stricat lumina de lumînare. Nimbul acela de păr auriu, revărsat în valuri pe umeri, verdele deodată aprins, umbrele ce dănţuiau în juru-i, chipul sfielnic, cuprins de încîntare, surprins de propria-i imagine din oglindă... hotărît lucru, dacă Dumnezeul către care îşi înălţase rugăciunea veghea deasupra-i, şi-ar fi dorit să fie, în seara aceea, Îngerul Căzut.

— Sam, am ajuns la concluzia că nu mai am nevoie de tine.

Charles nu putea să vadă faţa lui Sam, căci îşi ţinea ochii închişi, în timp ce servitorul îl bărbierea. Felul în care briciul încremeni dintr-odată îi confirmă însă că şocul administrat fusese la înălţimea aşteptărilor.

— Poţi să te întorci la casa din Kensington.

Urmă o tăcere care ar fi înmuiat negreşit inima unui stăpîn mai puţin pornit să fie sadic.

— N-ai nimic de spus?

— Ba da, domnule. Mi-i mai bine aici.

— Am ajuns la concluzia că te ţii numai de rele. Ştiu prea bine că asta-i starea ta naturală, însă prefer s-o faci în Londra, care-i mai obişnuită cu cei puşi pe rele.

— Da' n-am făcut nimic, domnu' Charles.

— Vreau, în plus, să te cruţ de suferinţa de a fi silit să tot dai ochii cu fetişcana aia obraznică de la doamna Tranter.

Auzi cum lui Sam i se taie răsuflarea. Prudent, deschise un ochi.

— Ei, ce zici, nu-i frumos din partea mea?

Cu chipul împietrit, Sam îşi pironise privirea în gol, pe deasupra capului stăpînului său.

— Şi-a cerut scuze, iar io le-am primit.

— Cum aşa! De la o simplă ţărăncuţă? Cu neputinţă.

Fu silit să-şi închidă grabnic ochiul deschis, ca să-l ferească de un val repezit de clăbuc.

— O făcea din *neştinţă*, domnu' Charles, doar din *neştinţă*.

— Aşa deci. Înseamnă că lucrurile sînt mai grave decît îmi închipuiam eu. E musai să-ţi iei tălpăşiţa.

Sam, însă, se săturase. Nu se mai atinse de clăbucii de săpun de pe chipul stăpînului pînă cînd, într-un tîrziu, Charles se văzu nevoit să deschidă ochii ca să vadă ce se petrece. Sam stătea neclintit, copleşit deo bruscă amărăciune, ori cel puţin vădind toate semnele unei astfel de stări.

— Ei, care-i baiul?

— Ea-i baiu', domnule.

— *Iaibaiu?* Te-ai apucat de aliteraţii acum? Lasă, nu te osteni, umorul meu te depăşeşte, urs ce eşti. Uite ce e, să-mi spui adevărul. Ieri n-ai fi fost în stare s-o atingi pe domnişoara asta nici mort, aşa e sau ba? Negi cumva asta?

— Am fost provocat.

— Aa, bine, dar care a fost *primum mobile?* Cine-a început cu provocările?

Charles îşi dădu seama însă că mersese deja prea departe. Briciul tremura în mîna lui Sam; nu din pricina vreunei intenţii criminale, ci a indignării abia stăpînite. Charles se întinse şi i-l luă din mînă, după care îl îndreptă spre servitor, spre a-şi întări vorbele.

— În douăzeci şi patru de ore, da, Sam? În douăzeci şi patru de ore?

Sam începu să frece ligheanul cu prosopul destinat obrajilor lui Charles. O vreme nu scoase nici un cuvînt, iar cînd vorbi în sfîrşit, vocea-i era înăbuşită.

— Doar n-om fi vite. Sîntem şi noi *finţe* omeneşti.

Charles zîmbi auzindu-l, se ridică de pe scaun şi, ajungînd în spatele servitorului, îi puse o mînă pe umăr, făcîndu-l să se întoarcă spre el.

— Sam, îmi cer scuze. Trebuie însă să recunoşti că mai vechile tale raporturi cu reprezentantele sexului frumos n-au fost tocmai de natură să mă facă să mă aştept la o atare situaţie.

Sam îşi lăsă înciudat privirea în pămînt; cinismu-i de odinioară din acest domeniu se întorsese acum împotriva lui.

— Or, nu zic că n-o fi straşnic de plăcut s-o tachinezi pe fata asta – cum o cheamă? Mary, parcă? – şi să fii tachinat de ea, dar – lasă-mă să isprăvesc –, dar am auzit că e o făptură cu o inimă duioasă şi încrezătoare. Iar eu n-am de gînd să te las să zdrobeşti inima asta.

— Tăiaţi-mi braţele dacă credeţi că aveam în cap aşa ceva, domnu' Charles!

— Prea bine. Te cred şi fără amputarea propusă. Nu-ţi dau însă voie să te mai duci pe acolo ori să intri în vorbă cu fata dacă o întîlneşti pe stradă, pînă cînd nu discut cu doamna Tranter, ca să aflu dacă e de acord cu interesul tău pentru Mary.

Sam, care stătuse toată vremea cu ochii în pămînt, îşi ridică deodată privirea către stăpînu-său; pe chip i se ivi un zîmbet chinuit, asemeni celui de pe faţa unui tînăr oştean rănit în luptă, care trage să moară la picioarele comandantului său.

— Nu-s decît un răţoi de Derby, domnule. Un afurisit de răţoi de Derby.

Nu strică, cred, să adaug că un răţoi de Derby e un răţoi care a fost deja trecut prin frigare – pentru care nu se mai află, aşadar, nici o speranţă că şi-ar putea veni în fire.

Şaisprezece

Maud, scăldată în lumina juneţii şi-a graţiei,
Cîntînd despre Moarte, şi despre-Onoarea
ce moarte nu are,
Pînă ce-amarnic am prins să jelesc aste
mízere, nevrednice vremuri,
Şi făptura-mi, trîndavă şi calpă.

TENNYSON, *Maud* (1855)

Nicicînd n-am ştiut, credeţi-mă, ce
simţăminte se nasc între bărbat şi femeie,
Pînă cînd, pe un cîmp, lîngă-un sat neştiut,
într-o zi, o sărbătoare din cele ce azi
treptat îşi pierd noima,
Hoinărind „îndelung, orb la toate“, cum zice
Tennyson, poetul,
Îndelung, orb la toate, purtîndu-mi, stîngaci
şi neghiob, anii necopţi,
S-a întîmplat ca ochiul să-mi cadă pe pletele
slobode-n vînt ale unei fecioare...

A.H. CLOUGH, *Coliba de la Tober-na-Vuolich* (1848)

Se scurseră încă cinci zile, lipsite de întîmplări deosebite, de la aceea înfăţişată mai înainte. Lui Charles nu i se mai ivi nici un prilej de a-şi continua cercetările pe Undercliff. Într-una din zile, plecară într-o lungă excursie spre Sidmouth, iar dimineţile celorlalte fură ocupate cu vizite şi alte petreceri, ceva mai plăcute, cum ar fi trasul cu arcul, la vremea aceea o îndeletnicire ce făcea oarecari ravagii în rîndul tinerelor doamne din lumea bună a Angliei – verdele-închis al costumului obligatoriu le venea, doar, tuturora, atît de bine şi, vai, ce delicios tablou ofereau domnii care se duceau, supuşi, să scoată săgeţile din ţinte (unde cele ochite de ochii miopi ai Ernestinei nu prea nimereau, din păcate), ca apoi să se întoarcă

doldora de glume, care de care mai nostime, pe seama lui Cupidon, a inimilor străpunse şi a lui Maid Marian.

Cît priveşte după-amiezile, de obicei Ernestina reuşea să-l convingă pe Charles să rămînă acasă la mătuşa Tranter; aveau de discutat tot soiul de probleme gospodăreşti de cea mai mare însemnătate, întrucît casa din Kensington era mult prea mică, iar cea din Belgravia, în prezent închiriată – în care aveau să se mute, în cele din urmă – urma să revină în folosinţa lui Charles abia peste doi ani. Măruntul hop peste care trecuseră de curînd părea s-o fi schimbat pe Ernestina. Nu mai ieşea din cuvîntul lui Charles, atît de zeloasă în a-şi îndeplini de pe-acum îndatoririle de nevastă, încît acesta se plînse că începea să se simtă ca un paşă turc – şi, renunţînd la orice pretenţie de originalitate, o imploră să-l contrazică în vreo privinţă, oricare, ca nu cumva să-l facă să uite că aveau să aibă parte de o căsnicie creştină.

Charles se lăsă năpădit cu bunăvoinţă de această bruscă revărsare de respect pentru fiece dorinţă a sa. Era destul de şiret ca să-şi dea seama că Ernestina fusese luată prin surprindere; pînă la mica lor neînţelegere, fusese îndrăgostită pesemne mai mult de ideea căsătoriei decît de viitoru-i soţ; acum însă făcuse cunoştinţă cu voinţa bărbatului şi, deopotrivă, cu obligaţiile de nevastă. Trebuie totuşi să recunoaştem că lui Charles înmuierea asta a ironiei dulce-acrişoare pînă la preschimbarea ei în duioşia dulceagă de acum i se părea uneori puţintel cam greu de înghiţit; fireşte că îi plăcea că era adulat, că pînă şi cel mai neînsemnat lucru care privea fiinţa lui stîrnea un zbucium peste măsură, că i se cerea părerea în toate cele, iar spusele lui erau literă de lege. Cărui bărbat nu-i plac toate astea? Avusese însă parte de ani întregi de burlăcie întru totul nestingherită şi, în felul său, era şi el un copil răzgîiat şi nesuferit. Încă i se mai părea ciudat să constate că dimineţile nu-i mai

aparţineau, că se vedea nevoit să renunţela planurile pe care şi le făcuse pentru cîte o după-amiază sau alta din pricina cine ştie cărei toane a Tinei. Desigur că, în astfel de momente, îi sărea în ajutor neobosita Datorie; aşa se cuvenea, ca soţii să facă asemenea gesturi, prin urmare trebuia să le facă – întocmai cum trebuia să poarte haine de flanelă groasă şi bocanci cu ţinte cînd se ducea să cutreiere împrejurimile oraşului.

Şi pe urmă, serile! Ceasurile acelea nesfîrşite, petrecute la lumina lămpii cu gaz, care trebuiau, cumva, umplute, fără a avea la îndemînă binefacerile cinematografului sau ale televiziunii! Pentru cei care trebuiau să-şi cîştige existenţa muncind, asta nu era o problemă din cale-afară de anevoioasă: cînd trudeşti cîte douăsprezece ore pe zi, nu-i nevoie să-ţi baţi capul prea mult ca să hotărăşti ce să faci după cină. Dar vai de cei bogaţi, năpăstuiţi de soartă; dramul de libertate care le îngăduia să fie cît de cît singuri înainte de căderea serii le era atunci retras, căci uzanţele le pretindeau să se plictisească împreună, serile. Să vedem, aşadar, cum străbat Charles şi Ernestina unul din aceste pustiuri vesperale. Sînt cruţaţi, cel puţin, de prezenţa mătuşii Tranter, întrucît inimoasa doamnă a plecat să ia ceaiul cu o vecină suferindă, fată bătrînă şi ea, leită în toate privinţele – mai puţin înfăţişarea şi povestea vieţii – mătuşa Tranter.

Charles stă tolănit cu graţie pe sofa; îşi ţine două degete pe obraz, iar cu celelalte două şi degetul mare îşi sprijină bărbia, rezemîndu-şi cotul de braţul sofalei, şi priveşte grav, pe deasupra covorului de Axminster, chipul Tinei, care citeşte dintr-un volumaş legat în marochin roşu, ţinut în mîna stîngă; în mîna dreaptă are o apărătoare de foc (un obiect oarecum asemănător cu o paletă de ping-pong cu mîner lung, învelit în mătase brodată şi tivit cu şnur maroniu, a cărui menire e să domolească dogoarea ce se ridică din cărbunii ce

trosnesc în cămin, în caz că ar avea cutezanţa să înroşească pielea feciorelnic-palidă a fetei), cu care bate – cam neregulat – cadenţa în ritmul, cît se poate de regulat, al poemului narativ pe care-l citeşte.

E vorba de un bestseller al anilor 1860: *Doamna din La Garaye* a Onorabilei doamne Caroline Norton, întreprindere despre care nici mai mult, nici mai puţin decît *The Edinburgh Review* însăşi se rostise după cum urmează: „Poemul este o istorie mişcătoare, pură şi duioasă, care vorbeşte despre durere, suferinţă, iubire, datorie, evlavie şi moarte“ – hotărît lucru, nici c-ai fi putut găsi un mai straşnic şirag de adjective şi substantive-cheie pentru miezul de epocă victoriană (şi, nu mă sfiesc să adaug, mult prea reuşit pentru a fi fost născocit de mine). Credeţi, pesemne, că doamna Norton nu era decît o poetesă anostă a epocii. Versurile ei erau, ce-i drept, anoste, după cum vom vedea numaidecît; ea însă nu era nici pe departe o persoană anostă. Întîi şi întîi, era nepoata lui Sheridan; fusese, apoi, amanta lui Melbourne – sau cel puţin aşa se zvonea, iar soţul ei dăduse destulă crezare zvonurilor cît să-l dea în judecată – fără să aibă cîştig de cauză – pentru implicare în adulter pe marele om de stat; era, în sfîrşit, o feministă înfocată – o liberală, am zice noi astăzi.

Doamna pomenită în titlu e nevestica sprinţară a unui la fel de sprinţar nobil francez, care, în timp ce se află la vînătoare, suferă un accident de pe urma căruia rămîne infirmă, urmînd a-şi dedica tot restul preaînneguratei ei vieţi înfăptuirii unor opere de binefacere, mai folositoare decît cele săvîrşite de Lady Cotton, dat fiind că doamna în cauză întemeiază un spital. Deşi plasat în secolul şaptesprezece, e lesne de ghicit că poemul se vrea un elogiu închinat lui Florence Nightingale, acesta fiind desigur şi motivul pentru care el a făcut să freamăte atîtea şi atîtea inimi feminine în deceniul în care a apărut. În închipuirea noastră, a celor de

mai tîrziu, marii reformatori sînt oameni care au reuşit să înfrîngă o împotrivire înverşunată sau o apatie fără margini. Fireşte că adevărata *Lady of the Lamp* n-a fost cruţată de nevoia de a înfrunta nici opreliştile, nici apatia; compasiunea are însă în ea ceva care – aşa cum am arătat în altă parte – poate fi aproape la fel de dăunător. Nu era nicidecum prima dată cînd Ernestina citea poemul; ba, o parte din el o ştia chiar pe dinafară. De fiecare dată cînd îl citea (de astă dată cu glas tare, căci se aflau în Postul Paştelui), se simţea înălţată şi purificată, simţea că a devenit, aşa, mai bună. Să mai spun numai că nu călcase în viaţa ei într-un spital, după cum nu îngrijise niciodată un ţăran bolnav. Bineînţeles că n-ar fi lăsat-o părinţii, asta-i sigur, însă nici măcar nu *se gîndise* vreo clipă să facă aşa ceva.

Aa – veţi zice – bine, dar ia stai puţin, femeile erau, se ştie, legate de mîini şi de picioare, n-aveau cum să scape de rolul ce le fusese destinat la vremea aceea.

Să ne amintim însă data acestei seri: 6 aprilie 1867. Nu trecuse decît o săptămînă de cînd, la Westminster, John Stuart Mill se folosise de un prilej favorabil – în timpul uneia dintre primele şedinţe de dezbatere a Proiectului de Reformă – pentru a susţine că venise vremea să se acorde femeilor drepturi de vot egale cu ale bărbaţilor. Temerara-i încercare (moţiunea propusă de el a fost respinsă cu 196 voturi împotrivă şi 73 pentru, Disraeli, vulpoi bătrîn, abţinîndu-se) a fost întîmpinată cu zîmbete venite din partea oamenilor de rînd, cu cutremurate hohote de rîs de către *Punch* (una din caricaturi înfăţişa un grup de bărbaţi asaltînd o femeie-ministru, ha-ha-ha!) şi dezaprobări încruntate din partea unei întristătoare majorităţi de femei cu oarecare şcoală, care susţineau că influenţa lor se exercită cel mai bine dinăuntrul căminului. Oricum ar sta lucrurile, 30 martie 1867 rămîne data la care se poate spune că

a început emanciparea femeilor în Anglia, iar Ernestina, care chicotise cînd Charles îi arătase caricatura cu pricina din numărul trecut al revistei *Punch,* nu poate fi întru totul absolvită de partea ei de vină.

Începuserăm însă, plini de avînt, să descriem o seară petrecută într-un cămin victorian. Să ne întoarcem aşadar la ea. Ascultaţi. Charles are ochii pironiţi pe chipul grav al Ernestinei; privirea lui, solemnă, pe măsura momentului, e uşor înceţoşată.

— Să continuu?

— Citeşti nespus de frumos.

Fata îşi drege cu suavitate glasul şi îşi aţinteşte din nou privirea pe carte. Tocmai a avut loc accidentul de vînătoare; acum stăpînul din La Garaye se îngrijeşte de doamna sa, căzută la pămînt.

Povara aurie a părului-i despică,
Cu braţe tremurînde în şa el o ridică,
Înfricoşat de moarte, la chipu-i drag priveşte;
Iubita lui se stinge, suflarea ei păleşte.

Ernestina scapără deodată o privire gravă spre Charles. Acesta ţine ochii închişi, de parcă ar vrea să-şi zugrăvească în minte tragica scenă. Aprobă solemn din cap; e numai urechi.

Ernestina reia lectura.

Cutremurat de spaima acestui negru gînd,
Stătea privind la dînsa, cu inima bătînd,
Cînd – Doamne, ce minune! – deodată se
trezi
Şi-ncet, cu buze pale, ea numele-i şopti:
„Vai, Claud“, îi spuse; atîta doar rosti, cu
glasu-i
stins,

Dar fu de-ajuns ca inima să-i salte, de bucurie
prins.
Mai mare fericire nicicînd nu cunoscuse,
Nicicînd a ei făptură mai scumpă nu-i păruse.

Ultimul vers l-a citit cu o intonaţie plină de tîlc. Îşi înalţă iarăşi privirea spre Charles. E tot cu ochii închişi, însă e limpede că e atît de tulburat, încît nici măcar nu mai încuviinţează din cap. Fata trage aer în piept, fără să-şi dezlipească privirea de pe logodnicu-i încremenit meditativ într-o rînă – după care începe din nou să citească:

„Vai! Claud – cîtă durere!“ „Gertrude, iubita mea!“
Şi-apoi pe-ale ei buze un zîmbet slab mijea
Ca semn că alinare găseşte-n al lui glas –
Ai adormit, amice, dar nu, n-am să te las!

Tăcere. Charles are expresia unui om care asistă la o înmormîntare. Încă o răsuflare adîncă, însoţită de o căutătură fioroasă din partea celei care citeşte.

Ferice de aceia ce, în a lor durere,
Alături află-un chip ştiut – ce dulce mîngîiere...

— Charles!

Poemul se preschimbă dintr-odată într-un proiectil, care loveşte pieziş umărul lui Charles, după care aterizează pe podea, în spatele sofalei.

— Da?

Ernestina e în picioare, în faţa lui, cu mîinile-n şolduri, într-o atitudine *cu totul* netipică. Se ridică

în capul oaselor, îngăimînd:

— Aoleu!

— Te-am prins, domnule. N-ai nici o scuză.

Pesemne însă că Charles oferise totuşi destule scuze sau se arătase suficient de spăşit, întrucît chiar în timpul prînzului ce urmă după acest incident avu curajul să se tînguie atunci cînd Ernestina propuse, pentru a nu ştiu cîta oară, să discute cum va trebui aranjat biroul lui Charles din viitorul lor cămin, despre care nu ştiau, deocamdată, unde avea să fie. Faptul că trebuia să-şi părăsească plăcutul bîrlog din Kensington nu era cel mai neînsemnat dintre sacrificiile care-l aşteptau în curînd pe Charles, şi de aceea orice discuţie care îi aducea, cît de cît, aminte de asta îi era nesuferită. Mătuşa Tranter îi ţinu partea, şi aşa se face că i se acordă o după-amiază liberă ca să-şi vadă de „jalnica-i scocioreală" printre pietre.

Ştia din capul locului unde voia să meargă. După ce-o descoperise pe Iubita locotenentului francez pe pajiştea neumblată de pe coastă, nu mai avusese ochi decît pentru ea; înainte de asta, avusese însă timp să observe nişte mormane mari de sfărîmături de cremene desprinse din peretele de stîncă, la poalele micului povîrniş pe a cărui culme netedă se afla pajiştea. Acesta era, fără doar şi poate, motivul care-l făcu să se îndrepte într-acolo în după-amiaza aceea. Proaspăt-dobîndita apropiere de Ernestina, care le sporise dragostea unul pentru celălalt, îi alungase din stratul conştient al minţii orice gînd – în afara celor cît se poate de fugare, de întîmplătoare – legat de secretara doamnei Poulteney.

Cînd ajunse la locul în care începea urcuşul anevoios prin hăţişul de mărăcini, pe neaşteptate făptura ei îi reveni însă cu tărie în minte; îşi aduse aminte, în cele mai mărunte detalii, cum o văzuse acolo, întinsă pe pajişte, în ziua aceea. Străbătu

peticul de iarbă şi se uită în jos, la tăpşanul pe care o văzuse – era pustiu; nu trecu mult şi uită cu desăvîrşire de ea. Descoperi un loc pe unde se putea coborî pînă la picioarele povîrnişului de stîncă şi începu să scormonească prin grohotiş, în căutarea testelor. Vremea era mai rece decît în ziua cînd ajunsese aici prima dată. Cerul era cînd însorit, cînd acoperit de crîmpeie de nori, într-o alternanţă necontenită, aşa cum îi şade bine unei adevărate luni a lui prier, însă vîntul bătea dinspre nord, iar la poalele povîrnişului, îndreptat spre sud, era de aceea o căldură plăcută; pe care veni s-o sporească, nu peste multă vreme, însufleţirea ce-l cuprinse pe Charles la vederea unei cochilii minunat păstrate, nu de mult desprinsă, după cît se părea, din culcuşu-i de cremene ce zăcea la picioarele lui.

Peste alte patruzeci de minute, trebui, cu toate astea, să se împace cu faptul că norocul n-avea de gînd să-i mai iasă în cale, cel puţin nu printre sfărîmăturile de cremene de la poalele povîrnişului. Urcă iarăşi pînă la pajiştea de pe culme şi o luă spre cărarea ce ducea înapoi în pădure. Cînd, deodată, desluşi în faţa lui mişcarea unei umbre întunecate.

Se afla la jumătatea urcuşului pe cărăruia abruptă, prea absorbită de strădania de a-şi desprinde veşmîntul de o ramură nărăvaşă din tufele de mărăcini ca să audă paşii lui Charles, al căror zgomot era înmuiat de iarba dimprejur. De îndată ce o zări, se opri locului. Cărarea era îngustă, iar fata avea întîietate. Deodată însă îl văzu şi ea. Rămaseră astfel, la o depărtare de vreo cincisprezece paşi, amîndoi vădit stînjeniţi, avînd totuşi pe chip expresii foarte diferite: Charles zîmbea, în vreme ce Sarah îl aţintea cu o privire profund bănuitoare.

— Domnişoară Woodruff!

Fata înclină imperceptibil din cap înspre el, părînd totodată să stea în cumpănă, de parcă ar fi

fost gata să se întoarcă din drum dacă ar fi putut. Apoi însă îşi dădu seama că el aştepta, stînd la o parte, ca ea să treacă, şi cu o mişcare repezită încercă să-l depăşească, Aşa se face că lunecă pe o ridicătură înşelătoare a cărăruii înnoroite şi căzu în genunchi. Charles sări numaidecît s-o ajute să se ridice; acum era întru totul asemenea unei sălbăticiuni, neînstare să-l privească, tremurînd din tot trupul, fără grai.

Cu nespusă blîndeţe, ţinîndu-şi mîna pe cotul ei, o sili să înainteze pînă la pajiştea netedă de pe care se vedea marea. Purta aceeaşi haină neagră, aceeaşi rochie indigo cu nelipsitul guleraş alb. Dar să fi fost poate din pricina faptului că alunecase, ori că el o ţinea de braţ, sau a aerului mai rece, cine ştie, însă pielea ei avea o strălucire, o rumeneală trandafirie ce se potrivea de minune cu sfiiciunea de sălbăticiune a purtării ei. Vîntul îi răvăşise puţin părul, şi avea ceva din aerul unui băieţandru prins la furat de mere într-o livadă... un aer vinovat, dar o vinovăţie sub care mocnea revolta. Se uită deodată la Charles, măsurîndu-l iute cu o privire piezişă a ochilor căprui-închis, aproape exoftalmici, cu albul foarte limpede; o privire deopotrivă timidă şi distantă, care-l făcu pe Charles să-i lase de îndată braţul.

— Mă înfior cînd mă gîndesc ce s-ar întîmpla, domnişoară Woodruff, dacă într-o bună zi ai avea ghinionul să-ţi scrînteşti glezna într-un loc ca acesta.

— N-are importanţă.

— Ba ar avea, desigur, o foarte mare importanţă. Ţinînd cont de rugămintea pe care mi-ai adresat-o săptămîna trecută, îmi închipui că nu doreşti ca doamna Poulteney să ştie că vii aici. N-am să mă apuc, Doamne fereşte, să te întreb care îţi sînt motivele. Nu pot însă să nu remarc că dacă s-ar întîmpla să suferi vreo vătămare, eu sînt singura persoană din Lyme care i-ar putea conduce

pe cei plecaţi să te salveze spre locul unde te-ai afla. Nu-i aşa?

— Ştie. Ar ghici unde sînt.

— Ştie că vii aici – chiar în locul ăsta?

Îşi pironi privirea pe iarba de pe pajişte, vrînd parcă să-i dea a înţelege că n-avea să mai răspundă la nici o întrebare, că îl ruga stăruitor să plece. Chipul ei, pe care Charles îl scruta acum cu atenţie din profil, avea însă ceva ce-l făcu să se încăpăţîneze să rămînă. Toate trăsăturile lui – descoperi el dintr-odată – păreau mistuite de expresia ochilor, din care se revărsa, cumva fără voia lor, inteligenţă şi independenţă de spirit; sălăşluia totodată în ei o dezminţire mută a compasiunii de orice fel, hotărîrea nestrămutată a fetei de a fi ceea ce era. La modă erau pe atunci sprîncenele delicate, subţirele şi arcuite, în vreme ce Sarah avea sprîncenele dese, ori cel puţin neobişnuit de închise la culoare, aproape de culoarea părului, ceea ce le făcea să pară dese şi le dădea, din cînd în cînd, un aer puţintel băieţos. Nu vreau să spun prin asta că avea unul din acele chipuri bărbătos-chipeşe, cu bărbia vînjoasă, la mare preţ în epoca edwardiană – genul de frumuseţe Gibson Girl. Chipul ei era armonios alcătuit, şi întru totul feminin; un chip pe care la intensitatea înfrînată a privirii venea să se adauge senzualitatea înfrînată a gurii, o gură generoasă, ce se abătea şi ea de la gustul vremii, al cărei ideal oscila între guriţele mititele cu buze aproape invizibile şi guri în formă de inimioară, încremenite într-o expresie copilăroasă. Asemeni celor mai mulţi bărbaţi din epoca sa, Charles se mai afla puţin sub influenţa *Fizionomiei* lui Lavater, astfel că gura fetei nu scăpă observaţiei sale, fără să se lase înşelat de faptul că Sarah îşi ţinea buzele nefiresc de strînse.

Fără doar şi poate, privirea aceea stingheră cu care îl săgetaseră ochii ei întunecaţi deşteptase în mintea lui Charles anumite ecouri, fără legătură

însă cu amintiri din patrie. În amintirea lui, asemenea chipuri erau legate de femei întîlnite pe alte meleaguri – ca să fim sinceri (mult mai sinceri decît s-ar fi simţit Charles îndemnat să fie cu el însuşi), de paturi de pe alte meleaguri. Era o descoperire care însemna începutul unei etape noi în felul în care vedea el făptura lui Sarah. Îşi dăduse seama că era mai inteligentă şi mai independentă decît părea; presimţea acum existenţa unor înzestrări de o natură ceva mai tenebroasă.

Pentru majoritatea englezilor din epoca lui, o atare intuiţie a adevăratei naturi a lui Sarah ar fi atras după sine o reacţie de respingere; respingere– ori măcar uluire – pe care, într-o foarte mică măsură, o resimţi şi Charles. Împărtăşea destule dintre prejudecăţile contemporanilor săi pentru ca senzualitatea să-i pară suspectă, în orice formă s-ar fi ivit; însă, pe cîtă vreme aceştia, printr-una din teribilele echivalări dictate de supra-eu, ar fi făcut-o pe Sarah vag răspunzătoare pentru că se născuse astfel, el n-o făcea. Să mulţumim pentru asta pasiunilor lui ştiinţifice. Aşa cum nu întîrziaseră să priceapă cei mai ageri dintre adversarii săi, darwinismul lăsa cale liberă unor lucruri cu mult mai grave decît subminarea versiunii biblice privind originile omului; implicaţiile lui cele mai profunde mergeau în direcţia determinismului şi a behaviorismului, adică înspre concepţii filozofice pentru care moralitatea se arată a fi o iluzie ipocrită, iar datoria, o colibă de paie prinsă în vîrtejul unui uragan. Asta nu înseamnă că Charles o absolvea în întregime pe Sarah; era însă mult mai puţin pornit s-o învinovăţească decît şi-ar fi imaginat fata.

În parte, aşadar, pasiunile lui ştiinţifice... însă Charles mai avea şi avantajul de a fi citit – mai mult pe ascuns, întrucît cartea fusese adusă în faţa justiţiei sub acuzaţia de obscenitate – un roman ce apăruse în Franţa cu vreo zece ani în urmă; un

roman profund determinist în premisele sale, celebra *Madame Bovary.* În timp ce privea chipul de lîngă el, pe neaşteptate îi răsări în minte, din senin, numele Emmei Bovary. Astfel de străfulgerări sînt totuna cu înţelegerea; dar şi cu ispita. Iată de ce, pînă la urmă, Charles nu se înclină în semn de rămas-bun şi nu plecă.

Într-un tîrziu, Sarah prinse glas:

— N-am ştiut că sînteţi aici.

— De unde să fi ştiut?

— Trebuie să mă întorc.

Dădu să plece, însă Charles începu iute să vorbească.

— Înainte de asta, îmi dai voie să spun ceva? Ceva ce, necunoscîndu-te şi neştiind exact în ce situaţie te afli, poate că n-am dreptul să spun.

Stătea cu capul plecat, întoarsă cu spatele la el.

— Pot să continuu?

Fata continua să tacă. Şovăi o clipă, apoi începu:

— Domnişoară Woodruff, aş minţi dacă aş susţine că situaţia dumitale n-a fost discutată în faţa mea... de doamna Tranter. Vreau doar să adaug că a fost discutată cu simpatie şi dorinţa de a face bine. Dumneaei e de părere că nu eşti fericită în slujba pe care o ai acum, pe care, după cîte înţeleg, ai acceptat-o silită de împrejurări şi nu pentru că s-ar fi potrivit, în vreun fel, cu firea dumitale. O cunosc pe doamna Tranter numai de foarte puţină vreme, însă socotesc că una din binefacerile prilejuite de apropiata mea căsătorie este, nu în ultimul rînd, faptul că mi-a oferit ocazia să cunosc o persoană cu o inimă de o atît de sinceră bunătate. Am să trec la subiect. Sînt încredinţat...

Îşi întrerupse vorba, căci deodată Sarah se uită repede de jur împrejur, spre copacii din spatele lor. Auzul ei mai ager deslușise un zgomot, trosnetul unei crengi frînte sub picior. Înainte însă să apuce s-o întrebe ce se întîmplase, auzi şi el un murmur de voci bărbăteşti. Între timp, ea trecuse deja la acţiune; ţinîndu-şi cu o mînă fusta, străbătu cu pas

sprinten pajiştea, luînd-o spre răsărit; se opri la vreo patruzeci de metri depărtare, făcîndu-se nevăzută în spatele unor tufe de grozamă, al căror frunziş bogat se revărsa peste iarba de pe pajişte. Charles rămăsese buimăcit pe loc, martor fără grai al vinei ei.

Nu mai avea nici o clipă de pierdut; se duse întins spre capătul dinspre pajişte al cărării laterale ce străbătea tufele de mărăcini. Un gest inspirat, căci ajungînd acolo, dădu cu ochii de două feţe omeneşti; se uitau în sus, amîndouă vizibil surprinse la vederea lui Charles. Era limpede că avuseseră de gînd să apuce pe poteca la capătul căreia se afla el. Deschise gura să le dea bineţe, însă cele două chipuri se topiră cu o repeziciune uimitoare. Auzi un şuşotit – „Dă-i bătaie, Jem!“ – însoţit de zgomotul unor paşi ce se îndepărtau în goană. Peste cîteva clipe răsună, încet, un fluierat imperios, urmat de mîrîitul întărîtat al unui cîine. Apoi se aşternu tăcerea.

Aşteptă un minut, ca să fie sigur că plecaseră de-a binelea, după care se apropie de tufele de grozamă. Fata stătea rezemată pieziş de acele lor ascuţite, cu chipul întors în cealaltă parte.

— Au plecat. Doi braconieri, bănuiesc.

Încuviinţă din cap, continuînd însă să-i ocolească privirea. Tufele de grozamă erau în floare, cu verdele frunzişului aproape ascuns sub puzderia corolelor de un galben strălucitor. Aerul dimprejur era greu de aroma lor dulce, ca de mosc.

Charles spuse:

— Nu cred că era nevoie de asta.

— Nici un gentleman care ţine la bunul lui renume nu se poate arăta cu păcătoasa pe care cei din Lyme au osîndit-o la flăcările iadului.

Era şi acesta un pas înainte: în vocea fetei îşi făcuse loc o anumită amărăciune. Zîmbi spre chipul ei întors:

— Eu cred că, de fapt, cuprinşi de flăcări îţi sînt numai obrajii.

Îi aruncă o privire chinuită, de animal încolţit. Apoi întoarse iarăşi capul.

Charles spuse cu blîndeţe:

— N-aş vrea să mă înţelegi greşit. Deplîng situaţia dumitale nefericită şi îţi sînt, în egală măsură, recunoscător pentru delicateţea arătată în ceea ce priveşte reputaţia mea. Stima celor de felul doamnei Poulteney o lasă însă rece.

Sarah nu făcu nici o mişcare. Charles continuă să zîmbească, simţindu-se în largul său la adăpostul armurii alcătuite de nenumăratele lui călătorii, de sumedenia-i de lecturi, de deprinderea cu lumea cea largă:

— Scumpă domnişoară Woodruff, am văzut destule în viaţă. Pe bigoţi îi miros de la o poştă... oricît de mare osteneală şi-ar da să arate lumii un chip pătruns de cucernicie. Vrei, te rog, să ieşi din locul unde te ascunzi? Nu e nimic deplasat în întîlnirea noastră întîmplătoare. Şi dă-mi voie să termin ceea ce voiam să spun.

Se dădu la o parte, iar Sarah se întoarse pe iarba netedă. Văzu că avea genele umede. Ca s-o cruţe, rămase la cîţiva metri în spatele ei:

— Doamna Tranter ar vrea... e foarte dornică să te ajute, dacă vrei să-ţi găseşti altă slujbă.

Îi răspunse doar printr-o clătinare din cap.

— Întotdeauna se găseşte o cale de a ajuta... pe cei care inspiră celorlalţi simpatie.

Se opri. O suflare tăioasă de vînt desprinse o şuviţă din părul fetei, făcînd-o să-i fluture pe dinainte. O netezi la loc, cu un gest neliniştit.

— Nu spun decît ceea ce ştiu că ar dori să-ţi spună doamna Tranter însăşi.

Charles nu exagera; în timpul prînzului plin de voioşie care urmă împăcării dintre el şi Ernestina, vorbiseră despre doamna Poulteney şi Sarah. Charles fusese doar victima de-o clipă a străşniciei bătrînei doamne; era, prin urmare, firesc să se gîndească la aceea care se afla tot timpul în puterea ei. Acum că se avîntase atît de departe pe

un tărîm pe care arhangheli de rang mai puţin nobil s-ar fi temut să păşească, se hotărî să-i spună lui Sarah concluzia la care ajunseseră în ziua aceea.

— Ar trebui să pleci din Lyme... din ţinutul ăsta. După cîte am auzit, ai o mulţime de înzestrări. Sînt sigur că li s-ar putea găsi o întrebuinţare mult mai nimerită în altă parte.

Sarah tăcea, neclintită.

— Ştiu că domnişoara Freeman şi mama ei ar fi oricînd gata să se intereseze pentru dumneata în Londra.

Se îndepărtă de el, oprindu-se lîngă marginea pajiştii, şi rămase îndelung cu privirea aţintită spre mare; se întoarse deodată către Charles, rămas lîngă tufele de grozamă, şi îi aruncă o privire, ciudată, scînteietoare, şi atît de directă, încît îl făcu să zîmbească: un zîmbet din acelea abia mijite, pe care le simţi firave, dar nu-ţi vine să le duci pînă la capăt.

Sarah îşi plecă ochii.

— Vă mulţumesc. Dar nu pot să plec din acest loc.

Ridică aproape nevăzut din umeri. Se simţea contrariat şi cumva nedreptăţit.

— În acest caz, îmi cer din nou scuze că v-am tulburat singurătatea. N-am s-o mai fac.

Se înclină şi se întoarse să plece. N-apucase să facă însă nici doi paşi, cînd îi auzi deodată glasul.

— Ştiu... ştiu că doamna Tranter vrea să fie bună cu mine.

— Îngăduie-i atunci să-şi vadă dorinţa împlinită.

Sarah îşi coborî privirea pe peticul de pajişte dintre ei.

— Să mi se vorbească iarăşi ca şi cum... ca şi cum n-aş fi cine sînt. Sînt nespus de recunoscătoare. Însă această bunătate...

— Această bunătate?

— Această bunătate îmi face mai rău decît...

Nu-şi isprăvi fraza, ci se întoarse cu faţa către mare. Charles simţi o mare dorinţă de a o prinde de umeri ca s-o zgîlţîie bine; tragedia îşi are rostul ei pe scenă, însă în viaţa obişnuită poate să pară simplă îndărătnicie. Îşi rosti apoi cu glas tare gîndul, în cuvinte mult mai puţin tăioase.

— Ceea ce dumneavoastră numiţi încăpăţînare e singurul meu reazem.

— Domnişoară Woodruff, am să fiu sincer. Am auzit vorbindu-se cum că n-ai fi... chiar în toate minţile. Cred că asta nu e nici pe departe adevărat. Părerea mea e că, pur şi simplu, te-ai judecat cu prea mare asprime pentru purtarea dumitale din trecut. Spune-mi, pentru numele lui Dumnezeu, de ce trebuie să te plimbi mereu singură? Nu te-ai pedepsit destul? Eşti tînără. Eşti în stare să-ţi cîştigi singură existenţa. Nu ai, bănuiesc, rude care să te ţină legată de Dorset.

— Sînt, totuşi, legată de ceva.

— De domnul din Franţa?

Întoarse capul în altă parte, dînd parcă a înţelege că subiectul acesta era interzis.

— Dă-mi voie să stărui – lucrurile de acest fel sînt ca nişte răni. Dacă nimeni nu se încumetă să vorbească despre ele, se infectează. Dacă nu se va întoarce, înseamnă că nu era vrednic de dumneata. Dacă se va întoarce, nu-mi vine să cred că se va da bătut atît de lesne, negăsindu-te în Lyme Regis, fără să încerce să afle unde te găseşti, spre a te urma acolo. Nu e oare o judecată de bun-simţ?

Se aşternu o tăcere lungă. Înaintă puţin spre ea, ca să-i vadă chipul din profil, rămînînd la cîţiva paşi mai încolo. Faţa ei avea o expresie ciudată, aproape liniştită, ca şi cum ceea ce spusese Charles venise să confirme ceva ce, în adîncul inimii, ştia şi ea.

Rămase cu privirea aţintită pe întinderea mării, unde, la vreo cinci mile depărtare de ţărm, se desluşea, scăldat într-o dîră de lumină, un bric cu pînze cafeniu-roşcate ce plutea spre apus. Vorbi

încetişor, de parcă s-ar fi adresat corăbiei îndepărtate:

— Nu se va întoarce niciodată.

— Adică, te *temi* că nu se va întoarce niciodată?

— Ştiu că nu se va mai întoarce.

— Nu înţeleg ce vrei să spui.

Întoarse capul şi privi chipul intrigat şi binevoitor al lui Charles. O vreme, păru aproape că savurează uimirea ce i se citea pe faţă. Îşi luă apoi ochii de la el.

— Cu mult timp în urmă, am primit o scrisoare. Domnul e...

Amuţi iarăşi, de parcă i-ar fi părut rău că dezvăluise atît de multe. Pe neaşteptate, o luă din loc, aproape în fugă, de-a curmezişul pajiştii, spre potecă.

— Domnişoară Woodruff!

Mai făcu vreo doi paşi, apoi întoarse capul; din nou ochii ei îl respinseră şi-l străpunseră totodată. În vocea ei îi răsună o asprime înăbuşită, îndreptată însă nu numai către Charles, ci şi împotriva ei înseşi:

— E însurat!

— Domnişoară Woodruff!

Ea însă nu-i mai dădu nici o atenţie. Charles rămase acolo, nemişcat, pradă unei uimiri fireşti. Nefiresc era doar sentimentul de vinovăţie ce-l cuprinsese dintr-odată, deosebit de limpede, de parcă ar fi făcut dovada unei neîndurări împietrite, cînd el era cît se poate de sigur că făcuse tot ce-i stătea în putinţă. Stătu cîteva clipe cu ochii spre locul unde se făcuse nevăzută făptura ei. Apoi se întoarse şi privi corabia îndepărtată, ca şi cum de acolo ar fi putut sosi un răspuns la enigma asta. Zadarnic, însă.

Şaptesprezece

Vapoarele şi plaja, şi, colo, esplanada,
Mulţimea, cu larma ei de rîsete străine,
Asurzitoare, senine urări de bine
Rostite de guri nu fără farmec, către tine:
Faleza-nvăpăiată de-nserare, vorbărie,
Bineţuri şi popasuri, învăluite-n
Aerul sărat de mare cu a lui tărie,
Fanfara, şi-al ei veşnic Morganblätter Vals.
Cînd însă cade noaptea, şi mă-ntorc
la mine în odaie
Din nou ea mi se-arată,
Cu chipul trist, dar pururi ea, aceeaşi
de-altădată...

HARDY, *Într-un oraş de pe malul mării, la 1869*

În seara aceleiaşi zile, Charles se găsea aşezat între doamna Tranter şi Ernestina, într-una din sălile de întrunire ale oraşului. Sălile de întrunire din Lyme nu erau poate cine ştie ce în comparaţie cu suratele lor din Bath şi Cheltenham; erau însă plăcute ochiului, încăpătoare ca dimensiuni şi cu ferestrele îndreptate spre mare. Prea erau atrăgătoare, vai, şi prea îşi slujeau bine rostul de loc de întîlnire a obştii, ca să nu fie jertfite pe altarul marelui zeu al britanicilor, Comoditatea; au fost, drept urmare, dărîmate de mult, din ordinul unui consiliu orăşenesc mînat orbeşte de grija pentru sănătatea rinichilor concetăţenilor, spre a face loc unui stabiliment ce poate aspira, cu deplină îndreptăţire, la titlul de cel mai prost plasată şi cea mai urîtă toaletă publică de pe tot cuprinsul Insulelor Britanice.

Să nu credeţi însă că taberei celor de-o seamă cu doamna Poulteney îi căşunase numai pe arhitectura frivolă a ansamblului sălilor de întrunire. De fapt, cu ceea ce se petrecea acolo aveau ei ce aveau. Locul îmbia la îndeletniciri scandaloase, cum ar fi

whist-ul – jucat de domni cu trabuce în colţul gurii –, baluri, ba chiar şi concerte. Pe scurt, încuraja plăcerea; or, doamna Poulteney şi tagma ei ştiau prea bine că singura clădire în care un oraş cu frica lui Dumnezeu le putea îngădui oamenilor să se adune era biserica. Atunci cînd sălile de întrunire din Lyme au încetat să mai fie, inima oraşului a încetat să mai bată; şi de atunci încolo, nimeni n-a reuşit încă s-o facă să reînvie.

Charles şi doamnele pe care le însoţea se aflau, aşadar, în clădirea sortită pieirii, în aşteptarea unui concert. Nu era, fireşte, un concert de muzică laică – se aflau, doar, în postul Paştelui. Programul era alcătuit, de la un capăt la altul, din piese religioase. Chiar şi aşa, ideea unui concert în această perioadă stîrnise indignarea celor cu vederi înguste din Lyme, care afişau, în public cel puţin, un respect pentru Postul Mare egal cu acela al celor mai evlavioşi dintre musulmani pentru Ramadan. În faţa estradei împodobite cu un şir de ferigi din capătul sălii celei mari, unde se ţineau de obicei concertele, se aflau, prin urmare, cîteva locuri libere.

Trioul nostru cu vederi luminate sosise devreme, asemeni majorităţii publicului, şi asta pentru că aceste concerte erau gustate – în buna tradiţie a secolului optsprezece – nu doar pentru muzică, ci şi pentru prilejul de a-ţi întîlni semenii. Doamnele aveau astfel o ocazie minunată de a cîntări din ochi şi de a-şi da cu părerea despre gătelile vecinelor din preajmă; şi, desigur, de a se fuduli cu toaletele proprii. Chiar şi Ernestina, în pofida dispreţului ei pentru viaţa de provincie, căzuse pradă acestei vanităţi. Aici, cel puţin, ştia că va avea puţine rivale care să umbrească bunul-gust şi luxul veşmintelor sale; ocheadele furişe ale doamnelor către pălărioara-i teşită (nu erau de ea, vezi bine, bonetele alea demodate şi bătrînicioase) cu panglici albe cu verde, către rochia-i *vert espérance*, pelerina mov cu negru şi botinele

Balmoral erau o răsplată bine venită pentru plictiseala de moarte pe care era silită s-o îndure în alte dăţi.

Era stăpînită, în seara aceea, de un neastîmpăr poznaş; în timp ce lumea intra în sală, Charles trebuia să asculte cu o ureche comentariile doamnei Tranter despre nou-veniţi – unde locuiau, ce rude aveau, din cine se trăgeau –, iar cu cealaltă, răutăţile strecurate cu glas scăzut de Tina. Doamna cu înfăţişare de vajnic englez aşezată ceva mai încolo era – află el de la mătuşă – „doamna Tomkins, are o inimă de aur, draga de ea; cam tare de urechi, stă în casa aia de dincolo de Elm House, are un băiat plecat în India“; în vreme ce o altă voce îl vestea dintr-o suflare: „O acritură fără seamăn“. Dacă ar fi să ne luăm după Ernestina, în sală se aflau mult mai multe acrituri decît fiinţe omeneşti, care aşteptau răbdătoare – căci, slavă Domnului, erau destule de bîrfit – să înceapă concertul. Fiecare deceniu născoceşte un asemenea substantiv cu rol de epitet; la 1860, „acritură“ însemna „tot ceea ce e prăfuit şi demodat“; astăzi, Ernestina i-ar fi numit pe aceşti vrednici amatori de concerte „capete pătrate“... ceea ce se potrivea de minune cu forma doamnei Tomkins, cel puţin privită din spate.

În cele din urmă distinsa soprană din Bristol îşi făcu apariţia, împreună cu cel care-o acompania, şi mai distinsul Signor Ritornello (sau ceva în genul ăsta, ştiut fiind că cine e pianist e musai să fie şi italian), iar Charles se văzu liber să-şi cerceteze conştiinţa.

În starea de spirit potrivită unei astfel de întreprinderi îşi începu, cel puţin, meditaţia; de parcă ar fi fost pentru el o datorie, ceea ce voia să ascundă stingheritorul fapt că era, totodată, şi o plăcere. Adevărul era că începuse să fie puţin obsedat de Sarah... sau, oricum, de enigma pe care o întruchipa ea. Atunci cînd venise să le conducă pe doamne din Broad Street pînă la clădirea care

adăpostea sălile de întrunire, avusese sincer de gînd – sau aşa credea – să le spună despre întîlnirea cu ea – punîndu-le, fireşte, în vedere să nu pomenească o vorbă nimănui despre hoinărelile lui Sarah pe Ware Commons. Nu ştiu cum se făcuse, însă momentul nu păruse nimerit. Trebui mai întîi să arbitreze într-o dispută cît se poate de concretă – nesăbuinţa Ernestinei de a purta grenadină, cînd, judecînd după vremea de afară, se cuvenea să porţi veşminte de lînă, dat fiind că „Să nu porţi grenadină înainte de luna lui mai“ era una din cele nouă sute nouăzeci şi nouă de porunci pe care părinţii ei le adăugaseră la cele zece rînduite de Scriptură. Charles alungă îngrijorarea mătuşii, copleşind-o pe Ernestina cu o droaie de complimente; faptul că nu adusese vorba despre Sarah se datora însă mai mult sentimentului său crescînd că se lăsase tîrît mult prea departe în discuţia cu ea – ba nu, pierduse chiar orice simţ al măsurii. Se arătase peste măsură de nechibzuit, îngăduind ca bunu-i simţ să fie orbit de un cavalerism deplasat; iar partea cea mai rea era că acum îi venea al naibii de greu să explice Ernestinei toată tărăşenia.

Îşi dădea prea bine seama că în sinea fetei zăceau nemaipomenite resurse de gelozie, deşi încă nedezlănţuite. În cel mai rău caz, ar socoti purtarea lui Charles de neînţeles şi s-ar supăra pe el; în cel mai bun, s-ar mulţumi să-l tachineze – era însă o posibilitate cam palidă. Nu voia să fie tachinat în legătură cu acest subiect. Poate că Charles ar fi putut să-şi încredinţeze taina, fără să fie ros de atîtea îndoieli, în mîinile doamnei Tranter. Ea, cel puţin – era sigur de asta – îi împărtăşea preocuparea caritabilă; duplicitatea îi era însă cu desăvîrşire străină. Nu-i putea cere să nu-i spună Ernestinei; şi dacă s-ar întîmpla ca Tina să afle de întîlnire prin mijlocirea mătuşii, atunci ar da într-adevăr de bucluc.

Asupra celorlalte sentimente ale sale, a ceea ce simţea în seara aceea pentru Ernestina, abia dacă se încumeta să se oprească. N-ar fi putut spune că umorul ei îl irita, la drept vorbind, părea însă neobişnuit şi nepotrivit de artificial, de parcă era ceva arborat laolaltă cu pălărioara-i franţuzească şi pelerina cea nouă; pentru a se potrivi cu acestea, mai curînd decît cu împrejurarea aceea anume. Pe deasupra, cerea din partea lui un răspuns... o clipire aidoma din ochi, un zîmbet necontenit, cu care, ca să-i facă pe plac, nu pregetă să-i răspundă, însă şi acestea, la rîndul lor, la fel de artificiale, astfel încît păreau învăluiţi într-o dublă prefăcătorie. Poate din pricina melancoliei picurate în suflet de ascultarea atîtor piese de Haendel şi Bach sau a prea deselor dezacorduri dintre primadonă şi pianistul care-o acompania, se surprinse aruncînd priviri furişe către fata de lîngă el – uitîndu-se la ea de parcă atunci o vedea prima oară, ca şi cum i-ar fi fost întru totul necunoscută. Era foarte drăgălaşă, era fermecătoare... chipul acela nu era însă puţintel cam şters, cam monoton, cu veşnica-i expresie ce îmbina în mod paradoxal sfiiciunea smerită cu ironia subţire? Dacă dădeai la o parte aceste două calităţi, ce mai rămînea? Un egoism searbăd. De îndată însă ce gîndul acesta hain i se strecură în minte, Charles îl şi alungă. Cum ar fi putut fi altfel unica odraslă a unor părinţi bogaţi? Cerul îi era martor – de ce altceva căzuse în mrejele ei? – că Ernestina era departe de a fi ştearsă, judecată în contextul oferit de alte tinere din societatea londoneză care umblau să se mărite. Dar era oare acesta singurul context cu putinţă – singura „piaţă“ de unde îţi puteai alege mireasa? Charles nutrea credinţa nezdruncinată că el nu era la fel cu marea majoritate a egalilor şi contemporanilor săi. Acesta era şi motivul pentru care călătorise atîta; societatea engleză îi părea prea închistată, solemnitatea englezilor prea din cale-afară de solemnă, gîndirea engleză prea

moralizatoare, iar religia englezilor, prea năpădită de bigotism. Ei, şi? În problema asta vitală, a alegerii femeii cu care avea să-şi împartă traiul, oare nu cumva se arătase cît se poate de convenţional? În loc să facă lucrul cel mai inteligent, nu-l făcuse oare pe cel mai la îndemînă?

Şi, mă rog, care ar fi fost lucrul cel mai inteligent? Să fi aşteptat.

Sub asaltul neiertător al acestui noian de întrebări sfredelitoare despre sine, Charles începu să-şi plîngă de milă – un om sclipitor căzut în laţ, un Byron îmblînzit; şi gîndurile îi fugiră din nou la Sarah, la imagini văzute aievea, străduindu-se să-şi aducă aminte chipul ei, gura, gura aceea generoasă. Neîndoielnic, deştepta în el o amintire neştiută, prea firavă, prea vagă, poate, pentru a-i regăsi sursa în trecutul lui; oricum ar fi stat lucrurile, imaginea ei îl răscolea, nu-i dădea pace, căci se adresa unui eu al său ascuns, de a cărui existenţă aproape că n-avusese cunoştinţă. Îşi rosti în sinea lui gîndul: e o mare prostie, dar fata asta mă atrage. I se părea limpede că nu Sarah prin ea însăşi era cea care-l atrăgea – nici n-ar fi avut cum, doar era logodit –, ci o anume emoţie, o posibilitate anume pe care le simboliza ea. Îl făcea să-şi dea seama de o pierdere. Întotdeauna viitorul lui îi apăruse încărcat de nemăsurate posibilităţi, iar acum se preschimbase fără veste într-o călătorie cu itinerarul stabilit dinainte, către un loc cunoscut. Sarah îi adusese aminte de toate acestea.

Cotul Ernestinei îi aduse însă aminte de prezent. Cîntăreaţa îşi aştepta aplauzele, şi Charles îşi dădu alene obolul. Vîrîndu-şi mîinile la loc în manşon, Ernestina îi aruncă pieziş o uitătură comică, menită în parte să-l dojenească pentru neatenţie, în parte să sancţioneze calitatea înfiorătoare a interpretării. Charles îi zîmbi. Era atît de tînără, aşa de copilăroasă. Nu putea să se supere pe ea. În definitiv, nu era decît o femeie. Existau atîtea şi atîtea lucruri pe care n-avea să le înţeleagă

niciodată: bogăţia vieţii bărbatului, enorma dificultate de a fi o fiinţă pentru care lumea înseamnă ceva mai mult decît toalete, un cămin şi copii.

Toate se vor rezolva atunci cînd Ernestina avea să fie cu adevărat a lui; în patul lui şi în contul din bancă... şi, sigur că da, în inima lui, deopotrivă.

Între timp, Sam gîndea tocmai contrariul; anume, cît de multe lucruri *înţelegea* întruparea Evei aflată în faţa lui. Cu greu ne-am putea închipui, astăzi, diferenţele enorme care îi despărţeau, la vremea aceea, pe un flăcău născut în mahalaua Seven Dials din Londra de fata unui căruţaş dintr-un sătuc îndepărtat din East Devon. Comunicarea dintre ei era îngreunată de aproape tot atîtea obstacole cîte le-ar fi stat în cale dacă el ar fi fost eschimos, iar ea, zulusă. Li se întîmpla atît de des să nu înţeleagă ceea ce rostise cu o clipă înainte celălalt, încît aproape s-ar fi zis că nici nu vorbeau aceeaşi limbă.

Şi totuşi, distanţa aceasta, toate acele abisuri nebiruite – şi, la vremea aceea, de nebiruit – cu ajutorul radioului, al televiziunii, al călătoriilor ieftine şi al tuturor celorlalte, nu era întru totul păgubitoare. Poate că oamenii ştiau mai puţine unii despre alţii, însă se simţeau mai nestingheriţi de ceilalţi şi aveau, prin urmare, individualităţi mai puternice. Lumea cea largă nu putea fi adusă lîngă ei printr-o simplă apăsare de buton sau de manetă. Străinii erau stranii, răspîndind uneori o stranietate îmbătătoare, care-i făcea minunaţi. Se poate, nu zic nu, ca pentru omenire să fie mai bine să ne sporim din ce în ce comunicarea. Eu însă sînt un eretic şi cred, de aceea, că izolarea în care trăiau străbunii noştri era asemenea spaţiului mai larg de care se bucurau: nu ne poate trezi decît invidie. Astăzi, lumea ne împresoară – într-un sens cît se poate de concret, din păcate – mult prea strîns.

În cine ştie ce cămăruţă dosnică de cîrciumă, Sam putea să lase impresia – şi chiar o lăsa – că ştie totul despre viaţa la oraş, şi încă ceva pe deasupra. Afişa un dispreţ agresiv pentru tot ce nu provenea din West End-ul londonez, pentru tot ceea ce nu purta pecetea de ultimă oră a acestuia. În adîncul sufletului său, altfel stăteau însă lucrurile. Acolo, nu era decît o făptură sperioasă şi nesigură – nesigură nu în privinţa a ceea ce dorea să fie (o persoană aflată, ca situaţie, la o depărtare astronomică de starea lui prezentă), ci a capacităţii lui de a ajunge pînă acolo.

În sufletul lui Mary, însă, lucrurile stăteau exact pe dos. Fireşte că Sam îi luase ochii la început: o întrecea, doar, în atîtea şi atîtea privinţe, iar tachinările cu care-l întîmpinase nu fuseseră decît o reacţie de apărare în faţa unei atît de evidente superiorităţi culturale: eterna iscusinţă a orăşeanului de a depăşi diferenţele, de a găsi scurtături, de a grăbi ritmul unei apropieri. Mary era însă înzestrată cu o fundamentală tărie de caracter, un soi de ingenuă încredere în ea însăşi, certitudinea că, într-o bună zi, avea să fie o nevastă şi o mamă bună; pe deasupra, ştia să deosebească grîul de neghină, cînd era vorba de oameni... îşi dădea seama de diferenţa de valoare dintre stăpîna ei şi nepoata stăpînei, bunăoară. La urma urmei, era ţărancă, iar ţăranii trăiesc mult mai aproape de adevăratele valori decît truditorii citadini.

La început, Sam fusese cucerit de ea pentru că era asemenea unei zile de vară ivite după şirul cenuşiu de slujnicuţe[15] şi prostituate[16] din care era alcătuită experienţa lui erotică trecută[17]. În domeniul ăsta, nu-i lipsea cîtuşi de puţin încrederea în sine, ca mai tuturor cockney-lor. Avea un păr negru de toată frumuseţea, care contrasta plăcut cu ochii foarte albaştri şi frăgezimea pielii. Era zvelt, cu încheieturi mlădioase, iar mişcările-i erau toate sprintene şi precise, deşi prea năzuiau uneori să imite pînă la o

maimuţăreală afectată cîteva dintre ticurile lui Charles pe care Sam le socotea cu deosebire distinse. Femeile nu-l mai slăbeau din ochi după ce-l vedeau, dar de pe urma cunoaşterii mai aprofundate a fetişcanelor londoneze nu se alesese cu mare lucru, dincolo de imaginea reflectată a propriului său cinism. Ceea ce-l dăduse într-adevăr gata fusese inocenţa lui Mary. Se trezi deodată în situaţia unui băieţandru care îi orbeşte pe cei din jur cu o oglindă – şi, într-o bună zi, dă peste cineva mult prea de treabă ca să merite un asemenea tratament. Dori dintr-odată să fie el însuşi în prezenţa lui Mary; şi să descopere, totodată, cine era ea.

Această subită înţelegere reciprocă mai profundă survenise în dimineaţa în care avusese loc amintita vizită la doamna Poulteney. Începuseră prin a discuta postul pe care-l ocupa fiecare, calităţile şi defectele domnului Charles şi ale doamnei Tranter. Mary era de părere că Sam era norocos că se afla în slujba unui domn atît de drăguţ. Sam strîmbă din nas; şi apoi, spre uimirea lui, se trezi spunîndu-i acestei ţărăncuţe de rînd ceva ce pînă atunci nu-şi mărturisise decît sieşi.

Ambiţia lui era cît se poate de simplă; voia să devină negustor de galanterie bărbătească. Nu putea să treacă pe lîngă prăvăliile de acest fel fără să se oprească şi să rămînă cu ochii zgîiţi la vitrine; găsindu-le cusururi sau admirîndu-le, după caz. Era încredinţat că avea un fler anume care-l ajuta să ghicească ultima modă. Călătorise în străinătate împreună cu Charles, furase de ici, de colo, cîteva idei puse în practică pe acele meleaguri în domeniul negoţului cu obiecte de galanterie...

Dădu glas tuturor acestor lucruri (pomenind, în treacăt, şi de profunda-i admiraţie pentru domnul Freeman) cam dezlînat – neuitînd să arate şi marile obstacole care-i stăteau în cale: îi lipseau banii, îi lipsea şi o educaţie pe măsură. Mary ascultase cu

sfială; ghici acest al doilea chip al lui Sam şi ghici, totodată, că era o onoare pentru ea faptul că acest chip i se dezvăluise atît de repede. Sam simţea că vorbea prea mult. Dar ori de cîte ori îşi ridica, neliniştit, privirea, aşteptîndu-se să dea cu ochii de un surîs batjocoritor, de un chip ce sta să pufnească în rîs, de un semn, oricît de mic, de batjocură la adresa pretenţiilor sale absurde, nu întîlnea decît o simpatie timidă, ce se revărsa spre el dintr-o pereche de ochi larg deschişi, care-l rugau stăruitor să continue. Ascultătoarea lui simţea că Sam avea nevoie de ea, şi o fată care se simte necesară e deja îndrăgostită pe sfert.

Sosi şi timpul cînd Sam trebuia să plece. I se părea că abia sosise. Se ridică în picioare, şi fata îi zîmbi, luîndu-şi iarăşi un aer puţin ştrengăresc. Voia să-i spună că nu mai vorbise niciodată cu nimeni atît de liber – mă rog, atît de serios – despre el însuşi. Nu-şi găsi însă cuvintele.

— Păi bine atunci. Cre' că ne-om întîlni şi mîine dimineaţă.

— De s-o brodi.

— Cre' că ai de-acuma un peţitor ş-aşa mai departe.

— Nici unu' care să-mi fie pe plac.

— Pun rămăşag că ai. Aşa am auzit.

— Numa' de vorbe de clacă se ţine toţi în fundu' ăsta de lume. Nu poţi să te uiţi la un bărbat, că te şi crede în vorbă cu el.

Sam prinse să-şi frămînte între degete pălăria.

— Aşa-i peste tot.

Se aşternu tăcerea. Sam o privi în ochi:

— Nu-s chiar de lepădat, nu?

— Am zis io c-ai fi?

Din nou tăcere. Sam răsucea anevoie între degete borul melonului, pînă ce ajunse în locul de unde începuse.

— Am cunoscut o grămadă de fete. De toate soiurile. Da' nici una ca tine.

— Nu-s ele chiar aşa de grozav de greu de găsit.

— Io unu' nu le-am găsit. Pînă acum.

Urmă o nouă tăcere. Fata se încăpăţîna să nu se uite la el, cu ochii pironiţi pe tivul şorţuleţului.

— Da' de Londra ce-ai zice? Ţi-ar plăcea s-o vezi?

Chipul ei înflori deodată într-un surîs larg; dădu din cap cu toată tăria.

— Păi io zic c-o s-o vezi. Cînd s-or lua ăi de sus. O să viu cu tine să ţi-o arăt.

— Daa?

Sam îi făcu cu ochiul, iar fata se plesni cu palma peste gură. Ochii ei revărsară spre Sam o privire strălucitoare, gata parcă să se desprindă de deasupra obrajilor îmbujoraţi.

— Cu toate fetele alea dichisite din Londra în jur, n-o să vrei să mergi să te plimbi cu mine.

— Dacă-ai avea straie potrivite, n-ai fi mai prejos. N-ai fi defel mai prejos.

— Nu te crez.

— Pe onoarea mea.

Privirile li se întîlniră şi rămaseră îndelung ochi în ochi. Apoi Sam făcu o plecăciune savantă şi-şi duse pălăria la piept, în dreptul inimii.

— *A demang, madymosselle*.

— Da' asta ce mai e?

— Îi pe franţuzeşte, adicătelea pe mîine dimineaţă, pe Combe Street – unde te-o aştepta preacredincioasa-ţi slugă.

Fata se întoarse cu spatele, neînstare să-l privească. Sam făcu iute un pas către ea, îi luă mîna şi o duse la buze. Mary şi-o smulse numaidecît, uitîndu-se la ea de parcă s-ar fi aşteptat să vadă o urmă de funingine lăsată acolo de buzele lui. Urmă un nou schimb fulgerător de priviri. Mary îşi muşcă buzele drăgălaşe. Sam îi mai făcu o dată cu ochiul, apoi plecă.

Dacă s-au întîlnit sau nu în dimineaţa următoare, în ciuda interdicţiei răspicate a lui Charles, n-am cunoştinţă. Totuşi, mai tîrziu, în cursul aceleiaşi zile, cînd Charles ieşi din casa doamnei Tranter, îl

văzu pe Sam aşteptînd, ca din întîmplare – o întîmplare vădit pusă la cale – pe partea cealaltă a străzii. Charles făcu semnul roman al îndurării şi Sam îşi scoase pălăria de pe cap, aşezînd-o iarăşi, plin de respect, deasupra inimii – în semn de salut către vreun trecător, s-ar fi zis, dacă n-ar fi fost rînjetul larg care i se ivise pe chip.

Şi astfel am ajuns la seara concertului nostru, cu aproape o săptămînă mai tîrziu şi, în acelaşi timp, la motivul care-l făcuse pe Sam să ajungă la concluzii atît de deosebite de cele ale stăpînului în privinţa neamului femeiesc; ei da, Sam se afla din nou în bucătăria cu pricina. Din păcate, de astă dată era de faţă şi o „doică“ – bucătăreasa doamnei Tranter. Doica dormea însă dusă într-un jilţ, în faţa focului din soba în jurul căreia robotea în timpul zilei. Sam şi Mary erau aşezaţi în ungherul cel mai întunecos al bucătăriei. Nu-şi vorbeau. N-ar fi avut de ce, căci se ţineau de mînă. Din partea lui Mary nu era decît o manevră de autoapărare, întrucît constatase că numai astfel putea ţine în frîu mîna care tot încerca să se strecoare în jurul mijlocului ei. Cum se face că Sam, în pofida acestui fapt, o găsea pe Mary nespus de înţelegătoare, e un mister a cărui explicaţie e de prisos pentru orice îndrăgostit.

15 În original, *dollymops*.

16 În original, *gays*, cuvînt care, ca adjectiv, înseamnă dezmăţat, imoral, dar şi vesel.

17 *Dollymop* era o servitoare care în timpul liber se îndeletnicea cu prostituţia. Semnificaţia lui *gay*, prostituată, o aflăm din celebra caricatură a lui Leech din 1857, ce înfăţişează două femei cu chipuri amărîte, care stau în bătaia ploii, „la nici o sută de mile de Haymarket“. Una din ele îi spune celeilalte: „Vai, Fanny! De cînd eşti aşa veselă?“ (n.a.).

Optsprezece

E oare de mirare că se întîmplă ca legile societăţii să fie uneori uitate de aceia pe care ochiul societăţii îi scapă de obicei din vedere, şi pe care s-ar părea că societatea îi alungă adesea de la sînul ei?

Dr. JOHN SIMON, *Raport asupra stării de sănătate a cetăţenilor oraşului* (1849)

Ajuns acolo, îngenuncheai, şi cu căuşul palmei
Să beau din undă-am vrut,
Cînd îmi păru deodat' că o făptură palăi
Stătea deasupra-mi, cu chipul de demult.

HARDY, *În ajun de Sînziene*

Trecură două zile în care trusa de ciocane a lui Charles rămase nefolosită în rucsac. Îşi alungă din minte orice gînd la testele ce zăceau cine ştie pe unde, aşteptînd să fie descoperite; şi, laolaltă cu ele, altfel de gînduri (nedezlipite acum de cele de dinainte), în care apăreau femei ce zăceau adormite pe tăpşane scăldate în soare. După aceea însă, întrucît Ernestina avea o migrenă, se pomeni pe neaşteptate în faţa unei noi după-amiezi libere. Stătu o vreme în cumpănă; tabloul ce i se înfăţişa dinainte, privit de la fereastra cu arcade a odăii sale, era însă atît de sărăcăcios, de mohorît. Desenul de pe firma hotelului – un leu alb, cu mutra unui pechinez hămesit vădind o limpede asemănare (pe marginea căreia Charles făcuse deja cîteva comentarii) cu doamna Poulteney – îi întorcea ursuz privirea. Nu bătea mai deloc vîntul, nici soare nu prea era... doar, deasupra, o cupolă cenuşie de nori, prea sus ca să fie vreun pericol de ploaie. Avusese de gînd să scrie scrisori, însă se trezi că nu mai are chef.

La drept vorbind, nu prea avea chef de nimic; fără să ştie de ce, se pomenise deodată cotropit de vechea-i poftă de a călători, de care crezuse că se

lecuise în anii din urmă. Ar fi vrut să se afle în Cadiz, în Neapole, în Peloponez, învăluit într-o orbitoare primăvară mediteraneană: nu numai de dragul primăverii mediteraneene în sine, ci ca să fie liber, să aibă înaintea-i săptămîni nesfîrşite de călătorie, care să-l poarte, într-o plutire fără griji, către insule şi munţi, între umbrele albastre ale necunoscutului.

Peste o jumătate de oră trecea prin dreptul lăptăriei, pătrunzînd în pădurile de pe Ware Commons. Ar fi putut să se ducă în altă parte? Da, ce-i drept, ar fi putut. Îşi interzisese însă cu străşnicie să se abată pe lîngă pajiştea de pe coastă; dacă avea s-o întîlnească pe domnişoara Woodruff, va face, politicos, dar ferm, ceea ce s-ar fi cuvenit să facă la ultima lor întîlnire – să refuze, adică, să intre în vorbă cu ea. Oricum, era evident că fata se refugia totdeauna în acelaşi loc. Era încredinţat că n-avea cum s-o întîlnească dacă se ţinea departe de locul cu pricina.

Drept urmare, cu mult înainte de a ajunge acolo, o luă spre nord, urcînd panta mai largă a terenului, care-l purtă printr-o pădure întinsă de frasini îmbrăcaţi în iederă. Copacii erau uriaşi, dintre cei mai înalţi reprezentanţi ai speciei lor din întreaga Anglie, ocrotind, în despicătura crengilor gigantice, smocuri de ferigi cu aspect exotic. Datorită dimensiunilor acestor frasini se hotărîse domnul cu gînduri uzurpatoare, amintit ceva mai înainte, să-şi aşeze arboretul pe Undercliff; pe Charles îl făcură să se simtă de-a dreptul pitic, o senzaţie plăcută, care-l însoţi neîncetat în vreme ce-şi croia drum printre ei către pereţii aproape verticali de cretă ce se zăreau deasupra, la capătul pantei. Începu să se simtă ceva mai binedispus, îndeosebi cînd dădu cu ochii de primele bucăţi de cremene, ce străpungeau victorioase covorul de rodul-pămîntului şi pătrunjelul-cîinelui de deasupra. Cît ai bate din palme, ridică de pe jos o cochilie de *Echinocorys scutata*. Era tare mîncată

de vreme... nu mai rămăsese decît o urmă tocită din cele cinci mănunchiuri de şănţuleţe crestate care împodobesc cochilia întreagă. Era totuşi ceva, şi, astfel îmbărbătat, Charles îşi începu căutarea, cu veşnicele-i aplecări şi ghemuieli.

Tot scormonind astfel, urcă treptat pînă la poalele pereţilor de stîncă, unde se găseau cele mai groase straturi de bucăţi de cremene căzute de sus, iar cochiliile fosile erau probabil mai puţin măcinate şi lustruite de trecerea timpului. Rămase la acel nivel, îndreptîndu-se spre vest. Pe alocuri iedera era aproape de nepătruns, cuprinzînd de-a valma în îmbrăţişarea ei dezlănţuită peretele de stîncă şi copacii din preajmă, coborînd în uriaşe perdele zdrenţuite, ce atîrnau deasupra capului lui Charles. Într-un loc, trebui să se opintească din greu ca să-şi facă loc printr-un soi de tunel verde de iederă; la celălalt capăt se afla un luminiş, presărat cu bucăţi de cremene căzute nu demult. Era genul de loc unde avea cei mai mulţi sorţi de a da peste teste; astfel că Charles se apucă să răscolească, metodic, fiecare palmă de pămînt a terenului, împrejmuit din toate părţile de tufişuri dese de mărăcini. Vreme de vreo zece minute, îşi văzu de treabă netulburat, în tăcerea întreruptă numai de mugetul unui viţel ce păştea pe undeva, pe vreo cîmpie îndepărtată aflată mai sus, înspre uscat, de bătăile din aripi şi uguitul guguştiucilor şi de foşnetul abia desluşit al mării domoale, urcînd de departe pînă la el, printre copacii de mai jos. Apoi auzi deodată un zgomot ca acela făcut de o piatră în cădere. Se uită în jur, însă nu văzu nimic deosebit, ceea ce-l făcu să-şi spună că fusese într-adevăr vorba de o bucată de cremene desprinsă din peretele de cretă de deasupra lui. Îşi continuă căutările încă vreo cîteva minute; cînd, dintr-odată, printr-una din acele intuiţii inexplicabile – o ultimă rămăşiţă, poate, a unei înzestrări misterioase pe care am stăpînit-o odinioară, în paleolitic –, îşi

dădu seama că nu era singur. Se uită fulgerător în jur.

Se afla mai sus de el, în locul unde se sfîrşea tunelul de iederă, la vreo patruzeci de metri mai departe. Nu ştia de cînd era acolo; îşi aminti apoi de zgomotul pe care-l auzise cu două minute mai devreme. O clipă, aproape că-l cuprinse spaima; ivirea ei, atît de tăcută, părea stranie. Nu purta, ca el, bocanci cu ţinte, însă chiar şi aşa, probabil că înaintase cu mare grijă. Ca să-l ia prin surprindere; carevasăzică, îl urmărise cu tot dinadinsul.

— Domnişoară Woodruff! zise, în timp ce-şi scotea pălăria. Cum de-aţi ajuns aici?

— V-am văzut trecînd.

Făcu cîţiva paşi pe grohotiş, apropiindu-se ceva mai mult de ea. Îşi ţinea şi de astă dată boneta în mînă. Observă că părul îi era răvăşit, de parcă ar fi stat pînă atunci în bătaia vîntului, doar că vîntul nu mai bătea de mult. Avea din pricina asta un aer oarecum rătăcit, sporit de fixitatea privirii cu care-l aţintea. Se întrebă cum de-i putuse trece prin cap că nu era într-adevăr puţin smintită.

— Ai să-mi... comunici ceva?

Iarăşi căutătura aceea fixă, care de data asta nu trecea însă prin el, ci îl ţintuia stăruitor, de acolo, de sus. Sarah avea unul din acele chipuri feminine aparte, a căror putere de atracţie e foarte schimbătoare, rod al unei subtile alchimii în care se îmbină în chip misterios perspectiva, lumina şi starea de spirit. Avea parte în clipele acelea de o impresionantă punere în scenă, ajutată fiind de cîteva raze piezişe trimise de soarele vlăguit, care izbutiseră să se strecoare printr-o ruptură măruntă ivită în ţesătura norilor, tablou deseori întîlnit în Anglia, în după-amiezile tîrzii. Îi luminau chipul, silueta ce se înălţa dreaptă, pe fundalul mării de verdeaţă gata să înghită totul în jur; şi deodată, chipul ei deveni neasemuit de frumos, frumos cu adevărat, tulburător de grav, şi în acelaşi timp scăldat în lumină – o lumină nu numai exterioară,

ci, deopotrivă, una lăuntrică. Lui Charles îi trecu prin minte gîndul că era leită chipului sub care un ţăran de lîngă Gavarnie, din Pirinei, susţinea că i se arătase Fecioara Maria, stînd în picioare pe un morman de pietriş din marginea drumului pe care trecea el. Îl duseseră să vadă locul cu pricina; i se păruse cu totul oarecare. Dar dacă în faţa lui s-ar fi ivit o făptură aidoma acesteia!...

Pînă una-alta, era evident că făptura din faţa lui avea o misiune mai banală. Scotoci în buzunarele hainei şi îi întinse – cîte una în fiecare mînă – două cochilii de *Micraster*, minunat păstrate. Urcă spre ea, pînă ce ajunse destul de aproape ca să le vadă mai bine. Îşi înălţă apoi, uimit, privirea către faţa ei fără urmă de zîmbet. Apoi se dumeri – vorbise puţin despre paleontologie, despre importanţa aricilor-de-mare, la doamna Poulteney, în timpul vizitei din dimineaţa aceea... Se uită iar la cele două obiecte mititele din mîinile ei.

— Nu le luaţi?

Nu purta mănuşi, şi degetele li se atinseră. Cercetă cele două teste; gîndul îi rămăsese însă la atingerea degetelor ei reci.

— Îţi sînt peste măsură de recunoscător. Amîndouă sînt într-o stare excelentă.

— Sînt ceea ce căutaţi?

— Desigur.

— Au trăit odinioară în mare?

Ezită o clipă, apoi îi arătă cu degetul trăsăturile celei păstrate cel mai bine dintre cele două cochilii: gura, orificiile pentru picioare, anusul. Pe măsură ce vorbea, ascultat fiind cu un interes plin de gravitate, nemulţumirea pe care i-o stîrnise pînă atunci purtarea fetei se risipi. E drept că avea o înfăţişare ciudată, mintea însă – aşa cum arătară cele cîteva întrebări pe care i le puse lui Charles – nu-i era cîtuşi de puţin zdruncinată. Într-un tîrziu, vîrî grijuliu cele două teste în buzunar.

— Ai fost foarte amabilă că ai stat să le cauţi.

— Nu aveam altceva mai bun de făcut.

— Eu mă pregăteam să mă întorc. Îmi îngădui să te conduc pînă la cărarea pe care ai venit?

Ea însă nu se clintea din loc.

— Voiam, în plus, să vă mulţumesc, domnule Smithson... pentru că v-aţi oferit să mă ajutaţi.

— Întrucît ai refuzat, îţi rămîn cu atît mai îndatorat.

Urmară cîteva clipe de tăcere. Trecînd pe lîngă ea, Charles urcă cei cîţiva paşi pînă la tunel şi despărţi în două cu bastonul perdeaua de iederă, ca Sarah să se poată întoarce pe unde venise. Ea rămăsese însă tot acolo, nemişcată, continuînd să privească în jos, spre luminiş.

— N-ar fi trebuit să vă urmăresc.

Ar fi vrut să-i vadă faţa, însă n-avea cum.

— Cred c-ar fi mai bine să plec.

Ea nu răspunse, astfel că Charles se întoarse cu faţa la tunelul de iederă, gata de plecare. Nu-şi putu însă înfrîna ispita de a-i arunca o ultimă privire. Se uita la el peste umăr, ca şi cum trupul s-ar fi răzvrătit împotriva dorinţelor chipului, întorcînd spatele unei atari neruşinări; căci, deşi în privirea-i se mai desluşeau urme ale vechiului reproş azvîrlit întregii omeniri, în intensitatea ei se citea acum mai ales o rugăminte imploratoare. Ochii îi erau chinuiţi... şi, la rîndu-le, chinuitori; se săvîrşise acolo o crimă strigătoare la cer – spuneau ei –, o făptură, toată numai din slăbiciune alcătuită, fusese pîngărită în chip mîrşav. Nu-l acuzau pe Charles de crima aceasta, ci de faptul că nu vedea că ea se petrecuse. Urmă o clipă nesfîrşită, în care rămaseră cu privirile înlănţuite; apoi Sarah spuse, cu ochii în pămînt, cu obrajii ca para:

— N-am cui să cer ajutor.

— Credeam că am fost destul de limpede cînd am spus că doamna Tranter...

— Are o inimă de aur. Dar nu de bunătate am eu nevoie.

Se aşternu tăcerea. Charles rămăsese nemişcat, cu bastonul între valurile de iederă.

— Am auzit că preotul e un om cu multă judecată.

— El m-a prezentat doamnei Poulteney.

Charles stătea lîngă tunelul de iederă, ca în faţa unei uşi. Îi ocoli privirea căutînd cu disperare o replică menită să pună capăt acestei scene.

— Dacă-mi dai voie să vorbesc în numele dumitale cu doamna Tranter, cu dragă inimă am să... dar ar fi cît se poate de nepotrivit ca eu să...

— Să continuaţi să vă interesaţi de soarta mea.

— Da, asta am vrut să spun.

Drept răspuns, ea îşi întoarse privirea; o dojenise. Charles lăsă încet-încet viţele prelungi ale iederei să cadă la loc.

— Te-ai mai gîndit cumva la sugestia mea... de a pleca din Lyme?

— Dacă m-aş duce la Londra, ştiu ce s-ar alege de mine.

Charles se crispă pe dinăuntru.

— Aş deveni ceea ce ajung în marile oraşe atîtea şi atîtea femei care şi-au pierdut onoarea.

Deodată, se întoarse întreagă spre el. Roşeaţa din obraji îi spori.

— Aş deveni ceea ce unii de aici, din Lyme, îmi spun că sînt deja.

Bine, dar era scandalos, toate astea erau din cale-afară de necuviincioase. Bîigui:

— Stimată domnişoară Woodruff...

Obrajii lui erau acum la fel de roşii.

— Sînt slabă, ştiu prea bine. (Adăugă amar:) Am păcătuit.

Şi acum, dezvăluirea asta neaşteptată, făcută unui străin, şi încă în împrejurări ca acestea... bunăvoinţa cu care începuse s-o privească drept răsplată pentru atenţia cu care îi ascultase mica prelegere despre fosilele de arici-de-mare se topi ca prin farmec. Simţea însă în buzunare greutatea celor două cochilii; fata asta avea totuşi asupra lui o anume putere; şi pe urmă, un eu tainic al său, un Charles care nu voia să iasă la lumină, se simţea

într-un fel măgulit, ca un duhovnic căruia i se cere sfatul într-un impas sufletesc.

Îşi coborî privirea spre vîrful de fier al bastonului pe care-l ţinea în mînă.

— Teama aceasta te face să nu pleci din Lyme?

— În parte.

— Lucrul acela pe care mi l-ai spus zilele trecute, la plecare... Mai are cineva cunoştinţă de el?

— Dacă ar şti, n-ar fi scăpat prilejul să mi-o spună.

Se aşternu o tăcere mai lungă. În relaţiile dintre oameni se ivesc uneori nişte momente asemenea unor modulaţii, în care o situaţie pînă atunci obiectivă, pe care mintea şi-o înfăţişează în termeni pe jumătate literari şi pe care ne mulţumim s-o încadrăm într-o categorie generală oarecare (bărbat cu probleme provocate de alcoolism, femeie cu un trecut nefericit şi-aşa mai departe), devine subiectivă; devine unică; devine dintr-odată, prin intermediul empatiei, o situaţie împărtăşită mai curînd decît constatată. O astfel de metamorfoză avu loc şi în mintea lui Charles, în timp ce o privea pe păcătoasa din faţa lui, care stătea cu capul plecat. Asemenea celor mai mulţi dintre noi cînd se trezesc în faţa unor atari momente (e oare cineva care să nu fi fost în viaţa lui asaltat de îmbrăţişările unui beţiv?), Charles încercă să găsească o cale grabnică, dar diplomatică, de revenire la statu-quo.

— Îmi pare rău pentru dumneata. Mărturisesc însă că nu pricep ce te face să... ca să zic aşa... să-mi încredinţezi mie tainele dumitale.

Fata începu deodată să vorbească, ca şi cum se aşteptase la această întrebare; parcă repeta un monolog, o litanie învăţată pe dinafară.

— Pentru că aţi călătorit atîta. Pentru că aveţi o educaţie aleasă. Pentru că sînteţi un gentleman. Pentru că... pentru că, nu ştiu, trăiesc printre oameni despre care lumea îmi spune că sînt buni,

evlavioşi, cu suflete creştineşti. Iar mie mi se par mai cruzi decît păgînii cei mai sălbatici, mai proşti decît cele mai nătîngi animale. Nu-mi vine să cred că ăsta e adevărul. Că viaţa e lipsită de înţelegere şi compasiune. Că nu se află suflete îndeajuns de generoase ca să înţeleagă suferinţele prin care am trecut şi cauza suferinţei mele de acum... şi că, oricîte păcate aş fi săvîrşit, nu e drept să sufăr atîta.

Amuţi deodată. Luat pe nepregătite de această zugrăvire închegată a simţămintelor ei, dovadă a unei inteligenţe ce lăsa în urmă convenţiile, a cărei existenţă o bănuia de mai demult, dar căreia nu fusese pînă atunci silit să-i ţină piept, Charles nu rosti nici un cuvînt. Fata se întoarse cu spatele şi continuă, cu glas mai domolit:

— Nu sînt fericită decît cînd dorm. Cînd mă trezesc, reîncepe coşmarul. Mă simt aruncată pe o insulă pustie, întemniţată, osîndită – şi nimeni nu-mi spune pentru ce fărădelege.

Charles rămăsese cu ochii pironiţi la spinarea ei, înspăimîntat, asemenea unui om gata să fie înghiţit de o avalanşă; dădu să fugă, dar picioarele nu-l ascultau; se căzni să spună ceva, însă îi era cu neputinţă.

Îşi năpusti deodată privirea în ochii lui.

— De ce a trebuit să mă nasc aşa? De ce nu m-am născut în locul domnişoarei Freeman?

N-apucă însă să termine de rostit acest nume, că se şi răsuci cu spatele la Charles, dîndu-şi seama că mersese prea departe cu îndrăzneala.

— Era mai bine să nu fi pus întrebarea asta.

— N-am vrut să...

— Invidia e de înţeles în situaţia...

— Nu invidie, ci neputinţă de a înţelege.

— E mai presus de puterile mele – de puterile unor oameni cu mult mai înţelepţi decît mine – să te ajut în această privinţă.

— Nu cred... nu *vreau* să cred aşa ceva.

Lui Charles i se mai întîmplase să fie contrazis în glumă de femei – adeseori chiar de Ernestina –,

însă întotdeauna numai într-o atmosferă stăpînită de veselie. O femeie nu contrazicea părerea unui bărbat atunci cînd acesta vorbea serios – sau, dacă totuşi o făcea, îşi măsura cu atenţie cuvintele. S-ar fi zis însă că Sarah aproape că presupunea existenţa unei egalităţi intelectuale între ei, şi tocmai într-o împrejurare în care s-ar fi cuvenit să fie cît se poate de respectuoasă, dacă voia să-şi atingă scopul. Se simţea insultat, se simţea... nici el nu ştia cum. Deznodămîntul logic, dictat de sentimentele care-l încercau, ar fi trebuit să fie o rece şi decisă ridicare de pălărie, după care să se fi îndepărtat, păşind demn în bocancii lui cu ţinte. El însă nu se mişca din loc, de parcă prinsese rădăcini. Pesemne că avea o idee prea bătută în cuie despre înfăţişarea unei sirene şi a decorului în care îşi făcea apariţia – cosiţe lungi, o feciorelnică goliciune de alabastru, bine cunoscuta coadă de peşte şi, veşnic lîngă ea, un Odiseu prezentabil, cu un chip pe gustul celor mai selecte cluburi londoneze. Nu era nici urmă de coloane dorice pe Undercliff, şi totuşi în faţa lui Charles se afla o Calypso.

Murmură:

— V-am jignit...

— Nu ştiu ce să cred, domnişoară Woodruff. Nu ştiu ce altceva aştepţi de la mine în afara acelor lucruri pe care m-am oferit deja să încerc să le duc la îndeplinire pentru dumneata. Sînt convins însă că-ţi dai seama că o mai mare apropiere între noi... oricît de nevinovată în intenţie... e cu desăvîrşire imposibilă, dată fiind situaţia mea actuală.

Se aşternu tăcerea: o ciocănitoare hohoti într-un vîrf nevăzut de copac, privindu-i zeflemitoare de sus pe cei doi bipezi nemişcaţi de dedesubt.

— Oare m-aş fi... repezit astfel, agăţîndu-mă de îndurarea dumneavoastră, dacă n-aş fi fost disperată?

— Nu-ţi pun la îndoială disperarea. Recunoaşte însă măcar imposibilitatea de a da curs cererii

dumitale. (Adăugă:) A cărei natură exactă încă nu o cunosc.

— Aş dori să vă povestesc ce s-a întîmplat acum optsprezece luni.

Tăcere. Îl privi ca să-i vadă reacţia. Charles se crispă din nou. Lanţurile nevăzute se prăbuşiră, şi latura lui convenţională ieşi biruitoare. Se îndreptă cu demnitate, întruchipare vie a uluielii bănuitoare, încremenind într-o dezaprobare băţoasă; şi totuşi era în ochii lui ceva, o vietate necunoscută care scormonea neliniştită în ochii fetei... în căutarea unei explicaţii, a unui motiv... i se păru că Sarah se pregătea să continue, şi fu cît pe-aci să se întoarcă spre tunelul de iederă şi să plece fără nici un cuvînt. Dar, ca şi cum îi ghicise intenţia, cu o repeziciune care-i reteză orice reacţie, ea făcu un gest cu totul şi cu totul neaşteptat. Căzu în genunchi.

Charles era îngrozit; îşi imagină ce-ar crede cineva care ar fi urmărit într-ascuns scena asta. Făcu un pas înapoi, vrînd parcă să iasă din bătaia acestei priviri nevăzute. Ciudat, fata părea calmă. Nu era îngenuncherea unei isterice. Doar ochii îşi sporiseră intensitatea privirii: ochi pentru care nu exista soare, scăldaţi într-o veşnică lumină de lună.

— Domnişoară Woodruff!

— Vă implor. Nu mi-am pierdut încă minţile. Dar dacă nu voi fi ajutată, aşa se va-ntîmpla.

— Stăpîneşte-te. Dacă am fi văzuţi...

— Sînteţi ultima mea speranţă. Nu sînteţi crud, ştiu că nu sînteţi crud.

Se uită lung la ea, apoi aruncă o privire disperată în jur; înaintă pînă la Sarah şi-o sili să se ridice, conducînd-o, cu o mînă ţeapănă aşezată sub cotul ei, pînă sub frunzişul de iederă. Stătea în picioare dinaintea lui, cu faţa în mîini; şi, sfîşiat dintr-odată de iuţeala cumplită cu care inima ia cu asalt mintea omenească, Charles trebui să se lupte cu el însuşi ca să n-o atingă.

— Nu vreau să par nepăsător la necazurile dumitale. Dar trebuie să înţelegi că n-am... n-am încotro.

Sarah începu să vorbească iute, cu glas scăzut.

— Nu vă cer decît să acceptaţi să ne mai întîlnim o dată. Voi veni aici în fiecare după-amiază. N-o să ne vadă nimeni.

Încercă să protesteze, dar nu era chip s-o oprească.

— Sînteţi bun, înţelegeţi lucruri care depăşesc înţelegerea tuturor celor din Lyme. Lăsaţi-mă să isprăvesc. Acum două zile aproape că mă cuprinsese nebunia. Simţeam că trebuie să vă văd, să vă vorbesc. Ştiu unde staţi. Aş fi venit acolo, să întreb de dumneavoastră, dacă... dacă bruma de raţiune rămasă nu m-ar fi oprit, slavă Domnului, în faţa uşii.

— Bine, dar asta e de neiertat. Dacă nu mă-nşel, acum mă ameninţi cu un scandal.

Sarah scutură cu tărie din cap.

— Aş prefera să mor decît să credeţi aşa ceva despre mine. Numai că... nu ştiu cum să spun, deznădejdea mă împinge să mă gîndesc la asemenea lucruri înspăimîntătoare, care mă fac să mă îngrozesc de mine însămi. Nu ştiu în ce parte să mă-ndrept, ce să fac, n-am pe nimeni care să... vă rog... chiar nu înţelegeţi?

Singurul gînd al lui Charles era să scape din încurcătura înfiorătoare în care se trezise prins: să scape de privirea ochilor acelora neiertător de sinceri, de ochii aceia care o dezvăluiau întreagă în faţa lui.

— Trebuie să plec. Sînt aşteptat în Broad Street.

— Dar o să mai veniţi?

— Nu pot să...

— Vin aici în fiecare luni, miercuri şi vineri. Cînd nu mi se încredinţează alte treburi.

— Ceea ce propui este... stărui ca doamna Tranter să...

— N-aş putea spune adevărul în faţa doamnei Tranter.

— Atunci nu poate fi ceva ce se cuvine să fie auzit de un străin, şi încă unul aparţinînd sexului opus.

— Un străin... mai ales unul de sex opus... e adesea cel mai puţin părtinitor în judecată.

— Neîndoios că mi-ar plăcea să pot atribui purtării dumitale o interpretare cît mai puţin aspră. Mă văd însă silit să repet că sînt uimit că dumneata doreşti să...

Sarah continua însă să-l privească, şi Charles amuţi, lăsîndu-şi fraza neterminată. După cum probabil aţi remarcat, Charles avea mai multe feluri de a vorbi. Era, întîi, felul în care tăifăsuia dimineaţa cu Sam, apoi flecăreala voioasă din timpul prînzurilor cu Ernestina, şi iată-l acum în rolul Bunei – Cuviinţe Alarmate... aproape c-ai fi zis că în el sălăşluiau trei oameni diferiţi; şi se vor mai arăta şi alte chipuri ale lui înainte de a ne isprăvi povestirea. Putem explica asta cu ajutorul biologiei, prin sintagma lui Darwin *coloraţie criptică*, adică supravieţuire prin ştiinţa de a deveni una cu mediul înconjurător – de a te ascunde înăuntrul credinţelor, acceptate fără crîcnire, ale vremii sau ale castei sociale de care aparţii. Mai putem da şi o explicaţie sociologică acestei refugieri sub pavăza convenţiilor. Cînd eşti silit să patinezi mereu pe o întinsă pojghiţă de gheaţă – de sub care te pîndesc atotprezenta opresiune economică, spaima de sexualitate, invazia ştiinţelor mecaniciste –, puterea de a închide ochii în faţa absurdei tale scorţoşenii e esenţială. Foarte puţini victorieni se apucau să pună la îndoială virtuţile coloraţiei criptice; în privirea lui Sarah era însă ceva care se îndoia amarnic de ele. Deşi directă, era o privire timidă; cu toate astea, în adîncurile ei se citea o expresie cum nu se poate mai modernă: „Hai, Charles, lasă prefăcătoria, spune tot“. Era o privire care-l

descumpăni pe cel căruia îi era adresată. Ernestina şi cele de-o seamă cu ea se purtau veşnic de parcă ar fi fost înveşmîntate în sticlă: păreau nespus de fragile, chiar şi cînd aruncau cu cărţi de poezie. Te îndemnau parcă să-ţi îndeşi mai bine masca pe chip, să păstrezi o distanţă lipsită de riscuri; în vreme ce fata asta, îndărătul aerului ei modest, nu îngăduia nimic din toate astea. Era acum rîndul lui Charles să-şi lase ochii în jos.

— Nu vă cer decît o oră din timpul dumneavoastră.

Îi veni în minte un al doilea motiv de a-i accepta rugămintea, în afara recunoştinţei la care îl obligau cele două cochilii pe care i le dăruise; într-o oră n-aveau să fie descoperiţi.

— Dacă totuşi, deşi întru totul împotriva voinţei mele...

Îi ghici gîndul şi-l întrerupse cu glas scăzut:

— Mi-aţi face un asemenea serviciu, încît aş fi gata să urmez orice sfat veţi voi să-mi daţi.

— Fireşte că nu trebuie să mai riscăm să...

Se folosi iar de mica pauză pe care o făcuse Charles, aflat în căutarea unei formulări care să-i îmbrace gîndul în scorţoşenia cuvenită.

— Am înţeles asta. Am înţeles şi că aveţi obligaţii cărora sînteţi nevoit să le acordaţi mult mai multă atenţie.

Soarele îşi stinsese razele după vîlvătaia fugară de mai înainte. Se apropia răcoarea înserării. Parcă mergea pe un drum, care lui i se păruse că-l poartă peste un şes – şi drumul se preface dintr-odată într-o margine de abis. Simţi limpede săgeata acestei revelaţii, în timp ce privea creştetul plecat al fetei. Nu-şi putea da seama ce anume îl ademenise pînă aici, ce oare se încurcase în mintea lui atunci cînd se uitase pe hartă, simţea doar că se rătăcise şi, totodată, că fusese ademenit. Şi cu toate astea, adineauri îşi luase pe cap încă o ispravă nebunească.

Sarah spuse:

— Nu găsesc cuvinte potrivite ca să vă mulţumesc. Voi fi aici în zilele pe care le-am pomenit.

Apoi adăugă, ca şi cum luminişul ar fi fost salonaşul ei pentru oaspeţi:

— Nu vreau să vă mai reţin.

Charles se înclină, zăbovi, şovăielnic, încă o clipă, îi mai aruncă o privire nehotărîtă şi, în cele din urmă, se întoarse să plece. Peste cîteva secunde se lupta deja cu o a doua perdea de iederă, ca mai apoi să coboare panta, cu pas cam tremurat, aducînd mai curînd cu un căprior speriat decît cu un gentleman englez care a bătut lumea în lung şi-n lat.

Ajunse la cărarea principală care străbătea desişurile de pe Undercliff şi porni cu paşi repezi spre Lyme. Se auzi ţipătul timpuriu al unei bufniţe; lui Charles după-amiaza îi părea însă cu totul lipsită de înţelepciune. Ar fi trebuit să se arate mai ferm, ar fi trebuit să fi plecat mai devreme, să-i fi dat înapoi testele, să-i fi sugerat – ba nu, să-i fi poruncit – alte soluţii ca leac pentru deznădejdea ei. Se simţea tras pe sfoară, aproape că-i venea să se oprească s-o aştepte. Picioarele îl purtau însă mai departe cu şi mai mare repeziciune.

Îşi dădea seama că era pe cale să pătrundă pe un tărîm oprit, mai bine zis că tărîmul acesta interzis era gata să-l înhaţe între marginile lui. Cu cît se îndepărta de ea în timp şi spaţiu, cu atît îi devenea mai limpede nesăbuinţa purtării lui. Parcă orbise dintr-odată atunci cînd ea îi apăruse dinainte: nu reuşise s-o vadă aşa cum era, o femeie vădit din cale-afară de periculoasă – nu cu bună ştiinţă, ci pradă zbuciumului pricinuit de o vie neîmplinire sufletească şi, fără îndoială, de înverşunarea împotriva rînduielii sociale.

De astă dată însă nici măcar nu se mai întrebă dacă să-i spună sau nu Ernestinei; ştia că n-o va face. Se simţea ruşinat, de parcă, fără să-şi prevină

logodnica, ar fi sărit uşurel de pe Cobb într-un vapor care avea să-l ducă în China.

Nouăsprezece

Întrucît din fiecare specie se nasc mult mai mulţi indivizi decît numărul celor care pot supravieţui şi, în consecinţă, apare adesea lupta pentru existenţă, rezultă că orice creatură care se deosebeşte oricît de puţin într-un mod avantajos pentru ea, va avea, în cadrul unor condiţii de viaţă complexe şi uneori schimbătoare, şanse mai mari de a supravieţui, fiind astfel *selectată pe cale naturală.*

DARWIN, *Originea speciilor* (1859)

În realitate, nefericitul pasager al vasului imaginar cu destinaţia China trebui în seara aceea să facă pe gazda unei întîlniri-surpriză pusă la cale de Ernestina şi de el în beneficiul mătuşii Tranter. Cele două doamne urmau să vină să cineze în sufrageria pe care o ocupa Charles la White Lion. Li se pregăti un ospăţ cu homari, trufandale care ţi se topeau în gură, nu alta, întregit de un somon fiert, abia pescuit; pivniţele hanului fură întoarse cu susul în jos, iar cei doi îl bătură la cap pe doctorul cu care ne-am întîlnit în treacăt în casa doamnei Poulteney să vină să refacă echilibrul numeric între reprezentanţii celor două sexe.

Una dintre cele mai pitoreşti figuri din Lyme, doctorul era socotit de toată lumea o pradă grozavă pentru amatoarele de măritiş, întocmai cum fusese somonul din care se înfruptă el în seara aceea, pentru amatorii de pescuit. Ernestina îşi necăjea, fără cruţare, mătuşa cu nesfîrşite glume pe seama lui, acuzînd-o pe amintita doamnă, adevărată întrupare a blîndeţii, că îi arată o cruzime nemiloasă unui biet om însingurat care suspină după mîna ei. Cum însă această figură nimbată de tragism se împăca de minune cu sărmana-i singurătate de vreo şaizeci de ani şi mai bine, avem destule motive să punem la îndoială

realitatea acestor suspine şi, nu mai puţin, a cruzimii nemiloase puse în seama mătuşii Tranter.

Doctorul Grogan era, de fapt, un holtei bătrîn la fel de înrăit pe cît era de convinsă mătuşa Tranter de virtuţile traiului de fată bătrînă. Irlandez fiind, stăpînea din plin ştiinţa aceea – care, în chip ciudat, te duce cu gîndul la eunuci – a neamului său de a se învîrti printre femei, aruncînd în stînga şi-n dreapta ocheade şi complimente, fără a-şi lăsa nici o clipă inima prinsă în laţ. Micuţ şi uscăţiv ca o pasăre de pradă, cu o limbă ascuţită, ba uneori aproape otrăvită, dar lesne domolită cînd se afla într-o tovărăşie pe gustul lui, doctorul Grogan turna un strop bine-venit de picanterie peste societatea din Lyme; atunci cînd te aflai în preajma lui, simţeai că e veşnic la pîndă, gata parcă să se repeadă la orice nerozie auzită – cu toate astea, dacă îi erai pe plac, îşi îmblînzea atacurile cu un umor tonic şi cu omenia cuiva care a trecut prin multe în viaţă şi a învăţat, în felul său, să-i lase şi pe ceilalţi să trăiască. În jurul său plutea şi un anume mister cam neguros; se născuse în credinţa catolică şi deci, în termenii vremii noastre, era oarecum asemenea cuiva care a fost, în anii ’30, comunist – intrat între timp în rîndul lumii, însă păstrînd încă semnul atingerii pîrjolitoare a necuratului. Desigur, acum doctorul era (ca şi Disraeli) un membru respectabil al bisericii anglicane – cum altfel l-ar fi îngăduit oare doamna Poulteney în preajma ei? Da, fără doar şi poate că aşa stăteau lucrurile, doar (spre deosebire de Disraeli) mergea cu sfinţenie la liturghia de dimineaţă duminică de duminică. Că un om putea fi atît de nepăsător la religie, încît ar fi fost gata să meargă şi la moschee sau la sinagogă dacă acela ar fi fost cel mai însemnat lăcaş de închinăciune de prin partea locului, era o păcăleală a cărei perfidie întrecea imaginaţia celor din Lyme. Şi pe urmă, era un doctor foarte bun, care cunoştea temeinic cea mai importantă ramură a medicinei: firea

pacienţilor. Pe cei care îşi doreau într-ascuns să fie ţinuţi din scurt îi lua din scurt; la fel de bine se pricepea şi să-şi piseze pacienţii cu sfaturile, să-i răsfeţe ori să închidă ochii, după cum era nevoie.

Nu se afla în tot oraşul un mai mare amator de bucate şi vinuri alese; şi, întrucît praznicul oferit de Charles şi de bucătăria hotelului îi mersese la inimă, doctorul preluă tacit rolul de gazdă de la mai tînăru-i comesean. Studiase la Heidelberg şi practicase medicina la Londra; cunoştea de aceea lumea, cu toate smintelile ei, aşa cum numai un irlandez inteligent are putinţa s-o facă; adică, atunci cînd cunoştinţele sau memoria nu-l mai ajutau, imaginaţia lui era mereu gata să umple golurile. Nimeni nu dădea crezare istoriilor sale, fără ca din pricina asta să-şi astîmpere cîtuşi de puţin pofta de a le auzi. Mătuşa Tranter le cunoştea probabil la fel de bine ca oricare alt concetăţean al ei, dat fiind că doctorul şi cu ea erau prieteni vechi, şi nu se poate să-i fi scăpat nepotrivirile izbitoare dintre versiunile succesive ale istorioarelor lui; cu toate acestea, ea făcea cel mai mare haz dintre toţi – rîzînd uneori atît de tare că mă înfior cînd mă gîndesc ce s-ar fi petrecut dacă s-ar fi întîmplat ca hohotele ei necumpătate să ajungă la urechea stîlpului comunităţii care veghea în casa de pe deal.

Era o seară pe care, în împrejurări obişnuite, Charles ar fi savurat-o din plin, nu în ultimul rînd datorită micilor libertăţi de limbaj şi de detaliu cu care doctorul îşi presăra poveştile, mai cu seamă după ce din somonul dolofan nu mai rămăseseră decît oscioarele, şi cei doi domni trecuseră la degustarea unei carafe de porto. Erau nişte glume nu tocmai la locul lor în societatea pe care fusese Ernestina învăţată să pună preţ; observă că, în cîteva rînduri, fata fusese uşor şocată; nu însă şi mătuşa Tranter. Se simţi cuprins de nostalgie după cultura mai neîngrădită din vremea tinereţii celor doi oaspeţi ai săi mai în vîrstă, în care aceştia se

cufundau şi acuma, după atîta amar de ani, cu nespusă plăcere. Urmărind ochişorii poznaşi ai doctorului şi hazul sănătos al mătuşii Tranter, îl străbătu – urmare firească a sentimentului încercat înainte – un val de îngreţoşare faţă de timpul în care trăia, cu înăbuşitoarea-i bună-cuviinţă şi cultul pe care-l închina maşinii, nu numai celei folosite în transporturi şi producţie, ci şi maşinăriei mult mai ameninţătoare care începuse să strivească viaţa din oameni.

S-ar părea că această obiectivitate demnă de laudă nu avea prea multe în comun cu propria-i comportare din după-amiaza acelei zile. Deşi Charles nu-şi formulă gîndul în termeni chiar atît de direcţi, nu înseamnă că era întru totul orb la inconsecvenţa de care dădea dovadă. Trecînd cu gîndul la alt subiect, îşi spuse că o luase mult prea în serios pe domnişoara Woodruff – se lăsase clătinat de povestea ei pînă la împleticire, ca să zicem aşa, în loc s-o fi întîmpinat cu picioarele bine înfipte în pămînt. Îşi spori atenţiile faţă de Ernestina, ridicată nu de mult de pe patul de suferinţă, însă lipsită întru cîtva de obişnuita-i vioiciune din cauza urmărilor migrenei – ori, cine ştie, poate din cauza balivernelor aiuritoare pe care, ca un adevărat irlandez, le îndruga fără încetare doctorul Grogan. Totuşi, ca şi în timpul concertului, iarăşi îi răsări în minte, cu şi mai mare tărie, gîndul că fata avea în ea ceva găunos; îşi zise– jucîndu-se puţin cu cuvintele – că aerul ei de fată *cu minte* era alcătuit mai ales dintr-o drăgălăşenie *cuminte*. Oare dincolo de veşnicu-i aer de isteţime smerită nu avea în ea ceva de automat, ceva ce-o făcea să semene cu una din ingenioasele păpuşi mecanice din *Povestirile* lui Hoffmann?

Apoi îşi zise însă: e un copil între trei adulţi – şi-i strînse mîna pe sub masa de mahon. Era fermecătoare cînd se înroşea.

În cele din urmă, cei doi bărbaţi – Charles, înalt, semănînd vag cu răposatul prinţ consort, şi doctorul, mărunţel şi uscăţiv – le conduseră pe doamne acasă. Era zece şi jumătate, ora la care în Londra viaţa mondenă abia începea; aici însă oraşul era de mult cufundat în obişnuitu-i somn îndelungat. După ce uşa se închise în faţa chipurilor lor zîmbitoare, se treziră singurii trecători de pe Broad Street.

Doctorul îşi duse un deget la nas.

— Ei, domnul meu, acum ai nevoie de un grog fiert pe cinste, preparat de propria-mi mînă pricepută.

Charles se prefăcu, politicos, că se codeşte.

— N-ai ce-i face, nu te joci cu recomandările medicului. *Dulce est desipere*, zice poetul. Dulce e licoarea sorbită în locul potrivit.

Charles zîmbi.

— Dacă-mi promiţi că grogul va fi mai bun decît latina, vin cu dragă inimă.

Aşa se face că peste zece minute Charles se afla instalat confortabil în ceea ce doctorul Grogan numea „cabina" lui, un birou aflat la al doilea etaj, terminat în partea din faţă printr-o nişă cu fereastră boltită ce dădea spre micul golf dintre Cobb Gate şi Cobb; o încăpere – susţinea irlandezul – al cărei farmec sporea simţitor pe timp de vară datorită priveliştii nimfelor sosite aici să facă băi de mare. Ce situaţie mai frumoasă – în ambele sensuri ale cuvîntului – îşi putea dori un doctor, alta decît a lui, care trebuia să prescrie pacientelor sale un lucru ce oferea şi ochilor lui un spectacol atît de plăcut? Pe măsuţa din nişă se afla un elegant telescop gregorian. Grogan îşi trecu iute vîrful limbii peste buze, cu un aer ştrengăresc, şi-i făcu cu ochiul.

— Numai pentru studiul astronomiei, fireşte.

Charles se aplecă pe fereastră şi trase adînc în piept aerul sărat; ceva mai în dreapta sa, pe plajă, zări dreptunghiurile negre ale cabinelor de baie din care îşi făceau apariţia nimfele doctorului Grogan. În seara aceea însă din adîncurile nopţii nu răzbătea altă muzică decît susurul valurilor ce se izbeau pe pietriş, purtate de maree; şi de undeva, de mult mai departe, ţipetele răguşite ale pescăruşilor poposiţi peste noapte pe apa liniştită. Din spatele lui, dinspre camera luminată numai de o veioză, auzea clinchetele uşoare care însoţeau mişcările lui Grogan în timp ce prepara „leacul". Se simţea suspendat între două lumi, lumea caldă şi stăpînită de ordine dindărăt, şi misterul întunecat şi rece de afară. Cu toţii scriem poezii, atîta doar că poeţii le scriu cu vorbe.

Grogul era excelent, iar ţigara de foi care îl întregea, o plăcută surpriză; şi pe urmă, ei doi trăiau încă într-o lume în care oamenii cu inteligenţe diferite se împărtăşeau din acelaşi orizont de cunoaştere, din aceleaşi surse de informaţie; o lume în care regulile şi semnificaţiile care li se atribuiau erau cunoscute. Mai e vreun doctor, astăzi, care să-i cunoască pe clasici? Ce amator mai poate vorbi, în zilele noastre, pe înţelesul oamenilor de ştiinţă? Lumea celor doi era încă la adăpost de tirania specializării; iar pe Domniile Voastre v-aş ruga – împreună cu doctorul Grogan, după cum veţi vedea – să nu mai confundaţi progresul cu fericirea.

O vreme rămaseră tăcuţi, alunecînd încetişor, plini de uşurare, înapoi în lumea mai serioasă a bărbaţilor, pe care prezenţa doamnelor şi masa luată cu ele îi siliseră s-o părăsească. Charles se pomeni dornic să afle vederile politice ale doctorului şi, ca să pregătească terenul, îl întrebă ale cui să fie oare cele două busturi care se odihneau, neclintite şi albe, printre cărţile gazdei sale.

Doctorul zîmbi.

— *Quisque suos patimur manes*. Asta-i din Virgiliu şi înseamnă ceva de genul: „Ne făurim destinul prin felul în care ne alegem zeii“.

Charles îi întoarse zîmbetul.

— Parcă-ar fi Bentham, nu?

— Chiar aşa. Iar celălalt ciob de marmură e Voltaire.

— Deduc de aici că subscriem la principiile aceluiaşi partid.

Doctorul îl iscodi cu coada ochiului:

— Mai e vreun altul pentru un irlandez?

Charles recunoscu printr-un gest că nu, nu mai era; îi înfăţişă apoi motivul care-l făcuse pe el să devină liberal:

— Mi se pare că domnul Gladstone recunoaşte, măcar, că temeliile etice ale timpului nostru sînt măcinate de o putreziciune fundamentală.

— Doamne sfinte, sper că n-am în faţă un socialist, nu?

Charles izbucni în rîs:

— Încă nu.

— Să ştii, în epoca asta a aburului şi prafului în ochi, aş fi în stare să iert unui om orice – în afara religiei vitale.

— A, da, fireşte.

— Cînd eram tînăr, am fost adeptul lui Bentham[18]. Voltaire m-a făcut să las baltă biserica de la Roma, iar ăstălalt, pe conservatori. Dar toată vorbăria asta fără noimă de acuma despre extinderea privilegiilor... Nu-i de mine. Nu dau o ceapă degerată pe originea unui om. Un duce, dar ce zic eu, chiar şi un rege, poate să fie la fel de prost ca oricare altul. Îi mulţumesc însă mamei Natură că n-am să mai apuc următorii cincizeci de ani. Cînd un guvern începe să se teamă de gloată, e ca şi cum s-ar teme de el însuşi. (În ochi i se aprinse o luminiţă ghiduşă.) Ai auzit ce i-au zis compatrioţii mei cartistului venit la Dublin să-şi propovăduiască crezul? „Fraţilor“, strigă cartistul, „oare nu toţi oamenii sînt egali?“ „Zău, domnule

vorbitor, că bine zici“, îi strigă Paddy[19]; „doar că unii, mai ai dracu’, îs olecuţă mai egali!“

Charles surîse, însă doctorul ridică, ameninţător, un deget.

— Dumneata zîmbeşti, Smithson. Dar ascultă aici la mine– Paddy avea dreptate. N-a fost doar o vorbă de duh. Ăia „mai ai dracu’, olecuţă mai egali“ vor aduce sfîrşitul ţării ăsteia. Ţine minte ce-ţi spun.

— Dar cei doi zei care-ţi oblăduiesc căminul sînt oare chiar fără pată? Cine a propovăduit fericirea celor mulţi?

— Nu contest adevărul maximei, ci felul în care ne-am apucat s-o aplicăm. În tinereţea mea, lumea se descurca foarte bine şi fără ajutorul Făt-Frumosului de oţel, care ne-a civilizat (aşa numea doctorul calea ferată). Nu aduci fericirea în casele celor mulţi punîndu-i să alerge înainte de a şti să meargă.

Charles murmură o încuviinţare politicoasă. Subiectul ăsta delicat îl discutase şi cu unchiu-său, care era făcut dintr-un cu totul alt aluat politic, şi ajunseseră la aceeaşi concluzie. Mulţi dintre cei care luptaseră pentru adoptarea primelor Proiecte de Reformă de la 1830 erau împotriva celor propuse cu trei decenii mai tîrziu. Simţeau că în veacul lor se cuibăriseră oportunismul şi făţărnicia, care se întindeau ca un cancer, dînd naştere unei atmosfere ameninţătoare de pizmă şi răzvrătire. Poate că doctorul, născut în 1801, rămăsese, de fapt, să întrupeze peste timp o frîntură din umanitatea secolului de aur; pentru el, progresul era prea strîns legat de existenţa unei ordini în societate – ordine fiind ceea ce îi îngăduia să rămînă aşa cum era, credinţă care îl făcea să fie mai aproape, în fapt, de criptoliberalul Burke decît de criptofascistul Bentham. Reprezentanţii generaţiei lui nu s-au înşelat însă întru totul în temerile pe care le nutreau pentru soarta noii Britanii şi a oamenilor de stat care s-au ridicat în

lunga perioadă de înflorire economică de după 1850. Numeroşi tineri, unii necunoscuţi, aşa cum era Charles, alţii celebri, precum Matthew Arnold, erau de acord cu ei. Oare Disraeli, presupus a se fi convertit la creştinism, n-a fost mai tîrziu auzit murmurînd, pe patul de moarte, rugăciunile pentru morţi în ebraică? Iar Gladstone, n-a fost el, sub mantia oratoriei nobile, maestrul – neîntrecut de nimeni în întreaga istorie politică a modernităţii – afirmaţiilor ambigue, al declaraţiilor bătăioase pe care prea multele condiţionări strecurate cu dibăcie în cuprinsul lor le preschimbau pînă la urmă în acceptări laşe? Cînd isprăvile mai-marilor acestei lumi rămîn de nepătruns, cel mai rău... hotărît lucru, era timpul să schimbe subiectul. Charles îl întrebă pe doctor dacă îl interesa paleontologia.

— Nu, domnul meu. N-are rost să mă mai prefac. N-am vrut să stric cina aia grozavă. Susţin însă sus şi tare că sînt adeptul neo-ontologiei. (Îi zîmbi lui Charles de pe fotoliul din nişa minusculă, îngropat aproape cu totul în el.) După ce vom şti mai multe despre cei vii, va sosi şi timpul să ne ocupăm de morţi.

Charles îi primi fără supărare mustrarea; simţi că nu trebuie să lase să-i scape prilejul oferit.

— Am fost prezentat zilele trecute unui exemplar din flora locală care mă face să-ţi dau, în parte, dreptate. (Se opri, cu un aer şiret.) Un caz tare ciudat. Fără îndoială că dumneata ştii mai multe despre ea.

Apoi, dîndu-şi seama că introducerea lui ocolită ar putea lăsa impresia că nu e vorba doar de un interes întîmplător, adăugă repede:

— Cred că o cheamă Woodruff. E în slujba doamnei Poulteney.

Doctorul îşi coborî privirea spre cupa cu toarte de argint în care ţinea gheaţa.

— A, da. Biata „Tragedie“.

— Sînt cumva indiscret? Poate îţi e pacientă.

— Ei, daa... am, ce-i drept, în grijă sănătatea doamnei Poulteney. Despre fată, însă, nu îngădui să se spună nici o vorbă urîtă.

Charles îi aruncă o privire atentă; nu încăpea nici o îndoială, în ochii doctorului, în spatele ochelarilor cu rame pătrate, pîlpîia o luminiţă feroce. Mai tînăru-i oaspete lăsă ochii în jos, cu un zîmbet subţire.

Doctorul Grogan se întinse şi răscoli cu vătraiul în foc.

— Ştim mai multe despre fosilele alea de pe plaja de afară decît despre cele ce se petrec în mintea fetei ăsteia. Un doctor isteţ, neamţ de felul lui, a împărţit nu demult melancolia în mai multe tipuri. Pe primul îl numeşte natural. Adică, atunci cînd ai din născare o fire tristă. Celui de-al doilea i-a zis „ocazional“, cu alte cuvinte melancolia care apare ca urmare a unei împrejurări anume. De asta, vezi bine, suferim cu toţii din cînd în cînd. A treia clasă a botezat-o melancolie obscură, prin care vrea de fapt să spună, bietul de el, că habar n-are ce dracu' o provoacă.

— Dar în cazul ei a fost totuşi vorba de o anume împrejurare, nu?

— Ei, haide, lasă, doar nu e prima tînără sedusă şi abandonată. Ţi-aş putea da o duzină de alte exemple de aici, din Lyme.

— Într-un mod la fel de brutal?

— Mai rău, în cazul cîtorva dintre ele. Iar acum sînt vesele ca nişte greieraşi.

— Deci ai încadra-o pe domnişoara Woodruff în categoria melancoliei obscure?

Doctorul rămase cîteva clipe tăcut.

— Am fost chemat – toate astea, mă-nţelegi, să rămînă numai între noi – am fost chemat s-o văd... acum vreo zece luni. Mi-am dat seama imediat unde era buba – plîngea fără motiv, nu voia să vorbească, avea o anumită căutătură. Ce mai, melancolie toată ziua, uşor de diagnosticat ca pojarul. Îi ştiam povestea, cunosc familia Talbot

unde era ea guvernantă cînd s-a întîmplat toată tărăşenia. Şi părerea mea e că... ce mai încolo-ncoace, cauza e limpede – şase săptămîni, ba nu, şase *zile* petrecute la Marlborough House sînt de-ajuns ca să împingă orice fiinţă normală în pragul nebuniei. Între noi fie vorba, Smithson, eu sînt un păgîn înrăit. Mi-ar plăcea să văd reduta aia de cucernicie arsă din temelii, cu stăpîna ei cu tot. Să fiu al naibii dacă n-aş trage o dănţuială pe cenuşa rămasă.

— Cred că aş veni şi eu să-ţi ţin de urît.

— Şi pe legea mea că n-am fi singurii. (Doctorul trase fioros o duşcă din paharul cu grog.) Tot oraşul ar da buzna acolo. Dar asta, mă rog, e cam greu să se întîmple. Am făcut tot ce-am putut atunci pentru fată. Îmi dădeam seama însă că nu-i decît un leac.

— S-o convingi să plece de acolo.

Doctorul dădu din cap cu tărie.

— Peste două săptămîni, amicul dumitale Grogan tocmai dădea să intre în casă cînd, hop, o văd pe codană mergînd spre Cobb. O poftesc să intre, stau de vorbă cu ea, numai miere, ştii, de parcă ar fi nepoată-mea cea mai dragă. Mai repede reuşeşti să sari cu trăsura peste un gard de trei metri, decît s-o scoţi dintr-ale ei pe fata asta. Nu şi iar nu; Doamne, Smithson, dacă nu mi-a turnat la nu-uri! Şi n-am încercat numai cu vorba. Am un confrate în Exeter, o minune de om, cu o nevastă şi ea cumsecade şi cu patru prichindei ca nişte îngeraşi, care chiar atunci căuta o guvernantă. I-am spus fetei despre ei.

— Şi n-a vrut să plece!

— Nici s-o pici cu ceară. Asta e, înţelegi. Doamna Talbot e blîndă ca o porumbiţă, ar fi primit-o pe fată înapoi din capul locului. Dar ea nu, ea trebuie musai să se ducă într-o casă despre care nu se poate să nu fi auzit că e iadul pe pămînt, cu o stăpînă care n-a ştiut niciodată diferenţa dintre un servitor şi un sclav, într-un post ca o pernă de

urzici. Şi stă acolo ca bătută în cuie, nu lasă pe nimeni s-o ajute să plece. N-o să-ţi vină să crezi, Smithson, dar dacă i-ai oferi fetei ăsteia tronul Angliei, pun pariu pe o mie de lire contra un penny că ar zice ba.

— Bine, dar... aşa ceva mi se pare de neînţeles. Ceea ce-mi spui că a refuzat e tocmai ceea ce aveam şi noi în minte. Mama Ernestinei...

— O să-şi piardă timpul, băiete dragă, o spun cu tot respectul cuvenit pentru doamna în cauză. (Îi zîmbi mohorît lui Charles, apoi se opri din vorbit ca să mai toarne nişte grog în pahare, din ibricul de pe poliţa căminului.) Însă bunul doctor Hartmann descrie nişte cazuri oarecum asemănătoare. Unul, mai ales, mi s-a părut că e foarte pe-aproape. Cazul unei văduve, o văduvă tînără, dacă-mi aduc bine aminte, din Weimar, al cărei soţ, ofiţer de cavalerie, murise într-un accident petrecut în timpul unor manevre de teren. Observi că se pot face nişte paralele. Femeia s-a cufundat într-o jale adîncă. Nimic de zis, era de aşteptat. Dar treaba asta a continuat, Smithson, an după an. Nu dădea voie nimănui să schimbe ceva prin casă. Hainele mortului au rămas la locul lor, în dulap, pipa era aşezată lîngă scaunul în care îi plăcea lui să şadă, ba pusese acolo şi nişte scrisori care veniseră pe numele lui, după ce se prăpădise... tot acolo... (doctorul arătă cu degetul spre umbrele întunecate din spatele lui Charles)... pe aceeaşi tavă de argint, nedesfăcute, îngălbenindu-se tot mai mult cu fiecare an care trecea. (Se opri şi îi zîmbi lui Charles.) N-ai să găseşti niciodată asemenea mistere în amoniţii dumitale. Dar ia ascultă ce zice Hartmann.

Se aplecă deasupra lui Charles şi începu să împungă aerul cu degetul în cadenţa vorbelor, de parcă ar fi vrut să i le întipărească în minte:

— *S-ar fi zis că femeia nu mai putea trăi fără melancolie tot aşa cum unii ajung să nu mai poată trăi fără opiu*. Înţelegi acum cum stau lucrurile?

Tristeţea a devenit pentru ea fericire. Vrea să fie o victimă, Smithson, să se jertfească. În faţa unor lucruri care pe dumneata şi pe mine ne fac să ne tragem înapoi, ea se avîntă înainte, de parcă ar împinge-o ceva, înţelegi? (Se aşează la loc.) Neguroasă treabă, tare neguroasă.

Între cei doi se aşternu tăcerea. Charles aruncă mucul de trabuc în foc, unde se mistui într-o vîlvătaie de-o clipă. Nu reuşi să se uite în ochii doctorului cînd puse întrebarea următoare.

— Şi n-a mărturisit nimănui ceea ce simte cu adevărat?

— Persoana cea mai apropiată de ea e, fără îndoială, doamna Talbot. Mi-a spus însă că fata tace mîlc chiar şi faţă de ea. Îmi place să cred că... dar fără îndoială că am dat greş.

— Dar dacă... să zicem că s-ar hotărî să dezvăluie sentimentele pe care le ascunde unei alte persoane dornice s-o ajute...

— S-ar vindeca. Ea însă nu vrea să fie vindecată. E foarte simplu, e ca şi cînd ar refuza să ia medicamente.

— Dar bănuiesc că într-un asemenea caz, dumneata ar...

— Cum poţi să intri cu de-a sila în sufletul cuiva, tinere? Îmi poţi spune şi mie? (Charles ridică, neputincios, din umeri.) Bineînţeles că nu. Şi să-ţi mai spun ceva. E mai bine aşa. Niciodată nu ajungi să înţelegi cum trebuie ceva ce-ai smuls prin forţă.

— E, deci, un caz disperat?

— În sensul la care te gîndeşti dumneata, da. Medicina nu poate face nimic. Să nu crezi că e ca noi, bărbaţii, în stare să judece limpede, să-şi cerceteze motivele, să priceapă de ce se poartă aşa. Trebuie să înţelegi că e învăluită într-un soi de negură. Nu putem decît să aşteptăm ca negurile astea să se ridice. Şi atunci, poate, cine ştie...

Doctorul rămase o vreme tăcut. Adăugă apoi cu glas lipsit de speranţă:

— Poate, zic.

În tot acest timp, dormitorul lui Sarah a rămas cufundat în bezna tăcută ce învăluie întreaga Marlborough House. Sarah doarme, întoarsă pe partea dreaptă, cu păru-i întunecat revărsat peste chip, aproape ascunzîndu-l vederii. Observaţi ce liniştite îi sînt, în somn, şi de astă dată, trăsăturile, neumbrite de nici o urmă de tragism. Iat-o, o femeie de vreo douăzeci şi şase-douăzeci şi şapte de ani, cu un aer înfloritor, cu braţul stîng – zvelt şi frumos rotunjit – strecurat afară din aşternut, peste pătură, căci noaptea e liniştită şi ferestrele sînt toate închise... strecurat afară din aşternut, ziceam, şi odihnindu-se pe un trup străin.

Nu e un bărbat. E o fată de vreo nouăsprezece ani, care doarme şi ea, cu spatele la Sarah, însă aproape lipită de ea, pentru că patul, deşi larg, nu e făcut pentru două persoane.

În minte v-a încolţit un gînd: aţi uitat însă că ne aflăm în anul 1867. Să presupunem că doamna Poulteney s-ar arăta deodată în prag, cu un opaiţ în mînă, şi-ar da cu ochii de aceste două trupuri întinse acolo, aproape cuibărite unul într-altul. Vă închipuiţi, pesemne, că s-ar fi înfoiat toată, ca o lebădă neagră înfuriată, dezlănţuindu-se într-un potop de afurisenii cutremurate; le şi vedeţi pe cele două fete, îmbrăcate numai în cămăşuţele lor sărăcuţe, azvîrlite afară, dincolo de porţile de granit.

Ei bine, vă înşelaţi amarnic. Întrucît ştim că doamna Poulteney îşi administra în fiecare seară cîte o doză de laudanum, e prea puţin probabil să fi avut ocazia să verificăm adevărul acestei ipoteze. Dar chiar dacă şi-ar fi făcut, totuşi, apariţia acolo, e aproape sigur că s-ar fi răsucit pur şi simplu pe călcîie şi s-ar fi îndepărtat – ba poate chiar ar fi avut grijă să închidă uşa cît mai lin, ca să nu le trezească pe fete.

E de neînţeles, ziceţi? Bine, dar pe vremea aceea anumite vicii erau socotite atît de împotriva firii,

încît pentru cei mai mulţi nici nu existau. Mă îndoiesc că doamna Poulteney auzise vreodată de cuvîntul „lesbiană“; şi chiar dacă ar fi auzit, în mintea ei ar fi început cu literă mare şi s-ar fi referit la o insulă din Grecia. Pe lîngă asta, aşa cum ştia sigur că Pămîntul e rotund sau că episcop de Exeter e doctorul Phillpotts, pentru doamna Poulteney era un adevăr elementar de nezdruncinat faptul că femeile nu simt nici o plăcere în apropierea trupească. Ştia, fireşte, că unora dintre femeile de soi rău pare să le facă plăcere un anume fel de mîngîieri venite din partea bărbaţilor, aşa cum fusese sărutul hidos depus, sub ochii ei, pe obrajii lui Mary; punea însă asta pe seama cochetăriei şi slăbiciunii acestor femei. Aşa cum nu contenea să-i demonstreze, vai, cea mai faimoasă dintre operele de binefacere ale lui Lady Cotton, pe lume se aflau şi prostituate; purtarea lor se explica însă printr-o depravare fără margini, care le făcea să-şi înfrîngă dezgustul înnăscut al femeilor pentru cele trupeşti, datorată poftei lor nesăţioase de bani. Asta fusese, de altminteri, şi concluzia la care ajunsese neîntîrziat în legătură cu Mary; chicotitul cu care pecetluise înfiorătoarea agresiune a băiatului de la grajd arăta, fără nici o umbră de îndoială, că fata era o prostituată în devenire.

Care să fi fost însă motivele care-o făcuseră pe Sarah s-o primească pe fată să doarmă în pat cu ea? Cît priveşte lesbianismul, era la fel de neştiutoare ca şi stăpîna ei; nu împărtăşea însă dezgustul cu care privea doamna Poulteney tot ce ţinea de viaţa trupului. Ştia, ori bănuia măcar, că în iubire e cuprinsă şi plăcerea fizică. Era însă atît de nevinovată, cred, încît nici n-are rost să mai vorbim. Dormitul împreună cu Millie începuse la puţină vreme după ce biata fată se prăbuşise în faţa doamnei Poulteney. Doctorul Grogan recomandă ca fata să fie mutată din dormitorul cameristelor, într-o odaie mai luminoasă. Întîmplarea făcea ca

lîngă camera lui Sarah să se afle un budoar de multă vreme rămas nefolosit; acolo fu instalată Millie. Sarah îşi luă asupra-şi o mare parte din îngrijirea deosebită de care avea nevoie bolnava de cloroză. Fata era fiică de plugar, a patra dintr-o familie cu unsprezece copii, care trăiau împreună cu părinţii într-o sărăcie de neînchipuit, înghesuiţi într-o cocioabă umedă cu două încăperi, aflată pe una din văile ce se răsfiră spre vest de înneguratul Eggardon. Locul e acum în proprietatea unui tînăr arhitect londonez din lumea bună, care vine să-şi petreacă aici sfîrşitul de săptămînă, încîntat la culme de pustietatea din jur, de izolarea locului şi de pitorescul aerului său rustic; poate că asta va sfîrşi prin a alunga din partea locului umbra grozăviilor la care a fost martor în epoca victoriană. Sper din toată inima că aşa va fi, căci imaginea despre truditorii cîmpului cugetînd, plini de mulţumire, la soarta lor împlinită, a căror modă a fost lansată de George Morland şi alţii ca el (înainte de 1867 cele mai multe ravagii le făcea Birket Foster) a fost de o dulcegărie la fel de prostească şi de dăunătoare – prin felul în care ascundea realitatea – ca şi aceea pe care filmele hollywoodiene din vremea noastră o prezintă drept „adevărul-ca-n-viaţă“. O singură privire către Millie şi ceilalţi zece fraţi amărîţi ai ei ar fi trebuit să fie de-ajuns ca din mitul Ciobănaşului cel Ferice să se aleagă praful; erau însă atît de puţini cei care se sinchiseau să se uite într-acolo. Fiecare epocă – fiecare epocă vinovată – îşi înconjoară cu ziduri înalte Versaillesul său; eu, unul, urăsc zidurile acestea cel mai mult atunci cînd sînt înălţate cu cărămizile artei şi literaturii.

Într-o noapte, Sarah o auzise pe fată plîngînd. Se dusese în camera ei s-o aline, ceea ce nu era prea greu, căci Millie rămăsese în toate privinţele, în afara vîrstei, un copil; nu era-n stare să scrie sau să citească şi n-avea mai multă putere de a judeca celelalte fiinţe omeneşti din jur, decît un cîine;

dacă o mîngîiai pe creştet, înţelegea – dacă o loveai cu piciorul, îşi spunea că aşa e viaţa. Era o noapte cumplit de geroasă; Sarah se strecurase fără nici o vorbă în patul fetei, o luase în braţe, o sărutase pe obraji şi o mîngîiase pe cap ca pe un căţeluş. Pentru ea, Millie era asemenea unuia din mieii născuţi prea firavi ca să trăiască, pe care odinioară – înainte ca visurile de mărire ale lui taică-său să izgonească din traiul lor atari năravuri ţărăneşti – îi crescuse hrănindu-i cu mîna ei. Numai Dumnezeu ştie cît de potrivită era comparaţia asta pentru fata de plugar.

De atunci încolo, mieluşeaua îşi făcuse obiceiul să se ivească pe negîndite, de două-trei ori pe săptămînă, în pragul camerei lui Sarah, cu un aer pierit. Dormea prost, mai prost şi decît Sarah, care uneori se ducea singură la culcare, ca în zori, cînd se deştepta, s-o găsească pe fată lîngă ea – nu ştia cînd venise, atît de uşor şi sfielnic se strecura Millie la locul ei, la cine ştie ce ceas neîndurat de noapte tîrzie. Se temea de întuneric, biata de ea, şi dacă n-ar fi fost Sarah, ar fi cerut să fie mutată iar în dormitorul comun de la etaj.

Relaţia aceasta plină de tandreţe era aproape fără grai. Nu-şi vorbeau mai deloc, iar cînd totuşi o făceau, nu schimbau între ele decît cîteva cuvinte despre obişnuitele treburi gospodăreşti. Ştiau că importantă era alăturarea lor tăcută, dătătoare de căldură, acolo, în întuneric. Nu se poate să nu fi fost şi un element de natură sexuală în simţămintele lor, ziceţi? Poate; n-au depăşit însă nici o clipă marginile unei relaţii ca între surori. Fără îndoială că pe ici, pe colo, în alte medii sociale, în rîndul sărăcimii celei mai abrutizate de la oraş, ca şi în cercurile cele mai emancipate ale aristocraţiei, exista şi pe vremea aceea un lesbianism în toată puterea cuvîntului; acest fenomen foarte răspîndit în epoca victoriană printre femei, al dormitului împreună, poate fi pus mult mai mult însă pe seama aroganţei născătoare

de deznădejde a bărbaţilor de atunci, decît pe seama unui motiv mai dubios. Şi pe urmă, între fiinţe aruncate în adîncul unor fîntîni de copleşitoare singurătate, orice apropiere nu e oare mai înrudită cu omenia, decît cu perversitatea?

Să le lăsăm aşadar să doarmă în pace pe aceste două făpturi nevinovate; iar noi să ne întoarcem în casa de pe malul mării, la cealaltă pereche, mai raţională, mai învăţată, care aparţine unui gen în toate cele mai nobil.

Discuţia dintre cei doi stăpîni ai creaţiei o lăsase în urmă pe domnişoara Woodruff, laolaltă cu metaforele cam în doi peri despre negură, revenind pe tărîmul mai puţin nesigur al paleontologiei.

— Trebuie să recunoşti, zise Charles, că descoperirile lui Lyell au o însemnătate care depăşeşte cu mult valoarea lor în sine. Teamă mi-e că biserica va avea de furcă grozav de mult cu ele.

Îmi îngădui, cu voia dumneavoastră, să intervin cu adăugirea că Lyell a fost părintele geologiei moderne. În faimoasele-i *Époques de la Nature* din 1778, Buffon făcuse deja ţăndări mitul scornit de arhiepiscopul Ussher în secolul şaptesprezece şi consemnat cu sfinţenie în nenumărate ediţii ale versiunii englezeşti oficiale a Bibliei, potrivit căruia lumea a fost creată la ora nouă, pe 26 octombrie 4004 înainte de Cristos. Marele naturalist francez n-a îndrăznit însă nici el să mute începuturile lumii cu mai mult de vreo 75.000 de ani în urmă. *Principiile de geologie* ale lui Lyell, publicate între 1830 şi 1833 – coincizînd astfel în chip fericit cu reformele ce aveau loc în alte domenii – le împinseseră zdravăn înapoi, plasîndu-le cu milioane de ani în urmă. Astăzi, numele lui a fost dat aproape cu totul uitării, deşi a avut o contribuţie esenţială, căci a pus la îndemîna vremii sale şi a nenumăraţi savanţi din alte domenii un spaţiu de mişcare plin de tîlcuri. Descoperirile lui

au fost asemenea unui suflu vijelios – îngheţîndu-i pe cei temători, dar înviorîndu-i pe temerari – care a venit să împrospăteze aerul din coridoarele îmbîcsite de metafizică ale veacului său. Nu trebuie însă să uităm că în perioada despre care e vorba aici cei mai mulţi nici nu auziseră de opera de căpătîi a lui Lyell, puţini dădeau crezare teoriilor sale, şi încă mai puţini le acceptau toate implicaţiile. Geneza e o mare minciună, dar e, deopotrivă, un poem măreţ; iar un cuib cu o vechime de şase mii de ani e mult mai călduţ decît unul de a cărui apariţie te despart două mii de milioane de primăveri.

Charles era aşadar interesat să vadă – iar mai vechile-i ciocniri atît cu viitorul socru, cît şi cu unchiu-său îl învăţaseră să se apropie cu paşi foarte atenţi de acest subiect – dacă grija lui pentru soarta teologilor avea să fie confirmată sau socotită fără rost de doctorul Grogan. Acesta însă nu voia să-i iasă în întîmpinare. Rămase cu ochii aţintiţi la foc, mulţumindu-se să murmure:

— O să cam aibă de furcă, ce-i drept.

Urmă o scurtă tăcere, întreruptă după o vreme de Charles, care spuse pe un ton degajat, de parcă voia doar să nu lase conversaţia să lîncezească:

— L-ai citit pe individul ăsta, Darwin?

Drept singur răspuns, Grogan îi aruncă o privire tăioasă pe deasupra ochelarilor. Se ridică apoi de pe scaun şi, luînd de pe masă lampa de acetilenă, se îndreptă spre un raft cu cărţi din fundul cămăruţei înguste. Se întoarse cît ai clipi şi îi întinse o carte. Era *Originea speciilor*. Charles îşi înălţă privirea către ochii severi ai doctorului.

— N-am vrut să spun prin asta că...

— Ai citit-o?

— Da.

— Atunci ar trebui să-ţi măsori mai bine cuvintele înainte de a-l numi „individul ăsta“ pe un mare om.

— Din ce-ai spus...

— În cartea asta e vorba despre cele vii, Smithson. Nu despre morţi.

Cu un aer cam oţărît, doctorul puse lampa la loc pe masă. Charles se ridică.

— Ai perfectă dreptate. Îmi cer scuze.

Doctorul cel mărunţel îl iscodi cu o căutătură piezişă:

— Acum cîţiva ani a fost pe-aici Gosse, cu o gaşcă de fandosite[20] cu ochii mereu după scoici. Ai citit *Omphalos*-ul lui?

Charles zîmbi.

— Mi s-a părut de la un capăt la altul de o absurditate desăvîrşită.

După ce-l supuse la această îndoită încercare, doctorul Grogan catadicsi în sfîrşit să-i răspundă cu un zîmbet stins.

— Cam asta i-am spus şi eu la sfîrşitul prelegerii pe care a ţinut-o aici. Ha! Şi încă cum. (Pufni de două ori pe nas, cu un aer triumfător.) Cred că a doua oară n-o să mai fie atît de grăbit să vină prin părţile astea ale litoralului din Dorset, ca să ne sufle-n ochi praful lui fundamentalist.[21]

Îl măsură pe Charles cu o privire ceva mai binevoitoare.

— Darwinist?

— Înflăcărat.

Grogan îi luă mîna şi i-o strînse cu putere ca şi cînd el ar fi fost Crusoe, iar Charles, Vineri; cîteva clipe îi uni un acelaşi simţămînt, poate nu întru totul diferit de ceea ce le unea, fără ştirea lor, pe cele două fete care dormeau în casa aflată la depărtare de o jumătate de milă. Ştiau că erau aidoma unor fărîme de drojdie aruncate într-o cocă uriaşă, netrezită încă la viaţă – două firicele de sare aruncate într-un castron enorm, plin cu ciorbă fără nici un gust.

Cei doi *carbonari* ai minţii – de cînd e lumea, băieţandrul rămas să dăinuie în miezul oricărui adult se dă în vînt după jocul de-a societăţile secrete – îşi umplură din nou paharele şi aprinseră

fiecare un al doilea trabuc; se apucară apoi să proslăvească îndelung meritele lui Darwin. Credeţi, poate, că s-ar fi cuvenit să se simtă mici în faţa măreţelor adevăruri proaspăt intrate în lume pe care le discutau; mă tem însă că amîndoi – mai cu seamă Charles, atunci cînd plecă în sfîrşit către casă, spre orele mici ale dimineţii – erau stăpîniţi de conştiinţa exaltată a superiorităţii, a distanţei intelectuale care îi înălţa deasupra semenilor lor.

Cufundat în beznă, Lyme reprezenta omenirea de rînd, vădit prăbuşită într-un somn imemorial; pe cîtă vreme Charles, cel ales în chip natural (adjectivul îşi păstrează aici ambele sensuri), era tot numai intelect pur, păşind treaz, liber ca un zeu, din aceeaşi plămadă cu stelele ce vegheau, de-a pururi neadormite, în tării, şi în stare să înţeleagă totul.

Adică, totul în afară de Sarah.

18 Jeremy Bentham (1748-1832), filozof şi jurist englez, a cărui concepţie filozofică utilitaristă (benthamism) susţine că ţelul suprem al societăţii şi al individului trebuie să fie „cît mai multă fericire pentru cît mai mulţi".

19 Paddy – diminutiv al lui Patrick, nume generic dat irlandezilor.

20 În original, *bas-bleus*, echivalent franţuzesc al lui *blue-stocking* (ciorapi-albaştri), sintagmă creată pe la 1750 ce desemnează o femeie cu pretenţii (acoperite sau nu) în domeniul literaturii şi al cunoaşterii în general.

21 *Omphalos*: *încercare de a dezlega nodul geologiei* a fost între timp dată uitării; şi e păcat, căci e una dintre cele mai bizare – şi, fără voia ei, comice – cărţi dintre toate cîte au apărut în acea epocă. Autorul a fost Membru al Societăţii Regale şi unul dintre cei mai de seamă specialişti în biologie marină din vremea sa; cu toate astea, teama pe care i-o stîrniseră Lyell şi adepţii lui l-a împins ca, în 1857, să avanseze o teorie care înlătura frumuşel, dintr-o singură lovitură bine ţintită, toate neconcordanţele dintre adevărul ştiinţei şi versiunea biblică a Creaţiei: potrivit ingenioasei demonstraţii a lui Gosse, în ziua în care Dumnezeu l-a creat pe Adam, a creat alături de el toate formele de viaţă acum fosilizate sau dispărute – ceea ce,

s-o recunoaştem, are meritul de a fi, fără doar şi poate, cea mai de neînţeles operaţie clandestină pe care omul i-a atribuit-o vreodată divinităţii. Pînă şi data apariţiei *Omphalos*-ului a fost cît se poate de nefericit aleasă – cu numai doi ani înainte de publicarea *Originii...* Gosse a fost, se ştie, imortalizat o jumătate de veac mai tîrziu, în celebrele şi delicioasele memorii ale fiului său Edmund (n.a.).

Douăzeci

E oare între Dumnezeu şi Fire dezbinare,
De Firea-atît de rele vise zămisleşte?
Ea spiţa doar, de-aceea se-ngrijeşte,
Şi de o biată viaţă grijă nici că are...

TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

În cele din urmă ieşi din muţenie şi-i spuse totul răspicat doctorului Burkley. Îngenunchind, medicul personal al lui John Kennedy arătă, cu o mînă tremurătoare, spre fusta ei pătată.
— O altă rochie, poate? sugeră el timid.
— Nu, şopti ea cu încrîncenare. Lasă-i să vadă toată grozăvia.

WILLIAM MANCHESTER,
Moartea unui preşedinte

Stătea în picioare, aşezată pieziş în umbrele ce învăluiau celălalt capăt al tunelului de iederă. Nu întoarse capul la auzul paşilor lui; îl văzuse urcînd printre frasini. Era o zi strălucitoare, muiată parcă în azur. Sufla o adiere caldă dinspre sud-vest, care făcuse să răsară ca din pămînt roiuri întregi de fluturi de primăvară, unii de culoarea pucioasei, alţii cu vîrfurile aripilor colorate în portocaliu, ori cu albul străbătut de vinişoare verzi, a căror existenţă a ajuns să ni se pară în ultima vreme incompatibilă cu sporirea profiturilor în agricultură şi de aceea am aruncat peste ei atîtea otrăvuri, încît multe specii aproape au dispărut; dănţuiala lor însoţise necontenit drumul lui Charles, pînă dincolo de lăptărie şi apoi mai departe, prin desişul pădurii; unul din ei, ca o pată scînteietoare de sulf, tremura acum în luminişul scăldat în soare, în spatele siluetei întunecate a lui Sarah.

Charles se opri o clipă locului înainte de a pătrunde în umbra de un verde întunecat ce adăsta dincolo de tunelul de iederă şi furişă o privire

hoţească în jur ca să fie sigur că nu-l văzuse nimeni. Pustietatea pădurii, ocrotită de crengile încă golaşe ale frasinilor uriaşi, rămase însă netulburată.

Nu se întoarse decît atunci cînd ajunse lîngă ea, însă tot fără să-l privească; în loc de asta, căută în buzunarul hainei şi-i întinse în tăcere, cu ochii plecaţi, încă o cochilie, ca pe o ofrandă prin care voia să-şi facă iertate păcatele. Charles o luă, şi stînjeneala ei îl molipsi şi pe el.

— Să-mi dai voie să plătesc pentru cochiliile acestea suma care mi s-ar cere la magazinul domnişoarei Anning.

Ea îşi înălţă deodată capul şi privirile li se întîlniră în sfîrşit. Văzu că era jignită; avu – pentru a cîta oară? – senzaţia cu neputinţă de explicat că e străpuns cu o lance, că nu e la înălţime, că nu face ce spera ea să facă. Numai că de astă dată senzaţia aceasta îl ajută să-şi vină în fire, să ia, adică, atitudinea pe care se hotărîse s-o adopte; întîlnirea lor avea loc la două zile de la întîmplările istorisite în capitolul dinainte, iar observaţia aruncată în treacăt de doctorul Grogan cu privire la întîietatea ce trebuia acordată celor vii faţă de morţi dăduse roade: Charles desluşise între timp în aventura în care se lăsase tîrît o motivaţie ştiinţifică, dimpreună cu una umanitară, care îl îndreptăţea s-o continue. Înainte fusese destul de sincer ca să recunoască în sinea lui că, pe lîngă elementele care o făceau să fie nelalocul ei, aventura asta avea în ea şi ceva plăcut; descoperise între timp şi o latură care, neîndoios, îi punea la încercare simţul datoriei. El, unul, aparţinea fără doar şi poate categoriei celor mai bine înzestraţi pentru viaţă; cînd aceştia aparţineau însă neamului *omenesc*, aveau în plus o anume responsabilitate faţă de cei mai puţin înzestraţi.

Ajunsese chiar să mediteze din nou la posibilitatea de a-i dezvălui Ernestinei cele petrecute între el şi domnişoara Woodruff; dar vai,

în mintea lui răsunau deja întrebările prosteşti pe care, după obiceiul femeilor, i le-ar fi pus fata, întrebări la care n-ar fi putut răspunde cu deplină sinceritate fără să alunece pe un teren periculos. Nu-i trebui mult ca să se convingă că Ernestina, femeie fiind şi lipsită de experienţă cum era, nu putea înţelege altruismul motivelor sale; şi, prin această judecată comodă, se văzu scăpat de nevoia de a da ascultare celuilalt imbold, mai puţin îmbietor, al simţului datoriei.

Astfel pregătit, ţinu piept vitejeşte privirii acuzatoare a lui Sarah:

— Sînt bogat prin voia sorţii, dumneata eşti săracă tot prin voia sorţii. Cred că n-are rost să ne formalizăm.

Iată care îi era planul: să-i arate fetei înţelegere, dar să pună între ei o distanţă, care să-i amintească diferenţa dintre situaţiile lor... fireşte, aşa, ca în treacăt, cu o ironie lipsită de fumuri.

— N-am altceva să vă dau.

— Nu văd de ce ar trebui să-mi dai ceva.

Sfiiciunea ei supusă i se părea aproape la fel de deconcertantă ca şi mîndria.

— Aţi venit.

— Am venit pentru că m-am convins că ai, într-adevăr, nevoie de ajutor. Şi deşi tot nu înţeleg cărui fapt îi datorez onoarea de a mă face părtaş la... (aici se poticni, căci fusese cît pe-aci să spună „cazul dumitale“, ceea ce ar fi dat de gol rolul dublu pe care venise să-l joace, de nobil distins şi, totodată, de doctor) situaţia dificilă în care te afli, am venit pregătit să ascult ceea ce ai dorit... nu-i aşa?... ca eu să aflu.

Îşi ridică din nou privirea spre el. Charles se simţi măgulit. Fata făcu un gest timid cu mîna, arătînd într-o direcţie nedeslușită.

— Ştiu un loc retras în apropiere. Am putea merge acolo?

Dădu din cap în semn de încuviinţare, şi Sarah părăsi locul umbrit în care se afla, străbătînd în

plin soare luminişul presărat cu pietre în care, cu cîteva zile în urmă, se ivise înaintea lui Charles, absorbit în căutările lui. Mergea cu pas uşor şi sigur, ţinîndu-şi cu o mînă fusta puţin ridicată, în timp ce în cealaltă mînă strîngea panglicile negre ale bonetei. Venind în urma ei, cu mult mai puţină sprinteneală, Charles observă pe ciorapii ei negri urme de cîrpeală, iar tocurile pantofilor se tociseră de atîta purtat; remarcă însă şi scînteierea roşcată a părului întunecat al fetei. Ghici că trebuie să arate minunat cînd îl lăsa desfăcut; bogat, revărsîndu-i-se ca o cascadă pe umeri; şi, deşi era strîns sub gulerul hainei, se întrebă dacă nu cumva din cochetărie îşi ţinea ea mereu boneta în mînă.

Îl conduse printr-un al doilea tunel de verdeaţă, dincolo de care îi aştepta un povîrniş înverzit format pe locul unde, cu mult timp în urmă, se prăbuşise peretele vertical de stîncă. Sarah înainta cu atenţie, păşind în zigzag pe nişte smocuri de iarbă ce păreau mai sigure, îndreptîndu-se către culme. Opintindu-se anevoie în urma ei, Charles îi zări o clipă marginile tivite cu panglică albă ale pantalonaşilor, care îi ajungeau puţin mai jos de gleznă; o adevărată doamnă ar fi urcat în spatele lui, nu în faţă.

Aşteptă s-o ajungă din urmă, apoi, cu Charles după ea, o luă de-a lungul coastei stîncoase. Terenul se înclina într-o pantă abruptă ce ducea spre o a doua culme, cu vreo sută de metri mai sus de locul unde erau ei; împreună cu celelalte, alcătuia cele cîteva „trepte“ uriaşe de stîncă ce se zăreau de pe Cobb, aflat la două mile depărtare. Drumul întortocheat pe care-l străbăteau îi purtă spre o coastă şi mai abruptă, care lui Charles i se păru înclinată într-un unghi periculos; un singur pas greşit ar fi fost de-ajuns ca să te rostogoleşti fără scăpare în hăul de dincolo de marginea peretelui de stîncă, ce pîndea la numai cîţiva paşi mai încolo. Singur, poate că Charles s-ar fi codit să urce. Sarah însă păşea netulburată, ca şi cum nu şi-

ar fi dat seama de pericol. Pe cealaltă margine a coastei terenul se îndrepta iarăşi pe o porţiune de cîţiva metri, şi iată-i ajunşi în „locul retras“ de care pomenise Sarah.

Era o vîlcea îngustă îndreptată spre sud, înconjurată din toate părţile de tufişuri dese de mure şi sînger; un soi de amfiteatru în miniatură înecat în verdeaţă. Spre partea din spate a arenei centrale – dacă se poate numi astfel un spaţiu care nu măsura nici cinci metri în lăţime – se vedea trunchiul unui păducel uscat, peste care cineva – cu siguranţă nu Sarah – prăvălise mai demult o uriaşă lespede de cremene, alcătuind astfel un fel de tron primitiv, la picioarele căruia se întindea priveliştea măreaţă oferită de coroanele arborilor aflaţi mai jos şi, dincolo de ei, marea. Gîfîind uşor în strînsoarea costumului de flanelă şi năduşit din cap pînă-n picioare, Charles privi în jur. Pe marginile vîlcelei creşteau o puzderie de primule şi violete, dintre care ici şi colo îşi înălţau creştetul florile căpşunului-sălbatic, ca nişte steluţe albe. Suspendat între cer şi pămînt, asemenea unui cuibar parcă înadins făcut să adune în el căldura soarelui de după-amiază, locul era încîntător, la adăpost de orice privire sau primejdie.

— Te felicit. Ai într-adevăr darul să descoperi tot felul de colţişoare tainice.

— Să descopăr locuri în care să pot să-mi adăpostesc singurătatea.

Îi oferi cu un gest lui Charles locul de pe lespedea de cremene.

— Pun prinsoare că acela e locul dumitale.

Ea însă se întoarse şi, cu o mişcare iute şi plină de graţie, se aşeză pieziş pe o moviliţă aflată la cîţiva paşi în faţa copacului, astfel încît – aşa cum constată Charles după ce se instală pe locul mai comod – să fie îndreptată cu faţa spre mare, iar chipul să-i rămînă pe jumătate ascuns vederii lui – dar avînd şi de data asta grijă, dintr-un fel de cochetărie naivă, ca el să aibă dinainte priveliştea

părului ei bogat. Stătea cu spatele ţeapăn, dar cu capul plecat, meşterind fără rost ceva la boneta pe care o ţinea în mînă. Charles o urmărea cu un zîmbet lăuntric ce stătea să-şi croiască drum spre buze. Îşi dădea seama că fata nu ştia cum să înceapă; situaţia era însă prea inedită, plutind într-o tinerească lipsă de protocol, de parcă el şi Sarah ar fi fost un băieţandru aşezat alături de sora lui, pentru ca rigiditatea temătoare pe care o trăda ea să-şi aibă justificare.

Îşi lăsă boneta deoparte şi-şi desfăcu puţin jacheta; rămase apoi cu mîinile împreunate pe genunchi, fără să scoată nici un cuvînt. Croiala hainei, cu gulerul ei înalt, îi dădea, mai ales privită din spate, un aer uşor masculin –aducea puţin cu o amazoană tînără aşezată pe capra unei trăsuri ori cu o luptătoare îmbrăcată în uniformă soldăţească – era însă doar o asemănare vagă, pe care bogăţia părului o dezminţea lesne. Oarecum surprins, Charles îşi dădu dintr-odată seama că hainele sărăcăcioase pe care le purta nu-i ştirbeau cu nimic făptura, ba, într-un fel care-i scăpa, îi veneau chiar bine, mai bine decît i-ar fi stat nişte veşminte mai elegante. În ultimii cinci ani, moda femeiască devenise, în Londra cel puţin, tot mai îndrăzneaţă. Se răspîndise purtarea perniţelor – acum născocite – care făceau pieptul să pară mai împlinit, apăruseră vopsele pentru gene şi sprîncene, sulimanuri pentru buze, femeile începuseră să-şi „pudreze“ părul şi să-i schimbe culoarea... şi nu doar cele cu reputaţie îndoielnică, ci şi femeile din societatea cea mai aleasă. Nimic din toate acestea nu se vădea în făptura lui Sarah. Părea cu desăvîrşire nepăsătoare la cerinţele modei; şi cu toate acestea, izbutea să-şi păstreze fiinţa neumbrită, întocmai cum prospeţimea nemeşteşugită a florilor de ciuboţica-cucului de la picioarele lui Charles reuşea să ţină piept concurenţei pe care i-o făceau plantele exotice de seră.

Charles rămase aşadar cufundat în tăcere, avînd întru cîtva aerul unui rege care aşteaptă neclintit ca supusul cu înfăţişare ciudată de la picioarele lui să prindă în sfîrşit grai şi să-şi înalţe jalba, fără ca el să fie din cale-afară de dornic să-i dea ajutor. Cine ştie, poate că de vină era doar sfiala ei nehotărîtă, oricum, Charles începu să simtă foarte desluşit că purtarea ei era menită să-l îndemne s-o înduplece, cu vorbe binevoitoare, să-şi dezvăluie taina; în cele din urmă se dădu bătut.

— Domnişoară Woodruff, detest imoralitatea. Dar moralitatea neînsoţită de îndurare o detest încă mai mult. Făgăduiesc să nu fiu un judecător prea aspru.

Fata dădu uşor din cap. Continua însă să stea pe gînduri. Apoi, cu ceva din bruscheţea saltului cuiva care ar vrea să facă o baie, dar se teme de răceala apei şi dă, nehotărît, tîrcoale pe mal, plonjă drept în miezul mărturisirii.

— Îl chema Varguennes. A fost adus acasă la căpitanul Talbot după ce vasul pe care se afla a naufragiat. Toţi ceilalţi, în afară de încă două persoane, s-au înecat. Probabil însă că vi s-au povestit toate acestea?

— Numai cele întîmplate. Nu şi ce fel de om era.

— Primul lucru care m-a făcut să-l admir a fost curajul. Nu ştiam pe atunci că bărbaţii pot fi foarte viteji şi, în acelaşi timp, foarte făţarnici. (Rămase cu privirea aţintită pe întinderea mării, ca şi cum ei i se adresa, nu lui Charles, aflat ceva mai în spate.) Rana pe care o avea era îngrozitoare. Carnea îi fusese sfîşiată de la şold pînă la genunchi. Dacă s-ar fi pornit cangrena, ar fi trebuit să i se taie piciorul. Avea dureri cumplite în primele zile. N-a plîns însă nici măcar o dată. N-a scos nici cel mai mic geamăt. Cînd venea doctorul să-i cureţe rana, se încleşta de mîna mea cu atîta tărie, încît odată aproape am leşinat de durere.

— Nu vorbea deloc engleza?

— Doar cîteva cuvinte. Doamna Talbot ştia franceza la fel de puţin pe cît ştia el engleza. Iar căpitanul Talbot a trebuit să plece la datorie la scurtă vreme după venirea lui. Ne-a spus că e din Bordeaux. Că tatăl lui era un avocat bogat care se însurase a doua oară şi luase prin înşelăciune moştenirea cuvenită copiilor din prima căsătorie. Varguennes se făcuse marinar, intrînd în comerţul cu vinuri. Spunea că la vremea naufragiului era secundul vasului. Tot ce a spus era însă o minciună. Nu ştiu cine era cu adevărat. Părea să fie un gentleman. Asta e tot ce ştiu.

Vorbea asemenea cuiva nedeprins să-şi rostească îndelung gîndurile, în fraze ciuntite şi şovăielnice, întretăiate de scurte pauze neaşteptate; Charles nu-şi putea da seama dacă o făcea ca să-şi lase timp să se gîndească la ce avea să spună mai departe sau ca să-i îngăduie lui să intervină.

Murmură:

— Înţeleg.

— Uneori îmi vine să cred că n-a avut nici o legătură cu naufragiul. Că era diavolul apărut în chip de marinar. (Îşi privi mîinile.) Era foarte chipeş. Nici un bărbat nu-mi mai făcuse pînă atunci complimente de felul celor cu care mă copleşea el – vorbesc de perioada în care începuse să se vindece. N-avea timp de cărţi. Era mai rău ca un copil. Nu putea să stea nici o clipă fără cineva alături cu care să vorbească, fără să aibă lume în jur, oameni care să-l asculte. Îmi spunea fel de fel de lucruri caraghioase despre mine. Că nu putea să înţeleagă cum de nu eram măritată. Lucruri de soiul ăsta. L-am crezut.

— Pe scurt, ţi-a făcut avansuri?

— Trebuie să înţelegeţi că vorbeam numai în franceză. Poate că din cauza asta spusele noastre nu mi se păreau întru totul reale. N-am fost niciodată în Franţa, nu cunosc bine limba vorbită. Mi se întîmpla foarte des să nu înţeleg pe deplin ce spunea. Vina nu e numai a lui. Poate că auzeam

altceva decît voia el să spună. De multe ori mă lua peste picior. Dar nu părea s-o facă din răutate. (Şovăi o clipă.) Chiar... chiar îmi făcea plăcere ce spunea. Cînd n-am vrut să-l las să-mi sărute mîna, mi-a spus că sînt crudă. Într-o bună zi am început şi eu să mă consider crudă.

— Şi ai încetat să mai fii astfel.

— Da.

Pe deasupra capetelor lor, aproape, dădu ocol o cioară, cu penele negre strălucind în soare, lăsîndu-se purtată o vreme de vîntul uşor, nehotărîtă, pînă ce ţîşni dintr-odată, cuprinsă subit de panică.

— Înţeleg.

Voise doar s-o îndemne astfel să continue; ea însă îi luă vorba de-a dreptul.

— N-aveţi cum, domnule Smithson. Pentru că nu sînteţi femeie. Pentru că nu sînteţi o femeie sortită prin naştere să devină nevastă de fermier, dar a cărei educaţie o îndreptăţeşte la... la ceva mai bun. Am fost cerută de cîteva ori în căsătorie. Cînd eram în Dorchester, un crescător de vite bogat... dar asta n-are nici o importanţă. Nu sînteţi o femeie care are un respect înnăscut şi o dragoste fierbinte pentru inteligenţă, frumuseţe, învăţătură... nu ştiu cum să exprim toate astea, n-am nici un drept să doresc aceste lucruri, dar inima mea tînjeşte însetată după ele, şi nu-mi vine să cred că de vină e numai trufia mea. (Rămase cîteva clipe tăcută.) Şi n-aţi fost niciodată în locul unei guvernante, domnule Smithson, o femeie tînără fără copii, plătită să aibă grijă de copiii altora. N-aveţi de unde să ştiţi că cu cît sînt ei mai drăgălaşi, cu atît mai insuportabilă devine durerea ce-o simţi. Să nu credeţi că vorbesc aşa din pură invidie. Îi iubeam pe micuţii Paul şi Virginia, pentru doamna Talbot nu simt decît recunoştinţă şi afecţiune – aş fi în stare *să-mi dau viaţa* pentru ea sau copiii ei. Dar să trăieşti zi de zi în mijlocul unor scene de fericire domestică, martorul cel mai apropiat al

unei căsnicii fericite, într-un cămin minunat, cu copii adorabili... (Se opri.) Doamna Talbot are exact vîrsta mea. (Se opri din nou.) Ajunsese să-mi pară că mi se îngăduise să trăiesc în paradis, fără însă să am voie să mă bucur de fericirea care domneşte acolo.

— Dar neîmplinirea aceasta de care vorbeşti nu o împărtăşim oare cu toţii, fiecare în felul său?

Fata scutură din cap cu surprinzătoare tărie. Charles îşi dădu seama că atinsese o coardă ascunsă adînc în sufletul ei, care-o făcea să vibreze din toată fiinţa.

— Voiam doar să spun că privilegiile sociale nu aduc numaidecît fericirea.

— Nu poate încăpea comparaţie între o situaţie în care fericirea e măcar posibilă şi una în care... (Dădu iarăşi din cap.)

— Doar n-o să susţii acum că toate guvernantele sînt nefericite – sau că rămîn toate nemăritate?

— Toate cele ca mine.

Charles păstră un răstimp de tăcere, apoi spuse:

— Ţi-am întrerupt povestirea. Iartă-mă.

— Şi mă credeţi cînd vă spun că nu vorbesc din invidie?

Se întorsese deodată spre el, privindu-l cu ochi arzători; Charles încuviinţă din cap. Fata rupse o crenguţă de amăreală crescută lîngă ea, în marginea vîlcelei, cu flori albastre, semănînd cu nişte organe genitale ale unor îngeri de-o şchioapă; îşi reluă apoi istorisirea.

— Curînd Varguennes se făcu bine. Mai era doar o săptămînă pînă la ziua cînd trebuia să plece. Îmi declarase între timp dragostea ce-o nutrea pentru mine.

— Ţi-a cerut să te măriţi cu el?

Îşi căută anevoie cuvintele:

— A pomenit ceva şi de căsătorie. Mi-a spus că la înapoierea în Franţa urma să fie înaintat la rang de căpitan pe un vas care făcea negoţ cu băuturi. Că avea promisiuni care-l îndrituiau să spere că va

redobîndi averea pe care el şi fratele lui o pierduseră. (Şovăi puţin, apoi spuse pe nerăsuflate:) Voia să merg cu el în Franţa.

— Doamna Talbot era la curent cu cele ce se petreceau?

— E o femeie nespus de bună. Şi de încrezătoare. Dacă ar fi fost acolo căpitanul Talbot... numai că nu era. La început mi-a fost ruşine să-i spun, iar la urmă mi-a fost teamă. (Adăugă:) Teamă de sfatul ei, care eram sigură că nu putea fi decît unul singur. (Începu să smulgă, una cîte una, petalele florii.) Varguennes a devenit insistent. M-a făcut să cred că întreaga lui fericire depindea de consimţămîntul meu de a-l însoţi – mai mult, că fericirea mea depindea şi ea tot de asta. Aflase o sumedenie de lucruri despre mine. Că tatăl meu murise într-un ospiciu. Că n-aveam avere, n-aveam rude apropiate. Că mulţi ani mă simţisem în chip tainic osîndită – fără să ştiu de ce – la singurătate. (Puse deoparte crenguţa înflorită şi-şi încleştă mîinile în poală.) Viaţa mea a fost veşnic cufundată în singurătate, domnule Smithson. De parcă fusese dinainte hotărît că eu n-am să leg niciodată o prietenie cu cineva care să-mi semene, n-am să am nicicînd casa mea, n-am să văd lumea decît ca pe rînduiala generală faţă de care eu sînt sortită să rămîn mereu o excepţie. Acum patru ani, tatăl meu a fost declarat falit. Toate bunurile noastre au fost scoase la vînzare. De atunci mă chinuie neîncetat nălucirea că pînă şi lucrurile – mese şi scaune obişnuite, oglinzi ca oricare altele – uneltesc împreună spre a-mi spori singurătatea. N-o să ne stăpîneşti niciodată, îmi spun ele, în vecii vecilor nu vom fi ale tale, ci mereu ale altcuiva. Ştiu că pare o nebunie, ştiu că în oraşele unde trăiesc muncitori există o sărăcie şi o singurătate în comparaţie cu care traiul meu pare lipsit de griji şi îmbelşugat. Dar cînd citesc despre actele de cruntă răzbunare ale unioniştilor, o parte din mine înţelege. Aproape că îi invidiază, pentru

că ei ştiu unde şi în ce fel să-şi îndestuleze dorinţa de răzbunare. În vreme ce eu sînt neputincioasă. (În glas îi răsunase un accent nemaiauzit pînă atunci, o înverşunare care contrazicea în parte afirmaţia din urmă. Adăugă, cu glas mai domolit:) Mă tem că nu descriu prea lămurit ceea ce simt.

— Nu sînt sigur că-ţi pot încuviinţa sentimentele. Le înţeleg însă perfect.

— Varguennes a plecat în cele din urmă, ca mai apoi să ia vaporul de la Weymouth. Doamna Talbot credea, fireşte, că avea să se îmbarce de îndată ce va ajunge acolo. Mie însă mi-a spus că va aştepta pînă cînd voi veni şi eu. Nu i-am făgăduit nimic. Dimpotrivă – m-am jurat că... numai că plîngeam. I-am spus că nu-l voi urma niciodată. Dar, după ce trecu o zi, şi apoi încă una, iar el nu mai era acolo ca să pot să-i vorbesc, sentimentul de singurătate pe care l-am descris adineauri m-a năpădit din nou. Simţeam că o să mă tragă la fund, că lăsasem să treacă pe lîngă mine o bîrnă care poate m-ar fi scăpat din vîltoarea care avea să mă poarte cu ea, fără putinţa de a mai fi vreodată salvată. Eram copleşită de deznădejde. O deznădejde ale cărei suferinţe erau sporite de chinul de a ascunde celorlalţi zbuciumul meu. Cînd a sosit şi a cincea zi, n-am mai putut îndura.

— Înţeleg însă că toate acestea fuseseră tăinuite doamnei Talbot – asta nu ţi-a trezit bănuieli? Nu aşa se poartă un bărbat care are intenţii onorabile.

— Domnule Smithson, ştiu că nebunia care mă stăpînea, neputinţa mea de a desluşi adevăratul lui caracter trebuie să-i pară cuiva care nu-mi cunoaşte firea şi nici starea în care mă aflam pe atunci atît de mari, încît nu le poate pune decît pe seama unei porniri nelegiuite. N-am cum să ascund asta. Poate că am ştiut-o dintotdeauna. Cu siguranţă că un rău neştiut, sădit adînc în sufletul meu, a vrut ca partea cea bună din mine să devină oarbă. Şi pe urmă, am început prin a-i înşela pe cei din jur. E o pantă pe care, odată ce-ai apucat-o,

doar anevoie te poţi întoarce ca să te înalţi iar la lumină.

Vorbele ei i-ar fi putut sluji drept avertisment lui Charles; era însă prea absorbit de povestea ei ca să se mai gîndească la a lui.

— Ai plecat deci la Weymouth?

— Am amăgit-o pe doamna Talbot cu o scorneală despre o prietenă din şcoală care se îmbolnăvise grav. A rămas încredinţată că mergeam la Sherborne. Drumul spre amîndouă oraşele trece întîi prin Dorchester. Odată ajunsă acolo, am luat diligenţa către Weymouth.

Sarah amuţi deodată şi-şi lăsă capul în pămînt, ca şi cum nu mai găsea puterea să-şi continue povestirea.

— N-are rost să te supui singură la cazna asta, domnişoară Woodruff. Îmi închipui ce...

Ea însă scutură din cap.

— Am ajuns la partea pe care trebuie neapărat s-o povestesc. Numai că nu ştiu cum.

Charles îşi plecă şi el privirea în pămînt. Dintr-unul din frasinii uriaşi de mai jos se auzea cîntecul unui sturz nevăzut, care sfîşia cu ascuţimea lui tihna albastră a bolţii de deasupra. În cele din urmă Sarah începu iar să vorbească.

— Am găsit o pensiune lîngă port. M-am dus apoi la hanul unde îmi spusese el că va lua o cameră. Nu era acolo. Mă aştepta însă un mesaj din partea lui, prin care îmi comunica numele unui alt han. Am plecat într-acolo. Nu era... un loc respectabil. Mi-am dat seama din felul în care mi s-a răspuns atunci cînd am întrebat de el. Mi s-a spus unde se afla camera lui şi părea de la sine înţeles că voi urca să-l văd. Am stăruit să fie chemat pînă jos. A coborît într-un tîrziu. Părea din cale-afară de bucuros că mă vede, se purta întru totul ca un îndrăgostit. S-a scuzat pentru aspectul modest al hanului. Mi-a spus că era mai ieftin decît celălalt şi că era un loc unde trăgeau adesea marinari şi negustori francezi. Eram speriată, iar el

se purta nespus de blînd. Nu mîncasem nimic toată ziua şi a cerut să mi se pregătească ceva de mîncare...

Stătu cîteva clipe în cumpănă, apoi continuă:

— În sala de mese era zgomot, aşa că ne-am dus într-un salonaş. N-aş putea să vă spun în ce fel, însă simţeam că era în el ceva schimbat. Deşi era atît de atent cu mine, copleşindu-mă neîncetat cu zîmbete şi mîngîieri, ştiam că dacă n-aş fi venit, n-ar fi fost nici surprins, nici abătut prea multă vreme. Am înţeles deodată că pentru el nu fusesem decît un prilej de a-şi petrece mai plăcut vremea în timpul convalescenţei. Vălul care îmi acoperise pînă atunci ochii căzuse. Am văzut că era făţarnic... un mincinos. Am înţeles că a mă căsători cu el ar fi însemnat să iau de soţ un aventurier de nimic. Am înţeles toate acestea în primele cinci minute ale întîlnirii noastre. (Se opri din povestit, ca şi cum i se păruse că în voce i se strecurase iar ceva din vechea amărăciune înverşunată împotriva ei înseşi; continuă apoi cu glas mai scăzut:) Vă întrebaţi, pesemne, cum de nu le văzusem şi înainte. Sînt încredinţată că le văzusem. A vedea un lucru nu e însă totuna cu a-i recunoaşte existenţa. Cred că era aidoma şopîrlei care-şi schimbă culoarea după mediul în care se găseşte. În casa unui gentleman aducea mult mai mult a gentleman. La han însă l-am văzut aşa cum era în realitate. Şi sînt sigură că acolo culoarea lui era mult mai asemănătoare cu cea pe care o avea din fire, decît toate celelalte sub care se înfăţişase.

Rămase cîteva clipe cu ochii la mare. Charles bănuia că obrajii îi erau năpădiţi de un val de roşeaţă sporită, fără să-i poată vedea însă chipul, căci fata îşi ţinea capul întors.

— În aceste condiţii, ştiu că o... o femeie respectabilă ar fi plecat numaidecît. Mi-am cercetat sufletul de o mie de ori, din seara aceea şi pînă acum. N-am reuşit însă să aflu decît că pentru a-mi lămuri purtarea mea de atunci nu ajunge o

singură explicaţie. Mai întîi, cînd mi-am dat seama ce greşeală făcusem, groaza parcă m-a încremenit – nu, prea era îngrozitor... am încercat să găsesc în fiinţa lui ceva vrednic de stimă, vreo urmă de respectabilitate, de onoare. Pe urmă m-a cuprins un fel de furie întărîtată că fusesem amăgită. Mi-am spus că dacă n-ar fi trebuit să ţin piept în trecut unei singurătăţi atît de crîncene, nu m-aş fi arătat atît de oarbă. Am aruncat astfel vina pentru situaţia în care ajunsesem pe împrejurările în care mă aruncase soarta. Nu mai fusesem pînă atunci într-o astfel de situaţie. Nu călcasem în viaţa mea într-un han ca acela, în care părea că nimeni nu ştia ce e buna-cuviinţă, iar prosternarea în faţa păcatului era la fel de normală precum e preamărirea virtuţii într-un aşezămînt mai nobil. Nu pot să-mi explic. Mintea îmi era înceţoşată. Poate credeam că sînt datoare faţă de mine însămi să mă port ca şi cum aş fi stăpînă pe propriu-mi destin. Doar dădusem fuga să mă întîlnesc cu omul ăsta. Prea multă sfială ar fi părut fără rost... aproape o prefăcătorie. (Se opri o clipă.) Aşa că am rămas. Am mîncat cina care mi s-a pus în faţă. Am băut vinul cu care mă tot îmbia. Nu m-a ameţit. Cred că m-a făcut chiar să văd lucrurile mai limpede... e cu putinţă asta?

Se întoarse abia simţit către el ca să-i audă răspunsul; de parcă s-ar fi putut întîmpla ca Charles să se facă deodată nevăzut, şi voia să se asigure, fără însă să cuteze să se uite cu tot dinadinsul, că el nu se topise ca prin farmec.

— Fără îndoială.

— Mi s-a părut că mi-a dat putere şi curaj... precum şi înţelegere. Nu a fost unealta diavolului. A venit şi timpul cînd Varguennes n-a mai putut ascunde natura adevăratelor lui intenţii faţă de mine. Nici eu, la rîndul meu, nu mă puteam preface că sînt surprinsă. Aşa-zisa mea neştiinţă a fost falsă din clipa în care am hotărît să rămîn. Domnule Smithson, nu caut să mă apăr. Ştiu prea bine că aş fi putut, chiar şi după ce uşa s-a închis

în spatele fetei care venise să strîngă resturile cinei noastre, aş fi putut încă pleca. Aş putea să vă mint susţinînd că m-a supus cu forţa, că m-a ameţit sau altceva. Dar n-a fost aşa. Era un om fără scrupule, un om stăpînit de capricii, mistuit de egoism. N-ar fi siluit însă niciodată o femeie care i s-ar fi împotrivit.

Şi deodată, în cel mai neaşteptat moment al istorisirii ei, se întoarse să-l privească. Era învăpăiată la chip, însă lui Charles i se păru că nu atît stînjeneala era de vină, cît o anume pornire pătimaşă, un soi de furie, de sfidare îndîrjită; ca şi cum ar fi stat goală în faţa lui, mîndră însă să i se arate astfel.

— M-am dăruit lui.

Nu-i putu susţine privirea şi-şi lăsă iute ochii în jos, dînd aproape nevăzut din cap:

— Înţeleg.

— Deci sînt o femeie de două ori dezonorată. Întîi, prin voia sorţii, pe urmă, prin voia mea.

Se aşternu tăcerea. Sarah se întoarse iarăşi cu faţa spre mare.

Charles bîigui:

— Nu ţi-am cerut să-mi povesteşti lucrurile acestea.

— Domnule Smithson, ceea ce vă rog stăruitor să înţelegeţi nu e faptul că am săvîrşit acest păcat vrednic de dispreţ, ci motivul pentru care am făcut-o. De ce am jerfit comoara cea mai de preţ a unei femei pentru plăcerea trecătoare a unui bărbat pe care nu-l iubeam. (Îşi duse mîinile la obraji.) Am făcut-o pentru ca să nu mai fiu niciodată aceeaşi de dinainte. Am făcut-o pentru ca oamenii *să aibă motiv* să mă arate cu degetul şi să spună: „Uite-o pe Tîrfa locotenentului francez“ – o, ba da, să rostim cuvîntul. Astfel ca ei să ştie că am suferit şi că sufăr şi acum, aşa cum suferă atîtea şi atîtea altele în fiecare oraş şi sat din ţara asta. N-am putut să mă cunun cu bărbatul acela – şi atunci m-am cununat cu păcatul săvîrşit. Nu vreau să spun

că am ştiut atunci ce fac, că l-am lăsat cu sînge rece pe Varguennes să facă din mine ce doreşte. Mi s-a părut în acele clipe că e totuna cu a mă arunca într-o prăpastie sau cu a-mi împlînta un cuţit în inimă. A fost un fel de sinucidere. Un gest pornit din deznădejde, domnule Smithson. Ştiu că a fost ceva nelegiuit... împotriva rînduielii lăsate de Dumnezeu, dar nu cunoşteam altă cale de a mă smulge din existenţa mea de pînă atunci. Dacă aş fi părăsit încăperea aceea şi m-aş fi întors în casa doamnei Talbot ca să-mi reiau traiul de dinainte, ştiu sigur că pînă acum aş fi fost cu adevărat moartă... de propria-mi mînă. Ceea ce m-a ţinut în viaţă a fost păcatul care m-a-nsemnat, conştiinţa că nu sînt într-adevăr ca alte femei. N-am să am niciodată parte de copii, de un soţ, de toate plăcerile nevinovate de care se bucură ele. Iar ele nu vor înţelege niciodată motivul fărădelegii mele. (Se opri, ca şi cum dintr-odată înţelesul vorbelor sale îi apărea şi ei limpede pentru prima oară.) Uneori aproape că mi-e milă de ele. Am, cred, o libertate pe care ele n-o pot înţelege. Nici o insultă, nici o învinuire nu mă poate atinge. Pentru că am ieşit, cu voia mea, din rîndul lor. Nu mai sînt nimic, abia dacă mai sînt o fiinţă omenească. Sînt doar Tîrfa locotenentului francez.

Charles nu înţelesese decît frînturi din ceea ce se străduise Sarah să spună în acest ultim monolog prelungit. Înainte ca povestirea ei să ajungă la ciudata hotărîre pe care o luase la Weymouth, simţise pentru purtarea fetei mult mai multă compasiune decît lăsase să se vadă; nu-i fusese greu să-şi imagineze lentele chinuri tantalice ale traiului de guvernantă; uşurinţa cu care se lăsase ademenită în ghearele unui ticălos întru totul verosimil cum părea Varguennes; toată vorbăria asta despre libertatea dobîndită prin ieşirea din rîndul lumii, despre cununia cu păcatul, i se părea însă de neînţeles. Şi totuşi, într-un fel, înţelegea, căci spre sfîrşitul pledoariei ei Sarah începuse să

plîngă. Îşi ascunsese lacrimile sau mai curînd încercase să le ascundă; nu-şi îngropă, adică, faţa în mîini, nici nu începu să-şi caute batista, ci rămase nemişcată, cu chipul întors în altă parte. La început Charles nu se dumeri care era pricina tăcerii în care se cufundase.

Apoi însă, mînat de cine ştie ce intuiţie, se ridică şi înaintă cîţiva paşi pe pajişte, astfel încît să-i poată vedea profilul feţei. Văzu că avea obrajii umezi şi se simţi insuportabil de mişcat; răscolit; năpădit din toate părţile de un vălmăşag de curenţi potrivnici, ale căror vîrtejuri îl azvîrleau încolo şi-ncoace, smulgîndu-l fără milă de lîngă ancora sigură a simpatiei lui de judecător înţelept. Văzu cu ochii minţii scena pe care ea n-o povestise: felul în care se dăruise. Era în acelaşi timp Varguennes desfătîndu-se cu trupul ei şi bărbatul care se năpustea înainte şi-l dobora la pămînt; întocmai cum Sarah era pentru el o victimă nevinovată şi, totodată, o femeie dezlănţuită, pierdută în vîltoarea patimii. În adîncul lui o ierta pentru pierderea neprihănirii; şi întrezărea în minte umbrele întunecate la adăpostul cărora cel care se desfăta cu ea ar fi putut fi el.

O astfel de trecere bruscă la gama emoţiilor de natură sexuală e de neînchipuit astăzi. De îndată ce un bărbat şi o femeie din vremea noastră intră într-un contact oarecare, în afara celor cu totul neînsemnate, nu le trebuie prea mult ca să ia în calcul posibilitatea unei relaţii fizice. Această sinceritate în legătură cu adevăratele imbolduri ale comportamentului uman nouă ni se pare sănătoasă, însă în epoca lui Charles oamenii nu îngăduiau să li se strecoare în minte dorinţe interzise de mentalitatea comună; cînd conştiinţa le era luată cu asalt de aceşti tigri veşnic la pîndă, o găseau de aceea ridicol de nepregătită. Să ne gîndim apoi şi la o ciudăţenie pe care victorienii o împărtăşesc, în chip bizar, cu egiptenii – claustrofobia, ce se desprinde limpede din veşmintele lor făcute să-i

înfăşoare, să-i înfofolească întocmai ca pe mumii, din arhitectura vremii, înţesată de ferestre şi coridoare înguste, din teama pe care le-o stîrneau spaţiile deschise şi goliciunea. Deviza lor – „Ţineţi deoparte realitatea, nu cumva să lăsaţi natura să dea buzna peste voi“. Mişcarea artistică ce a revoluţionat epoca lui Charles a fost, fără îndoială, prerafaelitismul, ai cărei reprezentanţi se străduiau, cel puţin, să deschidă o uşă prin care să se strecoare printre ei natura şi sexualitatea; e de-ajuns însă să comparăm fundalul bucolic dintr-o pictură de Millais sau Ford Madox Brown cu cel înfăţişat într-un tablou de Constable sau de Palmer, ca să ne dăm seama că felul în care se apropiau primii doi de natură era peste măsură de idealizat, timorat la culme de grija de a instaura în natura pe care o foloseau drept cadru aceeaşi ordine ce domnea într-un decor rînduit de mîna omului. De aceea, în ochii lui Charles caracterul deschis al spovedaniei lui Sarah – prin ea însăşi deschisă şi, totodată, rostită afară, în plin soare – părea nu atît să-i pună dinainte imaginea unui chip mai aspru al realităţii, cît să-i ofere prilejul de a întrevedea existenţa unei lumi ideale, neobişnuită nu fiindcă ar fi fost mai reală, ci pentru că era mai puţin reală; o lume mitică, în care frumuseţea ce se dezvăluia acolo în toată goliciunea ei era mai de preţ decît adevărul gol-goluţ.

Timp de cîteva clipe, Charles rămase cu privirea pierdută spre Sarah, rătăcit sub năvala puzderiei de porniri ce-l încolţiseră; apoi se întoarse şi se aşeză la loc, cu inima zvîcnindu-i în piept de parcă abia s-ar fi desprins de mirajul prăpastiei de dincolo de marginea de stîncă. Deasupra mării, în zarea dinspre sud, se adunase încet-încet o cohortă de nouri îndepărtaţi. Pufoşi ca o spumă, chihlimbarii ori albi ca zăpada, aidoma unor piscuri sclipitoare ce încununau un şir de munţi nevăzuţi – cît vedeai cu ochii, o nesfîrşire dantelată de turnuri şi creneluri... şi totuşi atît de departe, veşnic de

neatins, asemenea unei abaţii de taină ca aceea din Thélème[22], ca un tărîm necunoscut făcut anume pentru a ocroti idile nevinovate şi ameţitor de suave, unde Charles, laolaltă cu Sarah şi Ernestina, ar fi putut cîteştrei hoinări...

Nu vreau să spun prin asta că gîndurile lui Charles erau chiar atît de precise, că se închipuia cu atare revoltătoare uşurinţă în postura lui Mahomed. Priveliştea norilor din zare îi adusese însă aminte de propria-i nemulţumire, de dorul de a pluti din nou, chiar atunci, pe întinderea Mării Tireniene; ori să fie în şa, cu nările stîrnite de aromele deşertului, în drum spre zidurile îndepărtate ale Avilei; sau la cîţiva paşi de un templu grecesc neştiut, ce-l aştepta tăcut în soarele cotropitor al Mării Egee... Deodată însă, o siluetă, o nălucă întunecată, sora lui moartă, prinse fără veste să-i lunece pe dinainte, lin, ademenitor, înălţîndu-se încet pe treptele de piatră, pînă ce se mistui între coloanele năruite, pecetluite de taină.

22 Abaţia din Thélème – comunitate laică imaginată de Rabelais în *Gargantua*, formată din bărbaţi şi femei dornici să cultive toate formele de fericire.

Douăzeci şi unu

Iertare, tu mă iartă!
Ah, Marguerite, în van
A mele braţe să te cuprindă-ar vrea: –
Dorinţa-mi e deşartă
Şi dreapta-mi istovită prin hău
Zadarnic spre tine o aţiu.
O mare ne desparte, de neînvins pustiu –
Trecutul meu şi-al tău.

MATTHEW ARNOLD,
Despărţire (1853)

Se aşternu un minut de tăcere. Printr-o uşoară ridicare a capului, Sarah arătă că îşi venise în fire. Se întoarse pe jumătate spre el:

— Pot să termin ce am de spus? Nu mai e mult.

— Rogu-te, nu-ţi fă singură sînge rău.

Îşi înclină capul a făgăduială, apoi îşi reluă povestirea:

— A plecat a doua zi. S-a îmbarcat pe un vapor care pleca în ziua aceea. Avea la îndemînă destule scuze cu care să se justifice. Greutăţile prin care trecea familia lui, absenţa îndelungată de acasă. A spus că se va întoarce cît de curînd. Ştiam că minţea. Dar n-am zis nimic. Pesemne credeţi că ar fi trebuit să mă întorc la doamna Talbot, prefăcîndu-mă că am fost într-adevăr plecată la Sherborne. Dar nu-mi puteam tăinui sentimentele, domnule Smithson. Eram năucită de deznădejde. Era de-ajuns să-mi vezi chipul ca să-ţi dai seama că în timpul cît fusesem plecată se petrecuse ceva ce-mi schimbase întreaga viaţă. Şi-apoi, nu puteam s-o mint pe doamna Talbot. Nu voiam să mint.

— Şi-atunci i-ai spus ceea ce mi-ai povestit adineauri mie?

Îşi lăsă ochii în jos, privindu-şi mîinile:

— Nu. I-am spus că mă întîlnisem cu Varguennes, şi că el se va-ntoarce într-o bună zi să

mă ia de soţie. Am vorbit astfel... nu din mîndrie. Doamna Talbot avea destulă inimă să înţeleagă adevărul – adică să mă ierte –, dar îmi era cu neputinţă să-i spun că, în parte, fericirea ei mă împinsese să mă port aşa.

— Cînd ai aflat că era însurat?

— O lună mai tîrziu. Voia să mă facă să cred că era nefericit în căsnicie. Continua să vorbească despre dragoste, despre un posibil aranjament... nu m-a mirat deloc asta. Nu simţeam nici un fel de durere. I-am răspuns fără mînie. I-am spus că sentimentele pe care le nutrisem pentru el au încetat, că nu doream să-l mai văd niciodată.

— Şi ai ascuns asta tuturor, în afară de mine?

Lăsă să se scurgă o tăcere lungă înainte de a răspunde:

— Da, din motivul pe care l-am arătat.

— Ca să te pedepseşti?

— Ca să fiu ceea ce m-a silit viaţa să fiu. O proscrisă.

Charles îşi aminti reacţia de bun-simţ cu care doctorul Grogan întîmpinase îngrijorarea lui pentru soarta fetei.

— Dar, scumpă domnişoară Woodruff, dacă toate femeile amăgite de cîte un reprezentant fără scrupule al sexului căruia îi aparţin s-ar purta ca dumneata – teamă mi-e că ţara ar fi plină de proscrise.

— Chiar este.

— Ei, hai, e absurd ce spui.

— Proscrise care se tem să apară aşa cum sînt în ochii lumii.

Charles se uită lung la spatele ei întors; îşi aduse aminte apoi de o altă remarcă a doctorului Grogan, despre bolnavii care refuză să primească leacul. Se hotărî totuşi să mai facă o ultimă încercare. Se aplecă înainte, cu mîinile încleştate.

— Nu mi-e deloc greu să înţeleg că unei persoane educate şi inteligente anumite împrejurări ale vieţii îi pot părea din cale-afară de vitrege. Dar

oare aceste calităţi n-ar trebui, tocmai ele, s-o ajute să treacă peste...

Se ridicase dintr-odată, îndreptîndu-se către marginea peretelui de stîncă. Charles o urmă în pripă şi rămase lîngă ea, gata s-o prindă de braţ – îşi dădea seama că neinspiratele sale vorbe de îndrumare avuseseră efectul contrar celui dorit. Sarah îşi pironise privirea pe întinderea mării, şi ceva din expresia chipului ei îi dădu a înţelege că fata simţea că se înşelase în privinţa lui – era şi el din acelaşi aluat de rînd ca şi ceilalţi, doar un glas între atîtea altele, care-i îndruga, făţarnic şi plin de sine, refrenele dogite recomandate pentru atari situaţii în codul bunelor maniere. Chipul ei avea acum într-adevăr ceva din aerul unui bărbat hotărît. Charles se simţi deodată în pielea unei bătrînici sfătoase, senzaţie ce-l irită nespus.

— Iartă-mă. Cer prea mult, poate. Intenţia mi-a fost bună însă.

Îşi înclină capul în semn că-i primea scuzele nerostite pînă la capăt; rămase totuşi cu ochii la mare. Se aflau acum într-un loc mai descoperit, expus oricărei priviri venite dintre copacii de mai jos.

— Şi dă-te puţin mai înapoi, te rog. Nu sîntem în siguranţă aici.

Se întoarse şi-i aruncă deodată aceeaşi privire sfredelitoare, care părea să răzbată, cu o năucitoare lipsă de fereală, pînă la adevăratul motiv al rugăminţii lui. Ni se întîmplă uneori să fim în stare să recunoaştem pe cîte un chip din vremea noastră o expresie ce aparţine veacului din urmă; ne e însă cu neputinţă să desluşim expresii pe care le va aducecu el veacul ce va să vină. Stătu cîteva clipe nemişcată, apoi se întoarse, trecînd pe lîngă el, lîngă trunchiul copăcelului. Charles rămase în mijlocul micii arene.

— Ceea ce mi-ai povestit nu face decît să-mi confirme părerea pe care mi-o formasem dinainte. Trebuie să pleci din Lyme.

— Dacă mă despart de acest loc, mă despart de păcatul meu. Şi-atunci voi fi pierdută.

Se întinse şi apucă o ramură de păducel. Lui Charles i se păru, fără să poată fi însă sigur, că îşi apasă dinadins degetul arătător pe ţepii de pe creangă; într-o clipă pe deget i se ivi un strop purpuriu. Îl privi cîteva secunde, apoi scoase din buzunar o batistă şi şterse pe furiş picătura de sînge.

Charles aşteptă o vreme în tăcere, apoi o atacă pe neaşteptate:

— De ce ai refuzat ajutorul pe care ţi l-a oferit vara trecută doctorul Grogan?

Îşi întoarse iute capul spre el, cu fulgere acuzatoare în privire, însă Charles era pregătit să-i înfrunte reacţia.

— Da – i-am cerut părerea. Nu poţi tăgădui că aveam dreptul s-o fac.

Îşi întoarse la loc capul:

— Da. Aveaţi dreptul.

— Atunci trebuie să-mi răspunzi.

— Pentru că n-am găsit cu cale să mă adresez lui spre a primi ajutor. N-am nimic cu el. Ştiu că voia să mă ajute.

— Nu ţi-a dat acelaşi sfat ca şi mine?

— Ba da.

— Atunci, cu tot respectul, mă văd nevoit să-ţi amintesc promisiunea pe care mi-ai făcut-o.

Nu-i răspunse. Era şi acesta un răspuns. Charles făcu cîţiva paşi spre ea, rămasă cu privirea aţintită între crengile de păducel.

— Domnişoară Woodruff?

— Acum că ştiţi adevărul – vă menţineţi sfatul pe care mi l-aţi dat?

— Fără doar şi poate.

— Deci îmi iertaţi păcatul?

Întrebarea ei avu darul să reteze întru cîtva elanul lui Charles.

— Pui un preţ prea mare pe iertarea venită din partea mea. Esenţialul e ca dumneata însăţi să îţi

ierţi păcatul. Iar asta n-o vei putea face aici.

— Nu mi-aţi răspuns la întrebare, domnule Smithson.

— N-am să mă apuc, ferească Sfîntul, să dau eu verdicte asupra unor fapte pe care numai Făcătorul nostru are căderea să le judece. Sînt însă convins, cu toţii sîntem convinşi, că te-ai căit destul. Eşti iertată.

— Şi pot fi acum uitată.

Fermitatea seacă a vocii ei îl lăsă o clipă nedumerit. Apoi zîmbi.

— Dacă prin asta vrei să spui că prietenii pe care îi ai aici n-au de gînd să te ajute în mod concret...

— Nu asta am vrut să spun. Ştiu că-mi vor binele. Eu însă sînt asemenea păducelului de lîngă noi, domnule Smithson. Nimeni nu-i face o vină că se înalţă aici, în pustietate. Numai atunci cînd coboară pe Broad Street societatea se simte revoltată la vederea lui.

Charles pufni uşor pe nas în semn de protest.

— Scumpă domnişoară Woodruff, doar n-o să-mi spui acum că menirea dumitale e să stîrneşti revolta societăţii. Apoi adăugă: Dacă am înţeles eu bine ce-ai spus.

Se întoarse pe jumătate spre el:

— Dar nu e oare adevărat că societatea vrea să mă alunge în chinurile unei altfel de izolare?

— Prin ceea ce spui pui la îndoială dreptatea însăşi a întocmirii existenţei.

— Şi e interzis?

— Nu interzis, ci numai nerodnic.

Scutură din cap:

— Ai parte totuşi de nişte roade; doar că sînt amare.

Vorbise fără înverşunare, cu o tristeţe adîncă, aproape ca pentru sine. Ca un talaz întîrziat stîrnit de valul spovedaniei ei, pe Charles îl copleşi sentimentul că asistă neputincios la irosirea fără rost a unui lucru de preţ. Înţelegea acum tot mai

lămurit că atitudinea aceea a ei care înainte i se păruse că se întemeiază pe îndrăzneala deplasată de a se socoti egala lui din punct de vedere intelectual (trădînd, aşadar, o pornire suspectă împotriva bărbaţilor) izvora nu atît din credinţa în această egalitate, cît în posibilitatea unei apropieri, care cerea să te dezvălui aşa cum eşti, dincolo de orice ascunzişuri şi prefăcătorii, într-o intimitate de gîndire şi simţire pe care Charles nu-şi închipuise pînă atunci că ar putea-o afla în cadrul relaţiei cu o femeie.

Cugetă la toate acestea din punct de vedere obiectiv, nu subiectiv: iată, avea în faţa lui o femeie remarcabilă – ce păcat că nu se găsise încă un tînăr fără obligaţii care să aibă pătrunderea necesară ca să-şi dea seama de asta. Nu era încercat de un sentiment de invidie masculină, ci copleşit de părere de rău în faţa pierderii unei fiinţe omeneşti deosebite. Întinse deodată mîna şi-i atinse umărul, într-un gest de alinare; şi-o retrase însă îndată, ca ars, şi se întoarse cu spatele la ea.

Ca şi cum ar fi simţit regretul lui neputincios, Sarah rupse tăcerea.

— Credeţi, deci, că ar trebui să plec de aici?

Se simţi dintr-odată uşurat şi se întoarse plin de speranţă spre ea.

— Te rog stăruitor. Alt mediu, alte feţe... şi nu-ţi fă nici o grijă în ceea ce priveşte aspectele de ordin practic. Nu aşteptăm decît să iei o hotărîre ca să începem să facem demersuri în numele dumitale.

— Îmi puteţi acorda un răgaz de o zi-două ca să reflectez?

— Dacă crezi că e necesar... (Se hotărî să rişte – şi se agăţă cu nădejde de firicelul acesta de normalitate, normalitate care în preajma ei îi părea mereu că i se destramă între degete): Şi propun ca de-acum înainte să trecem întreagă această chestiune sub oblăduirea doamnei Tranter. Cu voia dumitale, mă voi îngriji ca punga dumneaei să fie

pregătită să îndestuleze orice nevoi cărora va trebui să le faci faţă.

Sarah lăsă capul în jos; părea iarăşi gata să plîngă. Murmură:

— Nu merit atîta bunătate. Eu...

— Nu vreau să aud nimic. Nici c-aş fi putut găsi o întrebuinţare mai cu folos pentru banii aceştia.

Se simţea străbătut de o undă firavă de triumf. Totul se întîmplase întocmai cum profeţise Grogan. Spovedania adusese cu ea vindecarea – sau cel puţin un semn limpede că ea se afla la doi paşi. Se întoarse să-şi ia bastonul, rezemat de lespedea de cremene.

— Trebuie să vin acasă la doamna Tranter?

— Excelentă idee. Nu va fi, fireşte, nevoie să pomeneşti de întîlnirile noastre.

— N-am să rostesc nici un cuvînt despre asta.

Îşi şi zugrăvea în minte scena; surpriza lui politicoasă, dar care nu trăda cine ştie ce interes, apoi insistenţa lui dezinteresată ca orice ajutor pecuniar socotit necesar să fie lăsat pe seama lui. Se prea poate ca Ernestina să se apuce să-l tachineze din cauza asta... cu atît mai bine, glumele ei îl vor ajuta să-şi uşureze conştiinţa. Îi zîmbi lui Sarah.

— Ţi-ai împărtăşit taina. Sînt încredinţat că te vei simţi uşurată din mai multe puncte de vedere. Firea a fost deosebit de generoasă cu dumneata. N-ai de ce să te temi în viaţă. Va veni o zi cînd toţi aceşti ani nefericiţi din urmă îţi vor părea asemeni umbrei de nor de colo, de deasupra lui Chesil Bank. Vei fi scăldată în lumina soarelui – şi vei surîde cu gîndul la suferinţele dumitale trecute.

I se păru că desluşeşte o geană de lumină dincolo de îndoiala din ochii ei; o clipă, avu aerul unui copil îndărătnic, dornic totuşi să se lase convins cu basme – sau predici – să nu mai plîngă. Charles adăugă, dezinvolt:

— Şi acum, ce-ar fi să coborîm?

Voia parcă să mai spună ceva, să-şi arate iar recunoştinţa, fără doar şi poate; atitudinea lui de aşteptare nerăbdătoare o sili însă – după ce-l mai privi o dată lung în ochi – să se urnească din loc, lăsîndu-l în urmă.

Îl călăuzi înapoi cu acelaşi pas ager cu care urcase. Cu ochii aţintiţi pe silueta ei, Charles se simţi atins de o dîră de regret. Să n-o mai vadă niciodată astfel... regret, dar totodată şi uşurare. O tînără remarcabilă. Avea să-şi amintească de ea; se alină întru cîtva cu gîndul că, şi de-ar fi vrut, n-ar fi avut cum s-o uite. În viitor o va folosi drept iscoadă pe mătuşa Tranter.

Ajunseră la poalele coamei stîncoase de dedesubt, străbătură primul tunel de iederă, apoi luminişul, şi intrară în cel de-al doilea coridor înverzit – cînd deodată...!

De undeva de jos, dinspre cărarea principală care şerpuia prin desişurile de pe Undercliff, răsună pînă la ei un hohot înăbuşit de rîs. Era un sunet care avu pentru cei doi un ecou ciudat – de parcă întîlnirea lor clandestină fusese urmărită într-ascuns de un spiriduş nevăzut al pădurii, iar acum hazul ei – căci fusese, neîndoios, un rîs feminin – răbufnise nestăpînit, în faţa credinţei lor nătînge că sînt la adăpost de orice priviri.

Charles şi Sarah se opriră amîndoi în acelaşi timp, de parcă ar fi fost înţeleşi. Sentimentul de uşurare crescîndă care-l cuprinsese pe Charles se preschimbă dintr-odată într-o panică uluită. Bine, dar perdeaua de iederă era foarte groasă, iar hohotul răsunase de la vreo două sau trei sute de metri mai încolo; nu, era cu neputinţă să fi fost văzuţi. Doar dacă nu cumva, în timp ce coborau povîrnişul... se scurse încă o clipă, apoi Sarah îşi duse uşurel un deget la buze, dîndu-i a înţelege că trebuie să rămînă nemişcat, iar ea se furişă înainte pînă la capătul tunelului. Charles o văzu cum se apleacă în faţă, iscodind cu luare-aminte cărarea aflată dedesubt. Întoarse apoi iute capul spre el. Îi

făcu semn să vină lîngă ea, dar în cea mai deplină linişte; chiar atunci se auzi un nou hohot de rîs. De data asta răsună mai potolit, însă mai aproape. Făptura nevăzută lăsase în urmă cărarea şi urca acum printre frasini în direcţia lor.

Charles porni cu băgare de seamă spre Sarah, alegînd cu grijă fiecare loc pe unde să-şi aştearnă pasul, împovărat de bocancii amarnic de nepotriviţi pentru mersul pe furiş. Simţea că obrajii îi sînt cuprinşi de flăcări, iar trăsăturile i s-au strîmbat sub apăsarea ruşinii. Orice explicaţie ar fi încercat să dea n-ar fi stat în picioare nici măcar o clipă. Indiferent în ce situaţie era văzut împreună cu Sarah, se chema că e prins în flagrant delict, fără drept de apel.

Ajunse în sfîrşit la locul în care se afla Sarah, şi unde perdeaua de iederă avea, din fericire, grosimea cea mai mare. Fata îşi întorsese privirea din direcţia în care se apropiau musafirii nepoftiţi şi se rezemase cu spatele de trunchiul unui copac, cu ochii plecaţi, parcă în semn de mută căinţă pentru vina de a-i fi vîrît pe amîndoi în această încurcătură. Charles îşi strecură privirea prin frunziş spre coasta împădurită cu frasini – şi simţi că-i îngheaţă sîngele în vine. Drept către ei, dornici parcă să se adăpostească în acelaşi loc ferit, se vedeau venind Sam şi Mary. Sam îşi ţinea un braţ în jurul umerilor fetei. Era cu pălăria în mînă, iar fata îşi scosese şi ea boneta; purta rochia verde dăruită de Ernestina – chiar aşa, Charles o văzuse ultima oară pe Ernestina – şi mergea cu capul înclinat uşor pe spate, sprijinit de obrazul lui Sam. Se vedea de la o poştă că erau doi tineri îndrăgostiţi, la fel de limpede cum vedea că frasinii printre care mergeau erau nişte copaci bătrîni; pierduţi amîndoi sub suflarea primăvăratică a iubirii întocmai cum pămîntul pe care călcau se pierdea sub verdele fraged al ierburilor de aprilie.

Charles se trase puţin înapoi, fără să-i slăbească însă din ochi. Văzu cum Sam întoarce chipul fetei spre el şi o sărută. Ea îi puse un braţ pe umăr şi apoi se îmbrăţişară; pe urmă rămaseră o vreme nemişcaţi, ţinîndu-se de mînă, ceva mai departe unul de celălalt, cuprinşi parcă de o bruscă sfială. Sam o conduse pe fată pînă la un petic înclinat de iarbă care reuşise să-şi facă loc printre copaci. Mary se aşeză, lăsîndu-se pe spate, iar Sam se rezemă într-un cot lîngă ea, sorbind-o din ochi; îi dădu uşor părul la o parte de pe obraji, apoi se aplecă şi o sărută duios pe pleoape.

Pe Charles îl birui un val proaspăt de ruşine, ca o ploaie de săgeţi ascuţite; aruncă o privire spre Sarah, ca să vadă dacă fata ştia cine erau cei care le tulburaseră liniştea. Ea însă stătea cu ochii la ferigile de la picioarele ei, de parcă ei doi fuseseră goniţi într-acolo de o răpăială scurtă de primăvară şi acum aştepta, liniştită, ca ea să înceteze. Se scurseseră astfel două minute, apoi trei... Stînjenelii îi luă locul o senzaţie de oarecare uşurare – era clar că cei doi servitori erau fiecare mult mai interesaţi să exploreze făptura celuilalt decît locurile dimprejur. Se uită iar la Sarah. Îi urmărea acum şi ea, cu capul întors pe după trunchiul de copac de care era rezemată. După o vreme, întoarse capul la loc, rămînînd cu ochii plecaţi. Pe urmă îşi înălţă fără veste privirea spre el.

Aşteptă o clipă.

Apoi făcu ceva atît de neaşteptat, de şocant, încît era ca şi cum şi-ar fi azvîrlit cît-colo hainele de peea.

Zîmbi.

Era un zîmbet atît de plin de tîlcuri, încît în primul moment Charles rămase încremenit cu privirea la el, fără să-i vină să-şi creadă ochilor. Ce moment ciudat îşi alesese! Simţea că fata aproape că pîndise o împrejurare ca asta ca să i-l arunce, armă tainică, în faţă – să-şi dea dintr-odată în

vileag umorul, faptul că tristeţea ei nu era chiar deplină. Iar în ochii ei, adumbriţi şi fără seamăn de trişti, în privirea lor atît de directă, se ivise o scînteiere ironică, prin care se dezvăluia o dimensiune încă nevăzută a fiinţei ei – pe care, într-o vreme preschimbată acum în amintire, micuţii Paul şi Virginia o cunoşteau prea bine, dar de care Lyme nu avusese parte pînă atunci.

Cum rămîne cu pretenţiile tale, păreau a spune ochii aceia, împreună cu arcul blînd al buzelor; la ce-ţi mai folosesc acum obîrşia aleasă, învăţătura, eticheta, ordinea socială de care te agăţi mereu? Mai mult încă, nu era un zîmbet la vederea căruia să te-mbăţoşezi ori să te încrunţi; nu i se putea răspunde decît tot printr-un zîmbet, căci îi scuza pe Sam şi pe Mary, scuza totul; şi, într-un chip prea subtil ca să poată fi analizat, submina tot ce se petrecuse pînă atunci între ea şi Charles. Zîmbetul fetei afirma răspicat că între ei doi era o înţelegere cu mult mai profundă – confirmînd astfel existenţa egalităţii pe care el o găsise întîi deplasată şi care se prefăcea pe nesimţite în apropiere – decît recunoscuseră amîndoi în mod conştient. Într-adevăr, Charles nu-i răspunse cu bună ştiinţă la zîmbet; se pomeni pur şi simplu zîmbind; cu ochii numai, e drept, dar totuşi zîmbind. Şi totodată, întărîtat – într-un fel prea nelămurit şi cuprinzător ca să poată fi numit sexual –, tulburat pînă în cele mai adînci fibre ale fiinţei sale; asemeni unui om care a rătăcit o veşnicie de-a lungul unui zid înalt ce părea că nu se mai termină şi care ajunge, în sfîrşit, la uşa mult rîvnită... dar o găseşte ferecată.

Rămaseră cîteva clipe astfel, femeia, care era uşa, faţă-n faţă cu bărbatul, căruia îi lipsea cheia; apoi ea îşi plecă din nou privirea. Zîmbetul se stinse. Între ei se aşternu o tăcere prelungă. Charles înţelese dintr-odată care era adevărul: chiar stătea cu un picior deasupra genunii. O clipă crezu că se va azvîrli, neapărat trebuia să sară. Ştia că dacă-şi întindea braţele spre Sarah, n-ar fi

întîmpinat nici o rezistenţă, că i s-ar fi răspuns cu aceeaşi înflăcărare pătimaşă. Roşeaţa din obraji îi spori şi, în cele din urmă, izbuti să şoptească:

— Nu trebuie să ne mai întîlnim niciodată singuri.

Ea nu-şi înălţă capul, ci îl aplecă uşor de tot, în semn de încuviinţare; apoi, cu o mişcare aproape morocănoasă, îi întoarse brusc spatele, astfel încît Charles nu-i mai putea vedea chipul. Îşi furişă iar privirea prin frunziş. Capul şi umerii lui Sam erau aplecaţi deasupra lui Mary, ascunsă acum vederii lui. Minutele se scurgeau unul după altul, dar Charles nu-şi mai dezlipea ochii de la scena de dedesubt, cu gîndurile prinse încă în vîrtejul care fusese cît pe-aci să-l tragă în prăpastie, fără să-şi dea seama că pînda lui se preschimbase într-o iscodeală nedemnă, însă pătruns tot mai adînc, cu fiecare clipă care trecea, de otrava molipsitoare pe care fiinţa lui se lupta din răsputeri s-o respingă.

Îl salvă, într-un tîrziu, Mary. Deodată, îl împinse la o parte pe Sam şi o luă la fugă, rîzînd, în josul coastei, înapoi spre cărare; se opri o clipă locului, cu un aer fals nehotărît, aruncă o privire şăgalnică peste umăr spre Sam, ca apoi, după ce-şi prinse cu o mînă poalele rochiei, s-o zbughească iar din loc, lunecoasă ca o zvîrlugă – o pată de un verde viu, cu o dungă îngustă din roşul juponului la poale, alergînd printre violetele şi florile albe de pătrunjelul-cîinelui dimprejur. Sam o porni în fugă după ea. Siluetele lor se micşorară treptat, pierzîndu-se între trunchiurile cenuşii, se afundară tot mai mult în pădure, nu se mai văzură deloc... apoi, brusc, o zvîcnire verde, urmată de o zvîcnire de albastru; un rîs cristalin ce se sfîrşi într-un ţipăt uşor; pe urmă se aşternu tăcerea.

Trecură încă cinci minute, timp în care nici una dintre cele două fiinţe care alcătuiau perechea ascunsă în frunziş nu scoase un cuvînt. Charles rămăsese cu privirea pironită în josul coastei, de parcă pînda lui neobosită ar fi avut cine ştie ce

însemnătate tainică. Nu voia, fireşte, decît să scape de nevoia de a se uita la Sarah. În cele din urmă rupse primul tăcerea.

— Ar fi bine să pleci. (Ea îşi înclină capul.) Eu voi aştepta încă o jumătate de oră.

Îşi înclină iarăşi capul, apoi trecu pe lîngă el. Privirile nu li se mai întîlniră.

Nu întoarse capul să-l privească decît atunci cînd ajunse între frasini. De acolo nu-i mai putea vedea faţa, ascunsă în frunzele de iederă, dar bănuia, desigur, că el o urmăreşte cu ochii. Pe chipul ei se ivise iar vechea privire, străpungătoare ca o lance. Apoi îşi continuă coborîşul, lunecînd uşoară printre copaci.

Douăzeci şi doi

De greaua mea povară-am vrut şi eu
Odată pe vecie să mă rup;
Ca nimeni alta, mi-am dorit mereu
Ca inima-mi să plece în alt trup.

Am aşteptat şi eu să am atîta vrere
Ca dintr-odată chinu-mi să se curme;
Rîvneam şi eu, din neagra mea durere,
Tăria care doru-alungă fără urme.

Dar traiu-n astă lume m-a-nvăţat
Ceva ce, negreşit, tu singur vei vedea:
Acea tărie, vrerea asta, greu sînt de aflat,
Dar, decît ele, mult mai rară încă e iubirea.

MATTHEW ARNOLD, *Rămas-bun* (1853)

După ce Charles o porni într-un tîrziu înapoi spre Lyme, gîndurile cu care îşi însoţi drumul spre casă fură, toate, variaţii pe o temă care, din moşi-strămoşi, se bucură de mare trecere în rîndul bărbaţilor: „Nu te mai juca cu focul, băiete, dacă nu vrei s-o păţeşti“. Era tocmai ce-şi spunea şi Charles, vreau să spun că mersul gîndurilor lui urma îndeaproape sensul vorbelor din bine cunoscuta axiomă. Se arătase din cale-afară de nechibzuit, dar nesăbuinţa i se trecuse cu vederea. Îşi asumase fără rost un risc imens – şi iată-l viu şi nevătămat. Aşa se face că, în clipa cînd zări în depărtare, mult mai jos, uriaşa gheară de piatră a digului de la Cobb, se simţi cuprins de însufleţire.

Şi de fapt, ce mari reproşuri avea să-şi facă? De la bun început, fusese mînat de intenţii dintre cele mai nobile; o vindecase de sminteală; şi chiar dacă, la un moment dat, o umbră necurată ameninţase să se strecoare între liniile lui de

apărare, hărţuiala prin care o pusese pe fugă se dovedise a fi, pînă la urmă, o faptă de arme care mai înviorase puţin această cruciadă purtată, toată, sub flamura neprihănită a dragostei de semeni. Sigur că s-ar face vinovat dacă acum nu ar întoarce spatele, odată pentru totdeauna, acestei vîlvătăi. Aşa o să facă, şi încă neîntîrziat. Doar nu era o molie prinsă fără scăpare în cercul de lumină al unei lumînări; era o făptură cu o inteligenţă superioară, una din cele mai bine pregătite pentru viaţă, înzestrată din belşug cu liber-arbitru. Dacă n-ar fi fost sigur că are oricînd la îndemînă acest colac de salvare, s-ar mai fi aventurat el oare în asemenea ape mîloase? Am început să amestec metaforele – asta ca să arăt cum funcţiona mintea lui Charles.

Şi uite aşa, avînd drept sprijin bastonul şi, nu mai puţin, pe atotputernicul liber-arbitru, coborî dealul care-l despărţea de oraş. De acum înainte, cu ajutorul liberului-arbitru, îşi va înăbuşi orice pornire de atracţie fizică pentru fată. Tot liberul-arbitru îl va ajuta să ţină piept neabătut oricăror stăruinţe viitoare de a se întîlni iar între patru ochi. Bunăstarea ei, la care dorea să contribuie din raţiuni umanitare, trebuia să treacă, prin mijlocirea liberului-arbitru, în grija mătuşii Tranter. Avea aşadar îngăduinţa – ba mai curînd obligaţia – să continue s-o ţină pe Ernestina în beznă, prin bunăvoinţa aceluiaşi liber-arbitru. Înainte să ajungă în faţa hotelului, dibăcia avîntată cu care se căţărase pe funia salvatoare a liberului-arbitru reuşise să-l poarte pînă la o stare de deplină mulţumire de sine... de la înălţimea căreia o putea privi pe Sarah ca pe ceva ce aparţinea trecutului.

O tînără remarcabilă, remarcabilă. Şi a cărei fire îţi scăpa mereu printre degete. Ajunse la concluzia că asta o făcea – adică, o făcuse – atît de atrăgătoare: imprevizibilitatea. Nu-şi dădea seama că Sarah avea două calităţi la fel de tipic englezeşti ca şi ironia amestecată cu conformism din propria

lui fire. E vorba de pasiune şi imaginaţie. Pe prima dintre ele, poate că Charles începuse vag s-o întrezărească; nu însă şi pe a doua. Nici n-ar fi avut cum, căci aceste două calităţi ale lui Sarah erau înfierate de epoca sa, prima fiind echivalată cu senzualitatea, iar a doua, cu simpla aplecare către fistichiu. În această îndoită ecuaţie bagatelizatoare se ascundea defectul de căpetenie al lui Charles – care face din el un vrednic reprezentant al vremii sale.

După toate acestea, îi mai rămînea să înfrunte o formă întrupată a amăgirii, pe Ernestina, adică. Cînd ajunse la hotel, Charles avu însă surpriza să constate că rubedeniile îi săriseră în ajutor.

Îl aştepta o telegramă, trimisă de unchiul de la Winsyatt. „Din motive de cea mai mare însemnătate“, i se cerea să vină de urgenţă într-acolo. Mi-e ruşine s-o spun, dar trebuie să ştiţi că Charles începu să zîmbească de îndată ce termină de citit; cît pe-aci să sărute plicul portocaliu. Îl punea la adăpost de orice încurcătură ce se putea ivi în următoarele zile, ca şi de nevoia de a îmbogăţi şirul minciunilor prin omisiune. Pica întru totul la ţanc. Se duse să se intereseze... era un tren care pleca a doua zi dis-de-dimineaţă de la Exeter, unde se afla pe atunci gara cea mai apropiată de Lyme. Avea astfel o scuză minunată prin care să-şi justifice plecarea grăbită şi oprirea peste noapte la Exeter. Porunci să i se facă rost de cea mai rapidă cabrioletă din Lyme. Va mîna chiar el. În zorul care-l cuprinsese, se simţi ispitit să trimită doar un bilet acasă la mătuşa Tranter. Ar fi fost însă o laşitate din partea lui. Aşa încît, cu telegrama în mînă, traversă întins strada.

Spre deosebire de Charles, blajina doamnă Tranter se arătă îngrijorată la culme, căci pentru ea telegramele erau un semn ce prevestea apropierea unor veşti proaste. Mai puţin superstiţioasă,

Ernestina era vădit înciudată. Găsea că aerele astea de mare vizir pe care le trăda gestul unchiului Robert erau „cam prea de tot“. Era sigură că era vorba de un fleac; nu era decît o toană, un moft de bătrîn, mai rău chiar – o pornire pizmaşă pe tinereţea în stare să iubească.

Vizitase, bineînţeles, domeniul de la Winsyatt, însoţită de părinţi; şi nu s-ar fi zis că prinsese prea mare drag de Sir Robert. Poate din cauză că se simţise ea însăşi cercetată cu luare-aminte, ori poate pentru că unchiul avea în spate destule generaţii de nobili de ţară pentru ca, judecate după canoanele londonezilor din clasa de mijloc, manierele lui să lase mult, foarte mult de dorit – deşi un critic ceva mai îngăduitor le-ar fi gustat, poate, excentricitatea. Ori poate fiindcă întreaga casă i se păruse o hardughie străveche, înţesată de mobile, tapete şi tablouri *înfiorător* de demodate; unde mai pui că sus-numitul unchi îl pierdea din ochi de drag pe Charles al ei, care, la rîndul lui, făcea atîta pe nepotul supus, încît era *revoltător,* iar Ernestina începuse să se simtă *de-a dreptul* geloasă. Motivul de căpetenie era însă spaima care o cuprinsese.

Unchiul le adunase la el pe doamnele din vecinătate, ca s-o cunoască. Nu-i prea mai fusese de ajutor certitudinea că tatăl *ei* avea destui bani încît să-i bage în buzunar pe taţii şi pe soţii doamnelor de acolo, cu tot ce mai aveau fiecare; se simţise privită de sus (cînd de fapt era doar invidiată) şi întîmpinată cu o sumedenie de afronturi mărunte, care de care mai perfide. Pe deasupra, nu-i surîdea grozav de mult perspectiva de a ajunge să locuiască la Winsyatt, cu toate că îi îngăduia să viseze la unicul mod – deocamdată – în care ar fi putut să cheltuiască o parte din zestrea-i uriaşă întocmai aşa cum va voi ea – într-o vastă operaţiune de înlocuire, prin care avea să scape de toate scaunele alea de lemn cu scrijeliturile lor caraghioase (de pe vremea lui

Carol, aproape inestimabile ca valoare), de scrinurile ca nişte sicrie (din timpul dinastiei Tudorilor), de tapiseriile roase de molii (gobelinuri) şi de tablourile mohorîte (printre care două de Claude Lorrain şi un Tintoretto) care avuseseră ghinionul să nu-i fie pe plac.

Nu îndrăznise să-i împărtăşească lui Charles antipatia pe care i-o stîrnise unchiul; cît despre celelalte obiecţii, adusese vorba despre ele mai mult cu umor decît cu sarcasm. Nu cred că avem de ce s-o învinuim. Ca nenumărate alte fete născute din părinţi bogaţi, atît cele care vor fi fost înaintea ei, cît şi cele care vor mai fi, Ernestina nu fusese dăruită de fire decît cu un convenţional bun-gust... se pricepea, adică, să cheltuiască o grămadă de bani pe la croitorese, modiste şi prin magazinele de mobilă. Acesta era domeniul ei; şi cum era singurul pe care îl stăpînea cu adevărat, nu-i plăcea să se amestece nimeni în felul în care îl gospodărea.

Deşi aerul vijelios al lui Charles avu darul să veştejească vigoarea protestelor Ernestinei, acesta trebui totuşi să-i îndure dezaprobarea, domolită acum, precum şi obişnuitele mutrişoare bosumflate; o asigură că va zbura înapoi cu aceeaşi iuţeală cu care va pleca. Îi era de fapt destul de limpede de la ce anume pornea această subită nevoie a unchiului de a-l vedea; atinsese, şovăitor, problema cu pricina atunci cînd Charles îl vizitase însoţit de Tina şi de părinţii ei... şovăitor de tot, căci unchiul era un timid. Era vorba de posibilitatea ca Charles şi mireasa lui să împartă cu el casa de la Winsyatt – cu puţină bunăvoinţă, s-ar fi putut „înghesui“ în aripa dinspre răsărit. Charles ştia că unchiul nu avusese în vedere doar nişte vizite ocazionale, ci dorea ca el să se stabilească definitiv acolo şi să înceapă să înveţe tot ce trebuia să ştie viitorul stăpîn al domeniului. Ideea îl atrăgea la fel de puţin ca şi pe Ernestina, fără să bănuiască însă lipsa de entuziasm a fetei. Ştia că ar

fi o combinaţie nefericită, că unchiul va trece necontenit de la răsfăţuri la predici... iar Ernestina trebuia ajutată să se obişnuiască cu ideea traiului la Winsyatt printr-o căsnicie nestingherită, chiar de la început, de atîtea chingi. Cînd însă rămăsese între patru ochi cu unchiul, acesta îi dăduse a înţelege că ar fi vorba de ceva mai mult: că pentru un bătrîn singuratic casa de la Winsyatt era prea mare, că poate, cine ştie, s-ar simţi mai bine într-un locşor mai micuţ. Satele din împrejurimi nu duceau lipsă de locşoare mai micuţe care să fie exact ce-i trebuia unchiului... ba unele dintre ele figurau chiar în registrul de închirieri al proprietarului de la Winsyatt. Îi veni în minte unul, mai ales, un conac în stil elisabetan din satul Winsyatt, la doi paşi de casa cea mare.

Charles bănuia că bătrînul se simţea egoist; îl chema aşadar la Winsyatt să-i ofere fie conacul amintit, fie casa cea mare. Oricare i-ar fi fost pe plac. Nu-l interesa prea mult care avea să fie, cu condiţia ca unchiul să nu-i stea în cale. Era încredinţat că, dacă ştia cum să-l ia, îl putea convinge acum pe bătrînul holtei s-o aleagă pe oricare dintre cele două case, că unchiul era ca un călăreţ nesigur ajuns în faţa unui hop, pe care nu se încumetă să-l sară decît călăuzit de la spate.

În consecinţă, cînd cele două voci feminine care participau la acest trio intonat în fugă pe Broad Street dădură semne că şi-au isprăvit canonul, Charles ceru să fie lăsat cîteva clipe singur cu Ernestina; şi de îndată ce mătuşa Tranter se retrase, îi împărtăşi fetei bănuielile lui.

— Bine, dar de ce să nu fi discutat asta mai demult?

— Scumpa mea, aşa a fost unchiul Bob de cînd îl ştiu şi mă tem că aşa va fi pînă la sfîrşitul zilelor. Spune-mi însă ce răspuns să-i dau.

— Tu pe care o preferi?

— Pe care-o vrei tu. Nici una, dacă-i musai. Deşi s-ar simţi jignit...

Ernestina bombăni ceva, plină de un năduf stăpînit, afurisind în gînd întregul neam al unchilor bogaţi. Apoi însă, îndemnată poate de priveliştea nu tocmai generoasă a salonaşului din spate al casei în care se afla, se văzu deodată în chip de Lady Smithson domnind peste un Winsyatt statornicit după gustul ei. În definitiv, un titlu are nevoie de un decor pe măsură. Dacă izbutea să scape pentru totdeauna de corvoada de a sta sub acelaşi acoperiş cu moşul ăla nesuferit... şi pe urmă, era bătrîn. Şi Charles, cum să-i facă aşa ceva dragului de Charles. Ca să nu mai vorbim de părinţi, cărora le datora...

— Casa asta din sat de care ai pomenit – nu e cea pe lîngă care am trecut cu trăsura?

— Da – ţii minte? – avea nişte frontoane vechi, nemaipomenit de pitoreşti...

— Pitoreşti pe dinafară.

— Va trebui, fireşte, refăcută.

— Cum ziceai că-i spune?

— Sătenii îi spun Casa cea Mică. Mică însă numai în comparaţie cu cealaltă. N-am mai fost de mulţi ani înăuntru, dar cred că e mult mai încăpătoare decît pare.

— Lasă că ştiu eu cum sînt casele astea vechi. O grămadă de cămăruţe nenorocite înghesuite una într-alta. Cred că elisabetanii erau toţi pitici.

Charles zîmbi (deşi poate n-ar fi stricat să se străduiască ceva mai mult pentru a corija ciudata idee pe care o avea Ernestina despre arhitectura din vremea Tudorilor) şi îi înconjură umerii cu braţul.

— Rămîne atunci casa cea mare de la Winsyatt?

Îl privi întrebător în ochi pe sub sprîncenele arcuite:

— Tu ţi-o doreşti?

— Ştii doar ce înseamnă pentru mine.

— O să pot s-o aranjez aşa cum vreau eu?

— Dinspre partea mea, poţi să pui s-o facă una cu pămîntul şi să înalţe pe locul ei un al doilea

Palat de Cristal[23].

— Charles! Fii serios!

Se smulse îmbufnată din îmbrăţişarea lui. Curînd însă Charles primi un sărut de iertare şi porni la drum cu inima uşoară. Cît despre Ernestina, ea se duse în camera ei şi începu să aşeze în ordine de bătaie impresionantu-i arsenal de cataloage.

23 *Crystal Palace*, clădire din sticlă şi fier înălţată în Hyde Park, în vederea expoziţiei din 1851, reconstituită apoi la Sydenham.

Douăzeci şi trei

Cînd tisa asta veche doar un lăstar avea
În jurul ei bunicul, copil, se hîrjonea...

HARDY, *Prefaceri*

Cu poclitul coborît pentru ca Charles să se poată bucura de strălucirea soarelui de primăvară, trăsura trecu prin faţa căsuţei de dincolo de poartă. Lîngă porţile larg deschise străjuia tînărul Hawkins, iar din uşă îl sorbea din ochi, toată numai zîmbet, bătrîna doamnă Hawkins. Văzînd-o, Charles îl rugă pe ajutorul de vizitiu care îi aşteptase cu trăsura la Chippenham şi care mîna acum caii, cu Sam cocoţat pe capră lîngă el, să oprească puţin. Între Charles şi bătrînă exista o relaţie specială. Rămas fără mamă de la vîrsta de un an, Charles trebuise să se mulţumească cu un lung şir de mame ad-hoc; în timpul şederilor la Winsyatt ajunsese să se simtă foarte legat de această doamnă Hawkins, care pe vremea aceea era, administrativ vorbind, spălătoreasă-şefă, dar pe care anii îndelungaţi petrecuţi în slujba familiei şi simpatia de care se bucura o aşezau, în ochii servitorilor, imediat după augusta făptură a căpeteniei lor, intendenta-şefă. Poate că în afecţiunea pentru mătuşa Tranter, Charles retrăia un sentiment păstrat de amintirile din copilărie în care apărea această femeie simplă – făcută parcă pentru rolul lui Baucis – care înainta acum şontîc-şontîc pe cărarea ce ducea spre poarta grădinii, ca să-i ureze bun-venit.

Bătrîna îl copleşi cu întrebări nesăţioase despre apropiata-i căsătorie; după ce-i răspunse, o întrebă, la rîndul lui, ce-i fac copiii. I se păru mai îngrijorată decît de obicei de bunăstarea lui, iar în ochi îi desluşi o umbră de compătimire, privirea pe care săracii buni la suflet o îndreaptă uneori spre bogaţii răsfăţaţi de soartă. Era o căutătură cunoscută lui din vremurile de odinioară, pe care

femeia, cu mintea ei de ţărancă neştiutoare, dar pricepută într-ale vieţii, i-o hărăzise sărmanului băieţel fără mamă, oropsit, pe deasupra, să aibă un tată desfrînat – căci zvonurile despre felul în care părintele rămas în viaţă al lui Charles se înfrupta din plăcerile oferite de traiul londonez răzbiseră, tulburi, pînă la Winsyatt. Compasiunea asta mută i se păru cu totul nepotrivită, mai ales acum, însă închise ochii cu o toleranţă amuzată. Era izvorîtă din iubire pentru el, aşa cum grădina din jurul căsuţei, parcul de dincolo de ea, pîlcurile de copaci bătrîni – purtînd fiecare un nume îndrăgit, Carson's Stand, Ten-pine Mound, Ramilliers (sădit în amintirea bătăliei din locul cu acelaşi nume), Oak-and-Elm, Muses' Grove şi încă vreo zece pe atîtea, toate la fel de apropiate lui Charles ca şi denumirile părţilor trupului lui –, laolaltă cu aleea prelungă vegheată de tei, grilajele de fier şi tot restul domeniului pe care îl îmbrăţişa cu privirea erau acolo în ziua aceea, sau aşa i se părea lui, în semn de iubire pentru el. Într-un tîrziu, îi zîmbi de rămas-bun bătrînei spălătorese.

— Trebuie să-i dau zor înainte. Mă aşteaptă unchiul.

O clipă, doamna Hawkins avu aerul că n-are de gînd să se lase concediată cu una, cu două; în cele din urmă, însă, supuşenia slujnicei birui în ea sentimentele materne ale doicii de odinioară. Se mulţumi să atingă uşurel mîna lui Charles, ce se odihnea pe uşa trăsurii.

— Aşa-i, domnişorule. Vă aşteaptă.

Vizitiul şfichiui iute crupa calului din frunte şi trăsura se urni din loc, începînd să urce panta domoală din umbra dantelată a teilor încă desfrunziţi. După o vreme, terenul deveni iar neted, şfichiul nu mai mîngîia decît cînd şi cînd, lenevos, coapsele murgului din spate, iar cei doi cai, adulmecînd apropierea ieslei, se aşternură pe un trap întins.

Păcănitul vesel al roţilor de fier ce alergau grăbite pe pietrişul aleii, scîrţîiul uşor scos de o osie neunsă destul, întîlnirea cu doamna Hawkins, care-i împrospătase vechea afecţiune ce-o nutrea pentru ea, credinţa prefăcută acum în certitudine că în curînd va stăpîni cu adevărat priveliştea din jur, toate acestea redeşteptară în Charles sentimentul fără nume că îi fusese rezervat un destin norocos, că existenţa era întocmită aşa cum trebuie, sentiment pe care şederea la Lyme îl tulburase într-un chip nelămurit. Frîntura aceasta de Anglie îi aparţinea, întocmai cum şi el aparţinea acestui loc; el era cel care trebuia să poarte pe umeri răspunderile acestei lumi, aşa cum tot el era cel care îi va purta mai departe prestigiul, împreună cu rînduiala ei statornicită de veacuri.

Trecură pe lîngă un grup de lucrători aflaţi în slujba unchiului: Ebenezer, fierarul, aplecat lîngă un coş mic cu jăratic, îndreptînd cu ciocanul o bară îndoită din grilajul de fier. În spatele lui se vedeau doi tăietori de lemne, tăifăsuind alene; mai era şi un al patrulea, un moşneag gîrbovit de ani, îmbrăcat după portul din tinereţea lui, într-o cămeşoaie de pînză aspră şi pe cap cu o pălăriuţă de pîslă tare, de aceeaşi vîrstă cu el... bătrînul Ben, tatăl fierarului, acum una dintre cele peste o duzină de foste slugi ajunse la vîrsta bătrîneţii, cărora domeniul le dăduse pensii, îngăduindu-le să rămînă mai departe între marginile lui, liberi să vină şi să plece din el după pofta inimii, întocmai ca stăpînul însuşi; un soi de arhivă vie – consultată încă adesea – a ultimilor optzeci de ani şi mai bine din istoria Winsyattului.

Cînd trăsura trecu pe lîngă ei, cei patru se întoarseră şi-şi ridicară braţele, iar bătrînul îşi înălţă pălăria. Cu un gest seniorial, Charles îşi flutură mîna în semn de răspuns. Cunoştea vieţile tuturor, aşa cum şi ei o cunoşteau pe a lui. Ştia chiar şi cum se făcea că bara de fier se strîmbase... uriaşul Jonas, taurul preferat al unchiului, dăduse

să se năpustească la landoul doamnei Tomkins. „A fost numai vina ei“ – îi scrisese unchiul – „cine d...l a pus-o să-şi smîngălească gura cu roşu stacojiu?“ Charles zîmbi amintindu-şi cum îl luase ironic la rost pe unchi în scrisoarea de răspuns, vrînd să ştie ce anume o mîna pe o văduvă atît de atrăgătoare să tot vină în casa de la Winsyatt neînsoţită...

Dar dintre toate, cel mai desfătător era să te cufunzi iarăşi în maiestuoasa tihnă neclintită a vieţii de ţară. Verdele primăvăratic al pajiştii ce se întindea cît vedeai cu ochii în jur, avînd drept fundal priveliştea vălurită a împrejurimilor comitatului Wiltshire, casa din depărtare care se zărea acum din ce în ce mai aproape, colorată în ocru şi cenuşiu, vegheată de cedrii uriaşi şi, lîngă aripa dinspre apus, de vestitul fag-roşcat (toţi fagii-roşcaţi sînt vestiţi), care aproape ascundeau vederii şirul de grajduri din spate, deasupra căruia foişorul micuţ de lemn împreună cu ceasul de la intrare păreau să alcătuiască un semn de exclamare ce spînzura singuratic între crengile crescute în timpul scurs de la înălţarea lui. Avea un rost simbolic, ceasul acesta de la grajduri; deşi la Winsyatt nimic nu era niciodată urgent – în ciuda telegramei unchiului –, un azi de-a pururi înverzit prefăcîndu-se pe nesimţite într-un mîine aşijderea, iar singura măsură adevărată a timpului era lumina soarelui, şi cu toate că, în afară de vremea fînului şi a recoltei, erau mereu prea multe braţe pentru cît era treaba de puţină, senzaţia de ordine era atît de profundă, încît aproape că îi auzeai bătaia egală, ca a unui mecanism al cărui mers răbdător îţi dădea sentimentul că nimeni şi nimic nu-l poate tulbura, că va rămîne veşnic astfel: mărinimos, căci era creat de o mînă divină. M-ar bate Dumnezeu – şi umbra sărmanei Millie – dacă aş susţine că la ţară nu existau nedreptăţi şi lipsuri la fel de crîncene ca acelea îndurate în Sheffield şi Manchester; ele ocoleau însă vecinătatea reşedinţelor marilor

familii nobiliare engleze, poate numai pentru că proprietarilor le plăcea să vadă ţărani îndestulaţi la fel cum le plăcea să-şi vadă ogoarele şi vitele bine îngrijite. Relativa bunătate pe care o arătau armatelor fără număr de servitori şi lucrători aflaţi sub stăpînirea lor nu era decît o roadă crescută mai la o parte, în umbra paradisului pe care rîvneau să-l aibă neîncetat în faţa ochilor; oricum ar fi stat lucrurile, supuşii lor nu aveau decît de cîştigat. Motivaţia aşa-zisului stil „inteligent“ de management al vremii noastre nu e, probabil, nici ea mai altruistă. Doar că prima clică de exploatatori se dădea în vînt după Plăcerile Ochiului, în vreme ce cealaltă se omoară de dragul Creşterii Productivităţii.

În timp ce trăsura ieşea de sub umbra aleii cu tei, dincolo de care pajiştea îngrădită lăsa locul gazonului şi boschetelor tunse cu grijă, iar drumul făcea o buclă largă ce urca lin pînă în faţa casei – o clădire în stil paladian pe care îmbunătăţirile şi adăugirile aduse de Wyatt-fiul n-o sluţiseră prea tare –, Charles simţi că îşi preia de-adevăratelea moştenirea. I se părea că senzaţia aceasta lămureşte dintr-odată rostul vieţii sale trîndav-rătăcitoare de pînă atunci, cochetarea neconvinsă cu religia, cu ştiinţa, boala călătoriilor; tot timpul nu făcuse decît să aştepte acest moment... chemarea lui la tron, aşa-zicînd. Aventura fără noimă de pe Undercliff era dată uitării. Îndatoriri uriaşe, păstrarea tihnei şi a rînduielii ce domneau în jur îi stăteau înainte, aşa cum se înălţaseră în faţa atîtor şi atîtor tinere vlăstare de spiţă bărbătească din familia lui. Datoria – ea era adevărata lui nevastă, Ernestina şi Sarah ale lui; şi, cu voioşia sprintenă a unui băieţandru de două ori mai tînăr decît el, sări din caleaşcă să-i alerge degrabă în cale.

Nerăbdării lui îi fu dat însă să fie întîmpinată doar de un hol pustiu. Dădu buzna în camera de zi – sufrageria, cum i se mai spunea –, aşteptîndu-se

să-şi vadă unchiul ţîşnind, zîmbitor, în picioare ca să-l primească. Sufrageria era însă şi ea pustie. În plus, avea în ea ceva neobişnuit, ceva ce Charles, nedumerit, nu reuşi să descopere în prima clipă. Apoi zîmbi. La ferestre atîrnau perdele noi – şi parcă şi covoarele, da, şi ele erau noi. Ernestina n-o să fie deloc încîntată că a fost lipsită de posibilitatea de a le alege cu mîna ei – dar exista oare o demonstraţie mai sigură a intenţiei bătrînului burlac de a trece torţa, cu un gest gingaş, în mîna lui Charles?

Mai era însă şi o altă schimbare. Îi trebuiră cîteva clipe ca să-şi dea seama despre ce era vorba. Nemuritoarea dropie fusese izgonită din încăpere; pe locul unde stătuse cuşca ei de sticlă, se afla acum o vitrină cu porţelanuri.

Tot nu bănuia nimic.

Nu bănuia – în cazul ăsta însă chiar n-ar fi avut cum – ce i se întîmplase lui Sarah după ce se despărţise de el, în după-amiaza precedentă. O luase iute înapoi prin pădure pînă ce ajunsese la locul unde de obicei apuca pe cărarea aflată mai sus, care o ferea de riscul de a fi văzută de cei de la lăptărie. Un observator aflat prin preajmă ar fi putut-o vedea încetinindu-şi, şovăitoare, pasul, iar apoi, dacă auzul i-ar fi fost la fel de ager ca al lui Sarah, ar fi ghicit şi de ce: dinspre căsuţa de la lăptărie, aflată la vreo cîteva sute de metri mai jos, răzbătuse pînă la ea, printre copaci, un zvon de glasuri omeneşti. Încet şi fără zgomot, Sarah înaintă pînă la o tufă uriaşă de ilice, prin al cărei frunziş bogat putea să privească pînă în spatele căsuţei. Rămase nemişcată cîtva timp, fără ca pe chip să i se citească nimic din gîndurile care-i treceau prin minte. Apoi, deodată, cine ştie ce schimbare petrecută în scena de dedesubt o făcu s-o ia din loc... dar nu înapoi, în desişul ocrotitor al pădurii. Ieşi cu pas cutezător din spatele tufei de

ilice şi porni pe cărarea ce întîlnea după o vreme drumeagul pentru căruţe, ce trecea pe cîmpul de deasupra lăptăriei. Se ivi astfel chiar în văzul celor două femei care se aflau lîngă uşa căsuţei, dintre care una ţinea în mînă un coş şi, după toate semnele, se pregătea s-o pornească înapoi spre casă.

Femeile dădură amîndouă deodată cu ochii de silueta întunecată a lui Sarah. Mergea fără să arunce nici o privire spre căsuţă, de lîngă care o aţinteau surprinse două perechi de ochi; îşi văzu netulburată de drum, pînă ce se făcu nevăzută după muchia înverzită a uneia din păşunile ce se întindeau mai sus de locul unde se afla lăptăria.

Una dintre cele două femei care priveau de dedesubt era nevasta lăptarului. Cealaltă era doamna Fairley.

Douăzeci şi patru

Cineva era odată de părere că zicala victoriană tipică e „Nu uita că ţi-e unchi...“

G.M. YOUNG, *Eseuri victoriene*

— E monstruos. Monstruos. Îmi vine să cred că şi-a ieşit din minţi.

— I-a ieşit din minte simţul măsurii. Ceea ce nu e însă deloc acelaşi lucru.

— Bine, dar într-un moment ca acesta!

— Draga mea Tina, Cupidon e vestit pentru dispreţul pe care-l are pentru socotelile altora.

— Ştii foarte bine că aici Cupidon n-are nici un amestec.

— Ba mă tem că e chiar singurul care s-a amestecat. Inimile bătrîne sînt cele mai vulnerabile.

— E vina mea. Ştiu că nu e de acord să te căsătoreşti cu mine.

— Haide, zău, astea-s prostii.

— Ba nu sînt prostii. Ştiu prea bine că pentru el nu sînt decît fata unui negustor de postavuri.

— Copilă dragă, stăpîneşte-te.

— Îmi pare rău pentru tine, de asta sînt aşa de furioasă.

— Foarte bine – lasă-mă atunci să mă înfurii eu cînd e vorba de mine.

Se aşternu apoi o tăcere de cîteva clipe, care-mi dă răgazul să spun că discuţia avea loc în salonaşul din spatele casei mătuşii Tranter. Charles stătea în picioare lîngă fereastră, cu spatele la Ernestina, care de-abia îşi uscase lacrimile, iar acum frămînta între degete o batistă de dantelă, cu un aer răzbunător.

— Ştiu ce mult iubeşti Winsyattul.

Răspunsul lui Charles rămîne să-l ghicim fiecare, căci în clipa aceea uşa se deschise şi în

prag se ivi mătuşa Tranter, al cărei chip se lumină într-un surîs încîntat la vederea lui Charles.

— Te-ai şi întors!

Erau orele nouă şi jumătate ale serii aceleiaşi zile în care l-am urmărit pe Charles în drumul lui cu trăsura spre conacul de la Winsyatt.

Charles zîmbi stins.

— Am... isprăvit repede treaba pentru care mă chemase.

— S-a petrecut un lucru îngrozitor şi revoltător.

Mătuşa Tranter se uită alarmată la masca de eroină tragică răvăşită de revoltă de pe chipul nepoatei, care adăugă:

— Charles a fost dezmoştenit.

— Dezmoştenit!

— Ernestina exagerează. Pur şi simplu unchiul s-a hotărît să se însoare. Dacă va avea norocul să aibă un fiu care să-l moştenească...

— Norocul...!

Ernestina furişă o privire mustrătoare spre Charles. Mătuşa Tranter privea consternată de la unul la celălalt.

— Dar... cine e doamna?

— O cheamă doamna Tomkins, doamnă Tranter. O văduvă.

— Şi destul de tînără ca să aducă pe lume o duzină de fii.

Charles zîmbi.

— Nici vorbă nu poate fi de atîţia. Destul de tînără însă ca să dea naştere unor fii.

— O cunoşti?

Înainte ca Charles să apuce să răspundă, Ernestina i-o luă înainte.

— Tocmai ăsta e lucrul cel mai revoltător. N-au trecut decît două luni de cînd unchiul lui făcea haz de femeia asta într-o scrisoare către Charles. Şi acum face sluj în faţa ei.

— Ernestina dragă!

— N-am de gînd să mă potolesc! E prea de tot. După atîţia ani...

Charles trase adînc aer în piept şi se întoarse apoi spre mătuşa Tranter:

— Am auzit că are rude şi prieteni de cea mai bună condiţie. Soţul ei a fost colonel în regimentul al patruzecilea de husari şi, după moartea lui, i-a rămas o sumă frumoasă. Nu există nici un motiv să fie bănuită că umblă după avere. (Ernestina îi aruncă o privire mocnind de indignare, dînd limpede a înţelege că mintea ei era doldora de atari bănuieli.) Mi s-a spus că e o femeie foarte atrăgătoare.

— Merge, bineînţeles, la vînătoare cu cîini.

Charles zîmbi întunecat Ernestinei, care făcea aluzie la o notă proastă pe care unchiul cel hapsîn i-o trecuse mai demult la catastif.

— Bineînţeles. Asta însă n-a ajuns încă o crimă.

Mătuşa Tranter se prăvăli greoaie pe un scaun şi începu iar să le cerceteze pe rînd chipurile, căutînd, aşa cum făcea întotdeauna în asemenea situaţii, o rază încă nevăzută de speranţă.

— Dar nu e prea bătrîn ca să aibă copii?

Din mijlocul negurii, Charles avu totuşi tăria să zîmbească blînd în faţa inocenţei mătuşii:

— Are şaizeci şi şapte de ani, doamnă Tranter. E o vîrstă la care mai poate avea copii.

— Ce contează că ea e destul de tînără ca să-i fie nepoată.

— Draga mea Tina, în astfel de situaţii nu-ţi rămîne decît demnitatea. Mă văd silit să te rog stăruitor ca, de dragul meu, să nu te înverşunezi. Trebuie să arătăm, pe cît posibil, că privim evenimentul cu bunăvoinţă.

Ernestina se uită la Charles şi îi citi pe chip o neînduplecare gata să izbucnească; îşi dădu seama că trebuie să treacă la alt rol. Alergă spre el, îi apucă mîna şi i-o duse la buze. Charles o trase la pieptul lui şi o sărută pe creştet, fără însă să se lase amăgit. Chiar dacă scorpiile îşi iau uneori aere de şoricei, un motan încercat adulmecă repede care din ei îl pîndeşte de dincolo de mască; şi, cum

Charles nu găsise încă un cuvînt care să exprime întocmai felul în care Ernestina primise veştile nemaipomenite şi deloc îmbucurătoare pe care i le adusese, se mulţumi deocamdată să-l definească prin sintagma „nepotrivit pentru o doamnă“. Din cabrioleta care-l adusese înapoi de la Exeter se repezise de-a dreptul în casa mătuşii Tranter; se aştepta ca, după ce-şi va deşerta sacul, să fie înconjurat cu o compasiune plină de înţelegere, nu pus în faţa unei dezlănţuiri de furie, oricît de măgulitoare s-ar fi vrut aceasta din urmă prin intenţia ei de a se face ecoul sentimentelor lui Charles. Da, poate că asta era – Ernestinei nu-i trecuse prin cap că un gentleman n-ar fi putut în ruptul capului să arate lumii un chip schimonosit de mînia pe care i-o atribuia ea. Oricum, în purtarea ei din acele prime minute i se păru că era ceva ce te ducea cu gîndul, vai, la fata de negustor; era năduful celui care fusese tras pe sfoară într-un tîrg negustoresc, căruia îi lipsea calmul desăvîrşit, transmis din generaţie în generaţie, al aristocratului care, semeţ, nu lasă nici o clipă hîrtoapele vieţii să-i zbîrlească fie şi un fulg din panaşul nobil al stilului.

Ţinînd-o de mînă, o conduse înapoi pe Ernestina pînă la sofaua de pe care se repezise spre el şi o sili să se aşeze. Îşi dădu seama că trebuie să lase pe a doua zi discuţia despre hotărîrea la care ajunsese în timpul nesfîrşitei sale călătorii de întoarcere, o hotărîre care era, de astfel, un alt motiv de căpetenie al vizitei din seara aceea. Începu să-şi scormonească mintea, căutînd ceva prin care să arate fără echivoc care era atitudinea ce trebuia adoptată, dar nu-i veni în minte nimic potrivit şi pînă la urmă se mulţumi să schimbe, cu un aer nepăsător, subiectul:

— Ei, şi ce evenimente măreţe s-au petrecut azi în Lyme?

Ca şi cînd şi-ar fi amintit brusc de ceva, Ernestina se întoarse spre mătuşă:

— Ai aflat ceva despre ea?

Apoi, înainte ca mătuşa Tranter să aibă timp să răspundă, îşi ridică ochii spre Charles:

— *Chiar* s-a întîmplat ceva. Doamna Poulteney a concediat-o pe domnişoara Woodruff.

Charles simţi că i se opreşte inima în loc. Mătuşa Tranter n-avea însă ochi pentru uluiala care se ivise, probabil, pe chipul lui, căci ardea de nerăbdare să-şi verse *şi ea* sacul cu noutăţi: doar tocmai din pricină că voia să-l mai îmbogăţească nu fusese acasă la sosirea lui Charles. Concedierea avusese loc, se pare, în seara de dinainte; păcătoasei i se îngăduise să mai rămînă o noapte sub acoperişul de la Marlborough House. A doua zi dis-de-dimineaţă venise un hamal să-i ia cufărul, care primise ordin să-l ducă la White Lion. Aici, Charles se albi de-a binelea, însă următoarea frază a mătuşii Tranter îi alină temerile.

— Ştii, de acolo pleacă trăsurile.

Diligenţele care făceau drumul între Dorchester şi Exeter nu se încumetau să coboare coasta abruptă a dealului de la intrarea în Lyme, şi cei din orăşel trebuiau să fie duşi pînă la o răscruce aflată la vreo patru mile înspre uscat pe drumul principal spre apus, de unde îi lua apoi diligenţa.

— Numai că doamna Hunnicott a stat de vorbă cu el şi zice că omul susţine sus şi tare că domnişoara Woodruff nu era la Marlborough House. Fata de-acolo zice că a plecat în zori fără să spună nimic, a lăsat doar vorbă unde să trimită cufărul.

— Şi de atunci încoace?

— N-a dat nici un semn de viaţă.

— Cu preotul aţi vorbit?

— Eu nu, dar domnişoara Trimble se jură că l-a văzut mergînd spre Marlborough House azi, înainte de amiază. Acolo i s-a spus că doamna Poulteney nu se simţea bine. A vorbit apoi cu doamna Fairley, care nu ştia decît că doamnei Poulteney îi ajunsese la ureche nu se ştie ce lucru

scandalos, care fusese pentru ea o mare lovitură şi era supărată foarte...

Buna doamnă Tranter îşi întrerupse vorba, de parcă bezna în care se învîrtea o amăra aproape la fel de mult ca dispariţia lui Sarah. Cu un aer frămîntat, cercetă pe rînd ochii Ernestinei şi pe cei ai lui Charles.

— Ce să fie – ce, Doamne iartă-mă, poate să fie?

— N-ar fi trebuit din capul locului să fie trimisă să lucreze la Marlborough House. A fost ca şi cum ai mîna un miel în gura lupului.

Ernestina se uită la Charles, aşteptînd să-i confirme părerea. Simţindu-se mult mai puţin calm decît părea, acesta se întoarse spre mătuşa Tranter.

— Nu există nici un pericol ca...

— De asta ne temem cu toţii. Preotul a trimis cîţiva oameni să caute de-a lungul coastei dinspre Charmouth. Se plimbă uneori pe acolo, pe faleză.

— Şi?

— Nimic.

— Parcă spuneaţi că a lucrat mai demult la...?

— Au trimis pe cineva să întrebe şi acolo. Nu ştiu nimic de ea.

— Dar Grogan? Nu l-au chemat la Marlborough House? (Se folosi, dibaci, de pomenirea acestui nume şi spuse, întorcîndu-se spre Ernestina:) Ştii, în seara aceea cînd am băut amîndoi grog – a adus vorba de ea. Ştiu că îl îngrijorează situaţia fetei.

— Domnişoara Trimble l-a văzut stînd de vorbă cu preotul azi pe la şapte. Zice că părea din cale-afară de agitat. Furios, aşa a spus.

Domnişoara Trimble avea un magazin de mărunţişuri de damă, în capătul de jos al lui Broad Street – o poziţie minunată, care preschimbase magazinul în cartierul general de informaţii al orăşelului. Cu sforţări uriaşe, chipul blajin al mătuşii Tranter reuşi o ispravă ce părea de neimaginat: se încruntă, căpătînd un aer fioros.

— N-am de gînd să trec pe la doamna Poulteney, oricît de bolnavă ar fi.

Ernestina îşi îngropă faţa în mîini.

— Vai, ce zi nemiloasă!

Charles se uită pe rînd la cele două doamne.

— Poate ar trebui să merg pînă la Grogan.

— Vai, Charles – ce poţi tu să faci? Sînt destui oameni care s-o caute.

Fireşte că nu la aşa ceva se gîndise Charles. Bănuia că izgonirea lui Sarah nu era fără legătură cu hoinărelile ei pe Undercliff – şi era, desigur, îngrozit ca nu cumva fata să fi fost văzută pe acolo în compania lui. Stătea pe loc, pradă unei nehotărîri chinuitoare. Neapărat trebuia să afle cît anume se ştia în orăşel despre motivul concedierii ei. Simţi deodată că se înăbuşă în atmosfera din sufrageria micuţă. Trebuia să fie singur. Trebuia să se gîndească ce să facă. Pentru că, dacă Sarah era încă în viaţă – deşi cine putea şti la ce hotărîre nebunească o mînase noaptea petrecută în ghearele deznădejdii, în vreme ce el dormea liniştit în hotelul din Exeter? – oricum, dacă mai era printre cei vii, bănuia unde se afla; ca un giulgiu îl apăsa conştiinţa faptului că era singura persoană din Lyme care ştia unde era fata. Şi totuşi nu cuteza să dea în vileag ceea ce ştia.

Peste cîteva minute, cobora întins strada, îndreptîndu-se spre hotel. Seara era încă blîndă, dar cerul se acoperise cu nori întunecaţi. Uşoare pale de aer umed îi dezmierdau în treacăt obrajii. Pe mare, în larg, se dezlănţuiseră deja tunetele – ca şi în inima lui Charles.

Douăzeci şi cinci

O, tînăr crai îndrăgostit, de ce suspini aşa,
După o făptură ce în veci a ta nu fi-va?

TENNYSON, *Maud* (1855)

Avea întîi şi întîi de gînd să-l trimită pe Sam cu un mesaj pentru doctorul irlandez. Încercă să şi-l formuleze în minte în timp ce mergea – „Doamna Tranter e foarte îngrijorată“... „Orice eventuale cheltuieli necesare pentru a aduna un grup de oameni care s-o caute“... sau, şi mai bine: „Dacă pot să vă dau vreo mînă de ajutor, din punct de vedere financiar sau în alt mod“ – cam aşa sunau frînturile de fraze care se învîrtejeau în capul lui Charles. Înainte de a intra în hotel, îl strigă pe rîndaşul cu auzul nevătămat, cerîndu-i să-l smulgă pe Sam de lîngă tejgheaua cîrciumii ce ţinea de hotel şi să-l trimită sus. N-apucă însă să intre bine în sufrageria apartamentului său, că îi şi fu dat să se clatine sub cea de-a treia lovitură cu care soarta se hotărîse să-i încerce tăria în ziua aceea bogată în evenimente.

Pe măsuţa rotundă îl aştepta un bilet sigilat cu ceară neagră. Scrisul de pe dos nu-i era cunoscut: *Domnului Smithson, hotelul White Lion.* Rupse nerăbdător sigiliul şi despături foaia. Nici urmă de formulă de adresare ori de semnătură.

> „Vă implor să-mi acordaţi o ultimă întîlnire. Voi aştepta toată după-amiaza de azi şi mîine dimineaţă. Dacă nu veţi veni, n-am să vă mai tulbur niciodată.“

Mai citi o dată biletul, şi încă o dată; rămase apoi cu privirea pierdută în bezna de afară. Se simţea cuprins de furie la gîndul că fata îi punea în

joc, cu atîta nepăsare, reputaţia; uşurat, totodată, în faţa acestei dovezi că ea era încă în viaţă – şi, din nou, revoltat de ameninţarea subînţeleasă în ultima frază. Chiar atunci intră în odaie Sam, ştergîndu-se cu batista la gură, aluzie transparentă la faptul că fusese deranjat de la masă. Cum prînzu-i frugal se compusese dintr-o sticlă de bere dulce şi trei pesmeţi mucegăiţi, avem motive să-i iertăm rătăcirea. Oricum, Sam îşi dădu seama dintr-o ochire că stăpînul nu-şi revenise – dimpotrivă – din proasta dispoziţie care-l stăpînise de cînd plecase de la Winsyatt.

— Du-te jos şi află cine mi-a lăsat biletul ăsta.

— Da, domnu' Charles.

Sam ieşi, dar nu făcuse nici şase paşi cînd auzi iar vocea lui Charles, ivit în prag.

— Roagă-l pe cel căruia i-a fost înmînat să vină la mine.

— Am înţeles, domnu' Charles.

Stăpînul se întoarse în cameră; cînd, pe neaşteptate, i se năzări o imagine fulgerătoare a dezastrului petrecut în vremuri străvechi, a cărui amintire o descoperise incrustată în roca de liasic albastru dăruită Ernestinei – amoniţii condamnaţi la pieire de cine ştie ce retragere a apei, o catastrofă măruntă întîmplată cu nouăzeci de milioane de ani în urmă. Cu o pătrundere dureroasă, i se arătă, ca la lumina unui fulger venit din tenebre, cumplitul adevăr: toate formele de viaţă urmăreau de-a pururi acelaşi curs; evoluţia nu se desfăşura pe verticală, într-un urcuş neîncetat spre culmi de desăvîrşire, ci pe orizontală. Credinţa în existenţa timpului nu era decît o sminteală, cea de pe urmă; existenţa nu avea istorie, era veşnic momentul prezent, era dintotdeauna zbaterea asta neputincioasă între fălcile nesătule ale aceleiaşi maşinării diavoleşti. Iar puzderia de biete paravane împestriţate pe care le-a pus în faţa lui omul, încercînd să împiedice realitatea să-l înhaţe – istoria, religia, datoria,

mărirea, toate nu erau decît nişte amăgiri, nălucirile fumegoase ale unui opioman.

Auzi uşa deschizîndu-se şi se întoarse: era Sam, însoţit de rîndaşul cu care vorbise Charles ceva mai devreme. Biletul fusese adus de un băieţaş. Cînd? Păi, la ora zece în aceeaşi dimineaţă. Rîndaşului îi era cunoscut chipul băiatului, dar nu ştia cum îl cheamă. Nu, nu spusese cine l-a trimis. Pierzîndu-şi răbdarea, Charles îi făcu semn să plece; se năpusti apoi asupra lui Sam, întrebîndu-l ce văzuse de se holba aşa.

— Nu mă holbam la nimic, domnu' Charles.

— Foarte bine. Spune-le să-mi trimită ceva de mîncare în cameră. Orice, orice-o fi.

— Da, domnu' Charles.

— Şi vezi să nu mă deranjeze nimeni. Acum du-te să-mi despachetezi lucrurile.

Sam intră în dormitorul aflat lîngă sufragerie, iar Charles rămase la fereastră. Cum privea aşa în stradă, văzu în lumina reflectată de geamurile hotelului un băieţaş de-o şchioapă care urca în fugă pe partea cealaltă a străzii, apoi traversă drumul pietruit, ajungînd chiar sub fereastra lui Charles, unde se făcu nevăzut. Fu cît pe-aci să ridice dintr-un gest geamul şi să strige după el, într-atît era de sigur că intuiţia care-l săgetase nu-l înşela, că acesta era aducătorul biletului de dimineaţă, iar acum fusese trimis aici din nou. Aşteptă cu sufletul la gură, cuprins de fîstîceală. Se scurse un răgaz destul de lung ca să înceapă să creadă că se înşelase, totuşi. Sam îşi făcu apariţia din dormitor şi se îndreptă spre uşa de la intrarea în apartament. Chiar atunci se auzi un ciocănit. Sam deschise uşa.

Era rîndaşul, pe-al cărui chip era întipărit zîmbetul tîmp al celui care e întru totul sigur că de data asta n-a mai lăsat să-i scape nimic. Ţinea în mînă un bilet.

— Era tot băieţaşu' ăla, conaşule. L-am întrebat aşa cum aţi zis, conaşule. Zice că e tot de la femeia

care i l-a dat şi pe primu', numa' că nu ştie cum o cheamă, conaşule. Noi toţi pe-aicea îi zicem...

— Bine, bine. Dă-mi biletul.

Sam îi luă biletul din mînă şi i-l întinse lui Charles, cu o anume insolenţă mocnită, un aer de ironie atotştiutoare ce răzbătea prin masca de servitor supus. Îi arătă rîndaşului degetul mare ridicat într-un semn grăitor, după care îi făcu cu ochiul. Rîndaşul ieşi, iar Sam se pregătea să-l urmeze, cînd Charles îl chemă înapoi. Stăpînul rămase cîteva clipe tăcut, căutînd o formulare care să fie cît mai vagă, dar în acelaşi timp plauzibilă.

— Sam, am început să mă interesez de cazul unei femei nefericite de aici din oraş. Voiam... adică, vreau în continuare ca doamna Tranter să nu ia cunoştinţă de chestiunea asta. Înţelegi?

— Cum să nu, domnu' Charles.

— Sper să reuşesc să-i găsesc acestei persoane o slujbă mai potrivită... cu posibilităţile ei. Atunci fireşte că o să-i spun şi doamnei Tranter. Vreau să-i fac o mică surpriză. E un fel de răsplată măruntă pentru ospitalitatea doamnei Tranter, pe care o preocupă soarta acestei femei.

Sam îşi întipări pe chip o expresie pe care Charles o numea în sinea lui „mutra de slugă preaplecată“; un aer de supuşenie pătrunsă de respect pentru poruncile stăpînului. Era atît de străină adevăratei firi a lui Sam, încît Charles se simţi îndemnat să-şi continue bălmăjeala.

— Aşa că – deşi e ceva cu totul neînsemnat – să nu pomeneşti nimănui despre asta.

— Vai de mine, domnu' Charles.

Cu aerul de uluială jignită pe care îl respira întreaga lui fiinţă, Sam părea un diacon acuzat că s-ar ţine într-ascuns de jocuri de noroc.

Charles se întoarse iar cu faţa spre fereastră, ţintă neştiutoare a unei ultime priviri a lui Sam, a cărei ciudăţenie venea din felul neobişnuit în care servitorul îşi încreţea scurt buzele, înclinînd în acelaşi timp tăios din cap; apoi, în timp ce uşa se

închidea în spatele lui Sam, deschise cel de-al doilea bilet.

„Je vous ai attendu toute la journée, Je vous prie – une femme à genoux vous prie de l'aider dans son désespoir. Je passerai la nuit en prières pour votre venue. Je serai dès l'aube à la petite grange près de la mer atteinte par le premier sentier à gauche après la ferme.“[24]

Fără îndoială, din lipsă de ceară, biletul nu era sigilat, ceea ce explica de ce fusese aşternut în franceză, o franceză de guvernantă. Era scris, mîzgălit mai curînd, cu creionul, de parcă fusese însăilat în pripă pe uşa vreunei căsuţe sau în ascunzătoarea de pe Undercliff – căci Charles era sigur că acolo trebuie să se fi refugiat Sarah. Iar băiatul era, fără doar şi poate, fiul vreunui pescar sărman de pe Cobb – exista o cărare care cobora de pe Undercliff pînă acolo, fără să fie nevoie să treci prin oraş. Dar ce nebunie, să aleagă un asemenea mijloc, atît de riscant!

Francezii! Varguennes!

Charles mototoli foaia de hîrtie în pumnu-i încleştat. Lumina unui fulger îndepărtat vesti apropierea furtunii; văzu de la fereastră cum primii stropi de ploaie, grei şi mohorîţi, se izbesc de geam, prelingîndu-se apoi încetişor de-a lungul lui. Se întrebă unde era ea; o văzu deodată alergînd prin ploaie, udă pînă la piele, în bătaia fulgerelor dezlănţuite, şi imaginea asta îi abătu pentru cîteva clipe atenţia de la junghiul pătrunzător al neliniştii pentru propria lui soartă. Nu, era prea de tot! După o asemenea zi!

Am început să exagerez cu semnele de exclamaţie. Adevărul e însă că, în timp ce Charles măsura în lung şi-n lat încăperea, întocmai aşa îi

ţîşneau cu furie în minte ba gînduri, ba reacţii, apoi reacţii la aceste reacţii, împingîndu-se unele pe altele într-o sarabandă năucitoare. Se sili să stea locului o clipă, oprindu-se în faţa ferestrei cu arcade, şi cuprinse cu privirea strada de dedesubt; ca la comandă, îi veni în minte ce spusese ea, povestea cu păducelul care s-ar încumeta pe Broad Street. Se răsuci fulgerător pe călcîie şi îşi prinse tîmplele între mîini; intră apoiîn dormitor şi, cu ochii mijiţi, îşi privi chipul în oglindă.

Zadarnic, ştia prea bine că era treaz. Îşi spunea întruna: trebuie să fac ceva, trebuie să acţionez. Îl cuprinse deodată un soi de mînie în faţa nevolniciei lui – o pornire sălbatică de a face un gest, ceva, care să arate că nu era doar un amonit aruncat de valuri pe un ţărm secetos, că era în stare să se ridice şi să sfîşie norii întunecaţi care-l împresurau. Simţea nevoia să stea de vorbă cu cineva, trebuia să-şi deschidă sufletul.

Din cîţiva paşi se întoarse în sufragerie şi trase de lănţişorul ce atîrna de policandru, pînă ce flacăra de un verde palid se preschimbă într-o văpaie albă, apoi smuci cu putere de cordonul soneriei de lîngă uşă. Cînd bătrînul chelner îşi făcu apariţia, îl expedie pe un ton poruncitor înapoi, cerîndu-i să-i aducă un pahar cu cea mai bună licoare ce se putea găsi la han, un amestec catifelat de vin de Xeres, coniac, lămîie şi zahăr, cu care multe suflete victoriene îşi dădeau ghes, smulgîndu-se pentru un scurt răgaz din chingile epocii.

Nu trecură nici zece minute şi Sam, care ducea în mînă tava cu mîncare, se opri la jumătatea scărilor, încremenit de uimire la vederea stăpînului care, cam îmbujorat la faţă şi îmbrăcat în mantaua de ploaie, se îndrepta spre el, coborînd mai multe trepte deodată. Charles se opri cu o treaptă mai sus, ridică un colţ al şervetului care acoperea supa, friptura de berbec şi cartofii fierţi de pe tavă, apoi trecu mai departe fără un cuvînt.

— Domnu' Charles?
— Mănîncă-le tu.

Şi astfel stăpînul se făcu nevăzut – spre deosebire de Sam, care rămase pe loc, umflîndu-şi cu limba obrazul stîng şi aţintind cu un aer crunt balustrada de lîngă el.

24 V-am aşteptat toată ziua. Vă rog – o femeie căzută în genunchi vă imploră, în deznădejdea ei, s-o ajutaţi. Mă voi ruga întreaga noapte să veniţi. Voi fi chiar din zori în micul şopron de lîngă mare, la care se ajunge pe prima cărare la stînga, după fermă (fr.).

Douăzeci şi şase

Să-mi daţi voie să vă spun, prieteni, că toată
tărăşenia atîrnă
De un străvechi drept seniorial.

LEWIS CARROLL, *Vînarea Şmerchinului* (1876)

Apariţia lui Mary în viaţa lui Sam avusese, într-adevăr, darul să cufunde mintea junelui cockney într-o nesfîrşită meditaţie. Fireşte, o iubea pe Mary pentru ea însăşi, cum ar fi făcut orice tînăr normal cu simţurile întregi; o iubea însă şi pentru rolul pe care-l juca în visurile lui – care nu era nici pe departe genul de rol pe care îl primesc fetele în visele tinerilor din vremea noastră lipsită de inhibiţii, dar şi de imaginaţie. Cel mai adesea şi-o închipuia ţintuită cu graţie în spatele tejghelei unui magazin de îmbrăcăminte bărbătească. Din toate colţurile Londrei veneau într-acolo, ca atraşi de un magnet, sumedenie de clienţi de rang înalt, care priveau plini de speranţă spre chipul ei seducător, aşteptînd să le aline suferinţele. Afară, strada se înnegrise de mulţimea pălăriilor celor care se îmbulzeau să intre, iar zgomotul asurzitor făcut de roţile trăsurilor şi birjelor care nu conteneau să sosească acoperea totul în jur. Dintr-un soi de samovar fermecat, al cărui robinet era mînuit de Mary, se revărsa un şuvoi nesfîrşit de mănuşi, fulare, cravate şi eşarfe, jambiere, pantofi model Oxford (foarte la modă pe atunci) şi gulere, nenumărate gulere – gen Piccadilly, Shakspere şi Dogcollar, şi Dux – ce mai, Sam făcuse o fixaţie pentru gulere, nu ştiu dacă nu era cumva chiar un fetiş, dat fiind că şi-o închipuia mereu pe Mary aşezîndu-le rînd pe rînd în jurul gîtului ei alb şi drăgălaş, în faţa fiecărui duce sau lord, amuţit de admiraţie. Tot timpul cît dura această scenă delicioasă, Sam veghea în spatele sertarului cu bani de la casă, abia prididind să îndese înăuntru

mormanele de aur care-l potopeau, cuvenită răsplată, din toate părţile.

Îşi dădea seama prea bine că nu era decît un vis. Numai că prezenţa lui Mary era, ca să zicem aşa, ca nişte firişoare de sare presărate neîncetat pe rana acestui vis al lui; mai mult chiar, i se părea că demonul care bara, mătăhălos, drumul spre împlinirea lui şi-a aplecat şi mai ameninţător trăsăturile hîde înspre el. Ce demon? Lipsa sunătorilor. Poate că tot la mutra acestui nelipsit vrăjmaş al neamului omenesc se uita Sam şi acum, rămas singur în sufrageria stăpînului, în care se instalase ca la el acasă – după ce mai întîi îl urmărise cu privirea pe Charles pînă ce acesta se topise în bezna de la capătul străzii, însoţindu-şi pînda cu o nouă încreţire a buzelor, gest al cărui rost numai el îl ştia –, în timp ce ciugulea din cea de-a doua masă de seară de care avusese parte în ziua aceea: doar o lingură-două de supă şi bucăţelele cele mai fragede din friptura de berbec, căci trebuie să ştiţi că, deşi n-avea punga la fel de plină ca un „filfizon", Sam avea aceleaşi gusturi. Privirea îi lunecă iarăşi în gol, trecînd nepăsătoare pe lîngă bucăţica de friptură unsă din belşug cu sos de caperă, care-l aştepta, îmbietoare, în furculiţa suspendată în aer.

Mal (dacă-mi îngăduiţi să vă îmbogăţesc bagajul de cunoştinţe inutile) e un cuvînt împrumutat de engleza veche din norvegiană, care ne-a fost făcut cadou de vikingi. Însemna iniţial „grai", dar cum vikingii nu catadicseau să se dedea la această îndeletnicire muierească decît atunci cînd voiau să ceară ceva sub ameninţarea securii, treptat a ajuns să însemne „bir" sau „tribut în bani". O ramură a vikingilor a luat-o spre sud, unde a pus bazele mafiei siciliene; cealaltă însă – între timp scrierea cuvîntului se modificase în *mail* – îşi înjgheba de zor primele reţele proprii pentru extorcarea de bani în schimbul „protecţiei", la graniţa cu Scoţia. Dacă ţineai la grînele pe care le aveai pe cîmp sau la

virginitatea fiicei tale, trebuia să plăteşti *mail* căpeteniilor bandiţilor care aveau „în grijă“ împrejurimile; aşa se face că, odată cu scurgerea timpului – şi a unor sume tot mai mari de bani pe apa sîmbetei –, bietele victime au început să-i spună *black mail*.[25]

Chiar dacă nu se afundase în atari speculaţii pe teme etimologice, Sam medita cu siguranţă la înţelesul acestui cuvînt; ghicise numaidecît cine era „femeia nefericită“, căci un eveniment cum era concedierea Iubitei locotenentului francez era o pradă prea gustoasă ca să nu fi fost sfîşiată pe rînd, în ziua aceea, de toate gurile înfometate din Lyme. Aşa se face că Sam auzise deja o conversaţie purtată în jurul acestui subiect lîngă tejgheaua cîrciumii în care se dusese să ia prima masă de seară, cea pe care nu mai apucase s-o termine. Ştia cine era Sarah, întrucît Mary îi pomenise de ea într-una din zile. În plus, îşi cunoştea bine stăpînul şi felu-i de-a fi; hotărît lucru, nu era deloc în apele lui; punea la cale ceva; se ducea într-un loc care nu era casa mătuşii Tranter. Sam lăsă jos furculiţa şi începu să se bată uşurel cu degetul arătător pe o parte a nasului, gest nu rareori întîlnit în colţul agenţilor de pariuri de la Newmarket[26], cînd unul din omuleţii cu picioare strîmbe adulmecă ceva necurat la vreunul din caii din cursă, pe care-l scoate apoi de acolo ca pe un şobolan. Teamă mi-e însă că de astă dată şobolanul era chiar Sam, care mirosise că vasul stă să se cufunde, trăgînd după el şi propriile lui corăbii.

În lumea servitorilor de la Winsyatt, toţi ştiau cît se poate de bine ce se petrecea: unchiul se pregătea să se răfuiască, în sfîrşit, cu nepotu-său. Plini de respectul înnăscut pe care truditorii cîmpului îl au pentru chiverniseală, cei de acolo îl dispreţuiau pe Charles pentru că nu venea mai des în vizită – pe scurt, pentru că nu-i cîntă în strună lui Sir Robertde cîte ori are ocazia. În acele vremuri, servitorii erau priviţi aproape ca nişte piese de

mobilier, stăpîniilor uitînd adesea că cei care-i slujeau erau înzestraţi atît cu urechi, cît şi cu inteligenţă; anumite ciocniri din care ieşiseră scîntei, petrecute între bătrîn şi moştenitorul său, nu trecuseră, de aceea, neobservate şi necomentate. Şi, cu toate că în rîndul slujnicelor mai tinerele se simţea o oarecare pornire fremătătoare de a-l căina pe chipeşul Charles, toţi ceilalţi, de la înălţimea înţelepciunii lor de furnici robotitoare, socoteau că greierele cel uşuratic avea să primească exact ceea ce merită. Ei, unii, trudiseră toată viaţa pentru agoniseala lor, şi erau bucuroşi să-l vadă pe Charles pedepsit pentru trîndăvia în care îşi ducea traiul.

Pe lîngă asta, doamna Tomkins – care, confirmînd mai toate bănuielile Ernestinei, era într-adevăr o aventurieră din primele rînduri ale clasei de mijloc – avusese şiretenia să se întreacă cu drăgălăşeniile faţă de menajera-şefă şi majordom, ca să le intre pe sub piele; pînă-ntr-acolo încît cele două preavrednice feţe pecetluiseră cu bunăvoinţa lor – preţios dar de cununie – soarta norocoasă a văduvei plinuţe, izvor nesecat de complimente; care văduvă, de altfel, îi spusese printre altele menajerei-şefe, atunci cînd aceasta o condusese să-i arate un apartament de multă vreme nefolosit din aripa de răsărit – care vă e de-acum cunoscută dintr-un capitol mai vechi – că spaţiul s-ar potrivi de minune pentru nişte camere de copii. E drept că doamna Tomkins avea un băiat şi două fete din prima căsătorie; dar, după părerea menajerei – pe care avusese bunătatea s-o împărtăşească şi domnului Benson, majordomul –, doamna Tomkins era iarăşi ca şi „grea“.

— S-ar putea să fie fete, doamnă Trotter.

— Nu se lasă ea cu una, cu două, domnule Benson. Ascultă aici la mine, e pusă pe fapte mari.

Majordomul dădu pe gît o sorbitură din ceaşca de ceai, după care adăugă:

— Şi dă bacşişuri bune.

Ceea ce Charles, ca membru al familiei, nu făcea.

Acestea toate ajunseseră, în esenţa lor, la urechile lui Sam, în timp ce-l aştepta pe Charles în încăperea rezervată servitorilor. Cele auzite nu-i căzuseră deloc bine, atît în sine, cît şi din pricină că, în calitate de slujitor al greierului, sfatul servitorimii de la Winsyatt îi găsise şi lui o parte de vină; mai mult chiar, ele răsunară atît de adînc în sufletul lui Sam, încît frînseră acolo o strună de rezervă pe care servitorul, prevăzător, o păstra dintotdeauna pentru arcul său, o strună menită să-i înalţe visul „de vreme rea", în care Sam ajungea, în casa de la Winsyatt, pînă la ameţitoarea poziţie deţinută în prezent de domnul Benson. Aruncase chiar, pentru orice eventualitate, sămînţa acestui falnic arbore al unui posibil viitor în mintea lui Mary, unde – dacă el va găsi de cuviinţă şi-o va uda din cînd în cînd – avea desigur să încolţească. Nu era deloc plăcut să-ţi vezi mlădiţa plăpîndă, pornită din trupul tău – chiar dacă nu era cea mai îndrăgită între toate –, smulsă cu atîta sălbăticie din rădăcini.

Charles, el, nu-i spusese nici o vorbă lui Sam după ce plecaseră de la Winsyatt, astfel încît servitorul nu ştia oficial nimic despre veştejirea speranţelor lui. Chipul întunecat al stăpînului făcea însă cît o mie de înştiinţări.

Şi acum, tărăşenia asta.

Sam vîrî în sfîrşit în gură bucăţica de carne aproape îngheţată, o mestecă şi apoi o înghiţi, fără să-şi dezlipească nici o clipă ochii de pe năluca viitorului din faţa lui.

Întrevederea dintre Charles şi unchi nu fusese furtunoasă, întrucît amîndoi se simţeau vinovaţi – unchiul, pentru ceea ce făcea, nepotul, pentru ceea ce nu făcuse în trecut. După primele clipe de tăcere îngheţată care urmară şocului, Charles reacţionase la aflarea veştilor – comunicate fără înconjur, dar

cu ochii plecaţi în chip grăitor – cu o politeţe ţeapănă.

— Nu-mi rămîne decît să te felicit, domnule, şi să-ţi urez multă fericire.

Unchiul, care venise să-l întîmpine pe Charles la scurtă vreme după ce ne-am despărţit de acesta din urmă, lăsîndu-l pradă nerăbdării în sufrageria casei de la Winsyatt, se întoarse spre fereastră, de parcă ar fi vrut să prindă curaj la vederea întinderii înverzite a domeniului pe care-l stăpînea. Îi prezentă pe scurt istoria pasiunii sale. La început fusese respins: asta se întîmplase în urmă cu trei săptămîni. Dar nu era el omul care să se lase păgubaş după primul refuz. Simţise o anume şovăială în glasul doamnei. Cu o săptămînă în urmă luase trenul spre Londra şi „năvălise iar în galop spre ţintă“; obstacolul încăpăţînat se făcuse mic sub asaltul lui victorios. „A spus iarăşi nu, Charles, dar plîngea. Am ştiut atunci că trecusem hopul.“ Fusese nevoie, se pare, de încă două-trei zile ca „da“- ul să fie, în fine, rostit.

— Şi atunci, băiete dragă, mi-am dat seama că venise timpul să dau ochii cu tine. Eşti primul căruia i-am spus.

Charles îşi aduse deodată aminte de privirea compătimitoare a bătrînei doamne Hawkins; toată suflarea de la Winsyatt aflase deja. Răstimpul în care unchiul îşi istorisise, cu glas cam sugrumat, epopeea amoroasă îl ajutase să-şi vină în fire. Se simţea ca şi cînd fusese şfichiuit pe neaşteptate peste faţă, umilit; jefuit într-o clipă de o întreagă lume. Nu avea însă decît o singură armă cu care să se apere: să primească totul calm, să întoarcă obrazul de nepot răbdător şi să ascundă revolta care clocotea în el.

— Îţi sînt recunoscător pentru promptitudinea de care ai dat dovadă, unchiule.

— Ai toate motivele să-ţi spui că sînt un nerod bătrîn care a dat în mintea copiilor, aşa cum vor face cei mai mulţi dintre vecinii mei.

— Alegerile mai tîrzii sînt adesea şi cele mai bune.

— E o femeie plină de viaţă, Charles. Nu-i nici pe departe ca duduiţele astea sclifosite din ziua de azi.

O clipă, Charles crezu, atins, că săgeata fusese ţintită spre Ernestina – chiar fusese, dar fără intenţie. Unchiul îi dădu voios înainte:

— Spune ce gîndeşte. În zilele noastre, pentru unii asta înseamnă că au de-a face cu o femeie pusă pe căpătuială. Dar nu-i cazul ei. (Priveliştea parcului din faţă îi sări, supusă, în ajutor.) Dreaptă ca un ulm de soi.

— Nu mi-am închipuit nici o clipă că ar putea fi altfel.

Unchiul îi aruncă deodată o privire şireată; întocmai cum Sam făcea pe sluga preaplecată în faţa lui Charles, tot aşa şi Charles îşi punea uneori masca de nepot pătruns de respect cînd vorbea cu bătrînul.

— Aş prefera să te arăţi furios decît...

Voise să spună „decît să ai aerul ăsta de înmormîntare“, dar nu-şi mai isprăvi vorba; în loc de asta, se duse lîngă Charles şi-l apucă de umeri. Încercase să-şi justifice hotărîrea căutînd să-şi aţîţe singur mînia împotriva nepotului – era însă un jucător prea cinstit ca să nu-şi dea seama că era nedemn să-şi caute asemenea motive.

— La dracu’, Charles, s-o spunem pe şleau. Chestia asta îţi schimbă întru cîtva perspectivele. Deşi, la vîrsta mea, Dumnezeu ştie... (nu, hopul ăsta era prea greu, n-avea de gînd să-l ia pieptiş). Dar dacă va fi să se întîmple, Charles, vreau să ştii că, indiferent ce va aduce căsnicia mea, n-o să rămîi cu mîinile goale. Nu pot să-ţi dau de tot Casa cea Mică, dar ţin cu tot dinadinsul s-o foloseşti ca şi cînd ar fi a ta atît timp cît vei trăi. Aş vrea să fie darul meu de nuntă pentru tine şi Ernestina – plus, bineînţeles, cheltuielile necesare pentru a o face să arate ca lumea.

— Eşti cît se poate de generos, unchiule. Cred însă că am hotărît, oarecum, să ne mutăm în casa din Belgravia, după ce expiră contractul de închiriere.

— Da, bine, dar trebuie să aveţi şi o casă la ţară. Să ştii, Charles, că nu vreau ca treaba asta să ne strice prietenia. Sînt gata să rup logodna chiar mîine dacă...

Charles izbuti să zîmbească.

— Spui prostii. Puteai foarte bine să te fi însurat cu mulţi ani în urmă.

— Se prea poate. Numai că n-am făcut-o.

Unchiul se îndreptă, plin de neastîmpăr, spre perete şi aranjă un tablou care i se părea strîmb. Charles nu mai scoase nici o vorbă; simţea că lovitura pricinuită de această veste neaşteptată nu-l durea poate atît cît gîndul la visul prostesc de stăpîn cu care se legănase pe drumul spre Winsyatt. Şi, de fapt, diavolul bătrîn ar fi trebuit să-l vestească printr-o scrisoare. Numai că bătrînului diavol aşa ceva i s-ar fi părut o dovadă de laşitate. Lăsă în sfîrşit tabloul în pace şi se întoarse spre Charles.

— Charles, eşti băiat tînăr, jumătate din viaţă ţi-o petreci umblînd de colo-colo. Habar n-ai ce al naibii de singur, de plictisit, de... nu ştiu cum se face, dar jumătate din timp mă simt de parcă aş fi deja mort.

Charles îngăimă:

— Nici o clipă nu mi-a trecut prin cap că...

— Nu – nu, n-o lua ca pe o acuzaţie. Ai şi tu viaţa ta.

Ca nenumăraţi oameni fără copii, în sinea lui îl învinuia totuşi pe Charles pentru a nu fi fost la înălţimea icoanei pe care şi-o făurise el despre relaţia dintre taţi şi fii, în care fiii arătau taţilor un devotament şi o iubire fără margini – icoană care, dacă ar fi fost cu adevărat tată, fie şi numai zece minute, i s-ar fi arătat drept ceea ce era de fapt: un vis sentimental.

— Totodată, există lucruri pe care numai o femeie le poate aduce în viaţa unui bărbat. Să luăm, bunăoară, draperiile pe care le-am avut înainte în camera asta. Tu observaseşi? Într-o zi doamna Tomkins a spus că sînt mohorîte. Şi la naiba, orb ce eram, chiar *erau* mohorîte. Ei, ăsta-i rostul unei femei. Să te facă să vezi lucruri pe care, fără ca tu să bagi de seamă, le-ai avut tot timpul sub nas.

Charles se simţi ispitit să sugereze că ochelarii îndeplineau aceeaşi funcţie cu mult mai puţină cheltuială; se mulţumi însă să-şi încline capul, plin de înţelegere. Cu un aer oarecum mieros, Sir Robert arătă cu un gest larg spre ferestre.

— Ce zici de astea noi?

La asta, Charles nu-şi putu stăpîni un rînjet. Judecăţile estetice ale unchiului se mărginiseră, de cînd îl ştia, la probleme cum ar fi înălţimea greabănului la cai sau superioritatea lui Joe Manton faţă de orice alt fabricant de arme din toate timpurile, aşa încît era ca şi cum l-ar fi auzit pe un ucigaş cerîndu-i părerea despre un cîntecel de leagăn.

— Arată mult mai bine.

— Chiar aşa. Toată lumea spune acelaşi lucru.

Charles îşi muşcă buzele.

— Şi cînd o s-o cunosc şi eu pe doamna despre care mi-ai vorbit?

— Că bine zici, ajung într-o clipă şi acolo. E cît se poate de nerăbdătoare să te cunoască. Şi ştii, Charles, îşi face o grămadă de scrupule în privinţa... ei, drace, a... cum să spun?

— Restrîngerii perspectivelor mele?

— Întocmai. Mi-a mărturisit săptămîna trecută că de asta m-a şi refuzat la început.

Asta – pricepu Charles – urmărea s-o ridice în ochii lui, aşa încît îşi luă, politicos, un aer surprins.

— Eu am încredinţat-o însă că tu ai făcut o partidă excelentă. Şi că vei înţelege şi vei fi de

acord cu hotărîrea mea de a împărţi cu cineva... anii care mi-au mai rămas de trăit.

— Nu mi-ai răspuns la întrebare, unchiule.

Sir Robert păru puţintel ruşinat.

— Acum e plecată să-şi viziteze nişte rude din Yorkshire. E rudă cu familia Daubeney, ştii.

— Aşaa!

— Mîine mă duc şi eu într-acolo să-i ţin de urît.

— Aha.

— Şi pe urmă, m-am gîndit că cel mai bine e să lămurim povestea asta ca între bărbaţi.

Unchiul stătu puţin în cumpănă, apoi, cu o sfială care, ţinînd cont de felu-i obişnuit de a fi, părea de-a dreptul grotescă, vîrî mîna în buzunar şi dădu la iveală un medalion.

— Mi l-a dat săptămîna trecută.

Din îndoitul cadru al medalionului, primul, de aur şi celălalt, alcătuit de degetele butucănoase ale unchiului, îl aţintea pe Charles un portret în miniatură al doamnei Bella Tomkins. Părea dezagreabil de tînără, cu o tăietură fermă a gurii şi ochi bătăioşi – nu era cîtuşi de puţin lipsită de farmec, chiar şi după gustul lui Charles. Curios, chipul ei vădea o uşoară asemănare cu cel al lui Sarah, ceea ce spori în chip subtil sentimentul de umilire şi deposedare care-l stăpînea pe Charles. Sarah era o femeie fără nici un fel de experienţă, în vreme ce doamna al cărei portret îl privea era o femeie de lume; amîndouă însă, în felul lor foarte diferit, nu aparţineau – unchiul avea dreptate – uriaşului cîrd gălăgios şi sclifosit în care era cuprins mai tot neamul femeiesc. O clipă, se simţi asemeni unui general aflat la comanda unei armate anemice care trece, neputincios, în revistă falnicele desfăşurări de forţe ale inamicului; întrevedea, vai, limpede care ar fi deznodămîntul unei ciocniri între Ernestina şi viitoarea Lady Smithson. Logodnica lui ar fi dat, zburătăcită, bir cu fugiţii.

— Văd că mai am un motiv să te felicit.

— E o femeie straşnică. O femeie nemaipomenită. A meritat s-o aştept atîta, Charles. (Unchiul îi dădu un ghiont în coaste.) O să fii gelos. Să vezi tu dacă n-o să fii gelos.

Învălui medalionul într-o ultimă privire drăgăstoasă, apoi îl închise cu gesturi pline de veneraţie şi-l puse la loc în buzunar. După care, ca pentru a şterge efectul dulcegăriilor rostite pînă atunci, îl somă dintr-odată pe Charles, cu vioiciunea-i obişnuită, să-l însoţească pînă la grajduri ca să-i arate ultima iapă de prăsilă pe care-o cumpărase, dînd pentru ea „cu o sută de guinee mai puţin decît merita" şi care, fără ca el să-şi dea seama, era în mintea unchiului perechea din neamul cabalinelor a celeilalte proaspete achiziţii ale sale.

Erau amîndoi gentlemeni, erau englezi, aşa încît ocoliră cu grijă orice alte discuţii, chiar dacă nu şi aluziile (căci Sir Robert, prea plin de norocul care dăduse peste el, nu se putea stăpîni să nu aducă întruna vorba despre asta) referitoare la subiectul spre care se îndreptau gîndurile amîndurora. Oricum, Charles susţinu morţiş că trebuia să se întoarcă la Lyme ca să-şi vadă logodnica chiar în aceeaşi seară; iar unchiul, pe care mai demult o asemenea fugă l-ar fi azvîrlit într-o neagră melancolie, nu se osteni de astă dată prea mult să-l înduplece să rămînă. Charles făgădui că are să discute cu Ernestina oferta unchiului legată de Casa cea Mică, şi că o va aduce la Winsyatt ca s-o cunoască pe cealaltă viitoare mireasă de îndată ce se va găsi o dată care să convină tuturora. Risipa de vorbe dulci şi nenumăratele strîngeri de mînă cu care unchiul îl copleşi la plecare nu puteau însă ascunde faptul că bătrînul răsufla uşurat că-l vedea plecat.

Mîndria îl ajutase pe Charles să nu se prăbuşească în răstimpul celor trei sau patru ore cît durase vizita; drumul de întoarcere fu însă jalnic. Pajiştile, cîmpurile înverzite, grilajele de fier,

livezile îngrijite din depărtare păreau că-i alunecă printre degete, întocmai cum îi alunecau încetişor prin faţa ochilor. Simţea că nu mai vrea să calce în viaţa lui la Winsyatt. Sus de tot, seninul cerului de dimineaţă se acoperise cu un strat gros de nori, învălătuciţi ca un caier de lînă, vestitori ai furtunii care se dezlănţuise deja, cum bine ştim, în Lyme; nu trecu mult şi starea de spirit a lui Charles deveni la fel de apăsătoare; începu înnegurat să-şi pună în ordine gîndurile negre.

Nu puţine dintre ele o aveau drept ţintă pe Ernestina. Ştia că unchiul nu fusese prea plăcut impresionat de măruntele-i mofturi de londoneză simandicoasă, de faptul că nu se arătase aproape deloc interesată de viaţa la ţară. Unui om care îşi închinase mai toată viaţa creşterii cailor de rasă, fata trebuie să-i fi părut o achiziţie modestă pentru o herghelie de soi cum era neamul Smithsonilor. Şi apoi, unul dintre lucrurile care-i făcuseră pe unchi şi pe nepot să se simtă legaţi unul de celălalt fusese multă vreme faptul că amîndoi erau burlaci – poate că fericirea lui Charles îi deschisese întru cîtva ochii lui Sir Robert: dacă el da, de ce nu şi eu? Ca să nu mai vorbim de singurul lucru legat de Ernestina care cîştigase pe deplin încuviinţarea unchiului: uriaşa zestre pe care o aducea în căsnicie. Dar tocmai datorită ei unchiul îl putea lipsi pe Charles de moştenire cu conştiinţa uşoară.

Mai presus de toate însă, Charles se simţea acum într-o poziţie de inferioritate cum nu se poate mai neplăcută în raport cu Ernestina. Venitul care-i revenea de pe urma averii tatălui îi ajunsese totdeauna pentru nevoile sale; nu sporise însă cu nimic capitalul. În calitate de viitor stăpîn al moşiei de la Winsyatt, se putea considera, din punct de vedere financiar, egalul alesei sale; ca simplu rentier însă, era silit să depindă financiar de ea. Neplăcerea pe care i-o pricinuia acest gînd îl deosebea pe Charles de cei mai mulţi tineri din clasa şi epoca sa, mult mai puţin scrupuloşi. Pentru

ei, vînătoarea de zestre (cam tot pe atunci, dolarii începuseră să fie socotiţi la fel de buni ca şi lira sterlină) era o îndeletnicire tot atît de onorabilă ca vînătoarea de vulpi sau jocurile de noroc. Da, poate că asta era: îşi plîngea de milă şi îl înciuda că foarte puţini i-ar fi împărtăşit sentimentul. Gîndul ăsta îi înteţi şi mai mult necazul că împrejurările în care se produsese nedreptatea unchiului nu reuşeau s-o facă să pară încă mai strigătoare la cer: cum ar fi fost, de pildă, dacă el ar fi petrecut mai mult timp la Winsyatt, ori dacă în viaţa lui n-ar fi existat nici o Ernestină...

Tot Ernestina – şi, datorită ei, nevoia de a se arăta iarăşi neclintit în faţa dezastrului – avu însă darul de a-l smulge din ghearele nefericirii în care îl cufundaseră întîmplările acelei zile.

25 Şantaj.

26 Localitate de lîngă Londra, vestită pentru cursele de cai care au loc aici.

Douăzeci şi şapte

De cîte ori n-am stat şi-am cugetat
La vremea, acum străină, a tinereţii mele
în răspăr,
Zadarnic răscolind, prin tot ce-am adunat,
Să aflu un singur simţămînt clădit pe
adevăr...
Statornică-a mea inimă ar vrea să fie,
Cînd, uşuratică, o văd cum fuge iară,
De pentru toţi şi pentru mine mai bine-ar fi
să se subţie
Pîn' se usucă şi se face ca pulberea de vară.
Ispite de-or veni, şi necurmate
De-or curge vorbele şi faptele, cu al lor tumult,
În van e totul – nimica n-a răzbate
În lumea mea adîncă, moartă de demult.

A.H. CLOUGH, *Poem* (1840)

Îi dechise uşa menajera. Doctorul era, pare-se, în cabinet; dacă Charles ar dori însă să aştepte sus... astfel că, uşurat de pălărie şi de mantaua de ploaie, se pomeni curînd în aceeaşi încăpere în care, cu puţină vreme în urmă, băuse grog şi îşi declarase admiraţia pentru Darwin. În cămin ardea focul, iar pe măsuţa rotundă din firida cu ferestre arcate, care dădeau către mare, se vedeau rămăşiţele cinei solitare a doctorului, pe care menajera se grăbi să le ia. Nu trecu mult şi Charles auzi zgomot de paşi pe scări. În cameră intră Grogan, cu un zîmbet plin de căldură pe chip, şi cu mîna deja întinsă.

— Asta zic şi eu surpriză plăcută, Smithson. Ia spune, femeia aia neroadă nu ţi-a dat nimic ca să te scuturi de urmările ploii?

— Mulţumesc...

Avusese de gînd să refuze coniacul din carafa cu care îl îmbia doctorul, dar se răzgîndi. Apoi, cu

paharul în mînă, dezvălui fără întîrziere scopul vizitei sale.

— Vreau să discut cu dumneata ceva confidenţial care mă priveşte îndeaproape. Am nevoie de sfatul dumitale.

În ochii doctorului răsări o luminiţă. Îl mai vizitaseră, în decursul timpului, şi alţi tineri aflaţi în pragul însurătorii. În cîteva cazuri fusese vorba de blenoragie, în altele, mai rare, de sifilis; alteori îi adusese la el doar teama, spaima de urmările masturbaţiei, căci în epocă circula o teorie foarte răspîndită care susţinea că păcatul onanismului se pedepseşte cu impotenţa. De cele mai multe ori însă era vorba doar de ignoranţă; cu numai un an în urmă, în cabinetul doctorului Grogan se înfiinţase un soţ nefericit şi fără copii, căruia doctorul trebuise să-i explice, cu un aer grav, că pruncii nu se zămislesc şi nici nu se nasc prin buric.

— Aşa deci? Păi, ştiu şi eu dacă mi-o mai fi rămas vreunul? Am dat o grămadă astăzi. În special despre ce-ar trebui să i se facă afurisitei ăleia de bătrînă bigotă de la Marlborough House. Ai auzit ce-a făcut?

— Chiar despre asta vreau să-ţi vorbesc.

În sinea lui doctorul răsuflă uşurat; din nou se grăbi să tragă o concluzie greşită.

— Aha, fireşte – doamna Tranter e îngrijorată? Spune-i din partea mea că facem tot ce e omeneşte cu putinţă. Am trimis nişte oameni s-o caute. Eu însumi am oferit zece lire aceluia care-o aduce înapoi... (vocea îi deveni amară)... sau găseşte trupul sărmanei făpturi.

— Trăieşte. Am primit adineaori un bilet de la ea.

Charles lăsă ochii în jos în faţa privirii uimite a doctorului. Apoi, cu ochii aţintiţi la început pe paharul de coniac din mînă, se apucă să istorisească adevărul despre întîlnirile lui cu Sarah – adică, aproape tot adevărul, căci lăsă la o parte

sentimentele sale mai tainice. Încercă cu dibăcie – dar fără prea mare succes – să arunce o parte din vină pe mai vechea conversaţie pe care-o avusese cu doctorul Grogan, iar pe el se zugrăvi ca pe un observator detaşat aflat în slujba ştiinţei, ceea ce nu-i scăpă omuleţului ager din faţa lui. Doctorii bătrîni şi preoţii în vîrstă au o trăsătură comună: adulmecă de la o poştă minciuna, atît pe cea sfruntată, cît şi pe cea izvorîtă, ca în cazul lui Charles, doar din stînjeneală. Pe măsură ce acesta îşi depăna spovedania, nasul doctorului Grogan începu să-şi facă datoria cu atîta zel, încît, metaforic vorbind, era mai-mai să-i sară din loc; această tresărire nevăzută a nasului irlandezului avea aproape aceeaşi semnificaţie ca şi gestul prin care Sam îşi încreţea buzele. Doctorul nu lăsă să-i scape nici un semn care i-ar fi trădat bănuielile. Îl întrerupse de cîteva ori pe Charles cu cîte o întrebare, dar în cea mai mare parte a timpului îl lăsă să povestească nestingherit, pînă cînd acesta ajunse, printre poticneli tot mai mari, la sfîrşitul istoriei sale. Apoi se ridică de pe scaun.

— Ei, să începem cu începutul. Trebuie să-i chemăm înapoi pe amărîţii ăia.

Bubuiturile tunetelor se auzeau acum mult mai aproape, iar lumina întretăiată a fulgerelor tremura adesea, albă, în ţesătura perdelelor din spatele lui Charles.

— Am venit cît de repede am putut.

— Da, dumneata n-ai nici o vină. Ia să văd...

Doctorul se aşezase în faţa unui birou micuţ din fundul încăperii. Cîteva minute nu se mai auzi decît scîrţîitul grăbit al tocului alergînd pe hîrtie. Doctorul îi citi apoi lui Charles ceea ce scrisese.

— „Dragă Forsyth, am aflat acum un minut că domnişoara Woodruff e teafără. Nu doreşte să se ştie unde se găseşte, însă poţi să fii de-acum liniştit. Sper ca mîine să primesc iarăşi veşti de la ea. Te rog fii bun şi înmînează conţinutul acestui

plic oamenilor care au căutat-o, după ce se întorc.“ E bine?

— Minunat. Numai că eu sînt cel care trebuie să asigure conţinutul.

Charles dădu la iveală o punguliţă brodată, migălită de Ernestina, şi puse trei monede de aur de cîte o liră pe postavul verde al biroului, lîngă Grogan, care dădu două dintre ele la o parte. Îşi ridică apoi privirea, cu un zîmbet.

— Domnul Forsyth se străduieşte să stîrpească demonul alcoolismului.

Puse biletul, împreună cu moneda, într-un plic, îl sigilă şi apoi coborî să trimită cît mai grabnic pe cineva cu scrisoarea.

Se întoarse repede, începînd să vorbească încă de la uşă.

— Ei, şi acum, ce-i de făcut cu fata asta? Ai idee pe unde e în clipa de faţă?

— Absolut deloc. Dar sînt sigur că mîine dimineaţă va fi în locul pe care l-a indicat.

— Fireşte însă că dumneata nu te poţi duce. În situaţia dumitale, nu mai poţi risca să te compromiţi.

Charles îi aruncă o privire, apoi îşi plecă ochii în pămînt.

— Mă las întru totul în seama dumitale.

Doctorul îl aţinti cu o privire gînditoare. Întrebarea de adineaori fusese o micuţă capcană, prin care voise să afle ce se ascunde în mintea oaspetelui său. Rezultatul fusese cel la care se aşteptase. Se întoarse cu spatele şi se îndreptă spre rafturile cu cărţi de deasupra biroului, apoi veni înapoi ţinînd în mînă volumul pe care i-l arătase mai demult lui Charles: măreaţa operă a lui Darwin. Se aşeză în faţa musafirului, de cealaltă parte a căminului; apoi, zîmbind uşor şi privindu-l pe Charles pe deasupra ochelarilor, îşi aşeză mîna pe *Originea speciilor,* ca şi cum ar fi jurat pe Biblie.

— Toate cîte s-au rostit sau se vor mai rosti în această încăpere vor rămîne îngropate între pereţii ei.

— Doctore dragă, nu era nevoie de asta.

— Încrederea în cel care te tratează face cît jumătate din leac.

Charles zîmbi palid.

— Şi care-i cealaltă jumătate?

— Încrederea în pacient. (Se ridică înainte ca Charles să apuce să răspundă.) Bun, deci aşa – ai venit să-mi ceri sfatul, zici?

Îl măsură din ochi pe Charles de parcă ar fi urmat să se ia la trîntă cu el; omuleţul pus pe zeflemea făcuse loc irlandezului bătăios. Începu apoi să se plimbe cu paşi rari prin „cabina“ sa, cu mîinile ascunse sub poalele redingotei.

— Sînt o femeie tînără cu o inteligenţă superioară şi oarecare educaţie. Cred cu tărie că lumea a fost nedreaptă cu mine. Nu sînt pe deplin stăpînă pe emoţiile mele. Fac lucruri necugetate – mă arunc, bunăoară, de gîtul primei puşlamale arătoase pe care soarta mi-o scoate în cale. Şi, ceea ce e mai rău, a început să-mi placă grozav să pozez în victimă a destinului neîndurător. Îmi compun cu multă iscusinţă o înfăţişare melancolică. Arunc priviri de tragediană. Plîng fără să spun de ce. Etcetera, etcetera... Cînd, deodată... (doctorul cel mărunţel îşi undui braţul spre uşă, ca şi cînd ar fi invocat un spirit)... intră în scenă un tînăr zeu. Inteligent. Chipeş. Un exemplar desăvîrşit din clasa pe care educaţia primită m-a învăţat s-o admir. Îmi dau seama că-l interesez. Cu cît par eu mai tristă, cu atît se arată el mai interesat. Mă arunc în genunchi dinaintea lui, el mă ajută să mă ridic. Mă tratează ca pe o doamnă. Ba nu, chiar mai mult decît atît. În spiritul iubirii creştineşti de aproape, se oferă să mă ajute să scap de situaţia mea nefericită.

Charles dădu să-l întrerupă, însă doctorul îl amuţi cu un gest.

— Numai că eu sînt tare săracă, n-am la îndemînă nici una din momelile pe care suratele mele mai norocoase le pun la bătaie ca să aducă în robie neamul bărbătesc. (Doctorul îşi ridică arătătorul.) O singură armă am eu. Mila pe care o inspir acestui om bun la suflet. Ei, dar mila e ca o vietate care nu se satură, afurisita, niciodată. I-am oferit acestui bun samaritean trecutul meu şi el l-a înfulecat pînă la ultima bucăţică. Ce-mi rămîne atunci de făcut? Trebuie să-l fac să mă compătimească pentru situaţia de acum. Într-o zi, în timp ce mă plimb printr-un loc de care mi s-a interzis să mă apropii, norocul îmi surîde. Mă arăt cuiva care ştiu sigur că va aduce nelegiuirea mea la cunoştinţa singurei persoane care n-are s-o treacă cu vederea. Reuşesc să fiu dată afară din slujbă, apoi dispar fără urmă, lăsînd să plutească asupra fugii mele bănuiala întemeiată că are drept ţintă stînca cea mai apropiată de pe care să mă pot azvîrli. După care, *in extremis* şi *de profundis* – ori mai bine zis *de altis* – îmi înalţ vaietul spre salvatorul meu, cerîndu-i ajutor.

Lăsă să treacă o tăcere lungă; încet-încet, Charles izbuti să-l privească în ochi. Doctorul zîmbi.

— Ceea ce îţi înfăţişez eu acum e, în parte, doar o ipoteză, desigur.

— Dar acuzaţia dumitale răspicată – că ea singură a vrut să atragă asupra ei...

Doctorul se aşeză la loc şi începu să aţîţe cu vătraiul focul aproape stins din cămin.

— Azi-dimineaţă am fost chemat cu noaptea-n cap la Marlborough House. Habar n-aveam pentru ce – ştiam doar că doamna Poulteney e întoarsă pe dos. Doamna Fairley – menajera, ştii – mi-a relatat, în esenţă, cele petrecute. (Se opri şi privi ţintă în ochii umbriţi de nefericire ai lui Charles.) Doamna Fairley a fost ieri la Lăptărie, acolo, pe Ware Cleeves. Fata a ieşit fără să pregete din pădure, chiar sub nasul ei. Muierea asta e croită pe

acelaşi calapod ca şi stăpînă-sa şi nu mă îndoiesc că a dat fuga înapoi să-şi facă datoria, cu rîvna josnică a celor de teapa ei. Sînt însă convins, dragă Smithson, că a fost provocată cu tot dinadinsul s-o facă.

— Vrei să spui că...

Doctorul încuviinţă din cap. Charles îl pironi cu o privire cruntă, apoi izbucni, revoltat:

— Nu pot crede una ca asta. E cu neputinţă ca ea să...

Nu-şi mai isprăvi fraza. Doctorul murmură:

— Ba e cu putinţă. Din nefericire.

— Bine, dar numai o persoană...

Voise să spună „întortocheată la minte“, dar în loc de asta se ridică brusc în picioare, se duse la fereastră, dădu perdelele la o parte şi rămase cîteva clipe acolo, privind cu ochi orbi în noaptea grea de prefaceri de afară. Un fulger lumină stins digul de pe Cobb, plaja, marea cufundată în toropeală. Se întoarse spre doctor.

— Cu alte cuvinte, am fost dus de nas.

— Da, cred că da. A fost nevoie însă de un nas generos. Şi nu uita că o minte tulburată nu e totuna cu o minte criminală. În cazul de faţă, trebuie să consideri disperarea drept o boală, atîta tot. Fata asta, Smithson, suferă de un soi de holeră, de un tifos care i-a atins facultăţile mentale. Aşa trebuie s-o priveşti, nu ca pe cine ştie ce intrigantă mînată de răutate.

Charles plecă de lîngă fereastră.

— Şi unde bănuieşti că vrea să ajungă?

— Mai că-mi vine să cred că nici ea nu ştie. Altfel nu s-ar purta aşa. Nici o persoană cît de cît înzestrată cu simţul prevederii n-ar fi făcut ce-a făcut ea.

— Dar e cu neputinţă să-şi fi închipuit în mod serios că un om în situaţia mea...

— De bărbat logodit, adică? (Doctorul avu un zîmbet rău prevestitor.) Am cunoscut multe prostituate. Mă grăbesc să adaug că întotdeauna

numai la chemarea meseriei mele, nu la a lor. Bine-ar fi să am cîte o guinee pentru fiecare dintre ele care mi-a mărturisit, nemaiîncăpîndu-şi în piele de satisfacţie, ce bine îi pare că majoritatea victimelor ei sînt soţi şi taţi. (Rămăsese cu ochii la foc, de parcă vedea între flăcări nişte tainice întîmplări de demult.) „Societatea s-a lepădat de mine. Dar suferinţa mea va fi răzbunată."

— Pui în gura ei nişte vorbe care o fac să pară un monstru – nu e un monstru. (Vorbise cu prea multă ardoare şi, luîndu-şi seama, se întoarse iute cu spatele.) Nu pot crede una ca asta despre ea.

— Asta din cauză că – dacă îi îngădui unui om destul de bătrîn ca să-ţi fie tată să ţi-o spună – eşti pe jumătate îndrăgostit de ea.

Charles se răsuci fulgerător înspre doctor şi-i săgetă cu privirea chipul golit acum de orice expresie.

— *Nu* îţi dau voie să spui aşa ceva.

Grogan îşi înclină uşor capul. După o clipă de tăcere, Charles adăugă:

— E o insultă fără pereche la adresa domnişoarei Freeman.

— Este, nu zic ba. Dar de la cine porneşte insulta?

Charles înghiţi în sec. Nu mai putea îndura privirea ironic-scrutătoare a doctorului. Se avîntă spre capătul încăperii lungi şi înguste, gata parcă s-o ia din loc. Înainte însă să aibă timp să ajungă la uşă, Grogan îl apucă de braţ şi, după ce-l făcu să se întoarcă spre el, îl prinse şi de celălalt braţ – privirea lui aprigă îl încolţi fără milă pe Charles, sfîşiind în mii de bucăţi masca de demnitate jignită la adăpostul căreia se refugiase.

— Unde fugi, măi omule? Oare nu împărtăşim amîndoi aceeaşi credinţă în puterea ştiinţei? Nu sîntem amîndoi convinşi că adevărul e singurul principiu înălţător? Pentru ce-a murit Socrate? Cumva ca să salveze aparenţele? Ori poate în semn de omagiu pe altarul bunelor maniere? Chiar crezi

că în cei patruzeci de ani de cînd fac meseria de doctor n-am ajuns să-mi dau seama cînd un om e la ananghie? Şi asta din pricină că nu vrea să recunoască adevărul nici în faţa lui însuşi? Cunoaşte-te pe tine însuţi, Smithson, *cunoaşte-te* pe tine însuţi!

Amestecul de greacă veche şi înflăcărare galeză ţîşnit din sufletul lui Grogan îl arse pe Charles pînă-n rărunchi. Rămase pe loc, cu ochii pironiţi pe chipul doctorului mărunţel; îşi feri apoi privirea şi reveni lîngă foc, întorcînd spatele călăului. Se aşternu o lungă tăcere. Grogan nu-l slăbea din ochi.

Într-un tîrziu, Charles îşi recăpătă graiul.

— Nu sînt făcut pentru căsătorie. Nenorocirea e că mi-am dat seama prea tîrziu.

— L-ai citit pe Malthus? (Charles scutură din cap.) După el, tragedia care-l paşte pe *Homo sapiens* vine de la faptul că fiinţele cele mai puţin înzestrate pentru a supravieţui se prăsesc cel mai mult. Aşa că nu spune că nu eşti făcut pentru însurătoare, băiete dragă. Şi nu te mai învinui pentru că te-ai lăsat prins în mrejele fetei ăsteia. Cred că înţeleg de ce a fugit marinarul ăla, francezul. Şi-a dat seama că ochii ei pot duce un bărbat la pierzanie.

Cît ai clipi, Charles se întoarse spre el, arătîndu-i un chip chinuit.

— Îţi jur pe tot ce am mai sfînt că între noi nu s-a petrecut nimic necuviincios. Trebuie să mă crezi.

— Te cred. Dar ia să te supun la întrebările unui catehism vechi de cînd lumea. Ai vrea să-i auzi vocea? Ai vrea s-o vezi? Ai vrea s-o atingi?

Charles se întoarse iar cu spatele şi se prăbuşi în scaun, îngropîndu-şi faţa în mîini. Nu rostise nici o vorbă, însă gesturile lui spuneau tot. După cîteva clipe, îşi înălţă capul şi rămase privind pierdut la foc.

— Vai, Grogan dragă, dacă ai şti ce vraişte sînt toate în viaţa mea... cum se iroseşte fără folos...

fără nici un rost. Nu mă călăuzeşte nici un ţel moral, nu mă simt chemat să slujesc nimic. Îmi pare că n-au trecut decît cîteva luni de cînd aveam douăzeci şi unu de ani – ce plin de speranţe eram... toate, pe toate le-am înşelat. Şi acum povestea asta nenorocită, în care m-am lăsat tîrît...

Grogan veni lîngă el şi-l apucă strîns de umăr.

— Nu eşti primul bărbat care se întreabă dacă şi-a ales bine mireasa.

— Înţelege atît de puţin cum sînt eu cu adevărat.

— Doar are cu – ia să vedem, cu cît? – cu doisprezece ani mai puţin decît dumneata, nu? Şi la urma urmei, nu te cunoaşte nici de şase luni. Cum să fi ajuns să te înţeleagă aşa de repede? Deabia a ieşit de pe băncile şcolii.

Charles încuviinţă melancolic din cap. Nu-i putea mărturisi doctorului convingerea pe care ajunsese, de fapt, s-o nutrească despre Ernestina: n-avea să-l înţeleagă niciodată. Se simţea trădat în chip fatal de propria-i inteligenţă. Îl lăsase de izbelişte cînd fusese vorba să-şi aleagă partenera de viaţă; căci, la fel ca nenumăraţi alţi bărbaţi din epoca victoriană – şi poate chiar şi din vremuri ceva mai apropiate –, Charles avea să-şi ducă întreaga viaţă cu ochii înălţaţi spre ideal. Unii bărbaţi se alină cu ideea că există femei mai puţin atrăgătoare decît nevestele lor; în vreme ce alţii sînt hărţuiţi neîncetat de certitudinea că se află şi altele, mai atrăgătoare. Charles îşi dădea prea bine seama acum cărei categorii îi aparţinea.

Bolborosi:

— Nu e vina ei. N-are cum să fie vina ei.

— Aşa cred şi eu. E doar o copiliţă crudă şi neştiutoare.

— Am să-mi onorez angajamentele care mă leagă de ea.

— Mai încape vorbă!

Se aşternu tăcerea.

— Spune-mi ce să fac.

— Întîi spune-mi ce simţi cu adevărat pentru cealaltă.

Charles îşi ridică ochii spre el, cuprins de deznădejde; îi coborî apoi din nou şi-i îndreptă spre focul din cămin – şi încercă, în sfîrşit, să spună adevărul.

— Nu-mi dau seama, Grogan. În tot ce are legătură cu ea, sînt pentru mine însumi o enigmă. N-o iubesc. Cum s-o iubesc? O femeie atît de compromisă, o femeie despre care dumneata îmi spui că are mintea bolnavă. Dar... parcă... parcă ceva mă împinge să mă port astfel, împotriva voinţei mele – în pofida a tot ce e mai bun în mine. Chiar în clipa asta, chipul ei mi se arată dinainte, dezminţind toate vorbele dumitale. E ceva în ea. O putere de pătrundere, înţelegerea unor lucruri prea nobile ca să poată sta laolaltă cu răul sau nebunia. Sub masca asta de Cenuşăreasă pe care o arată lumii... nu ştiu, nu mă pricep să explic.

— Eu nu i-am pus în seamă intenţii rele, am spus doar că e mînată de disperare.

O vreme nu se mai auzi decît, cînd şi cînd, scîrţîitul cîte unei scînduri din podea, gemînd sub paşii rari ai doctorului. În cele din urmă, Charles deschise iar vorba.

— Ce mă sfătuieşti?

— Să mă laşi pe mine să mă ocup de toate.

— O să te duci să te întîlneşti cu ea?

— O să-mi pun, da, încălţările de drum lung. Am să-i spun că ai fost chemat pe neaşteptate şi ai plecat din oraş. Şi chiar *trebuie* să pleci, Smithson.

— Întîmplarea face să am de rezolvat nişte treburi urgente la Londra.

— Cu atît mai bine. Şi îţi sugerez ca, înainte de a pleca, să-i înfăţişezi toată istoria domnişoarei Freeman.

— Am şi hotărît asta.

Charles se ridică în picioare. Chipul ei însă nu-i dădea pace.

— Şi cu ea... ce-ai să faci?

— Depinde în mare măsură de starea în care va fi. Se prea poate ca, în momentul de faţă, doar credinţa că dumneata ai pentru ea simpatie – ori poate chiar sentimente ceva mai duioase – s-o oprească din pragul nebuniei. Cînd îşi va fi dat seama că dumneata n-ai să vii, va avea un şoc care mă tem că i-ar putea agrava melancolia. Din păcate, trebuie să fim pregătiţi pentru aşa ceva. (Charles lăsă ochii în jos.) Nu trebuie să-ţi faci o vină din asta. Dacă n-ai fi fost dumneata, s-ar fi găsit probabil altul. Într-un fel, dacă va fi să se întîmple aşa, îmi va fi mai uşor. Voi şti ce măsuri să iau.

Charles privi ţintă covorul de pe podea.

— Un ospiciu.

— Confratele de care ţi-am pomenit împărtăşeşte opiniile mele despre modul cum trebuie tratate astfel de cazuri. O să facem tot ce putem. Ai fi dispus la o oarecare cheltuială?

— Orice, ca să mă văd scăpat de ea – fără însă să i se facă vreun rău.

— Ştiu un sanatoriu particular în Exeter. Amicul meu Spencer are nişte pacienţi acolo. E condus în mod inteligent şi luminat. N-aş recomanda o instituţie publică în stadiul de faţă.

— Doamne păzeşte! Am auzit istorii îngrozitoare despre cele ce se petrec acolo.

— Fii liniştit. Locul de care îţi vorbesc e o instituţie model.

— Nu e vorba de a o interna definitiv, nu?

În mintea lui Charles se strecurase umbra perfidă a trădării: să discute despre ea ca despre un caz clinic, s-o ştie zăvorîtă în cine ştie ce cămăruţă cu gratii...

— Nici pomeneală. E vorba de un loc în care îşi va putea tămădui rănile sufleteşti, unde va fi tratată cu blîndeţe, i se va da mereu cîte ceva de făcut ca să-şi umple timpul – şi, mai ales, va avea parte de excelenta îngrijire şi vasta experienţă a lui

Spencer. A mai avut astfel de cazuri şi ştie ce e de făcut.

Charles rămase o clipă pe loc, chinuit de nehotărîre, apoi se ridică şi îi întinse mîna. În starea în care se afla, simţea nevoia să primească ordine şi recomandări şi, de îndată ce le auzea, îi era mai bine.

— Simt că mi-ai salvat viaţa.

— Prostii, băiete dragă.

— Nu, nu sînt prostii. Îţi voi rămîne dator cîte zile voi avea.

— Atunci dă-mi voie să trec numele miresei dumitale pe factura de credit.

— Voi onora datoria.

— Şi ai răbdare cu dulceaţa asta de fată. Doar se ştie că vinurile cele mai alese au nevoie de cel mai mult timp ca să ajungă la maturitate, nu?

— Mă tem că, în ceea ce mă priveşte, acelaşi lucru e valabil şi pentru o recoltă tare proastă.

— Ei, aş. Fleacuri. (Doctorul îl bătu pe umăr.) Apropo, citeşti în franceză, nu?

Surprins, Charles aprobă din cap. Grogan răscoli printre volumele din rafturi, găsi cartea pe care o căuta şi, înainte de a i-o da musafirului său, însemnă cu creionul un pasaj anume.

— Nu-i nevoie să citeşti toată prezentarea procesului. Aş vrea însă să citeşti partea asta care cuprinde probele de natură medicală pe care le-a adus apărarea.

Charles privi lung volumul.

— Un fel de a-mi spăla păcatele?

Doctorul mărunţel zîmbi cu tîlc.

— Cam aşa ceva.

Douăzeci şi opt

Nicicînd ştiinţei teamă nu i-a fost
Să-nceapă cu prepusuri vagi, grăbite,
fără rost;
Ca după-aceea, învăţînd să-noate,
Colacul vechi să-l lepede din spate.

A.H. CLOUGH, *Poem* (1840)

Din nou spre calea ce-am ales m-avînt;
Cînd, iarăşi, mînioasă, din înalturi
O voce tunătoare dă cuvînt –
„Ia seama, feri în lături!“

MATTHEW ARNOLD, *Lacul* (1853)

Procesul din 1835 al locotenentului Émile de La Roncière a oferit psihiatriei un caz dintre cele mai interesante din toate cîte a înregistrat începutul secolului nouăsprezece. Fiu al spartanului conte de La Roncière, Émile era, fără putinţă de tăgadă, un june cam frivol – avea o amantă şi era înglodat în datorii –, fără ca asta să facă totuşi din el o raritate în rîndul compatrioţilor, contemporanilor şi confraţilor săi. În 1835 îşi îndeplinea datoria de oştean pe lîngă faimoasa şcoală de cavalerie din Saumur, pe Valea Loarei. Comandantul său era baronul de Morell, care avea o fiică năbădăioasă de şaisprezece ani, pe nume Marie. În vremea aceea, locuinţele ofiţerilor comandanţi serveau drept un soi de popotă pentru subordonaţii lor din garnizoană. Într-o seară, baronul, un zbir la fel de aprig ca şi tatăl lui Émile, dar mult mai influent, porunci ca locotenentul să fie adus pe sus în faţa lui şi, în prezenţa camarazilor ofiţeri şi a cîtorva doamne, îl somă, în culmea furiei, să părăsească clădirea. A doua zi, lui La Roncière i se puse în faţă un teanc de scrisori anonime pline de mîrşăvii şi ameninţări la adesa familiei Morell. Din toate se desprindea o bizară cunoaştere, pînă în cele mai

mărunte detalii, a traiului din locuinţa baronului, şi – prima fisură prin care avea să fie alungată logica din şubredul edificiu prezentat de acuzare – toate erau semnate cu iniţialele locotenentului.

Necazurile acestuia abia începuseră însă. În noaptea de 24 septembrie 1834, guvernanta englezoaică a Mariei, o oarecare domnişoară Allen, se trezi lîngă ea cu fetişcana de şaisprezece ani pe care o avea în grijă, care, plîngînd amarnic, îi spuse printre suspine că La Roncière, îmbrăcat de sus pînă jos în uniformă, pătrunsese, forţînd fereastra, în dormitorul ei aflat alături, o ameninţase cu nişte lucruri obscene, o lovise peste sîni şi o muşcase de mînă, după care o silise să-şi ridice cămaşa de noapte şi o rănise în partea de sus a coapsei. Fugise apoi tot pe unde venise.

Chiar în dimineaţa următoare, un alt locotenent, despre care se presupunea că e în graţiile Mariei de Morell, primi o scrisoare teribil de insultătoare, trimisă, pare-se, tot de La Roncière. S-a ajuns la duel. La Roncière ieşi biruitor, însă adversarul lui, grav rănit, împreună cu martorul său, refuzară să recunoască netemeinicia acuzaţiei care făcea din Émile autorul scrisorii anonime. Îl ameninţară pe locotenent că îi vor spune totul tatălui său, dacă nu semnează o declaraţie prin care îşi mărturisea vinovăţia; de îndată ce doleanţa le va fi satisfăcută, povestea avea să fie înmormîntată pentru totdeauna. După o noapte de frămîntări chinuitoare, La Roncière se învoi să semneze.

Ceru apoi o permisie şi plecă la Paris, cu credinţa că afacerea va fi muşamalizată. Numai că în locuinţa familiei de Morell continuară să apară scrisori semnate cu iniţialele lui. Unii susţineau că Marie era însărcinată, alţii că nu mai era mult şi părinţii ei aveau să fie amîndoi ucişi – şi cîte şi mai cîte. Baronul se săturase pînă peste cap de istoria asta. La Roncière fu arestat.

Circumstanţele care pledau în favoarea lui erau atît de numeroase, încît aproape că nu ne vine să

credem, astăzi, că locotenentul a putut să fie tîrît în judecată, ba încă şi condamnat. Întîi şi întîi, toată lumea din Saumur ştia că Marie îi purta pică lui La Roncière din cauza admiraţiei vădite pe care o arăta falnicei frumuseţi a mamei ei, pe care fata o pizmuia din cale-afară. Apoi, în noaptea în care avusese loc, zice-se, tentativa de viol, vila familiei Morell era păzită de jur împrejur de santinele; nici una dintre ele nu observase nimic nelalocul lui, deşi dormitorul cu pricina se afla la ultimul etaj şi nu se putea ajunge la el decît pe o scară pentru ale cărei transport şi „montare“ ar fi fost nevoie de cel puţin trei oameni – aşadar o scară care ar fi lăsat urme în pămîntul moale de sub fereastră... or, apărarea stabilise cu martori că nu se găsise nici un fel de urmă. Mai mult, geamgiul chemat să dreagă stricăciunile provocate de vizitatorul nocturn a declarat, în mărturia sa, că toate bucăţile de sticlă spartă căzuseră *în afara* casei şi că era, oricum, imposibil să ajungi la mînerul ferestrei prin mica deschizătură făcută. Apoi, avocatul apărării a vrut să ştie de ce în timpul cît durase agresiunea Marie nu strigase nici măcar o dată după ajutor; cum se face că domnişoara Allen, care avea un somn foarte uşor, nu fusese trezită de zgomotul stîrnit de scurta ciocnire dintre cei doi; de ce atît ea, cît şi Marie, *s-au dus înapoi la culcare* fără s-o trezească pe Madame de Morell, care a continuat să doarmă netulburată tot timpul cît a durat incidentul; de ce rana din coapsa fetei n-a fost examinată decît la cîteva *luni* de la acest incident (cînd doctorii au declarat că era vorba de o zgîrietură uşoară, între timp pe deplin vindecată); cum se face că, la numai două zile după aceea, Marie a mers la un bal şi a dus mai departe o viaţă întru totul normală pînă cînd s-a produs, în fine, arestarea – veste la auzul căreia a făcut pe loc o criză de nervi (aici, apărarea nu scăpă prilejul să arate că nu era nicidecum prima de acest fel din frageda-i existenţă); cum de a fost posibil ca scrisorile să

continue să apară în casă chiar şi în timp ce bietul La Roncière, rămas între timp fără nici o leţcaie, se afla la închisoare în aşteptarea procesului; ce să fi fost în capul autorului acestor răvaşe, care – sfidînd orice norme elementare în materie de epistole anonime – nu numai că nu-şi prefăcuse scrisul (La Roncière avea un scris lesne de imitat), dar se apucase să semneze cu propriul nume; cum se face că scrisorile erau, din punct de vedere ortografic şi gramatical, fără cusur, pe cîtă vreme probele din corespondenţa semnată într-adevăr de La Roncière pe care le adusese apărarea spre confruntare păcătuiau în chip izbitor sub acest aspect (cei ce ucenicesc într-ale limbii franceze vor afla cu încîntare că locotenentul uita întotdeauna să facă acordul la participiul trecut), pînă-ntr-acolo încît de două ori nu-şi scrisese corect nici măcar numele; cum se explica faptul că aceste epistole, principala dovadă adusă de acuzare, păreau a fi fost aşternute pe o hîrtie identică – mărturie stătea declaraţia celei mai mari autorităţi în domeniu a timpului – cu aceea dintr-o mapă de corespondenţă găsită în sertarele biroului Mariei. Într-un cuvînt, un şir nesfîrşit de întrebări rămase fără răspuns. Şi, ca un ultim semn de întrebare, apărarea atrase atenţia că în locuinţa din Paris a familiei de Morell se descoperise mai demult un vraf asemănător de scrisori, într-o vreme în care La Roncière se afla la celălalt capăt al lumii, slujindu-şi patria în Cayenne.

Dar nedreptatea care a pus capac la toate a fost refuzul instanţei de a permite apărării ca, în timpul şedinţei de judecată (la care au asistat, printre numeroase alte celebrităţi, Hugo, Balzac şi George Sand) să pună şi ea întrebări principalului martor al acuzării, Marie de Morell. Fata îşi rosti mărturia cu un aer calm şi stăpînit; cu toate acestea, preşedintele completului de judecată – aflat tot timpul sub ochii ca nişte guri de tun gata să ia foc ai baronului şi ai unei impunătoare armate de

rubedenii sus-puse – hotărî că „pudoarea“ şi „starea şubredă a nervilor“ ei nu-i îngăduiau să răspundă la alte întrebări.

La Roncière a fost declarat vinovat şi a fost condamnat la zece ani închisoare. Aproape toţi juriştii de frunte ai Europei şi-au ridicat glasul împotriva sentinţei, dar totul a fost în zadar. Nu ne e deloc greu să înţelegem de ce, ori mai bine zis ce anume l-a osîndit: prestigiul rangului, mitul fecioarei cu mintea neprihănită, ignoranţa într-ale psihologiei, o societate care se trăgea înapoi, înfricoşată, din faţa periculoaselor idei răspîndite de Revoluţia Franceză.

Daţi-mi voie să vă ofer, în cele ce urmează, traducerea celor cîtorva pagini pe care le însemnase doctorul. Ele sînt cuprinse în *Observations Médico-psychologiques,* al căror autor e un anume Dr. Karl Matthaei, bine-cunoscut medic german al acelei vremi, şi au fost scrise pentru a veni în sprijinul unui recurs – eşuat şi el – făcut împotriva verdictului din procesul lui La Roncière. Matthaei avusese mai demult inteligenţa să pună pe hîrtie datele la care apăruseră scrisorile cele mai obscene, precum şi data la care avusese loc tentativa de viol, apogeul tuturor acestora. A constatat că ele urmau o aceeaşi evoluţie lunară – sau menstruală –, uşor de sesizat. După ce analizează probele aduse în faţa instanţei, Herr Doktor purcede să ne lămurească, pe un ton cam sfătos, cum stau lucrurile cu boala psihică pe care noi, modernii, o numim isterie – simularea, adică, a unor simptome de boală sau infirmitate în scopul cîştigării atenţiei şi compasiunii celor din jur: o nevroză sau o psihoză provocată aproape fără excepţie – cum bine se ştie în zilele noastre – de refularea sexuală.

„Dacă arunc o privire, fie şi sumară, în urmă, trecînd în revistă cazurile întîlnite în lunga mea

carieră de medic, îmi vin în minte numeroase episoade ale căror protagoniste au fost, toate, fete, deşi multă vreme a părut imposibil ca ele să fi fost în vreun fel implicate...

Acum vreo patruzeci de ani, aveam printre pacienţii mei pe membrii familiei unui general-locotenent de cavalerie. Locuiau pe o mică moşie aflată cam la şase mile de oraşul în care era încartiruită garnizoana generalului, unde acesta se ducea de cîte ori îl chemau îndatoririle de militar. Generalul avea o fată de şaisprezece ani, nespus de drăgălaşă, care dorea cu înfocare ca tatăl ei să se mute la oraş. Nimeni n-a reuşit să afle vreodată care erau exact motivele ei, dar era limpede că tînjea după compania ofiţerilor şi după plăcerile mondene oferite de viaţa de la oraş. Ca să obţină ceea ce voia, a ales o cale cum nu se poate mai nelegiuită: a dat foc casei de la ţară. O aripă a ars pînă în temelii şi a trebuit să fie reconstruită. Tentativele de incendiere s-au ţinut apoi lanţ, pînă cînd într-o zi o parte a casei a fost din nou mistuită de flăcări. Au urmat nu mai puţin de treizeci de asemenea încercări nereuşite. Chiar şi în cazurile cînd făptaşul era cît pe-aci să fie surprins în timpul îndeletnicirii sale criminale, nimeni nu reuşea cu nici un chip să-şi dea seama cine era. Au fost suspectate şi luate la întrebări o mulţime de persoane. Singura făptură care n-a fost nici o clipă bănuită era frumoasa, neştiutoarea odraslă a generalului. Au mai trecut astfel cîţiva ani, pînă cînd fata a fost, în fine, prinsă asupra faptului şi condamnată să-şi petreacă tot restul zilelor într-o casă de corecţie.

Fragedul vlăstar al unei familii de viţă nobilă dintr-un mare oraş german, o fetişcană fermecătoare, se delecta trimiţînd scrisori anonime care urmăreau să distrugă fericirea unei perechi proaspăt căsătorite. Pe deasupra, fata nu contenea să împrăştie prin oraş tot felul de zvonuri scandaloase despre o altă domnişoară, ale cărei

înzestrări îi aduseseră nenumăraţi admiratori, ceea ce o preschimbase, totodată, în ţinta invidiei celeilalte. Scrisorile au continuat să sosească timp de mai mulţi ani. Adevărata autoare a rămas toată vremea neatinsă nici măcar de umbra vreunei bănuieli, cu toate că acuzaţiile au lovit o sumedenie de oameni. În cele din urmă, s-a dat singură în vileag, a fost pusă sub acuzare şi şi-a recunoscut păcatele... A petrecut mulţi ani în temniţă, drept pedeapsă pentru relele săvîrşite.

De altminteri, în chiar răstimpul şi locul în care aştern pe hîrtie rîndurile de faţă[27], poliţia cercetează o afacere asemănătoare...

S-ar putea obiecta că Marie de Morell nu şi-ar fi pricinuit singură durere pentru a-şi atinge scopurile. Suferinţa ei a fost însă blîndă faţă de chinurile prin care trebuie să fi trecut eroinele altor cazuri consemnate de analele medicinei. Iată cîteva exemple cu totul ieşite din comun.

Profesorul Herholdt din Copenhaga a avut ocazia să ia cunoştinţă de cazul unei tinere atrăgătoare şi minunat educate, ai cărei părinţi erau oameni cu dare de mînă. Ca mulţi alţi confraţi ai săi, s-a lăsat şi el păcălit de tertipurile fetei, puse la cale cu o iscusinţă şi o tenacitate fără pereche, şi care s-au întins pe o perioadă de cîţiva ani buni. Se supunea singură la nişte cazne cumplite. Şi-a înfipt adînc în carne cîteva sute de ace, în diferite părţi ale trupului, şi, cînd unul din locuri începea să se inflameze sau să supureze, scotea acele printr-o incizie. Nu voia să urineze şi în fiecare dimineaţă trebuia să i se golească vezica de urină cu ajutorul unei sonde. Îşi pompa ea singură aer în vezică, iar cînd sonda era introdusă, aerul era eliminat. Un an şi jumătate a zăcut fără să scoată o vorbă şi fără să se clintească din pat, a refuzat să mănînce, s-a zvîrcolit prefăcîndu-se zguduită de convulsii, s-a prăbuşit în leşinuri simulate şi s-a dedat la tot felul de alte asemenea lucruri. Înainte ca şiretlicurile ei să fie descoperite, au venit s-o examineze mai

mulţi doctori vestiţi, unii dintre ei de peste mări şi ţări, şi toţi, pînă la unul, s-au cutremurat îngroziţi în faţa unei atît de crîncene suferinţe. Povestea ei a umplut toate ziarele şi nimeni nu punea la îndoială autenticitatea misterioasei ei boli. Pînă la urmă, în 1826, adevărul a ieşit totuşi la lumină. Această escroacă abilă *(cette adroite trompeuse)* fusese mînată numai şi numai de dorinţa de a deveni ţinta admiraţiei şi uimirii bărbaţilor şi de a-şi bate joc de cei mai învăţaţi, mai cunoscuţi şi mai ageri la minte dintre ei. Prezentarea pe larg a acestui caz, deosebit de important din punctul de vedere al psihologiei, se poate găsi în lucrarea lui Herholdt *Note privind boala de care a suferit Rachel Hertz între 1807 şi 1826.*

Două femei din Lüneburg, mamă şi fiică, au păcălit o lume întreagă cu ajutorul unei stratageme ticluite în scopul de a stoarce mila şi banii semenilor lor – stratagemă pe care au dus-o pînă la capăt cu o hotărîre care te face să-ţi îngheţe sîngele în vine. Fata a început să se plîngă de dureri insuportabile la unul din sîni, văicărindu-se şi vărsînd neîncetat şiroaie de lacrimi; a căutat alinare la breasla medicilor şi a încercat pe rînd toate leacurile pe care i le-au indicat aceştia. Zadarnic însă, durerea nu voia să dispară; s-a bănuit atunci că e vorba de cancer. Pusă să aleagă, fata a hotărît fără să clipească să i se extirpe sînul; după operaţie s-a constatat că sînul fusese perfect sănătos. Peste cîţiva ani, cînd compasiunea şi foloasele ei se mai împuţinaseră, fata reluă acelaşi scenariu. I se extirpă şi celălalt sîn, la fel de sănătos – se descoperi după aceea – ca şi primul. După alţi cîţiva ani, cînd izvorul generos al milosteniei dădea iar semne că e pe cale să sece, fata s-a apucat să se plîngă că o doare o mînă. Voia să-i fie şi ea amputată. Poveştile ei începuseră însă să trezească de-acuma bănuieli. A fost dusă la spital, acuzată – pe baza concluziei medicilor – de şarlatanie şi a ajuns în cele din urmă la închisoare.

În al său *Supliment la un ghid practic de cunoştinţe medicale* (Hanovra, 1798), Lentin prezintă următorul caz, pe care l-a cunoscut nemijocit.

Din vezica unei fete nu cu mult trecută de vîrsta păpuşilor, s-au extras cu ajutorul forcepsului, după ce s-a lărgit printr-o incizie orificiul de intrare al vezicii, nu mai puţin de o sută patru pietre, în răstimp de zece luni. Fata îşi introdusese chiar ea pietrele în vezică, deşi operaţiile prin care trebuiau scoase îi provocau mari pierderi de sînge şi dureri atroce. Înainte de a se descoperi cauzele, era mereu scuturată de vărsături, convulsii şi tot felul de alte manifestări, care de care mai îngrozitoare la vedere, pe care le simula cu o dibăcie neîntrecută.

După asemenea exemple, al căror număr ar putea fi lesne sporit, mai poate spune cineva că e cu neputinţă ca o fată, pentru a atinge un ţel mult rîvnit, să-şi pricinuiască singură durere?“[28]

Aceste pagini din urmă fură primele pe care le citi Charles. Lectura lor îi provocă un şoc brutal, căci nu-şi închipuia că pe lume existau asemenea fapte perverse, ba încă săvîrşite de reprezentantele sexului frumos, pe care epoca îl înălţase pe un piedestal de puritate şi sfinţenie. La fel, nu putea, fireşte, să înţeleagă ce se ascunde de fapt în spatele suferinţei psihice a istericilor: încercarea disperată, care trebuie privită cu milă, de a smulge iubire şi protecţie de la cei din jur. Întoarse paginile ca să citească începutul prezentării procesului şi în scurtă vreme se trezi, spre nenorocirea lui, că nu mai poate lăsa cartea din mînă. Nu mai e nevoie să spun că se identifică aproape din capul locului cu nefericitul Émile de La Roncière; pe deasupra, spre sfîrşitul relatării procesului dădu peste o dată care îl făcu să simtă fiori pe şira spinării. Data la care locotenentul francez – cel din carte – îşi primise osînda era chiar ziua în care Charles

venise pe lume. Timp de cîteva clipe, din orăşelul din Dorset plutind pierdut în tăcerea nopţii, raţiunea şi ştiinţa dispărură fără urmă, ca şi cînd nici n-ar fi fost; viaţa nu era decît o maşinărie infernală, un joc sinistru de semne şi numere astrologice, jucat de mîini indiferente undeva deasupra, sus de tot, un verdict primit la naştere fără drept de apel, un zero uriaş care spînzura peste toţi şi toate, sorbindu-le în hăul lui negru.

Niciodată nu se simţise mai puţin liber.

Nu-i era somn deloc. Se uită la ceas. Mai erau zece minute şi bătea de patru. Afară domnea acum o linişte desăvîrşită. Furtuna trecuse. Charles deschise fereastra şi trase adînc în piept aerul rece, dar curat, al nopţii de primăvară. Pe cer apăruseră iar stelele, ce licăreau palid deasupra capului, cuminţi, parcă dezminţind cu lumina lor dintotdeauna orice fel de înrîurire, nefastă ori salutară. Şi ea, unde era ea? Trează ca şi el, desigur, la o milă sau două mai încolo, ascunsă în bezna jilavă a pădurii.

Efectele licorii băute la hotel şi ale coniacului oferit de Grogan se risipiseră de mult, lăsîndu-l pe Charles pradă unui adînc sentiment de vinovăţie. I se năzări că văzuse în ochii irlandezului o sclipire răutăcioasă, ce sorbea lacomă necazurile londonezului mărginit şi nerod din faţa lui, pentru a le împrăştia apoi în tot oraşul, care în curînd va geme de şuşoteli şi clevetiri. Oare nu ştia toată lumea că neamul căruia îi aparţinea doctorul nu era în stare să păstreze un secret?

Ce pueril, ce nedemn se purtase! Nu pierduse numai nădejdea de a stăpîni vreodată domeniul de la Winsyatt, pieduse în aceeaşi zi şi întregul respect de sine. Nu, vorbele astea din urmă erau de fapt tautologice: îşi pierduse pur şi simplu respectul pentru tot ceea ce crezuse că îl înconjura. Viaţa era o fundătură aruncată în mijlocul unui balamuc. Îndărătul celor mai nevinovate chipuri colcăiau ameninţătoare nelegiuiri dintre cele mai

mîrşave. Iar el, el era Sir Galahad căruia i se dovedeşte că Guinevere a lui e o tîrfă.

Ca să pună capăt acestor cugetări care nu duceau nicăieri – de s-ar putea hotărî odată *să acţioneze!* –, luă iar în mînă cartea fatală şi reciti cîteva din pasajele cuprinse în studiul despre isterie al lui Matthaei. De astă dată i se păru că între cazurile descrise acolo şi purtarea lui Sarah nu se puteau stabili chiar atîtea asemănări. Sentimentul de vinovăţie care îl copleşise începu să găsească drumul către adevărata lui cauză. Se strădui să-şi aducă aminte chipul ei, lucruri pe care le spusese ea, expresia ochilor în timp ce le rostea; zadarnic, nu reuşea să şi-o aducă dinainte. Cu toate acestea, îl fulgeră dintr-odată gîndul că o cunoaşte poate mai bine decît oricine altcineva. Povestea pe care i-o spusese lui Grogan despre întîlnirile lor... pe asta şi-o amintea în schimb foarte bine, aproape cuvînt cu cuvînt. Oare, din teama de a nu-şi trăda adevăratele sentimente, nu-l îndreptase chiar el pe Grogan spre o concluzie greşită? Nu cumva exagerase ceea ce era neobişnuit în purtarea ei, fără să aibă onestitatea să redea ce spusese, în realitate, Sarah?

Nu cumva o condamnase pe ea ca să nu fie silit să se condamne pe el însuşi?

Măsura în lung şi în lat sufrageria, fără odihnă, cercetîndu-şi la nesfîrşit sufletul şi mîndria rănită. Să zicem că era aşa cum ea singură se zugrăvise – o păcătoasă, desigur, dar nu era ea în acelaşi timp şi o femeie de un curaj excepţional, care refuza să întoarcă spatele păcatului făptuit? Şi care, vlăguită de lunga şi cumplita-i luptă cu trecutul, striga acum după ajutor?

De ce îl lăsase pe Grogan s-o judece în locul lui?

Pentru că îl interesa mai mult să salveze aparenţele decît să-şi salveze sufletul. Pentru că nu avea mai mult liber-arbitru decît un amonit. Pentru că era un Pilat din Pont, ba era încă mai rău ca el,

căci nu numai că închidea ochii la răstignirea care avea să urmeze, ci dăduse o mînă de ajutor, ba nu, provocase chiar – nu se trăgeau toate de la cea de-a doua întîlnire dintre ei, cînd ea voise să plece, dar el o silise să discute despre situaţia în care se afla? – întîmplările care aveau să ducă în curînd la îndeplinirea sentinţei.

Deschise iar fereastra. Trecuseră două ore de cînd se uitase prima oară afară. Dinspre răsărit mijea acum o geană de lumină. Îşi ridică privirea către cer, spre stelele care începeau să pălească.

Destinul.

Ochii ei.

Se întoarse dintr-odată.

Dacă se întîlnea pe drum cu Grogan, îl întîlnea şi gata. Mustrările de conştiinţă aveau să-i justifice nesupunerea. Se duse în dormitor. Şi, cu un aer de o gravitate dospită care nu era decît reflectarea hotărîrii lăuntrice la care ajunsese, de nepătruns şi ea însăşi îngrozită de ceea ce se petrece, se apucă să-şi schimbe hainele.

27 Hanovra, 1836 (n.a.).

28 Nu pot pune punct istoriei lui La Roncière – înfăţişată de mine pe baza prezentării, datînd din 1835, cuprinse în volumul pe care i-l înmînase doctorul Grogan lui Charles – înainte de a se adăuga că în 1848, la cîţiva ani după ce locotenentul îşi isprăvise pedeapsa, unuia dintre procurorii care contribuiseră la instrumentarea cazului, mînat de o tardivă onestitate, îi încolţi în minte bănuiala că dăduse o mînă de ajutor la îmbogăţirea istoriei dreptului cu un strălucit exemplu de gravă-eroare-judiciară. Ajunsese între timp într-o funcţie de la înălţimea căreia putea cere redeschiderea dosarului. La Roncière a fost absolvit de orice vină şi întru totul reabilitat. Şi-a reluat cariera militară şi, chiar în ceasul la care Charles era cufundat în istoria momentului de sumbru apogeu al vieţii sale, el, unul, era cufundat în plăcerile nu chiar de lepădat oferite de traiul de guvernator al insulelor Tahiti. Povestea păţaniilor lui din tinereţe se încheie însă cu o descoperire care a dat o întorsătură într-adevăr nemaipomenită întregii istorii. Abia în zilele noastre s-a aflat că locotenentul

meritase, cel puţin în parte, răzbunarea istericei domnişoare de Morell. Dar pentru a afla adevărul adevărat despre întîmplările petrecute în acea noapte de septembrie a anului 1834 – în care reprezentanta „perfidului Albion”, domnişoara Allen, guvernanta, n-a jucat un rol prea onorabil – mă văd silit să vă trimit la volumul lui René Floriot *Les Erreurs Judiciaires*, Paris, 1968 (n.a.).

Douăzeci şi nouă

Căci adie vînt de dimineaţă,
Iară astrul Iubirii luceşte-n tării...

TENNYSON, *Maud* (1855)

Culmea prudenţei înseamnă, între altele, să nu faci niciodată un lucru pentru că aşa te simţi îmboldit, ci pentru că e de datoria ta să-l faci ori fiindcă e un lucru cuminte.

MATTHEW ARNOLD, *Caiete* (1868)

Soarele tocmai se desprindea, într-o vîlvătaie roşcată, de coamele unduitoare ale dealurilor ce se zăreau, fantasme cenuşii-albăstrui, dincolo de Chesil Bank, cînd Charles, cu o mutră de înmormîntare, deşi fără să poarte straiele de rigoare, ieşea pe uşa hotelului White Lion. Nu se vedea nici urmă de nor; împrospătat de furtuna din ajun, cerul te îmbia cu seninu-i fraged şi străveziu, iar aerul era înţepător ca zeama de lămîie, însă la fel de curat şi purificator. Dacă se întîmplă să te trezeşti la o oră ca asta în Lyme cel din zilele noastre, n-ai să întîlneşti pe străzi nici ţipenie de om. Trăind într-o epocă mai matinală, Charles n-a fost la fel de norocos; cei care treceau pe lîngă el respirau însă cu toţii acelaşi aer, reconfortant prin lipsa lui de morgă, uniţi parcă de aurorala solidaritate a unei omeniri în care clasele sociale încă n-au apărut, ce caracterizează peste tot norodul grăbit al zorilor: oameni simpli care iuţeau pasul spre slujbele lor. Cîţiva îi dădură voioşi bineţe lui Charles, care le răspunse prin înclinări hotărîte ale capului, ridicîndu-şi scurt bastonul. Ar fi preferat să dea cu ochii de nişte cadavre presărate simbolic pe străzi, în locul acestor feţe radioase; răsuflă, de aceea, uşurat cînd lăsă în urmă oraşul, intrînd pe aleea ce ducea la Undercliff.

Numai că, odată ajuns acolo, melancolia mohorîtă care-l stăpînea (la care se adăuga o temere despre care n-am suflat pînă acum nici o vorbă, anume că hotărîrea pe care o luase se întemeia de fapt mai mult pe vechiul proverb despre lupul sosit să păstorească oile, pe o deznădejde periculoasă, decît pe alte porniri, mai nobile, ale conştiinţei sale) avea să îndure cazne şi mai mari; graba cu care mergea îi răspîndi în trup un val de căldură, o căldură lăuntrică sporită din afară de razele deja fierbinţi ale soarelui. Părea neobişnuit de concret, soarele acesta neprihănit al zorilor de zi. Aproape că avea un miros al lui, ca de piatră încinsă; era ca o bură de stropi minusculi, ce se prelingeau, în pînze luminoase şi vii, din înalturi. Firele de iarbă erau toate înrourate de aburul dimineţii. Pe coastele ce se vedeau deasupra cărării, trunchiurile fagilor şi ale sicomorilor, aurii ca mierea în lumina piezişă a soarelui, îşi înălţau ocrotitor coroanele de frunze fragede, strălucind şi ele de rouă; domnea parcă peste ele binecuvîntarea unei religii tainice, ce venea dinspre zorii omenirii, de dinainte de apariţia religiei, un văzduh aromit de incantaţii druidice, învăluind totul într-un farmec blînd de început de lume... şi ce nesfîrşită revărsare de verde, cu nuanţe ce mergeau pînă aproape de negru în cotloanele mai adînci ale frunzişului, de la verdele strălucitor ca smaraldul pînă la verdele palid, bătînd în galben. O vulpe îi tăie deodată calea şi, ciudat, se opri o clipă să-l privească, de parcă Charles n-avea ce căuta aici; apoi, puţin mai tîrziu, o căprioară se întrerupse din păscut şi îşi înălţă capul spre el, cu un gest straniu de asemănător cu al vulpii, cu aceeaşi credinţă divină că se află în împărăţia ei; îl privi ţintă, maiestuoasă şi gingaşă, pe urmă se întoarse fără grabă şi lunecă uşoară în desişul bogat. Există la Galeria Naţională o pictură a lui Pisanello care surprinde tocmai un astfel de moment: în mijlocul unui codru de început de Renaştere, Sfîntul Hubert

faţă în faţă cu păsările şi fiarele sălbatice. Sfîntul pare uluit, are aproape aerul că se crede victima unei farse, masca de aroganţă de pe chip i s-a pleoştit sub ţîşnirea triumfătoare, sub ochii lui, a celei mai profunde taine a firii: egalitatea tuturor vieţuitoarelor de sub soare.

Cele două vietăţi nu erau singurele care păreau purtătoarele unui tîlc anume. În toţi copacii era o forfotă neistovită de păsări cîntătoare – piţigoi, privighetori, sturzi, mierle, porumbei cu uguitul lor, umplînd văzduhul neclintit cu tihna înserării, fără însă să prelingă în el şi tristeţea, melancolia elegiacă a amurgului. Charles se simţea păşind printre paginile unui bestiar trezit la viaţă, de o frumuseţe tulburătoare, de o precizie fără seamăn a detaliului, încît fiece frunză dinăuntrul lui, fiecare pasăre, oricît de mică, împreună cu cîntecul ei, păreau pogorîte aici dintr-un tărîm al desăvîrşirii. Se opri cîteva clipe locului, într-atît de copleşit era de sentimentul că a pătruns într-un univers zămislit cu o migală şi o fantezie desfătătoare, în care fiecare avea rostul său, fiecare era unic. O pitulice cît un ghemotoc se cocoţă pe vîrful unei tufe aflate la nici patru metri de el şi începu să-şi înalţe trilurile ascuţite. Îi vedea desluşit ochişorii negri, ca două gămălii lucioase, roşul vîrstat cu galben al guşii umflate acum de cîntec – o gîgîlice numai pene, care reuşea totuşi să joace în acele clipe rolul de Înger Vestitor al evoluţiei: „Sînt ceea ce sînt, iară tu să nu te încumeţi să-mi treci pe dinainte“. Rămăsese înmărmurit pe loc, aidoma sfîntului zugrăvit de Pisanello, uluit poate mai mult de propria-i uluială în faţa respiraţiei atît de apropiate a acestei lumi, aflată la o aruncătură de băţ de înăbuşitoarea banalitate a rutinei cotidiene. În cele cîteva clipe umplute de cîntecul sfidător al pitulicii, toate momentele şi locurile obişnuite – aşadar, întreaga puzderie de locuri şi ceasuri care alcătuiau viaţa de pînă atunci a lui Charles – deveniseră deodată vulgare, grosolane, rănindu-i

ochii cu zorzoanele lor bălţate cu care încercau să-şi acopere jalnica goliciune. Îngrozitorul monstru care bîntuia, mieros, lumea omului, plictisul, zăcea horcăind fără vlagă la picioarele lui, spintecat, cu măruntaiele-i hidoase la vedere; în vreme ce inima adevăratei vieţi pulsa întreagă în gîtlejul triumfător al pitulicii.

Cîntecul ei părea să vestească existenţa unei lumi mult mai profunde şi mai neobişnuite decît universul pseudolinnean a cărui rînduială o intuise Charles în dimineaţa aceea petrecută mai de mult pe plajă – nu era vorba, poate, de ceva prea original, ci doar de recunoaşterea întîietăţii celor ce sînt asupra morţii, a individului în faţa speciei, a bogăţiei ecologice în faţa clasificării seci făcută de om. Aceste priorităţi nouă ni se par de la sine înţelese, astăzi, fără să ne putem închipui ce implicaţii ostile avea în mintea lui Charles mesajul încă nedesluşit pe care îl vestea pitulicea. I se părea că întrezăreşte în el nu atît o realitate mai profundă, cît haosul universal, înălţîndu-şi ameninţător tentaculele în spatele firavei înjghebări a ordinii omului.

În afară de asta, avea încă un motiv, mai aproape de sufletul lui, ca gustul lăsat de cuminecarea aceasta cu duhul sfînt al naturii să-i pară, pînă la urmă, amar: se simţea excomunicat în toate felurile cu putinţă. Era ferecat pe dinafară, paradisul, cu toate chipurile lui, era pentru el pierdut. De fapt, semăna aici cu Sarah – pătrunsese, iată, în grădina raiului, însă nu era în stare să se bucure de neasemuitele lui daruri, ci doar să jinduiască neputincios la extazul pitulicii.

Apucă pe cărarea folosită înainte de Sarah, care îl ferea de privirile celor de la Lăptărie. Se dovedi o alegere inspirată, căci zăngănitul unei căldări îi dădu de veste că lăptarul – sau nevasta lui – se trezise şi trebăluia de zor. Pătrunse atunci în

pădure şi se aşternu la drum, luîndu-şi aerul grav al omului mînat de treburi importante. Un ciudat transfer de vinovăţie de tip paranoic îl făcea să se simtă iscodit din toate părţile de arbori, de flori, ba chiar şi de obiectele neînsufleţite dimprejur. Florile se preschimbaseră în tot atîţia ochi, pietrelor le crescuseră urechi, iar trunchiurile copacilor se tînguiau mustrător, bulucindu-se în jurul lui ca un uriaş cor antic.

Ajunse la locul în care cărarea se bifurca şi o apucă pe poteca din stînga. Drumul cobora întîi prin lăstărişul bogat, apoi străbătea o porţiune de teren din ce în ce mai plină de rîpi, căci prin părţile acestea solul începuse deja să se surpe. Marea se vedea acum mai aproape, de un albastru lăptos şi nesfîrşit de calmă. Urmă apoi o întindere mai netedă de pămînt, acoperită cu cîteva păşuni micuţe, smulse de mîna omului din paragina ce domnea în jur, care se înşirau de-a lungul mării, aţinîndu-se într-o pantă uşoară deasupra ei, astfel încît nu o mai putea zări; la vreo cîteva sute de metri înspre apus, dincolo de ultima dintre aceste păşuni, Charles zări acoperişul de stuf al unui şopron, adăpostit într-o vîlcea ce ajungea pînă la marginea falezei. Stuful era acoperit cu muşchi şi părea lăsat de mult în plata Domnului, ceea ce sporea aerul părăsit al căsuţei de piatră, care semăna mai curînd cu o colibă decît cu un şopron, cum i se spunea prin partea locului. Fusese la început adăpostul pe timp de vară al unui păstor, iar la vremea aceea era folosit de lăptar drept şopron pentru fîn; între timp a dispărut fără urmă, într-atît de mult s-a surpat terenul din jur în ultima sută de ani.

Charles se opri din mers şi se uită spre el. Se aşteptase să vadă acolo, jos, silueta unei femei, iar acum pustietatea aparentă a împrejurimilor şopronului îi înteţi neliniştea. Înaintă într-acolo, cu pasul unui om care străbate o junglă vestită pentru tigrii care sălăşluiesc în ea, aşteptîndu-se de la o

clipă la alta ca una din fiare să se năpustească dintr-un salt la el, care nu era deloc sigur pe dibăcia lui de ţintaş.

Se trezi în faţa unei uşi dărăpănate, închisă. Începu să dea ocol căsuţei. Pe latura dinspre răsărit se vedea o ferestruică pătrată; privi înăuntru cu ochii mijiţi, simţind în nări un miros slab, dulce-înţepător, de iarbă uscată ce începuse să mucegăiască. Întrezări marginea unui maldăr de fîn spre capătul şopronului, în partea opusă peretelui pe care se afla uşa. Dădu ocol şi celorlalţi pereţi. Nici urmă de ea. Se uită înapoi în lungul drumului pe care venise, spunîndu-şi că ajunsese pesemne înaintea ei. Întinderea răscolită de pămînt se aşternea însă nemişcată în pacea începutului de zi. Stătu puţin pe gînduri, îşi scoase ceasul din buzunar şi aşteptă încă două sau trei minute, neştiind ce să facă. În cele din urmă împinse uşa şopronului.

Desluşi o podea din piatră neşlefuită, iar spre capătul cel mai îndepărtat, cîteva boxe prăpădite umplute cu fîn care mai putea fi încă folosit. Îi era însă greu să răzbată cu privirea pînă în ungherul acela îndepărtat, căci era orbit de razele care năvăleau strălucitoare prin ochiul de geam. Înaintă către dîra piezişă de lumină; dintr-odată se opri, năpădit subit de groază. Dincolo de porţiunea luminată, zărise un obiect ce atîrna de un cui bătut într-unul din stîlpii roşi de vreme ai boxelor: o bonetă neagră. Poate din pricina lecturii din noaptea trecută, îl cutremură ca o rafală de gheaţă presimţirea că la picioarele peretelui despărţitor din scînduri mîncate de cari îl aştepta un spectacol înfiorător, vegheat de boneta ce spînzura, ca un vampir a cărui neclintire îndestulată nu prevestea nimic bun, deasupra priveliştii ascunse vederii lui. Ştiu eu ce se aştepta să vadă acolo? Poate vreun trup sfîrtecat cu cruzime, ori chiar un cadavru... fu cît pe-aci să se întoarcă şi s-o ia la fugă din şopron, înapoi spre Lyme. Un zgomot abia auzit îl făcu

însă să vină mai aproape. Se apleca temător deasupra despărţiturii.

Treizeci

> Dar cu cît aceste iluzii cu bună ştiinţă întreţinute de clasele conducătoare se dovedesc mai false şi cu cît se abat mai mult de la cerinţele bunului-simţ, cu atît mai dogmatic sînt ele susţinute şi cu atît mai amăgitor, mai moralizator şi spiritualizat devine limbajul celor din clasele aflate la putere.
>
> MARX, *Ideologia germană* (1845-6)

Sarah ajunsese, fireşte, acasă – deşi „acasă“ sună sarcastic aici, ţinînd cont de situaţia de fapt – înaintea doamnei Fairley. Îşi îndeplinise ca de obicei rolul care îi fusese încredinţat în ritualul de seară al închinăciunilor doamnei Poulteney, iar apoi se retrăsese pentru cîteva minute în camera ei. Doamna Fairley se repezi, nerăbdătoare, să se folosească de această ocazie; cele cîteva minute îi erau de-ajuns. Veni apoi chiar ea să bată la uşa odăii lui Sarah. Fata deschise, purtînd pe chip obişnuita-i mască de tristeţe resemnată; doamna Fairley, însă, nu-şi mai încăpea în piele de bucurie, îmbătată de triumf.

— Stăpîna te aşteaptă. Şi cît mai repede, dacă se poate.

Sarah îşi lăsă ochii în jos şi încuviinţă stins din cap. Doamna Fairley împunse cu o privire sardonică, acră ca oţetul, creştetul plecat cu supuşenie al fetei, după care trecu mai departe, foşnitoare şi veninoasă. Nu coborî însă scările spre parter, ci rămase ascunsă după un colţ, pînă cînd auzi uşa sufrageriei doamnei Poulteney deschizîndu-se şi apoi închizîndu-se în spatele secretarei-însoţitoare. Pe urmă se furişă tiptil pînă la uşă şi începu să tragă cu urechea.

Rupînd tradiţia, doamna Poulteney nu aştepta de astă dată înălţată maiestuos pe tron, ci stătea la fereastră, strămutîndu-şi întreaga elocvenţă în spinarea încremenită, întoarsă spre supusa ei.

— Doriţi să-mi vorbiţi?

Se pare însă că doamna Poulteney nu dorea, căci nu se întoarse şi nu rosti nici o vorbă. O amuţise, poate, omisiunea obişnuitului titlu de „doamnă“; în tonul lui Sarah era ceva ce arăta limpede că omisiunea era voită. Sarah îşi întoarse privirea de la spatele drapat în negru al doamnei Poulteney, îndreptînd-o spre o măsuţă care, din nevoi regizorale, fusese aşezată între cele două femei, şi pe care se afla, aranjat cît mai la vedere, un plic. Drept singură reacţie, fata îşi strînse uşor de tot buzele – greu de spus dacă era semnul unei hotărîri abia luate ori al nemulţumirii – în faţa acestei montări menite s-o îngheţe prin grandoarea ei; deşi, dacă e să spunem adevărul, semeaţa regizoare-actriţă nu prea ştia ce scenariu ar fi mai potrivit pentru a o ajuta să zdrobească vipera din spatele ei, pe care avusese nesăbuinţa, amarnic regretată acum, s-o încălzească la sîn. În cele din urmă, doamna Poulteney se decise în favoarea unei singure – dar spectaculoase – lovituri de secure.

— În plicul de pe masă ai simbria pe o lună. Vei lua banii aceştia în loc de preaviz. Vei părăsi această casă mîine dimineaţă, cît mai devreme cu putinţă.

Sarah avu obrăznicia să riposteze cu armele doamnei Poulteney. Nu se mişcă şi nu spuse nimic; pînă cînd, scoasă din fire, înălţimea-sa catadicsi într-un tîrziu să se întoarcă, dînd la iveală o faţă albă ca varul, pe care enervarea abia stăpînită o însemnase cu două pete stacojii.

— M-ai auzit, domnişoară?

— Nu urmează să aflu şi de ce?

— Îndrăzneşti să mai fii şi impertinentă?

— Îndrăznesc să cer să aflu de ce sînt concediată.

— O să-i scriu domnului Forsyth. Voi avea grijă să fii închisă undeva departe de lume. Purtarea dumitale e un pericol public.

Această răbufnire nestăpînită nu fu lipsită de efect. Pe obrajii lui Sarah prinseră să ardă două pete roşii, perechea celor de pe faţa doamnei Poulteney. Urmă apoi o tăcere, măsurată numai de înfoierea ameninţătoare a pieptului şi aşa destul de impozant al doamnei Poulteney.

— Îţi *poruncesc* să părăseşti numaidecît încăperea.

— Prea bine. Cum n-am avut parte în ea decît de ipocrizie, o fac cu cea mai mare plăcere.

După această săgeată de adio, Sarah se întoarse să plece. Doamna Poulteney făcea parte însă din rîndul actriţelor care nu suportă să nu aibă ele replica finală a unei scene; sau poate că o nedreptăţesc, poate voia – oricît de puţin probabil ar fi părut, ţinînd cont de tonul ei – să facă o faptă bună.

— Ia-ţi banii!

Sarah se întoarse cu totul spre ea şi scutură din cap.

— Puteţi să-i păstraţi. Şi dacă o sumă atît de neînsemnată va fi de-ajuns, vă sugerez să cumpăraţi cu ea un instrument de tortură. Sînt sigură că doamna Fairley va fi încîntată să vă ajute să-l folosiţi pe pielea acelora pe care nenorocirea îi împinge în mîinile dumneavoastră.

Preţ de o clipă, doamna Poulteney semănă – cine-ar fi crezut! – cu Sam: gura ei de obicei pungită fioros se căscă larg.

— Vei… da… socoteală… pentru… asta.

— Înaintea lui Dumnezeu? Sînteţi chiar atît de sigură că veţi avea cum să-L întîlniţi în lumea de apoi?

Pentru prima dată de cînd se cunoşteau, Sarah îi zîmbi doamnei Poulteney; era un zîmbet micuţ, abia schiţat, dar plin de înţeles, un înţeles uşor de descifrat. Timp de cîteva clipe, doamna Poulteney rămase cu privirea aţintită la ea, fără să-i vină să-şi creadă ochilor, ba chiar cu un aer aproape rugător, ca şi cum Sarah ar fi fost Satana în carne şi oase,

venit să-şi ia partea de suflete cuvenite lui. Apoi, mergînd de-a-ndăratelea şi ţinîndu-se de mobile, se tîrî pînă la scaunul pe care stătea de obicei, pe care se nărui într-un leşin nu întru totul simulat. Sarah o privi cîteva clipe, după care – ce nedreptate, faţă de o doamnă numită Fairley![29] – ajunse din cîţiva paşi la uşă şi o deschise brusc. Îndreptîndu-se în pripă de spate, menajera o privi cuprinsă de panică, de parcă s-ar fi aşteptat ca Sarah să se repeadă la ea. Aceasta se dădu la o parte din prag şi arătă spre doamna Poulteney, care gîfîia din greu cu mîna încleştată la gît, privelişte care îi dădu doamnei Fairley prilejul nesperat de a-i sări în ajutor.

— Nelegiuită fără inimă ce eşti! – aproape ai ucis-o!

Sarah nu răspunse. Mai rămase cîteva minute să vadă ce se întîmplă, în timp ce doamna Fairley îşi doftoricea stăpîna trecîndu-i pe la nas săruri de amoniac, pe urmă se întoarse şi plecă spre camera ei. Ajunsă acolo, se îndreptă spre oglindă, însă nu-i aruncă nici o privire, ci îşi acoperi încet chipul cu mîinile; apoi, cu gesturi mai încete încă, îşi înălţă capul, desprinzîndu-şi degetele de pe ochi. Imaginea trimisă de oglindă i se păru de neîndurat. Două minute mai tîrziu, se afla în genunchi lîngă pat, plîngînd fără zgomot, cu capul îngropat în cuvertura rărită.

Mai bine s-ar fi rugat? Bine, dar ea era încredinţată că se roagă.

29 *Fair*, în limba engleză, înseamnă, printre altele, drept, cinstit.

Treizeci şi unu

Cînd de suspine-ntretăiate pieptu-ncepe
să tresalte
Şi, 'nfiorate, mîinile din fugă-mpreunate
fac să salte
Dimpreună, cu un dulce dor,
Bătaia inimii şi-a minţii-amînduror';
Iar ochi ce deunăzi nici nu clipeau
Cînd ochii celui drag acum îi întîlneau
Astăzi se caută, dar cînd se întîlnesc
Fug cu sfială-n lături, se feresc, –
Să fie oare-acestea semne ce cuvîntă
Despre a dragostei povară sfîntă
Ce îngerii din ceruri veşnic cîntă?
Ori e doar muzica de rînd
Ce tot ce mişcă pe pămînt
Atît de bine o învaţă – prea curînd?

A.H. CLOUGH, *Poem* (1844)

Ei poftim, dormea.

Căci aceasta era priveliştea revoltătoare de care dădu cu ochii Charles, după ce, pregătindu-se pentru ce era mai rău, îşi luă în sfîrşit inima în dinţi şi se uită peste despărţitura de lemn. Dormea încovrigată ca o fetiţă, acoperită cu jacheta ponosită, cu genunchii ghemuiţi la piept din cauza frigului de peste noapte; capul îi era întors spre perete, aşezat pe un şal verde-închis, ca pentru a-şi feri de paiele de dedesubt singura ei comoară, nepreţuită însă, părul ce i se răsfira desfăcut. În tăcerea deplină din şopron, Charles îi auzea răsuflarea, uşoară şi egală, însoţită de un abur blînd; o clipă, somnul ei atît de împăcat i se păru la fel de mîrşav ca oricare dintre fărădelegile care-i trecuseră prin minte.

Fără voia lui însă, se simţi deodată pîrjolit de dorinţa de nestins de a o ocroti. Îl săgetă atît de dureros, încît îşi desprinse cu trudă privirea de la

Sarah şi se întoarse cu spatele, uluit de adeverirea de netăgăduit a acuzaţiei doctorului; ştia că asta voia, să îngenuncheze lîngă ea, s-o aline… mai rău chiar, căci intimitatea învăluită în penumbră a şopronului, ca şi poziţia fetei te duceau fără voie cu gîndul la un dormitor. Îşi simţea inima gata să-i sară din piept, de parcă alergase cale de o milă. Tigrul stătea la pîndă în el, nu în ea. Rămase astfel nemişcat încă puţin, apoi se întoarse fără zgomot, dar cu paşi repezi, lîngă uşă. Aruncă o privire înapoi, dînd să plece; cînd deodată îşi auzi glasul spunîndu-i numele. Nu-i poruncise să vorbească – şi totuşi glasul vorbise.

— Domnişoară Woodruff.

Nici un răspuns.

Îi rosti iar numele, ceva mai tare, începînd parcă să-şi vină în fire, acum că scăpase cu bine de valul ţîşnit adineaori din adîncurile întunecate ale fiinţei sale.

Se auzi o mişcare uşoară, însoţită de un foşnet slab; apoi pe deasupra despărţiturii se iţi deodată capul fetei, cu o mişcare aproape comică; se ridicase în genunchi şi, printre firele de praf ce pluteau în aer, lui Charles i se păru că desluşeşte pe chipul ei uluială şi groază.

— Vai, iertaţi-mă, iertaţi-mă…

Capul se făcu nevăzut, aplecîndu-se cu repeziciune. Charles ieşi din şopron, în lumina caldă a soarelui. Pe deasupra trecură în zbor doi pescăruşi, ţipînd răguşit. Căută un loc din care să nu poată fi văzut de pe cîmpiile din apropierea Lăptăriei. De Grogan nu-i era teamă, mai ales că bănuia că n-avea să vină atît de devreme. Totuşi, locul ăsta prea era la îndemîna oricui; unde mai pui că putea veni şi lăptarul, să ia fîn… Charles era prea agitat ca să stea să se întrebe de ce să fi venit lăptarul, din moment ce păşunile erau toate acoperite cu verdele fraged al ierburilor de primăvară.

— Domnule Smithson?

Ocoli iute şopronul, ajungînd, din fericire, înapoi tocmai cînd ea se pregătea să-l strige iar pe nume, de astă dată ceva mai neliniştită. Rămaseră la vreo trei metri depărtare unul de celălalt, Sarah în prag, iar Charles, lîngă colţul căsuţei. Fata îşi potrivise în fugă ţinuta, îşi pusese haina pe ea, iar şalul îl ţinea în mînă, ca şi cînd îl folosise drept perie. Privirea îi era adumbrită, dar pe trăsăturile feţei stăruia încă blîndeţea adusă de somn, deşi trezirea bruscă o îmbujorase uşor.

Era ceva de sălbăticiune în făptura ei. Nu era aerul rătăcit al nebunilor şi istericilor – ci aceeaşi revărsare a poftei de viaţă pe care Charles o simţise în cîntecul pitulicii… un neastîmpăr al inocenţei, aproape o aşteptare plină de jind. Şi, întocmai cum cotitura neaşteptată cu care drumul prin pădurea abia trezită îi tulburase apele amare ale melancoliei din temeinicul lor făgaş autobiografic, ca pînă la urmă să le prefacă într-o adevărată cascadă, tot astfel chipul plin de viaţă din faţa lui înceţoşă în mintea lui Charles vedeniile de coşmar iscate de isprăvile de balamuc pe care preavrednicii doctori Grogan şi Matthaei se osteniseră să i le pună sub ochi, pentru ca mai apoi imaginea aceluiaşi chip să le îngroaşe umbrele sinistre. Deşi contemporani cu Hegel, victorienii nu aveau o gîndire dialectică: în mintea lor, contrariile nu puteau sta laolaltă, iar aspectele negative şi cele pozitive n-aveau ce căuta într-un acelaşi întreg. În loc să-i delecteze, paradoxurile îi contrariau. Nu erau făcuţi să înţeleagă momentele de revelaţie de tip existenţialist, ci numai înlănţuirile dintre cauze şi efecte, teoriile trainic înfipte cu picioarele pe pămînt care dădeau seama de tot şi de toate, teorii pe care le studiau cu migală şi le aplicau sîrguincios. Erau, vezi bine, ocupaţi pînă peste cap cu munca de edificare, în vreme ce noi ne îndeletnicim de atîta amar de vreme cu demolarea a tot ce mai e de demolat, încît întemeierea a ajuns să ne pară o întreprindere

la fel de efemeră precum înălţarea baloanelor de săpun. Iată de ce Charles nu era în stare să-şi lămurească lui însuşi ceea ce simţea. Izbuti să zîmbească, un zîmbet de tot neconvingător.

— Nu putem fi cumva văzuţi, în locul în care sîntem acum?

Urmărindu-i direcţia privirii, Sarah se uită şi ea înspre Lăptăria ascunsă vederii.

— Azi e zi de tîrg la Axminster. De îndată ce termină de muls, va pleca într-acolo.

Se dădu totuşi înapoi, intrînd în şopron. Charles o urmă, oprindu-se la o distanţă mărişoară de ea, care rămăsese întoarsă cu spatele.

— Ţi-ai petrecut noaptea aici?

Îşi înclină capul a încuviinţare. Se aşternu tăcerea.

— Nu ţi-e foame?

Scutură din cap, şi din nou urmă o tăcere. De data asta Sarah fu cea care o întrerupse.

— Aţi aflat?

— Ieri am fost plecat toată ziua. N-am putut să vin.

Iarăşi tăcere.

— Doamna Poulteney şi-a revenit?

— Da, după cîte am înţeles.

— Era tare furioasă pe mine.

— Fără îndoială că e mai bine că s-a întîmplat aşa. Casa ei nu era un loc potrivit pentru dumneata.

— Se află oare vreun loc care să nu fie nepotrivit pentru mine?

Charles îşi aduse aminte că trebuie să-şi aleagă cu grijă cuvintele.

— Ei, haide acum… nu trebuie să-ţi plîngi singură de milă. (Făcu doi paşi spre ea.) Am fost cu toţii foarte îngrijoraţi. Noaptea trecută au trimis mai mulţi oameni să te caute în plină furtună.

Întoarse iute capul spre el, de parcă credea că o păcăleşte. Citi pe faţa lui că se înşelase, iar Charles

îşi dădu seama, la rîndul lui, că nu minţea cînd îi spuse apoi:

— N-am vrut să dau nimănui atîta bătaie de cap.

— Ei, nu-i nimic… Ba chiar aş zice că nu le-au displăcut emoţiile căutării. E limpede însă, ţinînd cont de cele întîmplate, că trebuie să pleci din Lyme.

Sarah îşi înclină capul. În vocea lui răsunase prea multă neînduplecare. Şovăi o clipă, apoi făcu cîţiva paşi spre ea şi îi puse mîna pe umăr în semn de alinare.

— Nu te teme. Am venit să te ajut s-o faci…

Crezuse că micul lui gest liniştitor îl va ajuta să stingă pîrjolul pe care doctorul îi spusese că-l aprinsese în inima ei; cînd însă salvatorul poartă cu el combustibilul mistuitor, zadarnic încearcă să se lupte cu flăcările. Sarah era toată o văpaie, iar privirea pătimaşă pe care i-o aruncă peste umăr îl arse pe Charles. Îşi luă mîna de pe umărul ei, ea însă i-o prinse înainte ca el să apuce s-o oprească şi o duse la buze. Cuprins de panică, îşi smulse iute mîna înapoi; ea îl privi cu ochi răniţi, ca şi cînd ar fi lovit-o peste faţă.

— Stimată domnişoară Woodruff, stăpîneşte-te, te rog. Eu…

— Nu pot.

Cuvintele ei, abia şoptite, îl amuţiră pe Charles. Încercă să se convingă că voia să spună că nu-şi putea stăpîni recunoştinţa pentru purtarea lui mărinimoasă… încercă, din răsputeri încercă. Deodată, îi răsăriră însă în minte, fugare, cîteva versuri răzleţite din Catul: „De cîte ori îmi apari dinainte, nimica nu mai aud, limba mi se împleticeşte în gură, şerpi subţiri ca de foc mi se furişează repezi prin mădulare, într-un vuiet lăuntric mă pierd, iar pe urechi şi pe ochi mi se lasă un văl de întuneric“. Erau tălmăcirea făcută de Catul unor versuri ale lui Sapho, poetă care a pus la îndemîna medicinei europene cea mai bună

descriere de pînă acum a simptomelor clinice ale dragostei.

Sarah şi Charles stăteau faţă în faţă, pradă amîndoi – fără să ştie însă unul de celălalt – unor aceloraşi simptome; prima, acceptîndu-le existenţa, în vreme ce celălalt refuza să le recunoască; cu toate că, încercînd să plece, se trezi deodată că picioarele nu-l mai ascultă. Se scurseră patru sau cinci secunde încărcate de o emoţie sugrumată, dureroasă. Apoi Sarah nu mai putu să îndure. Căzu în genunchi la picioarele lui. Vorbele îi ţîşniră din gură, în sfîrşit descătuşate:

— V-am spus o minciună, am avut grijă ca doamna Fairley să mă vadă, ştiam că o să-i spună doamnei Poulteney.

Fărîma de stăpînire de sine de care Charles reuşise între timp să se agaţe îi lunecă iarăşi printre degete. Se uită îngrozit în jos, la chipul înălţat spre el care-i stătea la picioare. Era clar că i se cerea iertare, în vreme ce el, el cerea cu deznădejde să i se arate calea de urmat, căci şi de astă dată doctorii îl lăsaseră singur. Distinsele domnişoare care îşi trecuseră timpul dînd foc la case sau scriind epistole anonime avuseseră toate răbdare – cu respectul cuvenit faţă de decorativul mozaic alb-negru al judecăţilor morale – să aştepte să fie prinse, pentru ca abia după aceea să-şi mărturisească păcatele.

În ochii ei apăruseră lacrimi. I se aşternea la picioare o comoară fără preţ, poarta către lumea de aur se deschisese, îl aştepta; şi, umbre tremurătoare pe acest fundal dumnezeiesc, cîţiva stropi de apă picuraţi de glandele lacrimale, mărunţi, gata să se prelingă, pieritori. Dar el stătea aidoma unui om ghemuit la picioarele unui baraj gata să se prăvălească peste el, nu ca un bărbat aplecat asupra unei femei care plînge.

— Dar de ce…?

Îşi înălţă atunci ochii spre el; se aflau în privirea ei o gravitate şi o implorare nespuse, ardea acolo o

mărturisire atît de limpede, încît nu mai era nevoie de cuvinte, şi o sinceritate din faţa căreia nu se mai putea refugia într-un alt „Stimată domnişoară Woodruff".

Îşi întinse încet braţele şi o ridică în picioare. Rămaseră privindu-se ochi în ochi, ca şi cînd ar fi fost amîndoi hipnotizaţi. I se părea – sau poate ochii aceia mari i se păreau, ochii ei în care tînjea să se înece – că nu mai văzuse niciodată ceva de o frumuseţe atît de cotropitoare. Nu mai conta ce era în spatele lor. Clipa cea repede birui zalele epocii.

O luă în braţe, o văzu cum închide ochii, fremătînd în îmbrăţişarea lui; apoi îi închise şi el şi îi căută buzele. Erau moi, dar găsi în ele nu numai moliciune, ci miezul întreg, atît de aproape, al trupului ei, devenit dintr-odată mic, plăpînd, neajutorat, tandru…

O împinse cu violenţă la o parte.

Îi aruncă o privire chinuită de moarte, de parcă ar fi fost cel mai abject criminal de pe lume, prins în timp ce săvîrşea fărădelegea dintre toate cea mai ticăloasă. Apoi se întoarse şi se năpusti pe uşă – înspre o altă grozăvie. Nu era doctorul Grogan.

Treizeci şi doi

Şi ea, în muselină albă-nveşmîntată,
stînd cuminte
Pe verandă, cu inima de aşteptare plină,
În timp ce înăuntru suflul fără viaţă,
de maşină,
Cînta ’nainte.

HARDY, *Pianina mecanică*

Ernestina nu reuşise deloc să adoarmă în noaptea care trecuse. Ştia prea bine care dintre ferestrele de pe faţada hotelului de peste drum dădeau spre odăile lui Charles şi avu prilejul să constate că dincolo de ele lumina încă ardea, la multă vreme după ce în casa cufundată în tăcere începuseră să se prelingă sforăiturile mătuşii Tranter. Se simţea pe jumătate jignită, pe jumătate vinovată – adică, aşa se simţise la început. Cînd însă se furişă din pat pentru, cred, a şaisprezecea oară ca să vadă dacă lumina e tot aprinsă, şi ea chiar *era*, începu să se simtă mai mult vinovată. Charles era, evident – şi pe bună dreptate –, nemulţumit de ea.

Cînd veţi afla acum că, îndată după plecarea lui Charles, Ernestina îşi spusese ei înseşi – şi pe urmă mătuşii Tranter – că, la drept vorbind, nu dădea nici o ceapă degerată pe Winsyatt, se prea poate să gîndiţi în sinea voastră că în cazul ei ar fi fost mai nimerită o altă metaforă luată din universul horticol, cea cu strugurii acri. După ce Charles plecase spre moşia unchiului, fata reuşise, de bună seamă, să-şi domolească temerile, înduplecîndu-se pînă la urmă să accepte, mărinimoasă, rolul de castelană, ba se apucase chiar să întocmească o sumedenie de liste cuprinzînd „Probleme de rezolvat“… cu toate astea, moartea năprasnică a *acestui* vis adusese cu ea o anume uşurare. În aerul femeilor care au pe mînă gospodării întinse,

trebuie să existe ceva care să insufle respectul datorat unui general; or, Ernestina nu nutrea absolut nici un fel de aspiraţii în domeniul militar. Îi plăcea, fireşte, să fie înconjurată de lux şi să fie slujită zi şi noapte; burgheză fiind, avea însă un simţ foarte sănătos al măsurii. Să ai treizeci de camere, cînd cincisprezece erau de-ajuns, i se părea o nebunie. Poate că acest spirit de relativă cumpătare îl moştenea de la taică-său, care era într-ascuns încredinţat că „aristrocrat“ e un alt fel de a spune „fudulie pusă pe risipă“, fără ca asta să-l împiedice să-şi întemeieze o parte deloc neînsemnată a afacerilor pe specularea acestei metehne, nici să întreţină o reşedinţă londoneză pe care numeroşi nobili ar fi fost încîntaţi s-o aibă – *sau* să se repeadă la prima ocazie de a o încununa cu un titlu pe preascumpa-i fiică. Ca să fim drepţi cu el, trebuie să spunem că nu era chiar sigur că ar fi acceptat drept ginere un viconte; ar fi fost totuşi prea mult, pe cîtă vreme rangul de baroneasă era tot ce putea fi mai nimerit.

Am cam năpăstuit-o pînă acum pe Ernestina, care era, la urma urmei, o victimă a situaţiei de fapt, a unui mediu mărginit şi meschin. Datorită, fără îndoială, concepţiei acesteia fundamental schizofrenice pe care o are despre societate, clasa de mijloc ne apare ca un amestec cît se poate de ciudat de fermenţi şi cocă somnolentă. Astăzi, aproape că ne-a ieşit din minte faptul că burghezia e clasa din mijlocul căreia au pornit întotdeauna revoluţiile; ne sare în ochi mai curînd cealaltă ipostază, de masă amorfă, fleşcăită şi nesărată; burghezia – cuibul din care ne pîndeşte reacţiunea, burghezia – o palmă pe obrazul fiecăruia dintre noi, înţepenită fără speranţă în veşnicul ei egoism şi conformism. Pe convieţuirea celor două chipuri ale Ianusului burghez se întemeiază însă virtutea mîntuitoare a acestei clase: anume că, dintre cele trei mari caste ale societăţii, ea singură are obiceiul să se dispreţuiască din inimă. În această privinţă,

Ernestina nu era cu siguranţă o excepţie. Acreala care-i sluţea uneori vocea suavă nu ajungea numai la urechea lui Charles; o auzea şi ea. Tragedia (o tragedie care continuă de altfel să facă victime în rîndul burghezilor de pretutindeni) era însă că Ernestina nu-şi folosea aşa cum ar fi trebuit capacitatea preţioasă de a cîntări cu dispreţ propria-i persoană, preschimbîndu-se astfel într-o victimă a lipsei de încredere în sine pe care o nutreşte dintotdeauna clasa căreia îi aparţinea. În loc să vadă în scăderile clasei ei raţiunea de a respinge întregul sistem bazat pe clase, în ochii Ernestinei ele erau un motiv de a încerca să parvină la o poziţie mai înaltă. Nu era ea de vină, fireşte; fusese mult prea temeinic învăţată să privească societatea ca pe o scară cu clasele sociale drept trepte; pentru ea, propria-i clasă nu era aşadar decît un popas odihnitor, o treaptă de pe care trebuia să te avînţi mai departe, spre ceva, zice-se, mai de soi.

Aşa se face că, sub apăsarea acestor gînduri negre („Mi-e ruşine de mine, m-am purtat ca o fată de negustor"), spre orele mici ale dimineţii, Ernestina se lăsă păgubaşă de încercările neizbutite de a adormi, se dădu jos din pat, îşi puse pe ea capotul şi apoi scoase din ascunzătoarea-i ferecată jurnalul. Poate că Charles va observa, în bezna adîncă aşternută după furtună, că şi în odaia ei, în semn de pocăinţă, lumina continua să ardă. Între timp ea se cufundă în chinurile creaţiei.

> „Nu pot să dorm. Dragul de C. e nemulţumit de mine – am fost aşa de întoarsă pe dos de veştile îngrozitoare aduse de la Winsyatt. Îmi venea să plîng, doar eram *groaznic* de necăjită, dar în loc de asta la furie am spus ca proasta o grămadă de lucruri pline de venin – pentru care Îl rog pe Dumnezeu să mă ierte şi să nu uite că le-am spus din iubire pentru

> dragul de C. şi nu din răutate. M-a apucat de altfel un plîns *îngrozitor* după ce-a plecat el. Asta să-mi fie învăţătură de minte şi să mă ajute să mă pătrund de minunatele vorbe ale Slujbei de Cununie, să-l cinstesc şi să-l *ascult* pe *scumpul* meu Charles chiar şi atunci cînd m-aş simţi îndemnată să-l contrazic. Să învăţ, cu umilinţă şi din toată inima, să-mi înclin nesuferita încăpăţînare mereu gata de răutăţi în faţa înţelepciunii lui, care-i mult mai mare decît a mea, să-i preţuiesc judecata şi să devin una cu inima lui, fiindcă «Dulce e rodul adevăratei Căinţe, căci ea te poartă spre Fericirea din Ceruri».“

Veţi fi observat, poate, în acest pasaj mişcător, o oarecare lipsă a detaşării ironice cu care ne-a obişnuit pînă acum Ernestina; trebuie să ştiţi că Charles nu era singurul care avea mai multe „voci“. Şi, întocmai cum nădăjduia ca Charles să vadă lumina nestinsă chiar şi la ceasul acela tîrziu în camera ei, tot astfel Ernestina legăna în inima ei speranţa că va veni o zi în care, supusă stăruinţelor lui, se va îndura să-l facă părtaş la această tainică oglindire a celor mai mărunte valuri care înfioraseră sufletul ei prenupţial. În parte, pentru ochii lui scria – la fel cum, asemeni tuturor femeilor victoriene, scria în parte şi pentru ochii Lui. Se duse în sfîrşit la culcare, cu inima uşoară, cu sufletul primenit şi plin de dăruire pentru alesul ei, aşa cum îi şade bine unei viitoare mirese, încît mă văd silit să trag concluzia că pînă la urmă îl va recuceri negreşit pe Charles, lecuindu-l de păcatul infidelităţii.

Dormea încă dusă atunci cînd, cu două etaje mai jos, se petrecu o mică dramă. În dimineaţa aceea, Sam nu se trezise chiar atît de devreme ca stăpînul lui. Cînd intră în bucătărie ca să-şi ia obişnuitul ceai cu caşcaval pané – în epoca victoriană îi

numărai pe degete pe servitorii care mîncau mai puţin decît stăpînii lor, chiar dacă rafinamentul lor gastronomic nu era tocmai pe măsură –, se văzu întîmpinat de unul din flăcăii din serviciul hotelului, cu vestea că stăpînul ieşise cu cîteva minute în urmă, lăsîndu-i vorbă să împacheteze tot calabalîcul, astfel încît să fie gata de plecare la ora amiezii. Sam îşi ascunse uluirea. Tot calabalîcul putea fi împachetat într-o jumătate de oră. Îl aşteptau însă treburi mai urgente.

Se îndreptă neîntîrziat spre casa mătuşii Tranter. Nu-i musai să cercetăm ce-a spus, odată ajuns acolo; în tot cazul, vorbele lui trebuie să fi purtat în ele suflul pustiitor al tragediei, din moment ce, după numai un minut de la plecarea lui, cînd mătuşa Tranter (care, biet suflet neatins de rînduielile civilizaţiei, se culca şi se trezea odată cu găinile) intră în bucătărie, o găsi pe Mary secerată lîngă masa din încăpere, cu capul prăbuşit într-o baltă de lacrimi. Gestul sarcastic cu care bucătăreasa, surdă la durerea fetei, împunse aerul cu bărbia arăta că din partea aceea nu prea putea veni cine ştie ce înţelegere. Mătuşa Tranter se apucă s-o descoasă pe Mary şi, cu obişnuita-i vioiciune blajină, reuşi curînd să scoată la iveală pricina de la care se trăgeau valurile de nefericire; pentru care alese un leac mult mai blînd decît Charles, atunci cînd, cu oarecare vreme în urmă, fusese pus în aceeaşi situaţie de Sam al lui. Fata era liberă pînă ce Ernestina va avea nevoie de serviciile ei; şi cum draperiile grele de brocart de la ferestrele camerei domnişoarei Ernestina nu se ridicau de obicei înainte de zece, asta însemna o amînare cu aproape trei ore a crudului deznodămînt. Drept răsplată, mătuşa Tranter avu parte de cel mai recunoscător zîmbet care lumină în ziua aceea chipul unui muritor. Peste cinci minute, Sam putea fi văzut întins cît era de lung în mijlocul lui Broad Street. Nu-i bine să alergi cît te

ţin picioarele pe un caldarîm pavat cu piatră, nici chiar către o Mary.

Treizeci şi trei

O, nimeni să nu ştie-a mea iubire,
Şi de ştiinţa mea ei n-aibă ştire,
Drag visul meu n-am să-l visez
în preajma lor,
Vreau tot să văd, ascuns privirii tuturor…

A.H. CLOUGH, *Poem* (1852)

Greu de spus care dintre ei era mai uluit – stăpînul, încremenit la doi metri de uşa şopronului, sau cei doi servitori, încremeniţi şi ei la vreo treizeci de metri mai încolo. Aceştia din urmă erau atît de uimiţi, încît Sam rămăsese cu braţul în jurul mijlocului lui Mary. Tabloul vivant se spulberă odată cu apariţia celui de-al patrulea personaj: Sarah, ivită năvalnic în pragul uşii. Se retrase atît de iute, încît aproape c-ai fi putut-o lua drept o vedenie. Fusese însă de-ajuns. Sam rămase cu gura căscată, iar braţul petrecut în jurul mijlocului lui Mary căzu fără vlagă în lături.

— Ce dracu' cauţi aici?

— Mă plimbam, domnu' Charles.

— Parcă ţi-am lăsat poruncă să…

— Am făcut tot ce-aţi zis, domnule. Totu-i gata.

Charles ştia că minte. Mary se întorsese cu spatele, cu o delicateţe care-i făcea cinste. Charles stătu puţin în cumpănă, apoi păşi întins spre Sam, prin a cărui minte se perindă fulgerător un şir de imagini spăimoase, concedieri din trei vorbe, atacuri menite să-l amuţească pe vecie…

— N-am ştiut, domnu' Charles. Zău că n-am ştiut.

Mary furişă o privire peste umăr spre Charles; se citeau în ea uluire şi totodată teamă, dar şi o umbră uşoară de admiraţie vicleană. Charles se întoarse spre ea.

— Fii bună, te rog, şi lasă-ne o clipă singuri.

Fata se înclină uşor şi începu să se îndepărteze repede, căutînd un loc din care să nu se audă ce vorbeau cei doi. Charles îl măsură din ochi pe Sam, care se refugiase între timp sub masca de slugă preaplecată, în cea mai îngroşată ipostază a ei, şi îşi pironise cu încăpăţînare privirea pe cizmele stăpînului.

— Am venit aici în legătură cu problema de care ţi-am pomenit.

— Da, domnule.

Charles îşi coborî vocea.

— La cererea doctorului care o tratează şi care e întru totul la curent cu întîlnirea aceasta.

— Da, domnule.

— Care nu trebuie cu nici un preţ să fie făcută publică.

— Înţeleg, domnu' Charles.

— Dar ea?

Sam îşi ridică privirea.

— Mary n-o să sufle nici un cuvînt, domnule. Vă jur pe viaţa mea.

Venise rîndul lui Charles să-şi lase ochii în jos. Îşi dădea seama că obrajii îi erau roşii ca focul.

— Foarte bine. Îţi… îţi mulţumesc. Şi o să am grijă să… uite.

Începu să se scotocească după portofel.

— Vai, da' nu trebuie, domnu' Charles.

Sam făcu un mic pas înapoi, puţin cam prea teatral pentru a-l convinge pe un observator detaşat.

— Nici nu mă gîndesc.

Mîna lui Charles se opri, şovăitoare. Între stăpîn şi slugă avu loc un schimb scurt de priviri. Poate că ştiau amîndoi că era vorba de un sacrificiu abil.

— Prea bine atunci. O să mă revanşez. Dar ai grijă, nici un cuvînt.

— Mă jur *solmştare,* domnu' Charles.

Cu acest superlativ neguros („solemn, sus şi tare"), Sam se întoarse şi plecă după Mary a lui, care aştepta, rămasă discret cu spatele, la vreo

cîteva sute de metri mai încolo, printre ferigi şi tufele de grozamă.

Cît priveşte motivul care-i mînase pe cei doi spre şopron, nu ne rămîne decît să încercăm să-l aflăm singuri; poate că aveţi deja oarecari bănuieli, poate vi s-a părut curios că o fată cu scaun la cap cum era Mary a izbucnit în lacrimi la gîndul unei absenţe care nu i-l răpea mai mult de cîteva zile pe Sam. Să-i lăsăm însă pe Sam şi pe Mary pe drumul lor, care-i purtă iar în pădure unde, tulburaţi încă de cele petrecute, mai făcură cîţiva paşi în tăcere, după care se uitară pe furiş unul la celălalt şi, nemaiputîndu-se stăpîni, se mistuiră într-un hohot de rîs cutremurat – iar noi să ne întoarcem la Charles, rămas pe loc, cu obrajii încă stacojii.

Îi petrecu cu ochii pe cei doi pînă ce se pierdură în frunziş, apoi aruncă o privire înapoi, spre şopronul din care nu răzbătea pînă la el nici un semn de viaţă. Simţea gestul lui de mai devreme ca pe un cuţit care-l spintecase pînă în miezul fiinţei; scurta şedere la lumină îl ajutase totuşi să se mai adune puţin. Ca în atîtea alte dăţi, datoria îi sări iar în ajutor. Aţîţase, prin purtarea-i scandaloasă, vîlvătaia focului de care nu îi era îngăduit să se apropie. Poate chiar în clipa asta cealaltă victimă pierea cuprinsă de flăcări, aruncînd peste vreo bîrnă funia fatală… Stătu puţin pe gînduri, apoi porni cu pas hotărît spre şopron şi spre Sarah.

Stătea lîngă marginea ferestrei, nevăzută din afară, ca şi cum încercase să audă cele petrecute între Charles şi Sam. Charles rămase lîngă uşă.

— Să mă ierţi pentru felul inadmisibil în care am profitat de situaţia dumitale nefericită. (Se opri o clipă, şovăitor, apoi continuă:) Şi nu numai în dimineaţa aceasta. (Ea lăsă ochii în jos. Era uşurat că părea acum ruşinată, nu mai avea aerul acela nestăpînit.) Nici o clipă nu mi-a trecut prin minte să încerc să pun stăpînire pe inima dumitale. M-am purtat cum nu se poate mai nesăbuit. Foarte nesăbuit. (Ea rămăsese cu privirea pironită pe

podeaua rudimentară de piatră, ca o prizonieră în aşteptarea sentinţei.) Dar vai, răul odată săvîrşit nu mai poate fi luat înapoi. Îţi cer acum să mă ajuţi să-l îndrept. (Se încăpăţîna să nu dea curs invitaţiei de a vorbi.) Treburile mă obligă să plec la Londra. Nu ştiu cît voi sta acolo. (Ea îşi ridică iute privirea spre el, însă şi-o coborî degrabă la loc. Îi dădu înainte, tot mai nesigur.) Cred că ar trebui să te duci la Exeter. Te rog mult să iei banii din această pungă – sub formă de împrumut, dacă vrei… pînă cînd îţi vei putea găsi o slujbă potrivită… şi dacă vei mai avea nevoie de vreun ajutor financiar…

Vocea i se stinse treptat. Pe măsură ce vorbea, devenise tot mai oficială. Îşi dădea seama că trebuie să-i fi părut detestabil. Ea se întoarse cu spatele.

— N-am să vă mai văd niciodată.

— Cred că nu te aştepţi să neg asta.

— Deşi nu mă ţine în viaţă decît dorinţa de a vă vedea.

Se lăsă o tăcere grea, pecetluită de ameninţarea care spînzura cumplită deasupra lui. Nu îndrăznea s-o întrebe de-a dreptul. De mîini şi de picioare i se atîrnaseră deodată lanţuri grele; şi, întocmai ca unui osîndit, eliberarea îi veni pe neaşteptate. Ea îşi întoarse privirea spre el şi îi citi limpede gîndurile.

— Dacă aveam de gînd să mă omor, aş fi avut destule motive s-o fac pînă acum. (Se uită pe fereastră.) Accept împrumutul dumneavoastră… cu recunoştinţă.

Charles îşi închise o clipă ochii, mulţumind în gînd cerului că se milostivise de el. Aşeză punga – alta decît cea pe care o brodase pentru el Ernestina – pe o ieşitură a peretelui de lîngă uşă.

— Te vei duce la Exeter?

— Dacă aşa mă sfătuiţi să fac.

— Da, cu toată tăria.

Ea îşi înclină capul.

— Şi trebuie să-ţi mai spun încă ceva. În oraş se vorbeşte despre posibilitatea de a te interna într-un aşezămînt de binefacere. (Îşi întoarse fulgerător privirea spre el.) Ideea îşi are obîrşia la Marlborough House, fără îndoială. Nu-i cazul s-o iei în serios. Cu toate acestea, poate ar fi bine să nu te mai întorci la Lyme, ca să eviţi o posibilă situaţie neplăcută. (După o uşoară ezitare, adăugă:) După cîte ştiu, în scurt timp vor veni nişte oameni să te caute din nou. De aceea am venit atît de devreme.

— Cufărul meu e…

— Mă voi ocupa eu de asta. O să le spun să-l trimită la Exeter, acolo unde trag diligenţele. Mi-a trecut prin minte că, dacă ai avea puterea necesară, poate ar fi mai înţelept să mergi pe jos pînă la Axmouth Cross. Asta ar evita…

Pericolul scandalului, pentru amîndoi. Ştia însă că nu-i cerea ceva prea la îndemînă. Axmouth se afla la şapte mile depărtare, iar Axmouth Cross, răspîntia pe unde treceau diligenţele, cu încă două mile mai departe.

Ea încuviinţă.

— Şi o vei anunţa pe doamna Tranter de îndată ce îţi vei găsi o slujbă?

— N-am nici un fel de scrisori de recomandare.

— Poţi folosi numele doamnei Talbot. Şi pe al doamnei Tranter. O să vorbesc eu cu ea. Şi nu e cazul să laşi mîndria să te oprească să apelezi din nou la ea ca să te ajute din punct de vedere financiar, dacă va mai fi nevoie. Am să mă îngrijesc şi de asta înainte de a pleca.

— Nu va mai fi nevoie. (Vocea ei abia se auzea.) Dar vă mulţumesc.

— Cred că eu trebuie să-ţi mulţumesc dumitale.

Îşi înălţă capul şi-l privi în ochi. Era vechea privire, străpungătoare ca o lance, privirea care îl vedea întreg, aşa cum era.

— Eşti o persoană cu totul remarcabilă, domnişoară Woodruff. Mă simt profund ruşinat că

nu mi-am dat seama de asta mai devreme.

Ea spuse:

— Da, sînt o persoană remarcabilă.

O spuse însă fără mîndrie, fără sarcasm, doar cu o amară simplitate. Din nou se aşternu tăcerea. Charles o îndură pînă cînd simţi că puterile îl părăsesc, apoi îşi scoase ceasul din buzunar, negăsind alt mijloc mai inspirat de a-i da a înţelege că trebuie să plece. Îşi simţea din plin stîngăcia, scorţoşenia, simţea că purtarea ei era mai demnă decît a lui; poate simţea încă atingerea buzelor ei.

— Nu mă însoţeşti pînă la cărare?

N-avea de gînd s-o lase, acum, cînd îşi luau rămas-bun pentru totdeauna, să-şi dea seama că îi era ruşine. Dacă li se ivea în cale Grogan, nu mai avea nici o importanţă. Grogan nu se ivi însă. Sarah mergea înainte, păşind printre frunzele moarte ale ferigilor şi tufele de grozamă abia trezite la viaţă, cu părul scînteind în lumina dimineţii, tăcută, fără să întoarcă o singură dată capul. Charles îşi dădea prea bine seama că Sam şi Mary îi priveau, poate, pe furiş, ascunşi prin apropiere, dar acum părea chiar mai nimerit ca ei să-l vadă la lumina zilei alături de ea. Străbătură bucata de drum care urca printre copaci şi ajunseră în cele din urmă la cărarea principală. Sarah se întoarse. Făcu un pas spre ea, cu mîna întinsă.

Avu o clipă de şovăire, apoi întinse şi ea mîna. Charles i-o strînse cu putere, ca pentru a alunga ispita oricărui nou gest nesăbuit.

Murmură:

— Nu te voi uita niciodată.

Ea îşi înălţă atunci chipul spre el, cu o mişcare imperceptibilă a ochilor, cercetătoare; ca şi cînd aştepta ca el să vadă ceva, era cu neputinţă să nu vadă, încă nu era prea tîrziu: un adevăr mai presus de adevărurile lui, o emoţie care mergea mai adînc decît emoţiile lui, o istorie în faţa căreia toate ideile lui despre istorie păleau. Ca şi cum ar fi putut vorbi despre nesfîrşit de multe lucruri, dar îşi

dădea seama în acelaşi timp că, dacă el nu vedea singur că aceste lucruri există, fără ca ea să i le arate, spunîndu-i pe rînd numele fiecăruia…

Privirea ei zăbovi îndelung în ochii lui. Apoi el se uită brusc în pămînt şi dădu drumul mîinii ei.

Se opri să se uite în urmă după un minut. Era tot acolo unde o lăsase, urmărindu-l cu privirea. Îşi ridică pălăria. Ea însă rămase neclintită.

Peste alte zece minute, se opri în dreptul unei spărturi făcute în gardul viu care mergea de-a lungul drumeagului spre Lăptărie, pe partea dinspre mare. De acolo se puteau vedea cîmpurile dinspre Cobb. Jos, departe, se zărea o siluetă micuţă care suia cărarea ce străbătea cîmpul îndreptîndu-se spre locul de trecere lîngă care stătea Charles. Se dădu puţin înapoi, stătu o clipă pe gînduri… apoi îşi văzu de drum, pe drumeagul ce dădea în aleea care cobora spre oraş.

Treizeci şi patru

Şi roza ofilită o smulge de pe zid.

HARDY, *În vînt şi ploaie*

— Ai fost să te plimbi.

Schimbarea hainelor pentru a doua oară în dimineaţa aceea se dovedi astfel un şiretlic zadarnic.

— Simţeam nevoia să-mi limpezesc gîndurile. Am dormit prost.

— Şi eu. (Adăugă:) Spuneai aseară că eşti peste măsură de obosit.

— Chiar eram.

— Dar te-ai culcat abia după ora unu.

Cu o mişcare cam repezită, Charles se întoarse cu faţa spre fereastră.

— A trebuit să chibzuiesc la o mulţime de lucruri.

Replicile Ernestinei din cadrul acestei conversaţii îngheţate arată că, la lumina zilei, fata nu prea reuşea să păstreze tonul cu care îşi rostea în faţa propriei conştiinţe legămintele făcute la ceas de noapte. Fapt e că, în afară de ştirea că Charles fusese la plimbare, îi mai ajunsese la ureche – prin mijlocirea succesivă a lui Sam, Mary şi, în fine, a mătuşii Tranter, buimăcită de atîtea noutăţi – că acesta avea de gînd să plece în ziua aceea din Lyme. Luase hotărîrea să nu-i ceară nici o explicaţie pentru această bruscă schimbare de planuri şi să-l lase pe domnul şi stăpînul ei să i-o ofere cînd va găsi dumnealui de cuviinţă.

Dar, ca un făcut, atunci cînd binevoise să-şi facă în sfîrşit apariţia, abia pe la unsprezece, în timp ce ea îl aştepta dichisită în salonaşul din spate, Charles avusese lipsa de delicateţe să vorbească pe îndelete în hol cu mătuşa Tranter şi, colac peste pupăză, *fără* ca ea să fie în stare să prindă nici un

cuvînt. Aşa se face că Ernestina fierbea pe dinăuntru.

Poate că necazul ei avea drept cauză, nu în ultimul rînd, şi faptul că, deşi în ziua aceea îşi dăduse dinadins mai multă osteneală ca de obicei cu toaleta, el nu-i făcuse nici un compliment. Purta o rochie de „dejun“, roz-trandafirie, cu mîneci bufante, strîmtă la încheieturile gingaşe ale braţelor, pentru ca apoi să se reverse bogată într-o spumă vaporoasă de voal plisat pînă la talia de viespe. Îi punea foarte iscusit în valoare subţirimea trupului; iar panglicile albe din părul netezit cu grijă şi unda diafană, dar pătrunzătoare, de lavandă îşi aveau şi ele rostul lor, deloc de neglijat. Era o Afrodită de acadea, deşi cu uşoare umbre vineţii sub ochi, proaspăt descinsă dintr-un aşternut alb ca o spumă. Nu i-ar fi fost prea greu lui Charles să-i zdrobească inima. El însă izbuti să închege un zîmbet şi, aşezîndu-se lîngă ea, îi luă mîna într-ale lui şi o bătu uşurel pe dosul palmei.

— Scumpa mea, îţi cer iertare. Nu sînt în apele mele. Şi din păcate, am hotărît că trebuie să plec la Londra.

— Vai, Charles!

— Îmi pare şi mie rău. Dar datorită întorsăturii pe care au luat-o lucrurile, e absolut necesar să mă întîlnesc neîntîrziat cu Montague.

Montague era avocatul – avînd rolul pe care-l joacă în zilele noastre contabilii – care se ocupa de afacerile lui Charles.

— Nu poţi să aştepţi pînă mă întorc şi eu? Nu mai sînt decît zece zile.

— O să mă întorc să te aduc înapoi la Londra.

— Dar nu poate să vină domnul Montague aici?

— Nu, din păcate, ar trebui să care cu el o grămadă de hîrtii. Şi, de altfel, acesta nu e singurul scop al călătoriei mele. Trebuie să-l înştiinţez pe tatăl tău de cele întîmplate.

Fata îşi trase mîna de sub braţul lui.

— Dar ce legătură are asta cu el?

— Copilă dragă, are foarte mare legătură. Mi te-a dat în grijă. O modificare atît de însemnată a perspectivelor mele…

— Bine, dar ţi-a rămas totuşi renta!

— Ei, sigur… fireşte că da, nu voi duce niciodată lipsă de nimic. Dar mai sînt şi alte lucruri. Titlul…

— Uitasem. Bineînţeles. E întru totul de neconceput să mă mărit cu un muritor de rînd. (Îi aruncă o privire hotărîtă peste umăr, asezonată cu dramul cuvenit de ironie sarcastică.)

— Scumpa mea, ai răbdare. Lucrurile astea trebuie, totuşi, rostite pe faţă – aduci în căsătorie o sumă mare de bani. Sigur că de căpetenie rămîne afecţiunea pe care o simţim unul pentru celălalt. Legătura matrimonială are însă şi… ăă… un aspect juridic şi contractual care…

— Gogoşi!

— Tina scumpă…

— Ştii foarte bine că m-ar lăsa să mă mărit şi cu un hotentot dacă aş avea chef.

— Se poate. Dar chiar şi cei mai iubitori dintre părinţi preferă să fie încunoştinţaţi…

— Cîte camere are casa din Belgravia?

— N-am idee. (Se gîndi puţin, apoi adăugă:) Douăzeci, parcă.

— Şi spuneai într-una din zile că ai un venit de două mii cinci sute de lire pe an. La care zestrea mea va adăuga…

— Nu discutăm aici de faptul că ne vor rămîne suficienţi bani ca să ducem un trai îndestulător.

— Foarte bine. Să zicem că tata îţi spune că nu mai e de acord să te căsătoreşti cu mine. Ce-ai să faci în cazul ăsta?

— Te încăpăţînezi să nu înţelegi ce trebuie. Îmi cunosc datoria. Într-o situaţie ca aceasta, trebuie să fii cît se poate de scrupulos.

Nici unul dintre ei nu îndrăznise să se uite la celălalt în timpul cît durase acest schimb de replici. Ernestina îşi lăsă capul în piept, vădind

astfel o dezaprobare în care mocnea revolta. Charles se ridică şi rămase în picioare în spatele canapelei pe care era aşezată fata.

— Nu-i decît o formalitate. Dar formalităţile de acest fel contează.

Ea îşi ţinea cu încăpăţînare ochii în jos.

— M-am săturat de Lyme. Te văd mai rar aici decît la Londra.

Charles zîmbi:

— E absurd ce spui.

— Nu mi se pare.

În jurul gurii îi apăruse o uşoară cută posacă. N-avea de gînd să se lase îmbunată. Charles se duse în faţa căminului şi, rezemîndu-se cu braţul de poliţa de deasupra, îi trimise un zîmbet; era însă un zîmbet fără haz, o mască. Nu-i plăcea Ernestina cînd îşi dădea în vileag îndărătnicia; prea era mare contrastul dintre atitudinea asta şi hainele ei savant alese, menite să arate că purtătoarea lor ar fi pierit, neputincioasă ca un fluture, dacă ai fi scos-o din cadrul domestic. Primii paşi neîmpiedicaţi de crinolină fuseseră făcuţi cu un deceniu şi jumătate înainte de anul în care se petrec întîmplările istorisite aici, de către neruşinata doamnă Bloomer; această tentativă timpurie de a introduce în moda feminină costumul pantalon se pierduse însă fără urmă, acoperită fiind de poalele largi ale crinolinei – un fapt mărunt, dar de mare însemnătate pentru felul în care trebuie să-i înţelegem pe victorieni. Li s-a pus dinainte un lucru plin de bun-simţ, iar ei au preferat o trăsnaie de doi metri, neîntrecută în absurditate de nici una din arătările zămislite pînă acum de cea mai bîntuită de trăsnăi dintre artele minore.

Totuşi, în tăcerea care urmă, Charles nu se apucă să cugete la nerozia modei de casă mare, ci încercă să găsească o cale care să-l ajute să plece fără nevoia de a mai îndura alte nazuri. Din fericire pentru el, Tina reflectase în acest timp la situaţia ei; la urma urmei, atîta tărăboi pentru o scurtă

absenţă trăda, nu-i aşa, o atitudine cam de servitoare (mătuşa Tranter îi explicase de ce Mary nu fusese în stare să se înfăţişeze la patul ei în urma apelurilor sonore de după trezire). În afară de asta, orgoliul bărbaţilor consta în dorinţa de a fi ascultaţi cu supunere; iar al femeilor, în ştiinţa de a folosi supunerea ca pe o armă care să le conducă la victoria finală. Va veni o vreme cînd Charles avea să fie pus să plătească pentru cruzimea de acum. Îşi înălţă capul spre el, cu un mic zîmbet pocăit.

— O să scrii în fiecare zi?

Charles se aplecă şi îi atinse obrazul.

— Promit.

— Şi-o să te întorci cît de repede poţi?

— De îndată ce-mi termin treburile cu Montague.

— O să-i poruncesc tatii printr-o scrisoare să te trimită neîntîrziat înapoi.

Charles se agăţă iute de prilejul oferit.

— Voi duce chiar eu scrisoarea, dacă o scrii imediat. Plec într-o oră.

Ernestina se ridică de pe canapea şi îi întinse mîinile. Voia să fie sărutată. Nu se simţea în stare s-o sărute pe gură. O prinse de umeri şi depuse cîte o sărutare uşoară pe fiecare tîmplă. Dădu apoi să plece. Dar, din cine ştie ce pricină necunoscută, rămase pe loc. Cu un aer nevinovat şi spăşit, Ernestina privea drept înainte, aţintindu-i cravata albastră-închis şi acul cu perlă înfipt în ea. Motivul care-l oprea pe Charles să se urnească din loc nu era chiar la vedere – de căptuşeala buzunarelor de jos ale vestei pe care o purta se încleştaseră strîns două mîini, în fiecare buzunar cîte una. Înţelese care era preţul eliberării sale şi îl plăti. Lumea din jur nu se prăbuşi, nu se simţi pierdut în nici un vuiet lăuntric, iar întunericul îi lăsă în pace ochii şi urechile, în cele cîteva secunde în care îşi apăsă buzele de cele ale Ernestinei. Ernestina era însă foarte frumos îmbrăcată, şi în mintea lui Charles se strecură imaginea – poate mai mult ca o amintire

ceţoasă, stîrnită de atingerea fetei – a unui trupuşor alb şi fraged. Îşi lăsă capul pe umărul lui şi i se cuibări la piept; şi în timp ce îndeplinea, îndatoritor, ritualul cerut, printre uşoare bătăi drăgăstoase pe spate, mîngîieri şi bolboroseli neroade de alint, se trezi cu totul pe neaşteptate într-o situaţie stînjenitoare. Simţi cum şalele îi sînt cuprinse de un neastîmpăr subit. Sigur, Ernestina se arătase dintotdeauna plină de umor, dar mai erau şi scurtele ei răbufniri de amor-propriu, apărute din te miri ce, toanele ei veşnic schimbătoare, promisiunea unor anume porniri pătimaşe încă nedezvăluite… o nerăbdare de a ucenici cu rîvnă la şcoala perversităţii, de a muşca odată şi-odată, sfielnic dar cu poftă, din fructul oprit. Poate că Charles nu era decît victima inconştientă a atracţiei pe care o trezesc de cînd lumea în bărbaţi femeile fără prea multă minte, datorată intuiţiei că pot face din ele ce poftesc. El însă se simţi întinat: să se lase cuprins de pofte trupeşti acum, după ce chiar în aceeaşi dimineaţă atinsese buzele unei alte femei!

O sărută cam în pripă pe Ernestina pe creştet, îşi desprinse cu blîndeţe degetele dintr-ale ei, le sărută pe fiecare în parte şi plecă.

Caznele sale nu se sfîrşiseră încă: lîngă uşă se afla Mary, aşteptînd să-i dea pălăria şi mănuşile. Îşi ţinea ochii în jos, însă era îmbujorată la faţă. În timp ce-şi punea mănuşile, Charles aruncă o privire spre uşa încăperii din care ieşise.

— Sam ţi-a explicat cum stau lucrurile cu întîlnirea de azi-dimineaţă?

— Da, domnule.

— Şi... ai înţeles?

— Da, domnule.

Charles îşi scoase o mănuşă şi începu să caute în buzunarul de la vestă. Mary nu se clinti din loc, doar îşi aplecă şi mai mult capul.

— Vai, domnule, nu trebuie.

O şi înhăţase însă. O clipă mai tîrziu se afla în spatele uşii, pe care tocmai o închisese în urma lui Charles. Îşi desfăcu încet-încet mîna micuţă – şi cam roşie, trebuie să recunosc – şi privi cu luare-aminte mica monedă de aur din palmă. O aşeză apoi între cele două şiruri de dinţi albi şi muşcă, aşa cum văzuse că făcea întotdeauna taică-său, ca să se încredinţeze că nu era falsă; nu c-ar fi ştiut să le deosebească pe cele bune de cele false după muşcătură, dar simplul gest al încercării cu dinţii dovedea, cumva, că moneda *era* de aur; întocmai cum simpla prezenţă a cuiva pe Undercliff dovedea că omul ăla a căzut în păcat.

Dar ce să ştie o fecioară nevinovată de la ţară despre păcat? Aici e nevoie de un răspuns. Între timp, Charles poate să ajungă la Londra şi singur.

Treizeci şi cinci

Tu singură îmi dai tăria
Ca dulce traiul meu amar să-ndur.

HARDY, *Nemurirea-Sa*

La spital au fost aduse numeroase fete însărcinate avînd vîrste între 14 – ba chiar şi 13 – şi 17 ani, pentru a naşte acolo. Fetele au mărturisit că nenorocirea se abătuse asupra lor… pe drumul pe care se duceau sau se întorceau de la muncă (a cîmpului, de obicei). O mare parte dintre fetele şi băieţii de această vîrstă merg pe jos cinci, şase sau şapte mile pînă la locul unde muncesc, liote întregi care împînzesc drumurile şi cărările lăturalnice. Eu însumi am fost martor la unele lucruri deosebit de necuviincioase petrecute între băieţi şi fete în vîrstă de 14-16 ani. Într-un rînd, am văzut cum o fetişoară era hărţuită pe marginea drumului de vreo cinci sau şase băieţi. La vreo 20-30 de metri mai încolo se aflau şi cîteva persoane mai în vîrstă, care însă n-au dat nici o atenţie incidentului. Fata striga după ajutor, ceea ce m-a făcut să mă opresc. Tot aşa, am văzut adesea băieţi care se scăldau în rîu, sub privirile unor fete de 13-19 ani, aflate pe mal.

Raportul Comisiei pentru cercetarea situaţiei copiilor folosiţi ca mînă de lucru (1867)

Ce vedem, aşadar, dacă ne întoarcem privirea spre secolul nouăsprezece? O epocă în care femeia era considerată sacră; şi în care puteai avea o fată de treisprezece ani pentru cîteva lire – ba chiar pentru numai cîţiva şilingi, dacă o voiai doar pentru o oră-două. O epocă în care s-au înălţat mai multe biserici decît în întreaga istorie de pînă atunci a acestei ţări; şi în care, în Londra, o casă din şaizeci era bordel (raportul din timpurile moderne ar fi în jur de una la şaizeci de mii). O vreme în care natura sfîntă a căsătoriei (şi

castitatea înainte de căsătorie) era proclamată de la înălţimea fiecărui amvon, în toate editorialele din ziare şi în orice rostire în public; şi, totodată, vremea, dintre toate, cea mai bogată – sau aproape – în personalităţi publice de prim rang, în frunte cu regele, cu o viaţă particulară scandaloasă. În care sistemul de pedepse a fost treptat îmblînzit; şi totuşi flagelarea era atît de răspîndită, încît un francez s-a apucat cu toată seriozitatea să demonstreze că Marchizul de Sade a fost negreşit de obîrşie engleză. O epocă în care trupul femeii era, mai mult decît în oricare alta, ascuns privirii; asta în vreme ce sculptorii erau judecaţi după măiestria cu care dăltuiau nuduri de femei. O epocă în care nu găseşti nici măcar un singur roman, poem sau piesă de teatru vrednice de luat în seamă de istoria literaturii, în care senzualitatea să depăşească marginile unui simplu sărut, iar doctorul Bowdler[30] (al cărui an de deces, 1825, ne readuce în atenţie faptul că ethosul victorian se înfiripase deja cu mult înainte de începutul strict cronologic al epocii) era socotit de toată lumea un binefăcător al omenirii; şi în acelaşi timp, perioada a cărei recoltă de literatură pornografică a rămas pînă acum neîntrecută. În care nu se pomenea nicicînd vreo vorbă care să amintească de existenţa funcţiilor excretoare; asta în timp ce sistemul de instalaţii sanitare era atît de primitiv – şi a continuat să fie astfel mult timp, căci closetul cu jet de apă a apărut abia spre sfîrşitul secolului, rămînînd un lux pînă aproape de 1900 –, încît cu greu puteai găsi o casă sau o stradă a cărei atmosferă să te lase să uiţi vreo clipă de existenţa lor. O epocă în care toată lumea susţinea că femeile nu au orgasm; şi totuşi toate prostituatele erau învăţate să-l simuleze. O epocă în care s-au făcut progrese uriaşe şi a avut loc o mare descătuşare în toate domeniile de activitate umană; în timp ce peste cele care priveau persoana umană în esenţa ei a domnit fără încetare tirania.

La prima vedere, explicaţia pare limpede – povestea cu sublimarea, ştiţi dumneavoastră. Victorienii şi-au revărsat, adică, energia datorată unui libido nesatisfăcut în puzderia de domenii prospere sus-amintite; ca şi cum un duh neştiut al evoluţiei, cuprins brusc de dorinţa de a-şi mai trage sufletul, şi-ar fi spus în sinea lui: „N-ar strica totuşi să mai progresăm puţintel; ia să îngrădim noi şuvoiul ăsta năvalnic şi să-l abatem de la rostul lui, ca să vedem ce iese".

Deşi recunosc că teoria sublimării e în parte adevărată, mă întreb totuşi uneori dacă, punînd pe seama ei esenţa epocii victoriene, nu cădem pînă la urmă în eroarea de a crede că, de fapt, victorienii nu stăteau, ei, prea grozav cu sexualitatea. Ei însă stăteau la fel de bine ca şi noi, cei din veacul următor – şi, în pofida faptului că *noi* sîntem cei bombardaţi zi şi noapte cu frînturile unui nesfîrşit discurs despre sex (aşa cum au păţit ei cu religia), erau mult mai preocupaţi de sex decît sîntem, în realitate, noi. Nu încape îndoială că erau preocupaţi de iubire, căreia i-au închinat o parte mult mai mare din arta vremii lor decît îi închină artiştii epocii noastre. Şi pe urmă, poveţele lui Malthus şi lipsa mijloacelor de prevenire a sarcinii[31] n-au cum să explice, ele singure, faptul că victorienii se înmulţeau ca iepurii, fiind practicanţi mult mai înfocaţi decît noi ai cultului zeiţei fertilităţii. De altminteri, nici secolul nostru nu e mai prejos sub aspectul progresului şi al avîntului eliberator; şi totuşi nu prea văd cum am putea pretinde că asta se datorează faptului că *şi noi* avem un prisos de energie sublimată cu care trebuie să facem, vezi bine, ceva. Mi-a fost dat de multe ori să constat că „nebunaticii ani '890" sînt interpretaţi drept o reacţie provocată de lungul şir de decenii de abstinenţă care i-au precedat; or, eu sînt de părere că ceea ce s-a petrecut atunci n-a fost decît etalarea în public a unor lucruri pe care pînă atunci fiecare le păstrase ascunse între patru

pereţi, şi am mari temeiuri să cred că în realitate aici e vorba de o constantă a comportamentului uman: diferenţa constă doar în limbajul prin care o reprezentăm, în gradul lui de metaforizare.

Victorienii au preferat să trateze cu seriozitate un lucru pe care noi îl privim cam cu prea mare uşurinţă şi, pentru a-şi arăta seriozitatea, au găsit cu cale să nu *vorbească pe faţă* despre sex, întocmai cum noi am găsit cu cale să facem, în parte, exact pe dos. Aceste „căi“ de a-ţi arăta seriozitatea nu sînt însă decît simple convenţii. Realitatea dindărătul lor rămîne aceeaşi.

Totodată, se mai face, cred, o eroare, şi ea răspîndită: aceea de a pune semnul egal între un grad ridicat de neştiinţă cu privire la sex şi un grad scăzut de plăcere sexuală. N-am nici o îndoială că atunci cînd buzele lui Charles le-au întîlnit pe cele ale lui Sarah, nici una din părţi n-a făcut dovada unei prea mari iscusinţe în arta amorului; eu însă n-aş trage de aici concluzia că emoţia sexuală a avut în vreun fel de suferit. În tot cazul, mult mai interesant de studiat e raportul dintre dorinţă şi posibilitatea de a o împlini. Şi în această privinţă am putea crede că ieşim la socoteală mult mai bine decît străbunii noştri. Numai că dorinţa e condiţionată de frecvenţa cu care e stîrnită: lumea în mijlocul căreia trăim noi, modernii, consacră o grămadă de timp trudei de a ne îmbia, în fel şi chip, să ne împerechem, în vreme ce realitatea din jurul nostru nu mai pridideşte să ne pună stavile. Nu ne stau în faţă chiar atît de multe stavile cîte aveau de înfruntat victorienii? Se prea poate. Dar dacă nu te poţi înfrupta decît dintr-un singur măr pe zi, găseşti lesne o mulţime de argumente care să pledeze împotriva traiului într-o livadă care geme de afurisitele astea de roade; s-ar putea chiar ca merele să ajungă să-ţi pară mai dulci dacă nu ţi s-ar îngădui decît unul pe săptămînă.

Aşa încît nu-i deloc sigur că victorienii nu încercau o plăcere sexuală mai vie, din cauză că

era mai rară, decît noi; şi că, dîndu-şi seama de asta – şi încă limpede –, nu s-au folosit într-adins de această pavăză a convenţiei, în care îşi dădeau mîna îngrădirea, înfrînarea şi tăcerea, spre a păstra prospeţimea plăcerii. Într-un fel, dat fiind că am transferat în imaginaţia colectivă ceea ce victorienii lăsau pe seama imaginaţiei fiecăruia, veacul căruia îi aparţinem se arată mai victorian decît al lor – în sensul depreciativ al cuvîntului –, căci, destrămînd atît de mult din misterul, din dificultatea, din nimbul care înconjoară fructul oprit, am nimicit totodată şi o mare parte din plăcere. Fireşte, n-avem cum să determinăm în scopuri comparative intensitatea plăcerii încercate de fiecare parte; dar, cine ştie, poate că e spre norocul nostru – mai mult decît al victorienilor – faptul că această comparaţie nu e un lucru la îndemînă. Unde mai pui că metoda aleasă de ei le-a oferit, drept compensaţie, un surplus de energie. Misterul de care era învăluit fiecare dintre sexe în ochii celuilalt, prăpastia aceea pe care a încercat Sarah s-o micşoreze, contrariindu-l astfel din cale-afară pe Charles, au avut cu siguranţă drept rezultat o creştere a vigorii, şi foarte adesea o sinceritate sporită, manifestată în toate celelalte domenii.

Toate acestea par să ne fi abătut tare mult de la făptura lui Mary, măcar că parcă îmi aduc acum aminte că era o mare amatoare de mere. Nu era însă – asta-i sigur – o fecioară nevinovată de la ţară, pentru simplul motiv că cele două atribute erau, în secolul ei, incompatibile. Cauzele nu sînt greu de aflat.

În fiecare epocă, imensa majoritate a mărturiilor şi relatărilor provin din sînul clasei şcolite; acest fapt a provocat, de-a lungul istoriei, un soi de deformare din perspectivă minoritară a realităţii. Puritanismul pudibond pe care îl atribuim victorienilor şi pe care, fără să ne batem prea mult capul, îl extindem asupra tuturor claselor societăţii

victoriene, e de fapt o imagine a clasei de mijloc despre ethosul aceleiaşi. Personajele pe care Dickens le-a pus să reprezinte lumea claselor truditoare sînt nespus de comice (sau teribil de patetice) şi ne pun dinainte o gamă nemaiîntîlnită de nuanţe ale grotescului, însă pentru a găsi o privire lucidă asupra realităţii acelei vremi trebuie să ne îndreptăm căutarea în altă parte – în paginile lui Mayhew, ale celor mai însemnate dintre rapoartele Comisiei Regale şi în alte asemenea lucrări; acolo, mai bine decît oriunde altundeva, vom afla adevărul mai ales despre viaţa sexuală a claselor de rînd, aspect ce lipseşte cu desăvîrşire în romanele lui Dickens (a cărui viaţă trădează chiar ea o anume lipsă de autenticitate la acest capitol) şi ale confraţilor săi din epocă. Reiese din aceste mărturii autentice un fapt izbitor – eu i-aş zice desfătător, dar să trecem – privind universul rural al Angliei victoriene, şi anume că, în această lume, „cumpăratul pe gustate“, cum i se spunea într-o epocă mai puţin sofisticată („raporturi sexuale preconjugale“, pe limba noastră cea de toate zilele), *reprezenta regula*, *nu excepţia.* Să ascultăm mărturia unei doamne născute în 1883, încă în viaţă, al cărei tată a fost medicul lui Thomas Hardy:

„În secolul nouăsprezece, viaţa truditorilor ogoarelor era foarte diferită de cea de azi. Bunăoară, printre ţăranii din Dorset, zămislirea de prunci înainte de căsătorie era un lucru întru totul normal, iar cununia nu avea loc decît după ce sarcina devenea de netăgăduit… Pricina o constituia faptul că lucrătorii aveau simbrii mici şi fiecare familie trebuia să se îngrijească să-şi sporească numărul celor care puteau munci şi cîştiga bani.“[32]

Rîndurile de pînă acum m-au purtat, iată, sub umbra – o umbră plină de relevanţă în acest context – marelui romancier care veghează din înalturi peste partea aceasta din Anglia în care se

petrece povestirea mea. Ţinînd cont de faptul că Hardy a fost cel dintîi care a încercat să sfărîme sigiliul de pe tainiţa – presupusă cutie a Pandorei – în care clasa de mijloc zăvorîse sexualitatea, un lucru, mai ales, ne pune pe gînduri, un lucru deloc lipsit de importanţă (şi cu siguranţă cel mai paradoxal dintre toate cîte privesc viaţa scriitorului), anume îndîrjirea neclintită cu care Hardy a apărat de mîini indiscrete taina care pecetluia propria lui viaţă sexuală, precum şi pe aceea a înaintaşului său nemijlocit. A fost, fireşte, dreptul lui inalienabil să procedeze astfel, şi aşa va rămîne de-a pururi. Totuşi, puţine secrete din lumea literară au rămas atît de mult timp păzite – misterul n-a ieşit la lumină decît în anii '50 – cu atîta străşnicie. Ea, această taină, împreună cu adevăratul chip al universului rural al Angliei victoriene pe care am încercat să-l schiţez în acest capitol, ne ajută să dăm, în fine, un răspuns faimoasei întrebări cu care Edmund Gosse îl dojenea pe romancier: „Ce rău i-a făcut Providenţa domnului Hardy, încît l-a împins să se semeţească spre cer din mijlocul ogoarelor din Wessex, năpustindu-şi ameninţător pumnii către Ziditorul lui?“. O întrebare la fel de miezoasă ca una prin care ar fi dorit să afle ce oare să-i fi îmboldit pe Atrizi să-şi zvîcnească pumnii de bronz spre cerul de deasupra Micenei.

Nu e aici locul să pătrundem prea adînc în negurile care împresoară Egdon Heath. Ceea ce se ştie cu certitudine este că, în 1867, Hardy, pe atunci în vîrstă de douăzeci şi şapte de ani, s-a întors în Dorset după studiile de arhitectură făcute la Londra şi s-a îndrăgostit cu toată fiinţa de verişoara lui de şaisprezece ani Triphena. Cei doi se logodesc. Apoi, cinci ani mai tîrziu, fără nici o lămurire, logodna este ruptă. Cu toate că faptul nu e întru totul dovedit, pare astăzi limpede că logodna a fost desfăcută din pricină că lui Hardy i-a fost dezvăluită o taină sinistră a familiei:

Triphena nu-i era verişoară, ci era fiica nelegitimă a surorii vitrege a lui Hardy, şi ea născută în afara căsătoriei. Nenumărate dintre poemele scriitorului cuprind aluzii la acest fapt: „Lîngă portiţă“, „Ea nu s-a întors“, „Nemurirea-Sa“[33] şi multe altele; să nu uităm că, pe latura maternă a familiei, se mai înregistraseră de curînd cîteva naşteri nelegitime, un fapt, de astă dată, pe deplin *dovedit.* Hardy însuşi s-a născut „la cinci luni de la altar“. Se mai găsesc, cînd şi cînd, fanatici ai cultului lui Hardy care să susţină că desfacerea logodnei s-a datorat diferenţei de statut social dintre cei doi – romancierul ar fi fost, adică, un „domnişor“ mult prea dornic să ajungă cineva ca să se mulţumească cu o fetişcană de rînd din Dorset. În 1874, Hardy s-a însurat, ce-i drept, cu o femeie mai bine situată decît el în ierarhia socială, Lavinia Gifford, a cărei lipsă de sensibilitate avea să-i preschimbe căsnicia într-un calvar. Numai că Triphena era o tînără cu înzestrări excepţionale; la douăzeci de ani, a ajuns directoarea unei şcoli din Plymouth, după ce a terminat a şasea colegiul din Londra unde se pregătise să devină profesoară. Prin urmare, ne vine greu să credem că despărţirea silită a celor doi nu s-a datorat, de fapt, unei teribile taine de familie. Într-un fel, această taină a fost, fără îndoială, un fel de mană cerească pentru noi, cititorii, căci nici unul din geniile ivite pe pămîntul Angliei n-a fost atît de devotat şi de îndatorat uneia şi aceleiaşi muze. Acestei taine îi datorăm în întregime cele mai frumoase elegii de dragoste scrise de Hardy. Tot ea ni le-a dăruit pe Sue Bridehead şi pe Tess, amîndouă însufleţite pe de-a întregul de duhul iubit al Triphenei; de altfel, *Jude neştiutul* îi este chiar dedicat în mod implicit, prin cîteva din cuvintele cu care Hardy şi-a prefaţat romanul: „Planul cărţii a fost întocmit în 1890… o parte din situaţiile descrise în ea fiindu-mi sugerate de moartea unei femei…“. Triphena, măritată între timp cu un altul, murise chiar în acel an.

Această tensiune, aşadar – între dorinţă şi renunţare, între amintirea care nu vrea să moară şi înfrînarea de care nu poţi să scapi, între abandonul liric şi datoria tragică, între zgura faptelor şi sunetul nobil rămas de pe urma lor – e cea care animă şi explică opera unuia dintre cei mai mari scriitori ai vremii; şi, dincolo de el, structurează în întregime epoca însăşi. Nu altceva am urmărit să vă readuc în minte cu digresiunea mea.

Să pogorîm dară pe pămînt, înapoi la oile noastre. Nu vă va fi greu acum să ghiciţi ce-i mînase pe Sam şi pe Mary spre şopron; şi, întrucît nu era prima dată cînd se abăteau într-acolo, veţi înţelege poate mai bine pricina lacrimilor lui Mary… şi cum se face că ştia ceva mai mult despre păcat decît te-ar fi lăsat să crezi chipul ei, peste care nu suflaseră decît nouăsprezece primăveri; şi – dacă te-ai fi nimerit prin Dorchester spre sfîrşitul aceluiaşi an –, cu siguranţă mai mult decît te-ar fi *făcut* să crezi chipul unei alte fete, cu mai multă carte, deşi cu trei ani mai tînără, care chiar a existat; care stă neclintită, învăluită în taina ei rămasă pentru noi pe veci de nepătruns, lîngă umărul tînărului arhitect tras la faţă, proaspăt întors din deşertul cenuşiu al celor cinci ani petrecuţi în capitală; chip ce avea în curînd să devină („Pînă ce flăcările îi vor fi mistuit sînii, şi gura, şi părul întreg“) emblema desăvîrşită a celui mai mare mister păstrat de secolul lui în adîncuri.

30 Thomas Bowdler, editor englez (1754-1825), care a publicat în 1818 o ediţie a operelor lui Shakespeare din care pasajele considerate necuviincioase fuseseră eliminate; de unde *to bowdlerize*, verb însemnînd a îndepărta dintr-o lucrare literară astfel de pasaje.

31 Primele prezervative (făcute din membrană animală) s-au pus în vînzare spre sfîrşitul secolului optsprezece. Dintre numele mai sonore, Malthus – tocmai el! – a fost unul din cei care au osîndit metodele de prevenire a sarcinii ca „nepotrivite“, însă în jurul lui

1820 se pornise deja o campanie menită să convingă lumea de binefacerile lor. Primul pas spre elaborarea „manualului de sexologie“ al modernităţii a aparţinut doctorului George Drysdale, o lucrare purtînd titlul – cam lăturalnic – *Elementele ştiinţei sociale; sau despre religia naturală, fizică şi sexuală. O expunere* a *adevăratei cauze şi a singurului leac împotriva celor trei rele de căpetenie: sărăcia, prostituţia şi celibatul.* Apărută în 1854, cartea s-a bucurat de o largă audienţă şi a avut parte de numeroase traduceri. Iată cum sunau sfaturile practice ale lui Drysdale, încununate de o grăitoare paranteză finală: „Fecundarea se poate evita fie prin retragerea penisului chiar înainte de a avea loc ejacularea (metodă practicată foarte des de bărbaţii căsătoriţi, ca şi de cei necăsătoriţi) fie prin utilizarea prezervativelor (şi ea răspîndită, dar mai mult pe Continent decît în ţara noastră); prin introducerea unei bucăţi de burete în vagin... sau prin spălături cu apă călduţă imediat după contactul sexual. Prima dintre cele trei metode e vătămătoare pentru sănătate, căci poate să pricinuiască tulburări nervoase şi să vlăguiască ori să congestioneze organul sexual al bărbatului... A doua, folosirea prezervativului, ştirbeşte din plăcere şi provoacă adesea impotenţă la bărbat şi dezgust la ambii parteneri, aşadar şi ea e vătămătoare. Aceste obiecţii nu sînt valabile, după părerea mea, în cazul celei de-a treia, introducerea în vagin a unei bucăţi de burete sau a unei alte substanţe pentru a proteja orificiul de intrare în uter. E un lucru lesnicios pentru femeie, care nu mi se pare că ar stînjeni cu ceva plăcerea sexuală, sau că ar dăuna în vreun fel sănătăţii vreunuia din cei doi parteneri. (Pentru a-şi atinge scopul, orice măsură de prevedere trebuie să fie luată de *femeie,* căci dacă bărbatul e silit să se gîndească la ele, înflăcărarea şi vigoarea actului sexual vor avea de suferit.)“. (n.a.)

32 Un motiv în plus, tot de natură economică, îl forma sistemul diabolic de plată a bărbaţilor neînsuraţi, care primeau jumătate din suma ce revenea – pentru aceeaşi muncă – unui bărbat căsătorit. Această metodă fără cusur de a asigura necontenit forţa de muncă – al cărei preţ îl veţi afla ceva mai la vale – a apus numai odată cu generalizarea folosirii maşinilor agricole. Să mai adăugăm doar că Dorset, comitatul în care a avut loc martiriul de la Tolpuddle, îşi cîştigase ruşinosul renume de a fi regiunea în care ţăranii sînt supuşi pe faţă celui mai crunt nivel de exploatare din întreaga Anglie.

Iată ce spune reverendul James Fraser, într-o pagină scrisă în acelaşi an 1867: „Pudoarea rămîne o virtute necunoscută, iar decenţa, un

lucru de neînchipuit, atunci cînd într-o singură cămăruţă, ticsită pînă la refuz cu paturi, stau îngrămădiţi claie peste grămadă tatăl, mama, flăcăi, băieţandri, fete de-acuma mari, copile de toate vîrstele – două, ba cîteodată chiar trei generaţii; în care fiecare operaţie a toaletei personale, precum şi cele lăsate de fire, îmbrăcarea, dezbrăcarea, naşterea, moartea – toate au loc în văzul şi auzul tuturor; în care întreaga atmosferă e încărcată de senzualitate, iar natura umană se coboară pînă mai jos de nivelul rîmătorilor... Cazurile de incest nu sînt defel ceva neobişnuit aici. Ne plîngem de lipsa de curăţie a femeilor noastre înainte de cununie, de vorbele şi purtările deşucheate ale fetelor care muncesc pe ogoare, de uşurătatea cu care fecioarele îşi leapădă cinstea, de faptul că aproape niciodată n-ai să vezi vreun tată ori vreun frate căruia să-i clocotească sîngele în vine de mînie pentru ruşinea îndurată – e de ajuns o ochire spre îngrămădeala aceasta din cocioabele de prin satele noastre ca să ai în faţă tabloul întreg, cu cauzele lui cu tot...“.
Iar dincolo de toate acestea pîndeau spectre încă mai ameninţătoare, care bîntuie, de cînd lumea, prin toate ghetourile: scrofuloza, holera, tifosul endemic şi tuberculoza (n.a.).

33 Nu cel mai de seamă, dar unul dintre cele mai revelatoare în contextul acestor rînduri, pe care ni le-a lăsat Hardy. Într-o primă versiune, poemul poate fi datat în jurul lui 1897. Întrebarea-încuietoare a lui Gosse a fost adresată în cuprinsul unei recenzii apărute în ianuarie 1896 la romanul *Jude neştiutul* (n.a.).

Treizeci şi şase

O stea de foc pe fruntea-i s-a aprins:
Învoaltă, trupul tot ea şi-l mlădie,
Se-avîntă spre-a norocului solie,
Oarbă la toate, cît dorul nu şi-a stins.

TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Acum o sută de ani, Exeter se afla mult mai departe de capitală decît în zilele noastre şi, drept urmare, se îngrijea încă singur să înlesnească locuitorilor săi o parte din plăcerile vinovate al căror gust a preschimbat Londra de azi în ţinta unor nesfîrşite puhoaie omeneşti, sosite aici din toate colţurile Angliei. Ar fi o exagerare să spunem că oraşul avea, în 1867, un cartier al felinarelor roşii; cu toate acestea, cuprindea între marginile lui o zonă pe care o ghiceai dintr-o ochire a fi cam deocheată, aflată departe de centru şi de ameninţarea tămîiei din cădelniţele Catedralei. Era situată în partea oraşului care coboară spre fluviu, unde, în zilele de odinioară (de mult apuse deja în 1867), cînd acolo se afla un port însemnat, bătuse inima vieţii din Exeter. Zona aceasta era alcătuită acum dintr-o puzderie de străzi înghesuite una într-alta, pe care se mai aflau încă numeroase case rămase de pe vremea dinastiei Tudorilor, prost luminate, pline de miasme şi pradă unei necontenite viermuieli umane. Găseai aici bordeluri, şi săli de dans, şi cîrciumi; dar mai ales o mulţime de fete şi femei năpăstuite de soartă în fel şi chip – mame cu copii, dar fără soţi, femei întreţinute, o întreagă suflare femeiască pusă pe fugă de atmosfera înăbuşitoare a satelor şi orăşelelor din Devon. Pe scurt, era un loc în care, cum bine ştia toată lumea, îţi puteai pierde urma, înţesat de o sumedenie de pensiuni şi hanuri ieftine asemeni celui din Weymouth, descris de Sarah lui Charles, refugii sigure în faţa valului neînduplecat

de puritanism care se abătuse peste tot restul ţării. Exeter nu era, în acest peisaj, o insulă stingheră – toate oraşele mari de provincie trebuiau să facă loc, în cuprinsul lor, acestei nefericite armate de femei rănite în bătălia care urma să întroneze domnia atotputernică a bărbatului.

Pe una din străzile de la marginea acestei zone, se înălţa un şir de case în stil georgian, clădite în terasă. La vremea cînd fuseseră construite, oferiseră, fără îndoială, o privelişte plăcută înspre fluviu. Între timp însă, în faţa lor răsăriseră nişte depozite înalte de mărfuri, care împiedicau această vedere, şi era limpede că acum casele îşi pierduseră orice speranţă de a redobîndi vreodată eleganţa cu care fuseseră dăruite cînd veniseră pe lume… Vopseaua de pe lemnărie se scorojise, acoperişurile de ţiglă nu mai erau de mult întregi, iar tăbliile uşilor erau brăzdate de crăpături. Cîteva dintre ele erau încă locuite de proprietari; în centru te întîmpina însă un grup de cinci, arătînd toate la fel de amărîte sub stratul de vopsea de un maro stins cu care o mînă profanatoare acoperise cărămida naturală a zidurilor, care se prezenta drept hotel, printr-o firmă prelungă de lemn aşezată deasupra uşii din mijloc – mai precis, Hotelul Familial Endicott. Hotelul (îi mai vestea firma pe trecători) era în proprietatea şi sub administraţia doamnei Martha Endicott, a cărei trăsătură de căpetenie era o sublimă lipsă de curiozitate faţă de clienţii ei. Era, din cap pînă-n picioare, o adevărată devoniană: cei care-i călcau pragul nu erau, în ochii ei, drumeţi dornici de ospeţie, ci numai cutare ori cutare sumă de bani care avea să-i intre în buzunar odată cu şederea fiecăruia. Aşa îi şi categorisea pe cei care se înfiinţau în cămăruţa depe hol din care veghea: cei de zece şilingi, de doisprezece şilingi, de cincisprezece şi aşa mai departe… preţurile reprezentînd plata cerută pe săptămînă. Aceia dintre Domniile Voastre care s-au obişnuit să fie

uşuraţi de cincisprezece şilingi ori de cîte ori ating butonul unei sonerii din hotelurile timpurilor noastre nu trebuie să creadă că hotelul ei era ieftin; pe atunci, puteai închiria o casă de ţară cu un şiling, cel mult doi, pe săptămînă. În Exeter se găseau de închiriat căsuţe foarte drăgălaşe cu numai şase-şapte şilingi; şi, cum cea mai ieftină cameră costa aici zece şilingi pe săptămînă, Hotelul Familial Endicott îşi avea locul în rîndul stabilimentelor selecte de acest fel, deşi fără nici o justificare vizibilă în afara lăcomiei proprietăresei.

Ne aflăm într-un amurg cenuşiu, cu puţin înainte de lăsarea întunericului. Cele două felinare de peste drum au şi fost vizitate de prăjina lungă a lampagiului şi strălucesc amîndouă, luminînd zidurile colţuroase de cărămidă ale antrepozitelor. În cîteva dintre camerele hotelului s-a aprins lumina, mai vie la parter şi ceva mai palidă la etajele de deasupra, căci şi aici, ca în nenumărate alte case din epoca victoriană, ţevile de gaz nu treceau dincolo de parter, fiind socotite prea costisitoare, iar locatarii foloseau încă lămpi cu petrol. Prin geamul uneia din ferestrele de la parter, aflată lîngă uşa principală, se zăreşte doamna Endicott în persoană, aşezată la o masă de lîngă focul mititel şi cufundată în cercetarea Bibliei religiei ei – registrul de socoteli; şi, dacă vom urca în diagonală de la această fereastră pînă sub acoperişul ultimei case din dreapta, poposind la o fereastră întunecată, ale cărei draperii de un roşu-închis sînt încă desfăcute, vom avea în faţă un bun exemplu de „doisprezece-şilingi-şi-şase-penny"; numai că de astă dată mă refer la cameră, nu la oaspete.

E vorba de fapt de două încăperi, o sufragerie mică şi un dormitor mai mic încă, ce odinioară alcătuiseră o singură cameră, căreia epoca georgiană îi dăduse dimensiuni ceva mai omeneşti. Tapetul de pe pereţi are un desen şovăielnic, în care se desluşesc anevoie nişte minuscule floricele

cafenii. Podeaua e acoperită cu un covor uzat, pe care se află o masă cu trei picioare, cu tăblia rotundă ascunsă sub o scoarţă de rips verde-închis pe ale cărei colţuri o mînă de femeie se încercase – era clar că pentru prima oară în viaţă – în meşteşugul broderiei; şi, lîngă ea, două fotolii jalnice la vedere, cu lemnul sculptat din cale-afară, acoperite cu o catifea obosită de un roşu-brun. Pe perete se zăresc o copie decolorată după o gravură înfăţişîndu-l pe Charles Wesley şi o acuarelă chinuită ce se căzneşte să reprezinte Catedrala din Exeter – pe care, cu cîţiva ani în urmă, proprietăreasa se îndurase s-o primească drept plată în schimbul unei părţi din banii pe care i-i datora o doamnă ajunsă la strîmtoare.

În afara brumei de obiecte de uz gospodăresc de lîngă focul firav ce ardea mocnit, aruncînd sclipiri rubinii dincolo de gratiile căminului, acestea erau toate obiectele din cameră. Doar un singur detaliu mărunt stătea între ea şi desăvîrşirea întru urîţenie: poliţa de marmură albă a căminului, rămasă din epoca georgiană, pe care se vedeau nişte nimfe graţioase, ce ţineau fiecare în braţe un corn-al-abundenţei din care se revărsau valuri de flori. Poate că pe chipurile lor cu trăsături clasice plutise dintotdeauna un uşor aer de surpriză; acum însă mai mult ca oricînd, văzînd ele ce prefaceri teribile se pot petrece, într-un răstimp de o sută de ani numai, în cultura unei naţiuni. Veniseră pe lume într-o încăpere îmbietoare cu lambriuri de lemn de pin şi se treziseră după o vreme într-o celulă sordidă.

Fără îndoială că, de-ar fi fost în stare, ar fi răsuflat uşurate cînd uşa se deschise în sfîrşit şi în cadrul ei se contură silueta persoanei, pînă atunci absentă, care ocupa această cameră. Jacheta aceea cu croială neobişnuită, boneta neagră, rochia indigo cu guleraş alb… dar Sarah a şi păşit în cameră, cu un aer avîntat, aproape cu nesaţ.

Nu era prima zi pe care o petrecea la Hotelul Endicott. Şederea ei aici – sosise în urmă cu cîteva zile – avea o explicaţie simplă. Printre fetele de la pensionul din Exeter unde învăţase, numele hotelului dăduse naştere la un soi de glumă, în care adjectivul era luat drept substantiv: liota de Endicoţi ajunsese, vezi Doamne, atît de numeroasă, încît avea nevoie, numai pentru ea, de un întreg hotel.[34]

Ajunsă la Exeter, Sarah se trezise singură în faţa hotelului Ship, locul unde diligenţele ce treceau prin Dorchester îşi încheiau traseul. Se dusese să-şi ia cufărul, sosit cu o zi în urmă. Un hamal o întrebase unde trebuia să ajungă. O clipă, o cuprinsese panica. Nu-i venise pe moment în minte nici un alt nume în afara celui pomenit în gluma aceea rătăcită între amintiri. Ceva din aerul ivit pe chipul hamalului la auzul destinaţiei ei îi dăduse a înţelege că locul unde hotărîse să poposească nu era chiar cel mai ales dintre toate cîte oferea oraşul. Omul îşi săltase însă fără vorbă cufărul pe umăr, iar Sarah se ţinuse după el prin oraş, pînă în cartierul pe care l-am zugrăvit mai înainte. Nu s-ar fi putut spune că înfăţişarea hotelului îi mersese la inimă – în amintirea ei (e drept că nu-l văzuse decît o singură dată) se înălţase mai ocrotitor, mai semeţ, respirînd mai multă libertate… dar asta era, cerşetorii nu-şi pot îngădui să facă nazuri. Se simţise întru cîtva uşurată văzînd că faptul că nu era însoţită nu iscase nici un comentariu. Plătise din capul locului chiria camerei pe mai mult de o săptămînă, şi era limpede că proprietăresei nu-i mai trebuiau alte recomandări. Avusese de gînd să ia odaia cea mai ieftină, însă se răzgîndise, aflînd că o astfel de cameră costa zece şilingi, în timp ce cu numai doi şilingi şi jumătate în plus puteai primi una care avea alături un dormitor micuţ.

Intră sprintenă în cameră şi închise uşa. Scăpără apoi un chibrit şi aprinse fitilul lămpii, care, după ce Sarah puse la loc cilindrul de sticlă, prinse să

lumineze blînd, împrăştiind cu ciobu-i de oglindă ceţoasă umbrele negre ale nopţii. Îşi smulse în grabă boneta şi scutură din cap, cu gestu-i bine cunoscut, împrăştiindu-şi părul pe spate. Aşeză punga de pînză pe care o avea în mînă pe masă, vădit prea nerăbdătoare să-i cerceteze conţinutul ca să se mai ostenească să-şi dea jos haina. Încet, cu nespusă grijă, scoase unul cîte unul din pungă cîteva obiecte înfăşurate în hîrtie, pe care le înşiră pe întinderea verde a mesei. Puse apoi coşul pe podea şi începu să-şi despacheteze cumpărăturile.

Începu cu un ceainic de Staffordshire pe care se vedea un desen frumos colorat înfăţişînd o căsuţă pe lîngă care curgea un pîrîiaş şi, alături, o pereche de îndrăgostiţi (pe îndrăgostiţi îi iscodi îndeaproape); urmă apoi o cană avînd forma unui omuleţ pîntecos, nu una din ororile vopsite în culori ţipătoare ieşite din atelierele victoriene, ci un lucruşor tare drăgălaş, o îmbinare de mov palid cu galbenul florii de ciuboţica-cucului, cu trăsăturile pline de veselie ale bărbatului lucind cuceritor sub smalţul delicat de un albastru mătăsos (specialiştii în ceramică vor fi recunoscut deja mîna lui Ralph Leigh[35]). Cele două obiecte, cumpărate dintr-un magazin de ceramică veche, o costaseră pe Sarah nouă penny; cana era crăpată într-un loc şi avea să mai fie o dată crăpată în decursul timpului, după cum pot confirma chiar eu, dat fiind că, acum vreo doi ani, a ajuns pînă la urmă la mine, în schimbul unei sume mult mai mari decît cei trei penny care i se ceruseră lui Sarah. Atîta doar că, spre deosebire de ea, pe mine m-a dat gata faptul că fusese migălită de Ralph Leigh, în vreme ce pe Sarah o cucerise zîmbetul omuleţului.

Deşi pînă acum nu l-am văzut în acţiune, Sarah era înzestrată cu simţ estetic; ori poate era mai curînd vorba de o sensibilitate la stările de spirit întrupate în obiecte, care se vedea acum stîrnită de decorul dătător de fiori care o înconjura. N-avea

nici cea mai mică idee de vechimea cănii de porţelan, dar simţea nelămurit că fusese îndelung folosită, că trecuse prin multe mîini… iar acum era a ei. *Acum era a ei* – o aşeză pe poliţa căminului şi, cu haina încă pe ea, începu s-o soarbă din ochi cu o concentrare de copil, ca şi cum nu voia să piardă nici un strop din această senzaţie nouă care îi dezvăluia, deşi firavă, gustul proprietăţii.

Se întrerupse din visare la auzul unui zgomot de paşi ce răsună pe coridorul de afară. Aruncă o privire scurtă, însă încordată, spre uşă. Paşii trecură mai departe. Sarah îşi scoase, în sfîrşit, haina, aţîţă focul cu vătraiul şi aşeză apoi pe grătarul de deasupra un ibric înnegrit. Îşi îndreptă apoi atenţia spre restul cumpărăturilor: o punguliţă cu ceai, încă una cu zahăr şi un bidonaş de metal plin cu lapte. Pe urmă luă cele trei pachete rămase nedesfăcute şi intră în dormitor: se vedeau acolo un pat, un lavoar de marmură, o oglinjoară îngustă, un preş ponosit – şi cam atît.

Ea însă n-avea ochi decît pentru pachetele aduse de dincolo. Din primul ieşi la iveală o cămaşă de noapte. Nu se grăbi s-o încerce, ci o aşeză pe pat; despachetă apoi următorul pachet. Era un şal verde-închis de lînă, cu ciucuri de mătase verde-smarald. Pe acesta îl păstră îndelung în mînă, pierzîndu-se, ciudat, într-un soi de transă – fără doar şi poate, cu gîndul la preţul lui piperat, căci costase mai mult decît toate celelalte lucruri cumpărate puse laolaltă. Într-un tîrziu îl ridică, gînditoare, şi-şi lipi obrazul de ţesătura lui nobilă şi mîngîioasă, cu ochii la cămaşa de noapte de pe pat; apoi, cu primul gest cu adevărat feminin pe care i l-am îngăduit pînă acum, îşi aduse în faţă o şuviţă bogată din păru-i castaniu-roşcat, aşezînd-o peste materialul verde, şi cît ai clipi, desfăcu şalul – era foarte lat, măsura mai mult de un metru împăturit de-a curmezişul – şi îşi înfăşură cu el umerii. Rămase iar cu privirea dusă, de astă dată

însă în faţa oglinzii; se întoarse apoi lîngă pat şi potrivi şalul în jurul umerilor cămăşii de noapte.

Despachetă şi cel de-al treilea pachet, cel mai mic; nu era în el decît un sul de tifon pe care, după o ultimă privire spre combinaţia alb-verde de pe pat, îl luă cu ea în cealaltă cameră şi-l puse într-unul din sertarele scrinului de mahon, chiar în clipa cînd capacul ibricului începu să sfîrîie.

Punga lăsată de Charles avusese în ea zece monede de aur de cîte o liră; numai asta – nepunînd la socoteală cine ştie ce alte motive – şi era destul ca Sarah să privească lumea cu alţi ochi. Din clipa cînd numărase prima oară cele zece monede de aur, nu se mai sătura, serile, să le numere iarăşi şi iarăşi. Nu ca un avar, ci aidoma cuiva care se duce să revadă la nesfîrşit acelaşi film – mînat irezistibil de plăcerea de a se cufunda iar în istoria de pe ecran, aşteptînd anumite secvenţe…

După ce sosise în Exeter, nu cheltuise aproape nimic zile-n şir, în afara unor sume neînsemnate luate din bietele-i economii, şi acelea numai pe mîncare; rămînea însă îndelung cu ochii la vitrine: erau rochii acolo, şi mese, şi scaune, bucate alese, vinuri, o mie şi unu de lucruri pe care ajunsese să le socotească vrăjmaşe, care o chinuiau, îi rîdeau în nas, ca tot atîţia locuitori făţarnici din Lyme, ocolindu-i privirea cînd trecea pe dinaintea lor, pentru ca apoi, pe la spatele ei, să înceapă să rînjească. Iată de ce îi trebuise atît de mult pînă să se hotărască să cumpere un ceainic. Doar te poţi descurca şi cu un ibric, iar sărăcia în care trăise de cînd se ştia o deprinsese cu lipsurile, îi alungase de tot pofta de a cumpăra, încît, asemeni unui marinar care a rezistat săptămîni în şir amăgindu-şi foamea cu o jumătate de pesmet pe zi, acum Sarah nu mai era în stare să se îndestuleze cu mormanele de bunătăţi care, doar să fi întins mîna, şi erau ale ei. Ceea ce nu vrea să însemne că era nefericită; nici

pomeneală de aşa ceva. Se bucura, atîta tot, de prima vacanţă din viaţa-i de adult.

Ceaiul era gata. Văpaia din cămin tremura, răsfrîntă în flăcărui aurii, în smalţul de pe ceainic. În lumina blîndă şi trosnetul molcom al focului, cu umbrele flăcărilor jucîndu-i pe chip, Sarah părea că aşteaptă. Poate credeţi că, de vreme ce e atît de schimbată, de domolită, s-ar zice, şi împăcată cu soarta, primise negreşit vreo veste de la Charles. Nu, nici un cuvînt măcar. Şi n-am de gînd să aflu ce-i trece prin cap în timp ce se uită pierdută în foc, aşa cum n-am făcut-o nici mai demult, cînd lacrimile ei s-au prelins neştiute în bezna tăcută ce învăluia Marlborough House. După o vreme, se smulse din visare şi se îndreptă către scrin; scoase din sertarul de sus o linguriţă şi o ceaşcă desperecheată. După ce turnă ceaiul, aşezată de-acuma la masă, desfăcu şi ultimul pacheţel. Era o plăcintă cu carne. Începu apoi să mănînce cu poftă.

34 În *Endicott's Family Hotel*, substantivul *family* poate fi citit fie în asociere cu *hotel* (*Hotelul Familial Endicott*), avînd aici rol adjectival, fie – mai puţin plauzibil – în asociere cu *Endicott* (*Hotelul Familiei Endicott*).

35 Celebru artist faianţar englez de la sfîrşitul secolului optsprezece.

Treizeci şi şapte

Respectabilitatea şi-a întins mantia de plumb peste întreaga ţară… iar laurii revin aceluia care se pricepe să-şi pună întreaga rîvnă în slujba acestei atotputernice zeiţe.

LESLIE STEPHEN,
Schiţe din Cambridge (1865)

Burghezia sileşte toate naţiunile, sub ameninţarea cu dispariţia totală, să adopte modul de producţie burghez; le sileşte să introducă în mijlocul lor ceea ce ea numeşte civilizaţie, să devină, adică, ele însele burgheze. Într-un cuvînt, creează o lume după chipul şi asemănarea ei.

MARX, *Manifestul Partidului Comunist* (1848)

Cea de-a doua întrevedere oficială pe care Charles o avu cu tatăl Ernestinei se dovedi mult mai puţin plăcută decît prima, fără ca asta să fi fost, în vreun fel, din vina domnului Freeman. În ciuda simţămintelor pe care le nutrea într-ascuns despre aristocraţie – o adunătură de trîntori, cu toţii –, domnul Freeman era, judecat după manifestările ceva mai vizibile ale fiinţei sale, un snob. Socotea de datoria lui – o datorie întru a cărei îndeplinire se ostenea cu o vrednicie egală celei cu care se îngrijea de negoţu-i prosper – să pară, în toate privinţele, un gentleman. Se credea, în sinea lui, un gentleman desăvîrşit; şi poate aşa l-am fi crezut şi noi, de n-ar fi fost încăpăţînarea obsesivă cu care se străduia să pară astfel, care ne lasă să ghicim o anume îndoială lăuntrică.

Aceşti proaspeţi recruţi cu care clasa de mijloc îşi întărise primele rînduri se vedeau puşi într-o situaţie nu tocmai la îndemînă. Dacă în societate îşi simţeau încă uniforma de soldat de rînd, îşi cunoşteau prea bine puterile de redutabili comandanţi pe care le aveau în propria lor lume,

cea a negoţului. O parte dintre ei se grăbeau să adopte una din variantele coloraţiei criptice, dedicîndu-se trup şi suflet (precum domnul Jorrocks) strădaniei de a-şi însuşi îndeletnicirile, averea şi manierele nobililor de ţară autentici. Alţii – între care şi domnul Freeman – încercau să dea un nou chip noţiunii de nobil. Domnul Freeman deţinea un conac de curînd construit în pădurile de pini din Surrey, vizitat însă mult mai des de soţie şi fiică. Era, în felul său, un precursor al navetistului bogat din epoca modernă, cu deosebirea că el nu-şi petrecea în amintitul conac decît weekendurile, şi, în afara verii, chiar şi pe acestea numai arareori. În plus, ceasurile de răgaz pe care corespondentul său de azi şi le trece jucînd golf, cultivînd trandafiri, bînd sau înşelîndu-şi nevasta, domnul Freeman le închina onestităţii.

S-ar putea spune că Profitul şi Onestitatea (ordinea era obligatorie) erau chiar deviza după care se conducea. Îşi înălţase averea pe temelia uriaşei schimbări cu urmări socioeconomice ce avusese loc între 1850 şi 1870 – deplasarea accentului de la atelier la prăvălie, de la producător la consumator. Acest prim mare val care aruncase în faţă consumul priise de minune registrelor de încasări ale domnului Freeman; şi, pentru a-şi răsplăti ursita cea darnică – asemeni unei mai vechi generaţii de îmbogăţiţi cu vederi puritane care preferaseră, în locul vînătorii de vulpi, să hăituiască păcatele semenilor –, domnul Freeman devenise din cale-afară de onest şi de milostiv în viaţa particulară. Întocmai cum unii magnaţi ai timpului nostru se apucă să colecţioneze obiecte de artă, dînd astfel un onorabil lustru de filantropie unei investiţii altminteri rentabile, el se îngrijea să contribuie cu sume rotunjoare la avîntul Societăţii pentru Propovăduirea Învăţăturii Creştine şi al altor aşezăminte puse pe fapte bune. Ucenicii, băieţii de prăvălie şi toţi ceilalţi lucrători aflaţi în slujba domnului Freeman aveau parte de nişte

condiţii de muncă şi de trai care, judecate după măsurile vremii noastre, erau de-a dreptul crîncene; după cele folosite la 1867, însă, întreprinderea comercială a domnului Freeman era socotită deosebit de avansată, o pildă pentru suratele ei. Cînd avea să păşească pe poarta raiului, în spatele lui avea să se înşiruie o sumedenie de truditori cu chipuri fericite – combinaţie de pe urma căreia moştenitorilor săi avea să le revină un profit frumuşel.

Era un bărbat cu un aer autoritar, de director de şcoală, înzestrat cu nişte ochi cenuşii sfredelitori, a căror privire avea darul să-i facă pe toţi cei care cădeau sub bătaia ei să se simtă ca nişte mărfuri de o calitate cam îndoielnică. Ascultă veştile aduse de Charles fără ca pe chip să-i apară urma vreunei emoţii, mulţumindu-se să încuviinţeze cu gravitate atunci cînd acesta îşi isprăvi lămuririle. Se aşternu apoi tăcerea. Întrevederea avea loc în biroul domnului Freeman din casa aflată lîngă Hyde Park. Nimic din înfăţişarea încăperii nu te lăsa să ghiceşti profesia posesorului. Pereţii erau căptuşiţi cu rînduri prelungi de volume impozante, menite să statornicească cuvenitul aer solemn. Mai erau apoi un bust al lui Marc Aureliu (ori să fi fost lordul Palmerston în baie?) şi vreo două-trei gravuri, impresionante ca dimensiuni, dar incerte ca tematică, în faţa cărora privitorul nu reuşea să se hotărască dacă admiră o scenă de bătălie sau de carnaval, măcar că izbuteau să aducă în încăpere freamătul unei umanităţi abia trezite la viaţă, aflată la o depărtare nemăsurată de decorul în care se găseau.

Domnul Freeman îşi drese uşor glasul şi-şi aţinti privirea pe mapa de marochin cu incrustaţii aurii de pe birou; o clipă, păru gata să-şi dea verdictul, apoi însă se răzgîndi.

— Toate acestea sînt cum nu se poate mai surprinzătoare. Cum nu se poate mai surprinzătoare.

Se lăsă iarăşi tăcerea; Charles se simţea pe jumătate iritat, pe jumătate amuzat. Presimţea că-l aştepta o porţie de dăscăleală sfătos-părintească. Cum însă el singur îşi pusese ştreangul de gît, nu-i rămînea decît să rabde în tăcerea aşternută în încăpere, în care se pierdu, stingher, acest răspuns anemic. La drept vorbind, în sinea lui domnul Freeman reacţionase mai mult ca un om de afaceri decît ca un gentleman, căci în minte îi răsărise numaidecît gîndul că Charles venise să ceară o mărire a zestrei Ernestinei. Fireşte că-i dădea lesne mîna s-o facă; numai că, odată cu acest gînd, îi trecuse prin cap o ipoteză cumplită: Charles ştiuse tot timpul de căsătoria probabilă a unchiului său. Or, domnul Freeman detesta, mai mult ca orice, să fie tras pe sfoară într-o afacere însemnată – şi, la urma urmei, afacerea de faţă privea obiectul la care ţinea cel mai mult.

Într-un tîrziu, Charles se hotărî să rupă tăcerea:

— Nu mai e nevoie să adaug că această hotărîrea unchiului meu a fost şi pentru mine o mare surpriză.

— Fără îndoială, fără îndoială.

— Am socotit însă de datoria mea să vă încunoştinţez eu însumi cît mai degrabă.

— Un gest care dovedeşte din partea dumitale o mare corectitudine. Dar Ernestina… ea ştie?

— A fost prima căreia i-am spus. Judecata ei e, fireşte, influenţată de sentimentele pe care mi-a făcut onoarea să le nutrească pentru mine. (Charles se opri, şovăitor, apoi îşi duse mîna la buzunar.) Vă aduc o scrisoare din partea ei.

Se ridică şi puse scrisoarea pe birou; domnul Freeman îşi coborî spre ea privirea pătrunzătoare a ochilor cenuşii, vădit preocupat de alte gînduri.

— Ţi-a rămas însă venitul personal, care e întru totul îndestulător, nu?

— Aş minţi dacă aş spune că am fost lăsat sărac lipit pămîntului.

— Şi nu trebuie să excludem nici posibilitatea ca, pînă la urmă, unchiul dumitale să nu aibă norocul ca soarta să-i dăruiască un moştenitor.

— Întocmai.

— Pe urmă, Ernestina nu va porni la drum cu mîinile goale.

— Aţi fost cît se poate de generos.

— Iar într-o bună zi, eu voi fi chemat la cele veşnice.

— Scumpe domn, eu…

Gentlemanul din domnul Freeman ieşise biruitor. Se ridică în picioare:

— Nu trebuie să ne ferim să discutăm între noi astfel de lucruri. Voi fi sincer cu dumneata, dragul meu Charles. Ceea ce mă interesează, înainte de toate, este fericirea fiicei mele. Nu e nevoie însă să-ţi spun cît valorează ea sub aspect financiar. Cînd mi-ai solicitat permisiunea de a-i cere mîna, unul din argumentele care, în ochii mei, au pledat în favoarea dumitale a fost, nu în ultimul rînd, faptul că am avut garanţia că această alianţă se va întemeia pe respect reciproc şi pe avantajele existente de fiecare parte. Dumneata m-ai încredinţat că schimbarea intervenită în situaţia dumitale s-a ivit ca un fulger din senin. Nimeni dintre cei care îţi cunosc probitatea morală n-ar avea cum să-ţi pună în seamă un motiv nedemn. Aceasta e singura mea grijă.

— Vă asigur că e, nu mai puţin, şi a mea, domnule.

Se aşternu iar tăcerea. Amîndoi înţelegeau la fel de bine subtextul acestor cuvinte: negreşit că răuvoitorii vor urzi o grămadă de bîrfe în jurul apropiatei căsătorii, susţinînd că Charles prinsese de veste, înainte de a o cere pe Ernestina de soţie, că speranţele de moştenitor îi vor fi curînd spulberate; iar pe socoteala fetei se vor face tot soiul de comentarii zeflemitoare, pentru că îi scăpase printre degete un titlu pe care l-ar fi putut cumpăra foarte lesne din altă parte.

— Cred c-ar fi cazul să citesc scrisoarea. Scuză-mă o clipă, te rog.

Luă de pe birou cuţitul de aur masiv cu care îşi desfăcea corespondenţa şi tăie marginea plicului. Charles se îndreptă spre fereastră şi privi afară, spre copacii din Hyde Park. Dincolo de şirul de trăsuri de pe Bayswater Road, zări o fată – o vînzătoare sau o slujnică, după înfăţişare – aşezată pe o bancă din faţa grilajului; în timp ce o privea, lîngă ea se ivi un soldat în tunică roşie. Salută milităreşte, pocnindu-şi călcîiele – şi fata se întoarse. Era prea departe ca să-i vadă bine faţa, dar nerăbdarea cu care se întorsese arăta limpede că era vorba de doi îndrăgostiţi. Soldatul îi luă mîna şi şi-o puse o clipă pe piept, în dreptul inimii. Urmă un scurt dialog; apoi fata îşi strecură mîna sub braţul soldatului şi cei doi porniră încetişor spre Oxford Street. Charles se cufundase cu totul în contemplarea acestei scene; tresări, cînd îl văzu lîngă el pe domnul Freeman. Zîmbea.

— Poate n-ar strica să-ţi citesc cele cîteva cuvinte pe care le-a adăugat ca post-scriptum. (Îşi potrivi ochelarii cu ramă de argint.) „Dacă îţi pleci vreo clipă urechea la prostiile pe care o să ţi le îndruge Charles, să ştii că o să-l conving să fugă cu mine la Paris.“ (Înălţă o privire amuzat-ironică spre Charles:) S-ar zice că n-avem de ales.

Charles zîmbi stins.

— Dar dacă totuşi doriţi să mai reflectaţi cîtăva vreme…

Domnul Freeman îşi puse mîna pe umărul preascrupulosului tînăr.

— O să-i spun Ernestinei că purtarea logodnicului ei mi se pare şi mai demnă de admiraţie în împrejurări potrivnice decît în vremuri senine. Şi cred că cel mai bine ar fi să te întorci cît poţi de repede în Lyme.

— Vă mulţumesc pentru bunăvoinţa pe care mi-o arătaţi.

— Eu trebuie să-ţi mulţumesc dumitale, pentru că mi-ai făcut fiica atît de fericită. Scrisoarea ei nu e aşternută în întregime pe tonul acesta frivol. (Îl luă de braţ pe Charles şi-l conduse înapoi spre mijlocul încăperii.) Şi, dragul meu Charles… (rostind aceste cuvinte, domnul Freeman încercă o anume plăcere)… să ştii că eu, unul, nu cred că nevoia aceasta, impusă de cele întîmplate, de a-ţi pune puţin în ordine cheltuielile înainte de căsătorie e numaidecît un lucru întru totul rău. Oricum, dacă te vei afla cumva în situaţia să… ştii ce vreau să spun.

— Vă sînt recunoscător.

— Gata, am isprăvit orice discuţie.

Domnul Freeman scoase din buzunar o legătură de chei, descuie unul din sertarele biroului şi puse înăuntru scrisoarea Ernestinei, de parcă ar fi fost un document preţios cuprinzînd secrete de stat; ori poate, cine ştie, cauza era doar faptul că îşi cunoştea ceva mai bine servitorii decît majoritatea stăpînilor din epoca victoriană. În timp ce încuia la loc sertarul, îşi ridică ochii spre Charles, care era de-acuma stăpînit de impresia dezagreabilă că devenise şi el unul din slujbaşii domnului Freeman – unul privilegiat, desigur, dar aflat cumva la cheremul acestui colos al lumii comerţului. Suferinţele lui n-aveau să se oprească însă aici; poate că atitudinea binevoitoare a domnului Freeman nu fusese, pînă la urmă, dictată pe de-a întregul de gentlemanul din el.

— Îmi dai voie acum, întrucît mi se pare un prilej nimerit, să-mi deschid inima în faţa dumitale şi să-ţi împărtăşesc gîndurile mele cu privire la o altă chestiune care vă priveşte pe amîndoi?

Charles înclină politicos din cap; timp de cîteva clipe, domnul Freeman păru însă că nu ştie cum să înceapă. Cu gesturi cam aferate, aşeză cuţitul de tăiat hîrtie la locul lui, apoi se ridică şi se duse lîngă fereastra pe care o părăsiseră cu cîteva minute în urmă.

— Dragul meu Charles, mă socotesc un om norocos în toate privinţele, în afara uneia. (Îşi coborî privirea spre covor.) Nu mi-a fost dat să am şi un fiu. (Făcu o pauză, apoi îi aruncă viitorului ginere o privire scrutătoare.) Probabil că negustoria ţi se pare un lucru detestabil. Nu e o îndeletnicire demnă de un gentleman.

— Astea nu-s decît scorneli făţarnice, domnule. Dumneavoastră înşivă sînteţi cea mai bună dovadă că nu aşa stau lucrurile.

— Chiar crezi ceea ce spui? Sau nu faci decît să-mi torni tot un fel de scorneală?

Privirea ochilor cenuşii cu sclipiri de oţel deveni dintr-odată foarte directă. Charles rămase o clipă descumpănit. Îşi desfăcu apoi larg braţele.

— Nici un om inteligent nu poate să nu vadă adevărul – marea utilitate a comerţului, rolul lui esenţial în dezvoltarea…

— A, da. Aşa spun toţi politicienii. N-au încotro, pentru că de asta depinde prosperitatea ţării noastre. Dar ţi-ar plăcea să se spună despre dumneata că… te ocupi cu negoţul?

— Nu mi s-a ivit pînă acum o asemenea posibilitate.

— Dar dacă s-ar ivi?

— Adică… eu să…

Îşi dădu seama în sfîrşit unde voia să ajungă tata-socru; care tată-socru, văzînd cît de uluit e Charles, lăsă în pripă locul gentlemanului.

— Bineînţeles că asta n-ar însemna să-ţi baţi capul cu treburile de zi cu zi ale negoţului meu. Asta e treaba supraveghetorilor, a celor care-mi ţin registrele şi a celorlalţi de acolo. Numai că afacerile mele merg din ce în ce mai bine, Charles. La anul vom deschide magazine şi în Bristol şi Birmingham. Şi nu e decît începutul. Nu vă pot oferi un imperiu geografic sau politic, dar sînt convins că, într-o bună zi, Ernestina şi dumneata veţi ajunge să stăpîniţi tot un fel de imperiu. (Domnul Freeman începu să se plimbe în sus şi-n

jos prin birou.) Atîta timp cît îndatoririle dumitale viitoare te legau de administrarea moşiei unchiului, n-am zis nimic. Dar eşti un om plin de energie, eşti instruit, capabil…

— Bine, dar lipsa mea de cunoştinţe în domeniul la care se referă propunerea pe care aţi binevoit să mi-o înfăţişaţi este… în sfîrşit, aproape deplină.

Cu un gest grăbit al mîinii, domnul Freeman îi dădu a înţelege că obiecţia îi era neîntemeiată.

— Probitatea, capacitatea de a inspira respect, priceperea la oameni – toate astea au mult mai mare însemnătate. Şi nu cred că duci lipsă de vreuna din aceste calităţi.

— Nu sînt sigur că înţeleg pe deplin ceea ce propuneţi.

— Nu propun nimic pentru viitorul apropiat. În orice caz, nu pentru următorii doi ani, cînd vei fi la început de căsnicie. N-ai nevoie de alte griji şi preocupări în această perioadă. Dar dacă într-o zi vei simţi că te-ar… amuza să afli mai multe despre marea întreprindere comercială pe care, prin intermediul Ernestinei, o vei moşteni, să ştii că nimic nu mi-ar face… mie şi soţiei mele… mai mare plăcere decît să contribui la satisfacerea acestui interes.

— Pentru nimic în lume n-aş vrea să par nerecunoscător, dar… adică, ştiţi, pare ceva atît de puţin potrivit cu înclinaţiile mele, cu bruma de aptitudini cu care am fost dăruit…

— Îţi propun doar o asociere, atît şi nimic mai mult. Practic, un lucru care, pentru început, nu va presupune cine ştie ce obligaţii împovărătoare, ci doar cîte o vizită, din cînd în cînd, pe la birourile administraţiei, ca să-ţi dai seama, în mare, cum merg treburile. Cred că ai fi surprins să vezi ce fel de oameni am început să angajez în posturile mai importante. Nimeni n-ar avea de ce să se simtă jenat că-i cunoaşte.

— Vă asigur că ezitarea mea nu se datorează nicidecum unor considerente de ordin social.

— Atunci la mijloc trebuie să fie numai modestia. Iar în această privinţă, tinere dragă, să ştii că te judeci greşit. Aşa cum spuneam mai devreme – va veni o zi cînd eu n-am să mai fiu. Desigur, vei putea să faci ce vrei cu roadele muncii mele de-o viaţă. Poţi să-ţi iei nişte administratori pricepuţi, care să aibă grijă de afaceri în locul dumitale. Dar eu ştiu ce spun. Ca să meargă bine, o întreprindere are nevoie de un proprietar activ, aşa cum o armată, ca să fie bine organizată, are nevoie de un general. Nici toţi soldaţii de pe lumea asta, oricît ar fi ei de buni luptători, nu-i vor fi de vreun folos, atîta timp cît *el* nu e în fruntea lor ca să-i conducă în luptă.

Zvîrcolindu-se neputincios în laţul bine ţintit al acestei comparaţii ademenitoare, Charles se simţea asemenea lui Isus din Nazaret supus ispitelor Satanei. Se pomenise şi el, odinioară, singur în inima pustiei, răstimp a cărui amintire nu făcea decît să sporească farmecul propunerii cu care îl îmbia domnul Freeman. Era însă un gentleman; or, un gentleman nu poate – Dumnezeule mare! – să se apuce de negoţ. Îşi scormoni mintea în căutarea unor vorbe prin care să dea glas acestui adevăr – zadarnic, nu le găsi. Într-o discuţie de afaceri, şovăiala e semn de slăbiciune. Domnul Freeman nu era omul care să lase să se irosească o astfel de ocazie.

— N-ai să reuşeşti în veci să mă convingi că ne tragem cu toţii din maimuţe. Ideea asta mi se pare o blasfemie. Am meditat însă mult la unele din afirmaţiile pe care le-ai făcut în cursul micii noastre dispute. Aş vrea să repeţi ce-ai spus atunci, ceva legat, dacă-mi amintesc eu bine, de scopul acestei teorii a evoluţiei, la care ţii atîta. O specie trebuie să se schimbe…?

— Pentru a supravieţui. Trebuie să se adapteze la modificările survenite în mediul înconjurător.

— Exact. Ei, uite, lucrul ăsta nu-mi vine deloc greu să-l cred. Sînt cu douăzeci de ani mai în vîrstă decît dumneata. Pe deasupra, lucrez de cînd mă ştiu într-un domeniu în care, dacă nu te schimbi – şi nu oricum – ca să ţii pasul cu gustul momentului, nu supravieţuieşti. Dai faliment. Vremurile sînt în schimbare, să ştii. Trăim într-o epocă de mari progrese. Iar progresul e ca un cal nărăvaş. Dacă nu ştii să-l ţii bine în frîu, te aruncă din şa şi te calcă în picioare. Nu vreau, Doamne fereşte, să spun că a fi un gentleman nu e destul pentru o viaţă de om. Asta, niciodată. Numai că, vezi, trăim într-o epocă de înfăptuiri, de înfăptuiri *măreţe*, Charles. Poate că-ţi spui că lucrurile astea nu te privesc – nu sînt vrednice de atenţia dumitale. Întreabă-te însă dacă nu s-ar cuveni să te privească. Asta-i tot ce-ţi propun. Reflectează, te rog, la asta. Nu-i nevoie să iei deocamdată nici o hotărîre. Cîtuşi de puţin. (Făcu o pauză.) Îmi promiţi însă că nu vei respinge propunerea mea din capul locului?

Între timp, Charles începuse să se simtă ca un şervet de masă însăilat de mîntuială, împuns de zor de o mînă destoinică, nerăbdătoare să-l vadă, în fine, bun de ceva – o victimă a evoluţiei, în toate privinţele. Una cîte una, vechile-i temeri, abia domolite, cu privire la zădărnicia existenţei sale, îşi săltau iarăşi, sprintene, capul. Ghicea limpede acum ce credea, de fapt, despre el domnul Freeman: nu era decît un pierde-vară. Ghici şi ce planuri urzise tata-socru pentru viitoru-i ginere: să-l facă să merite, într-adevăr, zestrea nevestei. Ar fi vrut să-i arate o răceală politicoasă, dar, dincolo de tonu-i avîntat, în glasul domnului Freeman vibra o anume căldură, credinţa că între ei doi se înfiripase o apropiere. I se părea că viaţa sa de pînă atunci fusese o călătorie care-l purtase numai printre coline înverzite, plăcute la vedere; iar acum, pe neaşteptate, vedea aşternîndu-se la picioarele lui priveliştea apăsătoare a unei mirişti nesfîrşite,

pîrjolite de plictis – şi, spre deosebire de celălalt pelerin[36], mai faimos, el nu desluşea acolo, dedesubt, în zările ucigător de joase, decît Datoria şi Umilinţa – în nici un caz Fericirea sau Progresul.

Izbuti în cele din urmă să-şi îndrepte privirea spre ochii aceia de negustor, pătrunzători şi plini de aşteptare.

— Mărturisesc că mă simt întru cîtva copleşit.

— Nu-ţi cer decît să chibzuieşti la cele ce ţi-am spus.

— Fără doar şi poate. Desigur. O să chibzuiesc foarte serios.

Domnul Freeman se ridică şi deschise apoi uşa încăperii. Pe faţă îi apăru un zîmbet.

— Mă tem că n-ai scăpat încă. Ne aşteaptă doamna Freeman, nerăbdătoare să afle ultimele noutăţi din Lyme.

Peste cîteva clipe, cei doi bărbaţi străbăteau coridorul larg ce ducea spre palierul încăpător de deasupra holului cel mare de la intrare. Cu greu ai fi găsit, între lucrurile din jur, vreunul care să nu fie o culme a bunului-gust al acelei vremi. Dar, în timp ce coborau scările, îndreptîndu-se spre uşa lîngă care aştepta, smirnă, nelipsitul lacheu, Charles avu nelămurit sentimentul că fusese înjosit, ca un leu vîrît după gratii. Îl săgetă deodată un val dureros de iubire pentru Winsyatt, pentru „jalnicele-i“ tablouri şi mobile, dintotdeauna acolo; pentru vechimea şi neclintirea lui ocrotitoare, pentru traiul ridicat la rang de artă. Era seducătoare ideea evoluţiei, privită în plutirea ei abstractă; punerea ei în practică părea însă sortită unei vulgarităţi pline de pretenţii, asemenea coloanelor corintice, proaspăt aurite, care încadrau uşa pe al cărei prag Charles şi călăul său se opriră o clipă – „Domnul Charles Smithson, doamnă“ – înainte de a intra.

36 Aluzie la eroul din *Călătoria pelerinului* de John Bunyan.

Treizeci şi opt

Poate odată şi-odată m-oi mlădia şi eu, supus,
După gustul epocii noastre de aur – şi de ce nu?
Nădejdea, credinţa – s-au dus;
În loc de inimă, o piatră să-mi pun, din chip,
mască de cremene să-mi rămînă,
Să înşel, să fiu înşelat, şi să pier: cine ce ştie?
Praf şi pulbere sîntem, ţărînă.

TENNYSON, *Maud* (1855)

Cînd Charles coborî, într-un tîrziu, treptele largi ce împodobeau reşedinţa londoneză a familiei Freeman, oraşul era de-acum învăluit în umbra răcoroasă a înserării, alungată ici-colo de lumina felinarelor cu gaz. În văzduh plutea o pîclă uşoară, în care mireasma ierburilor de primăvară din parcul de peste drum se îmbina cu bine cunoscutul iz de funingine. Charles trase adînc în piept aerul înţepător, ca o răsuflare, mereu egală cu ea însăşi, venită din măruntaiele marelui oraş şi, renunţînd la birja care fusese chemată pentru el, hotărî să meargă pe jos.

Porni la drum fără o ţintă anume, în direcţia cartierului St. James, unde se afla clubul de care aparţinea. Trecu întîi pe lîngă grilajele de fier care mărgineau Hyde Park-ul, grilaje care, cu numai trei săptămîni mai tîrziu, aveau să se prăbuşească greoaie sub asaltul unei mulţimi dezlănţuite (şi sub ochii îngroziţi ai interlocutorului de adineaori al lui Charles), incident care a avut drept urmare adoptarea în pripă a marelui Proiect de Reformă electorală. Dădu apoi colţul spre Park Lane. Aici însă se văzu prins ca într-un cleşte în strînsoarea nesuferită a îmbulzelii de oameni şi trăsuri. Existau şi în epoca victoriană ambuteiaje, cu nimic mai prejos, ca efecte, decît cele din timpurile moderne – şi, pe deasupra, mult mai zgomotoase, căci roţile de lemn ale trăsurilor erau apărate de

cîte o şină de fier, care, în atingere cu caldarîmul de granit, făcea o larmă asurzitoare. Astfel încît, apucînd pe nişte străzi lăturalnice cu gînd să mai scurteze din drum, Charles se avîntă în inima cartierului Mayfair. Pîcla devenise între timp mai deasă şi, privite prin vălul ei – care nu izbutea totuşi să le acopere în întregime –, toate cîte i se perindau pe dinainte îi păreau întru cîtva lui Charles nişte apariţii de vis, ca şi cum picase în mijlocul lor de pe un alt tărîm, asemeni unui Candide ai cărui ochi preschimbau tot ceea ce li se înfăţişa într-o schelărie de explicaţii tăioase, ochii unui om care se vede deodată jefuit de simţul ironiei.

A se trezi dintr-odată despuiat de această componentă, atît de însemnată, între cele care alcătuiau temelia sufletului şi gîndirii sale, era aproape totuna cu a se pomeni brusc gol-puşcă; poate că asta era, într-adevăr, senzaţia cea mai apropiată de ceea ce simţea Charles. Nu mai pricepea ce oare îl mînase spre tatăl Ernestinei; doar ar fi putut să lămurească toată afacerea printr-o scrisoare. Scrupulozitatea pe care-o arătase i se părea acum absurdă, după cum absurdă, fără noimă, îi părea şi toată vorbăria asta despre sărăcie, despre necesitatea de a-şi drămui venitul. În acele vremuri, şi mai cu seamă într-o seară ca aceasta, pîndită de ameninţarea ceţii, cei înstăriţi călătoreau cu trăsura; mersul pe jos e, se ştie, semn de sărăcie. Aşa se face că toţi cei întîlniţi în cale de Charles aparţineau claselor de jos; servitori de la marile case din Mayfair, slujbaşi mărunţi, băieţi de prăvălie, cerşetori, măturători (îndeletnicire mult mai răspîndită pe atunci, într-o vreme cînd calul, nu maşina, era suveran), negustori ambulanţi, puşlamale fără căpătîi şi, din cînd în cînd, cîte o prostituată. Tuturor acestora – ştia prea bine –, un venit de o sută de lire pe an li s-ar fi părut o avere; iar el, în cursul întrevederii abia încheiate, fusese

căinat că va trebui să o scoată la capăt cu o sumă de douăzeci şi cinci de ori mai mare.

Nu-nu, Charles nu era unul dintre primii adepţi ai socialismului. Nu-şi simţea conştiinţa apăsată de grozăvia pe care o reprezentau sub aspect moral privilegiile economice puse la îndemînă de rangul său, pentru că, din alte puncte de vedere, nu se simţea deloc privilegiat. Dovada o găsea pretutindeni în jur. Una peste alta, cei pe lîngă care trecea nu păreau nemulţumiţi de soarta care le fusese hărăzită, în afara cerşetorilor, numai că ei trebuiau să se arate cît mai amărîţi ca să-şi atingă scopul. Dar el, el chiar *era* nefericit; străin de toate astea şi nefericit; i se părea că uriaşa armătură pe care, pentru a-şi ţine rangul, un gentleman era nevoit s-o înalţe în juru-i semăna cu carapacea greoaie prin care nenumărate specii de reptile gigantice de odinioară se condamnaseră singure la pieire. Îşi încetini pasul, copleşit deodată de imaginea aceasta, a unei lighioane lăsate în urmă de mersul istoriei. Se opri apoi locului cu totul, biată fosilă vie, în timp ce dinaintea lui, de-a lungul unui şir nu prea lung de dughene ivit ca din pămînt în faţă, formele de viaţă mai bine adaptate forfoteau încolo şi-ncoace, sprintene, asemenea amoebelor dintr-o picătură de apă de rîu privită prin lupa microscopului.

Doi flaşnetari se întreceau care mai de care să-şi arate măiestria, în vreme ce un al treilea muzicant, cîntăreţ la banjou, le ţinea la amîndoi isonul. Vînzătorii de cartofi piure, de carne friptă („Ia ciozvîrta, că-i gustoasă, dai un penny, ai o masă“) şi de castane coapte îşi lăudau în gura mare marfa. Într-un loc, o bătrînă îi îndemna pe trecători să-i cumpere chibriturile a căror flacără nici cel mai aspru vînt n-o putea stinge; într-altul, o florăreasă îi îmbia cu narcisele din coş. Fîntînari, sacagii în aşteptare de clienţi, gunoieri cu căciulile răsfrînte la ceafă, meşteri de toate soiurile încercînd să ademenească muşterii spre gheretele minuscule

din care vegheau; şi, prinsă ca o pecingine pe această vietate cu zeci de braţe fără astîmpăr, o liotă de haimanale de-o şchioapă, unele cocoţate pe treptele caselor din jur, altele aşezate pe marginea trotuarului ori rezemate alene de uşile trăsurilor, ca nişte mărunte păsări de pradă. Unul dintre flăcăiandrii aceştia se opri o clipă din ţopăiala cu care încerca să ţină departe frigul – era, ca cei mai mulţi dintre ei, desculţ – şi, printr-un fluierat pătrunzător, vesti apropierea lui Charles unui vînzător de afişe colorate, un prichindel, care, fluturîndu-şi din răsputeri teancul de tipărituri pestriţe din mînă, dădu iute fuga în calea lui Charles, rămas în marginea acestei scene pline de însufleţire.

Charles făcu degrabă stînga-mprejur şi se refugie pe o străduţă mai întunecoasă. Auzi în urma lui un glăscior ascuţit care se zorea să-l ajungă, fredonînd batjocoritor un crîmpei dintr-un cîntec de lume foarte la modă în acel an:

De ce nu vii, lord Marmaduke, în cuibuşor la mine?
Te-aşteaptă o cină fierbinte, fierbinte,
Şi după ce-om trage şi-o vadră de tărie,
Să vezi mata ce bine, oho, ce bine,
Ce bine, ce bine o să ne fie.

Versuri care îi amintiră lui Charles, după ce se văzu în sfîrşit scăpat de ameninţarea vocii şi a strigătelor zeflemitoare cu care îşi însoţea cîntecelul, de cea de-a doua componentă statornic prezentă în aerul Londrei – mai puţin concretă ca mirosul de funingine, dar la fel de inconfundabilă – adierea păcatului. O simţea, această adiere, venind spre el nu atît dinspre femeile de stradă jalnice la înfăţişare întîlnite ici şi colo – femei care-l urmăreau doar cu ochii, fără să încerce să-l

oprească (prea avea aerul unui gentleman, iar ele erau în aşteptarea unei prăzi mai modeste), cît mai ales din anonimatul în care marele oraş le cufunda pe toate cîte se aflau între marginile lui; din sentimentul că aici orice se poate ascunde, că nimic nu bate nimănui la ochi.

Lyme era un orăşel în care nici o mişcare nu scăpa neiscodită; pe cîtă vreme Londra era o metropolă de orbi. Nimeni nu întorcea capul să-l privească. Devenise aproape invizibil, parcă nici nu mai exista, şi lucrul acesta îi dădea o senzaţie de libertate, cumplită însă, căci libertatea lui era, de fapt, pierdută – ca şi Winsyattul. Pierdut era tot ceea ce alcătuise odată viaţa lui, şi ceea ce alcătuia acum viaţa lui îi amintea că totul era pierdut.

Un bărbat şi o femeie trecură grăbiţi pe lîngă el, sporovăind în franceză; francezi. Charles se simţi deodată cuprins de dorinţa de a fi acum la Paris – de a se afla pe meleaguri străine, într-o călătorie fără sfîrşit. Îl apucase iarăşi, Doamne! *Dacă aş putea cumva să scap, să scap cumva*… îşi murmură aceste vorbe în sinea lui de nenumărate ori; apoi se trase, metaforic vorbind, de urechi, dojenindu-se pentru că se arăta atît de lipsit de simţ practic, de romantic, nepăsător la chemările datoriei.

Trecu pe lîngă nişte grajduri pentru cai, care la vremea aceea nu erau doar un şir de căscioare cochete, ca acum, ci fremătau ca un stup, cuprinse de zarva îndeletnicirilor pentru care fuseseră înălţate: fornăitul cailor în timp ce se lăsau ţesălaţi şi curăţaţi de mîinile harnice ale rîndaşilor, zgomotul făcut de roţile echipajelor scoase din grajd, tropotitul mărunt al copitelor animalelor mînate între hulube, fluieratul vesel cu care îşi dădea ghes un vizitiu, în timp ce spăla de zor portierele trăsurii – pregătiri, toate, pentru seara de muncă ce avea să înceapă curînd. Lui Charles îi trecu prin minte o teorie a cărei noutate îl ului: clasele de jos erau într-ascuns mai fericite decît

cele din fruntea societăţii. Nu erau aşa cum ţineau morţiş să te convingă radicalii, infrastructura care nu cunoştea decît suferinţa, gemînd sub jugul bogătaşilor risipitori, neostoiţi în goana lor nebunească după plăceri costisitoare; semănau mai degrabă cu nişte paraziţi fără griji. Îi veni în gînd o scenă petrecută, cu cîteva luni în urmă, în grădinile de la Winsyatt: dăduse într-o zi, în plimbarea lui, peste un arici, pe care-l făcuse să se răsucească, lovindu-l uşurel cu vîrful bastonului; iar între ţepii săi zbîrliţi zărise o sumedenie de purici, sărind care-ncotro, tulburaţi din amorţeala lor tihnită. Se îndeletnicise destulă vreme cu studiul biologiei pentru ca, în loc să-l revolte, să-l fascineze această întrepătrundere a două lumi; aşa cum în acele clipe era destul de abătut ca să înţeleagă pe cine întruchipa, de fapt, ariciul: o vietate care, spre a se apăra, nu era în stare decît să zacă nemişcată, prefăcîndu-se moartă, şi să-şi zbîrlească ţepii de pe spinare, sensibilităţile ei de aristocrat.

Ajunse apoi în faţa unei fierării şi rămase cîteva clipe în faţa vitrinei, privind spre fierarul cu melon şi şorţ de bumbac din spatele tejghelei, cufundat în numărarea unor lumînări pentru o fetiţă de vreo zece anişori, care aştepta, cu ochii înălţaţi spre acesta din urmă, strîngînd între degetele-i roşii bănuţul cuvenit.

Negustorie. Comerţ. Îl năpădi brusc un val de roşeaţă, la amintirea ofertei care i se făcuse. Îşi dădea seama limpede acum că era o propunere insultătoare, izvorîtă din dispreţul domnului Freeman faţă de clasa căreia îi aparţinea ginerele său. Era cu neputinţă ca acesta să nu ştie că el, Charles, n-ar fi putut în ruptul capului să intre în afaceri, să facă pe prăvăliaşul. Ar fi trebuit să-i respingă propunerea de la bun început, cu o răceală de gheaţă, în chiar clipa cînd domnul Freeman o adusese prima oară în discuţie; dar cum, cum să facă aşa ceva, din moment ce era vorba de izvorul însuşi al bunăstării lui viitoare? Şi

iată-ne ajunşi astfel la adevărata sămînţă a nemulţumirii care-l măcina pe Charles: sentimentul că era de-acum soţul-cumpărat, o simplă marionetă în mîinile îndemînatice ale viitorului tată-socru. Ce conta că, în rîndul clasei sale, astfel de căsătorii aveau în spate o întreagă tradiţie; tradiţia venea dintr-o epocă în care căsătoriile de acest fel nu erau decît un contract de afaceri, încheiat sub privirile aprobatoare ale tuturor, un contract pe care nimeni nu se aştepta ca soţul ori soţia să-l onoreze cine ştie cît, dincolo de clauza de căpetenie: bani în schimbul rangului. În vremea lor, însă, căsătoria era o însoţire neprihănită şi sfîntă, o ceremonie creştinească a cărei menire era să consfinţească naşterea unei dragoste pure, nu să pecetluiască o alianţă bazată pe pură convenienţă. Şi chiar dacă nu i-ar fi lipsit cinismul necesar pentru a se încumeta la un astfel de lucru, ştia prea bine că Ernestina n-ar îngădui în veci ca această dragoste neîntinată de nimic să înceteze treptat să mai fie astrul care va lumina fiecare zi a căsătoriei lor. Îi va pune neîncetat la încercare iubirea pentru ea, pentru ea şi numai pentru ea. Iar de aici aveau să urmeze celelalte obligaţii: recunoştinţa veşnică pe care va trebui să i-o arate pentru banii pe care îi aducea în căsătorie, şantajul acesta moral neîncetat care-l va preschimba într-o zi în partenerul domnului Freeman…

Deodată, ca prin farmec – un farmec rău, urzit de o ursită neîndurătoare –, se pomeni ajuns la o răscruce: în faţa lui, la capătul unei străzi laterale cufundate în beznă pe care îl umplea cu totul, se zărea, înaltă, faţada unei clădiri scăldate în lumină. Crezuse că drumul pe care-l urmase îl adusese în preajma lui Piccadilly; numai că palatul auriu care i se ivise dinainte, dincolo de genunea de umbre brun-cenuşii în care era prăvălită străduţa, se afla spre nord; îşi dădu seama că îşi făcuse o socoteală greşită, căci ieşise în dreptul lui Oxford Street şi…

ei bine, da, – funestă coincidenţă –, chiar în porţiunea din Oxford Street pe care se înălţa marele magazin al domnului Freeman. Ca hipnotizat, o porni pe străduţa lăturalnică înspre el şi, odată ajuns în Oxford Street, dihania uriaşă îi apăru întreagă înainte, prelungă, cu şiru-i de etaje de un galben lucitor (geamurile fuseseră de curînd înlocuite cu abia apăruta sticlă de oglinzi), întinzînd în spatele vitrinelor, ca tot atîtea tentacule, valuri de bumbac de toate felurile, dantele, veşminte, rulouri de ţesături. Culorile proaspăt-descoperitelor vopsele de anilină ale unora dintre sulurile de materiale desfăşurate păreau aproape că mînjesc aerul din jur cu stridenţa lor *nouveau riche*. Pe fiecare articol se afla un bileţel alb, care-i vestea pe privitori preţul. Magazinul era încă deschis, iar pe uşile lui era un du-te-vino neîntrerupt. Charles încercă să se închipuie păşindu-le pragul; cu neputinţă. Mai lesne i-ar fi fost să se vadă în locul cerşetorului ghemuit pe treptele casei lîngă care se afla.

Nu numai că magazinul încetase să pară ceea ce fusese pînă atunci pentru el: o glumă de prost-gust, o mină de aur rătăcită pe undeva, prin Australia, un lucru care mai că nu-şi avea locul în realitate. Îşi arăta dintr-odată puterea, ca o imensă maşinărie ce pufnea şi fornăia neobosită, un căpcăun gata să înghită şi să dumice tot ce se abătea prin preajma-i. Chiar şi în epoca aceea, s-ar fi găsit atîţia cărora li s-ar fi părut că l-au apucat pe Dumnezeu de un picior dacă ar fi ştiut, asemenea lui, că, numai să vrea, şi clădirea aceasta uriaşă de peste drum, şi altele aidoma, împreună cu aurul şi puterea astfel dobîndite, puteau fi toate ale lor. Charles, însă, rămăsese încremenit pe celălalt trotuar, cu ochii închişi, ca şi cum spera că aşa ar putea s-o facă să dispară pentru totdeauna de pe faţa pămîntului.

Neîndoios că refuzul lui avea în el ceva nedemn – o doză de snobism fără acoperire, plecăciunea supusă în faţa unei întregi galerii de înaintaşi, care

aveau dreptul să-i întoarcă pe toate părţile fiecare mişcare. Un anume rol îl avusese şi lenea; teama de muncă, de rutină, de nevoia de a-şi bate capul cu amănuntele. Nici laşitatea nu era absentă – căci, aşa cum probabil aţi observat, lui Charles îi era teamă de semenii săi, în primul rînd de aceia dintre ei aflaţi, în ierarhia socială, mai prejos de clasa căreia îi aparţinea el. Ideea de a veni în atingere cu puzderia de umbre ce se conturau pe faţada luminoasă a clădirii, pe care le vedea îmbulzindu-se în faţa vitrinelor şi viermuind fără încetare pe uşile magazinului de peste drum… i se făcu greaţă. Era cu neputinţă.

Refuzul lui cuprindea însă şi un element, măcar, nobil: sentimentul că goana după bani nu e de-ajuns spre a alcătui, ea singură, ţelul unei vieţi de om. N-avea să devină nicicînd un Darwin sau un Dickens, un mare artist sau un savant de frunte; va rămîne, în cel mai rău caz, un diletant, un trîntor, un lasă-mă-să-te-las care se uită la alţii cum trudesc, fără să-şi dea obolul. Şi totuşi, gîndul la nimicnicia lui îl umplu de un soi ciudat de respect pentru sine, îl făcu să simtă că a prefera să nu fii nimic – să nu ai nimic, în afară de ţepi – era cea din urmă şansă care-i rămăsese unui gentleman pentru a-şi amîna pieirea. Gîndul acesta îi apăru deodată cît se poate de limpede în minte: dacă pun piciorul în locul ăla, s-a zis cu mine.

Poate că dilema care-l sfîşia pe Charles vi se pare de mult intrată în istorie; de altminteri, n-am de gînd să sar în apărarea Gentlemanului, o spiţă care, în 1969, e mult mai aproape de dispariţie chiar şi decît îşi imagina Charles, în cugetările sale înnegurate de pesimism din seara aceea de aprilie, cufundată de mult în uitare. Moartea nu e în firea lucrurilor; ea este chiar firea lucrurilor. Numai că cea care piere e numai forma. Materia, însă, e fără de moarte. Fiecare dintre aceste forme care îşi iau neîncetat locul una alteia într-un şir neîntrerupt pe care noi îl numim existenţă, lasă în urmă un fel de

dîră de lumină, în care pîlpîie, peste timp, miezul fiinţei lor. Mergînd înapoi pe firul istoriei, cele mai preţioase calităţi ale gentlemanului victorian le regăsim la cavalerii „fără de pată sau prihană“ şi la acei *preux chevaliers* ai Evului Mediu; la fel cum, întorcîndu-ne privirea spre timpurile noastre, le aflăm întrupate în gentlemanul epocii moderne, în rasa oamenilor de ştiinţă, cum îi spunem noi, căci e limpede că într-acolo a bătut vîntul. Cu alte cuvinte, orice cultură, oricît ar fi de nedemocratică sau de egalitaristă, are nevoie de un fel de elită care să ţină sus făclia călăuzitoare a eticii, ai cărei membri îşi petrec timpul în îndoieli şi iscodeli de sine; o elită ţinută laolaltă de anumite reguli de comportament, dintre care unele se poate întîmpla să fie cît se poate de neetice, ceea ce explică de ce forma respectivă va sfîrşi prin a pieri, cu toate că menirea ei ascunsă e benefică: să insufle celorlalţi curaj sau să reprezinte întruparea prin care se vor păstra peste timp celelalte efecte, cele bune, ale trecerii sale prin istorie.

Probabil că nu vi se pare că ar fi cine ştie ce legătură între Charles cel de la 1267, cu mintea înfierbîntată de sumedenia de idei nou-nouţe achiziţionate de la confraţii săi francezi, preamărind toate castitatea şi datoria de a goni după tot soiul de Sfinte Potire, Charles de la 1867, cu dezgustu-i pentru negustorie, şi Charles cel din vremea noastră, specialistul în calculatoare surd la văicărelile molcomilor noştri umanişti, care încep să înţeleagă, îngroziţi, că au devenit de prisos. Şi totuşi o legătură există: toţi aceştia au respins sau resping ideea de *posesiune* ca ţel al vieţii, fie că e vorba de un trup de femeie, de obţinerea cu orice preţ a unor profituri cît mai mari, ori de stăpînirea dreptului de a dicta ritmul progresului. Omul de ştiinţă nu e decît o nouă formă care vine să se adauge şirului amintit, şi va fi de aceea înlocuită şi ea de o alta.

Or, toate acestea nu sînt altceva decît ipostaze ale mitului din Noul Testament despre Ispitirea în Pustie, care n-a încetat nici o clipă să-şi arate marea relevanţă. Toţi cei înzestraţi cu putere de pătrundere şi cu educaţie au fiecare, prin chiar aceste două calităţi, propria lor pustie; şi, mai devreme sau mai tîrziu, va apărea în viaţa lor şi ispita. S-ar putea ca refuzul lor să fie prostesc; el e însă mereu străin de atingerea răului. Aţi refuzat deunăzi oferta ispititoare a unei companii de a vă strămuta inteligenţa pe tărîmul ştiinţei aplicate, pentru a vă vedea mai departe de cariera de profesor universitar? Cu toate că ultima dumneavoastră expoziţie nu s-a bucurat de prea mare succes la colecţionarii de artă, aţi rămas neclintit în hotărîrea de a vă menţine stilul cel nou? Aţi luat de curînd o decizie, de vreun fel sau altul, în care interesul dumneavoastră personal, şansa de a vă înmulţi avutul n-au jucat nici un rol? Atunci vă rog să nu-l priviţi de sus pe Charles şi starea lui de spirit, socotind-o un simplu gest reflex pornit dintr-un snobism fără noimă. Priviţi-l în adevărata lumină: iată-l, un om care se zbate să iasă biruitor în lupta cu istoria. Chiar dacă el nici măcar nu-şi dă seama de asta.

Charles nu era mînat numai de obişnuitul instinct al omului de a-şi menţine identitatea nealterată; simţea în spatele lui şirul lung de ani petrecuţi în meditaţii, în încercări de a afla răspunsuri, de a se cunoaşte pe sine. Întreg trecutul lui, partea cea mai bună din eul său trecut – acestea păreau a fi preţul care i se cerea; nu-i venea să creadă că tot ceea ce tînjise să devină nu făcea doi bani, oricît de jalnic ar fi fost eşecul lui de a înălţa realitatea pînă la idealul visat. Încercase să afle rostul vieţii, mai mult chiar, era încredinţat – sărmană paiaţă – că, în cîteva rînduri, îl chiar întrezărise. Ce vină avea el că îi lipsea darul de a împărtăşi semenilor săi aceste străfulgerări? Că, pentru un observator din afară, nu era decît un

diletant, sortit să rămînă pe veci un amator? Un lucru, cel puţin, aflase sigur în anii aceştia de căutări: că rostul vieţii nu e de găsit în magazinul domnului Freeman.

Dar la temelia acestora toate se afla – ori cel puţin aşa i se părea lui Charles – doctrina care proclama supravieţuirea celor mai bine înzestraţi, mai cu seamă un aspect al acesteia pe care îl discutase – şi ce discuţie scăldată în optimism fusese! – cu Grogan, în noaptea petrecută împreună în Lyme: o fiinţă omenească adevărată cată să vadă în capacitatea ei de autoanaliză un privilegiu nespus de preţios, de care se poate folosi în strădania de a se adapta. Amîndoi socotiseră acest lucru drept o dovadă că liberul-arbitru al omului nu era în pericol. Dacă trebuie să te schimbi pentru a supravieţui – lucru pe care pînă şi cei ca Freeman erau siliţi să-l recunoască –, îţi rămîne cel puţin posibilitatea de a-ţi alege singur metodele. Toate acestea sunau grozav în teorie; practica însă – îşi dădea seama, copleşit, Charles – era cu totul şi cu totul altceva.

Căzuse în laţ. Era cu neputinţă, dar aşa era.

Preţ de o clipă, i se păru că ţine piept, el singur, uriaşului tăvălug al vremii sale; apoi i se făcu dintr-odată frig, îl cutremură pînă în măduva oaselor o furie de gheaţă împotriva domnului Freeman şi a freemanismului.

Îşi ridică bastonul spre o birjă care trecea pe stradă. Odată urcat, se prăbuşi pe spate în scaunul de piele mucegăită şi închise ochii; în minte îi răsări o imagine aducătoare de alinare. Speranţa? Curajul? Cumva, Hotărîrea? Teamă mi-e că nu. În gînd îi înflorise imaginea unei cupe pline cu punch cu lapte şi a unei sticle de şampanie.

Treizeci şi nouă

> Ei, şi dacă sînt prostituată, ce treabă are societatea să mă împroaşte cu ocări? Mi-a făcut oare societatea vreun hatîr? Dacă sînt ca un cancer respingător ascuns în sînul societăţii, oare pricina bolii nu trebuie căutată în putreziciunea carcasei? Nu sînt eu vlăstarul ei legitim; mă socotiţi cumva un bastard, domnule?
>
> *Fragment dintr-o scrisoare publicată în ziarul* The Times (24 februarie 1858)[37]

Punch-ul cu lapte şi şampania nu par, poate, o încheiere de prea mare adîncime filozofică în urma unei atari zbateri lăuntrice, menită să-i dezvăluie lui Charles cele mai ascunse cute ale sufletului său; ele fuseseră însă prescrise, odată pentru totdeauna, la Cambridge, drept leac împotriva suferinţelor pricinuite de oricare dintre problemele cunoscute; şi, cu toate că în răstimpul scurs de la terminarea studiilor, Charles îşi îmbogăţise considerabil cunoştinţele despre aceste probleme, nu fusese în stare să le găsească un leac mai bun. Din fericire, clubul de care aparţinea, ca nenumărate alte cluburi ale gentlemanilor englezi, se întemeia pe premisa simplă şi aducătoare de profit că, în viaţa unui om, studenţia rămîne perioada cea mai fericită. De aceea, punea la îndemîna membrilor săi toate plăcerile care fac farmecul vieţii într-un colegiu pentru cei bogaţi, netulburate însă de nici una dintre iritantele prezenţe de prisos ale acestuia din urmă (cum ar fi profesorii, decanii şi examenele). Pe deasupra, găseai acolo un punch cu lapte pe cinste.

Întîmplarea a făcut ca primii colegi de club de care dădu cu ochii Charles, după ce intră în fumoar, să fie doi dintre foştii colegi din anii de studenţie petrecuţi la Cambridge; unul era fiul cel mai mic al unui episcop, vestit pentru isprăvile

prin care îşi făcea de ruşine părintele. Celălalt era ceea ce nădăjduise să fie, pînă nu demult, şi Charles: baronet. Născut cu o uriaşă bucată din comitatul Northumberland în buzunar, Sir Thomas Burgh se dovedise o stîncă mult prea bine înfiptă în pămînt pentru ca istoria s-o poată clinti. Din cele mai vechi timpuri, îndeletnicirile de căpetenie ale străbunilor săi fuseseră vînătoarea, mînuirea diferitelor arme, băutura şi curvăsăria; îndeletniciri pe care Sir Tom le ducea cu rîvnă mai departe, pătruns de respectul cuvenit unei tradiţii atît de îndelungate. Fusese, de altfel, unul din şefii bandei de cheflii în care se lăsase tîrît Charles în timpul petrecut la Cambridge. Escapadele sale, cele bahice şi cele erotice deopotrivă, rămîneau toate de pomină. Se făcuseră, în decursul timpului, oarecari încercări şovăielnice de a-i face vînt dintre membrii clubului; dar cum cărbunii folosiţi pentru încălzirea clădirii proveneau de la una din minele sale, oferiţi fiind la un preţ, practic, de nimic, conducerea clubului îşi plecase de fiecare dată urechea la sfaturi ceva mai înţelepte. În afară de asta, felul lui de trai nu era lipsit de o anume onestitate. Păcătuia fără ruşine, dar şi fără ipocrizie. Era, în plus, din cale-afară de darnic; jumătate din membrii mai tineri ai clubului se număraseră, într-o împrejurare sau alta, printre datornicii săi – unde mai pui că Sir Tom împrumuta bani ca un adevărat gentleman, fără dobîndă şi pe termene a căror scadenţă putea fi prelungită la nesfîrşit. Era totdeauna primul care se repezea să deschidă şirul pariurilor, dacă se ivea o ocazie, cît de mică, de a face pariuri; şi, într-un fel, năravurile lui le aduceau aminte colegilor săi de club – în afara acelora porniţi fără întoarcere pe calea cumpătării – de zilele de odinioară, în care se dovediseră ceva mai puţin cumpătaţi. Era scurt şi îndesat, veşnic aprins la faţă din pricina vinului şi a şederii îndelungate în bătaia vîntului şi a soarelui, iar în privirea ochilor albaştri i se citea

nevinovăţia fără umbre, candoarea aceea opacă de înger căzut, neştiutor de existenţa binelui. Ochi al căror senin se tulbură în zeci de luminiţe ghiduşe la vederea lui Charles.

— Charley! Ce dracu' cauţi aici, scăpat din temniţa matrimonială?

Charles zîmbi, nu fără să se simtă încercat de un vag sentiment de ridicol.

— Bună seara, Tom. Ce faci, Nathaniel?

Cu nelipsitul trabuc în colţul gurii, spinul din coasta năpăstuitului episcop întinse o mînă lîncedă. Charles se întoarse către baronet.

— Slobozit pe cuvînt de onoare, ştii. Copila-i plecată în Dorset, să se bucure de aerul tare de mare.

Tom îi făcu cu ochiul.

— În vreme ce tu te mai întăreşti pentru ce te-aşteaptă – cu cîte-o tărie, ai? Da' am auzit că-i bobocul cel mai mîndru înflorit în sezonul ăsta. Aşa mi-a zis Nat. E verde de pizmă, ştii. Zice, „Al dracului Charley ăsta. A pus laba pe cea mai straşnică fată şi pe cea mai bună partidă". Păi, dreptate-i asta, nu, Nat?

Dat fiind că odrasla episcopului era renumită pentru lipsa-i cronică de bani, Charles bănuia că nu înfăţişarea Ernestinei era pricina pizmei sale. Altădată, cînd conversaţia ajungea în acest punct, în nouă cazuri din zece ar fi trecut mai departe, spre sala unde se aflau ziarele, sau s-ar fi îndreptat spre un alt cunoscut, mai puţin însemnat de vieţuirea în păcat. De data asta însă rămase pe loc. N-ar dori oare să „analizeze" cu el nişte punch şi-un spumos? Doreau. Charles se aşeză aşadar alături de cei doi.

— Ei, şi ce mai face mult stimatul matale unchi, Charles?

Sir Tom făcu iar cu ochiul, gest atît de adînc înrădăcinat în firea sa, încît nu te puteai supăra. Charles bolborosi cîteva vorbe nedesluşite, dînd a

înţelege că sănătatea unchiului era, slavă Domnului, cum nu se poate mai înfloritoare.

— Cum stă cu cîinii de vînătoare? Ia întreabă-l dacă n-are nevoie de o pereche de ogari, ăi mai grozavi din tot Northumberlandul. Nu că-s ai mei, da-s nişte îngeraşi, nu altceva. Tornado – îl mai ţii minte pe Tornado? Nepoţeii lui.

Tornado petrecuse clandestin un trimestru întreg în apartamentul lui Sir Tom de la Cambridge, într-o vară.

— Îl ţin. Ca şi gleznele mele, de altfel.

Sir Tom rînji cu gura pînă la urechi.

— Aşa, că bine zici, îi căzuseşi cu tronc. Pe toţi cei pe care-i iubea îi muşca. Bătrînul Tornado, dragul de el – Dumnezeu să-l odihnească.

Dădu pe gît paharul de punch, năpădit brusc de o tristeţe care-i făcu pe cei doi tovarăşi ai săi să izbucnească în rîs. Un gest, de altminteri, plin de cruzime, căci tristeţea lui era întru totul sinceră.

În astfel de sporovăieli se scurseră două ore – şi încă două sticle de şampanie, precum şi un al doilea bol de punch, urmat de mai multe rînduri de fripturi de diferite feluri şi nişte rinichi prăjiţi (cei trei gentlemeni trecuseră între timp în sala de mese), care se cereau „unse“ cu o duşcă zdravănă de vin roşu, care la rîndul ei era musai să fie „clătită“ cu o carafă-două de vin de Porto.

Sir Tom şi fiul episcopului erau băutori de profesie, amîndoi mai rezistenţi decît Charles. După ce dădură gata şi cea de-a doua carafă de vin, păreau, judecînd după înfăţişare, mai beţi decît el. În realitate, însă, luciditatea lui Charles nu era decît aparentă, la fel cum aparentă era şi starea de beţie a celor doi, lucru care se vădi limpede în retragerea lor gălăgioasă din sala de mese către ceea ce Sir Tom numea, cam vag, „o scurtă raită prin tîrg“. Între toţi trei, cel care se clătina pe picioare era Charles. Nu era însă atît de ameţit încît să nu se simtă ruşinat; vedea parcă aţintiţi asupra lui ochii cenuşii ai domnului Freeman,

măsurîndu-l din cap pînă-n picioare, cu toate că nici o persoană cu legături atît de strînse cu lumea negoţului cum era acesta n-ar fi fost îngăduită printre membrii clubului.

Două mîini necunoscute îl ajutară să-şi pună pelerina, după care îşi primi înapoi pălăria, mănuşile şi bastonul; se trezi apoi învăluit în aerul tare al nopţii – ceaţa rămăsese doar o ameninţare, dar pîcla tot nu se risipise – privind nespus de concentrat blazonul de pe uşa cupeului de oraş al lui Sir Tom. Gîndul la Winsyatt îl înjunghie mişeleşte din nou, însă, înainte de a avea timp să-şi căineze rana, văzu cum blazonul se leagănă uşor înspre el. Se simţi apucat de braţe, şi peste o clipă se pomeni aşezat lîngă Sir Tom, cu faţa la fiul episcopului. Nu era chiar atît de beat încît să nu observe ocheadele schimbate între cei doi amici ai săi; destul însă cît să nu se sinchisească să întrebe ce voiau ele să însemne. Îşi spuse că oricum nu-i păsa. Era bucuros că era beat, că lucrurile din jur îi pluteau uşurel pe dinainte, că toate cîte fuseseră ca şi cele care aveau să fie erau cu totul şi cu totul lipsite de însemnătate. Ardea de dorinţa de a le spune la amîndoi despre doamna Bella Tomkins şi despre pierderea Winsyattului; nici pentru asta nu era însă destul de beat. Un gentleman rămîne un gentleman, chiar şi cînd e afumat. Se întoarse spre Tom.

— Tom… Tom, flăcăule dragă, eşti un flăcău al naibii de norocos.

— Şi tu la fel, Charley, băieţaş. Sîntem toţi nişte flăcăi al naibii de norocoşi.

— Unde mergem?

— Acolo unde merg întotdeauna flăcăii al naibii de norocoşi într-o noapte de chef. Ce spui, Nat, zic bine?

Urmă apoi un răstimp de tăcere, răgaz în care Charles se strădui, buimac, să-şi dea seama în ce direcţie o luaseră. Înţelesul cuvintelor-cheie cuprinse în fraza de pe urmă a lui Sir Tom îşi croi

încet-încet drum spre mintea lui. Se întoarse spre el, cu un aer solemn.

— Noapte de chef?

— Mergem la templul bătrînei măicuţe Terpsihora, Charles. Să ne dăm obolul pe altarul muzelor, mă-nţelegi.

Charles rămăsese cu ochii la chipul zîmbitor al fiului de episcop.

— Altar?

— E un fel de a vorbi, Charles.

— *Metonymia*. Venus în loc de *puella*, se băgă în vorbă fiul episcopului.

Charles se uită pe rînd la amîndoi, cu ochii mari, pe urmă zîmbi dintr-odată.

— Excelentă idee.

Apoi însă îşi reluă veghea solemnă de lîngă fereastră. Simţea că ar trebui să-i roage să oprească trăsura şi să-şi ia rămas-bun. Într-o străfulgerare de o clipă, lucrurile îşi recăpătară adevăratele dimensiuni, şi îşi aduse aminte ce reputaţie aveau cei doi. Apoi, din senin, îi apăru dinainte chipul lui Sarah; chipul ei cu ochii închişi, înălţat spre el, sărutul… atîta zbucium pentru o nimica toată. Îşi dădu seama de unde i se trăgeau toate necazurile: avea nevoie de o femeie, trebuia să se culce cu o femeie. Avea nevoie de o ultimă cufundare în mîlul desfrîului, întocmai cum uneori avea nevoie de un purgativ. Îşi aruncă privirea spre Sir Tom, apoi îl privi pe fiul episcopului. Primul era tolănit într-o rînă în colţul trăsurii, iar celălalt îşi pusese picioarele pe bancheta din faţă. Trase şmechereşte peste ochi, jobenele lor păreau, asemenea stăpînilor, doi păcătoşi fără leac, gata să se prăvălească, nerăbdători, în vîltoarea patimilor. De astă dată schimbul de ocheade avu loc între toţi trei.

Nu trecu mult şi se văzură prinşi în şuvoiul de trăsuri care se îndreptau către o zonă a Londrei victoriene pe care, din pricini oarecum de neînţeles – dat fiind că ocupa pe atunci un loc de seamă, din

mai multe puncte de vedere –, am eliminat-o din tabloul menit să vă înfăţişeze caracteristicile acestei epoci: o zonă care, în părţile aflate ceva mai la vedere, era alcătuită din cazinouri (care serveau mai mult drept locuri de întîlnire decît ca săli de joc), cafenele, saloane pentru fumători – şi ticsită, de la un capăt la altul al străduţelor mai dosnice din preajmă, de bordeluri. Trecură pe lîngă celebrul Oyster Shop din Haymarket („Homari, Stridii, Somoni Marinaţi şi Afumaţi“) şi pe lîngă nu mai puţin celebra Royal Albert Potato Can, condusă de marele Han, han, într-adevăr, peste toţi vînzătorii de cartofi copţi din Londra, aşezat în spatele unei tarabe uriaşe din alamă şi lemn vopsit în roşu, care domina întreaga privelişte şi vestea destinaţia celor din jur. Trecură (aici, fiul episcopului îşi scoase degrabă lornieta din tocu-i de piele de şagrin) pe lîngă alaiul de fiice ale pierzaniei, tîrfele de lux, ţanţoşe în caleştile lor, alături de cele mai modeste, prelingîndu-se alene, pîlcuri-pîlcuri, pe trotuare… de la modiste cu chipuri sfioase şi albe ca o spumă, pînă la matroane aprige cu obrajii tăbăciţi de băutură. Un şuvoi de culoare – şi de costume, căci aici totul era îngăduit, lucruri de neînchipuit altundeva. Femei costumate în barcagii parizieni, îmbrăcate în pantaloni şi pe cap cu melon, altele deghizate în marinari, înveşmîntate ca nişte senorite, ori gătite în portul ţărăncuţelor din satele Siciliei; de parcă fiecare din nenumăratele music-hall-uri din vecinătate îşi revărsase pe străzi întreaga trupă de parte femeiască, îmbrăcată de spectacol. Muşteriii, însă, ofereau o privelişte mult mai monotonă – reprezentanţii sexului masculin, aflaţi în număr egal, care, cu bastonul în mînă şi cu ţigara de foi în colţul gurii, cîntăreau din ochi oferta de farmece a serii. Şi, deşi acum îi părea rău că băuse atîta şi, drept urmare, era silit să vadă îndoit lucrurile dimprejur, lui Charles toate acestea i se păreau

delicioase, multicolore, pline de însufleţire şi, mai presus de orice, nefreemaneşti.

Mă cam îndoiesc că Terpsihora ar fi luat sub oblăduirea ei auditoriul ale cărui rînduri se înmulţiră, peste vreo zece minute, cu cei trei eroi ai noştri; căci nu erau nicidecum singurii prezenţi. Alături de ei, se mai aflau acolo încă vreo şase-şapte tineri, precum şi cîţiva mai bătrîiori – între care Charles îl recunoscu pe unul din membrii de vază ai Camerei Lorzilor –, aşezaţi cu toţii în salonul încăpător, aranjat după ultima modă pariziană, la care se ajungea pe o alee îngustă şi plină de larmă din spatele unei străduţe aflate la mică distanţă de partea cea mai de nord a Haymarketului. La unul din capetele încăperii scăldate în lumina candelabrelor, se zărea o scenă micuţă, ascunsă vederii de o cortină roşie-închis, pe care erau brodate cu fir de aur două perechi de satiri şi nimfe. Starea unuia dintre satiri arăta sus şi tare că era gata să-şi posede ciobăniţa-pereche, în vreme ce strădaniile celuilalt, mai avansat, îşi atinseseră deja ţinta. Pe un cadru auriu aflat deasupra cortinei stătea scris, cu litere negre, *Carmina Priapea XLIV*.

Velle quid hanc dicas, quamvis sim ligneus, hastam,
oscula dat medio si qua puella mihi?
augure non opus est: „in me“ mihi credite, dixit
„utetur veris viribus hasta rudis.“[38]

Tema împerecherii era reluată în mai multe gravuri in-folio încadrate în rame aurii, atîrnate, din loc în loc, pe pereţi, între ferestrele acoperite de draperii. O fată cu o claie de păr revărsată pe

umeri, îmbrăcată într-o fustiţă de dansatoare, îi servea deja cu şampanie pe domnii aflaţi în aşteptare. În fundul salonului se zărea o doamnă de vreo cincizeci de ani, rujată din belşug, dar mai cuviincios îmbrăcată, care-şi învăluia într-o privire calmă clientela. În pofida faptului că ocupaţia ei era cu totul alta, felu-i de a gîndi semăna grozav de mult cu cel al doamnei Endicott, cunoştinţa noastră din Exeter, chiar dacă estimările ei luau drept unitate de măsură guineea şi nu şilingul.

În decursul istoriei, scenele de felul celei care se desfăşură în curînd în salonul măicuţei Terpsihora s-au schimbat, probabil, mai puţin decît orice alte scene prin care luăm cunoştinţă de conţinutul uneia sau alteia dintre activităţile omeneşti. Ceea ce i se înfăţişă în noaptea aceea lui Charles i-a fost înfăţişat în acelaşi fel şi lui Heliogabal – ca şi, mai înaintea acestuia, lui Agamemnon; şi e, astăzi, înfăţişat în nenumărate spelunci dosnice din Soho. Pe mine, unul, ceea ce mă încîntă cu deosebire în legătură cu natura neschimbătoare a acestei străvechi şi îndătinate forme de divertisment e faptul că îţi îngăduie să faci uz, în scopuri personale, de imaginaţia altcuiva. Mă învîrteam deunăzi, frunzărind ici-colo cîte-o carte, prin prăvălia unui anticar; foarte bine înzestrată, prăvălia, dar anticarul – cam neatent. Aşezată cuminte pe unul din rafturile de „Medicină“, între o *Introducere în hepatologie* şi o prezentare a *Bolilor sistemului respirator*, se afla un volumaş cu titlul, mai anost încă, de *Istoria inimii omeneşti*. Istoria cu pricina – deloc anostă – relatează, de fapt, isprăvile unui foarte vioi penis uman. A fost publicată prima oară în 1749, an în care a apărut şi capodopera genului, *Fanny Hill* a lui Cleland. Autorului nostru îi lipseşte talentul acestuia, dar nu-i chiar de lepădat.

„Pătrunseră întîi într-o Casă ce se vădi a fi un Lupanar dintre cele mai vestite, unde dădură peste un Stol de Potîrnichi de Oraş, care-i plăcură lui Camillo mai abitir decît toate cîte îi căzuseră în Plasă în peregrinările lui de la Ţară, între ele aflîndu-se şi Domnişoara M., căreia i se dusese buhul ca mare Meşteră în tot soiul de Poziţii, a cărei Prezenţă îi puse pe Jar pe cei ce alcătuiau Adunarea noastră de Hoinari, dornici nevoie-mare să-i arate noului lor Tovarăş o Privelişte la care pînă atunci nici cu gîndul nu gîndise.

Fură poftiţi într-o Încăpere mare, li se puse dinainte nişte Vin, îl trimiseră de-acolo pe Băiatul care îl adusese şi, după ce dădură pe gît cîte un pahar, Doamnele primiră Poruncă să se gătească. Atuncea ele se despuiară numaidecît de Veşminte pînă rămaseră goale-goluţe, şi apoi se suiră în mijlocul unei Mese. Tare îl minună pe Camillo Alcătuirea aceasta, cum la fel îl umplu de Uimire şi Scopul, pe care-l ghicea, pentru care se urcaseră Fetele la Înălţimea aceea. Mădularele le erau gingaşe, Înfăţişarea, fragedă, iar Pielea, albă ca Neaua spulberată. Erau tare mîndre la Chip, şi Bujorii ce le luceau în Obraji, cu care erau dăruite din Fire, îl făcură pe Camillo să le socotească în Mintea lui Frumuseţi desăvîrşite, vrednice a-i sta alături lui Venus însăşi. După ce le cercetă Chipurile, îşi plecă sfielnic Ochii spre Altarul Iubirii, pe care pînă atunci nu-i fusese dat să-l vadă nicicînd atît de bine ca în aceste Clipe…

Părţile ruşinoase ale faimoasei Fete-Meşteră în Poziţii îi atraseră Luarea-aminte, prin felul cum arătau, mai vîrtos decît orice alte lucruri pe care le văzuse ori le încercase cu Simţurile. Tronul Iubirii era acoperit cu Păr negru ca pana corbului, cu Firul lung de o Palmă, pe care Fata îl dăduse meşteşugit la o parte, pentru a dezvălui Intrarea în Grota magică. Înfăţişarea neobişnuită a acestui loc acoperit cu Păr des îi prilejui lui Camillo o Desfătare de un soi tare ciudat, înteţită de Restul

Ceremoniei pe care o îndeplinitră aceste Dezmăţate. Umplură cîte un Pahar cu Vin şi, întinzîndu-se pe Spate, îşi puseră Paharul pe Muntele lui Venus, iar apoi fiecare din Bărbaţii care alcătuiau Adunarea goli dintr-o înghiţitură Paharul aşezat pe Ridicătura aceea ispititoare, în vreme ce Farmazoanele se întreceau care mai de care în Mişcări Deşucheate, spre a spori Petrecerea. Luară apoi la rînd cele cîteva Poziţii şi Giumbuşlucuri bune de folosit spre a înviora Pofta trupească sleită de prea desele Încercări ale Plăcerilor Firii, după care se ţinură de capul bietului Camillo pînă îl făcură să străbată Podul şi să treacă pe sub Cascadele cele calde, Ispravă care îl zdruncină mai amarnic decît dacă s-ar fi prăvălit cu luntrea în apele unui Repeziş din cele mai năprasnice. Totuşi, măcar că Pozna asta stîrni Hohotele de rîs ale întregii Adunări, o duse la bun sfîrşit cum nu se poate mai răbdător, căci i se spusese că toţi Membrii cei noi trebuiau să fie astfel iniţiaţi în Tainele Societăţii lor. Camillo începu să fie de-acuma scîrbit de Neruşinarea fără de Margini a acestor Femei; din suflet îi pierise Tulburarea plină de Aşteptare care îl făcuse să fremete cînd ele îşi arătaseră întîia dată Nurii, şi era dornic ca Adunarea să se descotorosească de ele; numai că Tovarăşii săi nici nu se gîndeau să le lase să plece pînă ce nu îşi vor fi arătat întreaga Ştiinţă; iară dinspre partea lor, Nimfele, care îşi luau Obolul după fiecare nouă Dezvăluire a scîrbavnicelor lor Scorneli, n-aveau nevoie să fie rugate ca să le facă pe plac junilor Craidoni, ci îi dădeau înainte, fără pic de Ruşine, arătîndu-le pînă unde se poate înjosi Natura Omenească.

Cea de pe urmă Ispravă a lor îi întărîtă atîta pe aceşti fii ai Desfrîului, încît propuseră, drept Încheiere a celor văzute, ca fiecare Bărbat să-şi aleagă o Poziţie şi să împlinească de-adevăratelea ceea ce pînă atunci fusese doar imitat. Numai că Nimfele nu se-nvoiau să facă pasul acesta, căci

Regula care domnea printre aceste Jupînițe era să nu îngăduie în nici o împrejurare Îmbrățișarea Bărbaților, de teamă că s-ar putea aduce vreo vătămare Uneltelor Îndeletnicirii lor. Lucrul acesta îl minună foarte pe Camillo, care, judecînd după Purtarea lor de pînă atunci, ajunsese să creadă că pe Lume nu se putea născoci nici un neam de Păcătoșenie la care ele să nu se-nvoiască de dragul Banilor: și cu toate că înainte de acest Refuz, Spurcăciunea lor ticăloșită înăbușise în el orice gînd de a se culca cu ele, acum Dorințele îi erau la fel de puternice de parcă avea în față niște Fecioare pline de Sfiiciune, și n-ar fi văzut nici una din Isprăvile lor dezmățate; se porni de aceea să le înduplece să se-nvoiască, la fel de stăruitor ca toți ceilalți Bărbați din Adunare."

Rîndurile de mai sus ne îngăduie să ne facem, în mare, o idee despre cele ce se petreceau în lăcașul măicuței Terpsihora, deși, pentru ca imaginea să fie întreagă, se cuvine să adăugăm un amănunt care deosebește cele două scene: fetele de la 1867, mai puțin mofturoase decît cele din 1749, se lăsau de bună voie licitate într-un apoteotic tablou final.

Charles nu se afla însă acolo ca să-și măsoare forțele cu alți amatori de licitație. Mai puțin obscene, preludiile nu-i displăcuseră. Își puse masca de om umblat prin lume – văzuse lucruri și mai și la Paris (sau așa cel puțin îi șopti lui Sir Tom) –, făcu pe junele atotștiutor și blazat. Dar, pe măsură ce veșmintele se împuținau, aburii beției se risipeau și ei; văzu lîngă el gurile întredeschise pofticios ale bărbaților ascunși în întuneric, îl auzi pe Sir Tom descriindu-i fiului de episcop pe fata pe care pusese deja ochii. Trupurile albe nu conteneau o clipă cu îmbrățișările, se răsuceau în fel și chip, maimuțăreau; lui Charles i se părea însă că în spatele zîmbetelor sugestive încremenite pe fețele interpretelor se ascundea o anume disperare. Una

dintre ele era o copilă abia ajunsă la pubertate; iar în masca ei de mironosiţă neştiutoare se zbătea parcă ceva cu adevărat feciorelnic, chinuit încă de cele ce i se întîmplau, nerăpus cu totul de asprimea profesiei.

Totuşi, pe cît era de revoltat, pe atît îi erau simţurile de aţîţate. Detesta această exhibare în public, însă animalul din el se simţea tulburat şi excitat.Cu cîtăva vreme înainte de sfîrşit, se ridică şi părăsi în linişte încăperea, ca şi cînd s-ar fi dus să se uşureze. Afară, în anticameră, se afla micuţa dansatoare care-i servise cu şampanie, aşezată la o masă pe care erau îngrămădite pelerinele şi bastoanele domnilor. La vederea lui Charles, se ridică iute de pe scaun, în vreme ce faţa-i sulemenită se încreţi într-un zîmbet forţat. Charles îi privi o clipă buclele răsfirate într-o dezordine savantă, braţele-i goale şi pieptul aproape dezgolit. Păru gata să spună ceva, apoi se răzgîndi şi, printr-un gest răstit, îi ceru să-i dea lucrurile. Aruncă pe masă o jumătate de liră şi ieşi, poticnindu-se, în noapte.

În strada de la capătul aleii aşteptau răbdătoare cîteva birje. Se îndreptă spre prima dintre ele, strigă birjarului, cu glas cît mai ridicat, numele unei străzi din Kensington aflată în apropierea celei pe care locuia (aşa cereau, prudente, uzanţele victoriene), apoi se prăvăli înăuntru. Purtarea lui nu-l făcuse să se simtă respectabil şi înălţat sufleteşte; ci ca şi cum înghiţise fără să se răzbune o insultă, sau dăduse bir cu fugiţii din faţa unui duel. În viaţa tatălui său, seri ca aceasta erau ceva obişnuit; faptul că el nu se simţea în stare să le îndure dovedea că era anormal. Ce se alesese din tînărul monden şi umblat? Se chircise, amărîtul de el, pînă se preschimbase într-un laş becisnic. Şi Ernestina, legămintele lui de logodnic? Amintirea lor însă îl făcu să se simtă aidoma unui prizonier trezit brusc dintr-un vis de libertate, care, încercînd să se ridice, e tras cu sălbăticie înapoi de lanţurile

cu care e ţintuit, aruncat iarăşi în realitatea de smoală a celulei.

Ajunsă pe o străduţă îngustă, birja îşi croia încetişor drum prin mulţimea trăsurilor de tot felul; se aflau încă în plin tărîm al păcatului. Sub fiecare felinar, în toate gangurile clădirilor din jur, pîndeau prostituate. Din întunericul birjei, Charles le urmărea cu privirea. Simţea că stă să explodeze, nu mai putea îndura. Dacă ar fi avut dinainte o ramură de mărăcini, şi-ar fi trecut mîna – cu un gest asemănător celui făcut de Sarah în faţa păducelului – prin ţepii ei ascuţiţi, într-atît de cumplită îi era pornirea de a se schingiui, de a se pedepsi, de a face un gest, oricare, prin care să-şi descarce veninul.

O străduţă mai liniştită. Trecură pe lîngă un felinar sub care se afla o fată răzleaţă. Poate prin comparaţie cu abundenţa bătătoare la ochi a femeilor care împînzeau strada din care ieşiseră, aceasta avea parcă un aer părăsit, prea nepricepută ca să se încumete să meargă mai departe. Îndeletnicirea îi era însă inconfundabilă. Purta o rochie cu aspect îndoielnic de bumbac roz-aprins, cu decolteul împodobit cu trandafiri artificiali; umerii îi erau înfăşuraţi într-un şal alb. În vîrful cocului bogat din păr roşcat, prins în fileu – o pălăriuţă neagră după moda cea nouă, cu croială bărbătească. Se uită lung după birja care-i trecu pe dinainte; şi un nu-ştiu-ce din aerul ei, nuanţa părului, poate, ochii adumbriţi, pătrunzători, atitudinea ei parcă de visare, îl făcură pe Charles să se aplece pe fereastra laterală şi s-o urmărească atent cu privirea din mersul trăsurii. Petrecu o clipă chinuitoare, apoi puse mîna pe baston şi ciocăni tare în plafonul birjei. Vizitiul opri numaidecît. Se auzi un zgomot de paşi apropiindu-se în grabă; peste cîteva clipe, chipul fetei se ivi, puţin mai jos de el, lîngă capră.

Nu semăna mai deloc cu Sarah. Îşi dădu seama că părul îi era prea roşu ca aceea să fie culoarea lui

naturală; şi apoi, avea un aer comun, şi o îndrăzneală jucată în ochii hotărîţi şi în zîmbetul de pe buzele roşii; prea roşii, ca o rană sîngerîndă. O umbră de asemănare parcă totuşi exista – în linia sprîncenelor bine desenate, poate, ori în conturul gurii.

— Ai o cameră?

— Da, domnule.

— Spune-i unde să meargă.

Se făcu o clipă nevăzută din raza privirii lui Charles; o auzi spunînd cîteva vorbe vizitiului. Păşi apoi pe scăriţa birjei, care se legănă sub greutatea ei, şi se urcă lîngă el, umplînd spaţiul îngust cu miros de parfum ieftin. Charles îşi simţi hainele atinse în treacăt de ţesătura subţire a mînecii şi fustei fetei, dar ei doi nu se atinseră. Birja porni mai departe. De-a lungul primei sute de metri domni tăcerea.

— Îi pentru toată noaptea, domnule?

— Da.

— Întreb fin'că, de nu, pun la socoteală şi banii de birjă pentru cînd mă duc înapoi.

Charles dădu din cap, cu ochii aţintiţi în bezna de dinainte. O altă sută de metri se scurse în tăcere, măsurată numai de tropotul singuratic al copitelor cailor. O simţi cum se destinde uşor, atingîndu-i abia simţit braţul.

— Tare-i frig pentru vremea asta.

— Da. (Îi aruncă o privire.) Probabil că dumitale n-au cum să-ţi scape astfel de lucruri.

— Nu ies la lucru cînd ninge. Unele *iese*. Da' ionu.

Iarăşi tăcere. De astă dată Charles fu cel care o întrerupse.

— Eşti de mult…?

— De la opt'şpe ani, domnule. În mai care vine se fac doi ani.

— Aha.

Îi aruncă pe furiş încă o privire, în tăcerea care se lăsă din nou. Gîndurile prinseră să-i alerge care-

ncotro, zbătîndu-se să scape de socoteala dezgustătoare care le încolţise: trei sute şaizeci şi cinci, să zicem trei sute de zile „de lucru“, înmulţite cu doi… şansele ca fata să nu aibă vreo boală erau de şase sute la una. Exista cumva vreo formulă plină de tact prin care s-o întrebe? Nu exista. O privi din nou, prinzînd un moment în care interiorul birjei era luminat din afară. Pielea obrajilor părea fără cusur. Nu, chiar că era nebun; doar ştia foarte bine că, dacă de sifilis se temea în primul rînd, ar fi fost de zece ori mai ferit de riscuri într-un stabiliment de lux cum era cel de unde venea. Să culeagă, aşa, o femeie de stradă, o cockney oarecare… soarta îi era însă pecetluită. Aşa voia el. Se îndreptau acum spre nord, către Tottenham Court Road.

— Vrei să-ţi plătesc acum?

— Mi-i totuna, domnule. Cum vă e voia.

— Prea bine. Cît?

Stătu o clipă în cumpănă. Apoi:

— Normal, domnule?

O fulgeră pieziş cu privirea; dădu din cap.

— Pentru toată noaptea iau de obicei… (înduioşător de nesinceră, cu mica ei ezitare)… o liră.

Scotoci în buzunarul redingotei şi îi întinse moneda.

— Vă mulţumesc, domnule.

O strecură cu gesturi discrete în săculeţu-i de mînă. Apoi, pe neaşteptate, izbuti să domolească, printr-un răspuns indirect, temerea ascunsă a lui Charles:

— N-am de-a face decît cu gentlemeni, domnule. Nu-i cazu’ să vă faceţi griji pe partea asta.

Era rîndul lui Charles să-şi arate recunoştinţa.

— Mulţumesc.

37 Esenţa acestei faimoase epistole, de un sarcasm bolovănos, scrisă, pasămite, de o prostituată care se bucura de mare căutare la vremea aceea, dar al cărei autor real e, mai probabil, cineva precum Henry Mayhew, poate fi citită în *Documente privind viaţa în perioada de aur a epocii victoriene* (n.a.).

38 Cel care vorbeşte e zeul Priap: în livezile romane se întîlneau la tot pasul figurine de lemn care-l înfăţişau cu falusul în erecţie, plasate acolo ca să-i ţină departe pe hoţi şi, deopotrivă, să facă livada cît mai roditoare. „Vreţi să ştiţi de ce sărută fata vergeaua asta a mea, deşi trupul mi-e din lemn făcut? Nu-i nevoie să fii clarvăzător ca să-i dai de rost. «Să sperăm», îşi zice ea, «că bărbaţii vor mînui vergeaua asta pe trupul meu – şi fără să mă cruţe»" (n.a.).

Patruzeci

Străine buze, ah, pe
Astă gură s-au lăsat,
Şi alţii, înaintea-mi,
Ăst piept l-au frămîntat…

MATTHEW ARNOLD,
Despărţire (1853)

Birja se opri în dreptul unei case aflate pe o străduţă lăturalnică, la est de Tottenham Court Road. Coborînd iute din vehicul, fata urcă în grabă cele cîteva trepte de la intrare şi se strecură înăuntru. Vizitiul birjei era bătrîn, bătrîn ca însăşi lumea, nedezlipit de-o veşnicie de mantaua-i largă de lucru, înfăşurată de mai multe ori în jurul trupului, şi de jobenul cu bandă lată, îndesat pe cap, încît mai că-ţi venea să crezi că deveniseră de mult una cu făptura lui. Aşeză lîngă el pe capră biciul, îşi scoase luleaua din gură şi întinse mîna-i soioasă, cu palma făcută căuş, ca să-şi primească plata. Îşi pironise privirea drept înainte, în bezna de la capătul străzii, ca şi cum nu putea îndura să-l mai vadă în ochi pe Charles. Lui Charles îi părea bine că n-are de înfruntat priviri străine; se simţea însă odios, la fel de odios pe cît ţinea morţiş, pare-se, să-l facă să se simtă birjarul ăsta împovărat de ani. O clipă, îl cuprinse îndoiala. Ar fi putut sări înapoi în birjă, căci fata nu se mai vedea… apoi însă, mînat de o amară încăpăţînare, îi dădu omului banii cuveniţi.

Charles o găsi pe prostituată aşteptîndu-l într-un hol luminat ca vai de lume, întoarsă cu spatele. De îndată ce-l auzi închizînd uşa, începu să urce scările, fără să-i arunce nici o privire. În aer plutea miros de mîncare, iar din spatele casei venea pînă la ei un murmur nedesluşit de glasuri omeneşti.

Urcară împreună două rînduri de trepte, învăluite în acelaşi iz de rîncezeală. Fata deschise

o uşă şi, cu mîna pe clanţă, aşteptă ca Charles să intre; pe urmă trase pe dinăuntru zăvorul. Se îndreptă apoi spre cămin şi aprinse arzătoarele de gaz de deasupra poliţei. Aţîţă focul cu vătraiul şi mai aruncă peste el o mînă de cărbuni. Charles îşi roti privirea prin încăpere. Cu excepţia patului, lucrurile erau toate sărăcăcioase, dar luceau de curăţenie. Patul era făcut din fier şi alamă, aceasta din urmă lustruită cu atîta sîrg, încît părea de aur. În ungherul din partea opusă, se vedea un paravan, în spatele căruia întrezări un lavoar. Mai erau cîteva obiecte de podoabă, ieftine, iar pe pereţi, nişte reproduceri de gravuri, la fel de ieftine. Perdelele roase, de lînă, erau trase. Nimic din înfăţişarea încăperii nu te făcea să crezi că ai în faţă un cuib al desfătărilor.

— Numa' două clipite dacă vreţi să mă scuzaţi. Rogu-vă făceţi-vă comod. Numaidecît mă-ntorc.

Dispăru după o a doua uşă, care ducea într-o odaie aflată spre interiorul clădirii. Era cufundată în întuneric, şi Charles băgă de seamă că fata închise uşa cu nespusă blîndeţe. Făcu cîţiva paşi în încăpere şi rămase în picioare, cu spatele la foc. Prin uşa închisă răzbătu pînă la el gînguritul slab al unui copil deşteptat din somn, un sîsîit de alinare, cîteva vorbe rostite cu glas încet. Uşa se deschise din nou şi prostituata se întoarse în cameră. Îşi scosese între timp pălăria şi şalul. Îi aruncă lui Charles un zîmbet neliniştit.

— Fetiţa mea, domnule. N-o să zică nici pîs. Îi cuminte ca un îngeraş. (Simţind dezaprobarea din privirea lui Charles, adăugă iute:) Îi un birt la numa' doi paşi de-aicea, domnule, dacă vă e poftă să mîncaţi.

Lui Charles nu-i era poftă; pe deasupra, îl părăsiseră şi poftele trupeşti. Îi venea greu să se uite la ea.

— Te rog, comandă pentru dumneata ce doreşti. Mie nu… adică… poate nişte vin, dacă nu-i prea greu de obţinut.

— Franţozesc ori nemţesc, domnule?

— Un pahar de vin alb de Rin – îţi place vinul ăsta?

— Mulţumesc, domnule. Îl trimit îndată pe băiat.

Se făcu din nou nevăzută. O auzi strigînd cu glas ascuţit, pe un ton mult mai puţin „distins“:

— 'Arry!

Murmurul înăbuşit al vocilor celor doi, apoi uşa de la intrare, trîntită cu zgomot. După ce fata se întoarse, o întrebă dacă n-ar fi trebuit să-i dea nişte bani. Serviciul acesta era însă, se pare, cuprins în preţ.

— Nu şedeţi pe scaun, domnule?

Întinse braţele ca să-i ia pălăria şi bastonul, pe care Charles nu le lăsase încă din mînă. I le dădu fetei, apoi îşi desfăcu poalele redingotei şi se aşeză lîngă foc. Cărbunii pe care îi aruncase fata nu voiau să se aprindă. Aceasta îngenunche în faţa focului şi, totodată, în faţa lui Charles, şi iar îşi făcu de lucru cu vătraiul.

— Nu ştiu ce-or avea de se aprind aşa greu. Doar îs din ăi mai buni. Pivniţa-i cu buclucu'. Umedă, c-aşa-i la casele astea vechi.

Îi privi profilul în lumina roşcată a focului. Chipul îi era lipsit de drăgălăşenie; dîrz, placid, netulburat de urmele pe care le lasă de obicei mişcarea gîndurilor. Avea pieptul frumos împlinit, iar încheieturile şi mîinile îi erau neaşteptat de delicate, aproape gingaşe. Acestea, împreună cu păru-i bogat, îi redeşteptară, pentru o clipă, dorinţa. Fu cît pe-aci să întindă mîna ca s-o atingă, apoi însă se răzgîndi. Se va simţi mai bine după ce va mai bea nişte vin. Se scurse astfel un minut, poate mai mult. Într-un tîrziu, fata îşi înălţă privirea spre el, şi Charles îi zîmbi. Pentru prima dată în ziua aceea, se simţi atins de o fugară senzaţie de împăcare.

Fata îşi întoarse iar ochii spre foc, murmurînd:

— Într-un minut îi înapoi. Birtu-i la numa' doi paşi.

Rămaseră amîndoi în aşteptare, învăluiţi într-o nouă tăcere. Numai că unui bărbat al epocii victoriene astfel de momente i se păreau cît se poate de neobişnuite; în vremea lor, pînă şi intimitatea dintre soţ şi soţie se supunea în mare parte legilor de fier ale uzanţelor. Şi totuşi, iată-l aici, aşezat lîngă focul acestei femei, de a cărei existenţă habar n-avusese pînă acum vreo oră, asemenea…

— Şi tatăl fetiţei dumitale…?

— Îi soldat, domnule.

— Soldat?

Fata rămase cu privirea pierdută între flăcări: amintiri.

— Acum îi în India.

— Nu te ia de soţie?

Zîmbi în faţa naivităţii lui, apoi scutură din cap.

— Mi-o dat bani pentru cînd am fost lăuză. (Ceea ce voia să însemne, pare-se, că, ţinînd cont de situaţia ei, omul se achitase cît putuse de onorabil.)

— Şi n-ai fost în stare să găseşti alte mijloace de trai?

— De lucru ar fi. Da-i pentru toată ziua. Şi după ce-am dat banii pentru cine mi-o grijit pe Mary, mititica de ea… (dădu din umeri). Odată ce-o dat necazu' peste tine, n-ai ce-i mai face. N-ai cum mai drege lucrurile, aşa că tre' să te descurci cum poţi mai bine.

— Şi crezi că asta e cea mai bună cale?

— Io alta nu mai ştiu, domnule.

Rosti aceste vorbe fără însă ca în glas să-i răsune cine ştie ce urme de ruşine sau regret. Soarta îi era dinainte hotărîtă, iar ea n-avea destulă imaginaţie ca să-şi dea seama.

Se auzi zgomot de paşi pe scări. Fata se ridică şi se îndreptă spre uşă; o deschise înainte de a se auzi vreun ciocănit. Pe coridor, Charles zări un băiat

cam de treisprezece ani, care fusese evident dăscălit să nu se zgîiască, dat fiind că nu-şi ridică deloc privirea în timp ce fata duse ea însăşi tava pînă la o măsuţă de lîngă fereastră, după care se întoarse la uşă, cu portofelul în mînă. Auzi un zornăit de mărunţiş, pe urmă uşa se închise încetişor. Fata îi turnă un pahar cu vin şi i-l duse lîngă foc, iar sticla o aşeză pe grătarul din cămin; de parcă toate soiurile de vin trebuiau numaidecît încălzite. Se aşeză apoi pe un scaun de lîngă măsuţă şi dădu la o parte şervetul care acoperea tava. Cu coada ochiului, Charles întrezări o bucată mică de plăcintă, nişte cartofi şi un pahar mare în care se afla, fără doar şi poate, gin amestecat cu apă; căci ce rost ar fi avut să comande numai apă? Vinul era acru la gust, dar Charles îl bău, în speranţa că îşi va mai pierde din luciditate.

Trosnetul slab al cărbunilor care în sfîrşit începuseră să ardă, şuieratul domol al gazului în arzătoare, clinchetul veselei mînuite de fată: deloc nu-şi putea da seama cum oare aveau să ajungă la adevăratul scop al prezenţei lui acolo. Mai bău un pahar din vinul cu gust de oţet.

Fata nu zăbovi însă prea mult cu masa. Duse tava afară, pe coridor, apoi intră iar în odaia întunecată în care dormea fetiţa. Se scurse un minut. Fata se ivi în prag. Purta un capot alb, ale cărui margini le ţinea apropiate cu amîndouă mîinile. Îşi desfăcuse părul, care i se revărsa, lung, pe spate; şi, prin halatul strîns înfăşurat în jurul trupului, Charles îşi dădu seama că pe dedesubtul lui era goală. Se ridică.

— Nu-i grabă, domnule. Beţi-vă vinul.

Charles privi lung sticla de lîngă el, de parcă atunci o vedea întîia oară; dădu apoi din cap, se aşeză la loc şi îşi turnă încă un pahar. Fata făcu cîţiva paşi pînă ajunse în faţa lui şi, strîngîndu-şi acum numai cu o mînă halatul, micşoră flacăra celor două arzătoare de gaz pînă ce se preschimbă în două licăriri verzui. Lumina focului se revărsa

pe chipul ei, îndulcindu-i trăsăturile tinere; îngenunche iarăşi la picioarele lui Charles, cu faţa la foc. Întinse amîndouă mîinile spre vîlvătaia lui, şi halatul se desfăcu puţin la piept. Charles avu cîteva clipe imaginea unui sîn alb, ascuns între umbre, nedezvăluit în întregime.

Fata vorbi, cu faţa îndreptată spre foc:

— Vreţi să mă aşez pe genunchii dumneavoastră, domnule?

— Da… te rog.

Dădu iute pe gît restul de vin. Strîngîndu-şi iar halatul în jurul trupului, fata se ridică de lîngă foc, apoi se aşeză netulburată pe genunchii degrabă învîrtoşaţi ai lui Charles, trecîndu-şi braţul drept în jurul umerilor lui. Charles îi înconjură mijlocul cu braţul stîng, în timp ce dreptul se odihnea, cu o naturaleţe absurdă, de-a lungul braţului jos al scaunului. Cîteva clipe, mîna ei rămase încleştată pe ţesătura halatului, apoi o ridică spre chipul lui Charles şi-l mîngîie pe obraz. Se mai scurseră astfel cîteva clipe; pe urmă fata îl sărută pe celălalt obraz. Ochii li se întîlniră în sfîrşit. Îşi coborî privirea spre gura lui, cuprinsă, chipurile, de sfială, dar mîna îşi vedea nestingherită mai departe de îndeletnicirea ei.

— Eşti un domn tare chipeş.

— Şi tu eşti o fată drăguţă.

— Îţi place de noi, fetele cu năravuri rele?

Observă că renunţase la apelativul „domnule“. Îşi încordă uşor braţul petrecut în jurul mijlocului ei.

Deodată, fata se întinse şi-i apucă dreapta cea îndărătnică, călăuzind-o pe dedesubtul halatului, spre sînii ei goi. Simţi în mijlocul palmei nasturele tare de carne. Fata îi trase capul spre ea, şi se sărutară, în vreme ce mîna lui Charles, aducîndu-şi încetişor aminte tărîmul interzis al trupului de femeie, contururi mătăsoase şi unduitoare, un poem uitat, cîntări aprobator în palmă sînul fetei, apoi alunecă mai adînc pe sub halat, spre îndoitura

mijlocului. Nu mai avea nimic pe ea în afara halatului, iar gura avea un uşor gust de ceapă.

Poate asta a fost pricina primului val de gheaţă. Încercă să-l ascundă, devenit dintr-odată doi inşi: unul care se întrecuse cu băutura, iar celălalt, cu simţurile acum stîrnite. Halatul se desfăcu, neruşinatul, dezvăluind pîntecele zvelt al fetei, fîntîna întunecată de păr pubian, coapsele albe, a căror vedere şi uşoară apăsare i se păreau lui Charles deopotrivă de ademenitoare. Nu îngădui mîinii sale să rătăcească mai jos de mijlocul ei; în sus însă calea era liberă, mîna luneca în voie peste sînii ei dezgoliţi, peste gît, peste umerii goi. După ce-i călăuzise mîna spre sînii ei, fata nu mai făcuse nici un gest de ispitire; era acum o victimă supusă, aflată în totul în voia lui, marmură trezită la viaţă, întrupînd un nud desenat de Etty, fericit deznodămînt al mitului lui Pygmalion. Îl străbătu un nou val de greaţă. Fata îl observă, dar îl tălmăci greşit.

— Îs prea grea pentru mata?

— Nu… adică…

— Îi bun patu'. Moale.

Se desprinse din braţele lui şi se îndreptă spre pat; dădu cu grijă la o parte cuvertura, apoi se întoarse să-l privească. Halatul îi alunecă de pe umeri. Era bine făcută, cu fesele frumos rotunjite. Rămase astfel o clipă, apoi se strecură sub cuvertură şi închise ochii, încremenind într-o poziţie pe care ea o socotea – era limpede – cuviincioasă şi în acelaşi timp aţîţătoare. Unul din cărbunii care trosneau în cămin îşi spori deodată strălucirea, aruncînd în jur umbre aprinse, dar nestatornice; zăbrelele patului, asemenea unei cuşti, dănţuiau tremurătoare pe peretele din spatele fetei. Charles se ridică, străduindu-se să-şi domolească forfota din stomac. Vinul era de vină – fusese nebun că-l băuse. O văzu că deschide ochii şi-l priveşte. Aşteptă, nehotărîtă, încă o clipă, apoi

întinse spre el braţele-i albe şi delicate. Charles schiţă un gest spre redingotă.

După cîteva clipe se simţi parcă ceva mai bine şi începu cu tot dinadinsul să se dezbrace; hainele şi le aranjă ordonat pe speteaza scaunului, mult mai ordonat decît le pusese vreodată în odaia lui. Se aşeză iar ca să-şi descheie ghetele cu capse. Cu ochii pironiţi în focul din cămin, îşi scoase pantalonii şi indispensabilii, care, după moda vremii, îi treceau puţin mai jos de genunchi. Cămaşa însă nu se putu hotărî s-o scoată. Îl birui un alt val de greaţă. Se încleştă de poliţa împodobită cu dantelă a căminului, cu ochii închişi, încercînd din răsputeri să-şi ţină firea.

De data asta fata luă zăbava lui drept timiditate; dădu la o parte cuvertura, gata parcă să se ridice şi să-l conducă spre pat. Cu sforţări uriaşe, Charles izbuti să ajungă lîngă ea. Fata se întinse iar pe spate, fără însă să se mai acopere. Rămase lîngă pat, cu ochii la ea. Fata îşi întinse braţele. El însă continua s-o aţintească, prins cu totul în vîrtejul ameţitor care-i alungase din minte orice gînd, aducînd în loc aburii dezlănţuiţi de punch cu lapte, şampanie, vin roşu, porto, şi poşirca aia afurisită…

— Nu mi-ai spus cum te cheamă.

Fata îi aruncă un zîmbet, apoi îl prinse de mîini şi-l trase spre ea.

— Sarah, domnule.

Îl sfîşie un spasm de nestăpînit. Se răsuci într-o parte şi începu să vomite în perna de lîngă capul fetei, care şi-l dădu degrabă înapoi, uluită.

Patruzeci şi unu

…Te ’nalţă şi-l goneşte
Pe faunu-ndrăcit, pe desfrînata fiară;
Făptura ţi-o smereşte, din tine fă să piară
Maimuţa şi cu tigrul, te căieşte.

TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Pentru a douăzeci şi noua oară – nici mai mult, nici mai puţin – în dimineaţa aceea, Sam prinse căutătura bucătăresei furişată spre el, îşi îndreptă, la rîndul lui, privirea către şirul de sonerii de deasupra uşii bucătăriei şi apoi îşi dădu, cu un gest grăitor, ochii peste cap, încremenind o clipă cu ei în tavan. Era vremea amiezii. Felul în care vi s-a înfăţişat pînă acum Sam v-a făcut, probabil, să credeţi că o dimineaţă liberă era pentru el un prilej de bucurie, nicidecum de amărăciune; ei, da, numai că singurele dimineţi libere după care tînjea inima lui Sam erau cele pe care le putea petrece într-o companie feminină mai atrăgătoare decît aceea a trupeşei doamne Rogers.

— Nu-i în apele lui, spuse văduva.

Vorbe care, şi ele, răsunară pentru a douăzeci şi noua oară între pereţii bucătăriei. Cu toate acestea, nu purtarea tînărului stăpîn de la etaj era pricina supărării ei, ci Sam. De două zile de cînd se întorsese, împreună cu domnul Charles, de la Lyme, valetul nu mai contenea cu aluziile la nu se ştie ce tărăşenii dubioase. Avusese, ce-i drept, mărinimia să-i împărtăşească şi ei noutăţile cu privire la Winsyatt; ce folos, însă, de vreme ce servitorul îşi împănase spusele cu cîte un misterios „Şi asta nu-i nici juma’ din ce-o să vie“. Nu voia cu nici un chip să se lase tras de limbă. „Anumite *confidinţe* (pronunţa cuvîntul lungind cu înţeles cel de-al doilea *i)*, doamnă Rogers, nu pot fi încă date în vileag. Da’ s-a-ntîmplat nişte lucruri care io cînd

le-am văzut, mai că nu-mi venea să-mi crez ochilor."

Înverşunarea lui Sam avea însă şi o cauză mai apropiată în timp. Charles uitase să-i dea liber în seara în care se dusese la domnul Freeman. Aşa se face că Sam îl aşteptase acasă, treaz, pînă după miezul nopţii, pentru ca, atunci cînd dăduse fuga la uşa de la intrare – deschisă cu oarecari poticneli – să fie blagoslovit cu o uitătură de catran năpustită spre el de pe un chip alb ca hîrtia.

— De ce dracu' nu eşti în pat?

— Fin'că nu mi-aţi spus că cinaţi în oraş, domnu' Charles.

— Am fost la club.

— Da, domnule.

— Şi să nu mai văd privirea asta obraznică pe mutra-ţi afurisită!

— Da, domnule.

Sam întinse amîndouă mîinile ca să ia – sau să prindă – diferitele lucruri, începînd cu felurite obiecte de îmbrăcăminte de oraş şi terminînd cu o privire de pucioasă, pe care i le aruncă Charles. Apoi stăpînul începu să urce cu pas maiestuos scările. Mintea îi era acum trează, trupul însă îi rămăsese încă puţin ameţit, fapt oglindit cît se poate de limpede de strîmbătura plină de înţeles, de astă dată nevăzută, cu care Sam se încăpăţînase să-i urmărească urcuşul.

— Aşa-i cum zici mata, doamnă Rogers. Nu-i în apele lui. Azi-noapte a venit beat mort.

— În ruptul capului n-aş fi crezut că aşa ceva e cu putinţă.

— Ehei, doamnă Rogers, multe-*i* lucrurile care mata n-ai fi crezut că *e* cu putinţă – şi care uite că totuşi s-a-ntîmplat.

— Da' vorbeşte odată, omu' lui Dumnezeu!

— Nici de m-ai pune între doi cai sălbatici n-ai să-mi descleştezi buzele, doamnă Rogers.

Bucătăreasa trase adînc aer în pieptu-i îmbelşugat. Cîteva clipe, în încăpere nu se mai

auzi decît ticăitul ceasului de lîngă sobă. Milostiv, Sam îi aruncă un zîmbet.

— Da-ţi merge mintea, doamnă Rogers. Îţi merge bine de tot.

Fără doar şi poate că propria ranchiună a lui Sam ar fi săvîrşit ea singură, nu peste mult timp, isprava întru a cărei împlinire caii sălbatici s-ar fi ostenit în zadar. Se văzu însă cruţat de nevoia de a-şi călca cuvîntul – în vreme ce planturoasa doamnă Rogers îşi vedea speranţele spulberate – de sunetul poruncitor al soneriei. Sam luă vasul de două galoane plin cu apă fierbinte din spatele sobei, unde aşteptase, răbdător, toată dimineaţa, îi făcu cu ochiul cumetrei Rogers, apoi se făcu nevăzut.

Există două feluri de mahmureală: unul care te face să te simţi bolnav şi nevolnic, în vreme ce, dacă ai parte de al doilea fel, te simţi bolnav, dar lucid. Charles se deşteptase cu o bună bucată de vreme – ba chiar se dăduse jos din pat – înainte de a se hotărî să tragă de cordonul soneriei. Mahmureala lui se încadra în cel de-al doilea fel. Îşi amintea, din păcate, cît se poate de desluşit, întîmplările din noaptea trecută.

Accesul lui de vărsături alungase cu totul din încăpere, ca şi din mintea celor aflaţi în ea, pînă şi ultima fărîmă de senzualitate, a cărei prezenţă fusese oricum din capul locului cam anemică. Cît ai clipi, neinspirat-numita făptură spre care soarta cea ironică voise să se îndrepte alegerea lui Charles se dădu jos din pat, îşi îmbrăcă halatul şi, prin tot ceea ce făcu mai apoi, dovedi în îndeplinirea îndeletnicirii de soră de caritate acelaşi calm pe care lăsase să se întrevadă că-l va arăta şi în ducerea la bun sfîrşit a datoriei de prostituată. Îl ajută pe Charles să ajungă la scaunul de lîngă foc; odată ajuns, dădu cu ochii de sticla de vin şi îl zgudui numaidecît un nou val de greaţă. De astă dată însă fata avea la îndemînă ligheanul

de pe lavoar, pe care i-l puse iute dinainte. Printre icnituri, Charles bolborosea întruna nişte scuze fără sfîrşit.

— Nespus de rău… îmi pare… ce ghinion… ceva nu mi-a priit…

— Nu-i nimic, domnule, nu-i nimic. Încercaţi numa' să daţi afară tot.

Aşa şi făcu, mai ales că oricum n-avea de ales. Fata îşi luă şalul din camera cealaltă şi i-l puse pe umeri. Charles rămase o vreme în genunchi în faţa ligheanului, cu capul aplecat, semănînd în chip grotesc cu o bunicuţă gîrbovită. După cîtva timp începu să se simtă ceva mai bine. Nu voia cumva să doarmă? Voia, dar în patul lui. Fata se apropie de fereastră şi aruncă o privire în stradă, apoi ieşi din încăpere, în timp ce Charles se străduia, cu mîini tremurînde, să se îmbrace. Cînd fata se întoarse, văzu că şi ea era acum îmbrăcată. O privi înspăimîntat:

— Doar n-ai de gînd să…?

— Mă duc să vă chem o birjă, domnule. Dacă sînteţi bun să aşteptaţi puţin…

— A, da… mulţumesc.

Se aşeză la loc, iar fata coborî scările şi ieşi din clădire. Deşi nu era deloc sigur că greaţa n-avea să-l doboare iarăşi, sufleteşte se simţea, într-un anume fel, pe deplin uşurat. N-avea importanţă cu ce gînduri venise aici; nu săvîrşise, pînă la urmă, isprava fatală. Îşi aţinti privirea spre focul care strălucea vesel în cămin; şi, oricît ar părea de ciudat, pe chip i se ivi un zîmbet palid.

Din încăperea alăturată se auzi deodată un ţipăt slab. După cîteva clipe de tăcere, ţipătul răsună din nou, de data asta mai tare şi mai îndelungat. Era clar că fetiţa se trezise. Plînsul ei, întretăiat de răstimpuri de tăcere – scîncete tînguitoare, tăcere, o tuse înecată, tăcere, iar scîncete – deveni de neîndurat. Charles se îndreptă spre fereastră şi dădu la o parte perdelele. Pîcla îl împiedica să vadă prea departe. Jos, pe stradă, nu se vedea nici

ţipenie de om. Abia atunci îşi dădu seama că de la o vreme zgomotele de copite se auzeau din ce în ce mai rar; bănui că fata fusese silită să bată cale lungă ca să-i găsească o birjă. În timp ce stătea, nehotărît, în faţa ferestrei, în peretele lipit de casa vecină răsună o bubuitură înfundată. O voce bărbătească strigă pe un ton ameninţător ceva nedesluşit, plină de mînie. Charles rămase o clipă descumpănit, apoi îşi lăsă pe masă pălăria şi bastonul şi deschise uşa care ducea în odaia de alături. În lumina reflectată din cealaltă încăpere, desluşi un dulap de haine şi un cufăr vechi. Odaia era foarte mică. În colţul cel mai îndepărtat, lîngă un scrin închis, zări un pătuţ scund. Ţipetele copilului izbucniră dintr-odată cu o forţă sporită, sfîşiind bezna care domnea în cămăruţa cît o cutie de chibrituri. Charles stătea neclintit în prag, cu un aer nătîng, înfricoşătoare umbră gigantică desenată în cadrul luminat al uşii.

— Sst, hai, fii cuminte, şş. Mama vine imediat.

Vocea necunoscută nu făcu, fireşte, decît să înrăutăţească lucrurile. Lui Charles i se părea că întregul cartier e de-acum în picioare, într-atît de pătrunzătoare deveniseră urletele. Se lovi cu palma peste cap, necăjit nevoie-mare, apoi făcu cîţiva paşi prin întuneric pînă ajunse lîngă fetiţă. Văzînd ce mică era, îşi dădu seama că vorbele nu-i erau de nici un folos. Se aplecă deasupra ei şi-o mîngîie uşurel pe cap. Îşi simţi degetele înhăţate de nişte degeţele fierbinţi, dar urletele răsunau înainte. Feţişoara cît pumnul de mică, schimonosită de plîns, îşi revărsa în încăpere, cu o tărie de necrezut, uriaşa rezervă de frică. Trebuia cu orice preţ să găsească o soluţie. Din fericire, Charles o găsi. Duse pe bîjbîite mîna la ceasul de buzunar, desfăcu lanţul cu care era prins de buzunarul vestei şi începu să-l legene deasupra capului copilului. Efectul nu se lăsă aşteptat. Zbieretele se prefăcură în smiorcăieli. Apoi cele două braţe mititele se întinseră să înşface delicioasa jucărie de argint;

după ce li se îngădui s-o înşface, o rătăciră între scutece; se căzniră să se ridice; zadarnic. Ţipetele reîncepură.

Charles se aplecă să aşeze capul copilului puţin mai sus pe pernă. Mînat de o pornire irezistibilă, ridică din pătuţ fetiţa înfăşurată în cămăşuţa lungă de noapte, apoi se aşeză pe scrin, cu copilaşul pe genunchi. Începu să legene ceasul pe dinaintea braţelor ei micuţe, cuprinse acum de un neastîmpăr pofticios. Asemeni multor altor copii zămisliţi în epoca victoriană, avea o feţişoară pufoasă, pe care luceau doi ochişori negri ca două mărgele; un ghemotoc drăgălaş cu păr negru. Trecerea ei bruscă de la o stare la alta, scîncetele preschimbate numaidecît într-un gîlgîit de încîntare atunci cînd, în sfîrşit, se încleştă cu amîndouă mîinile de ceasul mult rîvnit – toate astea îl amuzară pe Charles. Copila începu să gîngurească. Charles îi răspundea cu mormăiturile cuvenite: da, da, gigea jucăria, vai, ce gigea, cuminte fetiţa, cuminte. În minte îi apăru deodată imaginea lui Sir Tom şi a fiului de episcop dînd cu ochii de el, absorbit în îndeletnicirea de acum… încheierea năprasnicei lui cufundări în desfrîu. Mereu întunecate, întortocheatele cărări ale vieţii; taina întîlnirilor, mereu de nepătruns.

Zîmbi; datora acestui copilaş nu atît un moment de duioşie tandră, cît mai ales redobîndirea ironiei, ironie care, la rîndul ei, era, pentru Charles, un soi de echivalent al încrederii în sine. Mai devreme în aceeaşi seară, în timp ce se afla în trăsura lui Sir Tom, avusese sentimentul înşelător că trăieşte în prezent; hotărîrea luată sub imboldul acelor clipe, de a întoarce spatele trecutului şi viitorului său deopotrivă, nu fusese însă decît o pornire strîmbă, un gest de struţ care, pentru a fugi de orice responsabilitate, îşi cufundă capul în nisipul nepăsării. Acum însă, în aceste clipe, intuia în chip mult mai profund şi mai autentic cît de amăgitoare – o iluzie – era credinţa omului că timpul e

asemenea unui drum – pe care, odată aflat, poţi oricînd să-ţi dai seama unde te găseşti şi unde, probabil, ai să ajungi – în loc să priceapă care e, de fapt, adevărul: timpul e o încăpere, un veşnic *acum*, atît de aproape de noi, încît scapă de obicei privirii noastre.

Trăirea încercată de Charles în acele clipe era exact opusul celei descrise de eroul lui Sartre. Mobila modestă din jur, lumina care se prelingea, caldă, din odaia alăturată, umbrele smerite care-l învăluiau, şi, mai presus de orice, făptura micuţă pe care o ţinea pe genunchi, ca fulgul de uşoară după greutatea mamei sale (ea însă îi ieşise cu totul din minte), toate aceste obiecte nu îi erau vrăjmaşe, nu veneau să-i întunece lui lumina, ci chiar ele o întemeiau, îl înconjurau cu prietenie. Infernul, în cea mai cumplită formă a sa, nu era decît o pustietate fără sfîrşit; iar ele, lucrurile acestea, îl împiedicau să se năpustească asupra ta. Se simţi deodată în stare să-şi înfrunte viitorul, şi el doar una din măştile de sub care pîndea aceeaşi pustietate teribilă. Indiferent de ce-i va fi dat să îndure, momente ca acesta de acum vor reveni; ele trebuiau căutate, căci puteau fi găsite.

Auzi zgomotul unei uşi deschizîndu-se. În cadrul luminos al uşii apăru silueta prostituatei. Charles nu-i putea vedea faţa, dar bănui că, o clipă, fusese cuprinsă de panică, apoi răsuflase uşurată.

— Vai, domnule. O plîns?

— Da. Puţin. Cred că acum a adormit iar.

— O trebuit să merg pîn’ pe Warren Street, unde se-adună ele. Pe-aicea nu era nici una.

— Eşti o fată de ispravă.

Îi dădu copilul şi o privi în timp ce-l punea la loc în pătuţ şi-l acoperea cu păturica; pe urmă se întoarse brusc şi ieşi din cameră. Căută în buzunar, numără cinci monede de cîte o liră şi le puse pe masă. Fetiţa se trezise, iar mamă-sa se apucase iar s-o domolească. Charles stătu puţin pe gînduri, apoi părăsi fără zgomot încăperea.

Se afla deja în birja care-l aşteptase să coboare cînd o văzu alergînd pe scările de la intrare, către uşa trăsurii. De acolo, de jos, se uita la el cu ochi mari. Privirea îi era aproape uimită, şi parcă îndurerată.

— Vai, domnule… vă mulţumesc. Vă mulţumesc.

Băgă de seamă că avea lacrimi în ochi; nimic nu-i uluieşte mai mult pe cei sărmani decît banii nemunciţi.

— Eşti o fată vitează, o fată bună.

Se întinse s-o mîngîie uşor pe mîna încleştată de rama uşii. Apoi bătu cu bastonul în tavanul birjei.

Patruzeci şi doi

> Istoria nu e asemenea cutărui individ cu personalitate, care se foloseşte de oameni ca să-şi împlinească ţelurile. Istoria nu e altceva decît totalitatea acţiunilor pe care le săvîrşesc oamenii pentru a-şi atinge ţelurile.
>
> MARX, *Sfînta familie* (1845)

Aşa cum am văzut, Charles n-a descins în locuinţa-i din Kensington însufleţit de aceeaşi dispoziţie filantropică în care se aflase la despărţirea de prostituată. Pe drumul spre casă îl biruise iar greaţa; în plus, călătoria de o oră îi oferise destul răgaz să cugete la purtarea lui, încît sfîrşise prin a se simţi îngreţoşat şi de ceea ce făcuse. A doua zi se trezi însă într-o stare ceva mai bună. După obiceiul bărbaţilor, acordă atenţia cuvenită ravagiilor făcute de noaptea-i de chef; îşi contemplă, înfiorat, chipul descompus în oglindă şi, cu ochii mijiţi, îşi cercetă gura pîrjolită şi plină de usturimi. Hotărî apoi că, una peste alta, se afla într-o formă bunicică, în stare să dea ochii cu lumea. Înainte de asta, îi fusese dată o încercare mai modestă: trebui, adică, să dea ochii cu Sam – venit să-i aducă vasul cu apă fierbinte –, căruia îi prezentă nişte, să le zicem, scuze pentru răbufnirea din ajun.

— N-am *ocservat* nimica, domnu' Charles.

— Am avut o seară cam obositoare, Sam. Şi-acum fii băiat de treabă şi adu-mi o cană cît mai mare plină ochi cu ceai. Sînt însetat ca un diavol.

Sam ieşi din cameră, păstrîndu-şi pentru el opinia potrivit căreia pe lîngă sete, stăpînul împărtăşea, de la o vreme, cu Scaraoţchi şi o seamă de alte trăsături. Charles se spălă şi se bărbieri, şi în tot acest răstimp cugetă la Charles. Hotărît lucru, nu era făcut pentru crailîc; pe de altă parte însă, nu avusese parte de prea multe încercări care să-l facă din cale-afară de iscusit în a-şi trece

vremea în remuşcări pline de pesimism. Oare nu spusese chiar domnul Freeman că putea să mai aştepte încă doi ani pînă să trebuiască să ia o hotărîre cu privire la viitor? Ei, cîte nu se pot întîmpla în doi ani. Charles nu-şi spuse în sinea lui, aşa, de-a dreptul: „Poate moare unchiul“; vrînd-nevrînd, ideea aceasta începuse însă să-i dea tîrcoale, gata să i se furişeze în minte. Pe lîngă asta, gîndul la plăcerile trupeşti abia întrezărite în cursul experienţei din noaptea trecută îi aduseră aminte că, în acest domeniu, îl aştepta, nu peste multă vreme, o grădină de delicii din care avea să se înfrupte în mod legitim. Pentru moment va trebui să se abţină. Şi copilul ăla – cîte din neîmplinirile vieţii trebuie că răscumpără copiii!

Sam reveni în încăpere cu ceaiul – şi cu două scrisori. Viaţa deveni din nou un drum. Văzu dintr-o ochire că plicul de deasupra purta două ştampile de poştă; fusese expediat din Exeter şi apoi trimis de hotelul White Lion din Lyme Regis la adresa lui din Kensington. Cealaltă sosise direct din Lyme Regis. Stătu puţin pe gînduri, apoi, pentru a nu trezi vreo bănuială, luă un coupe-papier şi, apropiindu-se de fereastră, deschise întîi scrisoarea de la Grogan; înainte însă de a-i da citire, se cuvine să citim biletul pe care i-l trimisese Charles după ce se întorsese din plimbarea lui matinală care-l purtase spre şopronul lui Carlslake. Iată ce cuprinsese biletul cu pricina:

„Dragă doctore Grogan,

Îţi scriu în mare grabă, spre a-ţi mulţumi pentru nepreţuitele dumitale sfaturi şi pentru ajutorul pe care mi l-ai dat noaptea trecută, precum şi spre a-mi reînnoi asigurarea că sînt gata să achit orice fel de tratament sau alte îngrijiri pe care dumneata şi colegul dumitale le veţi socoti necesare. Nădăjduiesc că nu vei întîrzia – încredinţat fiind că mi-am dat seama cît de nelalocul lui a fost

interesul pe care am avut nechibzuinţa să-l nutresc – să-mi dai de ştire ce s-a aflat în oraş în legătură cu întîlnirea care, la ceasul cînd vei citi aceste rînduri, va fi avut deja loc.

Spre marele meu regret, nu m-am putut hotărî să deschid subiectul în cauză azi-dimineaţă, pe Broad Street. Din cauza apropiatei mele plecări, întru cîtva neaşteptată, la care s-au adăugat o seamă de alte considerente, cu a căror enumerare n-am să te plictisesc aici, momentul ar fi fost, în mod cît se poate de limpede, cu totul nepotrivit. Voi rezolva această problemă de îndată ce mă întorc în Lyme. Pînă atunci, mă văd nevoit a te ruga să n-o împărtăşeşti nimănui.

Plec numaidecît. Ai, mai la vale, adresa mea din Londra.

Cu profundă recunoştinţă,

C.S.“

Nu fusese o scrisoare sinceră. Fusese însă neapărat nevoie s-o scrie. Charles avea acum în mînă epistola de răspuns, pe care o desfăcu cu gesturi neliniştite.

„Dragul meu Smithson,

Am amînat răspunsul la misiva dumitale în speranţa de a obţine o oarecare clarificare a micii noastre enigme de aici, din Dorset. Cu regret trebuie să-ţi spun că singura făptură de sex femeiesc care mi-a ieşit în cale în dimineaţa în care a avut loc expediţia mea a fost Mama Natură – o cucoană a cărei conversaţie a început să-mi pară, după vreo trei ore de aşteptare, puţintel cam plicticoasă. Pe scurt, persoana nu şi-a făcut apariţia. După ce m-am întors în Lyme, am trimis la locul stabilit pe un flăcău ager la minte, pentru a-mi ţine locul. Şederea lui *sub tegmine fagi* a rămas însă şi ea netulburată. Acum cînd aştern pe hîrtie aceste rînduri, am inima uşoară, însă

mărturisesc că în seara aceea, după întoarcerea flăcăiaşului, am început să nutresc temeri dintre cele mai sumbre.

A doua zi dimineaţa însă mi-a ajuns la ureche vestea că hanul White Lion primise instrucţiuni să expedieze cufărul fetei la Exeter. N-am reuşit să descopăr cine a lăsat aceste instrucţiuni. Fără îndoială că a trimis chiar ea pe cineva cu acest mesaj. Socot că avem toate temerile să credem că pasărea şi-a luat zborul.

Singura temere pe care o mai am, dragă Smithson, este ca nu cumva fata să se ţină după dumneata în Londra şi să încerce să te încolţească acolo cu jelaniile ei. Te rog stăruitor să priveşti cu toată seriozitatea această posibilitate. N-am acum timp să-ţi înşir nenumăratele cazuri care au luat exact această întorsătură. Ai aici adresa unui om de ispravă, cu care corespondez de mult; te sfătuiesc cu toată tăria să i te adresezi lui, dacă te vei trezi că necazul ţi-a bătut – la propriu – din nou la uşă.

Fii încredinţat că n-am suflat şi nu voi sufla nici un cuvînt. N-am să repet sfatul pe care ţi l-am dat cu privire la *dulceaţa de fată* – pe care, apropo, am avut plăcerea s-o întîlnesc adineaori pe stradă – dar îţi prescriu o spovedanie cît mai grabnică. Nu-mi închipui că pentru *Absolvitur* ţi se va impune o căinţă prea aspră ori prea îndelungată.

Al dumitale sincer,
MICHAEL GROGAN"

Charles scosese un oftat vinovat de uşurare cu mult înainte de a isprăvi de citit scrisoarea. Scăpase nedibuit. Rămase cîteva clipe bune cu privirea aţintită afară, pe fereastra dormitorului, apoi desfăcu a doua scrisoare.

Se aştepta să cuprindă pagini întregi, dar nu era decît una.

Se aştepta la un potop de cuvinte, cînd colo nu erau decît trei.

O adresă.

Mototoli foaia de hîrtie în mînă, apoi reveni lîngă focul ce fusese aprins de fata care avea în grijă catul de sus, la ora opt dimineaţa, în acompaniamentul sforăiturilor lui, şi o aruncă în flăcări. După cinci secunde nu mai rămăsese din ea decît o pulbere de cenuşă. Luă ceaşca cu ceai de pe tava din mîna lui Sam, o goli dintr-o înghiţitură şi i-o întinse, împreună cu farfurioara, ca să o umple iar.

— Mi-am isprăvit treburile pentru care am venit, Sam. Mîine ne întoarcem la Lyme. Plecăm cu trenul de zece. Să te ocupi de bilete. Ia şi cele două mesaje de pe birou ca să le duci la telegraf. După aceea eşti liber pînă seara, ca să ai timp să alegi ceva găteli pentru frumoasa Mary – asta în cazul în care nu ţi-ai lăsat inima prin alte părţi de cînd ne-am întors la Londra.

De cînd aştepta Sam replica asta! Scăpără o privire nevăzută spre spinarea stăpînului, în timp ce umplea iar cu ceai ceşcuţa aurită; şi, întinzînd ceaşca pe o tăviţă de argint spre degetele nerăbdătoare ale lui Charles, îi dădu vestea cea mare.

— Domnu' Charles, 'tenţionez să-i cer mîna.

— Ce vorbeşti!

— Adică, aşa aş vrea, de n-ar fi *prespectivele escelente* ce le am fiind în slujba dumneavoastră.

Charles sorbi din ceai.

— Dă-i drumul, Sam! Nu mai vorbi în cimilituri.

— Dacă mă-nsor, nu mai pot locui la dumneavoastră, domnule.

Privirea de împotrivire instinctivă pe care i-o aruncă iute Charles arăta cît de puţin cugetase, de fapt, stăpînul la această problemă. Se întoarse şi se aşeză lîngă foc.

— Ascultă, Sam, nu vreau, Doamne fereşte, să stau în calea căsătoriei tale – sper însă că n-ai de gînd să mă părăseşti acum, cînd mai e atît de puţin pînă la nunta mea?

— M-aţi înţeles greşit, domnu' Charles. Io aveam în minte timpu' de *dupe* aceea.

— După nuntă vom locui într-o casă mult mai mare. Sînt sigur că soţia mea ar fi încîntată s-o aibă pe Mary lîngă ea... deci care-i baiul?

Sam trase adînc aer în piept.

— Mă bate gîndu' să intru în afaceri, domnu' Charles. Adică, dupe ce vă aranjaţi dumneavoastră, domnu' Charles. Sper că ştiţi că nu mi-ar trece prin cap să vă părăsesc la greu.

— Afaceri! Ce afaceri?

— Tare aş vrea să am o prăvălioară a mea, domnu' Charles.

Charles aşeză la loc ceaşca pe tava degrabă oferită de servitor.

— Bine, dar pentru asta... adică, ştii, vreau să spun, bani, nu-ţi trebuie şi nişte bani?

— Am făcut *iconomii,* domnu' Charles. Mary a mea, la fel.

— Da, bine, dar trebuie plătită o chirie, şi cîte altele încă, omule, trebuie să cumperi marfă... Ce fel de afaceri?

— Negustorie cu textile şi *obecte* de galanterie.

Charles se uită la Sam de parcă junele cockney l-ar fi înştiinţat că se hotărîse să se facă budist. Apoi însă îi veniră în minte cîteva episoade din trecutul lor comun; slăbiciunea servitorului pentru tot ce era „distins"; şi – da, era clar – singurul domeniu în care Sam nu-i dădea niciodată motive să se plîngă era, într-adevăr, atenţia pe care o acorda îmbrăcămintei. Nu o dată (de vreo zece mii de ori, mai exact), Charles chiar îl luase peste picior pentru cochetăria fudulă pe care o arăta în această privinţă.

— Şi ai pus deoparte destul cît să...

— Vai de mine, nu, domnu' Charles. O să *trebe* să strîngem tare cureaua.

Se lăsă o tăcere plină de tîlc. Sam îşi făcea de lucru cu laptele şi zahărul. Charles îşi frecă o parte

a nasului, cu un gest nu lipsit de asemănare cu ticul servitorului.

— Cît?

— Ştiu o prăvălie pe gustu' meu, domnu' Charles. Vrea o sută cin'zeci de lire pentru vad şi o sută pentru marfă. Şi-ar mai fi încă treij' de lire de chirie. (Îl măsură din cap pînă-n picioare pe Charles, apoi continuă:) Nu că n-aş fi mulţumit aici la dumneavoastră, domnu' Charles. Da' io de cînd mă ştiu mi-am dorit să am prăvălie.

— Şi cît ai pus deoparte?

Sam avu o clipă de ezitare.

— Treij' de lire, domnule.

Charles nu zîmbi, ci se îndreptă spre fereastra dormitorului şi rămase cu spatele spre servitor.

— Cît timp ţi-a trebuit ca să economiseşti suma asta?

— Trei ani, domnule.

Poate că zece lire economisite pe an nu par o sumă prea mare; ea însemna însă – aşa cum arătară calculele rapide ale lui Charles – o treime din simbria pe trei ani; ceea ce, proporţional vorbind, reprezenta un indicator mult mai bun al cumpătării decît cel cu care se putea lăuda Charles. Aruncă o privire peste umăr spre Sam, care, cu un aer spăşit, aştepta– chiar, ce aştepta? – în picioare, lîngă măsuţa pe care se afla serviciul de ceai. Tăcerea aşternută în odaie fu întreruptă de Charles, care săvîrşi astfel prima greşeală ce avea să i se dovedească fatală: îi înfăţişă, adică, lui Sam părerea lui sinceră despre proiectul pe care i-l adusese la cunoştinţă servitorul. Nu-i exclus ca, în foarte mică măsură, vorbele lui să fi fost o simplă bravadă, izvorîte din dorinţa de a se preface că n-a adulmecat uşorul iz de *te-am-servit, mă-serveşti* care se desprindea din felul în care îi prezentase Sam lucrurile; prin ele răsuna însă, în mult mai mare măsură, glasul venit din vremuri străvechi al responsabilităţii – nu, nu chiar totuna cu aroganţa

sublimă – pe care stăpînul cel infailibil simte că o poartă pentru soarta slujitorului supus greşelii.

— Bagă de seamă, Sam, că, odată ce ţi-ai vîrît în cap idei care te poartă cu gîndul la lucruri ce depăşesc condiţia ta socială, n-ai să ai parte decît de nefericire. Dacă n-ai să reuşeşti să ai un magazin, vei fi amărît. Vei fi însă de două ori mai amărît dacă ai să-l dobîndeşti. (Capul lui Sam se pleoşti imperceptibil.) Şi în afară de asta... Sam, m-am obişnuit cu tine... Ţin la tine. Să fiu al naibii dacă vreau să te pierd.

— Ştiu, domnu' Charles. Şi la mine e *idem*. Cu respectu' *covenit*, domnule.

— Şi-atunci? Sîntem deci mulţumiţi unul de celălalt. Să ne continuăm traiul de pînă acum.

Sam lăsă capul în jos şi se întoarse să ia serviciul de ceai. Dezamăgirea de pe chipul lui îţi făcea rău; îl preschimbase deodată în Pierderea Speranţei, Viaţă Tînără Curmată Năprasnic, Virtutea Nerăsplătită, plus încă vreo zece alte statui cu chipuri înecate în jale.

— Uite ce e, Sam, scuteşte-mă de sceneta cu cîinele bătut. Dacă te căsătoreşti cu fata asta, vei avea bineînţeles simbria cuvenită unui om însurat. Şi ceva care să-ţi înlesnească începutul de căsnicie. O să am grijă aşa cum trebuie de tine, poţi fi sigur de asta.

— Sînteţi foarte *amabel*, domnu' Charles.

Vocea era însă sepulcrală, statuile rămăseseră toate în picioare. O clipă, Charles încercă să se privească pe sine prin ochii lui Sam. În anii petrecuţi în slujba lui, servitorul îl văzuse cheltuind o grămadă de bani; pe desupra, ştia, desigur, că nunta cu Ernestina avea să-i sporească şi mai mult averea, avea să i-o sporească chiar foarte mult; nu era, de aceea, imposibil ca Sam să ajungă în chip firesc – adică fără vreo intenţie necurată – la concluzia că două-trei sute de lire nu erau, la urma urmelor, o sumă de care Charles să nu se poată lipsi.

— Sam, n-aş vrea să mă socoteşti lipsit de generozitate. Adevărul e că... în fine, motivul pentru care am fost la Winsyatt e că... ei bine, Sir Robert e pe cale să se-nsoare.

— Nu se poate, domnule! Sir Robert! Nu pot să crez!

Surpriza care inundă întreaga făptură a lui Sam ne dă mari temeiuri să credem că năzuinţele sale ar fi trebuit să se îndrepte, de fapt, spre cariera actoricească. Uimirea lui se manifestă prin toate mijloacele avute la îndemînă, mai puţin, e drept, scăparea tăvii din mînă; ceea ce nici nu-i de mirare, de altfel, din moment ce toate acestea se petreceau înainte de Stanislavski. Charles se întoarse cu faţa spre fereastră şi îi dădu înainte:

— Asta înseamnă, Sam, că într-o perioadă în care am de pe acum de făcut faţă la o mulţime de cheltuieli, nu prea am bani care să-mi prisosească.

— Da' n-am *cunoscut* nimic, domnu' Charles. Doamne... Parcă nici nu-mi vine să crez – la etatea dînsului!

Charles se grăbi să-i reteze avîntul, pe cale de a-i preface uimirea în compasiune.

— Să-i dorim lui Sir Robert multă fericire. Asta e, deci. În curînd ştirea va fi făcută publică. Totuşi, Sam – să nu pomeneşti nimic pînă atunci.

— Vai de mine, domnu' Charles – ştiţi doar că ştiu să ţiu un secret.

Cum probabil vă aşteptaţi, Charles îşi întoarse iute privirea spre Sam; dar, ca în alte ocazii asemănătoare, servitorul îşi plecase cu sfială ochii în jos. Charles ar fi dat orice să-i poată vedea. Numai că Sam nu voia cu nici un chip să-şi lase privirea pradă căutăturii lui iscoditoare; ceea ce îl împinse pe Charles spre a doua greşeală fatală – căci trebuie să ştiţi că deznădejdea lui Sam fusese pricinuită nu atît de refuzul stăpînului, cît – în mult mai mare măsură – de oribila bănuială că stăpînul n-avea de ascuns nici o taină vinovată, o pîrghie cu ajutorul căreia ar fi putut fi manevrat.

— Sam, eu... adică, după ce o să mă-nsor, situaţia se va îmbunătăţi... N-aş vrea să-ţi nimicesc chiar toate speranţele – lasă-mă să mă mai gîndesc.

În inima lui Sam o mică flacără de bucurie tresăltă, vioaie, deasupra mormanului de cenuşă. Reuşise; exista, totuşi, o pîrghie.

— Domnu' Charles, zău, mai bine tăceam. N-am *cunoscut.*

— Ba nu, de ce? Îmi pare bine c-ai adus vorba despre asta. Poate chiar o să-i cer sfatul domnului Freeman, dacă mi se va ivi un prilej potrivit. Fără îndoială că dumnealui ştie tot ce e de ştiut în legătură cu o atare întreprindere.

— Aur, domnu' Charles, aur curat – aşa ar fi pentru mine orice vorbă de *îndromare* primită din gura acestui domn.

În sunetul glorios al acestei hiperbole, Sam ieşi din cameră. Charles se uită lung în urma lui, la uşa închisă. Se întreba dacă la suprafaţa personalităţii lui Sam nu începuse cumva să răzbată, ca o spuzeală, ceva ce-i aducea aminte de Uriah Heep; o anumită duplicitate. De cînd îl ştia, servitorul se silea să facă pe gentlemanul, atît în felul cum se îmbrăca, cît şi în purtări; acum în firea gentlemanului cu sunet calp pe care-l maimuţărea Sam venise să se adauge parcă încă ceva, ceva nedesluşit. Ce epocă de schimbări! Atîtea rînduieli, de mult statornicite, începuseră să se clatine şi apoi să piară cu totul.

Rămase cîteva clipe cu privirea pironită în gol, pe urmă... dă-o-ncolo de treabă! Ce mare lucru ar fi fost să-i împlinească dorinţa lui Sam, cînd va avea în bancă banii Ernestinei? Se îndreptă spre birou şi descuie un sertar. Scoase din el o agendă şi mîzgăli cîteva cuvinte: o notiţă, fără îndoială, ca să nu uite să vorbească cu domnul Freeman.

Între timp, Sam, aflat la parter, citea conţinutul celor două telegrame. Prima era adresată hotelului White Lion şi îl informa pe proprietar de întoarcerea lor. Cealaltă glăsuia astfel:

„DOMNIŞOAREI FREEMAN, LA LOCUINŢA DOAMNEI TRANTER, BROAD STREET, LYME REGIS. AM PRIMIT PORUNCĂ SĂ MĂ ÎNTORC NUMAIDECÎT ŞI MĂ VOI SUPUNE CU CEA MAI MARE BUCURIE ŞI CU ACEEAŞI AFECŢIUNE CU CARE RĂMÎN AL TĂU CHARLES SMITHSON".

În acele vremuri, numai neciopliţii de yankei se coborau să folosească stilul telegrafic.

Cele două telegrame nu erau primele răvaşe nedestinate lui care se bucuraseră, în dimineaţa aceea, de atenţia lui Sam. Plicul celei de-a doua scrisori fusese el lipit, nu însă şi sigilat. Cu puţin abur, acolo, poţi săvîrşi adevărate minuni; şi, aşa cum ştim, Sam avusese la dispoziţie o întreagă dimineaţă pentru a pîndi un prilej în care să rămînă singur un minut – era de-ajuns – în bucătărie.

Poate că aţi început să-i daţi dreptate lui Charles în privinţa lui Sam. Isprăvile lui nu prea ni-l dezvăluie a fi o pildă de cinste şi corectitudine, ce mai încolo-ncoace. Numai că gîndul la căsătorie are asupra oamenilor efecte dintre cele mai ciudate. Îi face pe cei doi viitori parteneri să pună la îndoială dreptatea întocmirii existenţei; îi umple de dorinţa de a avea mai multe de oferit, decît au în realitate, unul altuia; pune capăt nepăsării tinereţii; îţi aşază dinainte anumite răspunderi, a căror povară te însingurează, iar aspectele mai altruiste ale contractului social pălesc în faţa lor. Pe scurt, e mai uşor să fii necinstit în numele a două făpturi, decît în nume propriu. De altfel, Sam nu socotea că metoda adoptată de el era necinstită; pentru el, ea se rezuma la iscusinţa de „a-ţi juca aşa cum *trebe* cărţile din mînă". Mai simplu spus, asta însemna, în cazul de faţă, că nunta lui Charles

cu Ernestina trebuia neapărat să aibă loc; căci numai zestrea ei era izvorul din care putea nădăjdui că aveau să curgă spre el cele două sute cincizeci de lire; iar dacă stăpînul şi femeia cea păcătoasă din Lyme aveau de gînd să-i dea înainte cu hîrjonelile, ele trebuiau să aibă loc numai sub nasul ager al jucătorului – s-ar putea chiar să nici nu fie un lucru întru totul dăunător, căci, cu cît sporea vinovăţia lui Charles, cu atît devenea el o pradă mai sigură; dar dacă lucrurile mergeau prea departe... Sam îşi supse buza de jos şi se încruntă. Nu-i de mirare că începea să se simtă ceva mai presus decît îl îndreptăţea starea lui socială; aşa li se întîmplă dintotdeauna peţitorilor.

Patruzeci şi trei

Şi totuşi, îmi păru în depărtare
Că o văd, înaltă, prelungă nălucă,
Deasupra, peste cîmpul de umbră, în zare.

TENNYSON, *Maud* (1855)

Nu se află, probabil, nici o altă epocă a vîrstei de fier care să pună la îndemîna celui dornic să învioreze mitul atotputerniciei raţiunii asupra comportamentului uman culori mai potrivite, decît epoca victoriană. După noaptea-i de răzvrătire, Charles luase, bineînţeles, hotărîrea să preschimbe în realitate căsătoria cu Ernestina. De altfel, nu-i trecuse nici o clipă prin minte, în mod serios, că nu va face astfel; oricît de neverosimil ar părea, scurtul popas în lăcaşul măicuţei Terpsihora şi întîlnirea cu prostituata nu făcuseră decît să-i întărească această hotărîre, fuseseră cele din urmă zvîcniri ale îndoielii, ce încerca să scoată capul, gîlcevitoare, de sub lespedea unei concluzii temeinic aşezate, ultime ocoluri iscoditoare în jurul unui lucru care nu se cade iscodit. Îşi spusese toate acestea în sinea lui în noaptea aceea în birja care-i purtase spre casă făptura zdruncinată de greţuri de tot felul, fapt care explică, poate, tratamentul aspru de care avusese parte Sam. Cît despre Sarah... cealaltă Sarah îi ţinuse într-un fel locul, marcînd, jalnic şi trist, sfîrşitul trecerii ei prin viaţa lui, şi, totodată, zorii deşteptării sale.

Cu toate acestea, parcă i-ar fi plăcut să poată să desprindă din scrisoarea ei o vină mai limpede conturată – să-i fi cerut, bunăoară, bani (deşi, fireşte, n-avea cum să fi cheltuit zece lire într-un răstimp atît de scurt) sau să fi dat frîu liber sentimentelor ilicite pe care le nutrea pentru el. Or, nu prea poţi desluşi glasul pasiunii sau al deznădejdii în cele trei cuvinte din scrisoare, „Hotelul Familial Endicott“; şi nu tu dată, nici

măcar o iniţială! Era, în mod evident, un act de nesupunere, o nesocotire a înţelegerii potrivit căreia orice comunicări ale ei trebuiau să se adreseze numai instanţei reprezentate de mătuşa Tranter; dar nici nu putea s-o acuze că a dat buzna peste el.

Era, sigur, uşor să decizi că invitaţia subînţeleasă în cele trei cuvinte trebuie ignorată: nu trebuia s-o mai vadă niciodată. Numai că Sarah-prostituata îl făcuse, poate, pe Charles să-şi amintească cît de neasemuită era Sarah-proscrisa: absenţa desăvîrşită a oricăror sentimente mai alese din făptura celei dintîi nu făcuse decît să sporească lumina care îi arăta lui Charles, încă uimit, prezenţa lor miraculoasă la cea de-a doua. Cît de subtilă şi de sensibilă era, în felul ei ciudat... unele din lucrurile pe care le spusese după ce-şi isprăvise spovedania nu reuşise nici pînă acum să şi le scoată din minte.

Se gîndi mult – dacă afundarea în amintiri e totuna cu gîndirea – la Sarah, în timpul lungii călătorii spre vest. Nu-şi putea stăpîni sentimentul că internarea ei într-o instituţie, oricît de luminată, ar fi fost, faţă de ea, o trădare. Am spus *ea*; pronumele e însă una din cele mai cumplite măşti născocite de om: nu un pronume i se arăta lui Charles dinainte, ci ochi, priviri, unduirea părului de-a lungul unei tîmple, un pas sprinten, un chip cufundat în somn. Toate acestea – să fim bine înţeleşi – nu erau o visare cu ochii deschişi; nu, ele reprezentau cîntărirea judicioasă a unei probleme morale, întreprinsă din grija – de o puritate maiestuoasă – de a contribui la bunăstarea viitoare a nefericitei femei.

Trenul intră în gara Exeter. La cîteva clipe după ultimul şuier prin care îşi anunţase sosirea, la fereastra compartimentului se ivi chipul lui Sam; servitorul călătorise, fireşte, în vagonul de clasa a treia.

— Rămînem peste noapte aici, domnu' Charles?

— Nu. Fă rost de-o trăsură. Una acoperită. S-ar părea că o să plouă.

Sam pariase cu el însuşi pe o mie de lire că vor înnopta la Exeter. Se supuse însă fără să clipească, întocmai cum, la vederea chipului lui Sam, stăpînul hotărîse – căci undeva, în adîncul sufletului său, hotărîrea încă îl aştepta –, fără să clipească, ce cale să urmeze. Sam fusese, de fapt, cel care o stabilise. Charles nu se simţea în stare să mai facă faţă unor noi echivocuri.

Abia cînd trăsura pătrunse în cartierele din marginea de răsărit a oraşului, Charles se simţi cuprins de tristeţe, de sentimentul că a pierdut ceva, că zarurile fatale au fost de-acum aruncate. I se părea uluitor că o singură hotărîre, aşa de simplă, în fond, un răspuns, doar unul, la o întrebare banală, poate să atragă după ea atîtea lucruri. Pînă în clipa aceea, totul fusese cu putinţă; acum totul era pentru totdeauna statornicit. Făcuse ceea ce trebuie, hotărîrea lui era morală, onorabilă, justă; şi totuşi, părea să dea la iveală o anume nevolnicie adînc înrădăcinată în fiinţa lui, un fel de pornire supusă de a se împăca de bunăvoie cu soarta ce-i fusese hărăzită, care, ştia prea bine – printr-o premoniţie din acelea de al căror adevăr sîntem la fel de siguri ca de faptele însele – că aveau să-l împingă într-o zi în lumea comerţului; îl vor îndemna să-i facă pe plac Ernestinei, care va dori să facă voia tatălui ei, căruia el, Charles, îi datora atîtea... se uita la peisajul de ţară care se desfăşura acum în faţa ochilor şi îşi simţea fiinţa alunecînd încet-încet prin el, ca şi cum ar fi fost sorbit de suflul monstruos al unei conducte gigantice.

Trăsura alerga mai departe, însemnînd fiecare hop întîlnit pe drum cu scîrţîitul uşor al unui arc slăbit, un sunet de jale, aidoma vaierului care însoţeşte înaintarea carului condamnaţilor la ghilotină. Cerul înserării era acoperit cu nori şi începuse să burniţeze mărunt. Altădată, pe o astfel

de vreme, dacă era singur în trăsură, Charles îl chema înăuntru pe Sam, care călătorea pe capră. Acum însă nu se simţea în stare să dea ochii cu Sam (care, legănat de vise ce-l făceau ca drumul jilav spre Lyme să-i pară aşternut cu aur, nu se sinchisea, de altfel, de acest ostracism). I se părea că n-avea să aibă niciodată parte de singurătate. Fărîma care-i rămăsese trebuia gustată din plin. Gîndul îi zbură din nou la femeia pe care o lăsase în urmă, în oraşul din care plecaseră. Se gîndea la ea, desigur, nu ca la o posibilă alternativă a Ernestinei; sau ca la o fiinţă pe care, dacă ar fi vrut, ar fi luat-o de soţie în locul celei dintîi. Aşa ceva nu s-ar fi putut întîmpla în veci. De fapt, aproape că nici nu se mai gîndea la făptura lui Sarah – ea nu era decît simbolul în jurul căruia se agăţaseră, sporindu-i însemnătatea, toate firele, acum destrămate, din care îşi ţesuse el feluritele chipuri posibile ale pierdutului lui viitor, libertăţile sale pe vecie apuse, visele la călătoriile în care n-avea să mai plece niciodată. Tuturor acestora trebuia să le găsească un chip, pentru a-şi lua adio de la ele; ea nu era decît chipul cel mai la îndemînă, apropiată şi în acelaşi timp tot mai departe.

Nu mai era nici o îndoială. Era una din victimele vieţii, un amonit printre atîţia alţii, prins în copleşitoarele mişcări ale istoriei, sortit să rămînă de-a pururi în pustia aceasta în care fusese acum azvîrlit, miez fraged cu perla neizvodită încă, prefăcut într-o fosilă.

După o vreme, nevolnicia lui Charles deveni desăvîrşită: căzu pradă somnului.

Patruzeci şi patru

Datoria – ea îţi cere
Să urmezi a lumii vrere...
Rînduielii te supune,
Făr' a şti ce-nseamnă-anume...
Datoria-i înfrînare
De la orice întrebare,
E-un păcat să iscodeşti
Cine eşti, de ce trăieşti:
Datoria – fii smerit
Pleacă-te la ce-i ursit.

A.H. CLOUGH, *Datoria* (1841)

Ajunseră la White Lion cu puţin înainte de ora zece în aceeaşi seară. În casa mătuşii Tranter luminile erau încă aprinse; la trecerea lor prin faţa clădirii, o perdea tremură uşor la unul din geamuri. Charles îşi potrivi în grabă ţinuta şi, lăsîndu-l pe Sam să despacheteze, se îndreptă, cu bărbătească hotărîre, spre casa de peste drum. La vederea lui, Mary se zăpăci de bucurie, iar din spatele ei se iţi capul mătuşii Tranter, al cărei chip se pierdu numaidecît sub un potop de zîmbete îmbujorate de bun-sosit. I se poruncise, cu toată străşnicia, să se retragă de îndată ce-l va fi salutat pe drumeţ: nu era timp în seara aceea pentru joaca răsuflată de-a doica şi copiliţa. Ernestina, grijulie ca de obicei să păstreze neştirbită imaginea pe care şi-o făcuse despre demnitatea propriei persoane, rămăsese în salonaşul din spate.

Nu se ridică la intrarea lui Charles, ci îl privi lung pe sub gene, o privire încărcată de reproşuri. Charles zîmbi.

— Am uitat să cumpăr flori din Exeter.

— Văd, domnule.

— M-am grăbit să ajung aici înainte de a te culca.

Ernestina lăsă ochii în jos şi îşi îndreptă întreaga atenţie asupra broderiei la care lucra. Charles făcu cîţiva paşi spre ea; mîinile fetei lăsară brusc deoparte broderia şi întoarseră pe dos bucata de material.

— Văd că am un rival.

— Ai merita să ai o mulţime.

Charles îngenunche lîngă ea, îi luă uşurel mîna într-ale lui, o duse la buze şi o sărută. Fata furişă spre el o privire îmbufnată.

— N-am închis ochii o clipă de cînd ai plecat.

— Se vede, e de-ajuns să mă uit la obrajii tăi palizi şi la pungile de sub ochi.

Ernestinei nu-i ardea să zîmbească.

— Îţi rîzi de mine.

— Dacă astea sînt efectele pe care le are insomnia asupra ta, o să am grijă să instalez în dormitorul nostru o sonerie care să sune neîncetat.

Fata roşi. Charles se ridică şi se aşeză lîngă ea; îi trase capul spre el, o sărută pe gură şi apoi îi sărută ochii închişi, care, după atingerea buzelor lui, se deschiseră mari, şi-i aruncară o privire în care nu se mai vedea nici urmă din răceala de pînă atunci.

Charles zîmbi.

— Ei, ia să văd ce brodezi pentru tainicu-ţi admirator.

Ernestina ridică ţesătura. Era un buzunar pentru ceas, din catifea albastră – o punguliţă din acelea pe care domnii din epoca victoriană le atîrnau lîngă noptieră, pentru a-şi pune în ele ceasul, înainte de culcare. Pe clapa cu care se închidea era brodată o inimioară albă, vegheată de fiecare parte de cîte o iniţială, C şi E; pe punguliţă era cusut cu fir auriu primul vers dintr-un distih, a cărui pereche nu fusese încă începută. Charles îl citi cu voce tare.

— „De cîte ori ăst ceas vei potrivi“... şi care naiba e urmarea?

— Nu ştiu, ghiceşte.

Charles se uită lung la peticul de catifea albastră.

— „A ta soţie cu năduf te va privi“?

Ernestina îi smulse punguliţa din mînă.

— Nu-ţi mai spun nimic. Nu eşti mai breaz ca un surugiu de diligenţă. (Pe vremea aceea, cei care mînau diligenţele erau, între toate soiurile de vizitii, cei mai renumiţi pentru dărnicia cu care îi blagosloveau pe călători cu replici colorate.)

— Care n-ar lua cu nici un chip plată de la o făptură al cărei chip e el însuşi o răsplată.

— Linguşirea făţarnică şi jocurile anemice de cuvinte sînt la fel de antipatice.

— Iar tu, scumpa mea, eşti adorabilă cînd te înfurii.

— Atunci am să te iert – doar aşa, ca să fiu nesuferită.

Se depărtă puţin de el, însă braţul lui continua să-i înconjoare mijlocul, iar mîna ei întoarse strîngerea de mînă a lui Charles. Rămaseră cîteva clipe tăcuţi. Charles îi sărută din nou mîna.

— Pot să te însoţesc mîine dimineaţă la plimbare? Să arătăm astfel lumii că sîntem doi îndrăgostiţi aşa cum îi plac ei, cu feţe plictisite, ce mai, o căsătorie făcută numai şi numai din interes, dragă.

Fata zîmbi; apoi, mînată de-o pornire de nestăvilit, dădu la iveală punguliţa.

— „De cîte ori ăst ceas vei potrivi, În inima-ţi iubirea mea se va ivi.“

— Copila mea dulce.

Mai zăbovi puţin cu privirea în ochii Ernestinei, apoi duse mîna la buzunar şi, după o clipă, aşeză în poala fetei o cutiuţă cu închizătoare, îmbrăcată în marochin roşu-închis.

— Tot un fel de flori.

Cuprinsă de sfială, Ernestina apăsă închizătoarea şi cutiuţa se deschise; aşezată pe o mică fîşie de catifea roşie ca purpura, se afla o broşă elegantă de aur masiv, de formă ovală, un

mănunchi mititel de flori, mărginit cu un şir de perle în alternanţă cu bucăţele de coral montate în aur. Fata îl învălui pe Charles într-o privire înrourată. Îndatoritor, acesta închise ochii. Ernestina se aplecă spre el şi-i atinse gingaş buzele cu un sărut cast; rămase apoi cu capul pe umărul lui, mai privi o dată broşa şi o sărută şi pe ea.

Lui Charles îi veniră în minte versurile din cîntul care-l slăvea pe Priap. Se aplecă spre fată şi îi susură la ureche:

— Ce n-aş da ca mîine să fie ziua nunţii noastre.

Era simplu: îţi duceai viaţa cu ajutorul ironiei şi al sentimentelor adînc înrădăcinate. Ceea ce ar fi putut să fie nu era decît un obiect de studiu ca toate celelalte, care trebuia supus observaţiei ironice şi detaşate; ca, de altfel, şi ceea ce putea să fie. Depuneai armele, cu alte cuvinte; învăţai să fii ceea ce erai.

Charles strînse binişor braţul fetei.

— Scumpa mea, am a-ţi face o mică mărturisire. E vorba de amărîta aceea de femeie de la Marlborough House.

Ernestina se îndreptă puţin pe canapea, cu un aer obraznic-surprins, deja amuzată.

— Nu cumva biata Tragedie?

Charles zîmbi:

— Teamă mi-e că denumirea cealaltă, mai vulgară, e mai potrivită. (Îi strînse uşor mîna.) În timpul uneia din micile mele expediţii menite să dea de urma celebrelor echinoderme, care se încăpăţînau să se ascundă de mine...

Şi astfel ia sfîrşit istoria de faţă. Care va fi fost soarta lui Sarah mai departe, eu, unul, nu ştiu – oricare va fi fost, nu l-a mai tulburat niciodată pe Charles cu prezenţa ei, oricît de multă vreme va fi stăruit făptura ei în amintirea acestuia. Aşa se întîmplă de cele mai multe ori. Oamenii dispar încet-încet de sub privirea noastră, se mistuie în umbra lucrurilor care ne sînt mai aproape.

Charles şi Ernestina n-au trăit împreună pînă la adînci bătrîneţi; au trăit însă împreună, măcar că Charles i-a supravieţuit cu un deceniu (de-a lungul căruia a jelit-o aşa cum se cuvine). Au dat naştere la – ia să vedem, cîţi să fie? – şapte copii, să zicem. După ce clătinase serios obstacolul bunei-cuviinţe, nărăvaşul Sir Robert îl doborî de tot, apucîndu-se să procreeze: la zece luni de la însoţirea lor, doamna Bella Tomkins îi dărui nu unul, ci doi moştenitori. Această pereche de gemeni a fost bobîrnacul fatal care l-a aruncat pe Charles în lumea negoţului. La început afacerile i s-au părut plictisitoare; pe urmă însă le-a prins gustul. Fiii lui n-au mai avut de ales; iar astăzi, urmaşii lor continuă să conducă marele magazin, laolaltă cu toate sucursalele sale.

Sam şi Mary – dar cine stă să-şi bată capul cu biografia servitorilor? S-au căsătorit, s-au înmulţit şi au murit, după plicticosul obicei al celor de seama lor.

Ia să vedem, cine mai era? Doctorul Grogan? A murit după ce şi-a prins în cununa vieţii cel de-al nouăzeci şi unulea an. Cum mătuşa Tranter a trăit şi ea peste nouăzeci de ani, nu mai încape nici o îndoială asupra influenţei binefăcătoare a aerului proaspăt din Lyme.

Se pare însă că efectele sale nu sînt, totuşi, atotpătrunzătoare, de vreme ce doamna Poulteney s-a săvîrşit din viaţă la două luni de la întoarcerea lui Charles în Lyme. Ei, în ceea ce o priveşte, am plăcerea să vă anunţ că am reuşit să găsesc în mine destul interes cît să arunc o privire în viitor – adică, în viaţa de apoi a acestei doamne. Înveşmîntată cuviincios în negru, doamna s-a înfiinţat, în caleaşca ei, în faţa Porţilor Cereşti. Lacheul – căci, fireşte, întocmai ca în Egiptul antic, întreaga suflare din gospodăria ei trecuse la cele veşnice odată cu ea – a coborît de pe capră şi i-a deschis, cu un aer grav, uşa trăsurii. Doamna Poulteney a suit treptele şi, după ce şi-a notat în

gînd să nu uite să-i atragă atenţia Creatorului (după ce Îl va cunoaşte mai bine) că n-ar fi rău ca slujitorii Săi să se arate ceva mai prompţi cînd au de-a face cu oaspeţi de vază, a tras de cordonul clopotului. Majordomul şi-a făcut – în sfîrşit! – apariţia.

— Doamna?

— Sînt doamna Poulteney. Am venit să mă instalez. Fii bun şi anunţă-ţi stăpînul.

— Nesfîrşirea-Sa a fost înştiinţată de decesul dumneavoastră, doamnă. Îngerii Săi şi-au înălţat deja glasurile într-un Jubilat, spre a sărbători evenimentul.

— Foarte nimerit şi amabil din partea Lui.

După care preavrednica doamnă, înfoiată şi ţanţoşă, dădu să se avînte în holul alb şi impunător pe care-l zărea în spatele majordomului. Acesta însă nu se clinti. În loc de asta, îşi tot făcea de lucru zăngănind – ce impertinenţă! – nişte chei pe care le avea, din întîmplare, în mînă.

— Dă-te la o parte, omul lui Dumnezeu! Sînt eu, doamna Poulteney din Lyme Regis.

— Înainte vreme din Lyme Regis, doamnă. Iar acum cu domiciliul într-un ţinut mult mai încins.

Spunînd aceasta, bădăranul de lacheu îi trînti uşa în nas. Prima reacţie a doamnei Poulteney a fost să arunce numaidecît o privire în jur, înfricoşată ca nu cumva servitorii săi să fi auzit acest dialog. Numai că echipajul ei, pe care i se păruse că-l aude cum se îndreaptă spre colţul servitorilor, se făcuse ca prin farmec nevăzut. De fapt, totul se făcuse nevăzut, drumul, peisajul din jur (oarecum asemănător, din cine ştie ce pricini, cu Marea Alee pentru trăsuri ce ducea la Castelul Windsor), toate, toate dispăruseră. De jur împrejurul ei nu mai era decît spaţiu – şi, grozăvie a grozăviilor, un spaţiu hulpav, gata să mistuie şi puţinul rămas. Una cîte una, treptele pe care se înălţase, cu pas atît de maiestuos, doamna Poulteney, începură să dispară. Rămaseră numai

trei; apoi numai două; apoi una. Sub doamna Poulteney nu se mai afla nimic. A fost auzită spunînd, cît se poate de desluşit, „Aici e mîna lui Lady Cotton"; după care se prăvăli deodată ca o cioară împuşcată, îndreptîndu-se, cu poalele veşmintelor fîlfîind, spre tărîmul unde aştepta adevăratul ei stăpîn.

Patruzeci şi cinci

Un altul, ah, în mine să se nască,
Pe cel ce sînt acum să-l izgonească!

TENNYSON, *Maud* (1855)

Şi-acum, după ce am adus această născocire a minţii mele pînă la un sfîrşit cu totul tradiţional, ar fi cazul să explic că, deşi tot ceea ce am înfăţişat în ultimele două capitole s-a petrecut, nu s-a petrecut chiar în felul în care veţi fi fost, poate, îndemnate să credeţi Domniile Voastre.

Spuneam mai devreme că toţi sîntem poeţi, cu toate că nu mulţi dintre noi scriu poezie; tot astfel sîntem cu toţii şi romancieri, avem, adică, obiceiul de a scrie în minte versiuni imaginare ale viitorului nostru, ai căror protagonişti sîntem, fireşte, noi, măcar că, în ziua de azi, sîntem mai tentaţi să ne vedem în postura de protagonişti de film. Ecranizăm în mintea noastră versiuni ipotetice ale comportării noastre viitoare, ale destinului nostru viitor; iar aceste versiuni ipotetice, romaneşti sau cinematografice, au adesea o înrîurire mai mare – cu mult mai mare – asupra felului în care ne comportăm în realitate, atunci cînd viitorul se preschimbă în prezent, decît sîntem, în general, dispuşi să recunoaştem.

Charles nu era, în privinţa asta, o excepţie; cele cîteva pagini din urmă pe care le-aţi citit nu prezintă, aşadar, ceea ce s-a întîmplat, ci ceea ce şi-a închipuit el, de-a lungul orelor de călătorie care despărţeau Londra de Exeter, că s-ar putea întîmpla. De bună seamă, gîndurile lui n-au atins, în desfăşurarea lor, chiar aceeaşi bogăţie a detaliilor şi coerenţa care au caracterizat modalitatea narativă folosită de mine; pe de altă parte, nici n-aş băga mîna în foc că a ajuns, în urmărirea carierei post-mortem a doamnei Poulteney, la amănunte chiar atît de interesante.

Fapt este că ar fi vrut ca pe cucoana cu pricina s-o ia Dracul, ceea ce, pînă la urmă, e cam acelaşi lucru.

Înainte de toate, simţea însă că se apropie de sfîrşitul unei istorii; un sfîrşit care nu-i era deloc pe plac. Dacă aţi observat, în aceste două capitole din urmă, o anume ruptură neaşteptată, o lipsă de consonanţă, o lepădare în drum a resurselor mai profunde ale lui Charles, precum şi interesul de tot palid cu care a fost consemnat – aşa, ca în treacăt – faptul că i-a fost dat să trăiască aproape cinci pătrare de veac; dacă, zic, aţi început să nutriţi bănuiala, nu rareori întîlnită în literatură, că suflul scriitorului e pe ultima sută de metri şi s-a grăbit, de aceea, să pună capăt – cam arbitrar – cursei cît timp simte că mai poate ieşi învingător – să nu mă învinuiţi pe mine; căci toate aceste sentimente, ori răsfrîngeri ale lor, erau cît se poate de prezente în mintea lui Charles. Cartea existenţei sale părea să fie pe cale să-şi închidă coperţile, cu un pocnet jalnic, peste aceste ultime file, din ce în ce mai prizărite.

Iar „eul" din paginile acelea, entitatea care, cu îndemînare de scamator, a scos din pălăria-i fercheşă buchetul iluzoriu de motive făţarnice sub care s-o îngroape pe Sarah în umbrele uitării – „eul" acela nu era al meu; nu era decît personificarea unei anume indiferenţe masive care se desprinde din lucruri – prea ostilă pentru ca, în mintea lui Charles, să poarte numele de „Dumnezeu" – care, în virtutea unei inerţii ce se dovedea, iată, neprielnică, ţinea în continuare balanţa aplecată spre talerul „Ernestina"; pe care nu era, pare-se, chip s-o îndupleci din mersul ei, veşnic înainte, întocmai cum nu puteai abate din drum trenul care-l purta pe Charles mai departe.

N-am umblat cu minciuni atunci cînd am spus că Charles hotărîse, a doua zi după escapada sa londoneză, să-şi ducă la îndeplinire planurile de însurătoare; asta era, adică, hotărîrea lui oficială,

aşa cum, odinioară, hotărîrea lui oficială (*reacţia* ar fi, aici, un termen mai exact) fusese să se cunune cu Biserica. Minciuna s-a strecurat în analiza pe care am făcut-o efectului pe care scrisoarea aceea din trei vorbe nu înceta să-l aibă asupra lui. Îl chinuia, îl obseda, îl umplea de nedumerire. Cu cît se gîndea mai mult la ea, cu atît această expediere a adresei – şi atît – îi apărea mai caracteristică pentru felul de a fi al lui Sarah. Era în desăvîrşită armonie cu tot restul purtării ei de pînă atunci, şi numai oximoronul o putea descrie: îndepărtîndu-se ademenitor, subtil simplă, mîndru imploratoare, apărîndu-se acuzator. Era o epocă prolixă, epoca aceasta a victorienilor; nedeprinsă cu stilul delfic.

Dar mai presus de orice, scrisoarea lui Sarah părea să aşeze în faţa lui Charles momentul unei alegeri; şi, deşi o parte a lui se dădea înapoi, neîmpăcată, din faţa nevoii de a alege, nu veţi putea pătrunde taina stării care îl stăpînea pe Charles în timpul călătoriei sale spre vest, decît după ce veţi afla că o altă parte din el se simţea cuprinsă de o tulburare inadmisibil de desfătătoare la gîndul apropierii de momentul alegerii. Charles n-avea la îndemînă salvatoarea terminologie existenţialistă; ceea ce simţea el nu era altceva – noi ştim – decît angoasa provocată de libertate, într-o ilustrare a ei dintre cele mai clare: conştientizarea faptului că *eşti*, într-adevăr, liber, la care se adaugă numaidecît înţelegerea bruscă a faptului că a fi liber e o situaţie de teroare.

Să-i facem, aşadar, vînt lui Sam din ipoteticu-i viitor, spre a-l readuce în prezentu-i exeterian. După ce trenul se opreşte, Sam se îndreaptă spre compartimentul stăpînului.

— Rămînem peste noapte aici, domnule?

Charles se uită o clipă la el – hotărîrea e încă dinainte – apoi îşi ridică ochii spre cerul acoperit de nori de deasupra capului.

— Cred c-o să plouă. O să tragem la hotelul Ship.

Aşa se face că, peste cîteva minute, Sam, mai bogat cu o mie de lire imaginare, se afla, împreună cu stăpînul, în faţa gării din Exeter, supraveghind încărcarea bagajelor lui Charles pe acoperişul unei birje ostenite. Charles părea cuprins de un neastîmpăr plin de hotărîre. Valiza cea mare fu, în sfîrşit, legată, şi totul era acum gata, la ordinele lui.

— Sam, după afurisita asta de călătorie cu trenul, cred c-o să fac cîţiva paşi pe jos, ca să mă mai dezmorţesc. Tu du-te înainte cu bagajele.

Lui Sam îi sări inima din loc.

— Cu respect, domnu' Charles, parcă nu m-aş duce, cînd mă uit la norii ăştia de ploaie, gata să-şi rupă baierile.

— Ei, cîţiva stropi, acolo, n-o să mă omoare.

Sam înghiţi în sec; se înclină, supus.

— Da, domnu' Charles. Să dau poruncă să vă pregătească cina?

— Da... adică... o să văd după ce mă-ntorc. S-ar putea să trec pe la Catedrală, să asist la vecernie.

Charles începu să urce panta ce ducea spre oraş. Sam îl urmări o vreme cu un ochi mohorît, apoi se întoarse spre birjar.

— Ia ascultă – auzit-ai de '*Otelul Famelial Hendicott?*

— Auzit.

— Ştii pe unde vine?

— Ştiu.

— Bun, poartă-mă mata pîn' la Ship de două ori mai repejor decît aveai de gînd, şi s-ar putea să-ţi gîdil auzu' cu un sunet plăcut, frăţioare.

Spunînd acestea, Sam se urcă în birjă cu un aplomb pe măsură. Nu trecu mult şi îl ajunseră din urmă pe Charles, care mergea cu o încetineală bătătoare la ochi, ca şi cum ieşise să ia aer. De îndată însă ce birja dispăru din raza vederii sale, stăpînul îşi iuţi pasul.

Sam avea în spate o bogată experienţă în a struni hanurile toropite de provincie. Bagajele fură descărcate din birjă, cele mai bune camere disponibile – alese, focul – aprins, iar pe patul din odaia lui Charles se ivi o cămaşă de noapte, împreună cu alte lucruri trebuincioase – şi toate acestea în numai şapte minute. Servitorul ţîşni apoi ca o săgeată în stradă, unde aştepta încă birjarul. Porniră iar la drum, un drum, de astă dată, ceva mai scurt. Dinăuntrul birjei, Sam se uită, prudent, de jur împrejur, pe urmă coborî şi-i plăti birjarului.

— Faceţi prima la stînga şi-o să-l vedeţi mintenaş, conaşule.

— Mulţam, frăţioare. Ţine colea doi firfirici pentru osteneală. Şi, după ce lăsă acest bacşiş revoltător de meschin (chiar şi pentru un oraş ca Exeter), Sam îşi lăsă pălăria pe ochi şi se topi în umbra înserării. La jumătatea străzii pe care se afla, cu faţada îndreptată spre cea pe care o indicase birjarul, se vedea o biserică metodistă, al cărei fronton era susţinut de un şir de coloane impunătoare. În spatele uneia dintre acestea se instală detectivul nostru în devenire. Se făcuse de-acum aproape noapte, grăbită de norii negri şi plumburii care întunecau cerul.

Aşteptarea lui Sam nu dură prea mult. Curînd, din partea opusă se apropie o siluetă înaltă, la a cărei vedere inima lui Sam tresări. Vizibil încurcată, silueta ceru ajutor unui băieţaş aflat prin preajmă. Băiatul îl conduse numaidecît spre colţul străzii aflat sub supravegherea lui Sam, şi arătă ceva cu mîna, gest care, judecînd după surîsul care îi înflori pe chip, îi aduse mai mult de doi penny.

Spinarea lui Charles începu să se îndepărteze. Apoi stăpînul se opri şi se uită în sus. Făcu cîţiva paşi înapoi, în direcţia lui Sam. Deodată, ca şi cum şi-ar fi pierdut răbdarea cu sine însuşi, se întoarse iarăşi şi intră într-una dintre case. Sam se furişă de după stîlp, coborî în fugă treptele şi trecu drumul spre strada pe care se afla Hotelul Familial

Endicott. Aşteptă o vreme lîngă colţ. Dar Charles nu se mai ivi. Sam deveni atunci mai cutezător, şi porni agale, cu un aer nepăsător, de-a lungul zidurilor antrepozitelor de peste drum de şirul de case. Ajunse într-un loc din care putea să vadă holul hotelului. Era pustiu. În cîteva camere se vedea lumină. Mai trecură vreo cincisprezece minute; începu să plouă.

Sam rămase un timp pe loc, rozîndu-şi de zor unghiile, pradă unui vîrtej mînios de gînduri. Apoi începu să se îndepărteze cu pas grăbit.

Patruzeci şi şase

Şi totuşi, cînd la toate-am cugetat şi
le-am rostit,
Nu mintea, ci tot inima a biruit;
Să credem, dar, în ceea ce-am sperat,
Şi să primim ce-aici ne este dat.

Să credem, da, speranţă să nutrim
Că, într-o lume mai deplină de-o să fim,
Ceea ce-aici noi cu credinţă am pornit
Nu fi-va destrămat, ci întregit.

Copile drag, noi împreună cată să
ne-ncredem
Că-n viaţa mai înaltă în care-o să purcedem,
A noastră însoţire de acum
Rodi-va rod adevărat şi bun.

A.H. CLOUGH, *Poem* (1849)

Charles zăbovi cîteva clipe, descumpănit, în holul sărăcăcios, apoi ciocăni la o uşă, lăsată întredeschisă, ce dădea într-o încăpere din care venea lumină. O voce îl pofti să intre, şi în secunda următoare se pomeni faţă-n faţă cu proprietăreasa. Mult înainte ca Charles să aibă timp s-o măsoare cu privirea, aceasta văzuse deja cîte parale făcea domnul de dinaintea ei: un cincisprezece – şilingi, fără doar şi poate. Îi zîmbi, aşadar, plină de recunoştinţă.

— O cameră, domnule?

— Nu. Eu… adică, aş dori să vorbesc cu una dintre… o domnişoară Woodruff?

Zîmbetul de pe faţa doamnei Endicott pieri sub un val neaşteptat de jale. Lui Charles i se opri inima în loc.

— Nu cumva a…?

— Vai, biata domnişoară, cobora alaltăieri dimineaţă treptele cînd, ce să vezi, a alunecat şi şi-a sucit glezna, domnule. Cît dovleacul i s-a umflat, ceva de speriat. Am vrut să chem doctorul, da' dînsa nici n-a vrut s-audă. Drept e că o gleznă scrîntită se vindecă de la sine. Şi-apoi, doctorii-s tare scumpi în ziua de azi.

Charles îşi privi vîrful bastonului.

— Deci, nu pot s-o văd.

— Vai de mine, domnule, cum de nu, urcaţi, urcaţi. Asta o s-o mai înveselească. Ăţi fi vreo rubedenie, socot?

— Trebuie s-o văd… în legătură cu o problemă de afaceri.

Respectul doamnei Endicott se adînci:

— A… un om al legii?

Charles avu o clipă de ezitare, apoi spuse:

— Da.

— Atunci neapărat trebuie să urcaţi, domnule.

— Cred că… vreţi, vă rog, să trimiteţi pe cineva s-o întrebe dacă n-ar fi mai bine să-mi amîn vizita pînă cînd se va face bine?

Era grozav de încurcat. Îşi aduse aminte de Varguennes; ca să-şi facă mendrele, păcatul pîndea întîlnirile între patru ochi. Or, el venise doar să se intereseze de soarta ei; sperase că vor avea la îndemînă un salon, undeva, la parter, un loc în care să poată sta de vorbă netulburaţi, dar, totodată, feriţi de primejdia de a rămîne singuri. Bătrîna proprietăreasă stătu puţin în cumpănă, apoi aruncă iute o privire spre o anumită cutie deschisă aflată lîngă masa de lucru, şi hotărî, după cît se pare, că avocaţii pot fi şi ei hoţi – posibilitate al cărei adevăr puţini dintre aceia care, între Domniile Voastre, s-au văzut siliţi să le achite onorariile se vor apuca s-o pună la îndoială. Fără să se urnească din loc , o strigă, cu o violenţă surprinzătoare în glas, pe o oarecare Betty Anne.

Betty Anne îşi făcu apariţia şi fu expediată sus, cu o carte de vizită. Absenţa ei dură o bună bucată

de vreme, în cursul căreia Charles trebui să ţină piept unui şir de tentative indiscrete menite să-l descoase în legătură cu scopul vizitei sale. Într-un tîrziu, Betty Anne se înapoie: domnul era rugat să poftească. Urcă scările în urma slujnicei durdulii, îndreptîndu-se spre ultimul etaj; i se arătă, în treacăt, locul accidentului. Treptele erau, ce-i drept, foarte înalte; de altfel, în vremea aceea, femeile, mai tot timpul împiedicate să-şi vadă picioarele de poalele lungi ale rochiilor, cădeau aproape la tot pasul: era un fapt care făcea parte, în chip firesc, din viaţa de zi cu zi.

Străbătură un coridor cu aspect lugubru şi, la capătul lui, se opriră în faţa unei uşi. Cu o voce repezită, slujnica anunţă sosirea lui Charles, ale cărui bătăi de inimă deveniseră mult prea grăbite ca să poată fi puse numai pe seama celor trei rînduri de trepte, oricît de abrupte.

— O venit domnu', don'şoară.

Păşi în cameră. Sarah era aşezată lîngă foc, pe un fotoliu îndreptat cu faţa spre uşă, cu picioarele pe un scăunel, acoperite în întregime de o pătură roşie. Şalul verde de lînă care-i înconjura umerii nu izbutea să ascundă faptul că era îmbrăcată într-o cămaşă de noapte cu mîneci lungi. Părul, desfăcut, i se revărsa pe umerii acoperiţi de ţesătura verde a şalului. I se păru mult mai mică decît apărea în amintirile lui – şi sfioasă, de o sfială care-i strînse inima. Nu zîmbi la vederea lui, ci îşi plecă ochii spre mîinile aşezate în poală – doar o singură dată, cînd Charles trecu pragul, furişă spre el o privire, iute, ca o păcătoasă care se căieşte, înspăimîntată, de grozăvia săvîrşită, sigură că nu va întîlni în ochii lui decît mînie – pe urmă îşi plecă iar capul. Charles rămase lîngă uşă, ţinîndu-şi într-o mînă pălăria, iar în cealaltă, bastonul şi mănuşile.

— Treceam prin Exeter.

Creştetul ei se plecă parcă şi mai mult, într-un gest în care înţelegerea se amesteca cu ruşinea.

— N-ar fi mai bine să mă duc numaidecît după un doctor?

Vorbi în sfîrşit, cu privirea îndreptată în poală.

— Vă rog, nu. N-ar avea ce să facă, doar să mă sfătuiască să fac ceea ce am şi făcut.

Nu-şi putea dezlipi ochii de la ea – s-o vadă aşa, ţintuită pe scaun, răpusă de suferinţă (deşi obrajii îi erau năpădiţi de o roşeaţă adîncă), neajutorată… Şi, după veşnica-i rochie indigo – acum, verdele şalului, şi bogăţia părului ei, niciodată pînă atunci dezvăluită în întregime. Un miros uşor de balsam cu răşină atinse nările lui Charles.

— Te doare?

Scutură din cap.

— Aşa ceva… Nu-mi dau seama cum de-am putut să fiu atît de zăpăcită.

— În orice caz, mulţumeşte cerului că nu s-a întîmplat pe Undercliff.

— Da.

Părea că nu va izbuti cu nici un chip să iasă din stînjeneala în care o aruncase prezenţa lui. Charles îşi roti privirea de jur împrejurul încăperii micuţe. În cămin ardea focul, făcut, pare-se, de curînd. Pe poliţa de deasupra se vedea o cană de porţelan, în care lîncezeau, cu creştetele pălite, cîteva fire de narcise. Nimic nu reuşea însă să ascundă înfăţişarea mizeră a camerei, care le sporea la amîndoi stinghereala. Tavanul era însemnat de o mulţime de pete negre – urme lăsate de fumul lămpii cu petrol, ca tot atîtea prezenţe fantomatice, rămase să amintească şirul fără număr al celor care-şi petrecuseră, o vreme, făptura cenuşie între cei patru pereţi.

— Poate c-ar fi mai bine să…

— Nu. Vă rog. Luaţi loc. Iertaţi-mă. Eu… nu m-am aşteptat…

Îşi puse lucrurile pe scrin, apoi se aşeză pe un scaun de lemn – altul nici nu mai era – aflat lîngă masă, la celălalt capăt al încăperii. Cum să se fi aşteptat, în ciuda scrisorii trimise, la ceva ce el

însuşi hotărîse, cu toată tăria, că nici măcar nu poate fi luat în considerare? Încercă să găsească o scuză oarecare.

— I-ai comunicat adresa dumitale şi doamnei Tranter?

Scutură din cap. Tăcere. Charles îşi aţinti ochii asupra covorului de sub picioare.

— Numai mie?

Îşi plecă iar capul. Charles încuviinţă grav, ca şi cum gestul ei nu făcea decît să-i confirme bănuiala. Din nou se aşternu tăcerea. O rafală furioasă de ploaie se izbi în stropi grei de sticla ferestrei din spatele lui Sarah.

Charles spuse:

— Acesta e lucrul pe care am venit să-l discutăm.

Aşteptă ca el să continue, dar Charles nu mai adăugă nimic. Din nou se pomeni cu privirea pironită asupra ei. Nasturii cămăşii de noapte mergeau pînă sus, sub bărbie, iar mînecile, închise şi ele cu nasturi, ajungeau pînă la încheieturile mîinilor. Lumina focului arunca asupra albului cămăşii umbre pîlpîitoare, trandafirii, căci flacăra lămpii de pe masa lîngă care stătea Charles nu era prea puternică. Iar părul ei, a cărui frumuseţe era deja sporită de verdele şalului, părea, în bătaia focului, o vietate tremurătoare, ce cotropea dulce, cu fiecare zvîcnire a ei, inima lui Charles; ca şi cum întreaga ei taină, miezul cel mai adînc al făpturii ei, se dezvăluia în faţa lui; mîndră şi supusă, încătuşată şi slobodă, sclava şi egala lui. Ştiu dintr-odată de ce venise: s-o vadă iarăşi. Vederea ei era acum nevoia cea mare; ca o sete chinuitoare care se cerea ostoită.

Se sili să-şi desprindă privirea de la ea. Ochii îi căzură însă pe goliciunea celor două nimfe de marmură de deasupra căminului: în lumina caldă a focului, răsfrîntă de pătura roşie, marmura lor căpătase şi ea sclipiri trandafirii. Nu-i erau de nici

un ajutor. Deodată, Sarah se mişcă încetişor. Se văzu nevoit să-şi întoarcă privirea spre ea.

Îşi dusese iute mîna spre capu-i aplecat. Îşi trecu degetele pe obraz, apoi le lăsă să cadă pe gît.

— Scumpă domnişoară Woodruff, rogu-te, nu plînge… N-ar fi trebuit să vin… n-am vrut să…

Ea însă scutură din cap cu neaşteptată tărie. O lăsă să-şi vină în fire. Şi, în timp ce Sarah îşi tampona uşurel obrazul cu o batistă, se simţi copleşit de o dorinţă fizică năprasnică, de o poftă de o mie de ori mai puternică decît tot ceea ce simţise în camera prostituatei. Plînsul ei lipsit de apărare nu fusese poate decît spărtura de care se folosise acest adevăr ca să-i ţîşnească, năvalnic, dinainte – înţelese deodată de ce nu reuşea să-şi scoată din minte chipul ei, de ce simţea această cumplită nevoie de a o revedea: trebuia s-o aibă, să se topească în ea, să ardă, să se mistuie, să se prefacă în cenuşă pe trupul ei, în ochii aceia. Să amîne împlinirea acestei dorinţe o săptămînă, o lună, un an, cîţiva ani chiar, da, asta putea. Dar nu o veşnicie, nu fără ca lanţurile să-i sfîrtece carnea pînă-n rărunchi.

Vorbele ei de mai tîrziu, prin care încerca să-şi explice lacrimile, abia se auziră:

— Credeam că n-am să te mai văd niciodată.

Nu se pricepea să-i spună cît de mult se apropiase, cu aceste cuvinte, de adevărul pe care el însuşi abia îl aflase. Îşi înălţă privirea spre el, el şi-o coborî, la fel de repede. Ca din senin, se simţi aruncat sub asaltul aceloraşi simptome care-l năpădiseră în timpul întîlnirii din şopron. Inima îi bătea nebuneşte, mîna îi tremura. Ştia că, dacă va privi în ochii ei, era pierdut. Ca pentru a-i face să dispară, îi închise pe-ai lui.

Se lăsă deodată o tăcere cumplită, încordată, ca un pod gata să se frîngă în două, ori ca înainte de prăbuşirea unui turn; povara ei de emoţii devenea, cu fiece clipă ce trecea, tot mai de neîndurat, adevărurile ferecate în ea, dacă nu erau rostite,

aveau să-i arunce pe amîndoi, prefăcuţi în ţăndări, în aer. Apoi, pe neaşteptate, din cămin se iscă o cascadă măruntă de cărbuni. Cei mai mulţi se opriră pe tăviţa din faţa focului, cîţiva însă, izbindu-se cu putere, săriră iar, poposind pe marginea păturii care acoperea picioarele lui Sarah. O smulse degrabă de pe ea, în timp ce Charles îngenunche cît ai clipi şi apucă lopăţica din găleata de alamă. Azvîrli repede în foc cărbunii care căzuseră pe covor. Pătura începuse însă să fumege. O trase repede de pe Sarah şi, după ce-o aruncă pe podea, stinse grabnic cu piciorul scînteile rămase. Camera se umplu de miros de lînă arsă. Unul din picioarele lui Sarah rămăsese pe scăunel, pe celălalt şi-l pusese însă pe podea. Era desculţ. Charles cercetă atent pătura, aflată încă pe podea, o bătu de cîteva ori cu palma ca să fie sigur că nu mai fumegă, apoi se întoarse şi o aşeză la loc în jurul picioarelor ei. Stătea aplecat, atent să potrivească bine pătura. Cînd deodată, ca mînată de o pornire instinctivă, şi totuşi cu un gest pe care abia dacă se încumeta să-l premediteze, mîna ei se întinse, sfioasă, şi atinse mîna lui Charles. Charles ştia că-şi ridicase privirea spre el. Nu era în stare să-şi mişte mîna, şi dintr-odată nu mai era în stare să-şi desprindă ochii dintr-ai ei.

Era în ochii ei recunoştinţă, şi tristeţea ei de demult, întreagă, şi o îngrijorare de un fel ciudat, ca şi cum ştia că îi face rău; dar, dincolo de toate acestea, Sarah aştepta. Cu nesfîrşită sfială, însă aştepta. Dacă pe buzele ei ar fi fluturat o umbră, cît de palidă, de zîmbet, poate că Charles şi-ar fi adus aminte de teoria doctorului Grogan; chipul din faţa lui părea însă aproape surprins de ceea ce i se întîmplă, rătăcit, aidoma lui. Cît au stat astfel, privindu-se în ochi, Charles nu ştia. I se păru o veşnicie, deşi în realitate privirea lor nu dură mai mult de trei sau patru secunde. Primele care reacţionară fură mîinile. Ca într-o comuniune tainică, degetele li se împletiră. Apoi Charles se

lăsă într-un genunchi şi o trase cu patimă la pieptul lui. Gura lui o întîlni pe a ei cu o violenţă dezlănţuită care îi ului pe amîndoi; o făcu pe Sarah să-şi ferească buzele. Charles îi acoperi cu sărutări obrajii, ochii. Mîna lui îi atinse, în sfîrşit, părul, îl mîngîie, simţi, prin moliciunea lui, capul micuţ, aşa cum cu braţele şi pieptul îi simţea, prin ţesătura subţire, trupul. Îşi îngropă deodată capul în arcul gîtului ei.

— Nu trebuie… nu trebuie să… e o nebunie.

Dar braţele ei îl cuprinseră şi-i apăsară capul mai aproape. Rămase nemişcat în îmbrăţişarea ei. Se simţea purtat pe aripi de foc, prăvălindu-se cu şuier ameţitor, dar, Doamne, prin ce văzduh mîngîios, ca un puşti scăpat în sfîrşit de la şcoală, un ocnaş zburdînd pe un cîmp înverzit, un şoim pornit în zbor săgetat spre înalturi. Îşi înălţă capul s-o privească: o înverşunare aproape sălbatică. Se sărutară iarăşi. Se lăsă deasupra ei cu atîta putere, încît fotoliul alunecă puţin în spate. O simţi cum tresare cînd piciorul bandajat îi căzu de pe scăunel. Charles se întoarse să-l privească, apoi îi privi chipul, ochii închişi. Îşi răsucise capul într-o parte, pe speteaza fotoliului, aproape ca şi cum fiinţa lui îi făcea silă; pieptul părea însă să i se arcuiască imperceptibil spre el, iar mîinile se încleştau convulsiv de mîinile lui Charles. Se uită la uşa din spatele ei, apoi se ridică şi din doi paşi fu lîngă ea.

Dormitorul nu era luminat decît de ultimele licăriri ale înserării şi de felinarele palide de peste drum. Charles văzu însă patul cenuşiu, lavoarul. Sarah se ridicase, stătea, stîngace, lîngă fotoliu, sprijinită de spetează, fără să-şi aşeze pe podea piciorul vătămat; un capăt al şalului îi alunecase de pe umeri. Fiecare citea în ochii celuilalt aceeaşi încordare pătimaşă, valul uriaş care-i pierdea pe amîndoi sub năvălirea lui, năprasnică, neputinţa de a i se împotrivi. Sarah păşi, ca într-o cădere prelungă, spre el. Se repezi înainte şi o prinse în braţe, o îmbrăţişă. Şalul căzu de pe umeri. Numai

un strat subţire de flanelă îl despărţea de goliciunea ei. O strînse la piept, îi strivi trupul cu trupul lui, îi strivi gura cu buzele lui, cu setea deznădăjduită strînsă într-un pustiu de neîmpliniri – peste care se revărsa acum un şuvoi de nestăpînit, aducînd cu el toate dorinţele lui, nu numai sexuale, ci întreg noianul de lucruri oprite, romantism, aventură, păcat, nebunie, animalitate, pe toate le simţea acum străbătîndu-i, dezlănţuite, trupul.

Capul ei se lăsă moale pe braţele lui, ca şi cum leşinase, atunci cînd, într-un tîrziu, îşi ridică buzele de pe gura ei. O luă în braţe şi o duse în dormitor. Rămase nemişcată acolo unde o aruncase el, fără vlagă, cu un braţ îndoit spre spate. Îi apucă cealaltă mînă şi i-o sărută cu înfrigurare; mîna ei îi mîngîie faţa. Se smulse de lîngă ea şi alergă în camera de alături. Începu să se dezbrace într-o grabă nebună, smulgîndu-şi hainele ca şi cum cineva se îneca lîngă el, aflat pe mal. Un nasture de la redingotă zbură departe, se rostogoli într-un colţ, Charles însă nici nu se uită să vadă unde a căzut. Îşi smulse de pe el vesta, ghetele, ciorapii, pantalonii, indispensabilii… acul cu perlă, cravata. Aruncă o privire spre uşa de la intrare şi se duse să răsucească cheia în broască. Apoi, rămas numai în cămaşa cu poale lungi, intră desculţ în dormitor.

Se mişcase puţin din locul unde o lăsase, stătea acum cu capul pe pernă, dar tot de-a curmezişul patului, cu chipul întors într-o parte, ascuns vederii lui de un val întunecat de păr. Rămase cîteva clipe aplecat deasupra ei, cu membrul în erecţie, umflîndu-i în faţă poalele cămăşii. Îşi puse genunchiul stîng pe patul îngust şi se prăbuşi peste ea, acoperindu-i cu o ploaie de sărutări fierbinţi gura, ochii, gîtul. Dar trupul nemişcat, şi totuşi supus, pe care-l simţea sub trupul lui, atingerea piciorului ei gol… nu mai avea răbdare. Săltîndu-se puţin în pat, îi ridică cămaşa de noapte. Picioarele ei se desfăcură. Cu o brutalitate

înnebunită, simţind că nu-şi mai poate stăpîni ejacularea, găsi locul şi împinse. Trupul ei tresări din nou, întocmai ca atunci cînd îi alunecase piciorul de pe scăunel. Birui această piedică instinctivă, şi braţele ei îl înlănţuiră strîns, ca şi cum voia să-l facă una cu ea pe veşnicie, veşnicia aceea pe care el nu şi-o putea închipui fără ea alături. Începu să ejaculeze imediat.

— Ah, iubita mea. Iubita mea dragă. Îngerul meu scump… Sarah, Sarah… ah, Sarah.

Peste cîteva clipe zăcea nemişcat pe pat. Trecuseră exact nouăzeci de secunde din clipa în care o lăsase în sufragerie pentru a privi în dormitor.

Patruzeci şi şapte

Îndepărtată stai, cum în Hades Didona,
cu gest de-adîncă jale,
Pe-al ei iubit necredincios l-a părăsit în cale,
Ne lasă, fă-ne semn de-adio, rămîi
netulburată.

MATTHEW ARNOLD,
Ţiganca savantă (1853)

Tăcere.

Rămăseseră nemişcaţi, paralizaţi parcă de ceea ce făcuseră. Îngheţaţi de suflul viforos al păcatului, încremeniţi într-o mare de plăcere. Charles – în a cărui fiinţă molcomei legănări a tristeţii *post coitum* îi ţinuse din prima clipă locul o atotcuprinzătoare cutremurare de groază – era asemeni unui oraş care se pomeneşte, din seninul paşnic al cerului de deasupra, lovit de o bombă atomică. Totul fusese făcut una cu pămîntul; toate principiile, viitorul întreg, fidelitatea, intenţiile onorabile. El însă scăpase, zăcea acolo, bucurîndu-se, printre ruine fumegînde, de viaţa care lui îi fusese, în chip atît de desfătător, cruţată, ultimul suflet rămas viu dintr-o lume spulberată, într-o nesfîrşită singurătate… prin care însă radioactivitatea vinovăţiei începuse deja să se furişeze spre el, să i se strecoare prin nervi şi prin artere. În umbrele din depărtare, se înălţa chipul Ernestinei, aţintindu-l cu o privire îndoliată. De lîngă ea, domnul Freeman îl lovea cu sete peste faţă… ca două stane de piatră erau, încremeniţi într-o îndreptăţită neîndurare, de neclintit în aşteptarea lor.

Se trase puţin într-o parte ca s-o elibereze pe Sarah de povara trupului său, apoi se întoarse pe spate, astfel ca ea să se poată sprijini de el, cu capul pe umărul său. Îşi pironi privirea în tavan. Ce încurcătură, ce încurcătură de nedescris!

O strînse uşor lîngă el. Mîna ei se întinse cu sfială şi-i prinse mîna. Ploaia se oprise. De afară răsună zgomot de paşi, rari, măsuraţi, călcînd apăsat pe sub fereastră. Vreun poliţist, probabil; Legea.

Charles spuse:

— Sînt mai rău decît Varguennes.

Îi răspunse numai printr-o strîngere de mînă, ca pentru a-i contrazice vorbele şi pentru a-l alina. Numai că el era bărbat.

— Ce-o să se aleagă de noi?

— Nu mă pot gîndi mai departe de ceasul acesta.

Îi strînse iar umerii cu braţul şi-o sărută pe frunte; apoi îşi pironi din nou ochii în tavan. Părea atît de tînără acum, de copleşită.

— Trebuie să rup logodna.

— Nu-ţi cer nimic. N-am cum să-ţi cer. Eu sînt de vină.

— Doar m-ai prevenit, m-ai prevenit. Numai eu port întreaga vină. Ştiam de cînd am venit aici… am vrut să fiu orb. Nu mi-a mai păsat de nici o obligaţie.

Ea murmură:

— Aşa am vrut eu. (Mai spuse o dată, cu tristeţe): Aşa am vrut eu.

O vreme rămase tăcut, mîngîindu-i părul, care-i cădea peste umeri, peste chip, acoperind-o ca un văl.

— Sarah … nu-i nume mai dulce ca acesta.

Ea nu-i răspunse. Se scurse astfel un minut, răstimp în care el o mîngîia uşor pe păr, ca pe un copil. Gîndurile îi rătăceau însă în altă parte. Ca şi cum îşi dăduse seama de asta, într-un tîrziu ea rupse tăcerea:

— Ştiu că nu te poţi căsători cu mine.

— Trebuie. *Vreau* s-o fac. Nu mi-aş mai putea privi chipul în oglindă tot restul vieţii dacă n-aş face astfel.

— M-am purtat cu păcat. De mult mă tot gîndesc, în fel şi chip, la ziua asta. Nu sînt vrednică să-ţi fiu soţie.

— Scumpa mea…

— Poziţia ta în societate, şi prietenii pe care-i ai, şi… şi ea – ştiu că ea te iubeşte. Cum să nu ştiu ceea ce simte?

— Dar eu n-o mai iubesc!

Nu răspunse imediat, aşteptînd ca vehemenţa din vorbele lui să se istovească treptat în tăcerea aşternută.

— Ea e demnă de tine. Eu nu.

Începu în sfîrşit să-i ia vorbele în serios. O sili să se întoarcă spre el, şi, în lumina firavă prelinsă de pe stradă, privirile lor adumbrite se întîlniră. Ochii lui Charles erau plini de un fel de groază; în vreme ce privirea ei era calmă, se desluşea chiar în ea o uşoară urmă de zîmbet.

— Doar nu vrei să spui că ar trebui să plec – ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic între noi?

Ea nu răspunse; îi citi însă în ochi gîndul nerostit. Se ridică, sprijinindu-se într-un cot:

— Nu se poate să mă ierţi pînă-ntr-atît. Ori să ceri aşa de puţin.

Ea îşi afundă capul în pernă, cu ochii aţintiţi pe un viitor întunecat.

— De ce nu, dacă te iubesc?

O strînse cu putere lîngă el. Gîndul la un asemenea sacrificiu îi arse ochii cu lacrimi de amar. Ce nedrept o judecaseră, Grogan şi cu el! Era o făptură mai nobilă decît oricare dintre ei. Charles se simţi copleşit de un dispreţ fără margini pentru neamul bărbaţilor: cum coborau ei tot ce era înălţător, ca să poată să încapă în mintea lor, credulă şi egoistă. Dar între reprezentanţii acestui neam se număra şi el – şi, mereu gata să-şi ajute odrasla ajunsă la ananghie, spre mintea lui se furişă o umbră iscoditoare trimisă de bătrîna, de hîrşita laşitate masculină, neîntrecută în viclenia de a te scoate oricînd basma curată: oare cele

întîmplate n-ar putea fi, cumva, doar tumba de adio a zbenguielilor tinereţii, ultimul galop nărăvaş de dinainte de căpăstru? Nici n-apucă însă gîndul acesta să i se strecoare în minte, că începu deodată să se simtă ca un ucigaş achitat pe temeiul unei erori de procedură din dosarul acuzării. Chiar dacă ar fi ieşit liber pe porţile tribunalului, din inima lui vina n-avea să se şteargă pe vecie.

— Îmi pare că am devenit, pentru mine însumi, un străin.

— Am simţit şi eu asta. E din pricină că am păcătuit. Şi nu ne vine să credem că am păcătuit. (Vorbele ei însoţeau parcă o privire cufundată în bezna unei nopţi fără capăt.) Nu doresc decît ca tu să fii fericit. Acum, cînd ştiu că a existat cu adevărat o zi în care m-ai iubit, pot îndura… pot îndura orice gînd… în afara gîndului morţii tale.

Se săltă din nou în pat şi o învălui cu privirea. În ochi îi stăruia încă o umbră de zîmbet şi, prin el, se străvedea o cunoaştere adîncă a unor lucruri de taină – ca o replică, în plan sufletesc sau psihologic, la cunoaşterea ei trupească de către Charles. Niciodată nu se simţise atît de apropiat de o femeie, una cu făptura ei. Se aplecă şi-o sărută pe frunte, sub imboldul unei iubiri cu mult mai pure decît cea care, la atingerea pătimaşă a buzelor ei, nu întîrzie să-şi vestească reapariţia prin tulburarea care-i urca în şale. La fel ca numeroşi alţi bărbaţi ai epocii victoriene, Charles nu era în stare să-şi închipuie că între femeile cu simţire delicată s-ar putea afla vreuna căreia să-i facă plăcere să fie un receptacol al poftelor bărbaţilor. Abuzase şi-aşa, într-un mod inadmisibil, de dragostea pe care i-o purta ea; lucrul ăsta nu trebuia să se mai repete. Şi, oricum, se făcuse tîrziu – chiar că nu mai putea rămîne! Se ridică în capul oaselor.

— Persoana pe care am întîlnit-o la parter… şi mai e şi valetul care mă aşteaptă la hotel. Te rog

stăruitor să-mi dai un răgaz de cîteva zile. Acum nu sînt în stare să mă gîndesc ce să fac.

Ea îşi ţinea ochii închişi.

— Nu sînt demnă de tine.

O privi o clipă, lung, apoi se dădu jos din pat şi se duse în camera de alături.

Acolo însă… Cerule mare! Se opri ca lovit de trăsnet.

În timp ce se îmbrăca, observă, privind în jos, o pată roşie pe poalele din faţă ale cămăşii. O clipă, crezu că se tăiase, cine ştie cum; nu-şi amintea însă să fi simţit vreo durere. Se examină pe furiş. Apoi se încleştă cu amîndouă mîinile de rezemătoarea fotoliului, cu privirea întoarsă spre uşa care dădea în dormitor – înţelesese brusc ceea ce un amant mai experimentat sau mai puţin înfrigurat ar fi bănuit mult mai devreme.

Dezvirginase o fecioară.

Din camera de alături se auzi o mişcare. Cu gîndurile prinse într-un vîrtej năucitor, însă cuprins subit de o grabă disperată, îşi trase iute hainele pe el. De alături se auzi un clipocit de apă turnată în lighean, apoi clinchetul unei savoniere de porţelan. Nu i se dăruise lui Varguennes. Minţise. Întreaga ei purtare, toate motivele pe care i le înşirase în Lyme Regis se întemeiaseră pe o minciună. Dar scopul, care era scopul? De ce, de ce, de ce?

Şantaj!

Ca să-l aducă pe de-a-ntregul la cheremul ei!

În minte îi năvăli întreg alaiul de gînduri mîloase, ielele cu chipuri hîde care bîntuie dintotdeauna închipuirea bărbaţilor, spaimele lor îngîmfate în faţa unei presupuse conspiraţii uriaşe urzite laolaltă de neamul femeiesc, ca să le sugă din trup vlaga bărbătească, să-i prindă în gheare prefăcîndu-se biruite de idealismul lor, pentru a-i putea preschimba apoi, odată înmuiaţi, într-un boţ de ceară, din care să-i plămădească din nou, după chipul fanteziilor lor drăceşti… şi, lîngă acestea, se înălţau rînjetele ştirbe ale vedeniilor de coşmar,

din nou adevărate, iscate de lectura dovezilor aduse în sprijinul recursului în procesul lui La Roncière – umplînd toate mintea lui Charles de o groază apocaliptică.

Dincolo, zgomotele apei şi săpunului mînuit cu discreţie încetaseră. Se auziră mai multe foşnete uşoare – bănuia că se urca iar în pat. Gata îmbrăcat, rămase în picioare, cu ochii la foc. Era nebună, rea, ţesuse în jurul lui o mreajă de un fel necunoscut… dar *de ce?*

Se auzi un zgomot. Se întoarse, cu gîndurile limpede întipărite pe chip. Stătea în prag, îmbrăcată în rochia indigo, cu părul încă desfăcut; pe faţă i se ivise însă ceva din expresia sfidătoare de odinioară: preţ de o clipă, îi veni în minte prima lor întîlnire, cînd dăduse peste ea din întîmplare, întinsă pe tăpşanul de deasupra mării, iar ea îşi ridicase de acolo privirea spre el. Îşi dăduse seama, desigur, că el descoperise adevărul; şi, ca în atîtea alte dăţi, privirea ei avu darul să-i oprească pe buze acuzaţiile, să le reteze cu totul vigoarea bărbătească.

Repetă cuvintele pe care le spusese mai devreme:

— Nu sînt demnă de tine.

Acum da, acum o credea. Şopti:

— Varguennes?

— Cînd am ajuns la hanul de care ţi-am vorbit, din Weymouth… eram încă la o oarecare depărtare de uşă... l-am văzut ieşind, împreună cu o femeie. Genul de femeie pe care îl recunoşti dintr-o ochire. (Îşi feri ochii de privirea lui cruntă.) M-am retras într-un gang. După ce s-au depărtat, am plecat.

— Dar de ce-ai spus că…?

Se îndreptase pe neaşteptate spre fereastră, şi Charles amuţi. Nu şchiopăta. N-avea glezna scrîntită. Ea îi aruncă o privire peste umăr, ca să-i vadă ochii, străbătuţi de un val proaspăt de noi acuzaţii, apoi se întoarse cu spatele.

— Da. Te-am minţit. Dar n-am să te mai tulbur de acum înainte.

— Dar ce-am făcut ca să… ca tu să…

Un viespar de mistere.

Se întoarse spre el, gata să-i ţină piept. Afară, ploaia reîncepuse cu furie. Privirea îi era neclintită, sfidarea de demult revenise întreagă; şi totuşi, dincolo de ea se desluşea o fluturare catifelată, menită să-i amintească lui Charles că nu cu multe minute în urmă fusese a lui. Privirea ei de odinioară, distantă, însă uşor îmblînzită.

— Mi-ai oferit consolarea de a crede că, într-o altă lume, într-o altă epocă, într-o altă viaţă, ţi-aş fi putut fi soţie. Mi-ai dat tăria necesară pentru a-mi duce mai departe traiul… aici şi acum. (Nu-i despărţeau mai mult de zece paşi; păreau însă să fie zece mile.) Cu un singur lucru nu te-am amăgit. Te-am iubit… cred că din clipa în care te-am văzut prima oară. În privinţa asta nu te-am minţit nici o clipă. Ceea ce te-a făcut să te păcăleşti a fost singurătatea mea. O pornire de ranchiună, pizmă, nu ştiu. (Se întoarse din nou spre fereastră, cu privirea la ploaia de afară.) Nu-mi cere să explic ceea ce am făcut. Nu pot să explic. E ceva care nu se poate explica.

În tăcerea apăsătoare care urmă, Charles rămase cu privirea pironită la ea, la spinarea ei întoarsă. Întocmai cum, ceva mai devreme – adineaori, abia – se simţise purtat spre ea de un val irezistibil, acum acelaşi val îl trăgea înapoi – şi, în amîndouă cazurile, vina era a ei.

— Nu pot accepta aşa ceva. Trebuie să fie explicat.

Ea însă scutură din cap.

— Acum pleacă, te rog. Mă voi ruga pentru fericirea ta. N-am s-o mai tulbur niciodată.

El nu se urni. După cîteva clipe, ea întoarse capul şi, aşa cum mai făcuse odată, mai demult, îi citi gîndul ascuns. Expresia chipului ei era calmă, aproape fatalistă.

— Ţi-am mai spus şi altă dată. Sînt mult mai puternică decît îşi poate închipui la prima vedere un bărbat. Viaţa mea se va sfîrşi atunci cînd va vrea firea să-i pună capăt.

Reuşi să mai îndure imaginea chipului ei încă cîteva secunde, apoi se întoarse să-şi ia pălăria şi bastonul.

— Iată care mi-e răsplata. După ce ţi-am fost reazem la greu, am riscat atîta pentru tine… ca acum să aflu că n-am fost decît păcăliciul în jurul căruia ţi-ai ţesut tu nălucirile.

— Astăzi am avut în gînd numai propria mea fericire. Dacă ar fi să ne mai întîlnim cîndva, nu m-aş gîndi decît la fericirea ta. Nu poate să existe fericire pentru dumneata alături de mine. Nu te poţi căsători cu mine, domnule Smithson.

Revenirea aceasta la formulele de politeţe îi împlîntă un cuţit în inimă. Îi aruncă lui Sarah o privire rănită; ea însă se întorsese cu spatele, ca şi cum o aşteptase. Făcu un pas către ea.

— Cum poţi să mi te adresezi astfel? (Ea nu răspunse.) Nu-ţi cer decît să-mi îngădui să înţeleg…

— Te implor, pleacă!

Se întorsese deodată cu totul spre el. O clipă se uitară unul la celălalt ca doi nebuni. Charles părea gata să deschidă gura, să se năpustească înainte, să explodeze; dar, pe neaşteptate, se răsuci pe călcîie şi ieşi din cameră.

Patruzeci şi opt

E imoral ca un om să meargă cu gîndul la lucruri care depăşesc măsura celor pe care, fiind pe potriva firii şi sufletului său, le poate cuprinde cu mintea în mod spontan.

NEWMAN, *Optsprezece propoziţii ale liberalismului* (1828)

Căci adevăr vă spun, cum spune-n tonuri 'nalte
Acel ce-n sfîntă mîna lui a lumii harfă ţine,
Că omul poate din cenuşa-i să se salte
Şi capul să-şi înalţe spre lumină.

TENNYSON, *In Memoriam* (1850)

Îşi puse pe chip masca lui cea mai oficială în timp ce se apropia de holul clădirii. Doamna Endicott veghea lîngă uşa biroului, cu gura deja deschisă, gata să cuvînte. Charles trecu însă pe lîngă ea, azvîrlindu-i, cu o politeţe repezită, un „Vă mulţumesc, doamnă“, înainte să apuce să-şi isprăvească întrebarea, sau să observe nasturele lipsă de la redingotă.

Mergea în neştire prin ploaia care se dezlănţuise din nou. El însă nu lua seama la ea, aşa cum nu lua seama la drumul pe care îl purtau paşii. Nu dorea decît să se piardă în întuneric, să devină invizibil, să nu mai ştie de nimic, pentru ca astfel să-şi poată recăpăta calmul. Fără să-şi dea seama, se avîntase însă în inima cartierului exeterian aflat sub umbra păcatului, pe care l-am descris cu cîteva capitole în urmă. Asemeni celor mai multe locuri peste care pluteşte umbra păcatului, era plin de lumină şi însufleţire: de prăvălii şi taverne, de oameni ce aşteptau să înceteze ploaia, adăpostiţi prin ganguri. O luă pe o stradă ce cobora într-o pantă abruptă spre rîul Exe. De-a lungul şanţului din mijloc, înfundat de apa ploilor, se înşirau, de o parte şi de alta, nişte trepte acoperite cu o mîzgă lipicioasă.

Jos, pe colţul străduţei, zări o biserică mică din cărămidă roşie; simţi deodată nevoia să se refugieze în liniştea unui lăcaş de rugăciune. Împinse uşa de la intrare, mică, şi atît de scundă încît trebui să se aplece ca să-i poată păşi pragul. Urcă apoi cele cîteva trepte care duceau spre interiorul bisericii, aflată mai sus de nivelul la care se găsea uşa. În capul scărilor zări un preot tînăr care tocmai isprăvea de stins o ultimă lampă cu gaz şi care se întoarse spre el, surprins de această vizită, la o oră atît de tîrzie.

— Mă pregăteam să încui, domnule.

— Mi-aţi putea îngădui să mă rog cîteva minute?

Preotul aprinse iar lampa şi-l cercetă îndelung cu privirea pe muşteriul sosit la ceas de seară. Un gentleman.

— Casa mea se află chiar peste drum. Sînt aşteptat. Dacă sînteţi bun să încuiaţi după ce terminaţi şi să-mi aduceţi cheia. (Charles se înclină, şi preotul coborî treptele pînă la el.) Aşa sună porunca venită de la episcop. După părerea mea, casa Domnului ar trebui să fie deschisă zi şi noapte. Dar ce să facem, nu ne putem primejdui pîinea cea de toate zilele, cînd vremurile sînt aşa cum sînt!

Charles rămase astfel singur în biserică. Ascultă paşii preotului străbătînd strada; apoi se duse să încuie pe dinăuntru uşa roasă de vreme şi urcă iar treptele care duceau în naos. Mirosea a vopsea, iar lumina slabă a singurei lămpi aprinse arunca luciri stinse pe ornamentele proaspăt aurite; arcadele masive în stil gotic, de un roşu mohorît, arătau însă că biserica era foarte veche. Charles se aşeză într-o strană aflată la jumătatea naosului şi îşi aţinti privirea, prin ferestruicile catapetesmei, la crucifixul de deasupra altarului. Apoi se aşeză în genunchi şi începu să spună cu glas şoptit Tatăl Nostru, cu mîinile ţepene încleştate pe speteaza stranei din faţa lui.

Liniştea şi pustietatea cufundate în întuneric tălăzuiră la loc de îndată ce vorbele rituale îşi încetară răsunetul. Începu să alcătuiască o rugăciune anume pentru situaţia în care se afla: „Iartă-mă, Doamne, pentru egoismul meu. Iartă-mă pentru că am încălcat rînduielile Tale. Iartă-mă pentru că singur m-am acoperit de ocară, iartă-mi necurăţia. Iartă-mă pentru că sînt nemulţumit de mine însumi, iartă-mi lipsa de credinţă în înţelepciunea şi milostenia Ta. Iartă-mă şi călăuzeşte-mă, Doamne, în trudnicul meu chin…“; deodată însă, printr-una din festele nefericite puse la cale de un subconştient întors spre cu totul altceva, îi răsări dinainte chipul lui Sarah, scăldat în lacrimi, răvăşit de durere, semănînd leit cu o Mater Dolorosa de Grünewald pe care o văzuse în Colmar, Coblenz, Köln… nu-şi putea aduce aminte unde. Preţ de cîteva secunde, gîndurile îi alergară prosteşte după numele oraşului pe care-l uitase, sigur începea cu C… se ridică în picioare şi se aşeză la loc în strană. Ce pustie era biserica, şi ce linişte era înăuntru. Privi ţintă crucifixul; în locul chipului lui Cristos, nu-l vedea însă decît pe cel al lui Sarah. Încercă să ia de la capăt rugăciunea. Era însă în zadar. Ştia că vorbele ei nu erau auzite. Începu brusc să plîngă.

În sufletul celor mai mulţi dintre ateii şi agnosticii epocii victoriene, în afara unui număr cît se poate de restrîns (elita bătăioasă călăuzită de Bradlaugh), se cuibărise un profund sentiment de excludere, de a fi fost refuzaţi de har. Între prietenii care le împărtăşeau convingerile, li se întîmpla adesea să facă haz de smintelile Bisericii, de ciorovăielile dintre secte, de viaţa de huzur a episcopilor şi de canonicii puşi numai pe uneltiri, de parohii[39] care-şi lăsau turmele de dreptcredincioşi în plata Domnului, de lefurile de mizerie ale preoţilor de rînd, de teologia prăfuită şi de toate celelalte care mai erau; dar, dincolo de toate acestea, figura lui Cristos se înălţa neatinsă,

contrariind teribil, prin nefirescul ei, logica unei gîndiri întemeiate pe raţiune. Pentru ei, Cristos n-avea cum să fie ceea ce e pentru nenumăraţi dintre noi, cei de astăzi: o figură întru totul laicizată, un *om*, pe nume Isus din Nazaret, înzestrat cu un strălucit dar al metaforei, cu forţa de a crea o mitologie numai a Lui, de a-şi pune faptele în acord cu crezul. Tot restul lumii credea în esenţa Sa divină; mustrările Lui răsunau, de aceea, cu o asprime sporită în sufletul necredinciosului. Între relele crunte de care se face vinovată epoca noastră şi noi, cei trăitori în ea, vinovaţii, adică, se înalţă astăzi vastul edificiu, aflat sub oblăduirea cîrmuirilor, al binefacerii instituţionalizate; milostenia se gospodăreşte cu temei. Victorienii îşi duceau însă traiul mult mai aproape de aceste rele ale epocii; cei inteligenţi şi sensibili se simţeau în mult mai mare măsură apăsaţi de răspundere pentru cele ce se petreceau în jur; simţeau, de aceea, cu atît mai grea, în vremuri atît de grele, povara faptului de a nu fi primit în sufletul lor simbolul universal al compasiunii.

În adîncul inimii, Charles nu voia să fie agnostic. Pentru că nu avusese niciodată nevoie de ajutorul credinţei, învăţase, cu sufletul împăcat, să se descurce fără ea; iar glasul raţiunii şi, mai tîrziu, cele ale lui Lyell şi Darwin îl confirmaseră în hotărîrea de a se lipsi de dogmele credinţei. Şi totuşi, iată-l aici, vărsînd acum lacrimi amare, plîngînd-o nu pe Sarah, ci propria-i neputinţă de a-şi înălţa glasul spre Dumnezeu. Înţelese, singur în biserica întunecată, că toate firele care duceau spre înalturi erau tăiate. Comunicarea nu era în nici un fel cu putinţă.

În tăcerea din jur răsună deodată un pocnet puternic. Întoarse capul spre uşă, ştergîndu-şi în pripă ochii cu mîneca. Necunoscutul care încercase să intre se resemnase însă, se pare, cu gîndul că biserica era închisă; cel care se îndepărtase era parcă o parte alungată din el însuşi.

Se ridică şi începu să se plimbe în sus şi-n jos printre şirurile de strane din naos, cu mîinile la spate. De pe pietrele funerare încastrate în pardoseală îl aţinteau cu ochi înceţoşaţi de vreme nume şi date de nedescifrat, ultime rămăşiţe fosile dintr-un şir de existenţe străine. Poate pasul măsurat cu care se plimba pe deasupra dalelor vechi, uşorul sentiment că săvîrşeşte astfel un sacrilegiu, ori poate clipele de deznădejde de mai devreme – oricum, ceva îl ajută să-şi redobîndească, în cele din urmă, calmul şi un fel de limpezime a gîndirii. Între eul său cel bun şi eul cel rău prinse să se înfiripe un dialog – sau, cine ştie, poate că dialogul se purta între el şi silueta asemănătoare unui vultur cu aripile desfăcute care veghea din umbrele de la celălalt capăt al bisericii.

Cu ce să încep?

Începe cu ceea ce ai făcut, amice. Şi isprăveşte odată cu gîndul acesta, că mai bine n-o făceai.

Nici nu se poate spune c-am făcut-o eu, de fapt. Am fost împins s-o fac.

Ce anume te-a împins?

Am fost amăgit.

Ce intenţii se ascundeau în spatele amăgirii?

Nu ştiu.

Dar trebuie să judeci.

Dacă m-ar fi iubit cu adevărat, n-ar fi fost în stare să mă lase să plec.

Dacă te-ar fi iubit cu adevărat, ar mai fi putut continua cu înşelătoriile?

Nu mi-a lăsat altă cale. Chiar ea a spus că între noi căsătoria e imposibilă.

Ce motiv a invocat?

Diferenţa socială dintre noi.

Nobilă cauză.

Pe urmă Ernestina. I-am făgăduit solemn c-o voi lua de soţie.

Făgăduiala asta e deja ţăndări.

Am s-o dreg.

Cu iubire? Sau cu vinovăţie?

N-are importanţă cu care din ele. Legămîntul e ceva sacru.

Dacă n-are importanţă cu care, legămîntul nu poate fi ceva sacru.

Datoria mea e limpede.

Charles, Charles, gîndul ăsta l-am citit în ochi dintre cei mai plini de cruzime. Datoria nu-i decît o oală, care primeşte orice vîri în ea, de la cele mai cumplite rele pînă la binele cel mai înălţător.

Ea a vrut să plec. Am văzut din privirea ei – era dispreţ acolo.

Să-ţi spun eu ce face domnişoara Dispreţ în clipa asta? Plînge de-i sare cămaşa de pe ea.

Nu mă pot întoarce acolo.

Crezi oare că apa va spăla sîngele acela care-ţi pătează trupul?

Nu mă pot întoarce.

Te-a silit cineva să te duci să te întîlneşti iar cu ea pe Undercliff? Te-a silit cineva să te opreşti peste noapte aici, în Exeter? Te-a silit cineva să urci în camera ei? S-o laşi să-şi aşeze mîna peste a ta? Te-a…

Recunosc toate astea! Am păcătuit. Numai că eram deja prins în laţul ei.

Atunci cum se face că, acum, ai scăpat de ea?

Din partea lui Charles nu veni nici un răspuns. Se aşeză la loc în strană. Îşi încleştă mîinile cu atîta tărie încît degetele i se albiră, de parcă voia să le sfărîme încheieturile, cu privirea necontenit aţintită în bezna de dinainte. Dar celălalt glas nu voia să-i dea pace.

Prietene, poate că există un lucru pe care îl iubeşte mai mult decît pe tine. Iar ceea ce nu înţelegi tu e că, pentru că te iubeşte cu adevărat,

trebuie să-ţi dăruiască lucrul pe care îl iubeşte mai mult. O să-ţi spun de ce plînge: pentru că îţi lipseşte curajul să-i înapoiezi darul.

Cu ce drept m-a supus acestui chin?

Cu ce drept te-ai născut? Ce drept ai să respiri? Să fii bogat?

Nu fac decît să-i dau Cezarului...

Sau domnului Freeman?

E o învinuire josnică.

Dar mie, mie ce-mi dai? Asta ţi-e ofranda? Cuiele acestea pe care mi le împlînţi în palme?

Cu tot respectul, dar Ernestina are şi ea palme.

Bine, hai atunci să-i luăm una dintre ele şi să citim în ea. Nu văd nici urmă de fericire. Ştie că nu e iubită sincer. E înşelată, şi nu o dată, ci iarăşi şi iarăşi, mereu, în fiecare zi a căsniciei.

Charles îşi aşeză braţele pe rezemătoarea stranei din faţa lui şi-şi îngropă capul în ele. Se simţea prins într-o dilemă care era, în acelaşi timp, un suflu de nehotărîre: era aproape palpabil, nu era inert, ci plin de dinamism, împingîndu-l înainte într-un viitor pe care nu el, Charles, ci suflul acesta, avea să-l aleagă.

Sărmanul meu Charles, cercetează-ţi inima – cînd ai sosit în oraşul acesta, ai vrut, nu-i aşa, să-ţi dovedeşti ţie însuţi că n-ai căzut încă în temniţa viitorului tău. Numai că fuga din temniţă nu e alcătuită doar dintr-un singur gest; la fel cum nu poţi să ajungi de aici la Ierusalim dintr-un singur pas. În fiecare zi, Charles, ceas de ceas, ea trebuie dusă mai departe. În fiecare minut, cuiul pîndeşte deasupra mîinilor tale, gata să ţi se înfigă în carne. Ştii care sînt căile între care ai de ales. Să rămîi în temniţă, între zidurile botezate de vremea ta datorie, onoare, respect de sine, şi să picoteşti în tihnă la umbra lor ocrotitoare. Ori să te eliberezi –

şi să fii răstignit. Iar aproape să-ţi fie numai pietrele şi mărăcinii, şi spinările spre tine întoarse; tăcerea cetăţilor, şi ura lor.

Sînt slab.

Dar ţi-e ruşine cu slăbiciunea ta.

La ce-ar folosi lumii tăria mea?

Nu primi nici un răspuns. Dar, sub un imbold necunoscut, Charles se ridică din strană şi se îndreptă spre catapeteasmă. Privi, printr-una din ferestrele de lemn, la Crucea de deasupra altarului; apoi, după o ezitare, păşi pe uşa din mijloc şi, trecînd pe lîngă băncile pentru cor, ajunse la treptele care duceau la masa altarului. Lumina de la celălalt capăt al bisericii răzbătea scăzută pînă aici. Abia dacă desluşea trăsăturile chipului lui Cristos, însă se simţi năpădit de o misterioasă empatie. Se văzu pe el însuşi spînzurînd acolo, pe cruce… fără să iradieze, fireşte, nici măcar un dram din nobleţea şi universalitatea figurii lui Isus, dar se văzu răstignit.

Şi totuşi, nu pe cruce – pe altceva era răstignit. Uneori, mai demult, se gîndise la Sarah într-un fel care ar putea lăsa loc bănuielii că se vedea răstignit pe trupul *ei*; un atare gînd, blasfematoriu atît din punctul de vedere al religiei cît şi al vieţii reale, era însă străin de mintea lui Charles. I se părea mai curînd că Sarah se află acolo, alături de el, aşteptînd parcă începerea slujbei de cununie; scopul prezenţei ei acolo era însă altul. Cîteva clipe nu reuşi să-l pătrundă – apoi deodată înţelese.

Să-L coboare de pe cruce!

În lumina brusc pogorîtă a acestei străfulgerări, lui Charles i se arătă adevărata menire a creştinismului; ea nu era să preamărească această imagine barbară, s-o păstreze veşnic deasupra capetelor tuturor, cu smerenie înălţate spre ea, şi cu gîndul la cîştigul folositor – izbăvirea de păcate – pe care aveau să-l tragă de pe urma acestor

îndeletniciri, ci să dea naştere unei lumi în care omul care spînzura pe cruce să poată fi coborît, să poată fi văzut purtînd pe chip nu rictusul agoniei, ci zîmbetul împăcat al victoriei, o victorie a oamenilor vii, bărbaţi şi femei, victoria Lui în sufletele muritorilor.

Aşa cum stătea acolo, i se părea că vede în epoca lui, cu viaţa ei tumultuoasă, cu certitudinile-i de fier şi convenţiile ei rigide, cu emoţia ei înfrînată şi umorul ei de tot hazul, cu ştiinţa-i cuminte şi religia ei nesăbuită, cu politica ei coruptă şi castele ei de neclintit – marele vrăjmaş nevăzut al tuturor năzuinţelor sale celor mai adînci. Ea era cea care îl înşelase; ea, epoca lui, şi nu găseai în ea nici o fărîmă de iubire sau de libertate… dar nici de gîndire, de premeditare, de răutate, pentru că înşelăciunea era sădită în chiar firea ei; ea nici nu avea chip de om, ci de maşină. *Ea* era cercul vicios din care nu se putea smulge, în ea erau stricăciunea, boala, răul ascuns, organele sfărmate al căror cîntec smintit îl împinsese să ajungă ceea ce era: mai mult un tremur de nehotărîre decît un trup în carne şi oase, mai mult o părere decît un om, mai mult tăcere decît cuvînt, mai mult os ţeapăn decît faptă. Şi fosilele!

Se prefăcuse, în viaţă fiind, într-un mort.

Parcă ajunsese lîngă o margine dincolo de care nu-l mai aştepta decît un hău fără fund şi fără hotar.

Şi mai era ceva: sentimentul straniu care-l cuprinsese, din clipa cînd pusese piciorul în biserică – de fapt, o presimţire care-l încerca ori de cîte ori intra într-o biserică pustie, nu stîrnit, cu deosebire, de aceasta – că nu era singur. În spatele lui se înghesuia o întreagă mulţime de suflete pioase. Se întoarse să arunce o privire în naos.

Strane tăcute şi pustii.

Şi deodată îi trecu prin minte un gînd: dacă ei ar fi într-adevăr morţi, morţi de-a binelea, dacă n-ar exista viaţă de apoi, de ce mi-ar mai păsa de

părerea lor despre mine? N-ar avea cum să ştie nimic, n-ar putea să ne fie judecători.

Făcu apoi saltul cel mare: *Ei nu ştiu, şi nu ne pot fi judecători.*

Credinţa pe care Charles o alunga astfel de la sufletul său şi-a fluturat aripa întunecată deasupra întregii lui epoci, spre profunda pagubă a acesteia din urmă. O aflăm formulată răspicat de Tennyson în al cincizecilea poem din *In Memoriam*. Ascultaţi:

Dorim cu-adevărat ca cei plecaţi
De-a pururea alături să ne fie?
Încrezători că ne-or găsi curaţi,
Neprihăniţi de nici o, ascunsă, mîrşăvie?
Iar ochii-acelui pentru-a cărui laudă trudesc,
Şi sfîntă-i pentru mine-a lui dojană,
Să-mi vadă, ei, cei limpezi, vreo tăinuită rană,
Iubirea-i pentru mine eu astfel s-o mîhnesc?
Cu-a mele spaime vane nedreptăţesc morminte:
Iubire am, credinţa mi-e puţină.
A morţilor înţelepciune e deplină;
La toate-a mele vini vor lua aminte.
Alături să ne fiţi, la ceas de fală ori ruină:
Ca Dumnezeu, cu ochiul vostru mare,
Vegheaţi a noastre clipe trecătoare,
Şi fiţi îndurători cu-a noastră tină.

A morţilor înţelepciune e deplină; la toate-a mele vini vor lua aminte. Fiinţa lui Charles se ridica întreagă, plină de răzvrătire, împotriva suflului de putreziciune pe care-l purtau în ele cele două afirmaţii; împotriva acestei dorinţe macabre de a merge spre viitor de-a-ndăratelea, cu privirea hipnotizată nedezlipită de chipurile părinţilor morţi, în loc de a privi înainte, la fiii încă

nenăscuţi. Era ca şi cum credinţa lui de pînă atunci în statornica prezenţă alături de el a fantomelor trecutului îl osîndise, fără ca el să-şi fi dat vreo clipă seama, să-şi ducă viaţa într-un cavou.

Deşi toate acestea s-ar putea să aducă mult cu un salt spre ateism, nu astfel stăteau lucrurile; în ochii lui Charles, figura lui Cristos nu părea, după cele ce i se dezvăluiseră, împuţinată. Îl făceau mai curînd să se trezească la viaţă, Îl slobozeau din caznele răstignirii, dacă nu de tot, măcar în parte. Charles se îndreptă cu paşi rari înapoi, spre interiorul bisericii, întorcînd spatele sculpturii de lemn, care nu-i spunea nimic. Nu însă şi lui Isus. Începu din nou să se plimbe în sus şi-n jos, cu ochii la lespezile din pardoseală. I se părea acum că i se arată acolo, ca prin întredeschiderea fulgerătoare a unei uşi, o altă lume: o lume cu o realitate nouă, întemeiată pe o nouă cauzalitate, populată după o altă Facere. În minte îi năvăli deodată o cascadă de imagini concrete – un alt capitol al ipoteticei sale autobiografii, dacă vreţi. Vă amintiţi, poate, că, într-un moment asemănător de întraripare a minţii, doamna Poulteney a pogorît cu gîndul, într-un răstimp măsurat de numai trei tic-tacuri ale pendulei de bronz şi marmură din sufrageria dumneaei, de la mîntuirea veşnică la Lady Cotton. Cum n-aş vrea să ascund nici de astă dată adevărul, trebuie să ştiţi că, în acest moment, Charles se gîndea la unchiul lui. El, unul, n-avea de gînd să-l scoată pe Sir Robert vinovat pentru spulberarea planurilor de căsătorie şi pentru viitoarea lui însoţire, nedemnă, nu-i aşa, de numele familiei; unchiul, însă, avea să se învinuiască el singur. Din senin, îi răsări dinainte o altă scenă: Lady Bella faţă în faţă cu Sarah. Dincolo de incredibilul acestei alăturări, văzu imediat în minte de partea cui va fi, pînă la urmă, demnitatea; căci, în vreme ce Ernestina ar lupta cu armele lui Lady Bella, Sarah… ochii ei – cum s-ar pierde afronturile şi insultele primite în nesfîrşirea lor!

Înghiţiţi într-o mare de tăcere! Le-ar face să se chircească pînă ce-ar deveni nişte bieţi stropi de noroi, neputincioşi să umbrească bolta de nemărginit azur de deasupra!

Şi ce desfătare, să-i cumpere lui Sarah veşminte! S-o ducă la Paris, la Florenţa, la Roma!

Îmi dau limpede seama că nu-i deloc, dar chiar deloc momentul să introduc o comparaţie cu Sfîntul Pavel aflat în drum spre Damasc. Dar, asta e: Charles s-a oprit deodată – şi de astă dată, vai, cu spatele la altar –, cu chipul scăldat de un fel de strălucire. Se poate să fi fost doar răsfrîngerea luminii venite de la lampa cu gaz de lîngă scări; probabil că Domniile Voastre nici nu vedeţi vreun alt motiv, dat fiind că celelalte motive posibile, mai nobile, dar mai abstracte, care, în chip de gînduri, i-au împînzit pînă acum mintea, Charles nu s-a priceput să le îmbrace în straie prea atracţioase. Nădăjduiesc, totuşi, că veţi da crezare faptului că prezenţa lui Sarah la braţul lui în galeriile Uffizi reprezenta pentru el, oricît de banală ar fi imaginea, esenţa pură a libertăţii crude, dar (dacă vrem să supravieţuim – şi e încă valabil; da, chiar şi azi) necesare.

Se întoarse cu spatele şi se înapoie în strană; săvîrşi apoi ceva cît se poate de iraţional, îngenunche şi se rugă, nu pentru mult timp, e-adevărat. Străbătu apoi naosul, trase de lanţul lămpii cu gaz pînă ce lumina ei se prefăcu într-o pîlpîire albăstruie, părelnică, şi părăsi biserica.

39 Dar pot fi ei oare învinuiţi, de vreme ce aveau dinainte pilda mai-marilor lor? Preotul nostru s-a referit adineaori la „episcop“ – preacuviosul cu pricina, vestitul doctor Phillpotts, episcop de Exeter (episcopat căruia, la vremea aceea, îi erau încredinţate, spre duhovnicească păstorire, toate sufletele de creştini dintre marginile comitatelor Devon şi Cornwall), e, în această privinţă, un exemplu la îndemînă. Şi-a petrecut ultimii zece ani din viaţă într-un „sălaş tihnit“ din Torquay, răstimp în care se zice că n-a călcat nici măcar

o singură dată pragul catedralei sale. Fost-a preasfinţia-sa un mîndru prinţ al Bisericii Anglicane – din cap pînă-n picioare, un reacţionar năbădăios; a fost chemat la odihna cea veşnică abia la doi ani de la anul în care are loc istoria de faţă (n.a.).

Patruzeci şi nouă

Îmi ţin casa doar un fecior şi o slujnică, mereu puşi pe clevetiri şi furtişaguri…

TENNYSON, *Maud* (1855)

Charles găsi casa preotului şi trase de clopotul de la uşă. Îi deschise o slujnică, dar, în holul din spatele ei, se aţinea chipul încadrat de favoriţi stufoşi al junelui preot. Slujnica se retrase după ce stăpînul se apropie să ia cheia veche şi masivă.

— Vă mulţumesc, domnule. Slujesc Sfînta Împărtăşanie în fiecare dimineaţă la ora opt. Rămîneţi multă vreme în Exeter?

— Nu, din păcate. Sînt doar *en passage.*

— Nădăjduiam să vă revăd. Vă mai pot fi de ajutor cu ceva?

Spunînd acestea, făcu un gest – sărman pitic cu caş la gură – spre o uşă, dincolo de care se afla, fără doar şi poate, cabinetul său. Charles observase deja o anume ostentaţie în bogăţia odoarelor din biserică; îşi dădu seama că era îmbiat la Spovedanie. Nu-ţi trebuiau puteri de vrăjitor ca să ghiceşti, dincolo de pereţii cabinetului, scăunelul de rugăciune şi statuia discretă a Fecioarei; căci cel din faţa lui Charles se număra printre tinerele feţe bisericeşti care, născute, spre regretul lor, prea tîrziu ca să apuce schisma provocată de tractarieni[40], îşi scoteau pîrleala cochetînd, cu lumească îndrăzneală, dar fără riscuri – doctorul Phillpotts aparţinea şi el de High Church[41] – cu tot soiul de ritualuri şi odăjdii ademenitoare, o formă foarte răspîndită de dandy-ism ecleziastic. Charles îl măsură cîteva clipe cu privirea şi simţi că-i sporeşte încrederea în adevărul noii sale viziuni despre religie: mai neroadă decît cea a tinerelului nu putea fi. Aşa încît se înclină, refuză oferta preotului şi îşi văzu de drum. De atunci şi pînă în

clipa morţii, avea să se simtă dezlegat de păcatul de a fi nesocotit formele consacrate ale religiei.

Îşi văzu, aşadar, de drum… credeţi, pesemne, că drumul acesta trebuie să-l fi purtat ca vîntul înapoi la Hotelul Familial Endicott. Un bărbat al epocii moderne s-ar fi întors, fără îndoială, glonţ acolo. Numai că între Charles şi Hotelul Familial Endicott se înălţa, ca zidurile grele ale unui castel vrăjmaş, blestematul simţ al Datoriei şi Bunei-Cuviinţe care îl stăpînea. Prima lui îndatorire era să-şi cureţe sufletul de mîlul obligaţiilor trecute; numai după aceea, astfel primenit, putea-va el să se înfăţişeze dinaintea lui Sarah, spre a-şi oferi mîna.

Începea să înţeleagă rostul înşelăciunii lui Sarah. Ea ştia că el o iubea; ştia, de asemenea, că, în orbirea lui, nu-şi dăduse seama cît de adîncă îi era dragostea pentru ea. Versiunea falsă a istoriei cu Varguennes pe care i-o prezentase, despre aşa-zisa ei seducere şi abandonare, precum şi celelalte mijloace de care se folosise, nu fuseseră decît stratageme menite să-l lecuiască de această orbire; prin tot ceea ce spusese după ce-l făcuse, în sfîrşit, să-şi înţeleagă iubirea pentru ea nu voise decît să-i pună la încercare limpezimea văzului proaspăt dobîndit. Iar el făcuse o figură jalnică; atunci ea, văzînd acestea, folosise aceleaşi stratageme drept dovadă a faptului că nu era demnă de el. Din ce nobleţe trebuie să izvorască o asemenea jertfă de sine! Dacă n-ar fi fost atît de orb… de ce nu s-a avîntat spre ea, s-o ia din nou în braţe, să-i spună că e a lui, fără putinţă de tăgadă!

Şi – ar fi putut adăuga Charles, dar n-a făcut-o – dacă n-ar fi existat dihotomia fatală (poate cel mai otrăvitor rod al maniei lor de a fereca toate lucrurile în temniţa cîte unei categorii) care sfîşia sufletul victorienilor, dihotomie care-i făcea să considere „sufletul“ mai real decît trupul, cu mult mai real, singurul chip al eului lor care exista cu adevărat; de fapt, sufletul aproape că nici nu avea

legătură cu trupul, ci plutea undeva deasupra, cu mult deasupra fiarei; şi totuşi, printr-un inexplicabil viciu ascuns din natura lucrurilor, care le tulbura mersul firesc, se vedea tîrît, fără voia lui, în urma fiarei, zvîcnind şi el la fiecare mişcare a acesteia, ca un balon imaculat prizonier în mîna unui copilaş zvăpăiat, ale cărui veşnice pozne îi fac pe părinţi să intre în pămînt de ruşine.

Acest fapt – existenţa în fiecare victorian a doi inşi, cu gîndire diferită – e busola pe care trebuie neapărat s-o avem cu noi în călătoriile întreprinseîn vremea secolului nouăsprezece. Schizofrenia aceasta a victorienilor apare, în forma ei cea mai limpede şi mai notorie, la poeţii din care am citat pînă acum în repetate rînduri: la Tennyson, la Clough, Arnold, la Hardy; o aflăm însă aproape la fel de limpede exprimată şi în năucitoarele viraje de la Dreapta la Stînga şi înapoi ale unor oameni precum tînărul Mill şi Gladstone; în nevrozele şi bolile psihosomatice care s-au abătut în egală măsură asupra unor intelectuali altminteri atît de diferiţi cum erau, bunăoară, Charles Kingsley şi Darwin; în potopul de afurisenii pline de oroare de care au avut parte la început prerafaeliţii, care încercau – sau păreau a încerca – să aibă o gîndire unitară atît despre artă, cît şi despre viaţă; în necurmata înfruntare dintre Libertate şi Reţinere, dintre Exces şi Cumpătare, dintre Bună-Cuviinţă şi Convingere personală, dintre clamarea de către cei cu principii a necesităţii Învăţămîntului-pentru-Toţi şi teroarea lor în faţa ameninţării cu Dreptul- la-Vot-pentru-Toţi; la fel de evidentă e ea şi în mania autorilor victorieni de a-şi purica şi revizui textele, pînă-ntr-atît încît, dacă vrem să-l cunoaştem pe adevăratul Mill sau pe adevăratul Hardy, putem afla mult mai multe din fragmentele ulterior modificate sau lăsate cu totul la o parte din autobiografiile lor, decît din versiunile publicate ale acestora… din corespondenţa care, prin cine ştie ce întîmplare, a

scăpat nearsă, din jurnalele intime, din măruntele firimituri rămase de pe urma trudei de a-şi mistui într-ascuns obsesiile. Nici o altă epocă n-a privit cu atîta grijă peste umărul cronicarilor ei, răvăşindu-le şi corectîndu-le necontenit mărturiile avute în faţă, spre deplina înceţoşare a acestora; nici una n-a izbutit cu atîta dibăcie să strecoare unei posterităţi credule, convinsă că i se oferă chipul cel adevărat, masca destinată întîlnirilor cu publicul. Cred, de aceea, că, dacă vrem să nu ne rătăcim pe întortocheatele căi ale epocii victoriene, nu putem găsi călăuze mai bune decît *Doctorul Jekyll şi domnul Hyde*. Dincolo de goticul de dată mai recentă al faţadei, ne întîmpină în această operă un adevăr profund, care dezvăluie esenţa unei întregi epoci.

Spuneam, deci, că în fiecare victorian sălăşluiau doi inşi, cu gîndire diferită; nu altfel stăteau lucrurile în cazul lui Charles, dacă nu cumva îl jignim atribuindu-i o cifră atît de modestă. În timp ce mergea pe Fore Street, îndreptîndu-se spre hanul Ship, repeta deja în minte vorbele pe care avea să le rostească balonul imaculat în clipa cînd băieţaşul cel zburdalnic o va revedea pe Sarah; argumentele înflăcărate, dar onorabile, care îi vor preschimba împotrivirea într-o recunoştinţă înecată în lacrimi, urmată de mărturisirea că nu putea trăi fără el. Vedea limpede în minte întreaga scenă, cu atîta forţă de sugestie, încît mai că-mi vine s-o aştern pe hîrtie. Iată-l însă întrerupt de realitate, apărută sub chipul lui Sam, care-l aştepta lîngă uşa străvechiului han.

— A fost *plăcută* slujba, domnu' Charles?

— Am… m-am rătăcit, Sam. Şi ploaia asta afurisită m-a înmuiat de tot. (Ceea ce nu se putea în nici un caz spune despre privirea cu care îl aţintea Sam.) Fii băiat bun şi umple-mi cada. O să cinez în cameră.

— Da, domnu' Charles.

Peste vreo cincisprezece minute, Charles putea fi văzut, gol-puşcă, absorbit într-o îndeletnicire care nu-i stătea deloc în obicei: spălatul rufelor. Îşi pusese hainele pătate de sînge pe marginea căzii mari de baie pe care o umpluse Sam şi le freca de zor cu o bucată de săpun. Se simţea ridicol şi, poate din cauza asta, nici nu făcu o treabă prea grozavă. Peste cîtăva vreme, cînd Sam intră cu tava pe care se aflau bucatele pentru cină, veşmintele lui Charles atîrnau pe marginea căzii, cufundate pe jumătate în apă, din pricina neglijenţei cu care fuseseră, chipurile, azvîrlite. Pentru prima dată în viaţă, Charles mulţumi firii pentru nepăsarea, faimoasă, cu care îl înzestrase în acest domeniu.

După ce isprăvi de mîncat, îşi desfăcu trusa cu cele necesare scrisului.

„Scumpa mea,

O parte din mine e nespus de bucuroasă să ţi se adreseze astfel, în vreme ce cealaltă se întreabă cum de pot folosi această vorbă pentru a numi o făptură pe care deocamdată ea o înţelege atît de puţin. Sînt, în sufletul tău, lucruri pe care aş spune, fără să preget, că le cunosc în adîncime; dar sînt şi altele, care mi-au rămas la fel de necunoscute ca în clipa în care te-am văzut prima oară. Spun acestea nu pentru a-mi scuza purtarea din astă-seară, ci pentru a o explica. Nu am cum să-i găsesc scuze; totuşi, mă silesc să cred că a existat un motiv, unul singur, datorită căruia ar putea fi socotită bine-venită, căci m-a îndemnat la o cercetare a conştiinţei ce s-ar fi cuvenit întreprinsă de mult. Nu voi stărui cu amănunte. Voiesc doar să-ţi spun, dulcea şi misterioasa mea Sarah, că sînt hotărît ca ceea ce ne leagă acum să ne lege de-a pururi. Îmi dau prea bine seama că nu am nici un drept să te revăd, cu atît mai puţin să-ţi cer să-mi îngădui să te cunosc pe deplin, în

situaţia mea actuală. Cea mai grabnică obligaţie care îmi stă dinainte este, prin urmare, să pun capăt logodnei mele.

De multă vreme mă urmărea bănuiala însoţită de negre presimţiri că a fost o nebunie din partea mea să mă angajez la această căsătorie – cu mult înainte de apariţia ta în viaţa mea. Te implor, de aceea, să nu te simţi vinovată în această privinţă. De vină e numai orbirea de care am dat dovadă în a-mi desluşi adevărata fire. Dacă aş fi fost cu zece ani mai tînăr, dacă în epoca şi în societatea în mijlocul căreia trăiesc n-aş fi văzut atîtea lucruri care nu-mi sînt pe plac, nu am nici o îndoială că aş fi putut fi fericit alături de domnişoara Freeman. Greşeala mea a fost că am uitat că am treizeci şi doi, nu douăzeci şi doi de ani.

Aşadar, mîine dimineaţă voi pleca la Lyme, cu un scop a cărui împlinire îmi e cum nu se poate mai penibilă. Îţi vei da seama, fireşte, că, în clipa de faţă, gîndurile îmi sînt stăpînite de dorinţa de a duce la bun sfîrşit acest scop. De îndată însă ce îmi voi îndeplini datoria în această privinţă, gîndurile mele se vor îndrepta toate spre tine – dar ce zic eu, spre noi, *spre viitorul nostru. Ce destin necunoscut ne-a adus laolaltă, eu nu ştiu; dar, cu voia lui Dumnezeu, nimic nu te va mai lua de lîngă mine, afară doar de propria ta vrere. Mă opresc deocamdată aici, nu înainte de a-ţi spune, dulcea mea enigmă, că va trebui să oferi dovezi şi argumente mult mai solide în sprijinul a ceea ce ai spus, decît cele pe care le-ai prezentat pînă acum. Nu pot să cred că vei încerca să faci astfel. Inima ta ştie că sînt al tău şi că aş dori să pot să spun că şi tu eşti a mea.*

Mai e oare nevoie să te încredinţez, scumpa mea Sarah, că intenţiile mele sînt, de acum înainte, dintre cele mai onorabile? Sînt o mie de lucruri despre care aş vrea să te întreb, o mie de atenţii cu care aş vrea să te înconjur, o mie de plăceri – să-ţi ofer. Ţinînd însă cont, întotdeauna, de orice

cerinţe ale bunei-cuviinţe pe care delicateţea ta va socoti necesar să fie respectate.

Rămîn acela care nu-şi va găsi liniştea, nici fericirea, pînă ce nu te va strînge iarăşi în braţe.

C.S.

> *P.S. Recitind ceea ce am scris, am sesizat în rîndurile mele un convenţionalism pe care inima mea nu l-a dorit. Iartă-l, te rog. Eşti atît de aproape, şi totuşi necunoscută – nu mă pricep să pun în cuvinte ceea ce simt cu adevărat.*

Al tău iubitor C.“

Această epistolă anabatică era încununarea unei rîvne al cărei foc nu putuse fi domolit de cele cîteva versiuni care o precedaseră. Între timp se făcuse tîrziu, şi Charles renunţă la intenţia de a o expedia numaidecît. De bună seamă că ea, istovită de atîta plîns, se prăbuşise de-acum în braţele somnului; o va lăsa să mai îndure încă o noapte de chin; la trezire, însă, se va pomeni înălţată pe aripile bucuriei. Reciti scrisoarea de mai multe ori; stăruia în ea o undă nedorită rămasă din tonul pe care-l folosise, cu numai cîteva zile în urmă, în scrisorile pe care i le trimisese din Londra Ernestinei; scrierea lor fusese însă o adevărată caznă, o simplă cedare în faţa cerinţelor bunelor maniere; se simţise, de aceea, îndemnat ca, în scrisoarea către Sarah, să adauge un post-scriptum explicativ. Încă i se părea, aşa cum îi spusese lui Sarah, că devenise, în propriii lui ochi, un străin; dar, cînd îşi privea chipul în oglindă, se simţea acum năpădit de un soi de plăcere înfiorată. Simţea că în el se iscase un val semeţ de curaj, care nu-l va părăsi nici în viitor – iar alături de acesta, sentimentul că devenise unic, că săvîrşise un lucru care nu-şi afla asemănare. Şi îşi vedea, iată, împlinită vechea dorinţă: pornise iar într-o călătorie, al cărei farmec era sporit de prezenţa însoţitoarei pe care făgăduia să i-o ofere. Încercă

să-şi imagineze chipuri necunoscute ale lui Sarah – o Sarah rîzînd, Sarah cîntînd, Sarah dansînd. Îi venea greu să şi le închipuie, şi totuşi nu era imposibil… îşi aminti zîmbetul ei, atunci cînd fusese cît pe-aci să fie descoperiţi de Sam şi de Mary. Fusese un zîmbet plin de clarviziune, ce însoţea o privire căreia i se dezvăluia viitorul. Şi atunci cînd o ajutase să se ridice din genunchi – cu ce plăcere infinită va face pe viitor gestul acesta, în cursul traiului lor împreună, cum se va pierde cu totul în fiecare clipă a ei, nesfîrşită!

Dacă aceştia erau mărăcinii şi pietrele de care era ameninţat, el, unul, se simţea în stare să le îndure. Preţ de o clipă, gîndul îi zbură totuşi la un ghimpe mititel, singurul: Sam. Dar, asemeni tuturor servitorilor, Sam putea fi şi el concediat.

Şi chemat. Chemat, da – şi încă la o oră surprinzător de matinală, a doua zi dimineaţă. Îl găsi pe Charles îmbrăcat în halat, ţinînd în mînă o scrisoare sigilată şi un pacheţel.

— Sam, vreau să duci astea la adresa de pe plic. Aşteaptă zece minute să vezi dacă e vreun răspuns. Dacă nu-i nici un răspuns – nu aştept răspuns, dar tu mai rămîi, pentru orice eventualitate –, deci, dacă nu e nici un răspuns, te întorci direct aici. Şi fă rost de o trăsură cu cai iuţi. Plecăm la Lyme. (Adăugă:) Fără bagaje, însă. Ne întoarcem aici deseară.

— Diseară, domnu’ Charles! Păi io credeam că…

— N-are importanţă ce credeai tu. Fă cum ţi-am spus.

Sam îşi puse pe chip masca de slugă preaplecată şi apoi se retrase. În timp ce cobora încet scările, îi deveni limpede că situaţia lui ajunsese de nesuportat. Cum să te avînţi în bătălie fără informaţii de pe front? Cu toate zvonurile astea, care se băteau cap în cap, despre dispozitivul

trupelor inamice? Se uită lung la plicul din mînă. Destinaţia înscrisă pe el îi zgîrie ochii: *Domnişoarei Woodruff, Hotelul Familial Endicott*. Şi în Lyme, numai o singură zi? Cu toate valizele lăsate aici, în Exeter! Răsuci pacheţelul pe toate părţile, pipăi plicul. Dolofan, trei pagini pe puţin. Furişă o privire în jur, apoi examină sigiliul de pe plic. Îl blestemă în gînd pe cel care inventase ceara.

Iată-l acum din nou înaintea lui Charles, care între timp s-a îmbrăcat.

— Ei?

— Nici un răspuns.

Charles nu-şi putu stăpîni expresia feţei. Spuse, cu capul întors într-o parte:

— Şi trăsura?

— Îi jos, gata de drum, domnule.

— Foarte bine. Cobor şi eu numaidecît.

Sam ieşi din cameră. Nici n-apucase să se închidă bine uşa în spatele lui, că Charles îşi duse iute mîinile la cap, apoi le azvîrli larg în lături, ca un actor care mulţumeşte ovaţiilor publicului, cu un zîmbet plin de recunoştinţă pe buze. Căci trebuie să ştiţi că, în ajun, după a nouăzeci şi noua lectură a scrisorii către Sarah, mai adăugase un post-scriptum. În el era vorba de broşa pe care, ceva mai înainte, am avut prilejul s-o vedem în mîinile Ernestinei. Charles o implora pe Sarah s-o primească şi, în plus, să consimtă ca el să ia acceptarea broşei drept un semn că i-a acceptat scuzele pentru felul în care se purtase la ultima lor întîlnire. Acest al doilea post-scriptum se încheia astfel: „Purtătorul acestui mesaj va aştepta pînă ce vei isprăvi de citit scrisoarea de faţă. Dacă va fi să aducă înapoi broşa… numai că eu ştiu că nu poţi fi atît de crudă“.

Bietul om se dăduse însă de ceasul morţii cît timp fusese plecat Sam.

Şi iată-l iarăşi pe Sam, turuind fără contenire, cu vocea scăzută, însoţindu-şi spusele, în răstimpuri scurte, cu priviri pline de încrîncenare. Scena se petrece în umbra unei tufe mari de liliac din grădina mătuşii Tranter, lîngă uşa bucătăriei, tufă al cărei frunziş formează un soi de paravan ce fereşte spaţiul dintre ea şi uşă de privirile venite din grădină. În faţa lui se află Mary, învăpăiată toată la faţă, care, la auzul vorbelor sale, îşi duce întruna mîna la gură.

— Nu-i cu putinţă, nu-i cu putinţă.

— De la unchiu-so i se trage. I-a sucit minţile cu isprava lui.

— Bine, da' coniţa cea tînără – vai, Sam, ce-o să se facă ea acum?

Privirile amîndurora se înălţară, înfricoşate, spre ferestrele de deasupra crengilor de liliac, de parcă li se păruse că au auzit un ţipăt ori că au văzut prăbuşindu-se pe lîngă ei un trup.

— Da' noi, Mary, noi. Ce-o să ne facem noi?

— Vai, Sam – zău dacă-i drept.

— Io te iubesc, Mary.

— Vai, Sam…

— N-a fost doar aşa, să ne zbenguim şi noi oleacă. Mai bine mor decît să te pierd acum.

— Vai, ce-o să ne facem?

— Nu plînge, puiule, nu plînge. Îs sătul pînă-n gît de ăi de sus. Nu-s mai breji ca noi. (O prinse strîns de braţe.) Dacă boieru-şi închipuie că, cum îi stăpînu', aşa şi sluga, se-nşală amarnic. De-i s-aleg între tine şi el, apăi eu pe tine te-aleg. (Se îmbăţoşă dintr-odată, ca un soldat gata de atac.) O să plec din slujba lui.

— Sam!

— Da, aşa o să fac. Îs gata să car şi cărbuni, orice!

— Da' banii – n-o să-ţi mai *deie* banii!

— Da' ce, îi are, ca să-i dea?

Îi privi o clipă, înverşunat, chipul îngrozit. Apoi zîmbi şi întinse braţele spre ea.

— Da' vrei să-ţi zic io de cineva care-i are? Dacă io şi cu tine ne jucăm cum *trebe* cărţile?

40 *Tractarianism* (*Oxford Movement*), mişcare iniţiată în 1833 de clerici aparţinînd de *High Church*, ce-şi propunea să reînvie în sînul Bisericii Anglicane doctrinele şi practicile catolicismului timpuriu.

41 *High Church*, orientare a Bisericii Anglicane care acordă o importanţă deosebită autorităţii episcopilor şi preoţilor în general, sfintelor taine şi ceremonialului bisericesc.

Cincizeci

Întrucît în decursul timpului selecţia naturală duce la formarea treptată a unor specii noi, rezultă, cred, în mod inevitabil, că alte specii vor deveni din ce în ce mai rare, pînă cînd, în cele din urmă, vor dispărea. Formele aflate în concurenţa cea mai directă cu cele care se modifică şi se perfecţionează vor avea, fireşte, cel mai mult de suferit.

DARWIN, *Originea speciilor* (1859)

Ajunseseră la Lyme cu puţin înainte de ora două. Charles se retrase timp de cîteva minute în camera pe care o rezervase. Începu iarăşi s-o străbată în lung şi-n lat – cum mai făcuse o dată, mai demult, înainte de plecarea la Londra –, de astă dată însă frămîntat de o nelinişte chinuitoare, încercînd să prindă curaj pentru întrevederea care îl aştepta. Teroarea existenţialistă îl năpădi din nou; poate că ştiuse că aşa se va-ntîmpla, şi de aceea îşi tăiase toate firele care l-ar fi putut trage înapoi, prin scrisoarea pe care i-o trimisese lui Sarah. Repetă în minte, pentru a nu ştiu cîta oară, puzderia de fraze pe care le încropise pe drum; toate i se învolburau însă în cap, asemeni frunzelor veştede sub suflarea vîntului de toamnă. Trase adînc aer în piept, îşi luă inima în dinţi, pălăria în mînă, şi porni.

Îi deschise Mary, al cărei chip se lumină într-un surîs larg de îndată ce dădu cu ochii de el. Îşi încercă tăişul gravităţii pe făptura ei.

— Bună ziua. Domnişoara Ernestina e acasă?

Înainte însă ca ea să apuce să răspundă, la capătul holului se ivi chiar Ernestina. Avea pe faţă un zîmbet uşor.

— Nu. Doica mea e plecată să ia prînzul. Dar poţi să intri, totuşi.

Se făcu nevăzută în sufrageria din care ieşise. Charles îi dădu pălăria lui Mary, îşi potrivi

reverele hainei, îşi blestemă zilele, apoi străbătu coridorul şi pătrunse în camera de tortură. De lîngă fereastra dinspre grădină lîngă care se afla, cu silueta scăldată în lumină, Ernestina se întoarse, plină de voioşie, spre el.

— Am primit o scrisoare de la tata azi-dimi… Charles! Charles? S-a întîmplat ceva?

Înaintă spre el. Nu era în stare să se uite la ea, ci stătea cu privirea aţintită spre covor. Ea se opri. Ochii ei înspăimîntaţi îi întîlniră privirea, gravă şi stînjenită.

— Charles?

— Te rog să stai jos.

— Dar ce s-a întîmplat?

— Asta… e ceea ce am venit să-ţi spun.

— Dar de ce mă priveşti aşa?

— Pentru că nu ştiu cum să încep să-ţi spun ceea ce trebuie să-ţi spun.

Fără să-şi dezlipească privirea de la el, Ernestina întinse mîna în spatele ei şi se aşeză pe dibuite pe un scaun de lîngă fereastră. El continua să tacă. Fata atinse o scrisoare aflată pe masa de lîngă ea.

— Tata… (Privirea iute pe care i-o aruncă Charles o făcu însă să-şi lase fraza neterminată.)

— A fost nespus de bun cu mine… dar nu i-am spus adevărul.

— Adevărul – ce adevăr?

— Că, după nenumărate ceasuri de chibzuială adîncă şi plină de frămîntări, am ajuns la concluzia că nu sînt demn de tine.

Se făcu albă la faţă. O clipă, crezu că o să leşine şi făcu un pas spre ea ca s-o prindă în braţe; ea însă îşi aşeză mîna pe braţul stîng, ca şi cum voia să se convingă că era trează.

— Charles… glumeşti.

— Spre ruşinea mea… nu glumesc.

— Nu eşti *demn* de mine?

— Cu desăvîrşire nedemn.

— Şi vrei să… nu, cu siguranţă că e un coşmar. (Îşi înălţă privirea spre el, de parcă nu-i venea să-şi

creadă ochilor, apoi schiţă un zîmbet timid.) Ai uitat de telegramă. Glumeşti.

— Cît de puţin mă cunoşti dacă îţi închipui că aş fi în stare să glumesc, fie şi o clipă, cu un asemenea lucru.

— Dar… dar… telegrama!

— Am trimis-o înainte de a lua această hotărîre.

Abia atunci, în vreme ce el îşi pleca privirea, începu să accepte ideea că avea dinainte adevărul. Charles prevăzuse că acesta va fi, probabil, momentul crucial. Dacă avea să leşine, să fie cuprinsă de isterie… nu, chiar nu ştia ce-o să facă; avea însă oroare să provoace suferinţă, şi nici atunci n-ar fi fost prea tîrziu să se dezică, să-i povestească totul, să-şi încredinţeze soarta în mîinile ei. Dar, deşi ochii Ernestinei rămaseră închişi cîteva clipe bune, iar trupu-i păru zguduit de un fel de fior prelung, nu leşină. Era, doar, fiica tatălui ei; poate că, în sinea ei, îşi dorise să fi leşinat; dar cum să leşini, în faţa unei astfel de trădări flagrante a…

— Atunci fii bun şi explică-mi ce vrei să spui.

Se simţi cuprins de o uşurare de moment. Era rănită, dar nu de moarte.

— Nu pot s-o fac într-o singură frază.

Ea îşi privi mîinile, cu un fel de afectare amară.

— Foloseşte-te atunci de mai multe. N-am să te întrerup.

— Întotdeauna am nutrit pentru tine, şi continuu să nutresc, un respect şi o afecţiune deosebite. Nu m-am îndoit nici o clipă că ai fi o soţie admirabilă pentru orice bărbat care ar avea norocul să-ţi cîştige iubirea. În acelaşi timp însă am fost dintotdeauna conştient că o parte din preţuirea pe care o am pentru tine se întemeiază pe un considerent care nu-mi face cinste. Mă refer la averea ta – şi la faptul că eşti singură la părinţi. În adîncul inimii mele, Ernestina, am simţit că viaţa mea de pînă acum n-a avut nici o menire, că n-am realizat nimic. Nu, te rog ascultă-mă pînă la capăt.

Cînd mi-am dat seama, iarna trecută, că s-ar putea ca tu să priveşti cu ochi buni o propunere de căsătorie venită din partea mea, m-am lăsat dus în ispită de Satana. Am văzut în asta o ocazie de a-mi redobîndi, printr-o căsătorie strălucită, încrederea în mine însumi. Te rog mult să nu crezi că am acţionat numai dintr-un calcul făcut cu sînge rece. Te-am plăcut foarte mult. Am crezut sincer că această simpatie se va preface, cu timpul, în dragoste.

Pe măsură ce el rostea aceste vorbe, Ernestina îşi ridicase încet-încet capul. Îşi aţinti privirea pe chipul lui, dar ochii ei păreau să nu-l vadă.

— Nu-mi vine să cred că cel pe care-l aud vorbind eşti tu. Trebuie că e un impostor, un om crud, fără inimă, fără…

— Îmi dau seama că aflarea acestor lucruri trebuie să fie, pentru tine, un şoc foarte dureros.

— Şoc! (Pe chip i se ivise o expresie scandalizată.) Cînd te văd stînd acolo, atît de detaşat, de stăpîn pe tine – şi spunîndu-mi că nu m-ai iubit niciodată!

Vocea ei crescuse treptat în intensitate, şi Charles se duse să închidă una din ferestre, lăsată deschisă. Se apropie apoi ceva mai mult de creştetul ei aplecat şi spuse, cu tonul cel mai blînd pe care i-l îngăduia dorinţa de a păstra aceeaşi atitudine reţinută.

— Nu încerc să-mi găsesc scuze. Încerc doar să-ţi explic că crima mea n-a fost premeditată. Dacă n-ar fi aşa, cum îţi închipui că aş putea să fac ceea ce fac acum? Nu doresc decît să te fac să înţelegi că singura victimă a amăgelilor mele sînt eu însumi. Fă-mă cum vrei – slab, egoist… oricum vrei tu – dar nu spune că am inima împietrită.

Ernestina trase uşor aer în piept, scuturată de un fior.

— Şi ce anume a condus la această măreaţă descoperire?

— Înţelegerea bruscă a faptului – odios, recunosc – că am fost dezamăgit că tatăl tău n-a pus capăt logodnei noastre în locul meu. (Ea îi aruncă o privire cumplită.) Încerc să fiu sincer. Nu numai că s-a arătat cît se poate de generos în noua situaţie creată de modificarea perspectivelor mele. Mi-a propus chiar să-i devin, într-o bună zi, partener în afaceri.

Ernestina îşi ridică fulgerător chipul spre el.

— Ştiam eu, ştiam. Asta-i cauza, faptul că nu vrei să te însori cu o fată de negustor. N-am dreptate?

Charles se întoarse spre fereastră.

— Cu lucrul acesta m-am împăcat pe deplin. În orice caz – a-mi fi ruşine cu tatăl tău ar fi dovada unui snobism de cea mai joasă speţă.

— Afirmarea unui lucru nu micşorează cu nimic vina de a-l fi săvîrşit.

— Dacă crezi că am privit cu oroare propunerea de ultimă oră a tatălui tău, ai perfectă dreptate. Numai că oroarea era pricinuită de faptul că îmi lipseau cu desăvîrşire calităţile necesare pentru a-i da curs – în nici un caz de propunerea în sine. Acum dă-mi voie, te rog, să-mi termin explicaţiile.

— Îmi sfîşie inima explicaţiile astea.

Charles întoarse capul spre fereastră.

— Haide să încercăm să ne păstrăm respectul pe care l-am avut întotdeauna unul pentru celălalt. Să nu crezi că, atunci cînd am luat această hotărîre, am avut în vedere numai persoana mea. Nu reuşesc să scap de ideea că, dacă m-aş căsători cu tine fără să te iubesc aşa cum meriţi, aş comite faţă de tine – şi faţă de tatăl tău – o mare nedreptate. Dacă tu şi cu mine am fi altfel de oameni – dar nu sîntem, noi doi ne dăm seama dintr-o privire, dintr-un cuvînt, dacă dragostea ne este împărtăşită...

Ea şuieră printre dinţi:

— *Credeam* că ne dăm seama.

— Dragă Ernestina, cu lucrurile astea e ca şi cu credinţa creştină. Poţi să te prefaci că o ai, această

credinţă. Dar într-o zi prefăcătoria va ieşi la iveală. Sînt convins că, dacă îţi cercetezi inima, vei afla deja în ea urmele unor vagi îndoieli. Fără îndoială, tu le-ai înăbuşit, ţi-ai spus, ei, sigur, el e…

Ernestina îşi acoperi urechile cu mîinile, apoi îşi lăsă degetele să-i alunece încet-încet pe obraji. Cîteva clipe domni tăcerea. Pe urmă ea spuse:

— Îmi dai voie acum să vorbesc şi eu?

— Fireşte.

— Ştiu că pentru tine n-am fost niciodată decît… o piesă drăguţă de mobilier care arată bine în salon. Ştiu că n-am o minte sclipitoare. Ştiu că sînt răsfăţată. Ştiu că nu sînt prin nimic ieşită din comun. Nu sînt o Elenă din Troia sau o Cleopatră. Ştiu că uneori spun lucruri care-ţi zgîrie auzul. Te plictisesc cu discuţii despre tot felul de planuri gospodăreşti, te jignesc atunci cînd fac haz de fosilele tale. Poate că sînt doar un copil. Dar credeam că, sub aripa ocrotitoare a iubirii tale… şi sub îndrumarea ta… aş putea să mă schimb în bine. Să învăţ să fiu aşa cum ţi-ar plăcea ţie, să învăţ să te fac să mă iubeşti pentru ceea ce am devenit. Poate tu nu ştii, n-ai de unde să ştii, dar acesta a fost primul lucru care m-a făcut să mă simt atrasă de tine. Ştii, desigur, că am fost… vînturată prin faţa a nenumăraţi alţi bărbaţi. Nu toţi erau vînători de zestre sau nişte nulităţi. Te-am ales pe tine nu pentru că eram atît de neştiutoare încît nu mă pricepeam să fac comparaţii. Ci pentru că tu păreai mai generos, mai înţelept, cu mai multă experienţă. Îmi aduc aminte – am să-mi aduc jurnalul de sus dacă nu mă crezi – că, la scurtă vreme după logodna noastră, am scris acolo că îţi lipseşte încrederea în tine. Am simţit asta. Te crezi un ratat, ai impresia că eşti dispreţuit, şi mai ştiu eu cum… dar acesta voiam să fie adevăratul meu dar de nuntă. Încrederea în tine însuţi.

Se aşternu o tăcere lungă. Ernestina rămăsese cu capul plecat.

— Mă faci să-mi dau seama, o dată în plus, cît de mare e pierderea mea. Dar, vai, îmi cunosc prea bine firea. Nu poţi reînvia ceea ce n-a existat niciodată.

— Numai atît înseamnă pentru tine vorbele mele?

— Înseamnă mult, foarte mult pentru mine.

Rămase tăcut, deşi era limpede că ea aştepta ca Charles să continue. Nu se aşteptase ca ea să-şi rostească emoţia cu atîta reţinere. Se simţea mişcat, şi totodată ruşinat, de vorbele ei; şi tăcea pentru că nu putea să dea glas nici unuia dintre aceste sentimente. Vocea ei răsună nespus de moale şi din ce în ce mai coborîtă:

— Ţinînd cont de ceea ce am spus, n-ai putea, cel puţin… (Nu reuşi să găsească vorbele potrivite.)

— Să-mi reconsider hotărîrea?

Probabil că desluşise în tonul lui Charles un accent prezent acolo fără voia lui, căci îşi aruncă deodată privirea spre el, cu o implorare pătimaşă. Ochii îi erau umezi de lacrimi abia înfrînate, feţişoara ei se albise de tot, luptîndu-se, sărmana, din răsputeri să păstreze o fărîmă, măcar, de calm aparent. Imaginea chipului ei i se înfipse în suflet ca un cuţit: cît de adînc o rănise.

— Charles, te rog, te implor să mai aştepţi puţin. E-adevărat, sînt neştiutoare, nu ştiu ce aştepţi de la mine… dacă mi-ai spune unde am greşit… cum vrei să fiu… voi face orice, orice, pentru că aş renunţa la orice ca să te fac fericit.

— Nu trebuie să vorbeşti aşa.

— Trebuie – nu pot să mă abţin – ieri, chiar, cînd a venit telegrama de la tine, am plîns, am sărutat-o de sute de ori, să nu crezi că dacă te tachinez nu sînt în stare de sentimente mai adînci. Aş… (Vocea i se stinse sub rafala de acid a unei bruşte intuiţii. Îi aruncă o privire cruntă.) Minţi. S-a întîmplat ceva de cînd ai trimis-o.

Charles se îndreptă spre cămin şi rămase cu spatele la ea. Ernestina începu să plîngă cu suspine. Asta, într-adevăr, i se păru de neîndurat. Se întoarse în cele din urmă spre ea, aşteptîndu-se s-o vadă cu capul plecat. Ea însă plîngea fără să se ascundă, cu ochii la el; şi, cînd văzu că se uită spre ea, făcu un gest cu braţele către el, ca un copil îngrozit, rătăcit de părinţi în mulţime, se ridică pe jumătate, înaintă un pas şi apoi căzu în genunchi. Pe Charles îl cuprinse deodată o silă necruţătoare – stîrnită nu de Ernestina, ci de situaţia în sine: de jumătăţile lui de adevăr, de felul cum tăinuise esenţialul. Un sentiment care ar putea fi asemănat cel mai bine, poate, cu ceea ce simte un chirurg care are dinainte victima, cumplită la vedere, a unei lupte sau a unui groaznic accident; o hotărîre încrîncenată – căci ce altceva se mai poate face? – de a isprăvi odată operaţia. De a spune adevărul. Aşteptă să vină un moment netulburat de suspine.

— Am vrut să te cruţ. Dar… aşa e – s-a întîmplat ceva.

Cu mişcări foarte încete, ea se ridică în picioare şi îşi duse mîinile la obraji, fără să-l scape o clipă din ochi.

— Cine?

— N-o cunoşti. Numele ei n-are importanţă.

— Şi ea… tu…

El îşi feri privirea.

— O cunosc de mulţi ani. Credeam că ceea ce ne legase nu mai există. Am descoperit acum, în Londra… că nu era aşa.

— O iubeşti?

— Dac-o iubesc? Nu ştiu… cum se cheamă sentimentul care te împiedică să-ţi dăruieşti nestingherit inima altei femei.

— De ce nu mi-ai spus lucrul ăsta de la început?

Urmă o tăcere lungă. Nu-i putea îndura privirea, care părea să răzbată prin fiecare minciună ieşită de pe buzele lui.

Bolborosi:

— Am vrut să te cruţ de durerea de a-l afla.

— Ori să te cruţi pe tine de ruşinea de a-l spune? Eşti… eşti un monstru.

Se prăbuşi la loc în scaun, privindu-l cu ochi măriţi. Apoi îşi îngropă faţa în mîini. O lăsă să plîngă, pironind cu o privire cruntă un bibelou de porţelan, o oiţă, de pe poliţa căminului; şi toată viaţa lui de atunci încolo, ori de cîte ori aveau să-i cadă ochii pe o oaie de porţelan, îl năpădea un val de dezgust faţă de sine însuşi care-i înfierbînta obrajii de ruşine. Cînd, într-un tîrziu, ea deschise gura, îndîrjirea din vocea ei îl făcu să tresară:

— Dacă n-am să mă omor eu, o să mor de ruşine.

— Nu merit să mă regreţi nici măcar o clipă. Vei întîlni alţi bărbaţi… pe care viaţa nu i-a îngenuncheat. Bărbaţi onorabili, care… (Se opri deodată, apoi izbucni:) Pe tot ce ai mai sfînt pe lume, făgăduieşte-mi că n-ai să mai repeţi niciodată lucrul ăsta!

Privirea ei deveni fioroasă.

— Credeai, cumva, că o să te iert? (Scutură din cap, amuţit.) Părinţii, prietenii mei – lor ce-o să le spun? Că domnul Charles Smithson s-a gîndit mai bine şi a hotărît că amanta lui e mai importantă decît onoarea lui, decît cuvîntul dat, decît…

Se auzi un zgomot, de hîrtie ruptă în bucăţi. Îşi dădu seama, fără să fie nevoie să-şi întoarcă privirea, că îşi vărsase mînia pe scrisoarea de la tatăl ei.

— Am crezut că a dispărut pentru totdeauna din viaţa mea. Împrejurări extraordinare…

Se lăsă tăcerea: ca şi cum, între timp, ea cîntărea în minte posibilitatea de a-i arunca vitriol pe faţă. Vocea îi răsună deodată rece şi veninoasă:

— Ţi-ai încălcat promisiunea. Legea oferă nişte reparaţii femeilor astfel nedreptăţite.

— Ai tot dreptul să-mi intentezi un proces. N-aş putea decît să-mi declar vinovăţia.

— Lumea va afla cine eşti cu adevărat. Asta e tot ce mă interesează.

— Lumea va afla oricum.

Grozăvia gestului lui Charles îi cutremură din nou întreaga fiinţă. Clătina fără încetare din cap. Se duse să ia un scaun şi se aşeză în faţa ei, prea departe ca să poată fi atins, destul de aproape însă cît să încerce să ajungă la sentimentele ei mai bune.

— Chiar crezi că eu rămîn nepedepsit? Că aceasta n-a fost cea mai cumplită hotărîre a vieţii mele? Iar ceasul acesta, cel mai temut? A cărui amintire mă va urmări cîte zile voi avea, însoţită de cele mai adînci remuşcări? Poate că sînt… bine, *sînt,* chiar, un mincinos. Dar tu ştii că nu sînt lipsit de inimă. Nu m-aş afla acum aici dacă aş fi. Ţi-aş fi scris o scrisoare, aş fi fugit în străinătate…

— Aş fi preferat asta.

Îi privi lung creştetul aplecat, apoi se ridică. Îi căzură ochii fără voie pe imaginea sa reflectată într-o oglindă; bărbatul din oglindă, Charles într-o altă lume, el părea să fie cel adevărat. Cel din încăpere era ceea ce spusese ea, un impostor; fusese din capul locului, în relaţiile cu Ernestina, un impostor, un *altul* ţinut sub observaţie. Se avîntă, în sfîrşit, într-unul din discursurile pregătite dinainte.

— N-am cum să mă aştept ca în sufletul tău să mai fie acum loc de altceva în afară de mînie şi resentimente. Nu-ţi cer decît ca, atunci cînd aceste sentimente… fireşti se vor mai domoli, să-ţi aminteşti că nimeni nu mă poate osîndi pentru purtarea mea cu mai multă asprime decît mă osîndesc eu însumi… şi că singura mea scuză e neputinţa de a continua să înşel o persoană pe care am învăţat s-o respect şi s-o admir.

Suna fals; era fals; simţea, stingherit, povara dispreţului ei neascuns.

— Încerc să mi-o închipui pe *ea.* Presupun că are titluri de nobleţe – se făleşte cu originea ei de

soi. Vai… de ce nu l-am ascultat pe tata, săracul!

— Cum adică?

— Ştie el cîte parale face nobilimea. Are o vorbă pentru ea – „Maniere alese şi facturi neachitate“.

— Eu nu fac parte din nobilime.

— Eşti la fel ca unchiul tău. Te porţi de parcă rangul te-ar scuti să-ţi baţi capul cu lucrurile pe care noi, muritorii de rînd, punem preţ. Şi ea la fel. Ce femeie poate fi atît de ticăloasă încît să-l facă pe un bărbat să-şi încalce legămintele? Bănuiesc cum stau lucrurile. (Scuipă bănuiala spre obrazul lui Charles.) E măritată.

— Nu discut lucrul acesta.

— Unde-i acum? În Londra?

Se uită o clipă la Ernestina, apoi se răsuci pe călcîie şi se îndreptă spre uşă. Ea se ridică.

— Tatăl meu îţi va tîrî, vă va tîrî la amîndoi numele în noroi. Toţi cei care vă cunosc vă vor întoarce spatele, vă vor privi cu scîrbă. O să fiţi nevoiţi să plecaţi din Anglia, o să…

Charles se oprise în faţa uşii. Apăsă acum pe clanţă. Asta – sau poate faptul că nu-i venea în minte o pedeapsă pe măsura mîrşăviei lui – o făcu să se oprească. Chipul i se frămînta neputincios, de parcă ar fi vrut să spună încă o mulţime de lucruri, dar nu reuşea. Se legănă, nehotărîtă; apoi, cine ştie ce eu potrivnic din adîncul fiinţei ei, dornic parcă să-l dezmintă pe cel care vorbise, îşi înălţă deodată glasul şi rosti numele lui Charles; ca şi cum totul nu fusese decît un coşmar, şi acum voia să i se spună că începea să se dezmeticească dintre umbrele lui.

El nu se mişcă din loc. Ernestina se clătină uşor, apoi se prăbuşi deodată pe podea, lîngă scaun. Dădu, instinctiv, să se îndrepte spre ea. Dar ceva din felul în care căzuse – grija cu care îşi ferise genunchii de izbitură, alunecarea piezişă a trupului pe covor – îl făcu să se oprească.

Se uită o clipă cu luare-aminte la mormanul de fuste care zăcea pe podea şi recunoscu simptomele leşinului din cărticelele cu sfaturi pentru tinerele fete.

Spuse:

— Îi voi scrie numaidecît tatălui tău.

Ea nu dădu nici un semn de viaţă, ci rămase în continuare cu ochii închişi, cu o mînă întinsă patetic pe covor. Charles se îndreptă cu paşi apăsaţi spre cămin şi trase cu un gest tăios cordonul soneriei; apoi se întoarse, călcînd la fel de apăsat, lîngă uşa deschisă. De îndată ce auzi paşii lui Mary, ieşi din încăpere. Fata urca în fugă treptele care duceau la bucătăria aflată la subsol. Charles făcu un semn spre sufragerie.

— A avut un şoc. Să n-o laşi singură sub nici un motiv. Eu mă duc după doctorul Grogan.

O clipă, Mary păru ea însăşi gata să leşine. Se agăţă cu mîna de balustrada scării, aţintindu-l pe Charles cu o privire pustiită.

— Ai înţeles, da? Nu te mişti de lîngă ea. (Ea dădu din cap şi făcu o plecăciune, dar nu se clinti.) A leşinat, atîta tot. Desfă-i rochia la gît.

După o ultimă privire îngrozită, slujnica intră în sufragerie. Charles mai rămase cîteva secunde. Auzi un geamăt slab, apoi vocea lui Mary:

— Vai, don'şoară, don'şoară, io sînt, Mary. Vine acuşica doctoru', don'şoară. Nu-i nimica, don'şoară, io-s aicea, nu plec.

Charles intră pentru o clipă în încăpere. O văzu pe Mary în genunchi, legănînd capul Ernestinei la sînul ei. Obrazul stăpînei era întors spre pieptul slujnicei. Mary îşi ridică ochii spre Charles: privirea lor vie părea să-i interzică să se mai uite sau să rămînă. Se supuse judecăţii lor pline de candoare.

Cincizeci şi unu

Vreme îndelungată, trainicele deprinderi feudale ale subordonării şi respectului au continuat să-şi facă simţită influenţa asupra clasei muncitoare. Spiritul modern a destrămat însă aproape în întregime aceste deprinderi… Pe tot cuprinsul ţării, vedem tot mai adesea cum ba unul, ba altul – individ sau grup de indivizi – încep să proclame în gura mare şi să pună în aplicare dreptul fiecărui englez, nu-i aşa, de a face ce pofteşte: dreptul lui de a merge pe unde vrea ca la el acasă, de a se întruni unde-i place, de a da buzna oriunde are chef, de a ocărî după pofta inimii, de a ameninţa pe cine vrea, de a izbi în dreapta şi-n stînga după plac. Toate acestea, luaţi seama, duc la anarhie.

MATTHEW ARNOLD,
Cultură şi anarhie (1869)

Doctorul Grogan nu era, slavă cerului, plecat să-şi viziteze pacienţii. Charles refuză invitaţia menajerei de a intra şi rămase pe trepte pînă cînd doctorul cel mărunţel coborî cu pas grăbit pînă la el şi, la un gest al lui Charles, închise uşa în urma lui, astfel încît vorbele lor să nu poată fi auzite.

— Acum cîteva minute am rupt logodna. E foarte tulburată. Te rog din suflet, nu mă întreba nimic şi du-te neîntîrziat pe Broad Street.

Grogan îi aruncă o privire înmărmurită pe deasupra ochelarilor, apoi intră înapoi în casă, fără un cuvînt. Peste cîteva secunde, se ivi iar, de astă dată cu pălăria pe cap şi în mînă cu trusa medicală. O luară iute din loc.

— Nu cumva din cauza…?

Charles încuviinţă din cap: doctorul era, pare-se, atît de uluit, încît, pentru prima dată de cînd îl cunoştea, îl văzu rămas fără replică.

— *Ea* nu e aşa cum crezi dumneata, Grogan. Sînt sigur de asta.

— M-ai lăsat fără grai, Smithson.

— Nu încerc să-mi caut scuze.
— Ernestina ştie?
— Că există o alta. Atît.
Dădură colţul şi începură să urce pe Broad Street.
— Mă văd nevoit să te rog să nu-i dezvălui numele. (Doctorul îi aruncă pieziş o căutătură cruntă.) De dragul domnişoarei Woodruff. Nu al meu.
Doctorul se opri deodată locului.
— În dimineaţa aceea… să înţeleg că…?
— Du-te odată, te implor. Te aştept la han.
Grogan rămase însă cu ochii pironiţi la Charles, de parcă, asemeni Ernestinei, nu-i venea să creadă că nu e victima unui coşmar. Charles ţinu piept o clipă privirii lui, apoi, făcîndu-i semn să-şi continue drumul, traversă strada către hotel.
— Pe toţi sfinţii, Smithson…
Charles întoarse capul, îşi lăsă o secundă chipul pradă privirii mînioase a irlandezului, apoi îşi văzu de drum fără un cuvînt. Cum făcu, de altfel, şi doctorul, deşi ochii lui nu-l slăbiră pe Charles pînă ce acesta se făcu nevăzut pe uşa hotelului.
Charles urcă scările spre apartamentul lui, de unde, odată ajuns, apucă să vadă cum doctorul era poftit în casa mătuşii Tranter. Sufleteşte, intră odată cu el; simţea că e o Iudă, un Efialte, era, pe rînd şi laolaltă, toţi trădătorii pe care i-a avut omenirea, de la începutul începuturilor. Sfîşierile sale lăuntrice fură, din fericire, curmate de o bătaie în uşă. În odaie păşi Sam.
— Ce dracu' vrei? N-am sunat.
Sam deschise gura, însă din gîtlej nu-i ieşi nici un sunet. Charles nu era în stare să susţină privirea lui uluită.
— Dar dacă tot ai venit… adu-mi un pahar de coniac.
Degeaba încerca să cîştige timp. Coniacul îi fu adus, şi Charles sorbi din el; apoi se văzu iarăşi

silit să ţină piept privirii cu care-l aţintea servitorul.

— Nu-i adevărat, nu, domnu' Charles?

— Erai acolo?

— Da, domnu' Charles.

Charles se duse la fereastra arcată ce dădea spre Broad Street.

— Ba da, e-adevărat. Domnişoara Freeman şi cu mine nu ne mai căsătorim. Acum du-te. Şi ţine-ţi gura.

— Bine, da'… domnu' Charles, io cu Mary ce facem?

— Lasă-mă, lasă-mă acum. Nu mă pot gîndi acum la astfel de lucruri.

Dădu pe gît restul de coniac şi se îndreptă spre birou, din al cărui sertar scoase un teanc de foi. Se mai scurseră cîteva secunde. Sam nu se urnea din loc. Sau poate că picioarele se încăpăţînau să nu-l asculte. Mărul lui Adam îi tresărea vizibil.

— N-ai auzit ce-am spus?

În ochii lui Sam se ivi o sticlire ciudată.

— Ba da, domnule. Numa' că, cu tot respectu', da' trebe să ţiu cont şi de situaţia mea.

Charles se răsuci fulgerător pe scaun spre el.

— Şi mă rog, cam ce-ar însemna asta?

— Veţi *domicilia* în Londra şi de acu' înainte, domnule?

Charles apucă tocul de lîngă călimară.

— Voi pleca, cel mai probabil, în străinătate.

— Atuncea, domnule, cu *humilinţă* vă pui în vedere că io cu dumneavoastră nu viu.

Charles sări din scaun.

— Cum îndrăzneşti, afurisitule, să mi te adresezi în modul ăsta impertinent? Cară-te imediat de-aici!

Sam se zbîrli ca un cocoş înfuriat.

— Nu-nainte de a vă zice tot ce-am pe suflet. Nu mă-ntorc la Exeter. Plec din slujba 'mneavoastră.

— Sam! (Urlet turbat de mînie.)

— Aşa cum trebuia io s-o fi făcut…

— Du-te dracului!

La asta, pieptul lui Sam se înfoie ameninţător – şi doar atîtica (îi arătă el, mai tîrziu, lui Mary) a lipsit ca stăpînul să nu se-aleagă cu un ochi învineţit. Îşi înfrînă însă furia care-i clocotea în sîngele-i aprig de cockney, amintindu-şi că un gentleman aflat în slujba unui gentleman se foloseşte de arme mai rafinate. Se îndreptă spre uşă, o deschise, şi, aruncîndu-i peste umăr lui Charles o privire de o demnitate menită să-l îngheţe, spuse:

— Nu simţesc nevoia de a mă deplasa în locuri unde pot pentru ca să dau de un prieten de-al ’mneavoastră, *domnule*.

Uşa se închise în urma lui, cu un sunet nu tocmai gingaş. Din trei mişcări, Charles ajunse lîngă ea şi, dintr-una, o deschise. Sam se replia pe coridor.

— Cum îndrăzneşti! Vino imediat încoace!

Sam se întoarse lin spre el: calm, grav…

— Dacă doriţi să fiţi servit, sunaţi, rogu-vă, după vreunu’ din servitorii ’otelului.

Şi, cu acest glonţ de adio, care îl lăsă pe Charles fără grai, se făcu nevăzut după colţ şi începu să coboare treptele. Zîmbetul care i se aşternu pe chip la auzul uşii de sus, trîntită cu violenţă, nu dură mult. O făcuse, pînă la urmă chiar o făcuse. Adevărul e că se simţea asemeni unui marinar debarcat cusila pe o insulă pustie, care îşi vede corabia pierzîndu-se în zare; mai rău chiar, ştia în sufletul lui că îşi merită pedeapsa. Teamă mi-e că răzvrătirea nu era singura lui nelegiuire.

Charles îşi descărcă furia pe paharul gol de coniac, pe care-l azvîrli cu putere în cămin. Era prima oară cînd îi era dat să încerce pe pielea lui cazna cea adevărată a mărăcinilor şi pietrelor – şi nu-i plăcea ceea ce simţea, nu-i plăcea deloc. Preţ de o clipă, fu cît pe-aci să se lase mînat de ideea nebunească de a se năpusti pe uşa hotelului spre

casa de peste drum – o să se arunce în genunchi la picioarele Ernestinei, o să dea vina pe un acces de nebunie, sau pe nişte frămîntări lăuntrice, care, tot aşa, îi întunecaseră minţile, ori, mai bine, să-i spună că voise să-i punăla încercare tăria dragostei pentru el… îşi lovea întruna pumnul de palma stîngă. Ce făcuse, Doamne? Ce făcea? Ce-o să facă în viitor? Dacă pînă şi propriii lui servitori îl dispreţuiau şi se lepădau de el!

Rămase o vreme cu capul în mîini. Se uită apoi la ceas. O va vedea pe Sarah încă în seara asta; îi apăru dinainte imaginea chipului ei, blînd, înţelegător, cu lacrimi de bucurie prelingîndu-se dulci pe obraz, ea, în braţele lui… îi era de-ajuns. Se aşeză din nou la birou şi începu să schiţeze planul scrisorii către tatăl Ernestinei. Era încă absorbit în această îndeletnicire cînd i se anunţă sosirea doctorului Grogan.

Cincizeci şi doi

Vai, de aur sicriu
Mîndrei mele să-i faceţi,
Iar mormîntul să-i fie
Pe mal, sub salcia verde.

CÎNTEC POPULAR DIN SOMERSET:
Pe malul cu salcia verde

Personajul a cărui nedreaptă pătimire merită într-adevăr să fie căinată din plin, în urma istoriei acesteia cu ruperea logodnei, e sărmana mătuşă Tranter. La întoarcerea din vizita în care fusese plecată, invitată fiind la dejun, se aşteptase să-l găsească acasă pe Charles. În loc de asta, îşi găsise casa prăbuşită sub suflul unui prăpăd general. În hol se văzuse întîmpinată de Mary, albă la faţă şi cu privirea ca de pe altă lume.

— Copilă, ce-i, ce s-a întîmplat?

Mary nu izbuti însă decît să clatine din cap, gata parcă să-şi dea duhul. De la etaj se auzi zgomotul unei uşi deschizîndu-se, şi, apucîndu-şi fustele cu mîna, blajina doamnă Tranter prinse să urce scările în pas săltat, cu vioiciunea uneia de două ori mai tînără. Pe palier se întîlni cu doctorul Grogan, care îşi duse, cu un gest imperios, degetul la buze. Numai după ce ajunseră în sufrageria fatală, şi doctorul Grogan se asigură că doamna Tranter era aşezată pe un scaun, atunci, abia, îi dezvălui cumplitul chip al realităţii.

— Nu se poate. Aşa ceva nu se poate întîmpla.

— De cîte ori să-ţi spun, femeia lui Dumnezeu? Îmi pare rău, dar se poate – şi s-a şi întîmplat.

— Cum, dar Charles… el, care era aşa de iubitor, de tandru… nu mai de mult de ieri, i-a trimis o telegramă… (Se uită în jur de parcă nu-şi mai recunoştea sufrageria, nici chipul doctorului Grogan, care, în picioare lîngă scaunul ei, o învăluia domol cu privirea.)

— Purtarea lui e de-a dreptul atroce. Eu, unul, nu pot s-o înţeleg.

— Dar ce motive a invocat?

— Fata n-a vrut să scoată nici o vorbă. Haide, n-are rost să intri în panică. Are nevoie de somn. I-am dat ceva care o va ajuta să doarmă. Mîine veţi avea tot timpul de explicaţii.

— Nici toate explicaţiile din lumea asta…

Începu să plîngă.

— Aşa, aşa, scumpo. Plîngi, nimic nu-i mai bun ca plînsul ca să-ţi mai verşi din necaz.

— Mititica de ea, sărmana. O să moară de inimă rea.

— N-aş crede. N-am avut pînă acum prilejul să trec aşa ceva drept cauză de deces.

— Dumneata n-o cunoşti aşa cum o cunosc eu… vai, şi ce-o să zică Emily? Toate o să se spargă în capul meu. (Emily era sora ei, doamna Freeman.)

— Eu zic că ar trebui să i se trimită de îndată o telegramă. Dă-mi voie să mă ocup eu de asta.

— Doamne Sfinte – şi unde-o să doarmă?

Doctorul surîse – însă blînd, foarte blînd – în faţa acestui *non sequitur*. Nu era prima dată cînd avea de-a face cu un astfel de caz; şi ştia, din experienţă, că cel mai bun leac era o necontenită agitaţie provocată de griji tipic femeieşti.

— Ei, şi-acum, scumpă doamnă Tranter, ascultă-mă puţin cu atenţie. Cîteva zile trebuie să ai grijă ca nepoata dumitale să nu fie scăpată din ochi zi şi noapte. Dacă vrea să fie tratată ca o bolnavă, fă-i pe plac. Dacă mîine vrea să se dea jos din pat şi să plece din Lyme, las-o să plece. Fă-i toate poftele, înţelegi? E tînără, e sănătoasă tun şi-ţi garantez că în şase luni o să fie veselă ca un cintezoi.

— Vai, cum poţi fi aşa de crud! N-o să-şi mai revină în veci după treaba asta. Nelegiuitul acela… şi totuşi cum… (În minte i se aprinse deodată un

gînd; se aplecă înainte şi puse mîna pe mîneca doctorului.) E o altă femeie la mijloc!

Doctorul Grogan se ciupi de nas.

— Asta nu ştiu.

— E un monstru.

— Dar nu pînă-ntr-atît încît să nu se fi şi declarat ca atare. Pierzînd astfel o partidă pe care o grămadă de alţi monştri ar fi înfulecat-o cu mare poftă.

— Da, asta-i drept, bine măcar că e şi un lucru bun în povestea asta, slavă Domnului. (Gîndurile îi săreau, buimăcite, de la o idee la alta.) N-am să-l iert în vecii vecilor. (Îi veni o altă idee.) Mai e încă aici, în oraş? Mă duc să-i spun în faţă ce cred despre el.

Doctorul o apucă de braţ.

— Asta nu, nu-ţi dau voie s-o faci. Chiar el m-a chemat aici. Mă aşteaptă acum la hotel, să afle dacă biata fată şi-a revenit. O să mă duc să-l întîlnesc. Fii liniştită, n-am de gînd să umblu cu mănuşi. O să-l jupoi de viu pentru ce-a făcut.

— Ar trebui să fie biciuit şi pus în butuci. Aşa se făcea în cazuri din astea, pe vremea tinereţii noastre. Şi aşa ar trebui să se facă şi acum. Vai, sărmanul îngeraş. (Se ridică.) Trebuie să mă duc la ea.

— Iar eu trebuie să mă duc să mă-ntîlnesc cu el.

— Să-i spui din partea mea că a distrus fericirea celei mai dulci, mai încrezătoare…

— Da, da, da… hai, linişteşte-te acuma. Şi vezi ce-are fetişcana asta din slujba dumitale de pune totul la inimă în halul ăsta. Mai că-ţi vine să crezi că inima ei *chiar* a fost zdrobită.

Doamna Tranter îl conduse pe doctor, apoi, uscîndu-şi lacrimile, urcă spre camera Ernestinei. Perdelele erau trase, însă pe lîngă marginile lor se strecura lumina zilei. Mary veghea la căpătîiul victimei. La intrarea stăpînei, se ridică. Ernestina era cufundată într-un somn adînc, întinsă pe spate, însă cu capul întors într-o parte. Chipul ei avea,

ciudat, o expresie senină şi împăcată, iar răsuflarea îi era domoală. Pe buze îi plutea chiar o uşoară umbră de zîmbet. Liniştea care domnea pe chipul nepoatei o izbi dureros, prin ironia prezenţei ei, pe doamna Tranter în proaspăta-i rană; vai, biata copilă, cînd se va trezi… din ochi îi ţîşniră iar şiroaie de lacrimi. Se ridică şi îşi tamponă ochii cu batista, pe urmă, pentru prima oară de cînd se întorsese acasă, o privi cu tot dinadinsul pe Mary. Ce-i drept, Mary arăta de parcă fusese brusc azvîrlită în ghearele celei mai negre nenorociri, arăta de fapt întocmai cum s-ar fi cuvenit să arate Tina; doamna Tranter îşi aduse aminte vorbele pe care, pe un ton cam sîcîit, i le spusese doctorul înainte de a pleca. Îi făcu semn slujnicei s-o urmeze şi se îndreptară împreună spre palier. Începură să şuşotească, la cîţiva paşi de uşa întredeschisă a odăii Ernestinei.

— Aşa, acum spune-mi ce s-a întîmplat, copilă.

— Domnu' Charles a sunat jos după mine, doamnă, şi, cînd viu, o văz pe don'şoara Tina leşinată pe jos, care dînsu' se duce după doctor, şi don'şoara Tina deschide ochii, da' nimica nu zicea, şi-o ajut să urce aici-şa, da' zău de ştiam ce să mai fac, că, de cum se puse-n pat, o şi luară *istricalele* şi, vai, doamnă, aşa m-am speriat, fin'că ziceai că rîde şi plînge deodată şi nu se mai oprea. Şi-a venit după aia dom' doctor Grogan, care i-a dat el ceva de s-a potolit. Vai, doamnă!

— Gata, gata, Mary, linişteşte-te, te-ai descurcat foarte bine. Şi n-a spus nimic?

— Numa' cînd suiam pe scări, doamnă, m-a-ntrebat de domnu' Charles, că unde-i, care io i-am spus că-i dus după doctor. Că de-aia a şi apucat-o istricalele, doamnă.

— Sst, sst.

Căci vocea lui Mary începuse să se înalţe din ce în ce şi, după toate semnele, nu mai era mult pînă s-o apuce şi pe ea istericalele. Oricum, doamna Tranter simţea un puternic imbold de a alina pe

cineva sau ceva, orice, astfel încît o luă pe Mary în braţe şi-o mîngîie pe cap. Cu toate că, prin asta, a încălcat în mod scandalos cele mai elementare legi care guvernează relaţia stăpîn-servitor, înclin să cred că majordomul acela care avea în grijă porţile cereşti nu le-a trîntit şi în nasul *ei*. Trupul fetei era zguduit de suspine înăbuşite, pe care se străduia să şi le înfrîneze de dragul celeilalte martire. În cele din urmă, se linişti.

— Ia spune-mi tu acum, care-i pricina de plîngi tu aşa?

— Sam, doamnă. Îi jos, la noi. El cu domnu' Charles şi-au spus vorbe grele, doamnă, şi el i-a zis că pleacă de la dînsu', şi-acum domnu' Charles n-o să-i mai dea *refrinţe*. (Înăbuşi un suspin întîrziat.) Nu ştiu ce-o să se aleagă de noi.

— Vorbe grele? Cînd a fost asta, copilă?

— Numa' chiar înainte de ce-o venit aici. Din cauza lu' don'şoara Tina, doamnă.

— Dar cum aşa?

— Fin'că Sam ştia c-aşa o să se-ntîmple. Fin'că domnu' Charles… e-un om de soi rău, rău, doamnă. Vai, doamnă, noi am tot vrut să vă spunem, da' n-am îndrăznit.

Din încăperea alăturată se auzi un zgomot slab. Doamna Tranter se apropie cu pas uşor de uşă şi aruncă o privire înăuntru; chipul Ernestinei era însă la fel de liniştit, cufundat în acelaşi somn adînc. Se întoarse la fata care aştepta pe palier, cu capul în piept.

— Rămîn eu de veghe în locul tău, Mary. Vorbim mai tîrziu. (Capul fetei se înclină şi mai mult.) Şi chiar îl iubeşti pe Sam acesta?

— Da, doamnă.

— Şi el te iubeşte?

— De-aia n-a vrut să plece cu stăpînu'!

— Spune-i să aştepte. Aş dori să stau de vorbă cu el. Şi-o să-i găsim şi-un post.

Mary îşi înălţă deodată chipul înlăcrimat.

— Nu vreau să plec în viaţa mea de la dumneavoastră, doamnă.

— Nici n-ai să pleci, copilă – pînă în ziua nunţii.

Doamna Tranter se aplecă şi-o sărută pe frunte. Se duse apoi în camera Ernestinei şi se aşeză lîngă pat, în vreme ce Mary coborî treptele spre bucătărie. Odată ajunsă acolo, dădu fuga pe uşă, spre dezgustul bucătăresei, în umbra tufei de liliac şi în braţele avide de noutăţi, dar nu numai, ale lui Sam.

Cincizeci şi trei

Căci vedem acum unde ne-a adus… stăruinţa cu care am urmărit să ne desăvîrşim o parte, numai, a firii noastre, şi nu pe toată; atenţia exclusivă cu care ne-am concentrat asupra laturii morale, aceea a supunerii şi acţiunii; ridicarea la un rang atît de înalt a rigorii în chestiuni de conştiinţă morală, şi amînarea pentru viaţa de apoi şi pentru o altă lume, a preocupării de a ne împlini din toate punctele de vedere, a dezvoltării depline şi armonioase a naturii noastre umane.

MATTHEW ARNOLD,
Cultură şi anarhie (1869)

— Şi-a… revenit?

— I-am dat ceva care s-o ajute să doarmă. Doctorul străbătu încăperea şi rămase lîngă fereastră, cu mîinile la spate, privind de-a lungul lui Broad Street, înspre mare.

— N-a… n-a spus nimic?

Doctorul clătină din cap fără să se întoarcă şi, un moment, rămase tăcut; apoi izbucni, răsucindu-se brusc spre Charles:

— Îţi aştept explicaţiile, domnule!

Şi Charles i le oferi, destul de prost, de altfel, fără să-şi caute justificări. De Sarah nu pomeni decît foarte puţin. Nu încercă să-şi găsească scuze decît pentru felul în care îl amăgise pe Grogan însuşi; puse înşelăciunea lui pe seama convingerii sale că internarea lui Sarah într-un ospiciu, de orice fel ar fi fost acesta, ar fi însemnat o nedreptate strigătoare la cer. Doctorul îl ascultă într-o tăcere înverşunată, pîndind, încordat, fiecare vorbă a lui Charles. După ce acesta isprăvi, se întoarse iar spre fereastră.

— Îmi pare rău că nu-mi amintesc acum pedepsele pe care le prevedea Dante pentru Antinomişti, ca să ţi le impun şi dumitale.

— Cred că voi fi şi-aşa pedepsit îndestul.

— Asta nu-i cu putinţă. Nu după cîte crestături ai adunat pe răbojul după care socotesc eu.

— Să ştii că mi-am cercetat îndelung inima înainte de a mă hotărî să nu urmez sfatul dumitale.

— Smithson, un gentleman poate să respingă sfaturile primite fără ca prin asta să înceteze să mai fie gentleman. Nu însă şi atunci cînd se apucă să spună minciuni.

— Le-am socotit necesare.

— La fel cum ai socotit necesar să-ţi satisfaci poftele.

— Cuvîntul ăsta nu-l accept.

— Ar fi cazul să te obişnuieşti de pe acum cu el, fiindcă ăsta va fi cel pe care-l va folosi lumea pentru a eticheta purtarea dumitale.

Charles înaintă spre masa din mijlocul încăperii şi rămase acolo, sprijinit cu o mînă de ea.

— Spune-mi, Grogan, ai fi preferat să mă vezi trăind o viaţă întreagă în minciună? Nu-i şi-aşa destul de plină vremea noastră de ipocrizie mieroasă, de temenele slugarnice în faţa a tot ceea ce este făţarnic în noi? Ai fi vrut să mă vezi cum dau şi eu o mînă de ajutor la înmulţirea acestor rele?

— Aş fi vrut să te fi gîndit mai bine înainte de a o tîrî pe fata asta nevinovată după dumneata, în aventura cunoaşterii de sine.

— Dar odată ce am dobîndit această cunoaştere, putem oare să nu dăm ascultare la ceea ce ne porunceşte, prin glasul ei, conştiinţa? Oricît de neplăcute s-ar dovedi consecinţele?

Doctorul îşi feri privirea, cu o uşoară strîmbătură neînduplecată. Charles îşi dădea seama că era scos din fire şi agitat; şi că, după această afurisenie de bun-găsit, nu prea ştia, de fapt, cum să reacţioneze în faţa acestui monstruos afront adus bunei-cuviinţe de provincie. Adevărul e că înlăuntrul lui avea loc în clipele acelea o luptă: între Grogan cel care locuia de-acum de un sfert de veac în Lyme şi Grogan cel care colindase lumea.

Mai erau şi alte lucruri, care-i sporeau încurcătura: simpatia lui pentru Charles, opinia, păstrată pentru sine, – şi nu mult deosebită de a lui Sir Robert – că Ernestina era o copiliţă plină de drăgălăşenie, dar puţintică la minte; ba exista chiar şi o întîmplare, adînc îngropată în trecutul său, a cărei natură anume nu-i musai să fie dezvăluită aici, dincolo de faptul că, în lumina ei, referirile doctorului la poftele trupeşti se arătau mult mai puţin impersonale decît voise el să le facă să pară. Aşa încît, deşi îşi păstră tonul dezaprobator, ocoli răspunsul la întrebarea cu substrat moral care îi fusese adresată.

— Smithson, eu sînt doctor. Nu cunosc decît o singură lege, în faţa căreia toate celelalte pălesc. Suferinţa, de orice fel, e, prin natura ei, rea. Se prea poate să fie, în acelaşi timp, necesară. Asta însă nu-i modifică esenţa fundamentală.

— Nu văd de unde va putea răsări binele, dacă nu din răul despre care vorbeşti. Cum poţi să-ţi edifici un eu mai bun, dacă nu pe ruinele celui vechi?

— Şi pe ruinele sărmanei făpturi de peste drum, care de-abia a deschis ochii la viaţă?

— E mai bine să sufere o singură dată, să scape de mine, decît… (Nu-şi termină fraza.)

— Aha. Eşti sigur de lucrul ăsta, vasăzică?

Charles nu răspunse. Doctorul îşi aruncă iar privirea spre strada de sub ferestre.

— Ai săvîrşit o crimă. Pedeapsa dumitale va fi faptul că amintirea ei te va urmări neîncetat, toată viaţa. Aşa încît nu te grăbi să-ţi acorzi singur iertarea. Numai moartea ţi-o poate da.

Îşi scoase ochelarii de pe nas şi începu să-i şteargă cu o batistă de mătase verde. Se aşternu o tăcere lungă, o tăcere care părea că nu se va mai sfîrşi niciodată; şi, cînd doctorul deschise gura, într-un tîrziu, vocea lui, deşi încă plină de accente mustrătoare, răsună cu mai multă blîndeţe.

— Te vei însura cu cealaltă?

Charles scoase un oftat metaforic de uşurare. Din clipa în care Grogan apăruse în prag, îşi dăduse seama că toate argumentele ritoase cu care încercase să se semeţească în faţa lui însuşi – doar n-o să-i pese de părerea unui doctoraş dintr-un orăşel pierdut pe malul mării – sunau a dogit. Irlandezul avea în el o omenie pentru care Charles nutrea un imens respect; într-un fel, Grogan reprezenta *tot* ceea ce respecta Charles. Îşi dădea bine seama că n-avea cum să se aştepte să fie întru totul absolvit de păcate; îi era însă de ajuns faptul că simţea că nu-l păştea o excomunicare deplină.

— E cea mai sinceră intenţie a mea.

— Ştie? I-ai spus?

— Da.

— Şi a primit, fireşte?

— Am toate motivele să cred că da.

Îi povesti despre scrisoarea şi pacheţelul pe care i le trimisese prin Sam în dimineaţa aceea.

Doctorul cel mărunţel se întoarse cu faţa spre el.

— Smithson, ştiu că nu eşti un om vicios. Ştiu că n-ai fi făcut ceea ce ai făcut dacă n-ai fi dat crezare istoriei pe care ţi-a spus-o fata însăşi pentru a-şi justifica purtarea ieşită din comun. Îţi atrag însă atenţia că, indiferent de ce crezi dumneata, stăruie, totuşi, un semn de întrebare – de natură să arunce, fără să vrei, o umbră asupra încrederii şi oblăduirii de care se va bucura din partea dumitale pe viitor.

— Am cîntărit în minte această posibilitate. (Riscă un zîmbet firav.) După cum am cîntărit şi cîte parale face sumedenia de scorneli, în stare să-ţi înceţoşeze judecata, de care sînt pline discuţiile noastre despre femei. Datoria lor e, nu-i aşa, să stea smirnă, ca nişte articole în galantar, şi să ne lase pe noi, bărbaţii, ca, după ce am binevoit să ne facem apariţia, să le întoarcem pe toate părţile, arătînd cu degetul la una sau alta – „uite, asta parcă mi-ar plăcea“. Dacă îngăduie să fie tratate astfel, zicem despre ele că sînt serioase,

respectabile, la locul lor. Dar cînd unul din aceste articole are impertinenţa să-şi înalţe glasul pentru a-şi spune şi el părerea…

— Îmi pare că ea a făcut ceva mai mult de-atît.

Charles nu se lăsă descumpănit de dojană:

— A făcut ceea ce se face aproape peste tot în lumea bună. Nu pricep de ce puzderia de soţii din acest mediu, care-şi necinstesc legămintele de căsătorie, trebuie să fie scoasă din cauză, în vreme ce… în afară de asta, eu sînt mult mai vinovat decît ea. Ea n-a făcut decît să-mi trimită adresa. Nu m-a silit nimeni să mă duc la ea şi să-mi asum astfel posibilele consecinţe ale unei vizite.

Doctorul îi aruncă o privire, fără să spună nimic. Ce era drept, era drept, nu putea să nu recunoască. Îşi întoarse din nou privirea spre stradă. După cîteva clipe de tăcere, începu să vorbească, de data asta cu o voce şi un aer mult mai apropiate de felu-i obişnuit de a fi.

— Poate că am îmbătrînit. Ştiu că astfel de abuzuri de încredere cum e cel pe care l-ai comis dumneata au început să devină ceva atît de obişnuit, încît a te arăta şocat de ele e totuna cu a-ţi pune singur eticheta de bătrîn demodat, cu idei cam bizare. Am să-ţi spun însă ce mă frămîntă. Îţi împărtăşesc dezgustul faţă de făţărnicie, fie că vine din partea religiei, ori a legii, totuna. Legea mi s-a părut dintotdeauna o bătrînă neroadă, iar religia, în cea mai mare parte a ei, cam tot pe acolo. N-am să te atac din direcţia asta, de fapt, n-am să te atac deloc. Am să-ţi spun numai care-i părerea mea. Iată care e. Dumneata crezi că aparţii unei elite al cărei crez sînt raţiunea şi ştiinţa. Nu, nu, ştiu ce vrei să spui, că nu eşti atît de înfumurat. Fie. Totuşi, *doreşti,* măcar, să aparţii acestei elite. Nu te condamn pentru asta. Şi eu am nutrit toată viaţa aceeaşi dorinţă. Dar te rog să ţii minte un lucru, Smithson. De-a lungul istoriei omenirii, elitele şi-au justificat în fel şi chip îndreptăţirea de a se socoti astfel. Numai că în faţa Timpului un singur

argument stă în picioare. (Doctorul îşi puse la loc ochelarii pe nas şi se întoarse cu totul spre Charles.) Şi anume următorul: ca elitele, indiferent care ar fi argumentele anume cu care îşi susţin cauza, să fi introdus o morală mai nobilă şi mai dreaptă în lumea asta stăpînită de întuneric. Dacă nu trec cu bine această probă de foc, vor ajunge nişte simpli despoţi, nişte sultani, nişte muritori de rînd care nu încearcă decît să-şi îndestuleze setea de plăceri şi de putere. Pe scurt, doar nişte biete victime ale dorinţelor lor mai joase, pe care şi ei le au. Cred că înţelegi unde vreau să ajung – şi cît de relevante sînt toate acestea în cazul dumitale, din ziua asta nefericită încolo. Dacă vei deveni o fiinţă omenească mai bună şi mai generoasă, atunci poate că va exista iertare pentru dumneata. Dar dacă vei deveni mai egoist… osînda îţi va fi îndoită.

Charles îşi desprinse privirea din adîncurile ochilor neiertători ai doctorului.

— Deşi nu chiar atît de convingător, propria mea conştiinţă mi-a spus acelaşi lucru.

— Atunci, amin. *Jacta alea est.*

Îşi luă pălăria şi geanta de pe masă şi se îndreptă spre uşă. Acolo, avu un moment de ezitare – apoi întinse mîna:

— Îţi doresc numai bine pe drumul de dincolo de Rubicon.

Charles se agăţă de mîna care i se întinsese ca un om pe cale să se înece. Încercă să spună ceva, dar nu izbuti. O clipă, strînsoarea degetelor lui Grogan deveni mai puternică, apoi doctorul se întoarse şi deschise uşa. Se uită peste umăr spre el, cu o scăpărare nouă în privire.

— Şi dacă n-ai plecat de-aici într-o oră, să ştii că mă-ntorc, cu cea mai mare biciuşcă pe care-am s-o găsesc.

Charles se crispă la auzul vorbelor lui. Scînteia din ochii doctorului stăruia însă. Zîmbi strîmb,

înghiţind în sec, şi-şi înclină capul, în semn de acceptare. Uşa se închise.

Rămase singur cu leacul prescris.

Cincizeci şi patru

Mă bate vînt năprasnic dinspre miazănoapte,
Şi pînă ieri, ce dulce adiere de la sud
mă mîngîia…

A.H. CLOUGH, *Poem* (1841)

Ca să nu rămîneţi cu impresia nedreaptă că Charles s-a purtat, totuşi, cam prea urît cu Sam, se cuvine să aflaţi că, înainte de a pleca de la han, trimise pe unul din flăcăii de-acolo să-l caute. Servitorul nu era însă la cîrciumă, cum nu era nici la grajduri. Charles bănuia, de fapt, unde era. Or, acolo nu putea trimite după el. Aşa se face că părăsi oraşul fără să-l revadă. Se urcă în trăsura închisă care îl aştepta în curte şi, de îndată ce se văzu înăuntru, trase jaluzelele. Nu le ridică decît după vreo două mile de drum, răstimp în care întunericul dinăuntru, adăugat la gîndurile lui mohorîte, prefăcuse în mintea lui trăsura în dricul care-i purta leşul pe ultimul drum; lăsă aşadar razele piezişe ale asfinţitului – era acum ora cinci – să învioreze tapiseria slinoasă şi vopseaua crăpată a lemnăriei.

Gîndurile lui Charles nu reuşiră însă să le învioreze la fel de repede. Totuşi, pe măsură ce se îndepărta de Lyme, încerca tot mai limpede senzaţia că i s-a luat o povară de pe umeri; suferise o înfrîngere, dar scăpase cu viaţă. Avertismentul solemn al lui Grogan – potrivit căruia întreaga lui viaţă de acum înainte va trebui să se constituie în dovada îndreptăţirii gestului său – i se părea plin de adevăr. Dar, aşa cum înainta printre întinderile înverzite şi mănoase ale ogoarelor din Devon şi printre şirurile de tufişuri fragede de mai ce mărgineau drumul, viitorul prinse să-i pară, asemenea lor, bogat în posibilităţi care-şi aşteptau împlinirea – i se aşternea dinainte o viaţă nouă, încercările vor fi multe şi grele, dar el se va arăta

la înălţimea lor. Vina pe care o va purta de-acum înainte pretutindeni cu el părea aproape o binefacere: ispăşirea ei avea să fie menirea de care viaţa sa fusese pînă atunci lipsită.

Îi veni în minte o imagine rămasă din Egiptul antic – o sculptură de la British Museum, înfăţişînd un faraon alături de soţia lui, care îi înconjura cu un braţ mijlocul, iar mîna cealaltă se odihnea pe antebraţul lui. Sculptura aceasta i se păruse întotdeauna o imagine emblematică desăvîrşită a armoniei conjugale, nu în ultimul rînd pentru că cele două siluete erau dăltuite din acelaşi bloc de piatră. Armonia dintre el şi Sarah nu ajunsese încă să aibă aceeaşi trăinicie ca aceea al cărei simbol incrustat în piatră străbătuse veacurile; ei doi erau însă făcuţi din aceeaşi piatră.

Se lăsă apoi în voia unor gînduri legate de viitor, de aranjamente de ordin practic. Sarah va trebui instalată cum se cuvine în Londra. Vor pleca în străinătate de îndată ce va reuşi să-şi pună treburile în ordine, să scape de casa din Kensington, să-şi depoziteze undeva lucrurile… poate în Germania mai întîi, apoi, iarna, în sud, la Florenţa sau la Roma (dacă situaţia politică din ţară o va îngădui), ori poate în Spania. Granada! Alhambra! Deasupra, luna învăluind totul în lumina ei, de jos, tînguitul îndepărtat al cîntecelor ţigăneşti, ochii ei plini de recunoştinţă, mîngîietori… şi, într-o încăpere neştiută, înghiţită de mireasma florilor de iasomie, ei doi, zăcînd treji, unul în braţele celuilalt, nesfîrşit de singuri, exilaţi, însă îngemănaţi în această singurătate, de nedespărţit în exilul lor.

Se lăsase noaptea. Charles se aplecă pe geamul trăsurii şi văzu în depărtare luminile oraşului Exeter. Îi strigă vizitiului să-l ducă întîi la Hotelul Familial Endicott. Se lăsă apoi pe spate, desfătîndu-se cu imaginea scenei care îl aştepta.

Fireşte, pornirile trupeşti nu va trebui în nici un caz lăsate să-i ştirbească puritatea; îi datora măcar atît Ernestinei şi, deopotrivă, lui Sarah. Dinaintea ochilor îi apăru iarăşi, pentru a mia, pentru a cîta oară? tabloul încîntător învăluit într-o tăcere tandră, mîinile ei într-ale lui…

Ajunseră în faţa hotelului. Spunîndu-i vizitiului să aştepte, Charles intră în hol şi ciocăni la uşa cămăruţei doamnei Endicott.

— A, dumneavoastră eraţi, domnule.

— Domnişoara Woodruff mă aşteaptă. Mă descurc singur pe scări.

Făcuse deja un pas către trepte.

— Domnişoara a plecat, domnule!

— A plecat! Vreţi să spuneţi că a plecat în oraş?

— Nu, domnule. Vreau să spun că a plecat de tot. (O privi sfîrşit.) A luat azi-dimineaţă trenul de Londra, domnule.

— Bine, dar… sînteţi sigură?

— Cum vă văd şi mă vedeţi, domnule. Am auzit-o clar cum îi spunea birjarului s-o ducă la gară, domnule. Şi cînd el a întrebat pentru ce tren, ea i-a zis, răspicat, aşa cum vă spun eu acuma, că pentru ăl de Londra. (Bătrîna proprietăreasă făcu, greoaie, cîţiva paşi spre el.) Ce să vă zic, şi eu am rămas cam mirată, domnule. Că doar avea camera plătită pe încă trei zile.

— Dar n-a lăsat nici o adresă?

— Nimic, domnule, nici un rînd. Nici o vorbuliţă măcar, să-mi fi spus şi mie unde se duce. (Era cît se poate de limpede că nota aceasta proastă anula în întregime merituoasa notă dobîndită prin renunţarea la recuperarea restului de bani.)

— N-a lăsat nici un mesaj pentru mine?

— Păi, eu mi-am zis că probabil cu dumneavoastră a şi plecat, domnule. Eu asta mi-am permis să socotesc.

Nu mai putea rămîne acolo nici un minut.

— Iată cartea mea de vizită. Dacă primiţi vreo veste de la ea… vă rog să mă anunţaţi. Neapărat. Poftiţi, să aveţi pentru costul corespondenţei, şi ceva pentru serviciul acesta.

Doamna Endicott zîmbi slugarnic.

— Vai, vă mulţumesc, domnule. Neapărat.

Ieşi din hotel şi, în următoarea clipă, se întoarse.

— N-a fost azi-dimineaţă la dumneavoastră un servitor, cu o scrisoare şi un pachet pentru domnişoara Woodruff? (Pe chipul doamnei Endicott nu se clinti nimic.) Puţin după ora opt?

Chipul doamnei Endicott rămase la fel de neclintit. O strigă apoi pe Betty Anne, pe care, de îndată ce apăru, stăpîna o supuse unui interogatoriu aspru şi îndelungat… adică, pînă cînd, pe neaşteptate, Charles plecă.

Se prăbuşi pe bancheta trăsurii şi închise ochii. Voinţa îl părăsise cu totul, căzuse brusc într-o stare de abulie. De ce-a trebuit să fie atît de scrupulos, de ce nu s-a întors direct acolo după… dar Sam. Sam! Un hoţ! Un spion! Nu cumva fusese ademenit în solda domnului Freeman? Ori trebuia să pună nelegiuirea lui pe seama picii pe care i-o purta pentru nenorocitele alea de trei sute de lire? Cît de bine înţelegea acum rostul scenei petrecute între ei doi, în Lyme – Sam îşi dăduse seama că isprava lui va fi descoperită de îndată ce se vor fi întors în Exeter; citise, aşadar, scrisoarea… În bezna din trăsură, un val de sînge împurpură adînc chipul lui Charles. O să-i frîngă gîtul individului ăstuia, dacă îi mai apare vreodată în cale. O clipă, se gîndi chiar să se ducă la o secţie de poliţie ca să-l acuze de… în fine, furt, asta în orice caz. Îşi dădu însă imediat seama de inutilitatea acestui gest. Şi cu ce-ar ajuta asta la rezolvarea problemei de căpetenie: găsirea lui Sarah?

Nu vedea decît o singură lumină în negura deasă care se abătuse asupra-i. Plecase la Londra; ştia că el locuieşte la Londra. Dar dacă avea de gînd, aşa cum sugerase mai demult Grogan, să-i bată la uşă,

oare gîndul acesta n-ar fi trebuit s-o fi mînat mai curînd spre Lyme, unde presupunea că se aflǎ el? Şi nu decretase el că era însufleţită numai şi numai de intenţii onorabile? Cum, atunci, să nu i se pară că trebuie să-şi ia gîndul de la el, că l-a pierdut pentru totdeauna? Unica lumină pîlpîi o clipă şi se stinse.

În seara aceea făcu un lucru pe care nu-l mai făcuse de mulţi ani. Îngenunche lîngă pat şi se rugă; un singur lucru cerea în rugăciunea lui, s-o găsească; chiar de-ar fi s-o caute toată viaţa, o va găsi.

Cincizeci şi cinci

— Ei, pe cine, *pe tine*! exclamă Tweedledee, izbindu-şi triumfător palmele una de alta. Şi dacă ar înceta să te viseze, unde crezi c-ai fi?

— Unde sînt şi acum, bineînţeles, spuse Alice.

— Aiurea! replică Tweedledee, plin de dispreţ. Păi, tu nu eşti decît, aşa, o arătare care i s-a năzărit lui în vis!

— Dacă regele ăla s-ar trezi, adăugă Tweedledum, te-ai stinge – puf! – uite-aşa, ca o lumînare.

— Ba nu m-aş stinge deloc! exclamă Alice, indignată.

LEWIS CARROLL, *Dincolo de oglindă* (1872)

În dimineaţa următoare, Charles ajunse la gară ridicol de devreme faţă de ora de plecare a trenului; şi, după ce se văzu în fine scăpat de corvoada, nedemnă de un gentleman, de a-i supraveghea pe hamali încărcîndu-i valizele în vagonul pentru bagaje, îşi alese un compartiment de clasa întîi în care nu se afla nimeni şi se aşeză, aşteptînd, plin de neastîmpăr, ca trenul să se urnească odată din loc. Din cînd în cînd, în uşa compartimentului se iveau capetele altor călători, care însă băteau degrabă în retragere, întîmpinaţi fiind cu toţii de căutătura aceea de Gorgonă (acest compartiment e rezervat pentru ne-leproşi) pe care englezilor le vine atît de lesne, la nevoie, să şi-o întipărească pe chip. Se auzi un şuierat, şi Charles crezu că nimic nu mai putea veni să-i tulbure singurătatea trudnic dobîndită după care tînjea. Dar, chiar în ultimul moment, la fereastra compartimentului său răsări un chip încadrat de o barbă stufoasă. Căutătura rece a lui Charles se pomeni întîmpinată de căutătura de gheaţă a bărbatului care dădea zor să se urce în tren.

Călătorul întîrziat bolborosi un „Mă scuzaţi, domnule“ şi-şi croi drum spre capătul cel mai îndepărtat al compartimentului. Se aşeză cu

mîinile pe genunchi, trăgîndu-şi anevoie răsuflarea. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu melonul înfipt ţeapăn pe cap, exact în unghiul cuvenit. Se simţea în aerul lui o anume siguranţă cam agresivă, nici nu prea arăta a gentleman… părea a fi mai curînd un majordom dornic să parvină (doar că majordomii nu călătoresc la clasa întîi) sau un predicator laic din aceia după care se prăpădesc mulţimile – unul din tagma celor care umblă de colo-colo prin lume, băgînd în sperieţi norodul bulucit să-i audă tunînd şi fulgerînd împotriva păcatelor cărnii, un pretins Spurgeon, care aduce sufletele pe calea dreptei credinţe fîlfîind deasupra lor mantia plesnită pe la cusături a retoricii de doi bani a osîndei celei veşnice. Hotărît lucru, un individ grozav de antipatic – îşi zise în sinea lui Charles – şi tipic, cît se poate de tipic pentru vremea lor; care va trebui, de aceea, pus apăsat la punct dacă va încerca să intre în vorbă.

Aşa cum li se întîmplă uneori celor care privesc pe furiş pe cineva, făcînd în sinea lor fel de fel de presupuneri despre respectiva persoană, Charles se trezi prins asupra faptului; şi nu rămase nepedepsit. Uitătura chiorîşă pe care i-o aruncă călătorul îi dădu limpede a înţelege că ar face bine să-şi ţină ochii acasă. Îşi îndreptă în pripă privirea pe fereastră, rămînîndu-i drept consolare gîndul că individul părea să fie la fel de puţin dornic de taclale amicale.

Nu trecu mult şi, legănat de mişcarea egală a trenului, Charles se cufundă într-o visare domoală. Londra era un oraş mare; curînd însă ea va trebui să caute de lucru. Avea de partea lui timpul, avea resursele şi voinţa necesare pentru a o găsi; s-ar putea să treacă o săptămînă, două, să spunem, dar apoi o va avea dinainte; poate va găsi, strecurată în cutia poştală, o nouă adresă. Cîntecul cadenţat al roţilor îi murmura şi el la ureche: nu-poa-te-fi-a-tît-de-cru-dă, nu-poa-te-fi-a-tît-de-cru-dă, nu-poa-

te-fi-a-tît-de- cru-dă… trenul străbătu văile vîrstate în verde şi roşu dinspre Cullompton. Charles zări, de la fereastră, biserica din localitate, fără să ştie pe unde se aflau şi, la scurtă vreme după aceea, închise ochii. Nu dormise ca lumea în noaptea din urmă.

O vreme, tovarăşul lui de drum nu-i dădu nici o atenţie lui Charles, care între timp adormise de-a binelea. Dar, pe măsură ce bărbia acestuia cobora tot mai mult – Charles avusese grijă să-şi scoată pălăria –, bărbatul cu barbă de profet începu să-l privească din ce în ce mai stăruitor, ocrotit de certitudinea că privirea *lui* curioasă n-are cum să fie surprinsă.

Era ciudată privirea aceasta: îl măsura pe Charles din cap pînă-n picioare, meditativă, şi cam dezaprobatoare, de parcă bărbosul ştia el, ehei, prea bine ce soi de om are dinainte (la fel cum Charles îşi închipuise că şi-a dat seama ce soi de om era *el*), şi nu-i prea plăcea ceea ce îi arătau ochii, aşa cum nu-i prea era pe plac nici soiul cu pricina. E drept că acum, cînd se ştia neobservat, parcă nu mai arăta chiar aşa de încoţopenit şi poruncitor; pe chip îi stăruia însă un aer antipatic de încredere în sine – dacă nu numaidecît în valoarea propriei persoane în general, cu siguranţă în infailibilitatea verdictelor pronunţate asupra celorlalţi, asupra măsurii exacte a ceea ce ar putea scoate de la ei, a lucrurilor la care s-ar putea aştepta din partea lor, a felului în care i-ar putea „stoarce“.

O căutătură de felul acesta, care să nu depăşească durata unui minut-două, ar fi putut fi lesne de înţeles. Călătoriile cu trenul sînt, se ştie, plictisitoare; e amuzant să tragi cu ochiul la necunoscuţi; şi explicaţii s-ar mai putea găsi ele destule. Dar privirea aceasta, devenită între timp de-o intensitate de-a dreptul canibalică, a durat

mult mai mult de un minut. A durat pînă dincolo de Taunton, cu o scurtă întrerupere, ce-i drept, atunci cînd larma de pe peron l-a trezit pentru cîteva clipe pe Charles. De îndată însă ce acesta s-a prăbuşit la loc în braţele somnului, ochii călătorului s-au aruncat din nou asupra lui, devoratori ca nişte lipitori.

Nu-i exclus ca, într-o bună zi, să vă treziţi şi Domniile Voastre ţinta unei astfel de priviri. Şi – ţinînd cont de lipsa de reţinere ce caracterizează, în mai mare măsură, secolul nostru – s-ar putea chiar s-o simţiţi. Individul cu ochi băgăcioşi să nu aibă, adică, răbdare să vă vadă adormiţi. Privirea lui vă va inspira, fără îndoială, ceva dezagreabil, aşa, ca un fel de adulmecare vicleană cu substrat sexual… o dorinţă de a vă cunoaşte într-un mod în care n-aveţi chef să vă cunoască un străin. Pot să vă spun, întemeindu-mă pe experienţa mea de pînă acum, că nu există decît o singură profesiune care imprimă pe chipul celor care o practică acest gen de privire, cu amestecul ei bizar de iscodeală şi superioritate condescendentă, de ironie şi dorinţă de a ţi se vîrî în suflet.

Ia să vedem, te-aş putea folosi la ceva?

Ce-aş putea să „scot“ din tine?

Întotdeauna mi s-a părut că exact aşa trebuie să arate privirea întipărită pe chipul unui zeu atotputernic – sigur, dacă un asemenea lucru absurd ar exista cu adevărat. Ea nu aduce nici pe departe cu privirea pe care o atribuim, în închipuirea noastră, divinităţii; dimpotrivă, se întrevede, dincolo de această privire (aşa cum au arătat teoreticienii „noului roman“) multă meschinărie şi, în general, o calitate morală cu totul îndoielnică. Adevărul acesta îmi sare în ochi cu deosebită limpezime acum, în timp ce privesc chipul, vai, atît de familiar mie, al bărbosului care se uită la Charles. Nu mai are rost să-i dau înainte cu prefăcătoria.

Întrebarea pe care mi-o pun eu, în timp ce-l contemplu pe Charles, e însă diferită de cele două pomenite mai sus. Şi anume – mă întreb eu – „ce dracu' să fac cu tine?“ Mi-a şi trecut prin cap să pun capăt carierei lui Charles aici şi acum, să-l las să călătorească întru eternitate spre Londra. Da, numai că în cadrul convenţiilor romanului victorian n-au, pardon, n-aveau ce căuta finalurile deschise, deci neconcludente; pe de altă parte, parcă predicam, ceva mai devreme, pe tema libertăţii care trebuie acordată personajelor. Problema cu care mă văd confruntat n-ar fi ea chiar aşa complicată dacă… ia să vedem – ceea ce vrea Charles, e sau nu e clar? Este, şi încă cum. Ceea ce vrea protagonista însă, nu mai e chiar atît de clar; ca să nu vă mai spun că, în momentul de faţă, zău dacă ştiu pe unde umblă. Sigur că dacă cei doi ar fi născuţi în lumea reală, în loc să fie făcuţi în închipuirea mea, ieşirea din această dilemă ar fi simplă ca bună ziua: voinţa primului se luptă cu voinţa celui de-al doilea şi învinge sau dă greş, după cum se nimereşte. Ficţiunea se preface de obicei că se supune legilor realului: scriitorul vîră, aşadar, cele două voinţe potrivnice în arenă şi apoi descrie înfruntarea – în realitate însă el „aranjează“ lupta, lăsînd să cîştige voinţa protagonistului spre care se îndreaptă preferinţele lui. Iar noi, cititorii, îi apreciem pe scriitorii de proză în funcţie de abilitatea arătată în „aranjarea“ luptelor (cu alte cuvinte, în a ne convinge că ele n-au fost „aranjate“) şi de genul de luptător în favoarea căruia le „aranjează“: cel bun, cel tragic, cel rău, cel hazliu – şi aşa mai departe.

Argumentul de căpetenie care justifică „aranjarea“ înfruntărilor este însă dorinţa de a arăta cititorilor ce crezi despre lumea în care trăieşti – dacă eşti pesimist, optimist sau mai ştiu eu cum. Eu m-am prefăcut că m-am întors în timp pînă în anul 1867; or, de la anul acesta s-a scurs, în realitate, un secol. Să te apuci să te arăţi optimist

sau pesimist, ori altcumva, în legătură cu el, ar fi o întreprindere zadarnică, pentru că ştim cu toţii ce s-a întîmplat de atunci încoace.

Continuu, deci, să-l privesc pe Charles, şi zău dacă mai văd vreun motiv pentru ca, de data asta, să „aranjez“ înfruntarea care îl aşteaptă în curînd. Hotărîrea asta îmi pune dinainte următoarea alternativă: fie să las lupta să se desfăşoare de la sine, iar eu să mă limitez la a o consemna; fie să adopt ambele poziţii. Mă uit lung la trăsăturile aristocratice, uşor vlăguite, dar nu de tot vane, ale chipului pe care îl am în faţă. Şi, pe măsură ce trenul se apropie de Londra, mi se pare că întrezăresc o soluţie; îmi dau seama, de fapt, că mă lupt cu o falsă dilemă. Unica modalitate prin care, dacă o adopt, nu pot fi acuzat că m-am amestecat în înfruntarea ce va să vină, este să înfăţişez două versiuni ale acesteia. Mi-a mai rămas o singură problemă: nu pot prezenta ambele versiuni deodată, iar cea care va fi a doua va părea, datorită tiranicului prestigiu al ultimului capitol, versiunea definitivă, cea „adevărată“.

Îmi scot portofelul din buzunarul redingotei, iau din el un florin, aşez moneda pe unghia degetului mare de la mîna dreaptă, o arunc cam un metru în aer, apoi, după ce ea s-a răsucit de mai multe ori, o prind în mîna stîngă.

Aşa să fie. Îmi dau seama deodată că Charles a deschis ochii şi mă priveşte. În privirea lui licăreşte acum un sentiment care depăşeşte simpla dezaprobare de mai înainte: a priceput în sfîrşit că are în faţă fie un cartofor, fie un individ căruia îi lipseşte o doagă. Îl pun la punct cu o privire la fel de dezaprobatoare, iar florinul îl pun la loc în portofel. El îşi ia pălăria din cuier, alungă cu două degete de pe ea un firicel invizibil de praf (un substitut al meu, fără îndoială) şi şi-o pune pe cap.

Intrăm pe sub una din uriaşele grinzi de beton care susţin acoperişul gării Paddington. Trenul opreşte, el coboară pe peron, făcînd semn spre un

hamal. Peste cîteva clipe, după ce-a isprăvit cu ordinele, se întoarce. Bărbosul s-a făcut nevăzut, înghiţit de forfota mulţimii.

Cincizeci şi şase

O, Doamne, de-am putea un ceas măcar,
Un singur ceas, alături să fim puşi
Cu sufletele celor dragi, ca să ne spună
Ce s-a ales de ei, şi unde, pe ce tărîm
sînt duşi.

TENNYSON, *Maud* (1855)

Birou Particular de Investigaţii, aflat sub Patronajul Aristocraţiei şi sub unica îndrumare şi conducere a domnului Pollaky în persoană. Relaţii cu poliţia britanică şi din alte ţări. EFECTUĂM ANCHETE DELICATE ŞI CONFIDENŢIALE CU DISCREŢIE ŞI PROMPTITUDINE, ÎN ANGLIA, PE CONTINENT ŞI ÎN COLONII. ADUNĂM PROBE PENTRU CAZURI DE DIVORŢ ETC.

Anunţ publicitar de la mijlocul epocii victoriene

S-*ar putea să treacă o săptămînă, două, să spunem, dar apoi o va avea dinainte*... Ne aflăm la începutul celei de-a treia săptămîni, şi iată că Charles n-o are dinainte pe Sarah. Pe Charles nu-l putem în nici un caz învinovăţi. A căutat în dreapta şi-n stînga, de-a lungul şi de-a latul Londrei, pretutindeni.

Ajunsese să dobîndească această ubicuitate cu ajutorul celor patru detectivi pe care-i angajase – de se vor fi aflat ei sau ba sub unica îndrumare a domnului Pollaky, asta n-aş şti să vă spun cu certitudine. Ce pot să vă spun e că munceau de se speteau. N-aveau de ales, căci profesia lor era foarte tînără, nu împlinise decît unsprezece anişori, şi se bucura de un dispreţ unanim. Isprava unui domn care, în 1866, îl trimisese pe lumea cealaltă, cu o lovitură de cuţit, pe un confrate de-al lor, fusese socotită un exemplu pilduitor al atitudinii care trebuie luată în faţa unor astfel de indivizi.

„Cei care se-apucă să se fîţîie de colo-colo, îmbrăcaţi ca nişte tîlhari de drumul mare“, avertiza *Punch*, „să facă bine să suporte consecinţele.“

Detectivii angajaţi de Charles îşi încercaseră întîi norocul la agenţiile de plasare a guvernantelor, dar fără nici un succes; luaseră apoi la rînd birourile tuturor cultelor care aveau şcoli aflate sub patronajul bisericii. La rîndul lui, Charles a petrecut ore-n şir, într-o trăsură anume închiriată, dînd raite nesfîrşite prin cartierele sărace, dar respectabile, ale Londrei, şi cercetînd cu ochi neiertători toate chipurile feminine tinere care îi apăreau în cale. Negreşit că într-un astfel de cartier îşi aflase şi Sarah adăpost: în Pekham, în Pentonville, în Putney; a răscolit, pe lîngă acestea, încă vreo zece alte cartiere asemănătoare, străbătute de drumuri noi şi îngrijite şi înţesate de case ai căror stăpîni nu-şi puteau îngădui să ţină decît un singur servitor. A înlesnit apoi accesul detectivilor în agenţiile bisericeşti de plasare a femeilor, abia înfiinţate, dar din ce în ce mai numeroase şi mai influente. În toate se simţea deja ostilitatea împotriva Bărbatului, lucru de altfel explicabil, din moment ce, prin forţa împrejurărilor, le fusese dat să îndure din plin primele valuri furioase ale prejudecăţilor masculine dezlănţuite; de aceea, nu-i de mirare că aveau să se numere, mai tîrziu, între cele mai importante pepiniere ale mişcării de emancipare. Zic eu că toate aceste experienţe, deşi rămase fără nici un rezultat din singurul punct de vedere care îl interesa pe Charles, n-au fost chiar lipsite de învăţăminte pentru el. Încetul cu încetul, începu să înţeleagă mai bine o latură a firii lui Sarah: înverşunarea ei împotriva stării de lucruri existente, sentimentul că, privită prin ochi de femeie, rînduiala societăţii e strîmbă, sentiment pornit din certitudinea că ea poate fi îndreptată.

Într-o dimineaţă, se trezise nespus de deprimat. Îngrozitoarea perspectivă a prostituţiei, spre care

ea spusese odată că o va purta destinul dacă va ajunge într-un mare oraş, devenise peste noapte o certitudine. Se duse în seara aceea, cuprins de panică, în Haymarket, în locurile pe care le mai străbătuse cu cîtăva vreme în urmă. Ce îşi va fi închipuit birjarul care-l adusese acolo, nu-mi dau seama; cu siguranţă însă că şi-a spus în sinea lui că muşteriu mai năzuros decît domnul din seara aceea nu se află pe lume. Două ore în şir au tot bătut în sus şi-n jos străzile din preajmă. O singură dată i-a făcut semn să oprească; birjarul a apucat să vadă, sub un felinar, o prostituată cu păr roşcat. În următoarea clipă a şi auzit însă două lovituri de baston în tavan, care-l îndemnau să mîne mai departe.

Între timp, consecinţele hotărîrii sale de a alege libertatea nu întîrziaseră să-i bată la uşă. Timp de zece zile, nu primise nici un răspuns la scrisoarea pe care, după îndelungate cazne şi nenumărate ciorne, izbutise, în cele din urmă, să i-o trimită domnului Freeman. Apoi, într-o zi, se pomenise cu o scrisoare, pentru care trebuise să semneze de primire, trimisă printr-un comisionar – semn rău – venit din partea avocaţilor domnului Freeman.

„Domnule,

Referitor la cazul domnişoarei
Ernestina Freeman

Am fost însărcinaţi de domnul Ernest Freeman, tatăl sus-numitei domnişoare Ernestina Freeman, să vă solicităm prezenţa la birourile noastre vinerea viitoare la orele 15. Neprezentarea dumneavoastră la data şi locul precizate va fi considerată de clientul nostru drept o recunoaştere a dreptului său de a vă acţiona în justiţie.

AUBREY & BAGGOTT“

Charles se duse cu scrisoarea la biroul avocaţilor săi. Înaintaşii lor, avocaţi din tată-n fiu, se ocupaseră de afacerile familiei Smithson încă din secolul optsprezece. Iar actualul Montague-fiul, în faţa căruia stătea acum, ruşinat, păcătosul proaspăt spovedit, nu era decît cu cîţiva ani mai în vîrstă decît Charles. Fuseseră colegi la Winchester; şi, fără a fi prieteni apropiaţi, se cunoşteau destul de bine şi se simpatizau reciproc.

— Ei, ce vrea să zică asta, Harry?

— Vrea să zică, băiete dragă, că eşti al naibii de norocos. Se tem să întindă prea tare coarda.

— Atunci de ce vor să ne întîlnim?

— N-o să-ţi dea drumul cu una, cu două, Charles. Ar însemna să ceri prea mult. Bănuiesc că o să-ţi ceară să semnezi o *confessio delicti.*

— O declaraţie de vinovăţie?

— Întocmai. Din păcate, cred că trebuie să ne aşteptăm la un document care o să-ţi cam strepezească dinţii. Nu pot însă decît să te sfătuiesc să-l semnezi. N-ai cum să te aperi dacă te dau în judecată.

În după-amiaza de vineri indicată în scrisoare, Charles şi Montague se văzură poftiţi într-o sală de aşteptare cu aspect funebru, aflată într-una din clădirile ce alcătuiau The Inns of Court[42]. Charles se simţea ca înaintea unui duel, în care Montague îi era secund. Fură lăsaţi să facă anticameră vreun sfert de oră. Cum însă Montague prevăzuse că vor fi supuşi la această doză preliminară de căinţă, o înghiţiră cu un amuzament amestecat cu o oarecare nelinişte.

Li se porunci, în sfîrşit, să intre. Din spatele unui birou uriaş, se ridică, la vederea lor, un bătrînel pirpiriu cu înfăţişare nevricoasă. Ceva mai în spate se afla, în picioare, domnul Freeman. De cum îl văzu pe Charles, nu-şi mai dezlipi o clipă ochii de la el, pironindu-l cu o privire de gheaţă;

amuzamentul acestuia se topi cît ai bate din palme. Charles se înclină spre el, dar nu primi nici un răspuns. Cei doi avocaţi îşi strînseră cu răceală mîinile. În încăpere se mai afla o a cincea persoană, un bărbat înalt, uscăţiv, cu un început de chelie şi cu ochi negri, sfredelitori, la a cărui vedere Montague tresări imperceptibil.

— Îl cunoaşteţi pe domnul prim-avocat Murphy?

— Numai după reputaţie.

Un prim-avocat era, în epoca victoriană, un consilier juridic superior; iar maestrului Murphy i se dusese vestea că nici un cap care are ghinionul să-i fie potrivnic nu rămîne la locul lui după întîlnirea cu securea elocinţei sale, talent care, în breasla sa, îl făcuse cel mai temut om al momentului.

Domnul Aubrey arătă cu un gest categoric cele două scaune pe care trebuiau să se aşeze oaspeţii, pe urmă se aşeză şi el. Domnul Freeman rămase, implacabil, în picioare. Domnul Aubrey începu apoi să răscolească prin hîrtiile de pe birou, ceea ce îi dădu lui Charles răgazul nedorit de a inspira din plin obişnuita atmosferă intimidantă a locurilor de acest fel: şirurile de tomuri cu aer doct, sulurile de pergament legate în pînză verde, cartotecile îndoliate ticsite cu rămăşiţele cazurilor închise şi înmormîntate, ce căptuşeau pînă sus pereţii încăperii, ca nişte urne dintr-un columbariu supraaglomerat.

Bătrînul avocat îşi ridică, sever, privirea.

— Cred, domnule Montague, că faptele care alcătuiesc acest odios caz de încălcare a angajamentului de căsătorie nu sînt contestate de nimeni. Nu ştiu în ce fel v-a explicat clientul dumneavoastră comportarea sa. Ştiu însă că a furnizat chiar el nenumărate dovezi care îi atestă vinovăţia în această scrisoare adresată domnului Freeman, cu toate că, după cum am constatat, a

încercat, cu neobrăzarea proprie celor de teapa lui…

— Domnule Aubrey, un asemenea limbaj, în împrejurări cum sînt cele de faţă…

Maestrul Murphy îşi înfipse iute ghearele:

— Aţi prefera să auziţi limbajul pe care l-aş folosi *eu* – şi încă într-o şedinţă publică a tribunalului?

Montague răsuflă adînc şi lăsă ochii în jos. Bătrînul Aubrey îl măsură lung, cu o dezaprobare strivitoare în privire.

— Montague, l-am cunoscut bine pe regretatul dumitale bunic. Cred că ar fi stat destul de mult pe gînduri înainte de a se angaja să apere un client ca al dumitale – dar să lăsăm deocamdată. Socotesc că această scrisoare… (ridică scrisoarea cu două degete, ca şi cum ar fi ţinut-o cu un cleşte)… socotesc că această scrisoare neruşinată nu face decît să sporească, prin conţinutul ei impertinent, gravitatea, şi-aşa enormă, a acestui caz, atît prin încercarea neobrăzată a autorului de a se disculpa, cît şi prin lipsa oricărei referiri la legătura nelegiuită şi dezgustătoare care, cum bine ştie autorul scrisorii, constituie aspectul cel mai condamnabil al purtării sale criminale. (Se încruntă spre Charles.) Vă veţi fi închipuit, pesemne, că domnul Freeman nu e la curent cu amorurile dumneavoastră, domnule. Vă înşelaţi. Ştim de mizerabila dumneavoastră legătură, cunoaştem numele partenerei dumneavoastră. Avem la dispoziţie un martor care a asistat la nişte scene pe care îmi repugnă să vi le amintesc.

Charles se făcu roşu ca racul. Domnul Freeman îl sfredelea necruţător cu privirea. Nu-i rămînea decît să-şi plece capul; şi să-l blesteme în gînd pe Sam. Montague deschise gura.

— Clientul meu n-a venit aici ca să se apere.

— Deci nu sînteţi dispuşi să susţineţi un proces?

— Un profesionist de rangul dumneavoastră ştie, desigur, că nu pot răspunde la această

întrebare.

Maestrul Murphy interveni din nou:

— Nu vă veţi apăra dacă se va intenta o acţiune?

— Cu tot respectul, domnule, vă rog să-mi îngăduiţi să nu-mi dau verdictul acum în această problemă.

Buzele maestrului Murphy schiţară un zîmbet de vulpoi.

— Nu despre verdict e vorba aici, domnule Montague.

— Putem continua, domnule Aubrey?

Domnul Aubrey aruncă o privire către maestrul Murphy, care încuviinţă cu un aer crunt.

— Ţinînd cont de natura acestei întîlniri, cred că nu e cazul, domnule Montague, să insistăm prea mult pe argumentări şi dovezi. (Răscoli din nou prin hîrtii.) Am să fiu scurt. Sfatul pe care i l-am dat domnului Freeman a fost clar. În îndelungata, în extrem de îndelungata mea experienţă de avocat, nu mi-a fost dat să mă întîlnesc pînă acum cu un caz atît de revoltător de purtare dezonorantă. Chiar dacă, să zicem, clientul dumneavoastră n-ar merita judecata aspră de care va avea, în mod inevitabil, parte, cred cu tărie că un asemenea caz de comportare nedemnă trebuie făcut public şi arătat tuturor, spre a servi drept avertisment eventualilor amatori.

Lăsă să se scurgă o tăcere lungă, pentru ca vorbele sale, cu greutatea astfel sporită, să pătrundă cît mai adînc în sufletul păcătosului. Charles ar fi dat orice să-şi poată stăpîni valurile de sînge care îi urcau neîncetat spre obraji. Din fericire, domnul Freeman îşi coborîse privirea; maestrul Murphy însă ştia prea bine ce trebuie să faci cînd ai în faţă un martor care roşeşte. Îşi întipări pe chip expresia pe care mai tinerii săi confraţi o numeau, admirativ, „căutătura de basilisc“, un amestec complex de elemente, în care predominau, în doze atent drămuite, ironia şi sadismul.

Domnul Aubrey continuă, cu glas dintr-o dată sumbru:

— Totuşi, din raţiuni pe care n-am să le expun aici, domnul Freeman a decis să arate o clemenţă pe care acest caz, avînd în vedere gravitatea lui, nu o merită defel. Domnia-sa nu intenţionează să intenteze numaidecît o acţiune în justiţie, dacă sînt întrunite anumite condiţii.

Charles înghiţi în sec şi aruncă o privire spre Montague.

— Nu mă îndoiesc că clientul meu ar dori să-şi exprime recunoştinţa faţă de clientul dumneavoastră.

— Am pregătit, beneficiind de un preţios aviz… (domnul Aubrey schiţă o plecăciune spre maestrul Murphy, care înclină uşor din cap, fără să-şi ia ochii de pe chipul nefericitului de Charles)… un document de recunoaştere a vinovăţiei. Ţin să vă informez că hotărîrea domnului Freeman de a nu începe, pentru moment, demersurile în vederea unui proces este condiţionată strict de consimţămîntul clientului dumneavoastră de a semna acest document, în această împrejurare şi în prezenţa noastră ca martori.

Îi înmînă hîrtia lui Montague, care îşi aruncă ochii peste ea, apoi îşi ridică privirea spre domnul Aubrey.

— Aş putea discuta cinci minute între patru ochi cu clientul meu?

— Mă surprinde peste măsură că vi se pare că mai e necesară vreo discuţie. (Se prefăcu că se burzuluieşte, dar Montague se ţinu tare.) Mă rog, mă rog, dacă trebuie neapărat.

Şi astfel Harry Montague şi Charles revenîră în anticamera cu aspect funebru. Montague citi documentul, apoi i-l dădu, cu o ironie cam amară, lui Charles.

— Ei, asta ţi-e doctoria. N-ai încotro, băiete dragă, trebuie s-o înghiţi.

Şi, în vreme ce Montague privea pe fereastră, Charles citi documentul de recunoaştere a vinovăţiei.

„Eu, Charles Algernon Henry Smithson, recunosc întru totul, de bunăvoie şi îndemnat numai de dorinţa de a declara adevărul, următoarele:

1. M-am angajat să mă căsătoresc cu domnişoara Ernestina Freeman;

2. Partea nevinovată (numita domnişoară Ernestina Freeman) nu mi-a dat nici un motiv de a desface contractul[43] solemn pe care l-am avut cu ea;

3. Am fost informat pe deplin şi în mod corect în legătură cu poziţia socială, caracterul, zestrea şi perspectivele ei înainte de logodnă, şi nimic din ceea ce am aflat ulterior despre numita domnişoară Ernestina Freeman n-a venit să contrazică sau să dezmintă în vreun fel informaţiile primite;

4. Am încălcat acest contract fără o cauză îndreptăţită şi fără nici o justificare în afara propriului meu egoism nelegiuit şi a infidelităţii;

5. Am început o legătură clandestină cu o persoană pe nume Sarah Emily Woodruff, cu domiciliul în Lyme Regis şi Exeter, şi am încercat să ascund această legătură;

6. Comportarea mea a fost, de la un capăt la altul, dezonorantă, şi, prin ea, am pierdut pentru totdeauna dreptul de a fi considerat un gentleman.

De asemenea, recunosc dreptul părţii vătămate de a mă acţiona în justiţie *sine die* şi în mod necondiţionat.

În plus, recunosc dreptul părţii vătămate de a utiliza în orice mod doreşte prezentul document.

Declar totodată că mi-am pus semnătura pe acest document din proprie voinţă, înţelegînd întru totul condiţiile stipulate în el, în semn de deplină recunoaştere a comportării mele, fără să fi fost supus la nici un fel de constrîngere, din nici un alt considerent decît cel menţionat aici, şi fără dreptul

de a corecta, combate, obiecta sau nega nici un amănunt, termen sau condiţie cuprinse în el, în prezent şi în viitor.“

— N-ai de făcut nici un comentariu?

— Probabil că s-au ciondănit puţin cu privire la formă. Nici un jurist n-ar adăuga cu inima uşoară clauza a şasea. Dacă s-ar ajunge la proces, s-ar putea lesne susţine că nici un gentleman, oricît de nerod, n-ar semna o asemenea declaraţie decît supus unor constrîngeri. Un avocat ar putea scoate o grămadă din clauza asta. Includerea ei ne e, de fapt, favorabilă. Mă surprinde că Aubrey şi Murphy i-au dat drumul aşa. Părerea mea e că „tăticu’“ a ţinut morţiş să fie trecută. Vrea să te vadă pus pentru totdeauna cu botul pe labe.

— E o mîrşăvie.

Se uită o clipă la foaia de hîrtie, gata parcă s-o facă bucăţi.

Montague i-o luă cu blîndeţe din faţă.

— Legea n-are treabă cu adevărul, Charles. Ar trebui să fi aflat asta pînă acum.

— Şi asta, „dreptul părţii vătămate de a utiliza în orice mod doreşte…“ – asta ce Dumnezeu mai înseamnă?

— Ar putea însemna publicarea documentului în *The Times.* O chestie în genul ăsta s-a petrecut acum cîţiva ani, dacă îmi amintesc eu bine. Dar am o bănuială că moş Freeman nu vrea să facă valuri. Te-ar fi dat în judecată dacă ar fi vrut să te vadă pus la stîlpul infamiei.

— Deci, trebuie să semnez.

— Dacă vrei, pot să încerc să obţin unele modificări în formulare – pe temeiul cărora să poţi să invoci circumstanţe atenuante dacă se ajunge la proces. Dar eu te sfătuiesc cu toată tăria să n-o faci. Duritatea documentului, în forma lui de acum, ţi-ar fi de mult mai mare ajutor. E mai convenabil să le plătim preţul cerut. Şi pe urmă, la

nevoie, vom putea susţine că nota de plată a fost, totuşi, cam piperată.

Charles încuviinţă cu o înclinare a capului, şi se ridicară amîndoi.

— Încă ceva, Harry. Aş vrea să ştiu ce face Ernestina. Eu nu-l pot întreba.

— Să văd dacă pot schimba două vorbe cu moş Aubrey după ce terminăm. Nu-i chiar atît de capsoman pe cît pare. Dar trebuie să joace după cum îi cîntă „tăticu'".

Reveniră aşadar în încăpere, şi Charles îşi puse semnătura pe document, urmat pe rînd de toţi ceilalţi. După ce terminară, rămaseră cu toţii în picioare. O clipă domni o tăcere stînjenitoare. Apoi domnul Freeman deschise în sfîrşit gura:

— Şi acum, nemernicule ce eşti, să nu-mi mai ieşi în cale cîte zile vei mai avea. Îmi pare rău că nu sînt mai tînăr. Dacă…

— Scumpe domnule Freeman!

Vocea ascuţită a bătrînului Aubrey îl reduse la tăcere pe clientul său. Charles ezită o clipă, se înclină spre cei doi avocaţi, apoi ieşi, urmat de Montague.

Odată ajunşi afară, Montague îi spuse:

— Aşteaptă-mă în trăsură.

Peste cîteva minute urca alături de Charles.

— Fata e cît se poate de bine, în condiţiile date. Astea au fost cuvintele lui. Pe deasupra, mi-a dat să înţeleg ce are de gînd să facă Freeman, dacă îţi mai vine vreodată chef de însurătoare. Charles, o să arate hîrtia pe care ai semnat-o adineaori viitorului socru. E hotărît să te silească să rămîi holtei toată viaţa.

— Am bănuit că asta vrea să facă.

— A, şi mi-a mai zis moş Aubrey şi cui îi datorezi punerea în libertate condiţionată.

— Ernestinei? Am bănuit şi asta.

— El tare ar fi vrut să te sfîşie de viu. E clar însă că ea e stăpîna în casa aia.

Făcură vreo sută de metri în tăcere, apoi Charles spuse:

— Sînt dezonorat pentru tot restul vieţii.

— Scumpul meu Charles, dacă te apuci să faci pe mahomedanul într-o lume de puritani, nu trebuie să te-aştepţi la alt tratament. Sînt şi eu sensibil – care bărbat nu e? – la vederea unei glezne fine. Dar trebuie să recunoşti că preţul e totuşi cam exagerat.

Îşi continuară drumul în tăcere. Charles se uita, mohorît, la strada luminată de soare.

— Îmi vine să mor.

— Hai atunci să mergem la Verrey şi să dăm gata o porţie de homari. Şi între timp o să-mi povesteşti despre misterioasa domnişoară Woodruff, înainte de a-ţi da duhul.

Această întrevedere umilitoare îl aruncă pe Charles într-o stare de deprimare care ţinu zile în şir. Nu-şi mai dorea decît să plece, să plece undeva în străinătate, să nu mai vadă niciodată Anglia. Nu mai putea da ochii cu colegii de club, cu cunoştinţele; servitorii primiră poruncă severă să nu deschidă nimănui – nu era acasă pentru nimeni. Se azvîrli cu toată fiinţa în cercetările menite să dea de urma lui Sarah. Într-o zi, biroul de detectivi dădu peste o oarecare domnişoară Woodbury, de curînd angajată la o şcoală de fete din Stoke Newington. Avea păr castaniu-roşcat, părea să corespundă descrierii pe care le-o oferise Charles. Petrecu o oră de aşteptare chinuitoare, într-o după-amiază, în faţa şcolii. Domnişoara Woodbury apăru în sfîrşit, în fruntea unui şir de fete. Nu semăna decît foarte puţin cu Sarah.

Veni şi luna iunie, parcă mai frumoasă ca niciodată în anul acela. Charles nu se mişcă din Londra, dar spre sfîrşitul lunii încetă să mai caute. Biroul de detectivi era în continuare optimist, dar se vedeau siliţi să se mai gîndească şi la onorarii.

Oraşul Exeter a fost răscolit în lung şi-n lat, asemenea Londrei; se făcură cercetări discrete chiar şi în Lyme şi Charmouth; totul se dovedi însă în zadar. Într-o seară, Charles îl rugă pe Montague să ia cina cu el, în casa din Kensington şi, în culmea nefericirii şi a sincerităţii, îşi lăsă soarta în seama judecăţii sale. Ce să facă? Montague îi dădu răspunsul fără să stea pe gînduri. Să plece în străinătate.

— Dar care să fi fost scopul ei? Să mi se dăruiască – şi apoi să mă dea la o parte, ca şi cînd n-aş însemna nimic pentru ea.

— Aşa cum stau lucrurile, mi se pare – să nu te superi – că această din urmă ipoteză e cea adevărată. Nu cumva doctorul acela a avut dreptate? Eşti sigur că n-a fost împinsă de o pornire vindicativă de a te distruge? De a-ţi spulbera perspectivele… de a te reduce la ceea ce eşti, Charles?

— Nu pot să cred aşa ceva.

— Dar *prima facie* trebuie să crezi.

— Dincolo de poveştile ei inventate şi de tertipurile ei, există în ea o candoare… o cinste. Poate că a murit. N-avea nici un ban. N-avea pe nimeni, nici o rudă.

— Să trimit atunci un funcţionar să caute în Registrul de decese.

Charles primi sfatul acesta cuminte aproape ca pe o insultă. A doua zi însă îl urmă; în registru nu figura nici o persoană decedată pe nume Sarah Woodruff.

Mai lîncezi, nehotărît, încă o săptămînă. Apoi, într-o seară, se hotărî brusc să plece în străinătate.

42 Clădiri din Londra care aparţin unor societăţi juridice, cu dreptul exclusiv de a admite avocaţi pentru a-şi face stagiul.

43 În Anglia acelei vremi, logodna oficială avea valoarea juridică a unui contract.

Cincizeci şi şapte

Căci legea-i „fiecare pentru sine“:
Încă din şcoală-o ştie-oricine –
Şi urma scapă turma, biata!

A.H. Clough, *Poem* (1849)

Să facem acum un salt de douăzeci de luni în timp. Ne aflăm într-o zi răcoroasă de început de februarie a anului 1869. Între timp, Gladstone s-a văzut în sfîrşit instalat în Downing Street nr. 10; Anglia a asistat la ultima execuţie publică din istoria ei; în curînd lumea se va îmbogăţi cu *Supunerea femeilor* a lui Mill şi cu Colegiul Girton. Tamisa rostogoleşte aceleaşi ape, cu cenuşiul lor noroios de trist renume. Albastrul cerului de deasupra îşi rîde însă, senin, de ele; şi, dacă-ţi arunci privirea spre înalturi, mai că-ţi vine să crezi că te afli în Florenţa.

Dacă însă te uiţi în jos, de-a lungul noului chei din Chelsea, vei da cu ochii, din loc în loc, de mici petice de zăpadă. Şi totuşi, se simte în aer, fie şi numai din felul cum străluceşte soarele, prima adiere firavă a primăverii. *Iam ver*… Sînt convins că tînăra femeie pe care mi-ar fi plăcut s-o înfăţişez împingînd un cărucior (dar n-am cum, căci ele au început să fie folosite abia zece ani mai tîrziu) n-auzise în viaţa ei de Catul, şi chiar dacă ar fi auzit, nu i-ar fi spus mare lucru văicărelile alea nesfîrşite despre iubirea nefericită. Cu primăvara însă, ştia bine cum stau lucrurile. Doar abia se despărţise de rodul unei primăveri trecute, pe care-l lăsase acasă (aflată la o milă depărtare spre vest), înfofolit pînă peste ochi în păturici, îmbrobodit şi înfăşat tot în zeci de scutece, de mai-mai să zici că-i un bulb în culcuşul lui de sub pămînt. E evident, de altfel, în ciuda felului iscusit în care e îmbrăcată, că, la fel ca tuturor grădinarilor destoinici, îi place ca bulbii să fie sădiţi cît mai

aproape unul de altul. Se desluşeşte, în mersul ei leneş şi galeş, mîndria de viitoare mamă, aroganţa cea mai puţin supărătoare dintre toate cîte există, dar nu mai puţin aroganţă.

Această galeşă şi iscusită mîndră domniţă se reazemă cîteva clipe de parapet, cu ochii la curgerea cenuşie a apei. Ce obrăjori trandafirii, şi ce ochi răpitori, adumbriţi de gene ca spicul de grîu, parcă nu chiar la fel de albaştri ca cerul de deasupra, dar cu siguranţă la fel de strălucitori; nu, niciodată văzduhul Londrei n-ar fi fost în stare să zămislească un giuvaer de o atare puritate. Şi totuşi, cînd se întoarce cu faţa şi cuprinde cu privirea casele arătoase de cărămidă de peste drum, unele mai noi, altele mai vechi, care se înşiră de-a lungul fluviului, ne dăm seama cît se poate de limpede că fata n-are nimic cu Londra. E un chip pe care, în timp ce îmbrăţişează cu ochii aceste case de oameni avuţi, nu se citeşte nici urmă de invidie; ci numai o fericire naivă în faţa descoperirii că pe lume există asemenea lucruri minunate.

Dinspre centrul Londrei se apropie o birjă. Ochii albaştri-cenuşii o urmăresc cu privirea, într-un fel care îţi dă a înţelege că posesoarei lor astfel de elemente banale ale cadrului londonez încă i se par fascinante şi neobişnuite. Birja se opreşte în faţa unei case impunătoare de peste drum. Dinăuntrul ei se iveşte o femeie, care coboară pe trotuar şi scoate din geantă o monedă.

Gura fetei de pe chei se deschide deodată. Strălucirea trandafirie a obrajilor păleşte o clipă, şi face apoi loc unei puternice îmbujorări. Birjarul îşi duce două degete la borul pălăriei. Clienta lui se îndreaptă iute spre uşa din faţă a casei din spatele ei. Fata înaintează spre marginea trotuarului, pe jumătate ascunsă de trunchiul unui copac. Femeia deschide uşa din faţă, se face nevăzută înăuntru.

— Ea era, Sam. Am văzut-o limpede ca…

— Nu pot să crez.

De fapt, credea; mai mult chiar, un al şaselea sau al şaptelea simţ îi spusese să se aştepte la asta. După ce se întorsese în Londra, trecuse pe la bătrîna bucătăreasă, doamna Rogers, care îi prezentase o dare de seamă amănunţită cu privire la cele cîteva săptămîni înnegurate cu care se încheiase şederea lui Charles în casa din Kensington. Asta se întîmplase demult. Se prefăcuse atunci că-i împărtăşeşte dezaprobarea faţă de purtarea fostului lor stăpîn. Înăuntrul lui însă fremătase o coardă; să faci pe peţitorul e una. Să strici viitoare case e cu totul altceva.

Sam şi Mary se uitau unul la celălalt – ea, cu o uimire adumbrită în privire, el, cu o îndoială posomorîtă – aşezaţi într-un salonaş minuscul, dar nu chiar fără gust mobilat. În cămin ardea un foc strălucitor. Şi, în timp ce schimbau priviri întrebătoare, uşa se deschise şi în odaie intră o slujnicuţă cît o furnică, o fată de vreo paisprezece ani neîmbietoare la vedere, care purta în braţe copilaşul acum scăpat de o parte din scutece – ultima recoltă de soi, cred, ieşită pe uşa hambarului lui Carslake. Sam luă numaidecît în braţe ghemotocul de scutece şi începu să-l legene de sus în jos, gest în urma căruia din mijlocul ghemotocului răsunară ţipete; un ritual care se repeta în fiecare zi după venirea lui de la lucru. Mary luă repede preţioasa povară şi surîse nerodului de tătic, în vreme ce furnicuţa rămasă lîngă uşă le surîdea, plină de înţelegere, amîndurora. Se vede limpede acum că Mary aşteaptă, nu peste multă vreme, un al doilea copil.

— Păi, iubito, io m-am dus să *servesc* păhărelul de după-masă. Ai pus de cină, ’Arriet?

— Da, domnule. Îi gata-n juma’ de oră, domnule.

— Ce fată de ispravă. Pa, iubito.

Şi, cu aerul unui om fără nici o grijă, o sărută pe Mary pe obraz, apoi îl gîdilă pe bebeluş între coaste.

Nu mai arăta chiar atît de mulţumit peste cinci minute, aşezat în colţul curăţat cu rumeguş al unei cîrciumi de lîngă casă, cu un păhărel de gin şi apă fierbinte în faţă. Privit din afară, avea toate motivele să fie mulţumit. N-avea încă o prăvălie a lui, dar pusese mîna pe ceva aproape la fel de bun. Primul copil era fată, dar asta nu fusese decît o dezamăgire măruntă, al cărei leac era încredinţat că se va naşte în curînd.

În Lyme, Sam îşi jucase cum trebuie cărţile din mînă, şi chiar mai mult decît atît. Ghicise din capul locului în mătuşa Tranter o pradă uşoară. Se aruncase – cu ajutorul lui Mary – la picioarele ei îndurătoare. Oare nu-şi pierduse el toate speranţele într-un viitor mai prosper prin vitejeasca-i plecare de la stăpîn? Doar era un adevăr săpat în piatră, ştiut de toţi, că domnul Charles îi promisese un împrumut de patru sute de lire (întotdeauna să ceri mai mult decît ţi se pare rezonabil) pentru a-i înlesni intrarea în afaceri. Afaceri? Ce afaceri?

— Ca a lu' domnu' Freeman, doamnă, da' mult, mult mai modeste.

Cartea pe care o reprezenta Sarah o jucase chiar ca un adevărat maestru. În primele zile ale şederii sale în Lyme, n-ai fi reuşit nici dacă l-ai fi picat cu ceară să-i smulgi vreo vorbuliţă în legătură cu secretele vinovate ale fostului său stăpîn; mormînt, nu altceva. Dar doamna Tranter era aşa o femeie de treabă – cum a vorbit ea cu colonelul Locke, de la Jericho House, care tocmai căuta un servitor… Aşa se face că traiul de şomer al lui Sam a numărat foarte puţine zile. Traiul lui de burlac nu i-a supravieţuit nici el prea multă vreme; iar ceremonia care i-a pus capăt s-a desfăşurat pe

cheltuiala stăpînei miresei. Era clar că trebuia să se revanşeze într-un fel.

Asemeni tuturor bătrînelor singure, mătuşa Tranter era veşnic în căutare de suflete pe care să le ia sub aripa ei ocrotitoare şi să le ajute; oricum, nu i s-a dat voie să uite, chiar să fi vrut, de dorinţa lui Sam de a intra în negoţul cu obiecte de galanterie. Aşa încît, într-o zi, în timpul unei şederi mai îndelungate la Londra, la sora ei, doamna Tranter s-a încumetat să aducă vorba despre acest lucru într-o discuţie cu cumnatul domniei-sale. La început, acesta păru gata s-o refuze. Apoi însă doamna Tranter îi aduse aminte, cu blîndeţe, cît de onorabil se purtase tînărul servitor; or, domnul Freeman ştia el mai bine decît doamna Tranter ce întrebuinţare folositoare primiseră – şi mai puteau încă primi – informaţiile oferite de Sam.

— Prea bine, Ann. O să văd ce se poate face. S-ar putea să avem un post liber.

Şi astfel Sam puse piciorul în marele magazin – pe o treaptă foarte joasă, e-adevărat; dar era de ajuns. Lipsurile din pregătire le umplea cu ajutorul agerimii lui înnăscute. Experienţa dobîndită în anii cît fusese servitor îi era de mare folos în relaţiile cu clienţii. Se îmbrăca întotdeauna fără cusur. Şi într-o bună zi făcu ceva şi mai bun.

Era o dimineaţă splendidă de aprilie, la vreo şase luni după întoarcerea sa ca tînăr însurăţel la Londra, şi cu nouă luni înainte de seara în care îl aflăm aşezat, cu un aer posac, în faţa păhărelului de gin. Domnul Freeman se hotărîse să facă pe jos drumul de la casa de lîngă Hyde Park pînă la magazin. Trecu în sfîrşit prin dreptul şirului neîntrerupt de vitrine şi intră în magazin, intrare care declanşa invariabil, ca la un semn, un talaz prelung de temenele şi ţopăieli slugarnice în rîndul personalului de la raioanele aflate la parter. Clienţii erau puţini la număr la ora aceea matinală. Domnul Freeman îşi ridică pălăria cu obişnuitu-i gest seniorial, dar apoi, spre marea uimire a

tuturor, făcu stînga-mprejur şi ieşi din magazin. Cuprins subit de nelinişte, responsabilul raioanelor de la parter se luă după el. Îl văzu pe magnat stînd în faţa unei vitrine, pe care o privea cu luare-aminte. Inima responsabilului îşi încetini simţitor bătăile, dar acesta nu se pierdu de tot cu firea şi se prelinse discret pînă în spatele domnului Freeman.

— Un experiment, domnule Freeman. Îi pun imediat s-o demonteze.

Lîngă ei se opriră alţi trei bărbaţi. Domnul Freeman le aruncă o privire rapidă, apoi îl luă de braţ pe responsabil şi îl conduse cîţiva paşi mai încolo.

— Fii puţin atent la asta, domnule Simpson.

Rămaseră acolo vreo cinci minute. Toţi cei care treceau prin faţa magazinului se opreau în dreptul vitrinei cu pricina. Unii dintre ei o măsurau cu privirea fără să-i dea atenţie, după care, asemenea domnului Freeman, făceau cale-ntoarsă ca s-o privească.

Teamă mi-e că descrierea ei va avea efectul unui anticlimax. Pentru a-i putea aprecia originalitatea, ar fi trebuit să vedeţi celelalte vitrine, cu mormanele lor de mărfuri îngrămădite, toate, fără nici o noimă, toate cu acelaşi fel de bileţele ce arătau preţul la locul lor; şi apoi nu trebuie să uitaţi că, spre deosebire de epoca noastră, în care îi vedem pe cei ce alcătuiesc floarea cea mai aleasă a omenirii jertfindu-şi viaţa pe altarul marii zeiţe a Publicităţii, victorienii nutreau credinţa ridicolă că vinul bun se vinde oricum. Fundalul aranjamentului îl forma o bucată de pînză de culoare roşie-închis, drapată în falduri. În faţa ei îţi atrăgea atenţia un şir de gulere bărbăteşti, de toate formele, dimensiunile şi stilurile, suspendate cu nişte sîrme subţiri. Clenciul consta însă în faptul că gulerele erau astfel aranjate încît să formeze cuvinte. Iar cuvintele astea îţi spuneau, îţi zbierau, de-a dreptul, în ureche: LA FREEMAN – DE TOATE PENTRU TOţI.

— Iată, domnule Simpson, cea mai reuşită vitrină pe care am realizat-o anul acesta.

— Întocmai, domnule Freeman. Foarte îndrăzneaţă. Şi îţi atrage imediat privirea.

— „La Freeman – de toate pentru toţi.“ Exact asta oferim noi – altfel de ce am ţine atîtea sortimente de mărfuri? „La Freeman – de toate pentru toţi“ – excelent! Vreau ca vorbele acestea să apară de acum înainte în toate prospectele şi reclamele noastre.

Se îndreptă cu pas marţial înapoi spre intrare. Supraveghetorul zîmbi.

— Vă datorăm asta în mare parte dumneavoastră, domnule Freeman. Tînărul acela, domnul Farrow, vă mai aduceţi aminte, pe care ni l-aţi recomandat chiar dumneavoastră?

Domnul Freeman se opri.

— Farrow? Prenumele nu e cumva Sam?

— Cred că da, domnule.

— Adu-l aici.

— A venit de la ora cinci azi-dimineaţă, domnule, special ca s-o aranjeze.

Şi astfel ajunse în sfîrşit Sam să stea, plin de sfiiciune, în faţa marelui om.

— Excelentă treabă, Farrow.

Sam se înclină adînc.

— Am făcut-o cu *maxim* de plăcere, domnule.

— Cu cît îl plătim pe Farrow, domnule Simpson?

— Douăzeci şi cinci de şilingi, domnule.

— Douăzeci şi şapte de şilingi şi şase *pence*.

Trecu mai departe înainte ca Sam să apuce să-şi exprime recunoştinţa. Şi lucrurile nu se opriră aici; la sfîrşitul săptămînii, cînd se duse să-şi ia banii, se pomeni în mînă cu un plic. Se aflau în el trei monede de aur de cîte o liră şi un cartonaş pe care scria: „Primă pentru zelul şi inventivitatea dovedite în muncă“.

Acum, la numai nouă luni de la această întîmplare, salariul lui urcase pînă la ameţitoarea

sumă de treizeci şi doi de şilingi şi şase *pence*; pe lîngă asta, avea o serioasă bănuială că, întrucît devenise un membru de neînlocuit al echipei de vitrinieri, ori de cîte ori avea să ceară o mărire a salariului, avea s-o obţină.

Sam se duse să-şi ia, în mod excepţional, un al doilea păhărel de gin şi se întoarse la locul lui. Ceea ce-l strica pe el – o meteahnă de care urmaşii săi de azi din branşa publicităţii au reuşit să se descotorosească – era faptul că avea conştiinţă... sau poate avea numai sentimentul că nu făcuse nimic care să-l îndreptăţească la fericirea şi norocul de care avusese şi avea parte. Mitul lui Faust e unul din arhetipurile omului civilizat. Lăsînd la o parte faptul că Sam nu era atît de „civilizat“ încît să fi aflat, măcar, cine e Faust, era destul de şlefuit cît să fi auzit de pacte încheiate cu Diavolul, precum şi de întorsătura pe care o luau ele. O vreme, o duceai foarte bine; pînă-ntr-o zi, cînd te trezeai cu Diavolul peste tine, venit să-şi ceară drepturile. Norocul e un dascăl hachiţos; îţi învaţă imaginaţia să-i prevadă dispariţia, şi adesea îşi dă cu atît mai multă silinţă să-ţi vîre treaba asta în cap, cu cît s-a arătat mai generos.

Îl apăsa, în plus, faptul că nu-i spusese nimic lui Mary despre isprava lui. Între ei alte secrete nu mai erau, şi avea încredere în judecata ei. Din cînd în cînd i se redeştepta în suflet vechea năzuinţă de a fi propriul lui stăpîn, de a avea prăvălioara lui; nu făcuse destul pînă acum dovada că era din fire înzestrat pentru aşa ceva? Mary însă, cu intuiţia ei sănătoasă de om de la ţară care simte unde e ogorul cel mai mănos, reuşise de fiecare dată să-l convingă, cu duhul blîndeţii – şi, de vreo cîteva ori, fără ajutorul acestui duh – să se întoarcă la truda lui de zi cu zi din Oxford Street.

Chiar dacă în vorbirea şi accentul lor nu se simţea încă nici o urmare, cei doi erau în plină

ascensiune socială, şi ştiau bine lucrul ăsta. Lui Mary, totul i se părea un vis. Să fii măritată cu un bărbat care cîştigă peste treizeci de şilingi pe săptămînă! Cînd taică-său, căruţaşul, nu depăşise de cînd era el zece şilingi! Să locuieşti într-o casă a cărei chirie te costă nouăsprezece lire pe an!

Şi, minune a minunilor, să fii, nu de mult, în situaţia de a examina unsprezece muritoare mai puţin norocoase în vederea angajării pe un post aidoma celui pe care, cu numai doi ani în urmă, l-ai ocupat tu însăţi! De ce unsprezece? Pentru că Mary îşi închipuia, din păcate, că o mare parte din calitatea de stăpînă constă într-o exigenţă greu de mulţumit – o eroare de judecată în care o avusese drept model nu pe fosta ei stăpînă, ci pe nepoţica acesteia. Şi mai era ceva: Mary respectase un tipic nu rareori întîlnit în rîndul tinerelor gospodine cu soţi chipeşi. Între criteriile de selecţie în vederea angajării unei fete în casă, inteligenţa şi eficienţa nu jucaseră decît un rol cu totul neînsemnat, umbrite fiind de covîrşitorul criteriu al lipsei totale de nuri. Îi spusese mai apoi lui Sam că-i oferise slujba de şase lire pe an lui Harriet pentru că îi era milă de ea; nu fusese întru totul o minciună.

După ce se întoarse acasă, la tocăniţa de berbec de la cină, în seara aceea în care se cinstise cu o porţie dublă de gin, Sam cuprinse cu braţul mijlocul umflat al lui Mary şi-o sărută; îşi coborî apoi privirea spre broşa pe care o purta între sîni – acasă o purta tot timpul, iar cînd pleca în oraş o scotea de fiecare dată, nu cumva să-i vină vreunui hoţ ideea s-o sugrume ca s-o înhaţe.

— Ei, şi ce mai zice perlele şi coralii noştri?

Ea zîmbi şi-şi arcui uşor pieptul.

— Zice că-s fericiţi că le-ai ieşit în cale, Sam.

Rămaseră în picioare, amîndoi cu ochii la emblema norocului lor; pentru ea o firească şi binemeritată răsplată, dar pentru care el avea în sfîrşit să se achite.

Cincizeci şi opt

Şi cît am căutat! Dar sufletu-i cel dus
De-atunci pe-al meu nu l-a atins
Cu nici măcar o rază, una doar; s-a stins,
Da, am pierdut-o, a apus.

HARDY, *Într-un oraş de pe malul mării, la 1869*

Şi Charles, cu Charles ce s-a întîmplat? Îi plîng de milă eventualului detectiv care ar fi primit misiunea să se ţină după el de-a lungul acestor ultime douăzeci de luni. Aproape toate marile oraşe ale Europei i-au văzut umbra pe străzile lor, rareori însă pentru multă vreme. L-au văzut Piramidele, cu ochii lor de piatră, l-a primit între marginile lui Pămîntul Sfînt. O mie de privelişti şi de locuri istorice – căci a trecut şi prin Grecia, şi prin Sicilia – au văzut ochii lui Charles, dar fără ca el să le vadă cu adevărat; toate nu erau decît pereţii şubrezi care se înălţau între el şi nefiinţă, un gol dincolo de care nu mai era decît golul cel mare, o atotcuprinzătoare zădărnicie. Oriunde se oprea mai mult de cîteva zile, îl copleşeau o sfîrşeală şi o melancolie de neîndurat. Deveni la fel de dependent de călătorii ca un toxicoman de drogul său. Călătorea de obicei singur, cel mult cu cîte un slujitor sau un tălmaci din ţara în care se afla. Rar, foarte rar, se alătura altor drumeţi şi le îndura cîteva zile compania; aproape toţi erau francezi sau nemţi. De englezi se ferea ca de ciumă; toţi cei care se apropiau de el, dornici să schimbe o vorbă cu un compatriot, dădeau iute înapoi, alungaţi de rezerva lui îngheţată.

Paleontologia, prea legată în sufletul lui de întîmplările din primăvara aceea fatală, încetase să-l mai intereseze. Înainte de a trage obloanele casei din Kensington, îngăduise Muzeului Geologic să-şi aleagă cele mai reuşite exponate din

colecţia sa; restul le dăruise studenţilor. Mobilierul îl pusese undeva la păstrare; Montague primise instrucţiuni să închirieze din nou casa din Belgravia, după expirarea contractului cu actualul chiriaş. Charles n-avea să locuiască niciodată în ea.

Citea mult, şi ţinea un jurnal cu însemnări despre călătoriile sale; nu cuprindea însă decît notaţii de suprafaţă, nume de locuri, descrieri de întîmplări, nimic despre cele ce se întîmplau în mintea sa – un simplu mod de a-şi umple timpul în serile nesfîrşite petrecute în caravanseraiuri şi *alberghi* pustii. Singurele încercări de a da glas eului său mai profund luau forma versului; descoperise în opera lui Tennyson o măreţie comparabilă cu cea pe care o avea, în domeniul său, Darwin. O măreţie, de bună seamă, diferită de cea pe care i-o recunoştea epoca sa Poetului Laureat. *Maud,* poem pe atunci unanim desconsiderat – socotit nevrednic de pana maestrului –, deveni poemul lui favorit; îl citise de zeci de ori în întregime, iar unele pasaje le recitea întruna. Era singura carte pe care o purta tot timpul cu el. Propriile lui versuri erau, prin comparaţie, slăbuţe; nu s-ar fi îndurat nici mort să le arate unor ochi străini. Eu însă vă ofer, totuşi, o mică mostră, doar ca să vă daţi seama cu ce ochi se privea Charles în timpul exilului său.

O, mări neîndurătoare eu străbat, şi creste înnorate,
Cetăţi, o sută, cu străine graiuri,
Dar tot ce voi iubiţi pe-aceste plaiuri
Sînt pentru mine nişte smîrcuri blestemate.

Oriunde-ajung, un singur lucru de la viaţă cer;
Să-mi spună ea, ce m-a mînat aici? De-aici,
ce mă alungă?

Doar de ruşinea-mi fug, ca ea să nu m-ajungă,
Ori fug de braţul lung al unei legi de fier?

Şi, ca să vă scap de gustul lăsat de aceste roade ale lirismului lui Charles, îngăduiţi-mi să citez, în cele ce urmează, un poem mult mai mare, un poem care-şi avea locul aproape de inima lui, singurul lucru asupra căruia Charles şi cu mine am fi putut cădea de acord: poate cel mai nobil poem de mici dimensiuni pe care ni l-a lăsat epoca victoriană.

Pierdute insule ce sîntem pe-al vieţii mare val,
Cu, între noi, poteci ce şoapte poartă,
Noi, petice de-uscat prinse-n pustiu de apă fără mal,
Stingheri ne ducem, toţi, a noastră soartă.
Cum veşnic lîngă mal simţim talaz cum bate,
Prea bine ştim hotarul fără capăt ce ne-mparte.

Dar cînd pe negre insuli se lasă-a lunii mreajă,
Şi aromite-s toate de-al primăverii vînt,
Cînd între rîpe triste, cu stele mii ca strajă,
Privighetoarea-şi 'nalţă dumnezeiescu-i cînt;
Şi-o muzică vrăjită din ţărm în ţărm pluteşte,
Se lasă peste ape, pe toate le-amuţeşte,

O, vai, ce dor năprasnic pe insuli le cuprinde,
Şi pînă-n hăuri negre chemarea lor le doare;
Cu siguranţă – simt ele – noi fost-am împreună
Odată, un singur continent am fost, mai mare.
Acuma între noi e un pustiu de ape –
O, facă-se-o minune, de ţărmuri să ne scape!

Au cine-a dat poruncă a dorului dogoare
Abia stîrnită, veşnic în apă să se stingă?

Cine, în unda rece, îneacă-a lor chemare?
Un Zeu, un Dumnezeu lăsat-a ca-n veci
să nu se-atingă;
Şi-a hărăzit ca între ele de-a pururea să curgă
Al mării-adînc, nestrăbătut, sărat,
Ce unul altuia mereu va să ne smulgă[44].

Şi totuşi, de-a lungul acestei îndelungate nopţi a sufletului, neluminată decît, cum am văzut, de tăişul unei necurmate interogări lăuntrice, Charles n-a nutrit nici un moment gînduri sinucigaşe. În clipele măreţei sale viziuni de odinioară, cînd se văzuse eliberat din lanţurile epocii sale, ale trecutului, reprezentat de înaintaşi, ale clasei şi ţării lui chiar, nu-şi dăduse seama cît de mult era această libertate întruchipată în făptura lui Sarah, cît de mult se întemeia ea pe credinţa că vor împărţi exilul împreună. Acum încetase să mai creadă prea mult în libertatea dobîndită atunci; simţea că nu făcuse decît să treacă dintr-o capcană într-alta, dintr-o temniţă în altă temniţă. Şi totuşi, avea, în însingurarea lui, ceva de care se putea agăţa; era proscrisul, era cel-altfel-decît-ceilalţi, rodul unei decizii pe care puţini ar fi fost în stare s-o ia, indiferent cum apărea ea în ultimă instanţă, nesăbuită sau înţeleaptă. Vederea cîte unei perechi de tineri căsătoriţi îi amintea, din cînd în cînd, de Ernestina. Îşi cerceta atunci sufletul: îi invidia sau îi compătimea? Constată că, în privinţa asta cel puţin, avea puţine regrete. Oricît de amar i-ar fi fost destinul de acum, era mai nobil decît cel la care renunţase.

Aceste peregrinări care-l purtară prin mai toată Europa şi pe coastele Mediteranei au durat vreo cincisprezece luni, timp în care nu s-a întors în Anglia nici măcar o singură dată. Nu era în relaţii strînse de corespondenţă cu nimeni. Majoritatea scrisorilor sale, puţine la număr, erau adresate lui Montague, şi se referau la chestiuni practice,

indicaţii privind locul unde să i se trimită următoarea sumă de bani şi alte lucruri de acest gen. Îl însărcinase pe Montague să dea din cînd în cînd, în numele lui, cîte un anunţ în ziarele londoneze: „Rugăm pe Sarah Emily Woodruff sau pe oricine cunoaşte domiciliul ei actual...“, dar răspuns nu se primea niciodată.

Sir Robert se burzuluise rău de tot la vestea ruperii logodnei, comunicată printr-o scrisoare; mai apoi însă, îmblînzit de perspectiva fericirii care lui îi bătea la uşă, se împăcase cu gîndul, fără să se mai sinchisească prea tare. Charles era băiat tînăr, la naiba, o să-şi găsească el o fată la fel de bună, ba una mult mai bună, în altă parte; cel puţin îl cruţase de stînjenitoarea înrudire cu alde Freeman. Nepotul îl vizitase o dată, înainte de a părăsi Anglia, spre a-şi prezenta omagiile doamnei Bella Tomkins; doamna nu-i plăcu, şi, întristat, în sinea lui îi plînsese de milă lui Sir Robert. Refuză oferta reînnoită de a prelua Casa cea Mică, şi nu pomeni nimic de Sarah. Făgăduise să revină spre a lua parte la nuntă; o promisiune de a cărei îndeplinire scăpă lesne prin pretextarea unui acces de malarie. Gemenii zămisliţi de imaginaţia sa nu-şi făcură apariţia, dar, în a treisprezecea lună a exilului său, primi vestea că soarta îl binecuvîntase pe Sir Robert cu un fiu şi moştenitor. Între timp Charles se deprinsese în asemenea măsură cu gîndul că îi fusese hărăzită o ursită nenorocoasă, încît, după ce trimise cuvenita scrisoare de felicitare, nu mai rămăsese loc în sufletul lui pentru altceva în afara hotărîrii neclintite de a nu mai pune niciodată piciorul pe domeniul de la Winsyatt.

Dacă, din punct de vedere formal, statutul său de celibatar convins suferise oarecari modificări – doar se ştia prea bine, prin hotelurile de frunte ale Europei, că domnii englezi luau calea străinătăţii ca să-şi facă de cap, iar ocaziile erau, slavă Domnului, destule –, din punct de vedere afectiv

rămăsese neatins. Împlinea (sau împuţina) actul sexual cu un soi de cinism mut, oarecum în felul în care privea străvechile temple greceşti sau în care mînca. Nu era decît o deprindere igienică. Iubirea părăsise lumea aceasta. Uneori, în cîte o catedrală sau galerie de artă, i se întîmpla s-o viseze o clipă pe Sarah alături de el. După astfel de momente putea fi văzut îndreptîndu-şi uşor trupul şi răsuflînd adînc. Nu numai că îşi interzicea să se complacă într-o nostalgie fără rost; începuse să devină tot mai nesigur de hotarul care o despărţea pe Sarah cea reală de Sarah pe care o crease el în nenumăratele sale vise de acest fel: prima, adevărată întruchipare a Evei, numai mister, iubire şi profunzime, cealaltă, o guvernantă cam intrigantă şi cam smintită dintr-un orăşel neînsemnat de pe malul mării. Ajunsese chiar să-şi închipuie că o regăseşte pe Sarah – şi descoperă că imaginea pe care i-o păstra el nu fusese decît rodul rătăcirii şi nălucirilor sale. Nu renunţă la anunţurile din ziare; începu însă să-i fie totuna dacă aveau să rămînă veşnic fără răspuns.

Cel mai mare vrăjmaş al lui era plictiseala; tot ea – mai exact, plictiseala încercată într-o seară, în timpul unei şederi la Paris, cînd descoperi că, de fapt, n-avea nici un chef să se afle la Paris, nici nu-l trăgea inima s-o pornească iarăşi în pribegie spre Italia şi Spania, sau spre alte zări ale Europei – îl mînă însă, în cele din urmă, spre casă.

Credeţi, desigur, că mă refer la Anglia; nu, nu la Anglia mă refer: Anglia n-avea cum să redevină căminul lui Charles, cu toate că într-acolo se îndreptă, pentru o şedere de o săptămînă, după ce părăsi Parisul. Întîmplarea făcuse ca în timpul călătoriei care-l purtă de la Leghorn spre Paris să aibă drept tovarăşi de drum pe doi americani, un domn mai în vîrstă însoţit de nepotul său. Veneau amîndoi din Philadelphia, oraşul lor de baştină. Poate, cine ştie, datorită plăcerii de a discuta cu cineva care vorbea o limbă nu întru totul diferită

de a lui, Charles prinse drag de cei doi; plăcerea naivă cu care se bucurau de priveliştile întîlnite în cale – îi călăuzise prin împrejurimile Avignon-ului, iar apoi îi dusese să admire oraşul Vézelay – era, desigur, ridicolă. Era însoţită însă de o totală lipsă de ipocrizie. Nu se potriveau deloc cu imaginea yankeilor nătărăi, din care englezilor epocii victoriene le plăcea să-şi închipuie că era alcătuită, fără excepţie, populaţia Statelor Unite. Inferioritatea lor se mărginea numai la necunoaşterea continentului european.

Cel mai în vîrstă dintre cei doi americani era chiar un om foarte instruit şi un fin observator al vieţii. Într-o seară, după cină, el şi Charles porniseră, asistaţi de nepotul venerabilului domn, o lungă discuţie cu privire la meritele ţării-mamă, de o parte, şi ale coloniei răzvrătite, de cealaltă; iar criticile cărora le dăduse glas americanul la adresa unor stări de lucruri din Anglia, deşi formulate politicos, găsiseră un ecou adînc în sufletul lui Charles. Dincolo de accentul american al interlocutorului său, descoperi opinii foarte asemănătoare cu ale sale; întrezări chiar – deşi foarte nedesluşit şi întemeindu-se doar pe o analogie înlesnită de cunoaşterea teoriei lui Darwin – o vreme viitoare în care America ar putea lua locul speciei mai vechi. Nu vreau să spun, bineînţeles, că îl bătea gîndul să emigreze într-acolo, cu toate că în fiecare an mii de compatrioţi de-ai săi, proveniţi din clasele mai puţin avute, porneau spre ţărmurile Americii. Imaginea pe care o aveau aceştia despre Pămîntul Făgăduinţei care-i aştepta dincolo de Atlantic (stîrniţi de un şirag de minciuni sfruntate, cum n-au fost multe în istoria reclamei) nu se potrivea cu imaginea Pămîntului Făgăduinţei din visurile lui: un tărîm locuit de un neam de bărbaţi mai limpezi la minte şi mai sinceri – întocmai ca americanul acesta din Philadelphia şi nepotul său, care-i asculta cu o atenţie ce-ţi mergea la inimă – al căror

trai împreună să dea naştere unei societăţi cu un chip mai firesc. Unchiul băiatului îi rezumase cum nu se poate mai concis starea de fapt: „La noi în America oamenii spun în general ceea ce gîndesc. După cîte am putut să-mi dau seama – să nu mi-o iei în nume de rău, domnule Smithson – în Londra e vai de pielea ta dacă *nu* spui ce *nu* gîndeşti".

Şi mai era ceva. În cursul unei cine luate împreună la Londra, Charles îi făcu cunoscută lui Montague ideea unei călătorii în ţara de dincolo de Ocean. În privinţa Americii, Montague nu se arătă prea entuziasmat.

— N-aş crede că, raportat la kilometru pătrat, numărul de persoane cu care să poţi schimba o vorbă e prea mare pe-acolo, Charles. Nu poţi să-ţi deschizi larg porţile plevei venite din cele patru zări ale Europei şi, în acelaşi timp, să ai parte de o societate civilizată. Deşi probabil că unele dintre oraşele mai vechi sînt destul de frumuşele, în felul lor. (Sorbi din păhărelul de porto.) Dar, apropo de America, nu-i exclus ca acolo să se fi dus şi *ea*. Cred că ţi-a trecut şi ţie prin minte gîndul ăsta. Am auzit că pacheboturile astea care oferă bilete ieftine gem de tinerele plecate să-şi caute un soţ. (Adăugă în grabă:) Asta nu vrea să însemne că acelaşi motiv a mînat-o şi pe *ea,* bineînţeles.

— Nu m-am gîndit la asta. Drept să-ţi spun, nu m-am mai gîndit prea mult la ea în ultimele luni. Am renunţat să mai sper.

— Du-te atunci în America şi îneacă-ţi amarul la sînul mai fermecătoarei Pocahontas[45]. Am auzit că sînt pe-acolo o seamă de tinere grozav de frumoase – *pour la dot comme pour la figure*[46] – din rîndul cărora un gentleman englez de neam îşi poate alege o mireasă după pofta inimii, numai să vrea.

Charles zîmbi: că va fi fost cu gîndul la îndoita frumuseţe a tinerelor cu care era îmbiat, ori la faptul, încă neîmpărtăşit lui Montague, că îşi cumpărase deja biletul de vapor, rămîne să hotărască imaginaţia fiecăruia.

44 Matthew Arnold, *Pentru Marguerite* (1853) (n.a.).
45 Prinţesă amerindiană, despre care se spune că l-ar fi salvat de la execuţie pe căpitanul John Smith, colonist englez.
46 Pentru zestre ca şi pentru înfăţişare (fr.).

Cincizeci şi nouă

De mine însumi ostenit, sătul să mă întreb
Ce sînt, şi cum s-ar cuveni să fiu,
Stau lîngă proră, pe corabia ce mă poartă
Înainte, mereu 'nainte, pe marea de stele
luminată.

MATTHEW ARNOLD, *Neatîrnare* (1854)

Traversarea Atlanticului, începută la Liverpool, se dovedi un chin pentru Charles. Îşi petrecu mult timp în faţa ligheanului, iar în răstimpurile în care răul de mare îl lăsa să răsufle, se întreba de ce Dumnezeu se îmbarcase într-o călătorie care avea să-l arunce în sălbăticia ce domnea, fără îndoială, la celălalt capăt al lumii. La urma urmei, ce mai conta? În mintea lui, Bostonul luase treptat chipul unei jalnice înjghebări de colibe de bîrne – îi veni, de aceea, inima la loc cînd, într-o dimineaţă însorită, îi apăru dinainte oraşul cel adevărat, cu clădirile lui prietenoase de cărămidă şi turlele albe de lemn, între care lucea, singuratic, aurul fastuos al domului. Constată cu plăcere că, privit mai de aproape, Bostonul nu-ţi dezminţea prima impresie. Întocmai cum se lăsase cucerit de cei doi americani din Philadelphia, îl cuceri iute amestecul de bunăvoinţă şi sinceritate ce caracteriza societatea bostoniană. N-au sunat ele surlele şi trîmbiţele în cinstea prezenţei lui în oraş, dar, în decurs de o săptămînă de la sosire, cele cîteva scrisori de recomandare de care se folosise se preschimbaseră în invitaţii permanente de a păşi pragul mai multor case. I se înlesni cu plăcere accesul la biblioteca de la Athenaeum, dădu mîna cu un ditamai senatorul; strînse degetele încovoiate de vreme ale unui personaj şi mai însemnat, deşi mai puţin pornit decît celălalt să turuie fălos despre nemaipomenitele-i fapte de arme – bătrînul Nathaniel Lodge, care auzise canonada de pe

Bunker Hill[47], ascuns între fustele doicii în odaia-i de pe Beacon Street. Pe un alt compatriot al acestora, încă mai însemnat, cu care nu prea ţi-ar fi dat ghes inima să stai la taclale dacă s-ar fi întîmplat să pătrunzi în cercul familiei Lowell din Cambridge, în a cărui minte abia încolţiseră primii germeni ce aveau să aibă drept rod o hotărîre la care îl conduseseră motive şi înclinaţii exact contrare celor care îl însufleţeau pe Charles, precum o corabie ce se zbătea să se smulgă de la ţărmul bătut de un curent neprielnic lîngă care era ancorată şi care se pregătea pentru voiaju-i sinuos şi loxodromic ce avea s-o poarte spre ţărmul mai mănos, deşi înnămolit, al portului Rye (dar nu-i frumos să-l maimuţăresc pe maestru[48]) – pe acesta, ziceam, Charles nu l-a întîlnit.

Deşi nu pregetă să meargă să omagieze, aşa cum se şi cuvenea, memoria vitejilor din Faneuil Hall[49], leagănul libertăţii, Charles se văzu silit să ţină piept şi unei anume ostilităţi; Anglia nu fusese încă iertată pentru rolul pe care-l jucase în culisele recent încheiatului Război Civil; în plus, aşa cum printre englezi circula o imagine stereotipă a lui Uncle Sam, exista şi în America o imagine-şablon despre John Bull, rezultat al aceluiaşi avînt simplificator. Se vedea însă de la o poştă că Charles nu se potrivea cu acest şablon; susţinu sus şi tare că înţelegea cît se poate de bine justeţea Războiului de Independenţă, admira Bostonul, cel mai de seamă centru de învăţătură al Americii, inima mişcării antisclavagiste, ca şi din nenumărate alte motive. Primi cu sînge rece şi zîmbetul pe buze înţepăturile celor care voiau neapărat să afle amănunte despre ceaiuri[50] şi tunici roşii[51], şi avu tot timpul mare grijă să nu se arate condescendent.

Două au fost, cred eu, lucrurile care l-au încîntat cu deosebire – natura, o natură cu un chip fermecător de nou pentru el; specii noi de plante,

copaci altfel decît tot ceea ce văzuse în alte părţi, păsări nemaiîntîlnite – şi, aşa cum avu prilejul să descopere cînd vizită Harvardul, după ce traversă rîul cu acelaşi nume, o seamă de fosile fascinante, de a căror existenţă n-avusese habar. Cealaltă sursă de încîntare o constituiau americanii înşişi. La început, observă la ei o anume lipsă a nuanţelor mai fine ale ironiei; de vreo cîteva ori, se văzu nevoit să găsească o cale de a ieşi din situaţiile stînjenitoare născute de credinţa gazdelor sale că remarcile pe care el le făcuse pentru a-i amuza trebuiau luate în serios. Dar erau atîtea şi atîtea lucruri prin care îşi răscumpărau acest mărunt păcat... francheţea americanilor, felul lor direct de a te aborda, curiozitatea fermecătoare care mergea mînă-n mînă cu ospitalitatea lor fără rezerve: da, poate că era şi naivitate la mijloc, dar ce binefăcătoare era vederea obrazului proaspăt al acestei părţi a omenirii, după chipul uns cu atîtea alifii şi sulimanuri al culturii europene. Un obraz care, pentru Charles, căpătă, în foarte scurt timp, trăsături feminine. La vremea aceea, cu tinerele americane puteai vorbi mult mai nestingherit decît cu contemporanele lor din Europa; peste Ocean, mişcarea de emancipare număra deja douăzeci de ani de existenţă. Lui Charles, felul lor cutezător de a-şi exprima opiniile i se păru nespus de atrăgator.

Atracţia resimţită de Charles nu rămase neîmpărtăşită, căci, în Boston cel puţin, Londrei i se recunoştea încă superioritatea în ceea ce priveşte aspectele mai feminine ale bunului-gust de salon. Şi, cine ştie, poate că n-ar fi trecut mult şi Charles şi-ar fi pierdut inima pe malul Atlanticului; amintirea cumplitului document pe care i-l smulsese domnul Freeman îl însoţea însă pretutindeni. Se înălţa ca un zid între el şi fiecare chip nevinovat de fată pe care îl avea dinainte; numai un singur chip ar fi putut să-l ierte şi să-l scoată pentru totdeauna de sub blestemul lui.

În afară de asta, în nenumărate din tinerele americance întîlnite vedea o umbră a lui Sarah: aveau ceva din aerul ei sfidător, aceeaşi lipsă de prefăcătorie în vorbire. Într-un fel, ele reînviară în Charles imaginea ei de odinioară: fusese o femeie remarcabilă, Sarah, şi aici s-ar fi simţit în largul ei. De fapt, începea să se gîndească tot mai mult la ideea sugerată de Montague: poate că Sarah chiar *era* în largul ei aici. Cele cincisprezece luni care precedaseră sosirea în America le petrecuse în ţări în care, datorită diferenţelor de înfăţişare şi de port, femeile întîlnite nu-i redeşteptaseră decît rareori amintirea ei. Aici însă reprezentantele sexului frumos erau în mare parte de origine irlandeză şi anglo-saxonă. De cîte ori, în primele zile, nu se oprise dintr-odată, la vederea unei nuanţe anume de păr castaniu, a unui mers slobod, a unei siluete.

O dată, pe cînd se îndrepta spre clădirea Athenaeumului pe aleea principală, zări în faţa lui o fată, aflată pe o cărare laterală. O porni cu paşi mari de-a curmezişul pajiştii, era sigur, era atît de sigur că nu se înşela. Dar nu era Sarah. Bîlbîi, încurcat, o scuză oarecare. Îşi continuă drumul zdruncinat pînă-n adîncul fiinţei, într-atît de intensă îi fusese, în acele cîteva clipe, tulburarea. A doua zi dădu un anunţ într-un ziar din Boston. De atunci încolo dădu anunţuri în toate oraşele în care ajungea.

Căzură primele zăpezi, şi Charles o porni spre sud. Vizită Insula Manhattan, care îi plăcu mai puţin decît Bostonul. Petrecu apoi două săptămîni foarte agreabile în Philadelphia, în ospeţie la prietenii pe care şi-i făcuse în Franţa; celebra glumă de mai tîrziu („Premiul întîi, o săptămînă în Philadelphia; premiul al doilea, două săptămîni“) i s-ar fi părut lui Charles nedreaptă. De acolo o luă, la întîmplare, spre sud; trecu astfel prin Baltimore şi Washington, prin Richmond şi Raleigh, încîntat la tot pasul de noile frumuseţi pe care i le

dezvăluia natura, de noutatea climatului: încîntat, adică, de climatul meteorologic, căci cel politic – ne aflăm în decembrie 1868 – numai încîntător nu putea fi numit. Charles se pomeni în oraşe devastate, în mijlocul unor oameni încrîncenaţi de suferinţă, victimele Reconstrucţiei; conduşi de un om care se dovedise un dezastru ca preşedinte, Andrew Johnson, care urma să lase loc în curînd unuia ce avea să se arate o catastrofă, Ulysses S. Grant. Se văzu nevoit să redevină englez cînd ajunse în Virginia, cu toate că, printr-o ironie a sorţii pe care n-o gustă deloc, strămoşii distinşilor domni cu care se întreţinu acolo şi în cele două Caroline fuseseră, în rîndul claselor de sus ale coloniştilor de la 1775, aproape singurii susţinători ai cauzei Revoluţiei; auzi chiar vorbe nebuneşti, rostite de glasuri înfierbîntate, despre o posibilă nouă secesiune şi reunificare cu Anglia. Trecu însă cu tact, fără să se aleagă cu vreo zgîrietură, de toate aceste hopuri, fără să înţeleagă pe deplin ce se întîmpla în jurul lui, dar intuind cît de diverşi sînt oamenii acestei ţări imense şi neobişnuite, precum şi uriaşa energie, abătută de la rostul ei firesc, a acestei naţiuni dezbinate.

Sentimentele care-l încercau nu erau, poate, foarte diferite de cele pe care le are un englez al zilelor noastre aflat în vizită în Statele Unite: erau în America atîtea lucruri cu care nu puteai fi în ruptul capului de acord, dar şi atîtea lucruri bune; atîtea încercări de a-şi pune unii altora beţe în roate, dar, pe lîngă ele, cît de multă cinste; atîta brutalitate şi violenţă, dar cîtă grijă de a face lucrurile aşa cum trebuie şi pentru toată lumea, ce efort încordat de a înălţa o societate mai bună. Petrecu luna ianuarie în Charleston, al cărui trup purta încă rănile adînci ale războiului; şi, pentru prima oară de cînd se afla în America, începu să se întrebe dacă nu cumva călătoria lui nu se preschimbase în emigrare. Băgă de seamă că în vorbire i se strecurau încet-încet anumite

întorsături de frază şi inflexiuni ale rostirii americane; se pomeni că ia atitudine în favoareasau împotriva cîte unui punct de vedere – sau, mai exact, că vederile lui sînt împărţite, întocmai ca America însăşi; socotea, de pildă, că abolirea sclaviei e o cauză dreaptă, dar în acelaşi timp înţelegea mînia sudiştilor, care ştiau prea bine ce se ascunde în spatele nerăbdării de a-i vedea odată dezrobiţi pe negri, pe care o arăta puzderia de vîntură-lume[52] dubioşi ce se abătuse asupra oraşelor lor. Se simţi în largul său în mijlocul vestitelor frumuseţi languroase ale Sudului, printre aprigii căpitani şi colonei măcinaţi de gîndul răzbunării; îşi aduse însă aminte de Boston – obraji mai trandafirii, suflete mai luminoase... mai puritane, în orice caz. Una peste alta, i se păru că acolo se simţise mai bine; şi, ca spre a şi-o dovedi pe calea paradoxului, se pregăti să purceadă mai departe pe drumurile Sudului.

Nu se mai plictisea. Experienţa Americii, poate mai cu seamă a Americii văzută în vremea aceea, îl făcuse să capete – sau să recapete – un soi de încredere în virtuţile libertăţii; oricît de nefericite i-ar fi fost consecinţele de moment, îndîrjirea pe care o vedea la cei din jur de a-şi struni destinul ca naţiune avu asupra lui un efect eliberator, nu unul deprimant. Începu să vadă în provincialismul adesea rizibil al gazdelor sale o condiţie necesară a lipsei lor de ipocrizie. Chiar şi veşnica lor nemulţumire, mereu gata să treacă la fapte, ale cărei mărturii le aflai, din păcate, pretutindeni, tendinţa de a-şi face singuri dreptate – acţiune în cursul căreia judecătorul se preface totdeauna în călău –, pe scurt, violenţa endemică provocată de o constituţie pusă sub semnul ameţitoarei *Liberté*, chiar şi ea găsea, în ochii lui Charles, o anume justificare. Întregul Sud era stăpînit de duhul anarhiei; şi totuşi, pînă şi el îi părea preferabil cîrmuirii din ţara lui, care strivea, cu pumnul ei de fier, viaţa din oameni.

Toate acestea le păstră însă pentru sine. Într-o seară plină de tihnă, în timp ce se afla încă în Charleston, paşii îl purtară pe un promontoriu aşezat pe direcţia în care, la o depărtare de trei mii de mile, se afla Europa. Scrise acolo un poem; mai bun, puţintel mai bun decît cel pe care aţi avut prilejul să-l citiţi ceva mai devreme.

Venit-au ei să afle peste mare
Un adevăr ce-n chinga Engliterei nu-ncăpea?
Să fie-n glasul lor cel jun o întrebare
La care bătrîna omenire nu se-ncumeta?

Străin de-al lor pămînt eu sînt,
Dar ce aproape-n cuget şi-n meniri;
Îmi pare că-n al lor avînt
Văd chipul bun de mîine-al omenirii.

Şi-atunci cu toţii o să-şi spună „frate“ –
În Paradis ei ţara şi-or preface
Şi ură n-a mai fi, nici strîmbătate.
Ce dacă ţara-mumă rîs îşi face

De primii paşi de prunc şovăitor?
Din poala ei curînd se vor desface;
Ce dacă-acum se clatină uşor?
Curînd copilul va-nvăţa să calce
Cu pasul drept, semeţ, neşovăielnic
Pe-a ţării lui domoale nesfîrşiri liliachii
Şi binecuvînta-va vîntul cel prielnic
Ce l-a purtat spre ţărmul izbăvirii.

Iar acum, să ne despărţim, preţ de un paragraf, de Charles, lăsîndu-l să se descurce cum o şti între ceţurile iambic-legănate ale poemului său, printre

retoricele semne de întrebare spînzurate deasupra „domoalelor nesfîrşiri liliachii“, care, la urma urmei, nici nu sună chiar atît de rău.

Trecuseră aproape trei luni de cînd Mary îi împărtăşise cele descoperite în plimbarea din Chelsea – era acum sfîrşitul lui aprilie. Între timp însă datoria lui Sam faţă de soartă crescuse simţitor: aceasta îi dăruise mult rîvnitul prunc de parte bărbătească. Era o zi de duminică, o seară plină de muguri verzi-aurii şi dangăte de clopot; din bucătăria aflată la parter urca pînă la el clinchet uşor de vase şi tacîmuri, semn că nevestica-i abia ridicată de pe patul de lehuză îi pregătea cina, ajutată de slujnică; şi, în timp ce fetiţa se căznea să se aburce pînă la genunchii pe care se lăfăia frăţiorul de trei săptămîni, o gîgîlice cu o pereche de ochişori negri şi iuţi ca argintul-viu care-l dăduseră deja gata pe Sam („Îi scapără ca briciul, maimuţica“), minunea se petrecu în sfîrşit: ochişorii negri răzbiră pînă-n adîncul sufletului – nu chiar de o puritate bostoniană – al lui Sam.

Două zile mai tîrziu, Charles, ajuns între timp în peregrinările sale pînă la New Orleans, se întorcea la hotel după o plimbare prin Vieux Carré. Funcţionarul de la recepţie îi înmînă o telegramă.

Cuprindea următoarele: A FOST GĂSITĂ. LONDRA. MONTAGUE.

Charles citi cele cîteva cuvinte şi se întoarse cu spatele. După atîta vreme, după toate lucrurile pe care le îngrămădise între... privea fără să vadă nimic strada aglomerată. Din senin, fără să poată să numească desluşit vreo emoţie drept cauză, simţi cum ochii i se umplu de lacrimi. Ieşi pe terasa din faţa hotelului şi-şi aprinse o ţigară. Peste cîteva minute se întoarse la recepţie.

— Primul vapor spre Europa... îmi puteţi spune cînd pleacă?

47 Aluzie la bătălia de la Bunker Hill (1775), în care trupele coloniştilor americani au fost înfrînte de englezi.
48 „Maestrul“ e, probabil, prozatorul Henry James, american de origine, care a ales însă să trăiască în Europa, devenind, spre sfîrşitul vieţii, cetăţean britanic.
49 Veche clădire publică din Boston, loc de întîlnire al luptătorilor din Războiul de Independenţă, supranumită, de aceea, „leagănul libertăţii“.
50 Aluzie la un incident premergător Războiului de Independenţă, petrecut în Boston în 1773, în cursul căruia locuitorii oraşului, în semn de protest împotriva unei taxe abuzive pe ceai, au aruncat în apă încărcătura de ceai a unui vas englezesc.
51 Denumire dată soldaţilor britanici, mai ales în timpul Războiului de Independenţă.
52 În original, *carpet-baggers* – aventurieri veniţi din Nord, dornici să profite de instabilitatea de după Războiul Civil, în scopul unei cît mai rapide îmbogăţiri, pe căi economice şi politice.

Şaizeci

Lalage e-aici; ah, Doamne,
Ea e-aicea, a venit!

HARDY, *În aşteptarea ei*

Coborî din birjă în dreptul podului. Era ultima zi a lui mai, caldă, îmbelşugată, cu faţadele caselor ascunse deja în frunzişul copacilor, cerul albastru, brăzdat de nori albi, lînoşi. O clipă, unul dintre ei îşi aruncă umbra peste Chelsea, însă antrepozitele de pe celălalt mal al fluviului rămaseră scăldate în soare.

De la Montague nu aflase mare lucru. Informaţia sosise prin poştă; o foaie de hîrtie care nu cuprindea decît numele şi adresa. Stînd în picioare în faţa biroului avocatului, lui Charles îi veni în minte cealaltă adresă pe care o primise, demult, de la Sarah; cea din faţa lui era însă aşternută cu o caligrafie ţeapănă. Nu-i recunoştea stilul decît în scurtimea mesajului.

Montague acţionase cu mare grijă, aşa cum îi ceruse, printr-o telegramă poruncitoare, Charles. Nu trebuia să încerce s-o abordeze în vreun fel, nu trebuia să i se ofere nici un motiv – prilej de a fugi din nou – de alarmă. Un funcţionar făcu pe detectivul, înarmat cu descrierea pe care Charles o pusese odinioară la dispoziţia adevăraţilor detectivi. Din relatările sale reieşea că, după cîte se părea, la adresa respectivă locuia, într-adevăr, o domnişoară care corespundea semnalmentelor indicate; că persoana cu pricina era cunoscută sub numele de doamna Roughwood. Naiva transpunere a silabelor înlătură orice urmă de îndoială cu privire la autenticitatea informaţiei primite, ca şi – după primele clipe de uluială – încrederea în autenticitatea celei conţinute în titlul de doamnă. În Londra, femeile singure recurgeau deseori la astfel de stratageme, care dovedeau că lucrurile

stăteau exact pe dos decît voiau ele să arate. Sarah nu se căsătorise.

— Văd că a fost expediată din Londra. Ştii cumva...

— A fost trimisă pe adresa noastră, deci e clar că vine de la cineva care ştie de anunţurile noastre. Ţi-a fost adresată ţie, personal, deci acest cineva ştie în numele cui le-am dat, dar nu pare interesat de recompensa pe care am oferit-o. Toate astea ne duc, cred, la concluzia că expeditorul e chiar domnişoara Woodruff.

— Dar de ce să fi amînat atît de mult să se arate? Şi în afară de asta, nu e scrisul ei. (Montague îşi mărturisi prin tăcere încurcătura.) Funcţionarul pe care l-ai trimis n-a mai aflat nimic altceva?

— A respectat instrucţiunile, Charles. I-am interzis să pună întrebări prin jur. S-a nimerit să se afle destul de aproape cît să-l audă pe un vecin care i-a dat bună dimineaţa. Aşa am aflat numele.

— Şi casa?

— O respectabilă reşedinţă familială. Sînt chiar cuvintele lui.

— Probabil că e guvernantă acolo.

— Asta pare cel mai probabil.

Charles se întorsese apoi spre fereastră; un gest oportun, căci în privirea pe care Montague o îndreptă spre spatele lui întors se desluşea o anume lipsă de sinceritate. Îi interzisese el, nu-i vorbă, funcţionarului să pună întrebări, dar nu-şi interzisese lui însuşi să-l ia la întrebări pe funcţionar.

— Ai de gînd s-o vezi?

— Harry dragă, n-am traversat Atlanticul ca să... (Charles îşi scuză printr-un zîmbet tonul exasperat.) Ştiu ce vrei să mă întrebi. Nu pot să-ţi răspund. Iartă-mă, dar e o chestiune mult prea personală. Şi adevărul e că nu ştiu ce simt. Cred că n-am să ştiu pînă n-am s-o văd din nou. Nu ştiu decît că... imaginea ei n-a încetat să mă

urmărească. Că *trebuie* să-i vorbesc, trebuie să... ai înţeles.

— Trebuie să-i smulgi Sfinxului un răspuns.

— Da, dacă vrei, poţi să-i spui şi aşa.

— Numai să nu uiţi ce-au păţit cei care n-au reuşit să dezlege enigma.

Charles făcu o strîmbătură plină de jale.

— Dacă alternativa e tăcerea sau moartea, dă-i zor să pregăteşti discursul funebru.

— Ceva îmi spune că nu va fi cazul.

Zîmbiseră amîndoi.

Acum nu mai zîmbea însă, în timp ce se apropia de locuinţa Sfinxului. Nu cunoştea deloc zona; ştia vag că era un soi de substitut al Greenwichului la care recurgeau cei cu buzunarul mai modest – un loc în care se retrăgeau ofiţerii de marină în rezervă spre a-şi petrece bătrîneţile. Pe vremea victorienilor, apele Tamisei erau mult mai murdare şi mai plinede miasme decît sînt astăzi, azvîrlind pe maluri, ori de cîte ori se umflau, resturi respingătoare scursede prin canale. Într-un rînd, duhoarea devenise atît de insuportabilă, încît îi pusese pe fugă pe membrii Camerei Lorzilor, obligîndu-i să-şi lase baltă lucrările; se găsiseră chiar voci care puneau în cîrca fluviului epidemiile de holeră; alegerea unei locuinţe pe malul apei nu era, de aceea, nici pe departe semnul distinctiv al unei originalităţi de bonton în înalta societate, aşa cum avea să devină în secolul nostru dezodorizat. Cu toate acestea, casele dimprejur – remarcă Charles – erau cît se poate de arătoase; în pofida gustului pervers dovedit în alegerea zonei de domiciliu, era evident că nu sărăcia îi alungase aici pe locatarii lor.

În cele din urmă, stăpînit de un tremur lăuntric, simţind că tot sîngele i-a fugit din obraji, cu un anume sentiment că săvîrşeşte ceva sub demnitatea lui – proaspătu-i eu american dăduse bir cu fugiţii în faţa fiinţei masive, adînc cuibărită în el, a trecutului, şi simţea din plin penibilul situaţiei (el,

un gentleman, venit în vizită la o servitoare cu un statut ceva mai acătării) – ajunse la poarta fatală. Era făcută din fier forjat şi se deschidea spre o cărare ce ducea la o clădire înaltă de cărămidă – ascunsă aproape în întregime, pînă sub acoperiş, de frunzişul bogat al glicinei, în care începuseră să se deschidă, în franjuri de un albastru-palid, primele flori.

Ridică ciocănelul de alamă şi bătu de două ori; aşteptă preţ de vreo douăzeci de secunde, apoi bătu din nou. De data aceasta uşa se deschise. În faţa lui se ivi o slujnică. Întrezări în spatele ei un hol spaţios – şi tablouri, o sumedenie de tablouri, atît de multe, încît holul părea mai curînd o galerie de artă.

— Aş dori să vorbesc cu o doamnă... Roughwood. Dacă nu mă-nşel, locuieşte aici.

Slujnica era o făptură subţirică şi tînără, cu ochi mari, fără obişnuita boneţică de dantelă pe cap. De fapt, dacă n-ar fi purtat şorţ, nici n-ar fi ştiut cum să i se adreseze.

— Numele dumneavoastră, vă rog?

Remarcă absenţa apelativului „domnule"; poate că nu era, totuşi, slujnică; avea un accent mult mai de soi decît aveau îndeobşte slujnicele. Îi înmînă o carte de vizită.

— Spuneţi-i, vă rog, că am făcut cale lungă spre a o întîlni.

Fata îşi aruncă ochii, fără pic de sfială, pe cartea de vizită. Nu era slujnică. Păru să cumpănească ceva în minte. Deodată, din capătul celălalt al holului, aflat în întuneric, se auzi un zgomot. În pragul unei uşi îşi făcu apariţia un bărbat cu vreo şase-şapte ani mai în vîrstă decît Charles. Fata se întoarse spre el, uşurată.

— Domnul doreşte s-o vadă pe Sarah.

— Da?

Ţinea în mînă un toc. Charles îşi scoase pălăria şi glăsui din prag:

— Dacă aţi fi atît de bun... o chestiune personală... am cunoscut-o bine înainte de venirea ei la Londra.

Căutătura atentă, deşi foarte scurtă, cu care bărbatul îl măsură din cap pînă-n picioare i se păru lui Charles uşor dezagreabilă; avea ceva de evreu, domnul acesta, şi o anume eleganţă căutată, ce se voia neglijentă, în îmbrăcăminte; aducea vag cu Disraeli la tinereţe. Bărbatul îi aruncă o privire fetei.

— E cu...

— Cred că vorbesc, atîta tot.

„Vorbesc“ – adică, pasămite, ea şi copiii, copiii pe care îi avea în grijă.

— Atunci ce mai aştepţi, condu-l sus, draga mea. Domnule...

Şi, cu o uşoară înclinare a capului, se făcu nevăzut la fel de brusc cum apăruse. Fata îi făcu semn s-o urmeze. Se văzu nevoit să închidă cu mîna lui uşa de la intrare. În timp ce fata începu să urce scările, avu timp să-şi arunce privirea peste tablourile şi desenele îngrămădite pe pereţi. Se pricepea destul la arta modernă ca să fie în stare să recunoască şcoala căreia îi aparţineau cele mai multe dintre ele; ca şi – da, chiar aşa – penelul celebrului, vestitului maestru a cărui monogramă se afla, în chip de semnătură, pe cîteva dintre ele. Vîlva pe care o provocase cu vreo douăzeci de ani în urmă pictura acestuia se stinsese între timp; lucrări care, la vremea aceea, fuseseră socotite bune doar să fie puse pe foc se vindeau acum la preţuri piperate. Domnul cu tocul în mînă era colecţionar de artă; de artă cam suspectă; dar, în acelaşi timp era, în mod evident, şi un om cu oarecare dare de mînă.

Charles urcă un rînd de trepte, ţinîndu-se după silueta zveltă a fetei; tablouri şi aici, şi aceeaşi preponderenţă a şcolii suspecte. Neliniştea îi sporise însă mult prea mult între timp ca să le mai

dea vreo atenţie. După ce atacaseră al doilea rînd de trepte, se încumetă să pună o întrebare.

— Domnişoara Roughwood e angajată aici ca guvernantă?

Fata se opri la mijlocul treptelor şi îl privi peste umăr; citi în ochii ei o surprindere amuzată. Apoi îşi plecă brusc privirea.

— Nu mai e guvernantă.

Privirea ei întîlni o clipă privirea lui Charles. Îşi continuă apoi urcuşul.

Ajunseră la un al doilea palier. Sibilica-i călăuză se îndreptă spre o uşă şi întoarse capul spre el:

— Aşteptaţi, vă rog, aici.

Intră în încăpere, lăsînd uşa întredeschisă. Din locul unde se afla, Charles întrezări o fereastră deschisă, o perdea de dantelă fîlfîind uşor în boarea văratecă şi, prin frunzişul bogat, scînteierile apei din depărtare. Din încăpere se auzea un murmur slab de glasuri. Îşi schimbă poziţia, ca să vadă mai bine în încăpere. Zări astfel doi bărbaţi, doi gentlemeni. Stăteau în picioare în faţa unei pînze aflate pe un şevalet, aşezat oblic faţă de fereastră, ca să primească lumina de afară. Cel mai înalt dintre cei doi se aplecă să examineze un detaliu al tabloului, dezvăluindu-l vederii lui Charles pe celălalt domn, aflat lîngă el. Acesta privi, din întîmplare, prin uşa întredeschisă, drept în ochii lui Charles. Înclină uşor de tot din cap, apoi se uită spre cineva din partea încăperii ascunsă vederii lui.

Charles rămase înmărmurit.

Îi era cunoscut acest chip. O dată chiar îl avusese în faţă şi, alături de Ernestina – şi de mulţi alţii –, îl ascultase vreo oră şi mai bine cuvîntînd. Era imposibil, şi totuşi... şi individul de la parter! Tablourile şi schiţele alea! Se întoarse iute cu spatele şi privi afară, printr-o fereastră de pe latura din fund a palierului, spre o grădină plină de verdeaţă aflată în spatele casei, asemenea unui om care, încredinţat că s-a deşteptat, în sfîrşit, din

coşmar, se trezeşte aruncat între umbrele unuia nou, mai rele încă. Nu vedea nimic acolo jos; nu vedea decît, în minte, nerozia convingerii sale că femeile căzute în păcat trebuie să continue să cadă, să cadă mereu – căci nu venise el oare aici ca să suspende legea gravitaţiei? Era la fel de zguduit de parcă ar fi văzut toate lucrurile din jur întorcîndu-se dintr-odată cu susul în jos.

Se auzi un zgomot.

Îşi întoarse fulgerător privirea. Era acolo, sprijinită de uşa pe care abia o închisese, cu mîna pe butonul ei de alamă, o siluetă anevoie de desluşit limpede în penumbra care umpluse dintr-odată spaţiul din jur.

Şi cum era îmbrăcată! Hainele ei erau atît de diferite de ceea ce-şi amintea el, încît, o clipă, crezu că nu era ea. În amintirea lui apăruse întotdeauna înveşmîntată în hainele ei de odinioară, un chip hăituit înălţîndu-se dintr-o întunecime îndoliată. Făptura din faţa lui purta însă, din cap pînă-n picioare, uniforma Femeii-de-Tip-Nou, respingînd, într-un mod bătător la ochi, tot ceea ce epoca lor socotea că trebuie să alcătuiască moda feminină. Purta o fustă de un albastru-închis, o nuanţă caldă, strînsă la mijloc de o cingătoare roşie prinsă cu o cataramă aurită în formă de stea, care-i strîngea şi faldurile bluzei de mătase albă cu dungi roz, cu mîneci lungi, vaporoasă, cu un guleraş delicat de dantelă albă pe care, în loc de cravată, era prinsă o camee. Părul desfăcut era ţinut uşor pe spate de o panglică roşie.

Această apariţie electrizantă şi boemă iscă de îndată în sufletul lui Charles două reacţii; întîi, că, în loc să arate cu doi ani mai vîrstnică, Sarah părea cu doi ani mai tînără; iar în al doilea rînd, că nu se întorsese în Anglia, ci, într-un fel cu totul de neînţeles, făcuse cale-ntoarsă spre America. Întocmai aşa se îmbrăcau în timpul zilei multe dintre tinerele elegante de acolo. Îşi dăduseră lesne seama care era raţiunea de a fi a acestor haine – cît

de simple şi de comode erau ele, după chinuitoarele turnúri, corsete şi crinoline. În Statele Unite, stilul acesta vestimentar, care te lăsa, în chip subtil şi paradoxal-cochet să întrevezi o emancipare care nu se limita, ea, la domeniul social, i se păruse lui Charles absolut fermecător; acum însă, vederea lui, adăugată la puzderia de bănuieli care-l încolţiseră, îi stîrni un cu totul alt sentiment, sub a cărui apăsare obrajii îi căpătară o culoare asemănătoare rozului-aprins al dungilor de pe bluza lui Sarah.

Dar, pe fundalul acestei uluieli înspăimîntate – ce devenise ea acum, Doamne-Dumnezeule, ce se alesese de ea! – se simţi străbătut de o undă de uşurare. Ochii aceia, gura, aerul veşnic cumva sfidător... toate erau încă la locul lor. Era în continuare fiinţa remarcabilă păstrată în amintirile lui din vremuri mai fericite – dar înflorită, împlinită, ieşită înaripată din bezna crisalidei.

Timp de zece secunde lungi, nici unul dintre ei nu spuse nimic. Apoi ea îşi încleştă mîinile, cu un gest neliniştit, în dreptul cataramei aurite şi privi în pămînt.

— Cum de-aţi ajuns aici, domnule Smithson?

Nu ea trimisese adresa. Nu îi era recunoscătoare. Nu-i veni în minte gîndul că întrebarea ei era identică cu una pe care i-o pusese el, demult, cînd *ea* fusese cea care îi apăruse pe neaşteptate dinainte; îşi dădu seama însă că acum rolurile, ciudat, se inversaseră. Acum el era cel venit să-şi înalţe jalba, iar ea – cea prea puţin dornică să-şi plece urechea.

— Avocatul meu a fost înştiinţat că locuieşti aici. Nu ştiu de către cine.

— Avocatul dumitale?

— N-ai ştiut că am rupt logodna cu domnişoara Freeman?

Era rîndul ei să fie uluită. Ochii ei îi cercetară îndelung adîncurile privirii. Nu ştiuse. Făcu un pas spre ea şi spuse cu glas coborît:

— Am răscolit fiecare colţişor din oraşul acesta. Lună de lună am dat anunţuri în ziare, în speranţa că...

Îşi aţintiseră amîndoi privirea în pămînt, în spaţiul dintre ei, la elegantul covor turcesc care acoperea întreaga lungime a palierului. Încercă să dea vocii sale un sunet cît mai firesc:

— Văd că eşti...

Nu reuşi să găsească vorbele cu care să-şi încheie fraza; voise să spună – „cu desăvîrşire schimbată“.

— Viaţa a fost generoasă cu mine.

— Domnul din încăpere... nu e...?

Ea dădu din cap, confirmînd numele ce se citea în ochii, încă neîncrezători, ai lui Charles.

— Şi casa asta aparţine lui...

Ea trase uşor aer în piept, în faţa tonului tot mai acuzator al vocii lui. În mintea lui Charles prinse să-şi desfacă încet inelele ghemul veninos de bîrfeli auzite din întîmplare. Nu despre bărbatul zărit în încăperea de alături; ci despre cel întîlnit în hol. Pe neaşteptate, Sarah se îndreptă spre treptele care duceau la etajul de sus. Charles stătea neclintit de parcă prinsese rădăcini. De pe trepte, ea îi aruncă o privire şovăielnică.

— Vino, te rog.

Urcă treptele după ea, care pătrunsese deja într-o încăpere îndreptată spre nord, ce dădea spre grădinile întinse din jurul casei. Era un atelier de pictor. Pe o masă de lîngă uşă zăcea un vraf de desene; pe un şevalet, o pictură în ulei pe care fuseseră trasate numai contururile obiectelor înfăţişate, o femeie tînără cu privirea tristă îndreptată în jos, încadrată de frunzişul unor copaci, abia schiţaţi; alte pînze rezemate cu faţa de perete; pe un alt perete, un şir de agăţători de care atîrna o grămadă multicoloră de rochii, şaluri şi eşarfe femeieşti; un vas mare de ceramică; măsuţe încărcate cu fel de fel de lucruşoare – tuburi de vopsea, pensule, borcănaşe cu culori. Un

basorelief, mai multe statuete, o urnă cu cîteva fire de papură. Nu se vedea aproape nici o palmă de loc neocupată.

Sarah stătea în picioare la o fereastră, cu spatele la el.

— Sînt secretara lui. Asistenta.

— Îi serveşti şi drept model?

— Uneori.

— Înţeleg.

Nu înţelegea însă nimic. Prinse cu coada ochiului imaginea uneia din schiţele aflate pe masa de lîngă uşă. Era un nud de femeie, adică, nu chiar nud, nud doar de la mijloc în sus, care ţinea lîngă şold o amforă. Nu părea să aibă chipul lui Sarah; numai că din unghiul în care o vedea nu putea fi sigur.

— Locuieşti aici de cînd ai plecat din Exeter?

— Locuiesc aici de un an.

De ce, de ce nu era în stare s-o întrebe cum; cum se cunoscuseră? Ce raporturi erau între ei doi, ca locatari ai aceleiaşi case? Şovăi o clipă, apoi îşi aşeză pălăria, bastonul şi mănuşile pe un scaun de lîngă uşă. Părul ei i se dezvăluia acum în întreaga-i strălucire, ajungîndu-i aproape pînă la mijloc. I se părea mai mică decît şi-o amintea el; mai mlădioasă. Afară, un porumbel îşi zbătu cîteva clipe aripile, gata să poposească pe pervazul ferestrei din faţa ei; i se făcu deodată frică, şi fugi. Jos, se deschise şi se închise o uşă. Răsună un zvon stins de glasuri bărbăteşti străbătînd holul. Îi despărţea întreaga întindere a încăperii. Îi despărţea totul. Tăcerea devenea tot mai greu de îndurat.

Venise s-o scoată din ghearele sărăciei, s-o smulgă din cine ştie ce slujbă amărîtă dintr-o casă la fel de amărîtă. Înzăuat de sus pînă jos în armura de luptă, gata să răpună balaurul – şi iată că domniţa făcuse zob toate regulile. Nu tu lanţuri, nu tu suspine, şi nici urmă de mîini înălţate implorator către el. Era aidoma cuiva care descinde la o serată

simandicoasă convins că fusese vorba de un bal mascat.

— Ştie că nu eşti căsătorită?

— Aici trec drept văduvă.

Următoarea lui întrebare fu stîngace; îşi pierduse însă orice urmă de tact.

— Soţia lui a murit, dacă nu mă înşel?

— A murit, da. Nu însă şi în inima lui.

— Nu s-a recăsătorit?

— Locuieşte aici împreună cu fratele lui.

Adăugă apoi numele unei alte persoane care locuia şi ea acolo, vrînd parcă să dea a înţelege că, puse în faţa acestei mărturii că în casă mişunau o mulţime de oameni, temerile jalnic ascunse ale lui Charles îşi vor arăta netemeinicia. Numai că între toate numele sonore ale epocii, numele pe care îl adăugase Sarah avea cu deosebire darul să-l facă pe orice victorian respectabil al anilor ’860 să se crispeze dezaprobator. Dezgustul îngrozit stîrnit de poezia lui fusese exprimat, în numele şi auzul obştii, prin glasul lui John Morley, personaj din tagma preaonorabililor născuţi să fie purtători de cuvînt (cu alte cuvinte, faţade dincolo de care e numai vîntul) ai epocii lor. Lui Charles îi veni în minte sintagma în care era cuprins miezul cuvîntării sale de înfierare: „libidinosul laureat al unei turme de satiri“. Ca să nu mai vorbim de stăpînul casei însuşi! Adică Charles n-auzise – ştia toată lumea – că domnul consuma opiu? În minte i se închegă imaginea unui orgiastic *menage à quatre* – ba *à cinq*, dacă o punea la socoteală şi pe fata care-l condusese pînă sus. Nu era însă nimic orgiastic în înfăţişarea lui Sarah; în plus, folosirea numelor poetului drept carte de vizită a casei făcea chiar dovada unei anume nevinovăţii; şi pe urmă, ce să caute celebrul conferenţiar şi critic[53] întrezărit prin deschizătura uşii, un om, sigur, cu idei cam exagerate, dar respectat şi admirat de o grămadă de lume – ce să caute el în cloaca zugrăvită de închipuirea lui?

Îngroş aici partea rea, cea care făcea sluj în faţa epocii, partea morleyiană, a minţii lui Charles; partea lui bună, eul acela care îl mai ajutase odată, demult, să răzbată numaidecît cu privirea prin pîcla bîrfelilor răutăcioase din Lyme pînă la adevărata fire a lui Sarah, se lupta din răsputeri să-i alunge bănuielile.

Începu să-şi spună păsul cu voce domoală, în vreme ce cu o altă voce, lăuntrică, îşi blestema cu năduf scorţoşenia, stavila aceea din sufletul lui care îl oprea să vorbească despre şirul nesfîrşit de zile însingurate, de nopţile singuratice, duhul ei mereu alături de el, deasupra, dinaintea lui... despre lacrimi, dar nu se pricepea să rostească vorba asta, lacrimi. Îi vorbi despre cele ce i se întîmplaseră în seara aceea petrecută în Exeter. Despre hotărîrea pe care o luase; despre trădarea strigătoare la cer a lui Sam.

Sperase că se va întoarce spre el. Dar ea rămase cu ochii pe fereastră, cu faţa ascunsă, privind spre frunzişul copacilor din grădină. De undeva din mijlocul lor, urca pînă la ei larma făcută de joaca unor copii. Rămase tăcut, apoi înaintă pînă în spatele ei.

— Ceea ce am spus nu înseamnă nimic pentru tine?

— Înseamnă foarte mult. Atît de mult încît...

Îi spuse cu blîndeţe:

— Te rog, continuă.

— Nu-mi găsesc cuvintele.

Se îndepărtă deodată, ca şi cum nu-l putea privi atunci cînd era lîngă ea. Numai cînd ajunse lîngă şevalet se încumetă să se uite la el.

Murmură:

— Nu ştiu ce să spun.

O spuse însă fără emoţie, fără nici un strop din recunoştinţa aceea pe care el o aştepta cu deznădejde, în a cărei lumină brusc revărsată să se aşeze altfel, să înceapă, de fapt, adevărata întîlnire;

ci numai cu – ce crud adevăr – o simplitate descumpănită.

— Mi-ai spus că mă iubeşti. Mi-ai oferit dovada cea mai convingătoare pe care o poate da o femeie că... între noi existau o înţelegere şi o atracţie de o intensitate neobişnuită.

— Nu neg asta.

În ochii lui luci o fulgerare de indignare rănită, care o făcu să-şi coboare privirea. Tăcerea se aşternu la loc în încăpere; Charles se întoarse, la rîndul lui, cu faţa spre fereastră.

— Dar între timp sentimentele tale şi-au schimbat obiectul, cu unul mai nou, care le solicită mai mult.

— Nu credeam să te mai văd vreodată.

— Cu asta nu mi-ai răspuns la întrebare.

— Mi-am interzis să regret imposibilul.

— Tot nu...

— Domnule Smithson, *nu* sînt amanta lui. Dacă l-ai cunoaşte, dacă ai cunoaşte tragedia care i-a distrus viaţa personală... nici măcar o clipă n-ai putea fi atît de...

Nu-şi mai isprăvi fraza. Mersese prea departe, şi acum stătea în faţa ei, cu degetele arse de lovitura ei metaforică de nuia, cu obrajii în flăcări. Din nou tăcere; apoi ea spuse cu voce egală:

— Sentimentele mele au, într-adevăr, un nou obiect. Dar nu în felul la care faci dumneata aluzie.

— Atunci cum să interpretez stinghereala foarte evidentă pe care ţi-o provoacă revederea mea? (Ea nu răspunse.) Deşi nu mi-e greu să-mi dau seama că acum ai... prieteni mult mai interesanţi şi mai amuzanţi decît aş putea avea eu pretenţia să fiu vreodată. (Adăugă iute:) Mă sileşti să mă exprim într-un fel pe care-l detest.

Sarah continua să tacă. Se întoarse spre ea, cu un mic zîmbet amar:

— Am înţeles cum stau lucrurile. Acum mizantropul sînt eu.

Sinceritatea acestor vorbe din urmă se dovedi mai de folos. Sarah îi aruncă o privire rapidă, nu lipsită de preocupare. Stătu o clipă în cumpănă, apoi ajunse la o hotărîre:

— N-am vrut să fac din dumneata un mizantrop. Am vrut să fac aşa cum era mai bine. Am abuzat de încrederea, de generozitatea dumitale, m-am... da, m-am năpustit la dumneata, m-am vîrît în sufletul dumitale, ştiind prea bine că aveai alte obligaţii. Mă stăpînea un fel de nebunie în vremea aceea. Nu mi-am dat seama limpede de asta decît în ziua aceea, în Exeter. Cele mai rele lucruri pe care le-ai gîndit despre mine atunci erau toate adevărate. (Făcu o pauză, el aştepta să continue.) Am avut ocazia, între timp, să văd creatori distrugîndu-şi lucrări care unui amator i-ar putea părea pe deplin reuşite. O dată am protestat. Mi s-a spus că dacă un artist nu e în stare să-şi fie sieşi cel mai sever judecător, nu e vrednic să se numească astfel. Cred că lucrul acesta e adevărat. Cred că am făcut bine distrugînd ceea ce se înfiripase între noi. Era acolo ceva fals, o...

— Eu n-am avut nici o vină.

— Nu, dumneata n-ai avut nici o vină. (Se opri o clipă, apoi continuă pe un ton mai blînd.) Domnule Smithson, mi-a atras atenţia de curînd o expresie a domnului Ruskin. Vorbea domnia-sa, în acele rînduri, despre o anume lipsă de armonie în concepţie. Ideea domniei-sale era că elementul natural a fost denaturat de elementul artificial, cel pur de cel impur. Cred că asta e ceea ce s-a întîmplat acum doi ani. (Adăugă cu voce mai scăzută:) Şi ştiu prea bine care dintre ele a venit din partea mea.

Vorbele ei îi redeşteptară sentimentul încercat odinioară în faţa ciudatei ei credinţe, plină de îndrăzneală, în egalitatea intelectuală dintre ei doi. Înţelese, totodată, că între glasurile lor fusese un veşnic dezacord: între convenţionalismul ţeapăn al limbajului lui – care-şi avusese jalnica apoteoză în

scrisoarea de dragoste neatinsă de mîinile ei – şi firescul limbajului ei direct. Două limbaje diferite, care trădau, de o parte, găunoşenie şi o încorsetare prostească – ba nu, ea o numise mult mai nimerit adineaori, artificialitate de concepţie – şi, de cealaltă, consistenţă şi puritate de gîndire şi de judecată: diferenţa dintre, să zicem, simplitatea unui colofon şi o pagină împodobită de Noel Humphreys, toată numai arabescuri savante, migăleală, dincolo de care te întîmpină oroarea de spaţiul gol a rococoului. Iată în ce consta de fapt, în cazul lor, lipsa de armonie de care vorbea Sarah, deşi, binevoitoare – sau nerăbdătoare să scape odată de el –, ea încerca s-o ascundă.

— Îmi dai voie să continui metafora? Oare ceea ce tu numeşti partea naturală şi pură a concepţiei nu poate fi salvat – nu poate fi reluat?

— Mă tem că nu.

Se ferise însă să-l privească în timp ce vorbise.

— Mă aflam la patru mii de mile depărtare de Londra cînd am primit vestea că ai fost găsită. Asta s-a petrecut acum o lună. De atunci şi pînă acum, n-a fost ceas în care să nu fiu cu gîndul la conversaţia aceasta. Nu... nu se poate să-mi răspunzi prin observaţii, cît ar fi ele de pertinente, despre artă.

— Erau valabile şi pentru viaţă.

— Deci din ceea ce spui trebuie să înţeleg că nu m-ai iubit niciodată.

— N-aş putea să spun aşa ceva.

— Ba nu, spune, trebuie s-o spui! Spune, „Am fost rea, rea de la un capăt la altul, n-am văzut în el decît o unealtă de care m-am putut folosi, o ţintă pe care îmi stătea în putere s-o nimicesc. Căci azi nu-mi pasă că el încă mă iubeşte, că în toate peregrinările lui n-a văzut nici o femeie care să-mi poată sta alături, că va rămîne un strigoi, o umbră, jumătate de om, atîta vreme cît va fi despărţit de mine". (Ea îşi plecase capul. Continuă cu voce mai scăzută:) Spune: „Nu-mi pasă că crima lui au fost

cîteva ceasuri de nehotărîre, nu-mi pasă că şi-a ispăşit-o prin sacrificarea reputaţiei sale, a...“ – nu că asta ar avea vreo importanţă, aş sacrifica iarăşi tot ce am, de o sută de ori, numai să ştiu că... Sarah mea dragă, eu...

Era în mare primejdie de a-l podidi lacrimile. Întinse mîna, şovăitor, spre umărul ei şi îl atinse; numaidecît însă trupul ei se crispă imperceptibil, şi mîna lui căzu în lături.

— Există, totuşi, altcineva.

— Da. Există altcineva.

Aruncă spre chipul ei întors o privire jignită de moarte, răsuflă adînc şi o porni cu paşi mari spre uşă.

— Te rog aşteaptă. Trebuie să-ţi mai spun ceva.

— Ai spus singurul lucru care contează.

— Acest altcineva nu e ceea ce crezi!

Tonul ei era atît de diferit de cel cu care vorbise pînă atunci, atît de plin de ardoare, încît îi opri în aer mîna pe care o îndreptase spre pălărie. Îi aruncă o privire peste umăr. Dădu cu ochii de o fiinţă sfîşiată în două: Sarah cea dintotdeauna, acuzatoare, şi o Sarah care îl implora s-o asculte. Charles îşi aţinti privirea în pămînt.

— Există, într-adevăr, altcineva şi în sensul la care te gîndeşti dumneata. E un... artist pe care l-am cunoscut aici. Vrea să mă ia de soţie. Îl admir, îl respect atît ca om, cît şi ca artist. Dar n-am să mă mărit niciodată cu el. Dacă în clipa asta aş fi silită să aleg între domnul... între el şi dumneata, nu dumneata ai fi cel care ar pleca de aici cuprins de tristeţe. Te rog mult să crezi lucrul acesta.

Se apropiase puţin de el, fără să-şi dezlipească ochii din ochii lui, cu privirea ei cea mai directă; şi Charles se văzu nevoit s-o creadă. Îşi plecă din nou privirea în pămînt.

— Rivalul amîndurora sînt chiar eu. Nu vreau să mă mărit. Nu vreau să mă mărit pentru că... în primul rînd, pentru că viaţa mea trecută m-a făcut să mă obişnuiesc să fiu singură. Întotdeauna am

crezut că îmi uram singurătatea. Acum trăiesc în mijlocul unei lumi în care poţi foarte lesne să eviţi singurătatea. Şi am descoperit că o preţuiesc, ţin la această singurătate ca la o comoară a mea. Nu vreau să-mi împart viaţa cu nimeni. Vreau să fiu ceea ce sînt, nu ceea ce va dori, desigur, să devin, după căsătorie, un soţ, oricît de binevoitor şi de indulgent ar fi el.

— Şi cel de-al doilea motiv?

— Cel de-al doilea motiv e viaţa mea prezentă. Niciodată nu m-am aşteptat să fiu fericită. Şi totuşi acum mă simt fericită în situaţia mea actuală. Am o muncă diversă şi care mi se potriveşte – o muncă atît de plăcută, încît nici n-o mai consider ca atare. Am prilejul să asist zilnic la conversaţia unor oameni de geniu. Oamenii de acest fel au şi ei păcatele lor. Viciile lor. Ele nu sînt însă cele pe care îi place lumii să şi le închipuie. Am descoperit, prin persoanele pe care le-am cunoscut aici, o comunitate ai cărei membri sînt însufleţiţi de o aceeaşi rîvnă vrednică de cinste, de aceleaşi aspiraţii nobile, cum n-am ştiut că seaflă pe lume. (Se întoarse cu faţa spre şevalet.) Domnule Smithson, sînt fericită, am ajuns în sfîrşit – ori cel puţin aşa cred – acolo unde mi-e locul. Spun asta cu multă umilinţă. Eu, una, n-am nici urmă de geniu, n-am decît capacitatea de a ajuta geniul în munca lui, în chipuri nespus de mărunte şi de umile. Poate în sinea dumitale îţi spui că am fost foarte norocoasă. Nimeni nu ştie lucrul acesta mai bine decît mine. Dar cred că am o datorie faţă de norocul cu care am fost dăruită. Nu trebuie să-l mai caut în altă parte. Trebuie să-l socotesc ceva precar, un lucru de care nu trebuie să mă las deposedată. (Se opri iarăşi, apoi se întoarse cu faţa spre el.) Crezi ce vrei despre mine, dar nu se află nimic care să mă facă să doresc ca viaţa mea să fie altfel decît este acum. Nici chiar la rugămintea stăruitoare a unui om pe care-l stimez, ale cărui vorbe mă mişcă mai mult decît las să se vadă, din

partea căruia nu merit atîta generozitate şi afecţiune statornică. (Îşi plecă ochii.) Şi pe care îl rog să mă înţeleagă.

Charles voise să întrerupă în cîteva rînduri această profesiune de credinţă. Afirmaţiile cuprinse în ea i se păreau, toate, pură erezie; dar în adîncul sufletului său admiraţia pentru eretică spori. Ca ea nu era nimeni; acum mai mult ca oricînd, nimeni. Îşi dădu seama că şederea la Londra, traiul ei cel nou o schimbaseră în chip subtil, îi rafinaseră vocabularul şi accentul, o ajutaseră să-şi rostească într-o formă mai articulată intuiţia, îi adînciseră limpezimea privirii, dintotdeauna pătrunzătoare; înlocuiseră cu o ancoră trainică şubredele fire care o legau în trecut de concepţia ei fundamentală despre viaţă şi de rolul care îi revenea în cadrul ei. Strălucirea veşmintelor ei îl indusese în eroare la început. Începu acum să înţeleagă că ele nu erau decît un element în întregul mai larg reprezentat de recent-dobîndita cunoaştere şi stăpînire de sine; nu mai avea nevoie, ca să-şi exprime adevărul, de adaosul unei uniforme. Înţelese limpede toate acestea; dar el nu voia să le înţeleagă.

— Bine, dar nu poţi să refuzi scopul pentru care a fost creată femeia. Şi pentru ce? N-am nimic cu domnul... (arătă spre tabloul de pe şevalet)... şi cercul său. Dar nu se poate să aşezi dorinţa de a-i sluji pe ei mai presus de legea firii. (Se hotărî să profite ceva mai mult de poziţia lui avantajoasă.) Şi eu m-am schimbat. Am ajuns să mă cunosc mai bine, am descoperit ce anume era înainte fals în fiinţa mea. Nu pun nici o condiţie. Doamna Charles Smithson poate continua să fie întru totul ceea ce este acum domnişoara Sarah Woodruff. Nu ţi-aş interzice accesul în lumea ta de acum, nici să te bucuri în continuare de plăcerile pe care ţi le prilejuieşte. Îţi ofer doar o sporire a fericirii tale prezente.

Ea se îndreptă spre fereastră, şi Charles înaintă pînă la şevalet, fără s-o piardă din ochi. Se întoarse pe jumătate spre el.

— Nu înţelegi. Nu e vina dumitale. Eşti nespus de generos. Dar eu nu pot fi înţeleasă.

— Uiţi că mi-ai mai spus asta o dată. Am impresia că faci din lucrul ăsta o chestiune de orgoliu.

— Am vrut să spun că nici chiar eu nu mă pot înţelege. Şi n-aş putea să-ţi spun de ce – dar cred că fericirea mea depinde de rămînerea mea în beznă.

Charles zîmbi fără să vrea.

— E absurd ce spui. Refuzi să dai curs cererii mele în căsătorie ca nu cumva, prin intermediul meu, să ajungi la înţelegerea propriei persoane.

— Refuz, aşa cum l-am refuzat şi pe celălalt domn, pentru că dumneata n-ai cum să înţelegi că pentru mine nu e un lucru absurd.

Se întoarse din nou cu spatele spre el, şi Charles începu să întrezărească un licăr de speranţă; căci, aşa cum stătea acolo, frămîntînd între degete un obiect nevăzut de pe pervazul ferestrei, atitudinea ei avea parcă ceva din înciudarea încurcată a unui copil îndărătnic.

— N-am să te las să scapi cu argumentul ăsta. N-ai decît să te păstrezi înconjurată de oricît mister vrei tu. Va rămîne sfînt pentru mine.

— Nu de dumneata mă tem. Ci de dragostea dumitale. Ştiu prea bine că în acest domeniu nimic nu rămîne sfînt.

Se simţea asemenea unui om căruia i se refuză o avere fabuloasă din pricina unui fleac de întorsătură de frază nefericit adusă din condei dintr-un document avocăţesc; victima înfrîngerii motivaţiilor raţionale de către legea iraţionalului. Era limpede însă că n-avea de gînd să cedeze în faţa glasului raţiunii; poate că se va arăta mai receptivă la glasul inimii. Şovăi puţin, apoi se apropie mai mult de ea.

— Te-ai gîndit mult la mine în lipsa mea?

Se uită deodată spre el; o privire aproape ironică, de parcă prevăzuse acest nou front de atac, şi aproape că se bucura că el fusese, în sfîrşit, deschis. După o clipă, se întoarse iar cu spatele şi rămase cu ochii la acoperişurile caselor ce se înălţau dincolo de grădină.

— M-am gîndit mult la dumneata la început. M-am gîndit mult şase luni mai tîrziu, cînd am văzut unul din anunţurile pe care le-ai dat în...

— Deci ai ştiut, totuşi!

Ea însă continuă, implacabilă:

— Şi care m-au silit să schimb cîteva locuinţe şi să-mi schimb şi numele. M-am interesat şi am aflat – atunci, nu mai devreme – că nu te-ai căsătorit cu domnişoara Freeman.

Timp de cinci secunde lungi, rămase înmărmurit şi, în acelaşi timp, nevenindu-i să-şi creadă urechilor; apoi ea furişă peste umăr spre el o privire scurtă. I se păru că citeşte în ochii ei o umbră de jubilare, certitudinea faptului că avusese tot timpul pregătit acest atu tainic – mai rău, că aşteptase, înainte de a-l arunca în joc, să-i vadă toate cărţile din mînă. Se îndepărtă liniştită de lîngă fereastră, şi liniştea cu care se mişcase, aparenta ei indiferenţă, i se păru lui Charles mai înspăimîntătoare decît mişcarea în sine. O urmări cu privirea. Şi poate că începu, în sfîrşit, să-i pătrundă taina. Sunaseră goarnele de război, începuse o teribilă pervertire a destinului sexului omenesc; el, Charles, nu era decît un soldat de rînd, un pion într-o bătălie cu mult mai vastă; şi, asemeni tuturor bătăliilor, nu iubirea era miza ei, ci luarea în posesie şi cîştigurile teritoriale. Pătrunse mai adînc cu înţelegerea: nu ura împotriva bărbaţilor o făcea să se poarte astfel, nici faptul că îl dispreţuia, concret, pe el mai mult decît pe alţi bărbaţi; purtarea ei nu era decît o succesiune de manevre în care îşi punea la bătaie arsenalul avut la îndemînă, manevre care, la rîndul lor, nu erau

decît nişte mijloace de luptă ce se înscriau în strategia de cucerire a unui obiectiv mai însemnat. Pătrunse şi mai în adînc: aşa-zisa ei fericire prezentă nu era decît o minciună între atîtea altele. În miezul fiinţei ei continua să sufere, întocmai ca odinioară, în acelaşi fel; aceasta era adevărata taină – pe care grozav se mai temea ca el să n-o descopere.

Se lăsă tăcerea.

— Aşadar, nu numai că mi-ai distrus viaţa. Ţi-a făcut plăcere lucrul acesta.

— Ştiam eu că o astfel de întîlnire nu poate să aducă decît nefericire.

— Cred că minţi. Cred că te-ai delectat în sinea ta cu spectacolul nefericirii mele. Şi mai cred că tu i-ai trimis avocatului meu scrisoarea aceea. (Îl privi cu o negare vie în ochi, dar el îi întîmpină privirea cu o strîmbătură rece.) Uiţi că am aflat deja, pe pielea mea, ce actriţă neîntrecută poţi să fii, ca să-ţi atingi scopul. Nu mi-e greu să ghicesc de ce am fost chemat acum să primesc lovitura de graţie. Ai o nouă victimă. Am fost bun doar să-ţi mai hrănesc o ultimă dată ura nesătulă şi nevrednică de o femeie pe care o nutreşti pentru neamul bărbaţilor... iar acum pot fi trimis la plimbare.

— Mă judeci greşit.

Vorbise însă mult prea calm, ca şi cînd acuzaţiile lui nu reuşiseră s-o tulbure; ba chiar, în adîncul ei, le savura cu o plăcere perversă. El clătină din cap.

— Nu. E aşa cum spun. Nu numai că mi-ai împlîntat pumnalul în inimă, dar l-ai şi răsucit cu voluptate.

Rămăsese cu privirea pironită la el, parcă împotriva voinţei ei, hipnotizată, criminalul sfidător în aşteptarea sentinţei. Charles o pronunţă.

— Va veni o zi cînd vei fi chemată să dai socoteală pentru ceea ce mi-ai făcut. Şi dacă există dreptate în ceruri... pedeapsa îţi va fi mai îndelungată decît veşnicia.

Melodramatice cuvinte; uneori cuvintele contează însă mai puţin decît adîncimea sentimentului din care au izvorît – iar acestea ţîşniseră din întreaga fiinţă a lui Charles, din nemărginita lui deznădejde. Îndărătul lor nu se înălţa tînguiala melodramei, ci ţipătul mut al tragediei. Cîteva clipe ea continuă să-l privescă; în ochii ei se răsfrîngea slab rana cumplită care sfîrteca sufletul plin de durere şi revoltă al lui Charles. Ca săgetată brusc de vederea ei, lăsă capul în jos.

Şovăi încă o secundă, ultima; chipul îi era asemenea zidului unui baraj care stă să se facă fărîme, într-atît de mare era apăsarea blestemului care dădea să se prăvălească, tunător, de pe buzele lui. De îndată însă ce ea căpătă o expresie vinovată, îşi încleştă strîns fălcile, se răsuci pe călcîie şi porni cu paşi hotărîţi spre uşă.

Prinzîndu-şi fusta cu o mînă, ea alergă după el. La auzul zgomotului, se întoarse fulgerător spre ea, ea rămase o clipă pe loc, derutată. Înainte însă ca Charles să apuce să-şi continue drumul, păşi sprintenă pe lîngă el, spre uşă. Ieşirea îi era blocată.

— Nu pot să te las să pleci cu credinţa asta în suflet.

Pieptul îi tresălta vizibil de parcă îşi pierduse răsuflarea; îşi pironise ochii în ochii lui, ca şi cum îşi pusese toate speranţele de a-l opri în privirea lor directă. Dar cînd el făcu un gest mînios cu mîna, începu să vorbească.

— Se află în casa aceasta o doamnă care mă cunoaşte, care mă înţelege mai bine decît oricine pe lume. Vrea să te vadă. Te rog mult să-i împlineşti dorinţa. Ea îţi va lămuri... adevărata mea fire mai bine decît pot eu s-o fac. Îţi va arăta

că purtarea mea faţă de dumneata e mai puţin demnă de a fi osîndită decît crezi.

Charles îi aţinti ochii cu o privire numai foc şi pară, gata parcă să lase zidul zăgazului să se prăbuşească. Se strădui cu un efort vizibil să se stăpînească; să stingă flăcările şi să redobîndească atitudinea îngheţată; şi în cele din urmă reuşi.

— Sînt uimit că poţi să-ţi închipui că o persoană pe care n-o cunosc ţi-ar putea scuza purtarea. Iar acum...

— Te aşteaptă. Ştie că eşti aici.

— Nu-mi pasă nici dacă-i Regina în persoană. Nu mă întîlnesc cu ea.

— Eu n-am să fiu de faţă.

Obrajii ei se împurpuraseră adînc, erau acum aproape la fel de roşii ca ai lui Charles. Pentru prima – şi ultima – oară în viaţă, se simţi ispitit să folosească forţa fizică împotriva unei reprezentante a sexului slab.

— Dă-te la o parte!

Ea însă scutură din cap. Lăsaseră în urmă vorbele; era acum o înfruntare de voinţe. Înfăţişarea lui Sarah era plină de ardoare, aproape tragică; şi totuşi, în ochii ei se aţinea un nu-ştiu-ce ciudat – se întîmplase ceva, între ei doi tremura acum, imperceptibil, o adiere venită dintr-o altă lume. Îl privea ca şi cum ştia că îl încolţise; puţin înspăimîntată, nesigură de ceea ce avea să facă el, dar fără ostilitate. Ca şi cum dincolo de ceea ce se vedea în afară, nu se afla decît curiozitate; parcă aştepta, plină de interes, rezultatul unei experienţe. În sufletul lui Charles ceva se clătină. Lăsă ochii în jos. Dincolo de oceanul mîniei sale dezlănţuite, se înălţa, neclintită, certitudinea că încă o iubea, că în faţa lui se afla singura fiinţă a cărei pierdere nu va putea s-o uite niciodată. Vorbi, cu ochii la catarama aurită.

— Ce să înţeleg din asta?

— Ceea ce un gentleman mai puţin onorabil ar fi înţeles probabil mai devreme.

Scormoni neliniştit cu privirea în ochii ei întunecaţi. Să fie oare în ei o umbră de zîmbet? Nu, n-avea cum să fie. Nu era. Îl mai lăsă o clipă să cerceteze ochii aceia de nepătruns, apoi plecă de lîngă uşă şi străbătu încăperea, îndreptîndu-se spre cordonul unei sonerii aflat lîngă cămin. Era liber să plece; el însă o urmărea cu privirea, nemişcat. „Ceea ce un gentleman mai puţin onorabil…“ Cu ce nouă grozăvie îl mai ameninţa? O altă femeie, care o cunoaşte şi o înţelege mai bine decît… ura ei împotriva bărbaţilor… şi casa asta, în care îşi fac veacul… nu se încumetă să-şi ducă pînă la capăt gîndul. Ea lăsă din mînă cordonul soneriei şi veni din nou spre el.

— Va veni numaidecît.

Sarah deschise uşa; înainte de a ieşi, îi aruncă o privire piezişă.

— Te rog să asculţi ceea ce are de spus… şi să-i acorzi respectul cuvenit ţinînd cont de situaţia şi vîrsta ei.

Şi dusă a fost. Dar îi lăsase, cu aceste cuvinte din urmă, un indiciu esenţial. Ghici de îndată pe cine avea să întîlnească. Pe sora celui pentru care lucra ea, poetesa (gata cu tainele) Christina Rossetti. Bineînţeles, cum de nu se gîndise! Nu remarcase el în versurile ei – în puţinele dăţi cînd, prin cine ştie ce întîmplare, îşi aruncase ochii peste ele – un anume misticism căruia nu-i puteai da de rost? O bălmăjeală cam exaltată, care-ţi dădea sentimentul că ai de-a face cu o minte prea ocupată să admire încîlceala tipic feminină care domnea înăuntrul ei; o minte care – ca s-o spunem pe şleau – amesteca într-un talmeş-balmeş fără noimă iubirea dintre muritori cu cea pentru divinitate?

Se îndreptă cu hotărîre spre uşă şi o deschise. Sarah se afla în dreptul unei uşi de la capătul celălalt al palierului, gata să intre. Charles deschise gura, pregătindu-se să glăsuiască. Deodată însă de jos se auzi un zgomot uşor. Cineva urca scările.

Sarah îşi duse un deget la buze şi se făcu nevăzută în încăpere.

Charles rămase o clipă nehotărît, apoi se întoarse în atelier. Înţelegea acum de la cine se trăgea filozofia de viaţă a lui Sarah – de la ea, de la cea pe care *Punch* o numise odată „stareţa plîngăreaţă“, „fata bătrînă lovită de streche care bîntuie Frăţia Prerafaeliţilor“. Doamne, ce n-ar fi dat să nu se fi întors! De ce nu i-a trecut prin minte să se intereseze mai îndeaproape, în loc să se arunce cu capul înainte în situaţia asta nenorocită? Dar, asta era; şi dintr-odată se pomeni că ia hotărîrea fermă – nu fără o anume voluptate sumbră – să n-o lase pe duduia poetesă să-şi facă jocul aşa cum avea, desigur, de gînd. O fi crezînd ea că el, Charles, nu-i decît un firicel de nisip dintr-o puzderie de altele asemenea, o biată buruiană searbădă rătăcită în această grădină exotică în care…

Se auzi un zgomot. Se întoarse spre uşă, cu chipul prefăcut într-o mască de gheaţă. Dar nu era domnişoara Rossetti, nu era decît fata care îl condusese pînă sus, care ţinea, ghemuit în braţele ei, un copilaş. S-ar fi zis că văzuse uşa întredeschisă şi intrase doar aşa, în treacăt, în drum spre camera copilului.

— Doamna Roughwood a plecat?

— Am înţeles de la dînsa că… e aici o doamnă care vrea să stea puţin de vorbă cu mine între patru ochi. A sunat deja după dumneaei.

Fata înclină din cap.

— Înţeleg.

Dar în loc să se retragă, aşa cum se aşteptase Charles, înaintă spre mijlocul încăperii şi aşeză copilul pe un covor de lîngă şevalet. Căută în buzunarul şorţului şi îi dădu acestuia o păpuşă de cîrpă, apoi îngenunche o clipă, de parcă ar fi vrut să se încredinţeze că făptura mititică avea tot ce-i trebuia. După care, pe neaşteptate, porni graţioasă spre uşă. Charles urmărise întreaga scenă cu o

expresie ce trăda un sentiment aflat la graniţa între jignire şi uimire.

— Sper că doamna va veni în curînd, nu?

Fata se întoarse. Pe buze avea un zîmbet uşor. Aruncă apoi o privire spre copilul aşezat pe covor.

— A şi venit.

Timp de cel puţin zece secunde după ce uşa se închise, Charles nu fu în stare decît să privească, fără a clipi, copilul de pe podea. Era o fetiţă, cu păr întunecat şi braţe bucălate; ceva mai mare decît un sugar, dar mult mai micuţă decît un copil de cîţiva ani. Păru să-şi dea seama deodată că Charles e un obiect însufleţit. Ridică spre el păpuşa, scoţînd un sunet fără înţeles. Prin ceaţa care se lăsase deasupra-i, Charles desluşi doi ochi cenuşii care-l priveau solemn, un chip cu trăsături regulate, pe care plutea o anume nesiguranţă timidă, sentimentul că fetiţa nu prea ştia ce e, de fapt, Charles… peste o clipă îngenunchea în faţa ei pe covor, ajutînd-o să se ridice pe picioruşele ei şovăielnice, scrutînd feţişoara aceea aidoma unui arheolog care are sub ochi prima filă, abia dezgropată, dintr-un şir de papirusuri acoperite cu o tainică scriere străveche, a cărei cheie omenirea a pierdut-o. Fetiţa începu să dea semne clare că examenul acesta necruţător nu-i era deloc pe plac. Strîngea, poate, prea tare braţele ei plăpînde. Scotoci în pripă în buzunarul vestei şi dădu la iveală ceasul, aşa cum mai făcuse o dată, demult, cînd se găsise într-o încurcătură asemănătoare. Şi de astă dată efectul fu cel scontat; astfel încît, peste cîteva minute reuşi să ia fetiţa în braţe fără să întîmpine vreun protest, şi s-o ducă pînă la un scaun de lîngă fereastră. Stătea cuminte pe genunchii lui, iscodind cu încordare jucăria de argint; în vreme ce el, el îi iscodea cu încordare chipul, mîinile, fiecare centimetru pătrat al trupuşorului ei.

Şi, la fel, fiecare vorbă care fusese rostită în încăperea aceea. Limbajul e asemenea mătăsii cu

ape; cîte nu depind de unghiul în care îl priveşti.

Auzi uşa deschizîndu-se încetişor. Dar nu se întoarse. Peste o clipă, pe speteaza înaltă a scaunului pe care stătea poposi, uşoară, o mînă. El nu rosti nici o vorbă, posesoarea mîinii – tăcea. Cufundat în cercetarea ceasului, copilul amuţise şi el. Undeva, într-o casă îndepărtată, o amatoare, o doamnă cu un prisos de timp liber – nu şi de talent, căci execuţia era nevoiaşă, izbăvită abia de surdina distanţei – începu să cînte la pian: o mazurcă de Chopin, strecurată pînă la ei prin ziduri, prin frunzişul copacilor şi lumina de vară. Înaintarea ei poticnit-săltăreaţă era singurul semn al scurgerii clipelor. În rest, ai fi zis că s-a petrecut imposibilul: Istoria oprită pe vecie într-un stop-cadru însufleţit, o fotografie cu personaje în carne şi oase.

Curînd însă fetiţa se plictisi şi întinse mîinile spre braţele maică-sii. Aceasta o ridică, o legănă uşurel şi apoi se îndepărtă, cu ea în braţe, cîţiva paşi mai încolo. Charles rămase îndelung cu privirea pe fereastră. Apoi se ridică şi se întoarse spre Sarah şi povara din braţele sale. Ochii ei erau tot gravi, dar pe buze îi apăruse un zîmbet micuţ. Acum, acum chiar că era luat peste picior. Dar ar fi fost gata să facă patru milioane de mile ca să fie luat peste picior în felul acesta.

Copilul dăduse între timp cu ochii de păpuşa de pe podea şi îşi întinse trupuşorul într-acolo. Sarah se aplecă, o luă de pe jos şi i-o dădu. Urmări cîteva clipe copilul care, rezemat de umărul ei, îşi făcea de lucru, absorbit, cu jucăria. Apoi îşi coborî privirea şi rămase cu ea pironită la picioarele lui Charles. Nu era în stare să-l privească în ochi.

— Cum o cheamă?

— Lalage.

Pronunţă numele ca pe un dactil, cu *g*-ul din coadă neînmuiat. Tot nu reuşea să-şi ridice privirea.

— Domnul Rossetti m-a abordat într-o zi pe stradă. Mă remarcase de mai multă vreme, fără ca eu să ştiu. M-a rugat să-i dau voie să-mi facă portretul. Ea nu se născuse încă. A fost nespus de bun cu mine, din toate punctele de vedere, cînd a aflat în ce situaţie eram. Numele l-a propus chiar dumnealui. E naşul ei. (Murmură): Ştiu că e un nume ciudat.

Ciudate erau, cu siguranţă, sentimentele care-l încercau pe Charles; iar culmea ciudăţeniei fusese tocmai întrecută de rugămintea aceasta bizară de a-şi da cu părerea asupra unui lucru care, ţinînd cont de împrejurările de faţă, era cît se poate de neînsemnat; ca şi cum, în chiar clipa în care îşi vedea corabia aplecîndu-se într-o rînă după ciocnirea cu reciful fatal, i s-ar fi cerut sfatul cu privire la materialul cel mai nimerit pentru tapiţarea cabinei. Încă buimăcit, se pomeni răspunzînd.

— E din greacă. De la *lalageo*, a susura ca un izvor.

Sarah înclină din cap, parcă modest-recunoscătoare pentru aceste informaţii etimologice. Charles continua s-o privească neclintit, cu catargele frîngîndu-i-se cu geamăt unul cîte unul, cu vaierele echipajului înghiţit de valuri vuindu-i în urechile minţii. N-o s-o ierte niciodată.

O auzi şoptind:

— Nu-ţi place?

— Eu… (Înghiţi în sec.) Ba da. E un nume frumos.

Din nou ea îşi înclină capul. El însă nu se putea mişca, nu-şi putea cu nici un chip desprinde ochii de la teribila întrebare care-i stătea dinainte; aşa cum te uiţi la bucata de zidărie care, de-ai fi trecut prin dreptul ei o clipă mai tîrziu, te-ar fi făcut una cu pămîntul; la hazard, elementul acela pe care mentalitatea omenească s-a obişnuit să nu-l mai prea ia în seamă, să şi-l închipuie colbuindu-se

încetişor în magazia cu vechituri a mitului – hazardul întrupat în această siluetă, în această dublă siluetă din faţa lui. Ochii ei rămîneau plecaţi, ascunşi de genele întunecate. Văzu însă, sau intui, că erau umede de lacrimi. Făcu fără să vrea cîţiva paşi către ea. Deodată se opri iarăşi. Nu putea să, nu-i venea să… deşi rostite cu voce joasă, vorbele îi ţîşniră din gură.

— Dar de ce? De ce? Şi dacă niciodată n-aş fi…?

Creştetul ei se plecă şi mai adînc. Abia îi auzi răspunsul.

— Aşa trebuia să fie.

Şi atunci înţelese: totul se aflase în mîinile Domnului, totul atîrnase de vrerea Lui de a le ierta păcatele. Dar tot nu-şi dezlipea privirea de la chipul ei ascuns.

— Şi toate vorbele acelea crude pe care le-ai rostit… şi cele cu care m-ai silit să-ţi răspund?

— Trebuia să fie rostite.

Îşi înălţă în sfîrşit ochii spre el. Erau plini de lacrimi, iar privirea – sfîşietor de lipsită de apărare. O dată sau de două ori în viaţă, ne-am împărtăşit cu toţii din astfel de priviri. Sînt privirile care topesc în ele lumea, dizolvă trecutul, clipe în care înţelegem, în limpezimea unică aşternută după ce ceasul marii cumpene a trecut, că temelia veacurilor, a celor care au fost şi a tuturor celor ce vor veni, nu poate fi decît dragostea, aici, acum, în aceste două mîini care se împreună, în tăcerea aceasta oarbă în care capetele se reazemă unul de celălalt; şi pe care Charles, după o clipă cît veşnicia de mare, o întrerupe, deşi întrebarea e mai mult o suflare decît o rostire:

— O să ajung vreodată să-ţi înţeleg parabolele?

Capul cuibărit la pieptul lui se clatină cu o vehemenţă mută. O clipă nesfîrşită. Buze mîngîind părul castaniu. În casa din depărtare, doamna fără har, încolţită, fără îndoială, de remuşcări (ori poate de duhul torturat al bietului Chopin), se opreşte din

cîntat. Iar Lalage, pe care tăcerea ce s-a îndurat, în sfîrşit, să se pogoare deasupra lor a îndemnat-o parcă să reflecteze la estetica muzicii, ca mai apoi, drept încheiere, să pocnească obrazul aplecat al lui Charles cu păpuşa-i de cîrpă, Lalage îi aduce aminte lui taică-său – potrivit moment, nimic de zis – că o mie de strune ce răsună într-un glas au darul să-ţi reteze cît ai clipi pofta de muzică, dacă nu li se alătură degrabă un instrument de percuţie.

53 Aluzie, probabil, la John Ruskin; „libidinosul laureat...“ e, pare-se, poetul Swinburne.

Şaizeci şi unu

Evoluţia nu e altceva decît procesul prin care hazardul (mutaţiile aleatorii survenite în spirala acizilor nucleici sub efectul radiaţiei naturale) conlucrează cu legile naturii spre a crea forme de viaţă din ce în ce mai bine adaptate pentru supravieţuire.

MARTIN GARDNER,
Universul ambidextru (1967)

Adevărata pietate înseamnă *să-ţi pui faptele în acord cu certitudinile.*

MATTHEW ARNOLD, *Caiete* (1868)

O regulă îndelung verificată a meşteşugului de romancier îţi pune în vedere să nu cumva să introduci la sfîrşitul cărţii personaje noi, în afara unora cu totul şi cu totul neînsemnate. Nădăjduiesc că pe Lalage n-o să mi-o puneţi la socoteală; dar persoana cu un aer din cale-afară de important care, de-a lungul ultimei scene, a stat rezemată de parapetul cheiului, peste drum de casa de pe Cheyne Walk nr. 16, locuinţa domnului Dante Gabriel Rossetti (care, apropo, consuma nu opiu, ci cloral – de la care i s-a tras, de altfel, şi moartea), ar putea, la prima vedere, să pară, prin prezenţa ei acolo, o încălcare flagrantă a acestei reguli. Eu n-am vrut să-l introduc; cum însă domnul cu pricina e genul de om care nu suportă să fie ocolit de lumina reflectoarelor, genul de om care ori călătoreşte la clasa întîi, ori se lipseşte, pentru care pronumele nu are decît persoana întîi, care e veşnic cufundat în gînduri de primă mînă – şi cum, pe de altă parte, eu sînt genul de om care refuză să se amestece în treburile Firii (chiar şi atunci cînd e vorba de creaţii de-ale sale de o calitate dintre cele mai îndoielnice), domnul s-a vîrît în poveste cu de la sine putere – sau, cum ar zice el, şi-a făcut apariţia *aşa cum arată el în*

realitate. Trec peste subtextul precizării dumnealui, cum că el, adică, ar fi fost, totuşi, introdus mai devreme, dar aşa cum *nu* arată în realitate, şi deci nici vorbă să fie un personaj nou; vreau doar să vă încredinţez că, în ciuda aparenţelor, personagiul acesta e o figură cît se poate de lipsită de importanţă – măruntă de tot, minimală, aşa, ca o particulă de raze gama.

Aşa cum arată în realitate, deci… şi deloc nu-i plăcut la vedere adevăratul lui chip. În locul bărbii stufoase de patriarh pe care o purta odinioară, pe faţa lui se vede acum un barbişon tuns cu îngrijire, un farafastîc care îi dă un aer sclivisit şi franţuzit. Hainele, vesta de vară brodată de sus pînă jos, cele trei inele de pe deget, ţigara lungă de foi prinsă în portţigaretul de chihlimbar, bastonul cu măciulie de malahit – din toate se desprinde eleganţa ţipătoare a prostului-gust. Înfăţişarea lui te face parcă să ghiceşti că s-a lăsat de meseria de predicator şi şi-a strămutat rîvna pe tărîmul operei, domeniu în care s-a descurcat mult mai bine. Arată, într-un cuvînt, ca un impresar căruia afacerile îi merg din plin.

Iar acum, în timp ce se sprijină într-o rînă de parapet, îl vedem cum îşi prinde uşurel vîrful nasului în cleştele format prin îndoirea degetului arătător şi a celui mijlociu, amîndouă încărcate de inele. S-ar zice că se distrează de minune, nu-şi mai încape în piele de atîta haz. Se uită înapoi spre casa domnului Rossetti, aproape cu un aer de stăpîn, de parcă ar fi clădirea unui teatru abia achiziţionat pe care n-are nici o îndoială că îl ţin curelele să-l facă rentabil. În privinţa asta nu s-a schimbat deloc: e cît se poate de evident că, în ceea ce-l priveşte, menirea lumii e să fie luată în stăpînire şi folosită de el, după plac.

Dar iată că acum îşi îndreaptă trupul şi îşi potriveşte ţinuta. Scurta *flânerie* prin Chelsea a fost un interludiu plăcut, îl aşteaptă însă treburi mai importante. Îşi scoate din buzunar ceasul – un

Breguet – şi alege o cheiţă prinsă, între nenumărate altele, pe un al doilea lanţ de aur. Roteşte puţin acele ceasornicului. S-ar părea – deşi e cam ciudat, ţinînd cont că e vorba de un instrument ieşit din mîinile celor mai vestiţi ceasornicari – că era înainte cu un sfert de oră. Ciudăţenia gestului e sporită de faptul că prin preajmă nu se vede nici un orologiu cu ajutorul căruia să fi descoperit eroarea. Motivul lui nu-i însă prea greu de ghicit. Domnul nu face decît să se înarmeze, fără pic de jenă, cu un pretext pentru întîrzierea cu care va ajunge la următoarea întîlnire. Anumiţi granguri nu suportă să fie prinşi pe picior greşit nici în chestiuni dintre cele mai mărunte.

Face un semn poruncitor cu bastonul înspre un landou descoperit care aşteaptă la cîteva sute de metri mai încolo. Acesta se apropie numaidecît, într-un trap cochet, şi opreşte la marginea trotuarului, în dreptul lui. Lacheul sare de pe capră şi deschide portiera. Impresarul urcă în trăsură, se aşază, apoi se tolăneşte pe spate, sprijinindu-se de pernele îmbrăcate în piele roşie; refuză, cu un gest al mîinii, pledul cu monogramă pe care lacheul îl întinde, întrebător, spre picioarele lui. Lacheul închide portiera, se înclină, apoi se urcă înapoi pe capră, lîngă vizitiu. Dinăuntrul trăsurii se aude o poruncă, şi vizitiul îşi duce mînerul biciului la borul pălăriei cu cocardă.

Şi, purtat de trapul săltăreţ al cailor, echipajul o ia iute din loc.

— Nu. E aşa cum spun. Nu numai că mi-ai împlîntat pumnalul în inimă, dar l-ai şi răsucit cu voluptate.

Rămăsese cu privirea pironită la el, parcă împotriva voinţei ei, hipnotizată, criminalul sfidător în aşteptarea sentinţei. Charles o pronunţă.

— Va veni o zi cînd vei fi chemată să dai socoteală pentru ceea ce mi-ai făcut. Şi dacă există dreptate în ceruri… pedeapsa îţi va fi mai îndelungată decît veşnicia.

Şovăi încă o secundă, ultima; chipul îi era asemenea zidului unui baraj care stă să se facă fărîme, într-atît de mare era apăsarea blestemului care dădea să se prăvălească, tunător, de pe buzele lui. De îndată însă ce ea căpătă o expresie vinovată, îşi încleştă strîns fălcile, se răsuci pe călcîie şi porni cu paşi hotărîţi spre uşă.

— Domnule Smithson!

Mai făcu cîţiva paşi; apoi se opri şi îi aruncă o privire peste umăr, după care, cu o violenţă în care se citea hotărîrea îndîrjită de a se arăta neiertător, îşi pironi privirea pe pragul uşii din faţa lui. Auzi foşnetul uşor al veşmintelor ei. Se opri în spatele lui, foarte aproape.

— Nu dovedeşte asta adevărul spuselor mele de adineaori? Că ar fi fost mai bine să nu mai fi dat ochii unul cu celălalt niciodată?

— Logica ta porneşte de la premisa că eu îţi cunoşteam adevărata fire. N-o cunoşteam.

— Eşti sigur?

— O socoteam pe stăpîna ta din Lyme o femeie egoistă şi făţarnică. Îmi dau seama acum că era o sfîntă în comparaţie cu însoţitoarea ei.

— Dar n-ar fi o dovadă de egoism din partea mea să accept, ştiind că nu te pot iubi aşa cum trebuie să iubească o soţie, să mă căsătoresc cu dumneata?

Charles îi aruncă o privire de gheaţă.

— A fost o vreme în care vorbeai despre mine ca despre ultima ta posibilitate de salvare. Ca despre singura nădejde care ţi-a mai rămas. Acum situaţiile noastre s-au inversat. Prea bine. Dar nu încerca să te aperi. Răutatea asta nu face decît să agraveze răul îndestul de mare pe care l-am suferit.

Îl avusese tot timpul pregătit în minte: argumentul lui cel mai redutabil, dar şi cel mai

vrednic de dispreţ. Şi, în timp ce îi dădea glas, nu-şi putu ascunde tremurul, nu putu ascunde faptul că ajunsese la capătul puterilor, îşi isprăvise muniţia, cel puţin în ceea ce priveşte sentimentul de revoltă. Îi mai azvîrli o ultimă privire chinuită, apoi, cu sforţări uriaşe, deschise uşa.

— Domnule Smithson!

Din nou. Şi deodată îi simţi mîna pe braţ. Pentru a doua oară rămase ţintuit locului, urînd cu deznădejde mîna aceea, urîndu-şi slăbiciunea de a se lăsa paralizat de ea. Parcă încerca să-i spună ceva ce nu era în stare să spună în cuvinte. Nu era, poate, decît un gest de regret, de scuză. Dar dacă ar fi fost aşa, desigur că mîna ei s-ar fi retras numaidecît; şi asta, prelungirea gestului ei, îl opri, nu numai psihologic, ci fizic chiar. Îşi întoarse încet-încet capul şi o privi; şi, spre marea lui uluire, văzu în ochii ei, dacă nu şi pe buze, o fluturare de zîmbet, o umbră a celui de care avusese parte odinioară, într-un moment cu totul neobişnuit, atunci cînd nu lipsise mult să fie surprinşi de Sam şi Mary. Era oare ironie în zîmbetul ei, îndemnul de a nu mai lua viaţa atît de în serios? O sclipire de răutate, dorinţa de a se mai desfăta o dată cu spectacolul nefericirii sale? Dar şi în acest caz, mîna ei ar fi căzut cu siguranţă în lături sub privirea scrutătoare a ochilor lui îndureraţi, lipsiţi de orice urmă de veselie. Mîna era însă tot acolo, îi simţea apăsarea pe braţ; ca şi cum i-ar fi spus: chiar nu vezi, nu vezi că există, totuşi, o soluţie?

Înţelese deodată. Îşi coborî privirea spre mîna lui Sarah, apoi şi-o înălţă din nou spre chipul ei. Încet-încet, ca şi cum ar fi fost o reacţie la privirea lui, obrajii ei se împurpurară adînc, iar zîmbetul îi pieri din ochi. Îşi lăsă mîna să-i cadă în lături. Rămaseră faţă în faţă, privindu-se, ca şi cum hainele le-ar fi căzut dintr-o dată de pe trup, lăsîndu-i goi unul dinaintea celuilalt; o goliciune în care Charles nu vedea însă aproape nimic senzual,

cît mai ales o goliciune clinică, prin care răul, cancerul ascuns îşi dezvăluia întreaga-i realitate dezgustătoare. Îi cercetă ochii în speranţa de a afla în ei vreun semn, cît de mic, din care să-i înţeleagă adevăratele intenţii, şi nu descoperi acolo decît imaginea unui spirit pregătit să sacrifice tot, totul în afară de el însuşi – gata să se lepede de adevăr, de sentimente, poate chiar de orice formă de pudoare femeiască, pentru a-şi salva integritatea. Şi lucrul acesta din urmă, perspectiva acelui ultim abandon, îl făcu să se simtă o clipă ispitit. Desluşi şi o anume temere îndărătul bănuielii ei, preschimbată acum în certitudine, că făcuse o mişcare greşită; înţelese că a accepta oferta unei prietenii platonice – care, chiar dacă ar deveni într-o bună zi mai intimă, n-ar ajunge niciodată să fie consfinţită – ar însemna cea mai mare jignire pe care i-ar putea-o aduce.

De îndată însă ce înţelese acestea toate, îşi dădu seama cum ar arăta în realitate un astfel de aranjament – cum ar deveni într-ascuns bătaia de joc a locatarilor acestui cuib de putreziciune, *soupirant*-ul scrobit, „prostănacul nostru, săracu' de el". Îşi dădu seama prin ce anume îi era el cu adevărat superior; nu prin obîrşie sau educaţie, nici prin inteligenţă sau sex, ci prin capacitatea de a dărui, al cărei revers era incapacitatea de a accepta compromisul. Ea nu era în stare să dăruiască decît pentru a stăpîni; iar a-l stăpîni pe el – fie din pricină că el era aşa cum era, fie pentru că posesiunea era o trebuinţă atît de imperioasă a fiinţei ei încît îi cerea neîncetat noi şi noi victime, nu putea fi îndestulată niciodată numai printr-o singură cucerire, fie că… dar asta nu putea şti, şi n-avea s-o ştie niciodată – a-l stăpîni pe el nu era de-ajuns.

Şi – ultimul lucru pe care-l înţelese – îşi dădu seama că ea ştia că el avea să refuze. De la început nu făcuse decît să-l manevreze după plac, şi aşa avea să facă pînă la capăt.

Îi mai aruncă o privire în care ardea un refuzfără margini, apoi părăsi încăperea. Ea nu mai încercă să-l reţină în nici un fel. Se uita drept înainte, de parcă tablourile de pe pereţii ce mărgineau scările pe care cobora ar fi fost tot atîţia spectatori tăcuţi. Era ultimul om de onoare rămas pe lume în drum spre eşafod. Simţea o nevoie cumplită să plîngă; pentru nimic în lume însă nu trebuia să verse o lacrimă, măcar, în casa aceea. Şi să urle, simţea nevoia să urle din toate puterile. În timp ce cobora ultimele trepte, îndreptîndu-se spre holul de la intrare, dintr-o încăpere îşi făcu apariţia, ţinînd în braţe un copilaş, fata care îl condusese pînă sus. Deschise gura să vorbească, dar privirea lui rătăcită, însă glacială, o amuţi. Charles părăsi casa.

Iar odată ajuns la poartă, acum, cînd viitorul devenise prezentul, îşi dădu seama că nu ştie încotro s-o apuce. Era ca şi cum s-ar fi născut a doua oară, păstrîndu-şi însă toate facultăţile şi amintirile de adult. Dar neajutorat şi nepriceput ca un prunc – totul trebuia luat de la început, toate trebuiau învăţate din nou! Traversă drumul către chei, mergînd pieziş, fără să vadă nimic înaintea ochilor, fără să se uite nici măcar o singură dată înapoi. Cheiul era pustiu; se zărea doar, în depărtare, un landou care alerga la trap, ce se făcu nevăzut după un colţ înainte ca Charles să ajungă lîngă parapet.

Fără să ştie de ce, îşi aţinti privirea la apele cenuşii ale fluviului, umflate acum de flux. Asta însemna întoarcerea în America; însemna treizeci şi patru de ani de eforturi de a se înălţa spre împlinire – în zadar, toate, în zadar, în zadar, se prăbuşise, pierduse tot; însemna – în privinţa asta n-avea nici o îndoială – un celibat al inimii la fel de deplin ca al ei; însemna… şi, copleşit deodată de toate lucrurile pe care le aduceau cu ele cele întîmplate, şi de toate lucrurile trecute cu care plătise ca să ajungă aici, năpustite acum laolaltă asupra lui într-o avalanşă întunecată, se întoarse, în

sfîrşit, şi se uită înapoi, spre casa pe care o părăsise. La o fereastră deschisă de la ultimul etaj, tremură o perdea de dantelă albă, lăsată parcă la loc de o mînă nevăzută.

A fost însă numai o amăgire, o joacă leneşă a vîntului de mai. Sarah a rămas în mijlocul atelierului, cu privirea îndreptată spre grădina de sub ferestre, urmărind cu ochii un copilaş însoţit de o femeie tînără, mama lui, poate, care, aşezaţi pe iarbă, împletesc împreună, absorbiţi, un lanţ de margarete. Să fie oare lacrimi în ochii ei? E prea departe ca să-mi dau seama; acum, cînd geamurile atelierului au început să răsfrîngă luminozitatea văzduhului de vară, nu mai e decît o umbră, o umbră îndărătul unei pete de lumină.

Fireşte, sînteţi liberi să credeţi că refuzul cu care a întîmpinat oferta subînţeleasă în gestul de reţinere schiţat de mîna lui Sarah a fost ultima nerozie din şirul celor săvîrşite de Charles; că, în ceea ce o priveşte pe Sarah, gestul acesta a trădat o anume lipsă de fermitate a atitudinii ei, dacă nu chiar mai mult. La fel, puteţi crede că Sarah a avut dreptate să se poarte aşa cum s-a purtat: că lupta ei de apărare a teritoriului era o îndreptăţită acţiune de revoltă a celor supuse neîncetat cotropirilor împotriva veşnicului cotropitor. Un singur lucru însă nu trebuie să credeţi: să nu credeţi cumva că rîndurile de mai sus reprezintă un deznodămînt mai puţin plauzibil al poveştii lor.

Căci m-am întors, iată, pe căi, ce-i drept, cam întortocheate, la principiul cu care am început: dincolo de realitatea celor afirmate în primul epigraf al acestui capitol, nu există nici o mînă de zeu care să rînduiască, după vrerea ei, lucrurile firii, nu există decît viaţa aşa cum o rînduim noi, cu posibilităţile noastre decise şi dăruite de hazard, viaţa aşa cum o definea Marx – *totalitatea acţiunilor pe care le săvîrşesc oamenii* (deci şi femeile) *pentru a-şi atinge ţelurile. Principiul fundamental care trebuie să călăuzească aceste*

acţiuni – principiu care eu, unul, sînt încredinţat că a călăuzit mereu acţiunile lui Sarah – se află expus în cel de-al doilea epigraf pe care l-am ales. Un existenţialist al vremurilor moderne ar înlocui, fără îndoială, „pietate“ cu „umanitate“ sau „autenticitate“; chiar şi-aşa, însă, ar înţelege şi ar accepta sensul de fond al vorbelor lui Arnold.

Fluviul vieţii, cu legi de nepătruns şi alegeri despre care nu ştim nimic, curge de-a lungul unor cheiuri pustii; iar de-a lungul celorlalte cheiuri, cele din carte, o porneşte acum Charles, păşind în spatele afetului nevăzut de tun pe care zace propriu-i leş. Se îndreaptă el spre o moarte iminentă, de el însuşi aleasă? Eu nu cred; căci a găsit, în sfîrşit, o fărîmă de încredere în el însuşi, a descoperit ceva ce îl face cu adevărat unic, o temelie pe care să poată clădi; a şi început – cu toate că el ar nega cu înverşunare, cu toate că lacrimile care-i împăienjenesc ochii vin să-i sprijine tăgada – să-şi dea seama că, oricît de avantajos ar fi fost s-o aşeze pe Sarah în rolul Sfinxului, viaţa nu e un simbol, nu e alcătuită dintr-o singură enigmă, în faţa căreia, dacă nu reuşeşti s-o dezlegi dintr-o primă, dintr-o singură încercare, trebuie să te dai bătut, că viaţa nu trebuie căutată în spatele unui singur chip, nici nu trebuie abandonată după ce prima aruncare a zarurilor te-a făcut să pierzi; ci, ajutaţi numai de neîndestulătoarele noastre puteri, cu mîinile goale, cu sufletele pustiite, ştiind că e zadarnic, că ne vom izbi iarăşi fără scăpare de inima neîndurătoare a cetăţii – viaţa trebuie dusă mai departe. Şi din nou de la capăt, porniţi iar înspre larguri, pe-al mării adînc, nestrăbătut, sărat, ce unul altuia mereu va să ne smulgă.

Table of Contents

Table of Contents